Secūda pars librorū diui Aurelij Augustini quos scripsit iam baptizatus:

Ioannes Amorbachius Basiliensis/studioso lectori.S.p.d.

Non sine magno animi tui desiderio optime lector/scio te desiderare progressum/profectū
q excellentissimi ingenij diui augustini/quod adhuc in cathecumino ac fide nouello tanta christianæ ueritatis luce coruscauit.Ecce igitur secundam tantorū operū partem fœliciter tibi proferimus: eorū potissimum quæ post fœlicem mediolani sumptum baptismum scripsit.Nam cum iam in christianam militiam sacrum nomen suum penitus dedisset: pati nō potuit manicheorū hæreticorū fraudulentissimā superbiam. Romæ ergo in orbis domina stilo perinde atq inuincibili lancea hæreticos persecuturus: cum sanctæ ecclesiæ catholicæ/tum hæreticorū peruersissimorum morum minime ignarus/opus de utrorūq moribus conscripsit: aliaq adiunxit/ut uisurus es mi lector: nō minora/nec minus elegantia: Quæ omia tuæ inuestiganda diligentiæ cōmittimus: eaq extra in dorso huius secundæ partis cōsignauimus. Lege ergo fœliciter/et Vale.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponē
sis epi/ī libros de morib⁹ ecclię ca/
tholicę/et ð morib⁹ manicheoꝝ/ex
primo libro retractationum Argu
mentum.

A Iam baptiçatus autē cū romę essē:
1. Retract. ca. 7. nec ferre tacitus possem maniche/
orū iactantiā/de falsa ꝛ fallaci ꝯti/
nentia vel abstinētia/ qua se ad imperitos
decipiēdos veris christianis/quib⁹ cōparā
di non sunt/insup ꝑferunt: Scripsi duos li/
bros: vnū de morib⁹ ecclię catholicę: alteꝝ
de morib⁹ manicheorū. In eo igit̄ q̄ est de
Roma. 8. g. morib⁹ ecclię catholicę/ vbi posui testimo/
De morib⁹ ecclesie. ca. 9. e. niū ī q̄ legit̄: Propter te afficimur tota die:
Ps. 43. ęstimati sum⁹ vt oues occisiōis: mēdositas
nr̄i codicis me fefellit/ min⁹ memorē scp̄tu/
rarū/in q̄b⁹ nōdū assuet⁹ erā: Nā eiusdē in/
terp̄tatiōis alij codices nō habēt: ꝑpt̄ te af
ficimur: s̄ ꝑpt̄ te morte afficimur: qđ vno
v̄bo alij dixerūt mortificamur. Hoc eē ve/
rius gręci libri indicāt: ex qua lingua in la/
tinā/s̄m septuaginta interp̄tes veteꝝ diui/
naꝝ scripturaꝝ est facta trāslatio: ꝛ tamen
s̄m hęc verba: id ē/ ꝑpter te afficimur/ mul
ta disputās dixi: quę in ip̄is rebus nō tan/
q̄ falsa improbo: verūtamē ꝯueniētiā scri/
pturaꝝ veteꝝ ꝛ nouarū/ quā demonstrare
cupiebā/ex his dumtaxat v̄bis non vtiq̄
demonstraui: Vbi autē mihi error obrepse
rit/ dixi: et alijs testimonijs eandem con/
B uenientiā sufficiēter ostēdi. Siliter et pau/
lopost/testimoniū posui de libro sapientię
Sap. 8. b. s̄m codicē nr̄m/in q̄ scp̄tū erat: Sobrietatē
De morib⁹ ecclesie. ca. 16. c. eñ sapiētia docet/ꝛ iusticiam/ꝛ virtutē: Et
s̄m hęc v̄ba disserui res quidē veras/sed ex
occasione mēdositatis inuētas. Quid eñ
verius q̄ q̄ sapiētia doceat virtutē ꝯtēpla/
tionis/quā nomine sobrietatis significatā
putaui: et actiōis ꝓbitatē/ quā p duo alia
intelligi volui/p iusticiā atq̄ v̄tutē: cū codi
ces eiusdē interpretationis veriores habe
ant: Sobrietatē eñ ꝛ sapientiā docet ꝛ iu/
sticiam et virtutē: His eñ nominib⁹ latin⁹
interp̄res quattuor illas v̄tutes/q̄ maxime
Tullius li. 1. officiorū. in ore ph̄orū esse assolent / nōiauit: sobrie/
tatē appellans tēperantiā: ꝛ prudētię impo
nēs nomē sapientiā: fortitudinē v̄o virtu/
tis vocabulo enūcians: solā iusticiā suo no
mine interp̄tatus ē. Has autē quattuor v̄/
tutes in eodē libro sapiētię suis nominib⁹
appellatas/ sicut a gręcis vocantur/longe
postea repperimus in codicibus gręcis. Itē C
quod posui de libro salomonis: Vanitas Eccle. 1. a.
vanitatū dixit ecclesiastes: ī multis quidē De morib⁹ ecclesie. ca. 21. b.
codicib⁹ legi/sed hoc gręcus nō habet: ha/
bet aūt: vanitas vanitantiū: quod postea
vidi: ꝛ inueni eos latinis esse veriores/qui
habent vanitantiū/nō vanitatū. Ex occa/
sione tamē hui⁹ mendositatis quęcūq̄ dis/
serui/vera eē in ipsis reb⁹ apparēt. Qđ au/ D
tem dixi/cum ipsum quē cognoscere volu/
mus/hoc est deū: prius plena charitate di/ De morib⁹ ecclesie. ca. 25. in fine
ligam⁹: meli⁹ diceret̄ sincera/ q̄ plena: Ni/
si forte putaret̄ charitatē dei nō futurā esse
maiorē/ qñ videbimus eum facie ad faciē. 1. Corī. 13. d.
Sic itaq̄ hoc accipiat̄ tāq̄ plena dicta sit/
qua maior esse nō possit/ q̄diu ambulam⁹ 2. Corī. 5. b.
per fidem: Erit eñ plenior/ immo plenissi/
ma/sed p speciē. Itē qđ dixi de his q̄ sub/ E
ueniūt indigētibus: q̄ misericordes vocā/
tur/ etiā si sapientes vsq̄adeo sint/ vt iam De morib⁹ ecclesie. ca. 27. b.
nullo animi dolore turbent̄: nō sic accipiē/
dū ē tanq̄ definierim in hac vita esse tales
sapientes. Nō eñ dixi/cū sint/sed dixi: etiā
si sint. Alio loco vbi dixi: Iam vero cū hęc F
humana dilectio inhęrenteꝫ vberibus su/ De morib⁹ ecclesie. ca. 30. c.
is nutriuerit ꝛ roborauerit animū/ sc̄dndo
deū factus idoneus: vbi eius maiestas ex
tanta parte quāta homini dū terrę hui⁹ in/
habitator est sufficit / aperire se cęperit: tā/
tus charitatis ardor innascit̄/ꝛ tantū diui/
ni amoris ꝯsurgit incendiū: vt exustis om/
nibus vitijs/et homine purgato atq̄ san/
ctificato: satis appareat q̄ diuine dictum
sit: Ego sū ignis consumēs: ꝑsit putare pe/ Deut. 4. d.
legiani / istā ꝑfectionē in hac mortali vita Heb. 12. g.
me dixisse posse ꝯtingere: sed non hoc pu/
tēt: Ardor quippe charitatis sequēdo deū/
factus idoneus: ꝛ tā magn⁹/vt vitia cūcta
ꝯsumat: in hac vita nasci ꝛ crescere pōt: ꝑfi/
cere v̄o ꝑpter qđ nascit̄/ vt nullum insit ho
mini vitiū/non ꝯsequēter hic potest. Quis
tāta ista res eodē ardore charitatis ꝑficia/
tur/ vt perficiet qñ ꝑfici potest: vt quemad
modū lauacrū regenerationis purgat a re/
atu omniū peccatoꝝ/q̄ humana traxit na/
tiuitas/ꝛ cōtraxit iniquitas: ita illa ꝑfectio
purget ab omni labe vitiorū: sine quibus
esse non pōt humana ī hoc sęculo infirmi/
tas. Sicut accipiendū ē etiā quod ait apo/
stolus: Christus dilexit ecclesiā: et seipsum Eph. 5. f.
tradidit p ea/mundans eā lauacro aquę in
verbo: vt exhiberet sibi gloriosā ecclesiam/

non habentẽ maculã aut rugã/aut aliquid
huiusmodi. Hoc ẽ eñ lauacrũ aquę in ver/
bo quo mundaꝛ ecclesia. Sꝫ cũ tota dicat
Math. 6. b. q̃diu ẽ hic: Dimitte nobis debita nostra:
non vtiq; hic est sine macula et ruga/ aut
aliquid hiusmodi: ex eo tamẽ quod hic ac/
cipit/ad illã gl̃iam q̃ hic nõ est perfectionẽ
G ꝯ perducit. In alio libro cuiꝰ est titulus:
De moribꝰ manicheorum. ca. 7. 8. De moribꝰ manicheorũ: illud qð dixi. Dei
bonitas omnia deficiẽtia sic ordinat/vt ibi
sint vbi ꝯgruẽtissime possint esse/donec or
dinatis moribus ad id recurrant vñ defece
2. Retract. ca 14. runt: non sic accipiendũ est/tanq̃ oĩa re/
currant ad id vñ defecerũt: sicut origeni vi/
De ciuitate dei. ca. 17. sum est: sed ea oĩa quę recurrũt: Non eñ
recurrent ad deũ a quo defecerũt/qui sem/
piterno igne punienꝛ: Quis oĩa deficien
tia sic ordinẽꝛ/ vt ibi sint vbi ꝯgruẽtissime
H possint esse: quia ⁊ illi q̃ nõ recurrunt ꝯgru/
De moribus manicheorũ ca. 17. entissime i pęna sũt. Alio loco: Nemo ferre
inquã ð scarabeis dubitat/q̃n ð fimo i pilã
rotundato ab his atq; obruto existãt: cũ h̃
vtrꝝ verꝝ sit dubitẽt m̃lti: nec audiuerit q̃dẽ.

Capitulorum libri de moribus ecclesię catholicę/sancti augustini recollecta annotatio.

1 Qꝫ scripturaꝝ expositio a doctꝰ/ dili/
gẽtibꝰ ⁊ pijs petẽda sit: m̃lta eñ in/
doctꝰ videnꝛ absurda/q̃ cũ exponũ/
tur a doctiore/ eo laudãda vidẽtur
elatiꝰ/q̃ abiectiꝰ aspernãda videbã/
tur: ⁊ eo accipiunꝛ apta dulciꝰ/quõ
clausa difficilius aperiebãtur.

2 Qꝫ naturę ordo ita se habeat: vt cum
aliq̃d discimꝰ/ rationẽ p̄cedat aucto
ritas: contrariũ ordinẽ requirit cali
gantium mentium obtusitas.

3 Quid sit btẽ viuere qð oẽs volumꝰ:
q̃s beatꝰ: btã vita vbi iueniri queat:
q̃d frui: et q̃d sit hominis optimũ.

4 An hoĩs nomen teneat vel aĩa sola/
vel corpꝰ tm̃/aut vtrũq; ex q̃bꝰ cõsti (tuiꝛ.

5 Qꝫ corpis optimũ nõ sit volu/
ptas/pulchritudo aut vires/sed om
nino aĩa: hęc tamẽ non ẽ hoĩs opti/
mũ/sed illð qð animã optimã facit.

6 Qꝫ virtꝰ alaꝫ optimã faciat: quã asse
quiꝛ si deũ sequitur: sic ꝙ nõ modo
bene/sed beate viuat.

7 Qꝫ deũ/quẽ nõ videmꝰ: nõ ratione ꝫ
auctoritate scripturarũ seq̃mur.

8 Qꝫ deꝰ summũ bonũ ⁊ finis bonorũ
sit: quẽ q̃liter/et quantũ diligere de/
beamus/ dñs in euãgelio/ ⁊ paulus
apostolus docent.

9 Sentẽtijs christi ⁊ apl̃i de dilectione
dei ⁊ veteris testamẽti siles senten/
tię enumeranꝛ ꝯtra manichęos: qui
vetus testamentum non recipiunt.

10 Cõtra manicheos/q̃ duos deos/ vnũ
bonũ/ alterꝝ malũ ꝓhibent: a bono
mũdũ creatũ/sꝫ nõ esse cũ quẽ vete/
ris testamẽti cõmendat auctoritas:
ꝓpter multa quę ad litterã indigna
de deo dicuntur.

11 Deũ esse optimũ ⁊ sũmũ bonũ/ex mã
dato dilectionis declaraꝛ: ⁊ quõ ni/
hil oĩno a deo diligẽtẽ sepat/ ostẽdiꝛ.

12 Reddiꝛ rõ cur apl̃s enũeratis creatu/
ris multꝰ/ dicat: Neq; creatura alia
poterit nos separare a charitate dei:
et quõ animus dilectiõe redit in de/
um/qua se illi nõ cõponere/sꝫ suppo/
nere affectat.

13 Qꝫ bñ viuere sit christũ dei ṽtutẽ ⁊ sa
pientiã ⁊ ṽitatẽ/ꝑ quẽ pater cerniꝛ/
amare: huic inhęrere: ipsi/ nõ mũdo
ꝯformari/ꝑ charitatẽ q̃ diffusa est in
cordibus nostris ꝑ spm̃sanctũ q̃ da/
tus est nobis: qui creatura non est.

14 Qꝫ sũmũ bonũ hoĩs sit trina vnitas:
cui adhęrere nisi dilectiõe/ amore/ ⁊
charitate non valemus.

15 Qꝫ virtꝰ ad beatã vitã nos ducẽs sit
sũmꝰ amor dei: ꝑ quẽ ⁊ quattuor ṽ/
tutes cardinales definiuntur.

16 Deũ summũ/ bonũ/ ṽtutẽ/ sapientiã ⁊
veritatẽ eẽ: ⁊ nobisꝰ quattuor ṽtutũ
noĩari/scp̃turis noui ⁊ veteris testa
menti concorditer doceꝛ

17 Inuehit ꝯtra manicheos/q̃ nõ vnum
vtriusq; testamẽti deũ ꝯcẽdũt: audi/
tores suos deo nõ sine causa ꝑmittẽ
te decipiũt ꝑ corporea simulacra di
uina iudicãtes: ⁊ quo ordine ad ve/
ritatẽ ꝑuenire possint/edoceꝛ.

18 Christiana fides nõ ẽ apud maniche/
os/nec vspiã nisi i catholica discipli
plia/i q̃ euãgeliũ/apl̃s et vetꝰ testa/
mẽtũ ꝯcordant. Itẽ augustinꝰ nouẽ
annis dic̃ se a manicheis ludificatũ.

19 Qꝫ in mõ viuẽdi tẽperãtia cupidita/
tẽ q̃ in vtroq; testamento radix oĩm
maloꝝ diciꝛ/ sedat: Oĩe eñ officiũ

temperantię/est exuere veterē/ ⁊ induere nouum hominē.

20 Q꞉ sensib⁹ qb⁹ aīa ꝑ corp⁹ vtit꞉/ visus ꝓferat꞉: ⁊ ideo in scp̄turis sc̄tis visibiliū noīe sensibilia cūcta significant꞉: a quoꝝ amore in nouo testamento ꝓhibemur: Jdō christiani nō sunt q̄ solē ⁊ lunam: nō mō diligēdos/ verumetiā colendos putant.

21 Q꞉ gloriā popularē ⁊ curiositatē atq̧ inanē philosophiā/ nouū testamentum ꝓhibeat: Simul in hoc et vet⁹ testamentum concordat.

22 Q꞉ inter oīa q̄ in hac vita possidētur/ corp⁹ hoīs grauissimuз vinculū sit: sed hoc ferre/ mortē ꝯtemnere/ et oīa ꝑferre ne deseram⁹ deū/ efficit fortitudo: q̄ ē amor dei/ in amittēdis sensibilib⁹ fortis: Nihil aūt tā duꝝ atq̧ ferreū/ qđ nō amoris igne vincat꞉.

23 Q꞉ ad patiētiā (q̄ fortitudinis ps est) nō solū nouū/ s; etiā vet⁹ testamētuз excitat/ tū exēplo iob/ tū exēplo matris septē fratrū machabeorū.

24 Quid iusticia/ q̄d ve prudētia normę viuēdi conferant/ vtriusq̧ testamēti auctoritas breuiter explicat.

25 Q꞉ bn̄ viuere hoīs sit deū summū bonū/ toto corde/ tota aīa/ tota mente diligere: ⁊ hūc amorē ꝑ q̄ttuor v̄tutes cōseruare: cui⁹ p̄miū ē vita ęterna/ quę est ipsa cognitio veritatis

26 Q꞉ nō fieri possit vt seipsū q̄ deū diligit/ nō diligat: ⁊ vt null⁹ certior gradus ad amorē dei fieri posse credat꞉/ q̄ꝫ hominis erga hominē charitas: ideo alteꝝ p̄ceptuз datū est de dilectione ꝓximi: qđ ꝑ apostoli dicta latius explanatur.

27 Quibus officijs ⁊ bn̄ficijs ꝓximi corpus diligendū sit: ⁊ qua ratione sapiens qui ab omni miseria liber esse debet/ misericors dici possit.

28 Qualiter ꝑ disciplinā q̄ in coertioneз ⁊ instructionē distribuit꞉/ ꝓximi aīa diligenda sit: et quibus noui et veter꞉ testamēti auctoritatib⁹ duo hęc: sc; dilectio dei et ꝓximi explicent꞉/ cōtra manicheos differt꞉.

29 Contra manicheos: qui nōnulla etiā ex nouo testamēto ꝯtra ipsos ꝓlata in eodē a christo nō esse dicta audēt late disputare.

30 Quid eccl̄ia catholica mater christianorū verissima/ filios suos cuiuscunq̧ gradus/ ętat꞉/ aut sexus edoceat.

31 Manicheos/ qui se inaniter ō tēperātia ⁊ ꝯtinētia iactāt/ ad christianoꝝ cōtinētiā inuitat: quā mirā tn̄ l anachoretis/ heremitis ⁊ cęnobitis cōmemorat: p̄sertim quō monachi et scię viuāt/ q̄ntā ve elemosynā faciāt.

32 Optimos ecclesię mores: nō solum in iam dictis seꝑatim viuentibus/ sed etiā in multis ep̄is ⁊ ceteris ecclesiasticis ministris q̄ mltitudini p̄sunt inueniri: q̄ꝫ q̄ꝫ ⁊ ibi optimū vitę modū tenere sit difficillimū.

33 Mores eoꝝ q̄ in ciuitatib⁹ degūt christianoꝝ/ a vulgari vita remotissimi cōmemorant꞉: ⁊ quāta faciāt ieiunia etiaз triduana ⁊c꞉: q̄ oīa ad charitatis finē redigunt.

34 Manicheos monet/ vt mores suos si possint/ optimis ecclesię cōparēt: nō aūt malos/ quoꝝ multi etiā l eccl̄ia reperiunt꞉/ attendant: ecclesię maledicere desinant: sed magis se/ q꞉ mā gna ex parte quę simulāt nō seruēt/ considerent.

35 Contra manicheos/ q̄ baptismate renouatis/ ꝓcreare filios/ et agros ac domos pecuniamq̧ possidere minime licere dicunt/ auctoritate apostoli confligit.

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ de morib⁹ ecclesię catholicę liber incipit.

Q꞉ scp̄turaꝝ expositio a doctis/ diligētib⁹ ⁊ pijs petēda sit: multa em̄ indoctis vident꞉ absurda/ q̄ cū exponūtur a doctiore: eo laudanda videt꞉ elati⁹ quo abiecti⁹ aspernenda videbant꞉: ⁊ eo accipiuntur aperta dulcius/ quo clausa difficilius apiebātur: Ca. i.

In aliis libris a

i satis opinor egisse nos quēadmodū manicheoꝝ inuectionibus/ quib⁹ in legē/ qđ vetus testamentū vocat꞉: imperite atq̧ impie ferunt꞉: seseq̧ inter imperitoꝝ plausus/ inani iactatiōe ventilāt:

possim⁹ occurrere: qđ breuit etiā hic cōme/
morari a me pōt. Quis eñ mediocrit san⁹
nō facile itelligat scpturaꝝ expositionē ab
his petendā esse/ q eaꝝ doctores se esse pfi/
tent/ fieriqꝫ posse? Immo id sp accidere/ vt
multa indoct vident absurda: q cū a do/
ctorib⁹ exponūt/ eo laudāda videāt elati⁹
q abiecti⁹ aspernāda videbant: ⁊ eo accipi
ant apta dulci⁹/ q clausa difficili⁹ apieban/
tur. Hoc fere i sanctis veter testamēti libr
euenit: si mō ille q eis offendit/ doctorē po
ti⁹ eorū piū q impiū laceratorē reqrat: pus
qꝫ studio qrētis/ q temeritate repheñdētis
imbuat. Nec si ea discere cupiēs/ i aliqs for
te inciderit vel epos vl psbyteros vl huius/
cemodi ecclesię catholicę antistites ⁊ mini/
stros: q aut passim caueāt nudare mysteria:
aut q ꝯtēti simplici fide/ altiora cognoscere
nō curarint/ desperet ibi sciētiā esse vitat/
vbi neqꝫ oēs a quib⁹ qrat docere psūt: neqꝫ
oēs q querūt/ discere digni sūt. Et diligētia
igit ⁊ pietas adhibēda ē: altera fiet/ vt sciē
B tes iueniam⁹: altera/ vt scire mereamur. Sꝫ
qm due maxime sūt illecebrę manicheorū/
qb⁹ decipiūt icauti/ vt eos velit habere do
ctores: Vna/ cū scpturas rephēdūt/ vel qs
male itelligūt/ vl qs male itelligi volūt: al/
tera cū vitę caste ⁊ memorabil ꝯtinētię ima
ginē pferūt. Hic liber ꝯgruētē catholicę dis
ciplię sētētiā nrazð vita ⁊ morib⁹ ꝯtinebit:
in q fortasse itelliget ⁊ q sit facile simula/
re: ⁊ q difficile habere vtutē. Eū sane mo/
dū tenebo si potero: vt neqꝫ i illoꝝ morbos
q mihi sūt notissimi/ tā grauit iuchar/ q illi
i ea q ignorāt. Sanari eñ eos poti⁹ si fieri
pōt/ q oppugnari volo: ⁊ ea de scptur assu
Al. ⁊credere. mā testimōia/ qb⁹ eos necesse sit †credere: d
nouo scꝫ testamēto: De quo tñ nihil pferā
eoꝝ quę solent immissa esse dicere/ cū ma/
gnis angustijs coartant: sed ex dicā quę et
approbare ⁊ laudare cogunt: Nec omino vl
lā relinquā testē sententiā pductā de aplica
disciplina/ cui nō de veteri testamēto simi/
lē comparē: vt si euigilarē tandē deposita
ptinacia somnioꝝ suoꝝ/ et in christianę fidei
lucē aspirare voluerint: aīaduertāt/ ⁊ q nō
sit christiana vita quā ostentāt/ q sit christi
scriptura quam lacerant.

Qr nature ordo ita se habeat/ vt
cū aliqd discim⁹/ rōnē pcedat au/
ctoritas: ꝯtrariū ordine reqrit cali
gantiū mentiū obtusitas: Ca. ii.

Nde igit exordiar/ ab auctoritate/
v an a ratiōe? Naturę qdē ordo ita se
habet/ vt cū aliqd discim⁹/ rōnē pce
dat auctoritas: Nā ifirma ratio videri pōt:
quę cū reddita fuerit/ auctoritatē postea p
quā firmet assumit. Sed quia caligantes
hoim mētes ꝯsuetudie tenebraꝝ qb⁹ i no/
cte peccatoꝝ vitiorūqꝫ vallant/ pspicuitati sin
ceritatiqꝫ ratiōis aspectū idoneū intēdere
nequeūt: saluberrime cōpatū ē/ vt i lucē ve/
ritat aciē titubātē veluti ramis hūanitat
opaca inducat auctoritas. Sed qm cū his
nobis res ē q oia ꝯtra ordinē/ ⁊ sentiūt/ ⁊ lo/
quunt/ ⁊ gerūt: nihilqꝫ aliud maxime dicūt
nisi rationē pus eē reddēdā/ morē ill gerā:
⁊ qđ fateor i disputādo vitiosū eē suscipiā.
Delectat eñ me imitari qntū valeo māsue
tudinē dñi mei iesu christi: q etiā ipsi⁹ mor/
tis malo quo nos exuere vellet idutus est.

Quid sit beate viuere qđ oēs vo
lum⁹: quis beat⁹: beata vita vbi i/
ueniri queat: quid frui: ⁊ quid sit
hominis optimū: Ca. iii.

Atione igit qram⁹ quēadmodū sit
r hoi viuēdū. Beate certe oēs viue/
re volum⁹: neqꝫ qsqꝫ est in hoim ge
nere q nō huic sentētię aīqꝫ plane sit emis/
sa ꝯsentiat. Beat⁹ aūt qntū existimo neqꝫ il
le dici pōt q nō habet qđ amat/ qualecūqꝫ
sit: neqꝫ qui habet quod amat/ si noxiū sit:
neqꝫ qui nō amat qđ habet/ etiā si optimū
sit. Nā ⁊ q appetit qđ adipisci nō pōt crucia
tur: ⁊ q adept⁹ ē qđ appetēdū non ē/ fallit: ⁊
q nō appetit qđ adipiscendū esset/ egrotat.
Nihil aūt istoꝝ animo contingit sine mise
ria: Nec miseria ⁊ beatitudo in hoie vno si/
mul habitare ꝯsueuerūt. Nullus igit illoꝝ
beatus ē. Quartū restat vt video/ vbi be/
ata vita inueniri queat: cū id quod ē hois
optimū/ ⁊ amat ⁊ habet. Quid eñ ē aliud
qđ dicimus frui/ nisi psto habere qđ dilig?
Neqꝫ quisqꝫ beat⁹ ē/ q non fruit eo quod ē
hois optimū: nec quisqꝫ q eo fruitur nō be/
at⁹. Presto ḡ esse nobis debet optimū no/
strū/ si beate viuere cogitamus. Sequit vt
queram⁹ qd sit hois optimū: qđ pfecto de/
teri⁹ esse q ipse hō non pōt. Quisqs eñ qđ
seipso ē deterius seqtur/ fit et ipse deterior.
Oportet aūt omnē hoiem id qđ optimū ē
sequi: Nō est igit hoie deterius hois opti/
mū. Fortasse tale aliquid erit quale ipse hō
est: Ita sit sane/ si nihil ē homine meli⁹ quo

B pfrui possit. Si aūt inuenimus aliqd qd et hoie sit excellētius / ꝛ psto eē amāti sese homini possit: qs dubitauerit hoi ad id nitendum esse vt btūs sit: qd eoipso q nitit / manifestū ē esse pstātius? Nā si id ē beatū esse / ad tale bonū puenisse q amplius nō pōt: id ē autē qd dicim⁹ optimū: q tandē pacto pōt in ea definitiōe includi / q ad summū bonū suū nōdū puenerit? Aut qnō summū est / si est aliqd meli⁹ q puenire possim⁹? Hoc igit si est / tale esse debet qd nō amittat inuit⁹: Quippe nemo pōt confidere de tali bono / quod sibi eripi posse sentit: etiam si retinere id amplectiq; voluerit. Quisquis autē de bono quo fruitur non confidit: in tanto timore amittēdi beatus esse qs potest?

An hominis nomen teneat / vel anima sola / vel corp⁹ tm̄ / aut vtrūq; ex quibus constituit: Ca. IIII.

q Queramus igitur / quid sit hoie melius. Qd pfecto inuenire difficile ē nisi prius cōsiderato atq; discusso / quid sit ipse homo. Nec nunc definitionē hominis a me postulādā puto: Illud ē magis quod mihi hoc loco querendū videtur: cū inter oēs pene cōstet: aut certe id quod satis est / inter me atq; illos / cū quibus nūc agitur hoc conueniat: ex anima et corpore nos esse cōpositos. Quid est ipse hō: vtrū q; horū quę nominaui: an corp⁹ tm̄mō / an tm̄modo anima. Q̄q; eñi duo sint anima ꝛ corpus / ꝛ neutꝝ vocaret homo si nō esset alterū: Nā neq; corp⁹ hō esset si anima nō esset: nec rursus anima hō / si ea corp⁹ non animaret: Fieri tñ potest vt vnum horū ꝛ habeatur homo ꝛ voceť. Quid ergo hominē dicim⁹: animā et corpus tanq; bigas vł centaurū: an corpus tm̄ / quod sit in vsum animę se regentis / tanq; lucernā / non ignē simul et testam: sed testam solam tñ pter ignē appellam⁹: aut nihil aliud hominē q; animā dicim⁹: sed pter corpus qd regit: veluti equitē non simul equū et hominē / sed hominē solum: ex eo tñ q regēdo equo sit accōmodatus vocam⁹? Difficile est istā cōtrouersiā diiudicare / aut si ratiōe facile / oratiōe lōgā est. Quē laborē ac morā suscipere ac subire nō opus ē. Siue eñi vtrūq; / siue ala sola nomē hoīs teneat: nō est hoīs optimū qd optimū ē corpis: s; qd aut corpori simul ꝛ animę: aut soli animę optimū est: id est optimū hominis.

Q corporis optimū nō sit voluptas / pulchritudo aut vires / s; omnino anima: hęc tamen non est hominis optimū / sed illud quod anima optimā facit: Ca. V.

c Corporis autē si quęrimus qd optimū sit: id certe ratio cogit fateri / p qd fit vt sese corpus q; optime habeat. Nihil est autem ꝛ omniū quę vegetat corpus anima melius atq; pstātius. Est ergo summū corpis bonū / nō voluptas eius / nō indolētia / nō vires / nō pulchritudo / nō velocitas: et si quid aliud ī bonis corporis numerari solet / sed omnino aīa: Nā et ista q cōmemorata sunt / psentia sui exhibet corpori: ꝛ quod antecellit omnibus / vitā. Quobrē nō videť mihi animā eē summū hoīs bonū / siue animā simul et corp⁹ / siue aīam solā hoīem dicim⁹. Ut eñ corpis sūmū bonū id inuenit ratio / quod ē corpe melius: ꝛ quo ei vigor et vita pręheť: ita siue corp⁹ et anima / siue anima ipsa p se homo sit: inueniendū est si qd animā pcedit ipsam: qd cū ala sequiť / fit in suo genere qntū potest optima. Quod si repire potuerim⁹: id erit pfecto quod anbagib⁹ remotis oībus / summū hominis bonū iure meritoq; nominādū ē. Aut si corpus ē homo / quin hominis optimū anima ipsa sit / recusare nō possum. Sed certe cū d moribus agiť: cū quęrim⁹ quinā vitę modus sit tenēdus vt beatitudinē possimus adipisci: nō corpori pręcepta dantur: nō corporis inuestiganda ē disciplina. Postremo bonos mores ea nostra pars actura est / quę inquirit et discit: ꝛ hęc animę sunt ppria. Nō igitur de corpore cū de virtute obtinēda satagimus quęstio est. Quod si est consequēs / sicuti est: vt ipsum corpus cū ab anima regiť / quę virtutis compos est: multo ꝛ melius regať ꝛ honesti⁹ eoq; optime sese habeat quo ē optima illa quę sibi iusta lege dominať: id erit hominis optimū quod animā optimā facit: etiā si hominē corpus vocemus. An vero si mihi auriga obtemperās / equos quibus pręest / agit ac regit cōmodissime: atq; ipse q mihi est obediētior mea liberalitate perfruitur: negare quisq; potest nō solū q auriga / verꝫ q equi sese optime habent / mihi deberi? Itaq; siue tñ corp⁹ / siue tñ anima / siue vtrūq; hō sit: nō mihi maxime quęrendum videť / nisi quid animā faciat optimā:

Margin notes: A; Ar. ꝛ optimus; B

Nam eo p̄cepto non potest homo nisi aut
optime/aut certe multo melius sese habe-
re/q̄ si hoc vnū defuisset.

Qꝫ virt⁹ aīam optimā faciat: quā assequit̃ si deū sequit̃: sic ꝙ nō mō bn̄/sed beate viuat: Ca. VI.

A Nemo aūt dubitauerit/ ꝙ ꝟtus ani
mā faciat optimā. Sꝫ rectissime q̄-
ri potest/vtrū ista virtus etiā p se-
se/an nisi in anima esse non possit. Oboꝛit̃
itez altissima et longissimi sermonis indi-
gens questio: sed hoc bene vtar foꝛtasse cō-
pendio: spero deū affuturū/vt quantum
imbecillitas nostra patit̃ de tātis reb⁹/ nō
tn̄ dilucide/sꝫ etiā breui doceamus. Quo-
libet eni eoꝛū sit/ siue etiam p se esse possit
virtus sine anima: siue nisi anime inesse nō
possit: procul dubio aliquid anima sequit̃
vt ꝟtutē assequat̃: Id erit aut ipsa anima/
aut virt⁹/aut aliquid alteꝝ. Aut si seipsam
sequitur vt virtutē adipiscatur/stultū ne-
scio quid sequitur: Stulta est eni ante ade-
ptam virtutē. Summa sunt autē vota se-
quentiū: vt id quod quisq̄ sequit̃/ assequa-
tur. Aut igit̃ optabit non assequi quod se-
quitur anima: quo nihil absurdius ⁊ puer-
ilius dici potest: Aut cū se sequitur stulta:
eandē stulticiā quam vitat assequit̃. Si au-
tem virtutē sequit̃/ hanc asseq̄ cupiēs/ quō
sequitur id qđ non est: aut quomō assequi
B cupit quod habet? Aut igitur virtus est p̄-
ter animā: aut si nō placet vocare virtutē
nisi habitū ipsum/⁊ quasi sapientis anime
qualitatē: que nisi in anima esse nō potest:
oportet vt aliquid aliud sequat̃ anima/ vt
ei virtus possit innasci: q2 neq̄ nihil sequē-
do/ neq̄ stulticiā sequēdo potest/ quātū rō
mea fert ad sapientiā puenire. Hoc igit̃ ali-
ud ꝙ sequēdo anima ꝟtutis atq̄ sapiētie
cōpos fit: aut hō sapiēs ē/aut deus. Sꝫ su-
pra dictū est/tale quiddam esse debere: qđ
inuiti amittere nequeamus. Quis ꝟo cū-
ctandū putet hominē sapientē/ si eū sequi
satis putauerimus: auferri a nobis nō mo-
do recusantibus/sed etiā repugnātib⁹ pos-
se? Deus igit̃ restat: quem si sequimur bn̄:
si assequimur: non tn̄ bene/ sed etiā beate
viuimus. Quē si qui esse negant: quid ego
cogitez quo illis sermone suadendū sit: cū
quib⁹ vtꝝ oīno sermocinandū sit/nescio?
Quod quidē si videbit̃: longe aliud princi-
piū/alia ratio/ alius ingressus iendus est
q̄ in p̄sentiaꝝ suscepim⁹. Nūc itaq̄ cū il-
lis mihi res est/qui deū esse nō negāt: Ne-
q̄ id tn̄/sed etiā nō ab eo negligi res hūa-
nas fatent̃. Nullū eni arbitroꝛ aliquo reli-
gionis nole teneri/ q̄ non saltē animis no-
stris diuina p̄uidētia ꝯsuli existimet.

Qꝫ deū quē nō videm⁹: nō rōne/ sꝫ auctoꝛitate scripturaꝝ seq̄mur: Ca. VII.

A Sed quō sequimur/quē
non videm⁹? Aut quō videbim⁹/q̄ Ar. tāq pacto.
nō solum hoīes/sed etiā insipiētes
hoīes sumus? Qꝫ eni nō oculis/ sed mē-
te cernatur: que tandē mens idonea repe-
riri potest: que cū stulticie nube obtegat̃/
valeat illam lucem/vel etiā conctur hauri-
re? Confugiēdū est igitur ad eoꝝ p̄cepta
q̄s sapiētes fuisse p̄babile ē. Hacten⁹ potu-
it rō p̄duci: Versabat̃ nāq̄: nō veritate cer-
tioꝛ/sed ꝯsuetudine securioꝛ i reb⁹ hūanis.
At vbi ad diuina p̄uentū ē/auertit sese: itue-
ri nō potest: palpitat/estuat/inhiat amoꝛe/
reuerberatur luce veritatis: ⁊ ad familiari-
tatem tenebrarum suarum/non electione/
sed fatigatione conuertitur. Qꝫ hic formi-
dandū est/q̄ tremendū: ne maioꝛem inde
concipiat anima imbecillitatē/ vbi quietē
fessa conquirit. Ergo refugere in tenebro-
sa cupientibus per dispensationē ineffabi-
lis sapientie/ nobis illa opacitas auctori-
tatis occurrat: et mirabilibus reꝝ/ vocibus
q̄ libroꝛū veluti signis temperatoꝛijs ve-
ritatis/vmbrisq̄ blādiatur. Quid potuit p̄ B
salute nostra fieri amplius? Quid benefi-
centius? Quid liberalius diuina p̄uiden-
tia dici potest: que a legibus suis hominē
lapsum: et propter cupiditatē rerum moꝛ-
talium iure ac merito moꝛtalem sobolē p̄-
pagātem/ nō omnino deseruit. Habet eni
potestas illa iustissima/miris et incompre-
hensibilibus modis per quasdā secretissi-
mas successiones rerū sibi seruientiū quas
creauit/et seueritatē vindicandi/ et demen-
tiam liberādi. Quod quidē q̄ sit pulchrū/
q̄ magnum/ q̄ deo dignū/ q̄ postremo id
qđ queritur verū/ nequaq̄ intelligere po-
terimus: nisi ab humanis et proximis in-
cipientes vere religionis fide p̄ceptisq̄ ser-
uatis/nō deseruerim⁹ viā quam nobis de-
us ⁊ patriarchaꝝ segregatione/⁊ legis vin-
culo/⁊ p̄phetarū p̄sagio/ et suscepti homi-
nis sacramento/ ⁊ apostoloꝝ testimonio/⁊
martyrū sanguine/ et gentiū occupatione

muniuit. Quare deinceps nemo ex me q̄rat sententiam meā: sed potius audiamus oracula/ nostrasq; ratiūculas diuinis sub/
Bl.t affectib⁹ mittamus t affatibus.

Q̄r de⁹ sūmū bonū ⁊ finis bonorū sit: quē q̄liter et quātū diligere debeamus/ dn̄s ī euāgelio ⁊ paulus ap̄ls docent: Ca. VIII.

V Ideamus quemadmodū ipse dn̄s in euangelio nobis preceperit esse viuendū: quomō etiā paulus apostolus: Has em̄ scripturas illi cōdemnare non audēt. Audiamus ergo quem finē bonorū nobis christe p̄scribas: nec dubiū est quin tu erit finis/ quo nos sūmo amore tē/
Matth. 22. d. dere iubes: Diliges inquit dn̄m deum tuum. Dic mihi etiaz queso qui sit diligendi mod⁹: vereor em̄ ne plus minusve q̄ oporteat/ inflāmer desiderio in amorē dn̄i mei. Ex toto inquit corde tuo: Non ē satis. Ex tota anima tua: Ne id quidē satis ē. Ex tota mente tua. Quid vis amplius? Vellem fortasse si viderē quid posset esse amplius.
Roma. 8 e. Quid ad hec paulus? Scim⁹ inquit quoniam diligentibus deum omnia procedunt in bonum. Dicat etiā ipse dilectionis mo/
Ibidē. g. dū: Quis ergo inquit nos sepabit a charitate christi? Tribulatio/ an angustia/ an persecutio/ an fames/ an nuditas/ an periculū/ an gladius? Audiuim⁹ quid sit diligere: et quantū diligere debeamus: Eo est omnino tendendū: ad id omnia consilia nostra referēda. Bonorū summa/ deus nobis ē. De⁹ ē nobis summū bonū. Neq; infra remanendū nobis est/ neq; vltra querendū: Alterū em̄ periculosum/ alterū nullum est.

Sentētijs christi et apostoli de dilectione dei ⁊ veteris testamēti similes sententie enumerant̄ contra manicheos/ qui vetus testamētum non recipiunt: Ca. IX

A Ge nūc inuestigemus/ vel poti⁹ attendamus: Presto em̄ est ⁊ facillime videtur/ vtrum his sentētijs ex euangelio atq; ap̄lo platis/ etiā testamēti veteris auctoritas congruat. Quid dicā d̄ superiore sentētia/ cū manifestū sit omnib⁹ eā de lege q̄ p moysen data ē esse deprom/
Deut. 6. a. ptam? Ibi em̄ scriptū ē: Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo/ ⁊ ex tota anima tua/ et ex tota mente tua. Quid autem illi quod ab apostolo dictuz est/ comparare de veteri testamēto possim/ ne diuti⁹ que/
rerē ipse subiecit: Cū em̄ dixisset: nulla tri/ Roma. 8. g.
bulatiōe/ nulla angustia/ nulla psecutione/ nll'a necessitate iopie corporal'/ nll'o piculo nullo gladio nos a charitate christi separi: statim subiunxit: Sicut scriptū ē: Quia p/ 1. Retract. ca. 7. a.
pter te afficimur tota die: estimati sumus Ps. 45.
vt oues occisiōis. Hec illi solēt a corrupto/ Roma. 9. g.
ribus scripturarū/ immissa esse dicere: Usq; adeo nihil habēt qd̄ ꝯtradicāt: vt hec miseri respondere cogant̄: Sed q̄s non intelligat ꝯuictorū hominū aliā non esse potuisse vltimā vocē? A quibus tamē quero: vtrū istā sententiā ī veteri testamēto esse negēt: an nō ꝯgruere sentētie ap̄lice affirmēt? Et illud primū libris docebo: In hoc autē altero tergiuersantes homines/ et p abrupta fugiētes/ aut ī pacē reuocabo/ si voluerint respicere aliquantū ⁊ considerare quod dictum est: aut eos intelligentia ceterorū qui sine cupiditate iudicant insectabor. Quid em̄ potest amiciti⁹ q̄ iste sibi cōsonare sentētie? Nā tribulatio/ angustia/ persecutio/ fames/ nuditas/ periculū/ hominē ī hac vita ꝯstitutū grauiter afficiūt. Hec itaq; omnia verbo illo vno cōcludunt̄ testimonio veteris legis/ quo dictū est: ꝓpter te affici
mur. Gladius restabat/ qui nō erumnosam B
vitā affert/ sz quā inuenerit adimit. Huic q̄ respondet: Estimati sum⁹ vt oues occisionis. Charitas v̄o ipsa nō potuit significari expressius/ q̄ quod dictū est/ ꝓpter te. Fac ergo non in paulo apostolo comptū istud testimoniū/ sed a me esse platū. Nunquid nā tibi demonstrādū ē heretice/ nisi aut scriptū in vetere lege nō esse/ aut ap̄lo nō conuenire? Quorū si nihil dicere audes: vrgerē em̄ cuz ⁊ codex legit̄/ qd̄ planū sit scriptum esse: ⁊ hoīes intelligūt ad id quod ap̄ls dixit/ nihil posse aptius conuenire. Cur ergo valere aliq̄d putas/ q scripturas corruptas esse insimulare audes? Postremo q̄d respōsurus es ei qui tibi dicat: Ego sic itelligo: sic accipio: sic credo: nec ob aliud lego illos libros/ nisi q ibi oīa christiane fidei ꝯtinere video? Illud poti⁹ dic si audes/ ⁊ aduersus me dicere cogitas: nō esse credendū q ap̄lī et martyres ꝓpter christum affecti gladijs/ erūnisq; dicunt̄: q a psecutoribus vt oues occisionis estimati sunt. Qd̄ si non potes dicere/ q̄d calūniaris in quo libro credā: qd̄ me oportere credere confiteris?

Cōtra manicheos ꝙ duos deos/ vnū bonum/alterꝫ malum perhibēt: a bono mundū creatū/ sed nō esse eū quem veteris testamēti cōmendat auctoritas/ ꝓpter multa ꝙ ad litterā indigna de deo dicunt:

A Nam illud dicis cōcedere te (Ca.x.

a quidē deum esse diligendū: sed nō
illum deū quē colunt hi qui testa-
menti veteris auctoritatē recipiunt. Nō er-
Gen.1.a. go illū deū colendū esse dicitis/qui fecit ce-
lum & terram: Iste nāqꝫ ꝑ omnes partes il-
lorum voluminū predicat. Vos autē fate-
mini vniuersum istū mūdū/qui noīe celi et
terre significatur/habere auctorē & fabrica-
torē deum/& deū bonum. Cum exceptione
quippe vobiscū loquendū est/ quādo deus
nominatur. Duos enī deos/ vnū bonum/
alterum malum esse perhibetis. Et si dici-
tis colere vos et colendū arbitrari deum/a
quo factus est mūdus: non tamē eum esse
quē veteris testamenti cōmendat auctori-
tas: impudēter facitis / qui alienū animū
atqꝫ sententiā quā bene atqꝫ vtiliter acce-
pim⁹/male interꝑtari conamini: frustra o-
no. Neqꝫ enī vestre stulte atqꝫ impie disputa-
tiōes vllo mō cū piorū doctissimorūqꝫ ho-
minū sermonib⁹/ꝑ quos in ecclesia catholi-
ca scꝑture ille volentib⁹ dignisqꝫ aperiunt/
cōꝑari queunt. Lōge prorsus aliter ꝙ putatis
lex & ꝓphete intelligunt a nobis. Desinite
Al.† colimus errare: nō† credimus penitentē deū: nō in-
uidū/non indignū/non crudelē/nō querē-
tem de hominū vel pecorꝫ sanguine volu-
ptatē: nō cui flagitia & scelera placeāt: non
possessionē suā terre quadaꝫ particula ter-
minantem: In has enī atqꝫ huiusmodi nu-
gas grauiter copiosequꝫ inuehi soletis: Qua-
re nos inuectio vestra non tangit/sed ani-
les quasdā/ vel etiā puerīles opiniōes: eo
Al.† oratione ineptiores/ꝙ vehemētiore ratione pueri-
tis: Qua quisqꝫ mouet et ad vos transit:
non ecclesie nostre damnat disciplinā/ sed
eam se ignorare demōstrat. Quobrem si ꝙd
humani corde geritis: si cure vobis vos-
metipsi estis/ querite potius diligenter et
B pie quomō illa dicantur. Querite miseri:
Nam talem fidē qua deo incōueniens ali-
quid creditur: nos vehemētius et vberius
accusamus: Nā & in illis que dicta sunt/ cū
sic intelligūtur vt littera sonat: et simplici-
tatē corrigim⁹ & pertinaciā deridemus: Et
alia multa que vos intelligere nō potestis
vetat eos credere catholica disciplina: ꝙ nō
annis/sed studio atqꝫ intellectu excedētes
quādā mētis pueritiā in canos sapiētie ꝓ-
mouent. Nā et credere deū loco aliquo q̄-
uis infinito/per quantitatis quecunqꝫ spa-
cia contineri/ꝙ sit stultū docetur: & de loco
in locū/ vel ipsū / vel aliquā eius partē mo-
ueri atqꝫ transire/arbitrari nefas habetur.
Iam vero aliquid eius substantie atqꝫ na-
ture cōmutationē vel conuersionē quolibet
modo pati posse si quis opinet: mire demen-
tie ipietatisqꝫ dānabit. Ita fit vt apud nos
inueniantur pueri quidā/qui humana for-
ma deum cogitēt: atqꝫ ita se habere suspi-
centur: Qua opinione nihil est abiectius.
Inueniātur itē multi senes/qui eius maie-
statē: nō solū sup humanū corpus/sed eti-
am sup ipsā mentē manere inuiolabilē at-
qꝫ incōmutabilē/eadē ipsa mente conspici-
unt: Quas etates/non tempore sed virtute
atqꝫ prudentia discernēdas esse iā dictum
ē. Apud vos autē nemo quidē reperit qui
dei substantiā humani corporis figuratio-
ne describat: sed rursus nemo ꝙ ab huma-
ni erroris labe seiungat. Itaqꝫ illi quos q̄-
si vagientes ecclesie catholice vbera susten-
tant/si ab hereticis non fuerint depredati:
ꝓ suo quisqꝫ captu viribusqꝫ nutriūt: ꝑdu-
cūturqꝫ alius sic/alius autē sic: primū i vi-
rum perfectū: deinde ad maturitatē canici-
emqꝫ sapientie ꝑueniunt: vt eis quātū vo-
lunt viuere ac beatissime viuere liceat.

Deū eē optimū & sūmū bonū/ex mādato dilectionis declaratur: & quō nihil omino a deo diligentē sepat/ostenditur: Ca.xi.

Secutio igitur/ dei beatitatis appetit⁹ A
c est: cōsecutio autem/ipsa beatitas.
Ac eū sequimur diligēdo: ꝯsequimur
vero non cū hoc omnino efficimur quod est
ipse/sed ei ꝓximi: eumqꝫ mirifico et intelli-
gibili mō ꝯtingentes/eiusqꝫ veritate & san-
ctitate penitus illustrati atqꝫ comꝓhēsi. Il-
le nāqꝫ ipsū lumen ē: nobis autē ab eodem
illuminari licet. Maximū ergo qđ ad bea-
tam vitam ducit/primūqꝫ mandatū ē: Di- Deut.6.a.
liges dominū deum tuū ex toto corde tuo/
et anima & mente: Diligentibus enī deum Roma.8.e.
omnia ꝓcedunt in bonum. Quobrem pau-
lopost idem paulus: Certus sum inquit/ Ibidem.g.
ꝙ neqꝫ mors/neqꝫ vita/neqꝫ angelus/neqꝫ

virtus/neq instantia/neq futura/ neq altitudo/ neq profundũ/ neq creatura alia poterit nos separe a charitate dei/ que est i christo iesu domino nostro. Si igitur di/
Roma. 8. c. ligentibus deum omnia procedunt in bonum: et summũ bonũ quod etiam optimũ dicitur/nõ modo diligendũ esse nemo ambigit/ sed ita diligẽdũ vt nihil amplius diligere debeamus: idq significatur z exprimitur quod dictũ ẽ: Ex tota anima/ z ex toto corde/ et ex tota mente: quis queso dubitauerit his omnibus constitutis/ et firmissime creditis/ nihil nobis aliud esse optimũ/ ad quod adipiscendũ postpositis ceteris festinare oporteat q̃ deum? Jtẽ si nulla res ab eius charitate nos separat: q̃d cẽ nõ solũ melius/ sed etiã certius hoc bono potest? Sed singula breuiter attendamus. Nemo nos inde separat/ minãdo mortẽ. Jdipsum enĩ q diligimus deum/ mori nõ potest: nisi dũ non diligit deũ: cuius mors ipsa sit nõ diligere deũ: quod nihil est aliud q̃ et deq in diligendo atq sequendo pponere. Nemo inde separat pollicendo vitã: Nemo enĩ ab ipso fõte separat/ pollicẽdo aquã. Non separat angelus: non enĩ est angelus cũ inheremus deo nostra mente potẽtior. Nõ separat virtus: nã si virtus hic illa nominata ẽ/ que aliquã potestatẽ in hoc mũdo habet: toto mundo est omnino sublimior mens inherẽs deo. Sin virtus illa dicta est/ que ipsius animi nostri rectissima effectio ẽ: si in alio ẽ/ fauet vt iungamur deo: si in nobis ẽ/ ipsa coniũgit. Nõ separãt instantes molestie: hoc enĩ leuiores eas sentimus/ quo ei vi nos separe moliunt/ artius inheremus. Nõ sepat pmissio futuror: nam et quicquid boni futur est/ certius pmittit deus: z nihil est ipso deo melius: qui iã pfecto bñ sibi inherẽtib psens est. Nõ separat altitudo neq profundũ: et enĩ si hec verba
Al. † pfundã scientie forte altitudinẽ vel † pfunditatẽ significant/ non ero curiosus/ne ab eo seiungar a deo: nec cuiusq doctrina me ab eo separet/ vt quasi depellat errorẽ/ a quo nemo prorsus nisi separatus erraret. Si vero altitudi
Al. † supera et infera. ne et profundo † superna z inferna huius mũdi significãtur: quis mihi celũ polliceat/ vt a celi fabricatore seiungar? Aut quis terreat infernus/ vt deum deserã: quem si nunq̃ deseruissem/ inferna nescirẽ? Postremo quis me locus ab eius charitate diu ellet: qui

Deut. 6. a. Matth. 22. d.

Roma. 8. g.

B
1. sen. dis. 17. ca. ad quod.

1. sen. dis. 17. ca. q aũt.

nõ vbiq totus esset/ si vllo ptineret loco?

Redditur ratio/ cur apostolus enũeratis creaturis multis/ dicat: Neq creatura alia poterit nos separare a charitate dei: z quõ animus dilectione redit in deũ/ qua se illi non componere/ sed supponere affectat: Ca. XII.

A
Roma. 8. g.
On iquit separat alia creatura. O altissimor mysterior virum. Non fuit otent dicere creatura/ sed alia inquit creatura: admonẽs etiam idipsum
Al. † quod. † quo diligimus deũ/ et q̃ inheremus deo: id est animũ atq mẽtẽ creaturã esse. Alia ergo creatura corpusẽ: z si animus res quedã est intelligibilis: id ẽ que tm̃ intelligẽdo innotescit: Alia creatura est omĩe sẽsibile: id est qd p oculos/ vel aures/ vel olfactu/ vel gustũ/ vel tactũ/ quasi quãdã noticiã sui pbeat: atq id deteri sit necesse ẽ q̃ qd̃ intelligẽtia sola capit. Ergo cũ etiam deus dignis animis nõ/ nõ nisi p intelligentiam possit esse: cũ tamẽ sit ipsa qua intelligitur mẽte prestãtior: Quippe qui creator eius atq auctor est/ verendũ erat ne animus humanus eo q inter inuisibilia z intelligibilia nũerat: eius dẽ se nature arbitraret ẽẽ cuius ẽ ipse q̃ creauit: et sic ab eo supbia decideret/ cui chari/
B tate iũgẽdus ẽ. Sit enĩ deo similis quãtũ datũ ẽ/ dũ illustrãdũ illi atq illũinãdũ se subijcit: Et si maxime ei ppinq̃t subiectione ista qua similis fit/ lõge ab eo fiat necesse est audacia/ qua vult esset similior. Jpsa est q̃
Al. † similior legib dei obtẽperare detractat/ dũ sue potestatis esse cupit vt deus est. Quãto ĝ magis longe discedit a deo/ nõ loco s affectione atq cupiditate ad inferiora q̃ ẽ ipse: tãto mag stulticie miserieq cõplet. Dilectiõne igit redit i deũ: q̃ se illi non cõponere/ sed supponere affectat. Qd q̃nto fecerit instãti ac studiosi: tãto erit beatior atq sbli mior: z illo solo dominãte liberrimus: Cũ obrẽ nosse debet se esse creaturam: Debet enĩ creatorẽ suũ credere sicuti ẽ/ inuiolabili z incõmutabili semp manere natura veritatis atq sapiẽtie: i se aũt cadere posse stultiiciã atq fallaciã vl ppter errores quibus exui desiderat/ cõfiteri. Sed rursus cauere debet/ ne ab ipsi dei charitate q̃ sanctificat vt beatissimus maneat/ alteri creature. i. huius sensibilis mũdi amore separet. Non igitur separat nos alia creatura: siquidẽ et nos

ipsi creatura sumus a charitate dei/que est in christo iesu dn̄o nostro.

Qr bn̄ viuere/sit christū dei vtutē ⁊ sapientiā ⁊ veritatē p quā pater cernit/amare: huic inherere/ipi nō mūdo conformari p charitatē/que diffusa est in cordib⁹ nostris p spiritūsanctū qui datus ē nobis/qui creatura non est: Ca.XIII.

1.Cor.1.d. Dicat nobis idē paul⁹ qs iste sit christus iesus dn̄s noster. Uocatis inquit p̄dicamus christū dei vtutē et
Joh.14.a. dei sapientiā. Quid ipse christ⁹: Nōne inquit ego sum veritas? Si ergo querim⁹ qd sit bn̄ viuere: id ē ad beatitudinē viuēdo tēdere: id erit pfecto amare vtutē/amare sapiētiā/
Deut.6.a. amare veritatē: et amare ex toto corde ⁊ ex
Matth.22.d. tota anima/⁊ ex tota mente vtutē q̄ inuiolabilis et inuicta est: sapientiā/cui stulticia non succedit: veritatē/ q̄ conuerti/atq̄ aliter q̄ semp est/ sese habere non nouit. Per
Joh.14.a. hanc ipē cernit pater. Dictū est eni: Nemo venit ad patrē nisi p me. Huic heremus p sanctificationē. Sanctificati eni plena ⁊ integra charitate flagramus: qua sola efficitur vt a deo non auertamur: eiq̄ potius q̄
Roma.8.f. huic mūdo cōformemur. Predestinauit eni (vt ait idē apostolus) conformes nos fieri imaginis filij ei⁹. Fiet ḡ p charitatē vt cōformemur deo: ⁊ ex eo conformati atq̄ figurati/et circūcisi ab hoc mūdo nō cōfūdamur cum his que nobis debēt esse subiecta. Fit
Roma.5.a. aūt hoc p spiritumsanctū. Spes eni inquit non confundit: quia charitas dei diffusa ē in cordibus nostris p spiritūsanctū qui datus est nobis. Nullo modo autē reintegrari possemus p spiritūsanctū/nisi ⁊ ipse semper integer et incōmutabilis permaneret: Quod pfecto nō posset/nisi dei nature eēt ac ipsi⁹ substātie: cui soli incōmutabilitas
Roma.8.d. semp ē. Creatura eni (neq̄ h̄ ego/s̄ idē paulus clamat) vanitati subiecta ē. Neq̄ nos pōt a vanitate separe/veritatiq̄ cōnectere qd subiectū ē vanitati: Et hoc nobis spūsctūs prestat: creatura igitur nō est.

Qr sūmū bonū hoīs sit trina vnitas/cui adherere nisi dilectiōe/amore ⁊ charitate nō valem⁹: Ca.XIIII.

At q̄ omē qd est/aut deus/aut creatura ē. Deū ergo diligere debem⁹ trinā quandā vnitatē/patrē ⁊ filiū et spiritumsanctū: quod nihil aliud dicam esse/nisi idipsū esse. Est eni vere summeq̄
Roma.11.d. deus/ex quo omnia/ per quē omnia/ in quo omnia. Hec verba pauli sunt. Quid deinde subijcitur? Ipsi gloria. Sincerissime omnino. Neq̄ eni ait ipsis: nam vn⁹ est deus. Quid ē aūt: ipi glia/nisi ipi optima ⁊ sūma ⁊ late patēs fama? Quanto eni melius atq̄ diffusius diffamat: tanto diligit ⁊ amat ardentius. Qd cū fit/nihil aliud ab humano genere/q̄ certo ⁊ cōstanti gradu in optimā vitā et beatissimā pergit. Nō arbitror cū de morib⁹ ac vita sit questio/ampli⁹ esse requirēdū qd sit hominis sūmū bonū quo referenda sint oīa: Id eni esse patuit/⁊ ratione quātū valuimus/ et ea q̄ nostre rationi antecellit auctoritate diuina: nihil aliud q̄ ipsū deū: Nā quid erit aliud optimū hominis/ nisi cui herere est beatissimū? Id aūt est solus deus/cui herere certe non valemus/nisi dilectione/amore/charitate.

Qr vt⁹ ad btām vitā nos ducēs/sit sum⁹ amor dei: p quē et q̄ttuor vtutes cardiales definiūt: Ca.XV.

Quod si vtus ad beatā vitam nos ducit/nihil oino eē vtutē affirmauerim/ nisi summū amorē dei: Nāq̄ illud q̄ quadripitita dicit vtus: ex ipsius amore vario quodā affectu q̄ntū intelligo dicit. Itaq̄ illas q̄ttuor vtutes/q̄rū vtinā ita i mētib⁹ vr̄is vt noīa in ore sint oīm: sic etiā definire non dubitē/ vt temperātia sit amor/integrū se p̄bens ei qd amat: fortitudo amor/ facile tolerās oīa ppt qd amat: iusticia amor/ soli amato fuiēs et pptērea recte dominās: prudētia amor/ ea quibus adiuuat ab eis a quib⁹ impedit sagacit seligēs. Sed hūc amorē nō cuiuslibet/sed dei esse diximus: id ē sūmi boni/sūme sapientie/summeq̄ cōcordie. Quare definire etiā sic licet/ vt tēperantiā dicam⁹ esse amorē deo sese integrū incorruptūq̄ seruantē: fortitudinē amorē/oīa pp̄ter deū facile pferentē: iusticiam amorē deo tm̄ seruientē/et ob hoc bene imperantem ceteris que homini subiecta sūt: prudentiā amorē/bene discernentē ea quibus adiuuetur in deū/ ab his quibus impediri potest.

Deū summū bonū/ virtutem/sapientiā et veritatē esse/et nominibus quattuor virtutū nominari scripturis noui ⁊ veteris testamēti concorditer docet: Ca.XVI.

A Isdem singulis virtutibus qui nō
b viuendi modus ducat̃/paucis ex/
plicabo:si pri⁹ testimonijs noui te/
stamenti quib⁹ vtor/iam diu de veteri eti/
am paria/ vt pollicitus sum/ comparaue
Roma. 8. d. ro. Num em̃ paulus tm̃ dicit/ deo nos esse
debere subiectos/ita vt in medio quod se/
paret nihil sit? Nonne et propheta cōmo/
dissime hoc ꝛ breuissime satis significat/cū
Ps. 72. dicit: Mihi autē adherere deo bonum est?
Nonne quod ibi latissime de charitate di/
ctū ē/ hic vno verbo continetur qđ ait/ in/
herere? Itē qđ addidit/bonū ē/nōne ad il/
Roma. 8. c. lud respicit quod ibi positū est: Diligenti/
bus deū oīa procedūt in bonū:ita vt vna
sententia duobusq̧ verbis ꝓpheta ꝛ vim
ꝛ fructum charitatis ostendat. Cūq̧ ibi di/
1. Cor. 1. c. ctum sit/dei filiū dei virtutē esse atq̧ sapi/
entiā: cūq̧ virtus ad operationē/ sapiētia
vero ad disciplinā pertinere intelligat̃: vñ
in euangelio duo ipsa signātur/cū dicitur:
Joh. 1. d. Omnia ꝑ ipsum facta sunt: Nam hoc ope/
rationis atq̧ virtutis ē. Deinde qđ ad di/
sciplinā veriq̧ cognitionē attinet: Et vita
inqt erat lux hominū: potuit ne quicq̄ ma
gis ꝯuenire his testimonijs noui testamē/
ti q̄ illud qđ in vetere dictū est de sapien/
Sap. 8. a. tia: Attingit autē a fine vsq̧ ad finē fortit̃:
et disponit oīa suauiter? Nāq̧ attingere
fortiter/ magꝭ virtutē significat: disponere
autē omnia suauiter/quasi artē ipsam atq̧
rationē. Sed si hoc videt̃ obscuꝝ/vide que
sequunt̃: Et omniū inquit domin⁹ dilexit il
lam: doctrix est em̃ discipline dei/ꝛ electrix
operuꝫ illius. Videtur hic nihil adhuc de
operatione dictuꝫ? Nec em̃ hoc est intelli/
gere opera qđ opari: Ergo vt hec ad disci/
plinā pertineant/opus virtuti debetur: vt
sit plena quā volumus demonstrare sentē
B tia. Lege igitur deinceps quod annexū ē.
Et si honesta ē inqt possessio que concu/
piscitur in vita: quid sapientia est honesti/
us que oīa operat̃? Potest ne quicq̄ ꝑ/
clarius: aut manifesti⁹/aut vero etiam vbe
rius proferri? Audi aliud/si parum putas
Ibidē. b. qđ idē sonet: Et sobrietatē sapientia docet
1. Retract. inquit/ꝛ iusticiā/ꝛ virtutē. Sobrietas mihi
ca. 7. c. ad ipsam cognitionē veri videt̃ pertinere:
id ē ad disciplinā: iusticia vero ꝛ virtus ad
actionē atq̧ ad operationē. Quibus duo/
bus: id est agendi efficacia/ꝛ sobrietate cō/
templandi: que dei virtus ꝛ dei sapientia:
id est dei fili⁹/ dilectoribus suis donat/qđ
comparandū sit nescio: cum idē propheta
statim dicat quanti sint ista pendēda: Nā
ita positū est: Sobrietatem em̃ sapientia
docet/et iusticiā et virtutē: quibus vtilius
nihil ē in vita hominib⁹. Hec fortasse quis/
piam nō de filio dei dicta esse arbitratur.
Quid ergo aliud ostendit quod dictū est:
Generositatem magnificat/contuberniuꝫ Sap. 8. a.
habens dei. An vero generositas solet si/
gnificare aliud q̄ parentes? Contuberniū
vero nonne cū ipso patre equalitatem cla/
mat atq̧ asserit? Deinde cū paulus dicat/fi 1. Cor. 1. d.
lium dei esse dei sapientiā: et ipse domin⁹:
Nemo nouit patrē nisi vnigenitus filius: Matth. 11. d.
quid potuit a ꝓpheta congruentius dici/
q̄ illud quod dictū est: Et tecum sapientia Sap. 9. b.
que nouit opera tua: que affuit tunc cū or/
bem terrarū faceres: et sciebat quid placi/ C
turū esset oculis tuis? Qđ autē christus est Joh. 14. a.
veritas: quod idē ostenditur cum splendor Heb. 1. a.
patris nuncupatur: nū est quicq̄ in circūi/
tu solis/nisi splēdor ipse quē gignit? Quid
ergo potuit aperti⁹ ꝛ clari⁹ de vetere testa/
mento huic sententie consonare/q̄ illud qđ
dictum est: Et veritas tua in circūitu tuo?
Postremo dicit ipsa sapiētia in euangelio:
Nemo venit ad patrē nisi per me. Dicit ꝓ/ Joh. 14. a.
pheta: Sensū tuū ergo quis sciet/nisi tu de/ Sap. 9. d.
deris sapientiā? Et paulopost: Et que tibi
placent/didicerūt homines: et ꝑ sapientiā
sanati sunt. Dicit paul⁹: Charitas dei dif/ Roma. 5. a.
fusa est in cordibus nostris ꝑ spiritum san/
ctū qui datus est nobis. Dicit ꝓpheta: Sā Sap. 1. b.
ctus em̃ spiritus discipline effugiet dolū.
Vbi em̃ dol⁹/charitas nulla est. Dicit pau
lus: cōformes fieri nos imaginis filij dei. Roma. 8. f.
Dicit ꝓpheta: Signatū ē sup nos lumē vul Ps. 4.
tus tui dñe. Ondit paulus deū eē spm̄sctm̄
et ideo non esse creaturā. Dicit ꝓpheta: Et Sap. 9. d.
miseris spiritūsctm̄ de altissimis. Solus em̃
de⁹ altissim⁹/quo nihil est altius. Ostendit
paulus trinitatē istā vnū deū esse/cū dicit:
Ipsi gloria. Dicit̃ i vetere testamento: Au/ Deut. 6. a.
di israel/dñs deus tuus vnus est.

Inuehit contra manicheos q̄ nō vnū vtriusq̧ testamēti deum ꝯtē/dūt: auditores suos deo nō sine cā ꝑmittere decipiūt/ꝑ corporea simulacra diuina iudicantes: et quo ordine ad veritatem peruenire possint/edocetur: Ca. XVII.

A Q Uid vult amplius? Quid impie
atq; impie seuit? Quid indoctas
aias noxia psuasione peruertitis?
Utriusq; testamēti deus vn⁹ ē. Nā vt ista
sibi ɔgruūt q̄ de vtroq; posuim⁹: ita etiā cę
tera/ si diligēter ⁊ ęquo iudicio velit attē
dere. Sed q: multa dicunt submissis ⁊ hu-
mi repētib⁹ animis/ vt accōmodati⁹ p hu-
mana i diuina cōsurgāt: mlta etiā figurate
vt studiosa mēs et quęsitis exerceat vtili⁹/
⁊ vberius letet inuētis/ vos mirifica dispo
sitione spūssancti/ ad decipiendos vestros
auditores/ et illaqueādos abutimini. Qd
ipsu; cur diuina pvidētia vos facere sinat:
1.Cor.11.d. q̄q; verissime aplus dixerit: Oportet mul
tas hereses esse/ vt pbati manifesti fiāt: in-
ter nos longū est disputare: Et quod dicē
dum ē vobis: non ē vestrū ista intelligere.
Non pax mihi cogniti estis. Crassas omi-
no mētes ⁊ corporeoꝝ simulacroꝝ pestife-
ro pastu morbidas ad diuina iudicāda de-
fertis: q̄ multo altiora sunt q̄ putatis: Qua-
re vobiscū modo nō sic agendū est/ vt ea iā
intelligatis (quod fieri nō potest) sed vt in-
Al.⁊ cupiatis telligere aliquādo cupiatis. Fecit enī hoc
simplex et pura charitas dei: quę maxime
spectatur in moribus: de qua iā multa di-
xim⁹: quę inspirata spūsancto pducit ad fi-
lium: id est ad sapientiā dei/ per quā pater
ipse cognoscitur. Nam si sapientia et veri-
tas non totis animi viribus ɔcupiscatur/
inueniri nullo pacto pōt. At si ita quęrat/
vt dignū est: subtrahere sese atq; abscōde-
re a suis dilectoribus non pōt. Hinc ē illud
quod in ore habere etiā vos soletis: qd ait
Matth.7.a. iesus: Petite et accipietis: quęrite et inue-
Matth.10.c. nietis: pulsate ⁊ aperiet vobis. Nihil ē oc-
cultū qd nō reuelabit. Amore petit: amo-
re quęritur: amore pulsatur: amore reuela-
tur: amore deniq; in eo quod reuelatū fue-
rit permanet. Ab hoc amore sapientię dili
gētiaq; quęrēdi/ nō deterremur i veteri te-
stamento: qd semp mendacissime dicitis:
B sed ad hęc vehemētissime concitamur. Au
dite itaq; aliquādo/ ⁊ aduertite quęso sine
Sap.6.b. pertinacia quid p prophetā dicatur: Cla-
ra est inquit ⁊ quę nunq̄ marcescit sapien-
tia: et facile videtur ab his qui diligunt il-
lam: ⁊ inuenitur ab his qui quęrunt illam:
pręoccupat qui illam concupiscunt/ vt il-
lis se ostendat: Qui vigilauerit ad illā/ nō
laborabit: assidentē enī illam inueniet fo-
ribus suis: Cogitare enī de illa sensus ē cō-
summatus: et qui vigilauerit pp̄ter illam/
cito erit securus: Quia dignos se ipsa cir-
cuit quęrens: ⁊ in vijs ostendit se illis hila-
riter/ ⁊ omni pvidentia occurrit illis. Ini-
tiū enī illius verissima disciplinę concupi-
scentia est. Cura ergo disciplinę dilectio ē:
et dilectio custoditio legū illius est: Custo
ditio autē legum/ confirmatio incorrupti-
onis est: incorruptio autē facit proximum
deo: Concupiscentia autē sapiētię deducit
ad regnū. Ita ne tandem adhuc aduersus
ista latrabitis? Nonne ita posita et nondū
intellecta/ cuius significant altū se quiddā
et ineffabile cōtinere? O vtinā possetis in-
telligere quę dicta sunt: cōfestim abijcere-
tis omnes ineptias fabellarū: et vanissi-
mas imaginationes corporū: totosq; vos
magna alacritate/ sincero amore/ firmissi-
ma fide/ sanctissimo ecclesię catholicę gre-
mio conderetis.

Christiana fides nō ē apud manicheos/ nec vspiā nisi i catholica disciplina: in q̄ euāgeliū/ apls/ ⁊ vet⁹ testamentū cōcordat. Itē augustinus nouē annis dicit se a manicheis ludificatum: Ca.XVIII.

P Oterā p mea mediocritate discur Al.fol[illegible]
rere singula: ⁊ eruere ac demōstra- A
re quę accepi: in quoꝝ excellētia ⁊
altitudine plerūq; verba deficiūt. Sed q̄
diu latratis/ non ē faciendū: Non enī fru-
stra dictū est: Nolite sanctū dare canibus: Matth.7.a.
Nec succēseatis: et ego latraui ⁊ canis fui:
qn̄ mecū iure non docēdi cibo/ sed refellen-
di fustibus agebatur. Si autē in vobis es-
set charitas / de qua nūc agitur: vel etiā si
fuerit aliqn̄/ quantā cognoscendę veritatis
magnitudo desiderat: aderit de⁹ qui ostē-
dat vobis: neq; apud manicheos esse chri-
stianā fidē/ quę ad sūmū apicē sapiētię ve-
ritatisq; pducit: qua pfrui nihil est aliud ni-
si beate viuere: neq; esse vspiam nisi in ca-
tholica disciplina. Quid enī aliud videtur
apls paulus optare cū dicit: Huius rei gra Eph.3.c.
tia flecto genua mea ad patrē dn̄i nostri ie
su christi/ a quo omis paternitas in cęlis ⁊
in terra nominatur: vt det vobis sm̄ diui-
tias gratię suę fortitudinē: corroborari per
spiritū i interiori homine: habitare christū
per fidē in cordib⁹ vestris: vt i charitate ra
dicati et fundati/ possitis comprehendere

cu omnib⁹ sanctis / que sit altitudo / et lon/
gitudo / et latitudo / et profundum : cogno/
scere etiam supereminentem scientiam cha
ritatis christi: vt impleamini in omni pleni
B tudine dei. Potest ne quicq̄ dici manifesti/
us? Obsecro vigilate paululum: videte te/
stamenti vtriusq̄ concordiā / qui sit in mo/
ribus vite modus: et quo sint referenda om
nia / satis aperiente et docente amore dei.
Math.7.a. Concitant euangelia / cum dicitur: Petite:
querite: pulsate. Concitat paulus dicēdo:
Ut in charitate radicati et fundati / possitis
cōprehendere. Concitat etiam ꝓpheta / cū
dicit: facile sapientiā ab his qui eā diligūt /
querunt concupiscunt / vigilant / cogitant /
curant posse cognosci. Salus animi et via
beatitudinis vtrarumq̄ scripturarum pace
monstrantur: et vos latrare potius aduer/
sus hec / q̄ his obtemperare diligitis. Bre/
ui dicā quod sentio: Audite doctos ecclesie
catholice viros tanta pace animi / et eo vo/
to quo vos ego audiui / nihil opus erit no/
uem annis quibus me ludificastis: Longe
omnino / longe breuiore tempore quid inter/
sit inter veritatē vanitatemq̄ cernetis.

Qd in modo viuendi temperan/tia cupiditatē / que in vtroq̄ testa/mento radix oim malorū dicit / se/dat: omne em̄ officiū temperantie / est exuere veterē / et induere nouū hominem: Ca.XIX.

A Sed temp⁹ est ad illas virtutes quat
tuor reuerti: et ex his singulis eruere
ac ducere viuendi modū. Itaq̄ pri/
us temperantiā videam⁹: que nobis amo/
ris illius quo innectimur deo / integritatē
quandam et incorruptionē pollicetur. Mu
nus enim eius est in coercendis sedandisq̄
cupiditatibus: quibus inhiamus in ea que
nos auertunt a legibus dei / et a fructu bo/
nitatis eius / quod est (vt breui explicem)
beata vita. Ibi em̄ est fides veri: cuius con
templatione perfruentes / eiq̄ penitus ad/
herentes / proculdubio beati sum⁹: inde aūt
decidentes / magnis erroribus doloribusq̄
1.Timoth.6.b implicamur. Nāq̄ vt ait apls: Radix oim
malorū cupiditas: quam quidā sequentes /
naufragauerūt a fide / et inseruerūt se dolo/
ribus multis. Qd peccatū anime in veteri
testamento satis aperte bene intelligenti/
bus in ipsius hominis q̄ erat in paradiso /
1.Corin.15.c. preuaricatione signatur. In adam quippe
omes morimur / vt ait idē: et in christo om/
nes resurgem⁹. O alta mysteria. Sed repri/
mam me: Nō em̄ modo suscepi docere vos
recta / sed dedocere praua / si potero: id est si

deus annuerit ꝓposito in vos meo. Dicit B
ergo paulus / radicem omnium malorū esse
cupiditatem: per quam etiam lex vetus pri
mum hominē lapsum esse significat. Mo/
net paulus: vt exuamus nos veterem ho/ Col.3.b.
minem / et induamus nouum. Uult aūt in/
telligi: Adam qui peccauit veterem homi/
nem: illum aūt quem suscepit in sacramen/
to dei filius / ad nos liberandos / nouū. Di/
cit namq̄ alio loco: Primus homo de ter/ 1.Corin.15.e
ra terrenus: secūdus homo de celo celestis.
Qualis terrenus / tales et terreni: qualis ce
lestis / tales et celestes. Sicut portauimus
imaginem terreni / portemus et imaginem
celestis: hoc est: exuite veterē / et induite no/
uum. Omne igitur officiū temperantie / est
exuere veterē hominem et in deo renouari:
id est cōtemnere omēs res corporeas illece
bras / laudemq̄ popularē: totumq̄ amorē ad
inuisibilia et diuina cōferre. Unde illud se/
quit qd̄ mirifice dictū est: Et si exterior hō 2.Corin.4.d.
noster corrumpitur / sed interior renouatur
de die in diem. Audi et prophetam canen/
tem: Cor mundum crea in me deus: et spiri/ Ps.50.
tum rectū innoua in visceribus meis. Quid
contra istam conuenientiā dici / nisi a cecis
latratoribus potest?

Qd sensibus quibus anima per corpus vtitur / visus preferatur: et ideo in scripturis sanctis / visibiliū nomine sensibilia cūcta significan tur: a quorum amore in nouo testa mento ꝓhibemur: ideo christiani non sunt qui solem et lunam: non modo diligendos / verumetiā co/lendos putant: Ca.XX.

Illecebre autem corporis site sunt
in his omnibus que corporeus sen/
sus attingit: que a nonnullis etiam
sensibilia nominant: in quib⁹ maxime lux
ista et visibilis excellit: quia et ipsis sensib⁹ Al. et vulgar
nostris / quib⁹ anima per corpus vtitur / ni/
hil est oculis preferendū: et ideo in scriptu/
ris sanctis / visibiliū nomine sensibilia cun/
cta significantur. Itaq̄ in nouo testamen/
to sic ab istorum amore prohibemur. Non
respicientes inqt ea que vident / sed que nō 2.Corin.4.d.
vident: Que em̄ videntur / tpalia sunt: que
autē nō vident / eterna. Ex quo intelligi po
test: q̄ christiani non sint qui solem et lunā
non modo diligendos / sed etiam colendos
putant. Quid enim videmus / si solem et lu
nam nō videmus? Uetiti aūt sum⁹ cōuerti
ad ea que vident. Nō sunt igit etiā ista dili
genda ei q̄ amorē illū incorruptū deo cogi/
tat exhibere. Sz erit mihi alius locus / quo

de istis diligentius requiretur: Non enim nunc de fide / sed de vita dicere institui / per quã meremur scire qđ credimus. Amãdus igitur solus deus est: omnis ṽo iste mũdus: id est oĩa sensibilia cõtemnenda: vtenduȝ autẽ his ad hui⁹ vitę necessitatẽ.

Quod gloriam popularẽ et curiositatem atq̃ inanem philosophiaȝ / nouum testamentum prohibeat: Simul in hoc et vetus testamentum concordat: Ca. XXI.

A Loria ṽo popularis sic in nouo testamento abijcitur atq̃ contemnit:
Gal.1.b. Si hoĩbus inq̃t apl's placere vellẽ / christi seruus non essem. Est item aliud qđ
Al. imaginationes de corporibus per † imagines quasdã concipit aĩa / et eã vocat rerũ scientiã. Quobrẽ recte etiam curiosi esse prohibemur / qđ magnum temperantię munus est. Hinc illud
Col.2.b. est: Cauete ne quis vos seducat per philosophiã. Et quia ipsum nomen philosophię si consideretur / rem magnam totoq̃ animo appetendam significat: Siquidẽ philosophia est amor studiumq̃ sapiẽtię: cautissime apostolus ne ab amore sapientię deterrere videret / subiecit: Et elemẽta hui⁹ mundi. Sunt enim qui desertis virtutib⁹ / et nescientes quid sit deus / et quanta maiestas: semper eodem modo manentis naturę magnum aliquid se agere putant: si vniuersaȝ istam corporis molem / quã mundum nuncupamus / curiosissime intentissimeq̃ perquirant: Unde tanta etiam superbia gignitur / vt in ipso cęlo de quo sępe disputant / sibimet habitare videantur. Reprimat igitur se anima ab huiusmodi vanę cognitionis cupiditate: si se castam deo seruare disposuit. Tali enim amore plerumq̃ decipitur: vt aut nihil putat esse / nisi corpus: aut etiam si auctoritate commota / fateatur aliquid esse incorporeum: de illo tamen nisi per imagines corporeas cogitare non possit: et tale aliquid esse credere / quale fallax
Al. fingit corporis sensu s† infingit. Ad hoc etiaȝ valet q̃ pręcipitur cauendum esse a simula
B cris. Huic ergo auctoritati noui testamen
1.Joh.2.b. ti / qua iubemur nihil mũdi huius diligere:
Roma.12.a. illa maxime sententia qua dictũ est. Nolite conformari huic mundo: simul enim demonstrandũ est ei rei quẽq̃ cõformari quã diligit. Huic ergo auctoritati si de veteri testamento quęram quid comparem: plura quidem inuenio / sed vnus salomonis liber ecclesiastes qui dicit / copiosissime in summum cõtemptum omnia ista perducit. Incipit enim sic: Uanitas vanitatum dixit ec
Eccle.1.a. clesiastes: vanitas vanitatum et oĩa vani
1.Retract. ca.7.c. tas: Quę abundantia homini in omni labore suo quẽ ipse laborat sub sole? Hec verba omnia si attendantur / si pendant / si discutiantur: multa inueniũtur pernecessaria his q̃ hũc mundũ fugere / et refugere in deũ desiderãt. Sed longũ est / et ad alia festinat oratio. Tali tñ principio cõstituto / exequit oĩa vanitates esse eos q̃ reb⁹ huiusmodi falluntur. Idipsum autem quo fallunt vanitatem vocans: nõ q̃ de⁹ ista nõ creauerit / sed q̃ subijcere se homines volunt his rebus per peccata quę illis per recte facta diuina lege subiecta sunt. Quid est eñ aliud: falsis bonis illudi atq̃ decipi / q̃ teipso inferiora miranda et appetenda arbitrari? Habet igitur vir temperans in huiuscemodi rebus mortalibus et fluentibus / vitę regulam vtroq̃ testamento firmatam / vt eorũ nihil diligat / nihil per se appetendum putet: sed ad vitę huius atq̃ officiorũ necessitatem quantum satis est / vsurpet: vtentis modestia / non amantis affectu. Hec dicta sint de temperantia pro rerum magnitudine breuiter / pro instituto tamen opere fortasse copiosius q̃ oportebat.

Quod inter omnia que in hac vita possidentur / corpus homini grauissimum vinculum sit: sed hoc ferre / mortem contemnere / et omnia perferre ne deseramus deum / efficit fortitudo / que est amor dei / in amittẽdis sensibilibus fortis: Nihil autem tam durum atq̃ ferreuȝ / quod non amoris igne vincatur: Ca. XXII.

E fortitudine vero non
D multa dicenda sunt. Amor namq̃ ille de quo loquimur quẽ tota sanctitate inflammatum esse oportet in deum: in non appetendis istis temperans / in non amittendis fortis vocatur. Sed inter omnia que in hac vita possidentur / corpus homini grauissimum vinculum est / iustissimis dei legibus / propter antiquum peccatum: quo nihil est ad pręedicandum notius: nihil ad intelligendum secretius. Hoc ergo vinculum ne cõcutiatur atq̃ vexetur / laboris et doloris: ne auferatur atq̃ perimatur / mortis terrore animaȝ quatit. Amat enim illud / vim cõsuetudinis nõ intelligens / si eo bene atq̃ scienter vtatur: resurrectionẽ reformationemq̃ eius ope ac lege diuina sine vlla molestia iuri suo subditam fore: sed cum hoc amore totum in deum cõuerterit:

bis cognitis/ mortem non modo non con/
temnet/verumetiã desiderabit. Sed restat
cum dolore magna conflictatio: Nihil ẽ ta
men tam durũ atq3 ferreũ/quod non amo/
ris igne vincatur. Quo cũ se anima rapiet
in deũ: super omnẽ carnificinã libera ꝛ ad/
mirãda volitabit pẽnis pulcherrimis ꝛ in/
tegerrimis/quibus ad dei complexũ amor
castus innitit. Nisi ꝟo amatores auri/ama/
tores laudis/amatores feminaꝝ/amatori/
bus suis de⁹ sinat esse fortiores: cũ ille non
amor/sed ꝯgruentius cupiditas vel libido
noiet. In qua tñ apparet quant⁹ sit impet⁹
Al. ꝛ desidero animi ad ea q̃ diligunt ꝛ indefesso cursu per
immania queq3 tẽdentis: Argumẽtoq3 no
bis ẽ: q̃ sint oia pferẽda ne deseram⁹ deũ/si
tanta illi vt deserant/perferunt.

Q ad patientiã (q̃ fortitudinis pars est) nõ solũ nouũ sed etiã ve/tus testamentũ excitat/ tum exem/plo iob/tũ3 exemplo matris septẽ fratrum machabeoꝝ: Ca. XXIII

A Uid q̃ hic noui testamẽti auctori/
Roma.5.a. q tates colligam/ vbi dictũ est: Tri/
bulatio patiẽtiã ꝓbationẽ/proba/
tio spem: et non solũ dictum/sed etiã exem
plis eorum qui dixerunt probatũ atq3 fir/
matũ: de veteri potius testamento in quo
Al. ꝛ rabide seuiunt illi ꝛ rabidi deseuiũt/excitabo exemplũ pa/
tientie: Neq3 illum cõmemorabo virum/a
quo in magnis cruciatibus corporis ꝛ hor
ribili tabe membrorũ: nõ modo sustinen/
tur humana/ sed diuina etiã disputantur:
In cuius singulis vocibus satis elucet/ si
quis equo animo attendat/quanti pendẽ/
da sint ista que cũ volũt homines per do/
minationẽ3 tenere/ ab hisipsis potius per
cupiditatẽ tenentur: et rerum mortaliũ ser
ui fiant/cũ imperite domini esse desiderãt.
Job.1.d. Amisit nãq3 ille omnes diuitias: et factus
repente pauperrimus/tam inconcussũ ani
mũ tenuit et infixum deo/vt satis demon/
straret: nõ illas sibi fuisse magnas/sed se il
lis/sibi autẽ deum. Quo animo si esse pos/
sent nostri temporis homines: nõ magno/
pere in nouo testamẽto ab istorũ possessi/
one prohiberemur/ vt pfecti esse possem⁹.
Al. ꝛ melius Multo eñ ꝛ mirabili⁹ est non inherere istis
q̃uis possideas/ q̃ omino ea nõ possidere.
B Sed quoniã de dolore atq3 cruciatib⁹ cor/
poris tolerandis nũc agitur: relinquo istũ
virum/licet magnũ/licet inuictũ/ viru3 tñ.

Offerũt enim mihi scripture ille stupende
fortitudinis feminã: ꝛ ad eã iã me transire 2.Machab.7
compellunt: Que cũ septem liberis tyran/
no atq3 carnifici prius viscera oĩa q̃ vnũ
verbũ sacrilegũ impẽdit: cũ eius ꝛ hortati/ Al. ꝛ oratione
one filij ꝛ roborarẽtur/i q̃rũ mẽbris ipa tor/ Al. ꝛ liberarentur
quebatur: latura tamẽ etiam ꝓprio mune
re quod eos ꝛ ferre p̃ceperat. Quid ad tan Al. ꝛ offerre
tam patientiam queso addi põt? Quid tñ
mirũ/si omĩbus medullis ꝯcept⁹ dei amor/
ꝛ tyranno/ꝛ carnifici/ꝛ dolori/ꝛ corpi/ ꝛ se/
xui/et affectui resistebat? An nõ audierat:
Preciosa i ꝯspectu dñi mors sctõꝝ ei⁹? Nõ Ps.115.
audierat: Melior vir patiens fortissimo? Prouer.16.d
Nõ audierat: Oẽ qđ tibi applicitũ fuerit/ Eccli.2.a.
accipe/ꝛ i dolore sustine: ꝛ i humilitate tua
habe patientiã: qm̃ in igne ꝓbatur aurũ et
argentũ? Non audierat: Uasa figuli ꝓbat Eccli.27.a.
fornax: ꝛ homines iustos tẽptatio tribula/
tiõis? Immo ꝟo ꝛ hec ꝛ alia plura p̃cepat/
q̃ vno sancto dei spiritu: vt in istis noui te/
stamẽti/sic i illis (q̃ soli adhuc erãt) libri di/
uina p̃cepta fortitudinis conscripta sunt.

Quid iusticia/ quidve pruden/tia norme viuendi conferant. vtri/usq3 testamenti auctoritas breui/ter explicat: Ca. XXIIII

Uid de iusticia q̃ ad deũ pertinet? A
n Nonne cũ ꝛ dñs dicat: Non pote/ Matth.6.c.
stis duobus dñis seruire: et aplus
redarguat eos qui creature potius q̃ crea/ Roma.1.c.
tori fuiũt? In veteri testamẽto ꝑus dictũ
ẽ: Dñm deũ tuũ adorabis/et illi soli fuies. Deut.6.b.
Sed q̃d op⁹ ẽ hinc plura dicere: cũ sentẽtijs Matth.4.b.
talib⁹ ibi plena sint oia? Hanc q̃ iusticie vi/
tam/ vite regula3 dabit huic amatori de q̃
sermo est: vt deo quẽ diligit/id ẽ sũmo bo/
no/sũme sapiẽtie/sũme paci libẽtissime ser
uiat: ceteraq3 oia ptim subiecta sibi tegat:
partim subijciẽda p̃sumat. Que norma vi/
uẽdi vt docuim⁹/vtriusq3 testamẽti aucto/
ritate roborat. Nec de prudẽtia diuti⁹ dis/
serendũ est: ad quã dinnoscẽtia ptinet appe
tendoꝝ ꝛ vitandoꝝ. Que si desit/nihil co/
rũ de quibus iã dictũ est/effici põt. Huius
autẽ excubie atq3 diligẽtissima vigilãtia ẽt
ne subrepẽte paulatim mala suasiõe falla/
mur: Uñ sepe dñs: Uigilate clamat: ꝛ am Matth.24.d.
bulate inq̃t dũ lumẽ habetis: ne vos tene/ Joh.12.f.
bre cõprehẽdãt. Itẽq3 dr: Nescitis q2 modi/ 1.Corin.5.b.
cũ fermentũ totã massã corrũpit. Quid au
tẽ pferri manifestius de veteri testamento

ↄtra illā dormitationē animi pōt/p quā fit
vt non sentiam⁹ quasi minutatim serpen/
Eccĩ.19.a. tis pniciē/ q̄ȝ illō qδ a pphecta dictū ē: Qui
spernit modica/paulatim decidet. De q̄ sē
tētia si opportunū eēt festinātib⁹ copiosissi
me disputarē: atq̄ȝ id si a nobis nūc susce/
ptū mun⁹ flagitaret: fortasse demonstrare/
mus q̄ȝ sint alta mysteria q̄ imperitissimi ꝛ sa
crilegi hoīes deridēdo/nōnulli q̄dē paula/
tim iā decidūt/ꝟ magno lapsu p̄cipites eūt.

Qꝛ bñ viuere hoīs/sit deū sūmū bonū/toto corde/tota aīa/tota mente diligere: ꝛ hunc amorē p quattuor virtutes cōseruare: cui⁹ premiū est vita eterna: que est ipsa cognitio ꝟitatis: Ca.XXV.

Quid ampli⁹ de morib⁹ disputē? Si
q cm̄ de⁹ ē summū hoīs bonū: qδ ne/
gare nō potestis: sequtur pfecto/ qm̄
summū bonū appetere/ē bñ viuere: vt nihil
sit aliud bñ viuere/q̄ȝ toto corde/ tota aīa/
tota mēte deū diligere: a q̄ existit/vt incor/
rupt⁹ i eo amor atq̄ȝ integer custodiat/ qδ
ē tēperantie: ꝛ nullis frāgat incōmodis: qδ
ē fortitudinis: nulli alij seruiat/ qδ ē iusti/
cie: vigilet in discernendis reb⁹/ ne fallacia
paulatim dolusq̄ȝ subrepat/qδ ē prudētie.
Hec est hoīs vna perfectio: qua sola impe/
trat/vt ꝟitatꝭ sinceritate perfruat. Hec no/
bis testamēto vtroq̄ȝ ↄcinitur. Hec nobis
hinc atq̄ȝ inde suadetur. Quid adhuc scri/
pturis q̄s ignoratis calumniamini? Ne/
scitis quāta imperitia lacessatis libros: q̄s
ꝛ soli rep̄hendūt q̄ non intelligūt: ꝛ soli in/
telligere nequeunt q̄ rep̄hēdunt? Non cm̄
eos aut vllus inimic⁹ cognoscere sinit: aut
esse nisi amic⁹ cognitis pōt. Diligam⁹ igit
deū ex toto corde/ex tota aīa/ex tota men/
te/quicūq̄ȝ ad vitā eternā puenire pposui/
mus. Vita cm̄ eterna est totū p̄miū/cui⁹ p/
missione gaudem⁹: Nec p̄miū pōt pcedere
merita/ꝛ p̄us hoī dari q̄ȝ dign⁹ ē. Quid cm̄
hoc iniustius/ꝛ q̄d iusti⁹ deo? Non ꝗ debe/
mus poscere p̄miū anteq̄ȝ mereamur acci/
pere. Hic fortasse non incōgrue q̄rit/eterna
ipsa vita q̄d sit. Sꝫ ei⁹ largitorē poti⁹ audi/
Joh.17.a. am⁹: Hec ē inq̄t vita eterna/vt cognoscant
te verꝫ deū: ꝛ quē misisti iesū christū. Eter/
na igitur vita ē ipsa cognitio veritatꝭ. Q̄/
obrē videte q̄ȝ sint puersi atq̄ȝ p̄posteri/qui
sese arbitrant dei cognitionē tradere/vt p/
fecti sim⁹: cū pfectorꝫ ipse sit p̄miū. Quid ꝗ
agendū ē: q̄d queso/nisi vt eūipsum quē co/ 1.Ioan.4. ca.7.d.
gnoscere volum⁹/p̄us plena charitate dili/
gamus? Vn̄ illud exorit/ qδ ab initio satꝭ S.eodē.ca.2.
egim⁹: nihil i ecclīa catholica salubri⁹ fieri/
q̄ȝ vt rationē p̄cedat auctoritas.

Qꝛ nō fieri possit vt seipsū q̄ deum diligit/non diligat: et vt null⁹ certior gradus ad amorez dei fieri posse credatur/q̄ȝ hoīs erga hominē charitas: ideo alterꝫ p̄ceptū datū ē de dilectione pximi/ quod p apostoli dicta latius explanatur:

Ed cetera videam⁹: (Ca.XXVI. A
s videtur cm̄ de hoīe ipso. i. de ama/
tore ipso nihil actū: sed parꝫ diluci/
de q̄ hoc arbitratur intelligit: Nō cm̄ fieri
potest/vt seipsū q̄ deū diligit non diligat:
immo ꝟo solus se nouit diligere qui deuz
diligit. Siquidē ille se satis diligit/q̄ sedu/
lo agit/vt summo et vero pfruat bono: qδ
si nihil est aliud q̄ȝ deus/ sicut ea que dicta
sunt docuerūt: quis cunctari potest q̄n sese
amet qui amator ē dei? Quid īter ipsos ho
mies/nullū ne eē amorꝭ vīculū debet? Im/
mo ꝟo ita debet/vt nllus certior grad⁹ ad
amorē dei fieri posse credatur/q̄ȝ hoīs erga
hoīem charitas. Promat nobis ergo alterꝫ
p̄ceptū ipse dn̄s de vite p̄ceptꝭ interrogat⁹:
Nō cm̄ contētus fuit vno/ qui sciret aliud
deū esse/ aliud hominē: atq̄ȝ interesse tan/
tum quantū inter eum qui creauit/ ꝛ id qδ
ad creatoris similitudinē creatū ē. Dicit er
go secundū preceptū esse: Diliges pximuz Math.22.d.
tuū sicut teipsū. Te autē ipsum salubriter
diligis/ si plusq̄ȝ te diligis deum. Qδ ergo
agis tecū/id agendū cū pximo est: hoc est/
vt etiā ipse pfecto amore diligat deū. Non
cm̄ eū diligis tanq̄ȝ teipsū/si non ad id bo/
nū ad qδ ipse tēdis/ adducis: Illud est cm̄
vnū bonū qδ om̄ibus tecū tendētibus nō
fit angustū. Ex hoc p̄cepto nascūtur officia
societatis humane/ i quibus nō errare dif/
ficile est. Agēdū aūt imp̄mis ē vt beniuo/
li sim⁹: id ē vt nulla malicia/nullo dolo ma
lo aduersus hoīem vtamur. Quid cm̄ ho/
mini homine ppinquius? Accipite etiā q̄d Roma.13.c.
paul⁹ dicat: Dilectio inq̄t pximi malū non
operatur. Breuissimis vtor testimonijs: ꝟ
nisi fallor idoneis: e quib⁹ suscepte rei satis/
fiat: Nā quis ignorat q̄ȝ multa ꝛ quāti pō/
deris verba in illis libris de charitate pxi/
mi vsq̄ȝquaq̄ȝ diffusa sint? Sed cum duo/ B

bus modis peccet in homine: vno si ledatur: alio si cũ põt non adiuuetur: eaq; ipsa sint quibus mali hoies esse dicant: quorũ neutrũ q̃ diligit facit: satis opinor qd̃ volu
Roma.13.c. m⁹ demõstrat ista sentẽtia: Dilectio ꝓximi malũ nõ operat. Et si ad bona ꝑuenire nõ possum⁹ nisi mala oꝑari destiterimus: ista sunt q̃si cunabula charitatis dei q̃bus diligimus ꝓximũ: vt q̃ꝫ dilectio ꝓximi malũ non operat: hinc ad illud ascendam⁹ qd̃ di
Roma.8.c. ctũ ẽ: Scim⁹ q̃m diligẽtib⁹ deũ oia ꝓcedũt in bonum. Sed nescio quõ aut pariter ista in plenitudinẽ ꝑfectionẽq; consurgũt/ aut inchoat prius dei amor/ ꝛ prius ꝑficitur ꝓximi. Ad incipiendũ eñ citius nos fortasse in se diuina charitas rapit/ ſ facili⁹ ꝛ mi
Al. ꝛ minora perficimus nore ꝑficimur. Quoq̃ mõ autẽ se res habeat: illõ maxime tenendũ ẽ/ ne se quisq̃ credat cõtempto ꝓximo ad beatitudinẽ/ ꝛ ad deum quẽ diligit esse venturũ. Atq; vtinã vt facile est/ bñ instituto ꝛ benigno diligere ꝓximũ: ita facile esset/ vel consulere/ vel nihil nocere: Nõ eñ ad hec satis ẽ volũtas bona: sed op⁹ est magna quadã ratiõe atq; prudẽtia/ q̃ nemo vti põt/ nisi de⁹ ille fons oim bonorũ id tribuerit. De q̃ re quãtũ arbitror/ difficillima temptabim⁹ dicere pro suscepto opere pauca q̃dã: spem totã cõstituentes in eo/ cuius solius ista dona sunt.

Quibus officiis ꝛ beneficiis ꝓximi corpus diligendũ sit: et qua ratione sapiens q̃ ab omni miseria liber eẽ debet/ misericors dici possit: Ca.XXVII

Homo igit vt homini apparet/ anima rationalis est/ mortali atq; terreno vtẽs corpore. Partim ergo corpori/ partim ṽo animẽ ho
Al. ꝓximũ minis bñfacit qui ꝛ hoiem diligit. Ad corp⁹ qd̃ ꝑtinet/ medicina noiata est: ad aiam autẽ disciplina. Sz medicinã nũc voco/ quicquid omnino corpis vel tuet/ vel instaurat salutẽ. Ad hanc itaq; pertinẽt non ea tñ q̃ ars corꝝ exhibet/ qui ꝓprie medici nominãtur: sed etiã cibus ꝛ pot⁹/ tegmẽ ꝛ tectũ: defensio deniq; oñis atq; munitio/ q̃ nostrũ corpus aduersus etiã externos ict⁹ casusq; seruat: Nã ꝛ fames ꝛ sitis/ ꝛ frig⁹ ꝛ estus/ et quicq̃d extrinsec⁹ grauiter infligit/ salutẽ d̃ qua nũc agitur manere nõ sinũt. Quare illa oia/ quib⁹ huiuscemodi mal incõmodis
1. Retract. ca.7.c. ve resistit/ q̃ officiose atq; humaniter ꝓbẽt/ misericordes vocãtur: etiã si sapiẽtes vsq; adeo sint/ vt iã nullo animi dolore turbentur. Nã q̃s ignoret ex eo appellatã eẽ misericordiã/ qd̃ miserũ cor faciat cõdolescẽtis alieno malo? Et q̃s nõ ꝯcedat ab oñi miseria liberũ esse debere sapiẽtẽ? Sz cũ subuenit inopi: cũ esurienti cibũ ꝓstat/ potũq; sitienti: cũ ꝛ vestit nudũ: cũ peregrinũ tecto Al. ꝛ operit
recipit: cũ oppressũ liberat: cũ deniq; hũanitatẽ suã vsq; ad sepulturã porrigit mortuorũ: etiã si id faciat mẽte trãq̃lla/ nullis aculeis doloris instinct⁹/ sed adductus officio bonitatis: misericors tñ vocandus ẽ. Huic eñ nihil obest nomẽ cũ absit miseria. Stulti ṽo cũ miscdiam q̃si vitiũ deuitãt: q2 officio satis moueri nequeũt/ si nec ꝑturbatiõe cõmouẽtur: ꝯgelascũt poti⁹ rigore inhumanitatis/ q̃ȝ rationis tranq̃llitate serenãtur. Itaq; multo prudẽtius etiã de⁹ ipse misericors dicit: qui quemadmodũ dicatur/ restat intelligere his q̃ sese idoneos religione studioq; ꝓstiterint: ne cũ ṽbis doctorꝫ inepte vtimur/ indoctorũ aias ꝑus durescere vitãdo misericordiã/ q̃ȝ benignitatẽ appetẽdo mitescere faciamus: Atq; vt miscdia iubet/ ista nos ab hoie pellere incõmoda: sic innocentia ꝓhibet inferre.

Qualiter ꝑ disciplinã que in coertionẽ et instructionẽ distribuit/ ꝓximi anima diligenda sit: ꝛ quibus noui ꝛ veteris testamenti auctoritatibus duo hec/ scȝ dilectio dei ꝛ ꝓximi explicetur/ contra manicheos disseritur: Ca.XXVIII.

Quod aũt attinet ad disciplinã per quã ipsi aio ꝛ sanitas instaurat: q̃ si Al. ꝛ aio sitas
abfit/ nihil ad depellẽdas miserias salus illa corpis valet: difficillima oino res est. Atq; vt in corpe dicebamus/ aliud esse morbos et vulnera curare: qd̃ pauci hoies bñ facere possunt: aliud autẽ famẽ sitimq; sopire: ꝛ cetera in quib⁹ subuenire hominẽ homini vulgo passimq; ꝯcedit: Sic in animo sunt quedã in quib⁹ excellẽtia illa ꝛ rara magisteria non admodũ desiderãtur: vt cũ hortamur ꝛ monemus/ vt hec ipsa indigẽtibus exhibeãtur/ q̃ corpi exhibẽda esse diximus. Cũ eñ hec facim⁹/ ope corpi: cũ aũt docemus vt fiãt/ disciplina aio subuenim⁹. Sũt ṽo alia q̃bus multimodi varijq; morbi animorꝫ/ magna quadã et prorsus ineffabili ratiõe sanant: Que medicina nisi diuinitus populis mitteret/ nulla spes salutẽ

Ar.† progressione. esset / tā imoderata trāsgressiōe peccātib⁹:
Quę et illa corporis / si alti⁹ rerū originem
repetas / non inuenitur vnde ad homines
manare potuerit / nisi a deo: cui rerum om-
B nium status salusq; tribuenda est. Hec ta-
men disciplina de qua nunc agimus / quę
animi medicina est / quātum scripturis ip-
sis diuinis colligi licet / in duo distribui-
tur: coertionē / et instructionē. Coertio timo-
re / instructio vo amore pficit: eius dico cui
p disciplinā subuenitur: Nā q̄ subuenit / ni-
hil hor duor habet / nisi amare. In his du
ob⁹ deus ipse / cui⁹ bonitate atq; clementia
fit omino vt aliqd sim⁹: duob⁹ testamētis /
vetere et nouo disciplinę nobis regulā de-
dit. Quā eni vtrūq; in vtroq; sit: preualet
tn̄ in vetere timor / amor in nouo. Quę ibi
seruit⁹ / hic libertas ab aplis pdicatur. De
quor testamentorū admirabili quodā or-
dine diuinoq; concētu / longissimū est dice
re: et multi religiosi doctiq; dixerunt. Mul-
tos libros res ista flagitat / vt merito quā-
tum ab homine potest explicari / et pdicari
queat. Qui ergo diligit primum / agit q̄n-
tū potest vt sanus corpore sanusq; animo
sit: Sed cura corpis ad sanitatē animi re-
ferenda est. Agit ergo his gradibus qd ad
animū pertinet / vt pmo timeat / deinde di-
ligat deum. Ibi mores sunt optimi / p quos
nobis etiā ipa puenit (ad quā oi studio ra-
pimur) agnitio veritatis: Atq; in his duo-
bus conuenit mihi cū manicheis: id ē vt de-
um et proximū diligam⁹: sed hoc vetere te-
stamēto negāt contineri: In quo quantū
errent / satis vt opinor apparet ex his quas
C superius ptulimus d vtroq; sentētijs. Ve-
runtamē vt breue aliquid dicā: sed tale cui
Ar.† mire dementie. resistere sit mira demētia: Nōne animad-
uertunt hec ipsa duo quę laudare coguntur
q̄s opportunissime a domino in euange-
lio de vetere testamento esse prolata ne-
Deut. 6. a. gent: vbi scriptū est: Diliges dominū deū
Math. 22. d. tuum ex toto corde tuo / et ex tota aia tua /
Leuit. 19. d. et ex tota mente tua. Vel illud alterū: Dili
ges proximū tuū tāq; teipsum? Aut si hec
negare non audēt: premūtur eni luce veri-
tatis: illud negare audeāt / salubria esse ista
pręcepta: his mores optimos contineri:
Negēt si possunt / et dicāt nō oportere de-
um diligi: non oportere pximū diligi: neq;
Roma. 8. e. diligentibus deū omnia pcedere in bonū:
Roma. 13. c. neq; dilectionē proximi malū non opera-
ri: quibus duobus saluberrime atq; opti-
me humana vita disponit. Quę si dicunt
non solū illis cum christianis / sed ne cum
hominibus quidē ratio est. Si hec dicere
nō audēt / coguntur q; cōfiteri esse diuina: qd
eos libros / vbi ista pcepta sūt / impietate ne-
faria lacessere atq; improbare nō desinūt?
An illud dicturi sunt: nō esse consequēs / vt
omnia ibi bona sint / vbi hec inuenire po-
tuimus? Nā hoc solēt dicere. Cui ego ter-
giuersationi quid respondeā / et quēadmo-
dum occurrā / non facile video. Discutiā ne
verba singula veteris testamēti: et hic sū-
mā cū euangelio esse concordiā peruicaci-
bus indoctisq; demonstrem? Sed qn̄ istud
erit? Quādo aut ego sufficiā / aut ipsi pati-
ent? Quid ergo faciā? Deserā ne causam: et
eos in sentētia q̄uis improba et falsa / tamē
difficili ad dissoluēdū delitescere sinā? Nō
faciam: Aderit ē primo deus ipse / cui⁹ illa
pcepta sunt: nec me in tātis angustijs ino
pem ac desertum esse patietur.

Contra manicheos: qui nōnulla etiam ex nouo testamento contra ipsos pcepta i eodē / a christo nō esse dicta / audent late disputare:

Vamobrē adestote (Ca. XXIX. A
q ais manichei: si q̄ forte illa supsti-
tione ita tenemini / vt euadere ali-
qn̄ possitis. Adestote inquā / et sine ptinacia
sine studio resistēdi: nāq; aliter vobis pni-
ciosissimū ē iudicare. Certe eni nemini du-
biū ē: nec auersi vos ita estis a do / vt nō in-
telligatis: diligere deū et proximū / bonū
esse: quod negare nemo pōtest: quicqd in
his duobus pceptis pendet / vituperari iu
re non posse. Quid ergo in his pendeat / ri-
diculū est si a me quęrendū esse putas: ipsū
christū audi: Audi inquā christū: audi dei
sapientiā: In his inquit duobus pceptis / Math. 22. d.
tota lex pendet et omēs pphetę. Quid hoc
loco potest dicere impudētissima pertina-
cia? Nō hoc christū dixisse? At i euangelio
verba eius ista cōscripta sunt: Falsum esse
scriptū / quid hoc sacrilegio magis impiū
reperiri potest? Quid ista voce impudēti-
us? quid audaci⁹? quid sceleratius? Simu-
lacrorū cultores qui christi etiā nomē ode-
runt / nunq̄ hoc aduersus scripturas illas
ausi sunt dicere. Consequetur nāq; omniū
litterarū summa puersio / et omniū qui me-
morię mandati sunt librorū abolitio: si qd

tanta populorũ religione roboratũ ẽ/tan/
ta hominũ et temporũ consensione firma/
tum/in hanc dubitationẽ adducitur: vt ne
historię quidẽ vulgaris fidẽ possit grauita
B tẽq3 obtinere. Postremo quid de scṗturis
vllis ꝓferre poteris: vbi mihi vti hac voce
Al. rationẽ intentionẽq3 nõ liceat/si ꝯtra meã †ratiocinationẽ ꝓfera/
tur? Illud ꝟo q̃s ferre possit/q nos notissi/
mis ac iã in manibus omniũ libris ꝯstitu/
Al. ꝗque tis credere vetãt: ⁊ his † quos ipsa ꝓferũt/
imperãt vt credamus? Si de scṗtura dubi/
tandũ est/ de qua magis q̃ quę diffamari
non meruit: quę vere potuit sub nomine
Al. † ista alio tota mentiri? At si † istam obdis inui/
Al. discis ab Al. † cogeris to: et auctoritatis exaggeratione †cogis in
Al. † finem † fidẽ: ego ne de illa quã constanter latissi/
meq3 diuulgatã video / ⁊ ecclesiarũ per to/
tum orbem dispersaꝝ contestatione firma/
tam/ dubitabo miser: et qȯ est miserius te
auctore dubitabo: cuȝ si exẽplaria ꝓferres
altera/ tenere nõ deberem nisi ea quę plu/
rium consensione commendarẽtur? Nunc
vero nihil te proferente quod cõferas/ꝑter
inanissimã vocẽ temeritatisq3 plenissimã:
putabis vsq3adeo genus humanũ esse ꝑ/
uersum / et diuinę ꝓuidentię ope desertũ:
vt illis scṗturis non a te ꝓlatis / alijs qb⁹
redarguantur/ꝗ tua tñ ꝟba ꝑponat. Pro/
ferẽdus est nãq3 tibi alius codex eadẽ con/
tinẽs: sed tñ incorruptus ⁊ verior/ vbi sola
desint ea q̃ hic immissa esse criminaris: Ut
si verbi causa/pauli epistolã quę ad roma/
nos scripta ẽ/corruptã esse ꝯtẽdis: aliã ꝓfe/
ras incorruptã: vel aliũ codicẽ poti⁹/ ĩ quo
eiusdẽ apostoli eadẽ epistola sincęra et in/
corrupta cõscṗta sit. Nõ faciã inq̃s/ ne ipse
corrupisse credar. Hoc eñ soletis dicere: et
veꝝ dicitis: nihil ꝓrsus aliud suspicabunt
vel mediocrit cordati hoies/ si hoc feceritꝭ.
Uide ergo tuipse quid de auctoritate tua
iudicaueris: ⁊ intellige vtꝝ tuis ꝟbis con/
tra illas scripturas credere debeant/ si co/
dici ob hoc solũ qȯ abs te ꝓfert/magnę te/
meritatis ẽ credere.

Quid ecclesia catholica mater christianorum verissima/ filios suos cuiuscunq3 gradus/ ętatis/aut sexus edoceat: Ca.XXX.

A Sed quid hinc plura? Quis eñ nõ
f videat eos qui ꝯtra scṗturas chri/
stianas hęc audent dicere/ vt illud
nõ sint qȯ hoies suspicant: certe tamen nõ
esse christianos? Nã christianis hęc † dicta Al. tradita
est forma viuendi/ vt diligamus dñm deũ Deut. 6.a.
nostrũ ex toto corde/et ex tota anima/et ex
tota mente: deinde ꝓximũ nostrum tanq̃
nosmetipsos. In his eñ duob⁹ pręceptis Matth. 22.d.
tota lex pẽdet ⁊ omnes ꝓphetę. Merito ec
clesia catholica mater christianorũ verissi/
ma/nõ solũ ipsum deũ/ cuius adeptio vita
est beatissima/purissime atq3 castissime co/
lẽdũ ꝑdicat: nullã nobis adorandã creatu/
rã inducẽs/cui seruire iubeamur: et ab illa
incorrupta ⁊ inuiolabili ęternitate/cui soli
hõ subijciẽdus ẽ: cui soli rõnalis aia cohę/
rendo nõ misera ẽ/excludẽs oẽ qȯ factũ est/
qȯ obnoxiũ cõmutatiõi/qȯ sbditũ tpi: ne
q3 confundẽs qȯ ęternitas/ qȯ veritas/qȯ
deniq3 pax ipsa distinguit. Nec rursũ sepa/
ras qȯ maiestas vna ꝯiũgit: sed etiã ꝓximi
dilectionẽ atq3 charitatẽ ita cõplecteris/vt
varioꝝ morboꝝ quib⁹ ꝓ peccatis suis ani/
mę egrotãt: oĩs apud te medicina ꝑpol/
leat. Tu pueriliter pueros fortit iuuenesq3 B
⁊ senes/ ꝓut cuiusq3 nõ corpis tñ / ꝗ animi
ętas ẽ/ exerces et doces: Tu fęminas viris
suis non ad explendã libidinẽ/sed ad ꝓpa/
gandã ꝓlẽ/ ⁊ ad rei familiaris societatẽ ca/
sta ⁊ fideli obediẽtia sbijcis: Tu viros ꝯiu/
gibus nõ ad † indulgẽdũ imbecilliorẽ sexũ/ Al. illudendũ
sed sincęri amoris legib⁹ ꝑficis: Tu paren/
tib⁹ filios libera quadã seruitute subiũgis:
parentes filijs pia dominatiõe pręponis:
Tu fratrib⁹ frẽs religiõis vinculo firmiore
atq3 artiore q̃ sanguinis nectis: Tu omnẽ
generis ꝓpinquitatẽ et affinitatis necessi/
tudinẽ/ seruatis naturę volũtatisq3 nexib⁹
mutua charitate ꝯstringꝭ: Tu dominis ser/
uos non tã cõditionis necessitate q̃ officij
delectatiõe doces adhęrere: Tu dominos
seruis summi dei/scilicet cõmunis dñi con/
sideratione placabiles ⁊ ad consulendũ q̃
coercendũ ꝓpensiores facis: Tu ciues ciui/ E
bus/gentes gẽtibus/⁊ ꝓrsus hominib⁹ ho/
mines primoꝝ parentũ recordatione: non
societate tñ/sed quadã etiam fraternitate
coniungis. Doces reges ꝓspicere populis:
mones populos se subdere regib⁹. Quib⁹
honor debeatur/quibus affect⁹/quib⁹ reue
rentia/quib⁹ timor/quib⁹ consolatio/ qui/
bus admonitio/quib⁹ cohortatio/ qb⁹ disci
plina/qb⁹ obiurgatio/qb⁹ suppliciũ sedulo
doces: ostẽdẽs quẽadmodũ ⁊ nõ oĩb⁹ oĩa
et oĩbus charitas/et nulli debet iniuria.

¶ Jam vero cũ hec hũana dilectio inherẽtẽ
1. Retract. ca. 7. f. vberib⁹ tuis nutriuerit ꝛ roborauerit ani
mũ/ſequẽdo deũ factus idone⁹: vbi ei⁹ ma
ieſtas ex tanta parte quãta homini/ dũ ter
re huiꝰ inhabitator eſt ſufficit/ aperire ſe ce
perit: tantus charitatis ardor innaſcitur: ꝛ
tantũ diuini amoris cõſurgit incendiũ: vt
exuſtis omnib⁹ vitijs/ ꝛ hoie purgato atꝙ
ſanctificato/ ſatis appareat ꝙ diuīe dictũ ſit:
Deut. 4. d. Heb. 12. g. Ego ſũ ignis cõſumẽs: Et/ Jgnẽ veni mit
Luce. 12. f. tere in mundũ. Que due voces vni⁹ dei in
duobus teſtamẽtis ſignate: ſanctificationẽ
aie ꝯcordi atteſtatione declarãt: vt fiat ali
qñ illud qđ itẽ in nouã ſcripturã de veteri
1. Cor. 15. g. aſſumptũ ẽ: Abſorpta ẽ mors in victoria.
Vbi ẽ mors aculeꝰ tuus? Vbi ẽ mors ꝯten
tio tua? Qđ vnuȝ iſti heretici intelligere ſi
valerẽt: nuſꝙ ꝑfecto deũ niſi apud te atꝙ i
tuo gremio minime ſupbi/ et bene pacati
venerarent̄. Merito apud te diuina prece
pta late diffuſeꝙ ſeruant̄. Merito apud te
bñ itelligit̄/ ꝙ ſit grauiꝰ cognita/ ꝙ incogni
ta lege peccare. Aculeus eñ mortis pecca
tũ/ virtꝰ aũt peccati lex: ꝙ grauiꝰ feriat ꝛ in
terimat contẽpti ꝑcepti ꝯſcientiã. Merito
apud te viſũ ẽ/ ꝙ ſit ſub lege opatio vana:
cũ libido animũ vaſtat: et cohibetur pene
metu/ nõ amore ꝟtutis obruitur. Merito
tibi tã multi hoſpitales/ multi officioſi/ mul
ti miſericordes/ multi docti/ mlti caſti/ mul
ti ſancti/ multi vſꝙadeo dei amore flagrã
tes: vt eos in ſũma ꝯtinẽtia atꝙ mũdi huiꝰ
incredibili ꝯtemptu etiã ſolitudo delectet.

Manicheos/ q̃ ſe inaniter de tẽperantia ꝛ ꝯtinẽtia iactãt/ ad chriſtianoꝝ ꝯtinẽtiã iuitat: quã mirã tñ i anachoretis/ heremitis/ ꝛ cenobitis cõmemorat: preſertim quomodo mõachi ꝛ femine viuant/ quantaue elemoſynã faciãt. Ca. XXXI.

A Quid eſt queſo quod vident/ q̃ non
poſſunt hominẽ non diligere: ꝛ ta
mẽ poſſũt hoiem nõ videre? Pro
fecto illud quicqđ eſt/ ꝑſtãtius ẽ rebꝰ huma
nis: cuius contẽplatione poteſt homo ſine
homine viuere. Jam eñ accipite manichei
ꝑfectoꝝ chriſtianoꝝ/ quibus ſumma caſti
tas non laudanda tñ/ ſed etiã capeſſenda
viſa eſt/ mores et continentiã ſingularẽ: ne
vos impudẽter iactare apud animos im
peritoꝝ quaſi difficillima reꝝ abſtinẽtia/ ſi
quid in vobis pudoris ẽ/ audeatis. Nec ea
dicã que vos ignoratis/ ſed que nobis oc
cultatis. Quis enim neſcit ſumme conti
nentium hominũ chriſtianorũ multitudi
nem per totuȝ orbem indies magis magiſ
ꝙ diffundi/ et in oriente maxime atꝙ egy
pto: quod vos nullo mõ poteſt latere: Ni
hil de his dicã quos pauloante cõmemo
raui: qui ſecretiſſimi penitus ab omni ho
minũ ꝯſpectu/ pane ſolo qui eis ꝑ certa in
terualla temporꝝ affert̄: ꝛ aqua contẽti/ de
ſertiſſimas terras incolũt: ꝑfruẽtes collo
quio dei/ cui puris mẽtibus inheſerunt: et
eius pulchritudinis ꝯtemplatione beatiſ
ſimi: que niſi ſanctoꝝ intellectu percipi nõ
põt. Nihil inꝙ de his loqr: videtur eñ nõ
nullis res humanas pluſꝙ oporteret deſe
ruiſſe: nõ intelligẽtibus quantũ nobis eo
ruȝ animus i orationibꝰ ꝓſit/ ꝛ vita ad ex
emplũ: quoꝝ corpora videre non ſinimur.
Sed hinc diſputare longũ ꝛ ſupuacaneum B
puto: Nã hoc tã excellens faſtigiũ ſctitatis/
cui non ſua ſponte mirandũ ꝛ honorandũ
videt̄: oratione noſtra videri qui poteſt?
Tñ iſti admonẽdi ſũt qui ſeſe inaniter ia
ctant/ intantũ ꝑceſſiſſe temperantiã ꝛ con
tinentiã ſanctiſſimorũ catholice fidei chri
ſtianorum/ vt reſtringẽda nõnullis/ ꝛ qua
ſi ad humanos fines reuocanda videatur.
Vſꝙadeo ſupra hoies illoꝝ animos eua
ſiſſe ab his etiã quibꝰ id diſplicet iudicat̄.
Sed ſi hoc excedit noſtrã tolerantiã/ quis
non illos miret̄ ꝛ ꝑdicet/ qui contẽptis at
ꝙ deſertis mũdi huiꝰ illecebris/ in cõmunẽ
vitã caſtiſſimã ſanctiſſimãꝙ cõgregati/ ſi
mul etatẽ agũt/ viuentes in orationibus/ i
lectionibus/ in diſputationibus: Nulla ſu
perbia tumidi: nulla peruicacia turbulẽti:
nulla inuidẽtia liuidi: ſed modeſti/ verecũ
di/ pacati: Cõcordiſſima vita ꝛ intẽtiſſima
in deũ/ gratiſſimũ munꝰ ipſi offerũt: a q̃ iſta
poſſe meruerunt. Nemo quicꝙ poſſidet ꝓ
priũ: nemo cuiꝙ oneroſus ẽ: Operant̄ ma
nibꝰ ea quibꝰ ꝛ corpus paſci poſſit: ꝛ a deo
mẽs impediri nõ poſſit. Opus aũt ſuũ tra
dũt eis quos decanos vocãt: eo q ſint de
nis ꝑpoſiti: vt neminẽ illorũ cura ſui corpo
ris tangat/ neꝙ in cibo/ neꝙ in veſtimẽto:
neꝙ ſi quid aliud opꝰ ẽ vel † quotidiane ne Al. † quotidiane neceſſitate
ceſſitati/ vel mutate vt aſſolet valitudini.
Jlli aũt decani cũ magna ſollicitudine oĩa
diſponẽtes: ꝛ preſto faciẽtes qcqđ illa vita
ꝓpter imbecillitatẽ corpis poſtulat: tradi

tionē tamen etiam ipsi reddūt vni/ quem patrem vocant. Hi vero patres: nō solum sanctissimi moribus/ sed etiam diuina doctrina excellentissimi/ omnibus rebus excelsi: nulla supbia ꝯsulunt his quos filios vocant/ magna sua in iubēdo auctoritate/ magna illoꝝ in obtēperando volūtate. Conueniunt aūt diei tempore extremo de suis quisq̄ habitaculis/ dū adhuc ieiuni sūt ad audiēdū illū patrē: ꝛ cōueniūt ad singulos patres terna vt minimū hoīm milia: Nam etiā multo nūerosiores sub vno agūt. Audiunt autē incredibili studio/ summo silentio affectiones animoꝝ suorū: ꝓut eos pepulerit differentꝰ oratio/ vel gemitu/ vel fletu/ vel modesto ꝛ omi clamore vacuo gaudiū significātes. C Corpꝰ deinde reficit̄ q̄ntū saluti ꝛ salubritati sat ē/ coercēte vnoquoq̄ ꝯcupiscentiā/ ne se ꝓfundat vel in eaipsa q̄ p̄sto sunt parca ꝛ vilissima. Ita non solū a carnibus et a vino abstinent ꝓ sufficientia domandaꝝ libidinū/ sed ab his etiā q̄ tanto concitatius ventris ꝛ gutturis ꝓuocant appetitum: quanto quasi mūdiora nonnullis videntur: quo nomine solet turpe desideriū exquisitoꝝ ciboꝝ/ quod a carnibꝰ alienū est/ ridicule turpiterq̄ defēdi. Sane q̄cq̄d necessario victui redūdat: nā redundat plurimū ex operibꝰ manuū: ꝛ epulaꝝ restrictione/ tanta cura egētibus distribuit̄/ q̄nta non ab ipsis qui distribuūt/ comparatū ē. Nullo mō nāq̄ satagūt vt hęc sibi abūdēt/ sed omni modo agūt/ vt non apud se remaneat qđ abundauerit: vsq̄adeo vt onerātas etiam naues in ea loca mittāt quę inopes incolunt. Non opus est plura de re notissima dicere. Hęc est etiam vita feminaꝝ deo sollicite casteq̄ seruiētiū: q̄ habitacul' segregatę ac remotę a viris q̄ lōgissime decet: pia tn̄ illis charitate iungunt̄ ꝛ imitatione virtutis: Ad quas iuuenū nullus accessus ē: Neq̄ ipsorū q̄uis grauissimoꝝ et ꝓbatissimoꝝ senū/ nisi vsq̄ ad vestibulum necessaria prębēdi quibus indigēt gratia. Lanificio nāq̄ corpꝰ exercēt atq̄ sustētāt: vestesq̄ ipsas fratribus tradūt: ab his inuicem quod victui opus est resumētes. Hos mores/ hanc vitā/ hunc ordinē/ hoc institutum si laudare velim/ neq̄ digne valeo: et vereor ne iudicare videar ꝑ se idipsum tn̄ mō expolitū placere nō posse/ si sup narratoris simplicitatē cothurnū etiā laudator' addendū putauero. Hęc manichei repēdite si potestis. Nolite cęcis hoīb' et discernere inualidis ostētare vestra çiçania.

Optimos ecclesię mores nō solum in iam dictis separatim viuētibus/ sed etiā in multis episcopis ꝛ ceteris ecclesiasticis ministris q̄ multitudini presunt inueniri: q̄uis et ibi optimū vitę modū tenere sit difficillimū: Ca. XXXII.

Nec tamē ita sese anguste habēt ecclesię catholicę mores optimi/ vt eoꝝ tn̄ vitā quos cōmemoraui arbitrer esse laudādos: Q̄ eñ multos ep̄os optimos viros/ sanctissimosq̄ cognoui: q̄ multos p̄sbyteros/ q̄ multos diacones/ et huiusmodi ministros diuinoꝝ sacramētorum: quoꝝ virtus eo mihi mirabilior ꝛ maiore prędicatione dignior videt̄/ quo difficiliꝰ est eā in multiplici hominū genere/ ꝛ i ista vita turbulentiore seruare. Non eñ sanatis magis q̄ sanādis hoīb' pręsūt. Perpetiēda sūt vitia mltitudinis vt curētur: et priꝰ toleranda quę sananda est pestilētia. Difficillimū est hic tenere optimū vitę modum ꝛ animū pacatum atq̄ tranquillum. Quippe vt breuiter explicem: hi agunt vbi viuere discitur: illi vbi viuitur.

Mores eoꝝ q̄ in ciuitatibꝰ degūt christianorū/ a vulgari vita remotissimi cōmemorāt: ꝛ quāta faciāt ieiunia etiā triduana ꝛc. q̄ oīa ad finē charitatis redigūt. Ca. XXXIII.

Nec ideo tn̄ laudabile christianorū genus ꝯtēpserim/ eorū scilicet qui i ciuitatibus degunt/ a vulgari vita remotissimi. Uidi ergo diuersoꝝ sanctorū mediolani/ non paucorū hominū/ quibus vnus presbyter pręerat vir optimus ꝛ doctissimus. Romę etiā †plura cognoui/ i quibus singuli grauitate atq̄ prudētia/ ꝛ diuina sciētia p̄pollētes/ ceteris secū habitantibꝰ p̄sunt/ christiana charitate/ sctitate ꝛ libertate viuētibꝰ: Neq̄ ipsi quidē cuiq̄ onerosi sunt/ sꝫ oriētis more ꝛ pauli apli auctoritate manibus suis se transigūt. Ieiunia etiā ꝓrsus incredibilia multos exercere didici: nō quotidie semel sub noctē reficiēdo corpus: qđ est vsq̄quaq̄ vsitatissimū: sed ꝯtinuū triduū vel amplius sępissime sine cibo ac potu ducere. Neq̄ hoc i viris tn̄/ sed etiam in feminis: Quibꝰ itē multis viduis ꝛ Al. † plures.

ɔginib⁹ simul habitātib⁹/ ꝛ lana ac tela vi/
ctū queritantib⁹/ ꝑsunt singulę grauissimę
pbatissimęq;: non tm̄ in instituendis cōpo
nendisq; morib⁹/ sed etiā in instruendis mē
tib⁹ perite ac parate: Atq; inter hęc nemo
vrgetur i aspera q̄ ferre non pōt. Nulli qđ
recusat imponitur: nec ideo condemnatur
a cęteris/ q̄ in eis imitādis se fatet̄ inuali/
dam: Meminerunt em̄ quanto opere scri/
pturis omnibus cōmendata sit charitas:
Titum.1.d. Meminerunt/ oīa mūda mundis: ꝛ non
Matth.15.b. qđ intrat in os vestrū vos coinquinat/ sed
quod exit. Itaq; nō reijciēdis generibus ci
borū quasi pollutis/ sed concupiscētię per/
domandę/ et dilectioni fratrū retinēdę in/
1. Cor.6.c. uigilāt omi industria. Meminert/ Esca vē
tri/ ꝛ venter escis: deus autē ꝛ hunc et illas
1. Cor.8.c. destruet. Et alibi: Neq; si manducauerim⁹
abūdabimus: neq; si nō māducauerimus/
Roma.14.d. egebimus. Et illud ꝑ cęteris: Bonū ē fra/
tres non māducare carnes/ neq; bibere vi/
nū/ neq; in quo frater tu⁹ offendit̄: Hic em̄
ostendit q̄ sint ad finē charitatis hęc oīa
Roma.14.a. redigenda. Alius em̄ credit māducare om/
nia: qui autē infirmus ē/ olus inquit mādu
cet: Qui māducat/ nō māducantē nō sper/
nat: et q̄ non manducat/ manducatē nō iu/
dicet: deus em̄ illū assumit. Tu q̄s es q̄ iu/
dices alienum seruū? Suo dn̄o stat aut ca/
dit: stabit autē: potens est em̄ deus statue/
Ibidem. re eū. Et paulopost: Qui māducat/ domi/
no manducat: et gratias agit deo: Et q̄ nō
manducat/ dn̄o non manducat/ et gratias
agit deo. Et itē in ɔsequētib⁹: Itaq; vnus/
quisq; nostrū ꝑ se rationē reddet. Non er/
go amplius iudicemus inuicē/ sed hoc iudi
cate magis/ ne ponatis offensionem fratri
vel scandalū. Scio ꝛ confido in domino ie
su: quia nihil cōmune ꝑ ipsum/ nisi ei q̄ exi/
B stimat qđ cōmune esse illi cōmune est. Po/
tuit ne magis ostendere nō in ipsis rebus
quib⁹ vescimur/ sed in animo esse vim quā/
dam quę ad eum valeat maculādū? Et ꝑ/
pterea his etiā qui ad hęc contemnēda sūt
idonei: certoq; sciunt non se pollui/ si quid
ciboꝝ sine turpi cupiditate altitudine mē/
Al. ꝛ intuēdā tis assumpserint: charitatē tamē esse ꝛ intē
Ibi.8. dendā: vide quid sequatur: Nam si ꝑpter
escā frater tuus ɔtristatur: iā non sm̄ chari
tatē ambulas. Lege cętera: Nam lōgū est
omnia interponere: ꝛ inuenies ꝑceptū his
qui pn̄t ista ɔtemnere: id ē firmiorib⁹ et se/
curiorib⁹. Ideo tn̄ esse tēperandū/ ne offen/
dantur illi quib⁹ adhuc ꝑ sua imbecillitate
huiuscemodi op⁹ est tēperantia. Hęc illi de
quibus agebā norunt, ꝛ tenent: Christiani
sunt em̄/ nō heretici: intelligūt scp̄turas sm̄
apostolicā disciplinā: nō sm̄ supbū ꝛ cōmē
ticiū nomen apl̄atus: Nō manducātē ne/
mo spernit: māducātē nemo iudicat: Qui
infirm⁹ ē/ olus māducet. Multi tn̄ firmi ꝑ/
pter infirmos idē faciūt: multis nō est cau
sa ista faciendi: sed q̄ viliore victu viuere
placet/ minimeq; sūptuoso corpis sustēta/
culo ętatē trāqllissimā ducere: Oīa em̄ mi/ 1. Cor.6.c.
hi licita sunt inqt/ s; ego nō redigar sub po
testate vllius. Ita multi neq; vescuntur C
carnibus: neq; tamē eas immūdas super/
stitiose putāt: Itaq; ijdē ipsi qui salui tē/
perāt/ si ratio valitudinis cogat/ ęgroti si/
ne vlla formidine accipiūt. Multi vinum
non bibunt: nec tamē eo se coinquinari ar
bitrātur: Nā et quibusdā languidiorib⁹ et
prorsus omnibus/ qui sine illo nequeūt sa/
lutem corporis obtinere/ humanissime ac
modestissime pręberi faciunt: Et stulte nō/
nullos recusantes fraterne admonent/ ne
vana sup̄stitione debiliores citius q̄ san/
ctiores fiant. Legunt eis apostolū discipu
lo pręcipientē: vt aliquātū vini sumat/ ꝑ/ 1. timoth.5.d.
pter frequentes infirmitates suas. Ita pi/
etatem sedulo exercent. Corporis vero ex/ 1. timoth.4.b
ercitationē vt ait idē apostolus/ ad exigu/
um tempus pertinere nouerunt. Continēt
se igitur hi qui possunt: qui tamē sūt innu/
merabiles/ et a carnibus/ ꝛ a vino duas ob
causas: vel ꝑpter fratruꝫ imbecillitatē: vel
propter suaꝫ libertatē. Charitas pręcipue
custoditur/ charitati victus/ charitati ser/
mo/ charitati habit⁹/ charitati vult⁹ apta/
tur: coitur in vnā/ conspiraturq; charitatē:
hanc violare tanq̄ deū/ nefas ducit̄: Huic
si quis resistit/ expugnat̄ atq; ꝛ euitat̄: Hāc Al. reijcit
si quis offendit/ vno die durare nō sinitur.
Sciunt hanc ita cōmendatā esse a christo
ꝛ apostolꝭ: vt si hęc vna absit/ inania: si hęc
assit/ plena sint omnia.

Manicheos monet vt mores su/os si possint/ optimis ecclesię com/parent: nō aūt malos/ quoꝝ multi etiā ī ecclesia reperiunt/ attēdant: ecclesię maledicere desināt: sꝫ ma/gis se/ qꝫ magna ex pte q̄ simulant nō seruēt/ considerēt. Ca.XXXIIII

A
Stis manichei ſi poteſtis obſiſtite:
I istos inuenimini: iſtos ſine mēdacio ſi
audetis ⁊ cū ꝯtumelia nolate: iſtoꝝ
ieiunijs vr̄a ieiunia/ caſtitati caſtitatē/ ve-
ſtitū veſtitui/ epulas epulis/ modeſtiā mode
ſtię/ charitatē deniq̃ charitati: ⁊ qđ res ma
xime poſtulat/ p̄ceptis p̄cepta ꝑferte. Iā vi-
debitis qđ inter oſtētationē ⁊ ſinceritatē/ in-
ter viā rectā ⁊ errorē/ īter fidē atq̃ fallaciā/
īter robur et furorē/ inter beatitatē ⁊ miſeriā/
īter vnitatē et cōſciſſionē: poſtremo qđ inter
ſupſtitionis ſirenas ⁊ portū religionis in-
terſit. Nolite mihi colligere ꝓfeſſores nois
chriſtiani: neq̃ ꝓfeſſionis ſuę vim aut ſciē-
tes aut exhibētes. Nolite cōſectari turbas
impitoꝝ/ q̄ vel ī ipſa vera religione ſupſtiti
oſi ſunt: vel ita libidinibus dediti/ vt obliti
ſint qđ ꝓmiſerit deo. Noui mltos eē ſepul-
chroꝝ ⁊ picturaꝝ adoratores. Noui mltos
q̄ cū luxurioſiſſime ſup mortuos bibant et
epulas cadaueribꝰ exhibētes/ ſup ſepultos
ſeipſos ſepeliāt: ⁊ voracitates/ ebrietateſq̃
ſuas deputēt religioni. Noui multos eſſe
qui renūciauerūt verbis huic ſeculo: ⁊ ſe om
nibus huiꝰ ſeculi molibꝰ opprimi velint/ op
B preſſiq̃ letētur. Nec mirū ē in tāta copia po
puloꝝ/ ꝗ nō vobis deſunt quoꝝ vita vitu-
perata decipiatis incautos/ ⁊ a catholica ſa
lute auertatis/ cū in vr̄a paucitate magnas
patiamini anguſtias: dū a vobis exigit vel
vnꝰ ex his q̄s electos vocatis/ q̄ p̄cepta illa
ipſa cuſtodiat/ q̄ irrationabili ſupſtitione de-
fēditis. Sȝ ⁊ illa q̄ vana ſint/ q̄ noxia/ q̄ ſa
crilega: ⁊ quēadmodū a magna parte ve-
ſtrū/ atq̃ adeo pene ab oībꝰ vobis nō obſer
uēt/ alio volumine oñdere iſtitui. Nūc vos
illđ admoneo: vt aliqñ eccl'ię catholicę ma
ledicere deſinatis/ vituperādo mores ho-
minū/ quos ⁊ ipſa condēnat: et quos quo-
tidie tanq̄ malos filios corrigere ſtudet.
Sed quicūq̃ illoꝝ bona volūtate deiq̃ au
xilio corrigunt: quod amiſerant peccādo/
penitendo recuperāt. Qui aūt voluntate
mala in priſtinis vitijs ꝑſeuerant: aut eti-
am addūt grauiora prioribus: in agro qui-
dem dn̄i ſinūtur eſſe: et cū bonis ſeminibꝰ
Matth. 13. d. creſcere: ſed veniet tp̄us q̄ zizania ſeparēt:
Aut ſi iā ꝓpter ipſū chriſtianū nomē magis
in palea q̄ ī ſpinis eſſe arbitrādi ſūt: veni-
et etiā q̄ areā purget/ ⁊ a frumētis paleā ſe-
Matth. 3. c. paret: ⁊ ſingulis partibꝰ ꝓ ſuo cuiuſq̃ meri
to/ qđ oportet ſūma equitate diſtribuat.

Contra manicheos/ qui baptiſ-
mate renatis/ ꝓcreare filios/ ⁊ agros
ac domos/ pecuniamq̃ poſſidere
minime licere dicunt/ auctoritate
apoſtoli confligit. Ca. XXXV.

Os interea quid ſeuitis/ quid ex- A
V cecamini ſtudio partiū? Quid tā-
ti erroris longa defenſione impli-
camini? Fruges ī agro/ frumēta in area q̄-
rite: Apparebūt facile: ſeſeq̃ offerēt ipa q̄rē
tibꝰ. Quid nimis in purgamēta oculos in-
tēditis? Quid ab opimi horti vbertate ipe-
ritos holes ſepiuȝ aſperitate terretis? Eſt
certus aditus/ q̄uis paucioribꝰ notꝰ/ q̄ poſ
ſit intrari: quē vos aut eſſe nō creditis/ aut
īinueniri nō vultis. Sūt ī eccleſia catholica Al. ⁊ inuenire
īnumerabiles fideles/ q̄ hoc mūdo nō vtā- 1. Cor. 7. e.
tur: ſunt q̄ vtantur tanq̄ nō vtētes/ vt ab
ap̄lo dicit: Et qđ illis tpibus iā ꝓbatū eſt:
quibus ad idoloꝝ cultū chriſtiani cogebā-
tur. Quot enī tūc pecunioſi hoīes/ quot pa
treſfamilias ruſticani/ q̄t negociatores/ q̄t
militares/ quot p̄mates vrbiū ſuaꝝ/ q̄t de-
niq̃ ſenatores vtriuſq̃ ſexus/ hec oīa vana
et tēporalia relinquētes: quibꝰ vtiq̃ q̄uis
vterētur/ nō detinebant: mortē ꝓ ſalubri fi
de ac religione ſubierūt/ demōſtrauerūtq̃
infidelibus a ſe potiꝰ illa oīa/ q̄ ſe ab eis
eē poſſeſſos. Quid calūniamini/ ꝗ fideles B
ac iā baptiſmate renouati/ ꝓcreare filios ⁊
agros/ ac domos/ pecuniāq̃ vllā poſſidere
nō debeāt? Permittit h̄ paulꝰ: Nā qđ ne-
gari non pōt/ fidelibꝰ ſcp̄ſit: poſt multoruȝ
quippe vitioſorū annumerationē/ qui re-
gnū dei nō poſſidebūt: Et hęc q̄dē fuiſtis 1. Cor. 6. c.
inquit/ ſed abluti eſtis/ ſed ſācti ficati eſtis/
ſed iuſtificati eſtis in nomine dn̄i ieſu chri-
ſti/ et ī ſpiritu dn̄i nr̄i. Ablutos ꝓculdubio
⁊ ſctificatos nemo niſi fideles/ ⁊ eos q̄ huic
mūdo renunciauerint/ intelligere audebit.
Sed qm̄ oſtendit quibus ſcripſerit: videa-
mus vtrū his illa ꝑmittat: Ita enī ſequit:
Oīa mihi licita ſunt/ ſed nō oīa expediūt: Ibidem.
Oīa mihi licita ſūt/ ſȝ ego ſub nulliꝰ redi
gar poteſtate: Eſca vētri/ et vēter eſcis: deꝰ
autē et has et hunc deſtruet: Corpus autē
non fornicationi ſed dn̄o/ et dominus cor-
pori: Deus vero ſuſcitauit dominū/ ⁊ nos
ſuſcitabit ꝑ virtutē ſuā. An neſcitis quoniā
corpa veſtra mēbra chriſti ſunt? Tollēs er-
go mēbra chriſti/ efficiā membra meretri-
cis? Abſit. An neſcitis/ quoniā q̄ adheret 1. Cor. 6. d.

Gen.2.d. meretrici vnū corp⁹ efficit? Erunt eñ inqt
1.Cor.6.d. duo in carne vna. Qui autē adheret dño/
vnus spūs est. Fugite fornicationē. Omne
peccatū quodcūq3 fecerit hō/extra corp⁹ ē:
qui aūt fornicatur/in corp⁹ suū peccat. An
nescitis/qm̄ membra vestra templū est spi/
ritussancti qui in vobis est: quē habetis/et
non estis vestri? Empti eñ estis precio ma
C gno: glorificate ⁊ portate deū in corpe ve/
1.Cor.7.a. stro. De quib⁹ autē scpsistis mihi: Bonū ē
homini mulierē nō tāgere: Propter incon
tinentiā aūt vnusquisq3 vxorē suā habeat:
⁊ vnaq̄q3 virꝝ suū habeat: Vxori vir debi/
tū reddat: silr̄ autē ⁊ vxor viro. Mulier sui
corporis potestatē nō habet sed vir: simili/
ter et vir sui corpis potestatē nō habet/sed
mulier. Nolite fraudare inuicē/nisi forte ex
ꝯsensu ad tēpus vt vacetis oratiōi: ⁊ iterū
reuertimini in idipsū/ ne vos tēptet satha/
nas ꝑpter intēperantiā vestrā. Hoc aūt di/
co fm indulgentiā/⁊ non fm imperiū. Vo
lo aūt omēs homines esse sicut meipsū: sed
vnusquisq3 ꝓpriū habet donū a deo: alius
quidē sic/alius vo sic. Satis nevobis vide/
tur apls ⁊ fortib⁹ demōstrasse qd summū:
Al. ꝑmisisse ⁊ imbecillioribus † demōstrasse qd ꝓximū
est? Nā non attingere mulierē/summū ostē
dit esse cū ait: Vellē omnes hoīes esse sicut
meipsū. Huic aūt summo ꝯiugalis castitas
ꝓxima ē/ne hō fornicatione vastet? Nūqd
D ꝓpterea istos dixit adhuc fideles non esse/
Al. †vniant q2 ꝯiugib⁹ † vtunt? Quīquidē hac castitate
Al. ⁊ cōiungit †cōiugij/⁊ ex seinuicē ipos q̄ coniūcti sūt/si
alter eorū fuerit infidelis: et eā q̄ inde na/
scitur prolē sanctificari dixit: Sanctificat⁹
est eñ inquit vir infidelis in muliere fideli:
et sanctificata est mulier infidelis ꝑ virꝝ fi/
delē: Alioqn filij vestri immūdi essent: nūc
autē sancti sunt. Quid obstrepitis pertina
Al. ꝑteri/ cia tantę veritati? Quid lucē † vitatis va/
ꝑturarū nis vmbris obnubilare conamini? Nolite
iā dicere cathecuminis licere vti cōiugib⁹:
fidelib⁹ aūt non licere: cathecuminis licere
habere pecuniā/fidelib⁹ aūt nō licere: Nā ⁊
multi sunt q̄ vtant tanq3 nō vtētes: Et illo
sacrosancto lauacro inchoat renouatio no
ui hominis/vt ꝑficiēdo ꝑficiat/in alijs citi/
us/in alijs tardius: a multis tamen ꝓcedit
in nouā vitā/si quisq3 non inimice/sed dili/
2.Cor.4.d. gēter intēdat. Ipe q̄ppe sicut ait apls: Et si
exterior hō noster corrūpit/ sed interior re/
nouat de die in diē. Apls interiorez homi/
nem renouari dicit vt perficiatur: et vos a
ꝑfectiōe vultis incipiat. Quod vtinā vel/
letis: Sed quęritis potius/nō vnde eriga/
tis inualidos/ sed vnde fallatis incautos.
Hoc eñ nō debuistis tāta dicere audacia:
nec si vos in eisipsis †pugnatorijs mādatis Al. †imagi/
vestris ꝑfectos esse constaret. Cū vo noue/ torijs.
rit vestra conscientia eos quos in sectā ve/
stram introducitis/cū vobis familiari⁹ iun
gi cęperint: multa inuēturos quę in vobis
esse/cū alios accusaretis nemo suspicabat:
Quę tandē impudētia est ꝑfectionē in ca/
tholicis imbecillioib⁹ quęrere/vt inde im/
peritos auertas: ⁊ eā nullo mō apud te his
quos auerteris exhibere? Sed ne qd i vos
temere iā videamur effundere/ iste sit hui⁹
voluminis modus: vt ad demonstrāda ꝑ/
cepta vitę vestrę/moresq3 memorabiles ali/
quando veniamus.

Diui aurelij augustini hipponensis epi
scopi/ de moribus ecclesię catholicę liber
explicit.

Capitulorum libri de moribus manicheorum/sancti augustini recollecta annotatio.

Eiuſdem diui aurelij auguſtini/ hipponenſis epi/ de moribus manicheoꝝ/liber incipit:

Q̄ ſummū bonum veriſſime ſit/ quod deus eſt: Ca.i.

Nulli eſſe dubiū arbitror/cū de bonis ꝛ mal' quęrit: hoc gen⁹ quęſtionis ad moralē pertinere diſciplinā: ī qua iſto ſermone verſamur. Quobrem vellē quidē/ vt tam ſerenā mētis aciē homines ad hęc inueſtiganda deferrent: vt poſſent videre illud ſummū bonū/ q̄ nō eſt quicq̄ melı⁹ aut ſuperius/cui rationalis aīa pura et ꝑfecta ſubiungit. Hoc eñ intellecto atqꝫ ꝓſpecto ſimul viderēt id eſſe/ qd̓ ſumme ac primit⁹ eſſe rectiſſime dicit. Hoc eñ maxime eē dicēdū eſt/ qd̓ ſemꝑ eodē modo ſeſe habet: qd̓ oīm̄ modo ſui ſimile eſt: qd̓ nulla ex ꝑte corrūpi ac mutari pōt: quod non ſubiacet tp̄i: qd̓ aliter nūc ſe habere q̄ꝫ habebat antea/ nō poteſt: Id eñ eſt qd̓ eſſe veriſſime dicit. Subeſt eñ huic verbo manētis in ſe/ atqꝫ incōmutabiliter ſeſe habētis/ natura

Quid dicat veriſſime eſſe.

ꝛ ſignificatio. Hanc nihil aliud q̄ꝫ deū poſſumus dicere: cui ſi cōtrariū recte quęras/ nihil omīno eſt: Eſſe eñ ꝯtrariū nō habet/ niſi nō eſſe. Nulla eſt ergo deo natura contraria. Sed qm̄ ad hęc cōtemplāda ſauciā ꝛ hebetē nugatorijs opinionibus/ꝛ prauitate voluntatis aciē mentis afferimus: conemur quantū poſſum⁹ ad qualēcunqꝫ tātę rei noticiā ꝑuenire pedetētim atqꝫ caute: non vt videntes/ ſed vt palpantes ſolent quęrere.

Manicheos aggredit: ꝛ q̄d ſit malum percunctatur: Ca.ii.

Sepe atqꝫ adeo pene ſemper manichei ab his quib⁹ hęreſim veſtraꝫ ꝑſuadere molimini/req̄ritis/ vñ ſit malū. Putate me nūc primitus in vos incidiſſe: impetrē aliq̄d a vobis ſi placet: vt etiā vos depoſita pauliſper opinione/qua vos iſta ſcire opinamini: rē tantā mecum tanq̄ꝫ rudes indagare temptetis. Percunctamini me/vnde ſit malū: ac ego viciſſim percūctor vos q̄d ſit malū. Cu⁹ eſt iuſtior īquiſitio: Eoꝝ neq̄ quęrūt vnde ſit/quod quid ſit ignorant: an eius qui prius putat eſſe quęrendū quid ſit: vt nō ignotę rei qd̓ abſurdū ē/quęrat cauſa ſeu origo? Veriſſime dicitis: Quis eñ ita eſt mente cęcus/ q̄ non videat id cuiqꝫ generi malū eſſe/quod cōtra eius naturā eſt? Sed hoc cōſtituto / euertitur hęreſis veſtra: Nulla eñ natura malū: ſed quod contra naturā ē/ id erit malum. Vos autē aſſeritis quandā naturam atqꝫ ſubſtantiā malū eſſe: Accedit etiam illud/q̄ contra naturam quicquid eſt/ vtiqꝫ naturę aduerſatur/et eā perimere nitit. Tendit ergo id qd̓ eſt/facere vt non ſit. Nā ꝛ ipſa natura nihil eſt aliud q̄ꝫ id quod intelligit in ſuo genere aliquid eſſe. Itaqꝫ vt nos iam nouo nomine ab eo quod eſt eſſe vocamus eſſentiā: quā plerūqꝫ ſubſtantiā etiaꝫ nominamus: ita veteres qui hęc nomina nō habebant/ ꝓ eſſentia et ſubſtātia naturā vocabant. Idipſū ergo malū eſt/ ſi ꝑter pertinaciā velit attēdere/ deficere ab eſſentia: et ad id tendere vt nō ſit. Quocirca cum in catholica dicit: omniū naturarū atqꝫ ſubſtantiaꝝ eſſe auctorē deum: ſimul intelligit ab eis qui hoc poſſunt intelligere/non eſſe deū auctorē mali. Quō eñ pōt ille q̄ oīm quę ſunt/cauſa eſt vt ſint/ cauſa eſſe rurſus vt non ſint: id eſt vt ab eſſentia

A

Natura q̄d ſit.

Malū q̄d ſit.

B

deficiant/ꝛ ad nō esse tendāt? Qꝺ malū generale esse clamat verissima ratio. At vero illa vestra gens mali/ quā vultis esse summū malū: quomō erit contra naturā / id est contra substantiā: cū eam naturā atꝗ substantiā esse dicatis? Si eñ contra se facit: ipsū esse sibi adimit: Qꝺ si pfecerit: tūc demū pueniet ad summū malū. Non autē pficiet: quia eā nō modo esse/ verūetiā sempiternā esse vultis. Nō potest igiꝛ esse sūmū malum / quod perhibeꝛ esse substātia. Sed quid faciā? Scio plures esse in vobis qui hęc intelligere oīno nequeant. Scio rursus esse quosdā/qui ꝙꝗ bono ingenio vtcūꝗ ista videāt / mala tamē volūtate q̄ ipsum quoꝗ ingenium sunt amissuri/pertinaciter agant: et q̄rant potius qꝺ aduersus ista dicāt/qꝺ tardis et imbecillis facile psuadeaꝛ/ꝙ vera esse cōsentiāt. Nō me tn̄ scpsisse pęnitebit: qꝺ aut q̄sꝗ ī vobis tandē non iniquo iudicio ꝯsideret/vestrūꝗ relinquat errorē: aut qꝺ ingeniosi ꝛ deo subditi/atꝗ adhuc ab studio vestro integri cū legerint/nō possint vr̄is sermonibꝰ decipi.

Qꝛ nulli rei noceri potest nisi ꝓuatione alicuius boni/ quo regnū tenebraꝝ priuari nō potest/nec regnū lucis cū sit inuiolabile: Ca. iii.

q Vęramus ergo ista diligentius: ꝛ quantū fieri potest planius. Percunctor vos iterū qꝺ sit malū? Si dixeritis id qꝺ nocet: neꝗ hic mentiemini. Sed quęso animaduertite: quęso vigilate: quęso deponite studia partiū: ꝛ verum nō vincēdi/ſꝫ inueniēdi gratia quęrite. Quicquid eñ nocet/bono aliquo priuat eā rem cui nocet: Nam si nullū bonū adimit/nihil prorsus nocet. Quid hoc apertius obsecro vos: quid planius: quid tā expositū cuiuis mediocri intellectori mō non ptinaci? Hoc autē posito/videꝛ iam vt opinor quid seq̄tur. In illa quippe gente quā summū malum esse suspicamini: nocere cuiꝗ rei non potest/vbi nihil est boni. Qꝛ si duę naturę sunt/vt affirmatis/regnū lucis ꝛ regnū tenebraꝝ: qm̄ regnū lucis deū esse fatemini: cui simplicē quandā naturā conceditis: ita vt ibi non sit aliud alio deterius: confiteamini necesse est: qꝺ vęhemēter quidē ē aduersum vos: sed tamen necesse est/confiteamini istā naturā / quam summū bonū nō modo nō negatꝭ/sed etiā vęhemēter psuadere conamini/esse incōmutabilē ꝛ impenetrabilē/ꝛ incorruptibilē et inuiolabilē: Nō eñ erit aliter sūmū bonū: id ē eñ q̄ nihil sit meliꝰ: Tali aūt naturę noceri nullo pacto pōt. At si nocere/ bono ꝓuari ē: sicut ostdi: noceri nō pōt regno tenebrarū: qꝛ nihil ibi boni ē: noceri nō pōt regno lucis/qꝛ inuiolabile ē: Cui igiꝛ nocebit qꝺ dicitꝭ malū?

De bono ꝑ essentiā qꝺ est auctor essendi: ꝛ de bono ꝑ participatione/cui bonū adimi pōt: Ca. iiii.

q Vąobrez cū vos expedire nequeatis: videte ꝙ expedita sit sententia catholicę disciplinę: q̄ aliud dicit bonū quod summe ac ꝑ se bonū ē/ et nō participatione alicuiꝰ boni/sed ꝓpria natura ꝛ essentia: Aliud quod participādo bonū et habēdo: habet autē de illo sūmo bono vt bonū sit: in se tamē manēte illo nihil ꝗ amittente. Hoc autē bonū quod postea diximus / creaturā vocāt: cui noceri ꝑ defectū potest: cuius defectus deus auctor nō est: quia existēdi et (vt ita dicā) essendi auctor est: Ita ꝛ malū ostendiꝛ quomō dicaꝛ: nō eñ ſm essentiā / sed ſm priuationē ꝛ rectissime dicꝛ: et natura cui noceri possit apparet: Non eñ ipsa est summū malum/ cui bonū adimitur cū noceꝛ: neꝗ summū bonū/quę ꝓpterea deficere a bono potest: quia nō existendo bonū/ sed bonū habendo dicꝛ bona. Neꝗ naturaliter bona res est: quę cum facta dicꝛ/vtiꝗ vt bona esset accępit: Ita ꝛ deus summū bonū est: et ea quę fecit/bona sunt oīa: ꝗuis non sint tā bona/ꝙ est illeipse q̄ fecit. Quis eñ hoc tā insanus audet exigere/ vt ęq̄lia sint artifici opa/ꝛ cōdita cōditori? Quid amplius desideratis? An etiā vultis aliqꝺ planius? Al. ꝛ distīe

Qꝛ corrūpi nō pōt qꝺ oīni bono caret: ex quo seq̄ ostēdiꝛ tenebraꝝ gentem corrūpi non posse: Ca. v.

q Vęrā ergo tertio quid sit malum? Respōdebitis fortasse: corruptio. Quis et h̄ negauerit generale malum esse? Nā hoc est contra naturā qꝺ nocet: Sed corruptio nō est in seipsa/sed ī aliqua substantia quā corrūpit: Nō eñ substantia est ipsa corruptio. Ea igiꝛ res quā corrumpit corruptio/nō est malū. Qꝺ eñ corrumpiꝛ/integritate ꝛ sincęritate priuatur. Quod ergo non habet vllā sincęritatē qua priueꝛ/corrumpi non pōt: quod autez

habet/ pfecto bonũ ẽ pticipatiõe sincerita
tis. Itẽ qđ corrũpitur/ pfecto puertit: qđ
aũt puertit/ ordine priuatur: ordo aũt bo
nũ ẽ. Nõ igitur qđ corrũpit bono caret: eo
nãq ipso quo nõ caret viduari dũ corrũpi
tur potest. Gens ergo illa tenebrarũ/ si om
ni bono carebat/ vt dicitis/ corrũpi nõ po
terat: Non eñ habebat qđ ei posset aufer
re corruptio: que si nihil auferat/ non cor
rumpit. Audete iã dicere si potestis: deũ et
dei regnũ potuisse corrumpi/ si diaboli re
gnũ quale describitis/ quõ corrumpi possit
non inuenitis.

Qr oĩs facta substãtia corrumpi possit/ sed nõ ipsa corruptio: et qd sit ipsa corruptio. Item de peruersione ⁊ ordine. Ca. VI.

Uid ergo lux catholica dicit? Quid
q putatis nisi id quod habet veritas:
corrumpi posse factam substantiã?
Nã ⁊ illam non factã q̃ summũ bonũ ẽ/ esse
incorruptibilẽ: et ipsã corruptionẽ q̃ sũmũ
malũ ẽ/ non posse corrũpi: sed hanc nõ esse
substantiã. Si aũt q̃ritis/ quid sit: videte q̃
conet pducere q̃ corrumpit: Ex seipa eñ af
ficit ea q̃ corrũpuntur. Deficiunt autẽ oĩa
p corruptionẽ ab eo qđ erãt: ⁊ non pmane
re cogũtur: nõ eẽ coguntur: Esse eñ ad manẽ
dũ refert. Itaq qđ sũme ⁊ maxime esse di
cit/ pmanẽdo in se dicit. Nã qđ mutatur in
meli⁹/ non qr manebat mutat/ sed qr puer
tebatur i peius: id ẽ ab essentia deficiebat:
cui⁹ defectionis auctor non ẽ qui ẽ auctor
essentie. Mutantur q̃ q̃dã in meliora: et p
pterea tendũt ad esse: Nec dicunt ista mu
tatione puerti/ sed reuerti atq puerti. Per
uersio eñ ɔtraria ẽ ordinationi. Hec vero
que tendũt ad esse/ ad ordinẽ tendunt: quẽ
cũ fuerint consecuta/ ipsum esse consequũ
tur/ quantũ id creatura ɔsequi potest. Or
do eñ ad conuenientiã quandam qđ ordi
nat redigit. Nihil est autẽ esse/ q̃ vnũ esse.
Itaq inquantũ quidq vnitatẽ adipiscit/
intantũ est. Unitatis est eñ opatio/ ɔueni
entia ⁊ cõcordia: qua sunt inquãtũ sunt ea
q̃ cõposita sunt: Nã simplicia p se sunt/ qr
vna sunt: q̃ autẽ nõ sunt simplicia/ ɔcordia
ptiũ imitant vnitatẽ: ⁊ intantũ sunt inq̃n
tum assequũtur. Quare ordinatio esse co
git/ inordinatio vo non esse: q̃ puersio etiã
noĩatur atq corruptio. Quicq̃d igit corrũ
pitur/ eo tẽdit vt nõ sit. Iã vestrũ est consi
derare/ quo cogat corruptio: vt possitis in
uenire summũ malũ: Nam id ẽ quo corru
ptio pducere nititur.

Qr oĩa a deo ɔuide ordineñt: ⁊ qd sit dei facere et qd cõdere: Ca. VII.

Ed dei bonitas eo rẽ pduci non si A
s nit: ⁊ oĩa deficientia sic ordinat/ vt 1. Retract. ca. 7. g.
ibi sint/ vbi ɔgruẽtissime possint eẽ:
donec ordinatis motib⁹ ad id recurrãt vñ
defecerunt. Itaq etiã animas rationales/
in quibus est potissimũ liberũ arbitriũ/ de
ficientes a se/ in inferiorib⁹ creature gradi
bus ordinat/ vbi tales esse decet. Fiunt er
go misere diuino iudicio dũ conuenienter
p meritis ordinant. Ex quo id optime est
dictũ/ quod insectari maxime soletis: Ego Esaie. 45. a.
facio bona/ et creo mala. Creare nãq dici
tur condere ⁊ ordinare. Itaq i plerisq ex
emplaribus sic scriptũ est/ Ego facio bona
et condo mala. Facere eñ est quod oĩno
non erat: Cõdere aũt ordinare/ qđ vtcũq
iã erat/ vt melius magisq sit. Ea nãq con
dit deus/ id est ordinat/ cũ dicit: Cõdo ma
la/ q̃ deficiũt: id ẽ ad nõ esse tendũt: non ea
q̃ ad id quo tendũt puenerũt. Dictũ ẽ eñ:
Nihil p diuinã ɔuidentiã ad id vt non sit
puenire pmittit. Tractarẽtur hec latius et B
vberi⁹: sed dũ vobiscũ agitur/ satis ẽ. Ostẽ
denda eñ vobis ianua fuit quã despera
tis/ et desperandã facitis imperitis: Nam
vos introducit nemo nisi voluntas bona:
quã pacatã efficit diuina clemẽtia: sicut in
euangelio canit: Gloria in excelsis deo: ⁊ i Luc. 2. b.
terra pax hominib⁹ bone voluntatis. Sa
tis est inquã vt videatis/ nullũ esse de bo
no ⁊ malo religiose disputationis exitũ/ ni
si quicquid est/ inquantũ ẽ/ ex deo sit: inq̃
tum autẽ ab essentia deficit/ nõ sit ex deo:
sed tamẽ diuina ɔuidẽtia semp sicut vni
uersitati congruit ordinatur. Qđ si nondũ
videtis/ quid amplius nũc faciã nescio: ni
si vt minutius etiam tractẽ ista que dicta
sunt: Nõ eñ ad maiora mentẽ nisi pietas
⁊ veritasq perducit. Al. ɔpuri tasq.

Qr per conuenientiã res alique prosint: ac inconuenienter adhibite obsint: generaliter autẽ nociue aut male nulle sint: Ca. VIII.

Uid eñ aliud cum quero/ quid sit B
q malũ/ responsuri estis/ nisi aut qđ
contra naturã est/ aut quod noce
at/ aut corruptionẽ/ aut aliqd huiusmodi

De moribus manicheorū

At ibi⁹ ostendi vestra naufragia: nisi for-
te/vt soletis cum pueris pueriliter agere/
respondebitis malum esse ignem/venenū/
feram/et cętera huiusmodi. Nam etiam de
quodam dicente/ nullam substantiā ma-
lam esse: vnus de primatibus huius hęre-
sis/quē familiarius crebriusqꝫ audiebam⁹/
dicebat: Vellem scorpionē in manu homi
nis ponere/ac videre vtruz non subtrahe-
ret manū. Quod si faceret: non verbis/sed
re ipsa conuinceretur aliquam substantiā
malū esse: quandoquidē illud animal esse
substantiā nō negaret. Et dicebat hoc nō
coram illo: sed cum ad eū nos cōmoti refer-
remus qđ ille dixisset. Respōdebat ꝙ vt di
xi pueriliter vt pueris. Quis enī mediocri-
ter imbutus et eruditus/non videat per in-
conuenientiā corporalis tēperationis hęc
lędere: ac rursus per conuenientiā non lę-
dere: sępe etiā cōmoda nō parua conferre?
Nam si illud venenū per seipsum malum
esset: eundē scorpionē magis priusqꝫ inte-
rimeret. At contra si ei penitus aliquo pa
cto detrahatur/sine dubitatione interi-
ret. Ergo illius corpori malum est amitte-
re/quod nostro recipere. Itē illi bonuz est
habere id/quo nobis bonū est carere. Erit
ergo eadē res et bonū et malū? Nullo mo
do: sed malum est quod contra naturā est:
hoc enī et bestię illi et nobis malū est: id est
ipsa inconuenientia/quę sine dubio non ē
B substantia/imo est inimica substantię. Vñ
est igitur? Attende quo cogat et disce: si ta
men in te aliquid interioris luminis viuit.
Non esse enī cogit omne quod perimit. De-
us vero auctor essentię ē: nec aliqua essen-
tia potest videri esse/quod in qua fuerit co
git non esse. Dicit ergo aliquid vnde non
sit inconueniētia: nā vnde sit nihil dici po-
test. Quędā facinorosa mulier atheniēsis/
vt prodit historia/venenū quod certo mo-
dulo damnati vt morerētur/hauriebant:
paulatim bibēdo sine vllo ac leui incōmo-
do valitudinis effecit vt biberet. Itaqꝫ cū
esset aliqñ damnata/legitimā illam quan-
titatem veneni/quam consuetudine vice-
rat/accępit vt ceteri: nec vt cęteri extincta
est. Quod cū esset magno miraculo/missa
est in exiliuz. Quid putamus si venenum
malum est: istam fecisse vt sibi maluz non
esset? Quid hoc absurdius? Sed quia incō
uenientia malū est: fecit potius vt per mo

deratā consuetudinē illud corpus suo cor-
pori conueniret: Nam quādo illa qualibet
calliditate posset efficere/ vt sibi incōueni
entia non noceret. Quid ita? Quia quod
vere ⁊ generaliter malū est: et semꝑ et om-
nibus nocet. Oleū et nostris corporibus C
commodū est: animaliū autem multorum
quę sex pedes habent/vęhementer aduer-
sum. Elleborū/nonne alio modo cibus est/
alio medicamentū/alio venenū? Salē im-
moderatius accęptū/quis non venenū esse
clamauerit? Quot autē et quantę corpo-
ris cōmoditates ex eo sint/quis potest nu-
merare? Aqua maris terrenis animalibus
cuz bibitur/noxia est: multorū autem cor-
poribus dum illa aqua humectantur/ac-
cōmodatissima et vtilis: In vtroqꝫ autē pi
scibus saluti et voluptati est. Panis homi
nem alit: accipitrē necat. Cęnuz ipsum qđ
et haustum/et olfactū grauiter offendit et
lędit: nonne et ęstate tactum/refrigerat: et
vulneribus quę ab igne acciderunt/medi-
camentū ē? Quid stercore aspernabilius?
quid cinere abiectius? At hęc tātas agris
vtilitates afferunt: vt eorum inuentori/a
quo etiā stercus nomen accępit/ stercutio
diuinos honores romani deferēdos puta-
rent. Sed quid parua colligā/quę sunt in- D
numerabilia? Quattuor ipsa quę in pro-
ptu sunt elementa/quis dubitet prodesse
per conuenientiā: inconueniēter autē ad-
bibita/ vęhementer aduersa esse naturę.
Nos qui aere viuimus/et terra ⁊ aqua ob-
rutos necāt. Innumerabilia vero anima-
lia per arenam latioremqꝫ terrā repunt vi-
taliter: Pisces autem in hoc aere moriun-
tur. Ignis corpora nostra corrūpit: sed cō-
uenienter adhibitus/ et resumit a frigore/
et morbos innumerabiles pellit. Sol iste
cui genuflectitis: quo vere nihil inter visi-
bilia pulchrius inuenitur/ aquilarum ocu-
los vegetat: nostros sauciat inspectus et
tenebrat: Sed fit per consuetudinē/vt nos
quoqꝫ in eo sine incōmodo aciē figamus.
Num ergo sinitis/ vt illi veneno eū com-
paremus/quod mulieri atheniensi consue
tudo fecit innoxiū? Respicite ergo aliquā-
do et aduertite/si substantia vlla malū est:
ideo ꝙ lędit aliquē: lucem quam colitis ab
hoc crimine non posse defendi. Considera-
te potius hanc inconuenientiā vniuersale
malum esse/ per quam solis radius tene-

biescere oculos facit: cum eis nihil sit luce iocundius.

Nullam esse malam substantiam vbicunq̧ existat / ex manicheorum etiam: figmentis fabulosis ostenditur Ca.ix.

A Ec dixi / vt si fieri potest / tandem
b dicere desinatis malū esse terram
per immensum profundā ꝛ longā:
malū esse mentē p terrā vagantem: maluꝫ
esse qnq̧ antra elemētorū: aliud tenebris/
aliud aquis/aliud ventis/aliud igni/aliud
fumo plenuꝫ: malum esse animalia in illis
singulis nata elementis/serpentia in tene-
bris/ natantia in aquis/ volatilia in ven-
tis/quadrupedia in igne/bipedia in fumo.
Hec eñ sicut a vobis describuntur / nullo
modo esse poterunt: quoniā quicquid tale
est/inquantū est/a summo deo esse necesse
est: quoniā inquantuꝫ est/ vtiq̧ bonū est.
Si eñ dolor et imbecillitas malū est: erāt
ibi animalia in tanta corporis firmitate:
vt eorū abortiuos fetus/ postq̄ de his fm
vestram sectā fabricatus est mūdus/de ce-
lo in terrā cecidisse ꝛ mori non potuisse di-
catis. Si cecitas malū est/videbant: si sur-
ditas/audiebant. Si obmutescere aut mu-
tum esse malū ē/ vsq̧adeo signate atq̧ di-
stincte ibi voces erant / vt aduersus deum
bellū gerere/sicut asseritis/eis in concione
vno persuadēte placuerit. Si sterilitas/ ma
lum est: erat ibi filios pcreandi magna fe-
cunditas. Si exiliuꝫ malum est: in sua ter-
ra erant/suasq̧ regiones incolebāt. Si ser-
uitus malum est: erant ibi etiam q̄ regna-
bant. Si mors malum est: viuebant/et ita
viuebant/ vt mentē ipsam ꝑlus nec post
victoriā dei vllo modo vnq̄ mori posse ꝑ-
B dicetis. Cur queso in summo malo inue-
nio tanta bona his malis que commemo-
raui contraria? Aut si hec non sunt mala:
vlla ne tandē substantia inquantū substā-
tia est malum erit? Si malum imbecillitas
non est: malum ne erit corpus infirmū? Si
malum cecitas nō est: malum ne erunt te-
nebre? Si malū surditas nō est: malum ne
erit surdus? Si malū nō est mutū esse: ma-
lum ne erit piscis? Si sterilitas malum nō
est: quomodo maluꝫ est animal sterile? Si
exilium malū non est: quomodo malū est
animal exulans/ vel animal in exiliū ali-
quem mittens? Si seruitus malū non est:
quomodo malum est animal seruiens? Si
mors malū est: quomodo malū est animal
mortale/ vel inferens mortē? Si vero hec
mala sunt: quomodo nō erunt bona firmi-
tas corporis/ visus/ auditus/ locutio per-
suadens/fecunditas/solum genitale/liber-
tas/vita: que omnia in illo mali regno fu-
isse perhibetis: et summū malū audetis as-
serere? Postremo si (quod olno nemo vn-
q̄ negauit) incōuenientia malū est: quid
conueniētius q̄ illa suis quibusq̧ anima-
libus elementa/ tenebre serpētibus/ aque
natantibus/venti volatilibus/ ignis ada-
cioribus/ fumus elatioribus? Tanta eñ a
vobis in discordie gente concordia/ ꝛ tan-
tus in puersitatis sede ordo describitur. Si C
quod nocet maluꝫ est: omitto illud valen-
tissimū quod supra dictū est: noceri nō po-
tuisse/ vbi nullū erat bonū. Sed si hoc ob-
scurum est: illud certe omnibus eminet et
apparet: quia sicut dixi / et vt omnes con-
sentiunt: quod nocet est malum: fumus in
illa gente bipedibus animalibus nō no-
cebat. Genuit ea ꝛ aluit atq̧ sustinuit sine
labe nascentia/crescentia/regnātia. Nunc
vero postq̄ mixtū est malo bonuꝫ: nocen-
tior fumus effectus est: ita vt a nobis qui
certe bipedes sumus/sustineri non potest:
excecat/ opprimit/ necat. Tanta ne malis
elementis cōmixtione boni accessit imma-
nitas? tanta deo regnāte peruersitas? Cer-
te cur in ceteris videmus tantā congruen-
tiam/que auctorē vestrum decepit/ atq̧ il-
lexit ad componēda mendacia? Cur inquā
tenebre serpētibus/aque natantibus/ ven-
ti volantibus congruūt: quadrupedē ve-
ro ignis incendit: et nos fumus † suffocat? Al. toffocat
Quid q etiā serpentes acutissime vident:
et presentia solis exultant: ibiq̧ sunt abū-
dantiores/vbi aer serenior: difficilius ꝛ ra-
rius vbi nubē cōtrahit? Quid absurdius/
q̄ ibi esse accōmodatius et aptius incolas
amatoresq̧ tenebrarū/vbi lucis ꝑspicuita-
te gaudet? Q si eos dicitis delectari potiꝰ
calore q̄ lumine: multo cōgruentiꝰ in igne
serpentes alacres natos/q̄ tardū asinū di-
ceretis: et tamen luci huic amicū aspidem
quis neget: cū eius oculi aquile oculis cō-
parētur? Sed de bestijs videro. Nosipsos D
obsecro consideremus sine ꝑtinacia: ꝛ tan-
dem fabulis vanis et perniciosis animuꝫ
exuamus. Quis eñ tantā peruersitatem

qua dicitur in tenebrarum gente: cui nihil
admixtum erat luminis: animalia bipedia
tam firmã/tam vegetam/tam deniq̃ incre
dibibilem vim habuisse in oculoꝛum acie/
vt et in tenebris suis viderent: et purissi-
mam quę a vobis cõmendatur regnoꝛum
dei lucem. Siquidem illam etiam talibus
visibilem fuisse vultis: vt aspicerent ꝛ con-
siderarent/ꝛ delectarẽtur ꝛ appeterent: no
stros autẽ oculos cõmixtione lucis/ cõmi-
xtione summi boni/cõmixtione deniq̃ dei
tam infirmos/tã imbecilles esse redditos:
vt neq̃ quicq̃ videamus in tenebris: ꝛ so-
lis aspectum nullo modo ferre possimus:
atq̃ inde conuersi/ etiam quę a nobis vi-
B debantur queramus. Hęc dici possunt/eti
am si coꝛruptio malum est: quod ęque ne-
mo ambigit: Non enĩ tunc fumus coꝛrum
pebat genus animaliũ/quod modo coꝛrũ-
pit. Et ne pergã per singula/ que d lõgum
est/et non necessariũ: vsq̃adeo minus erãt
coꝛruptioni obnoxia/ quę ibi animãtia fu-
isse confingitis: vt aboꝛtiui coꝝ fętus nõ-
dum ad nascendum idonei/ de cęlo in ter-
ram pręcipitati/et viuere/et gignere/ꝛ rur
sus coniurare potuerint: habentes vtiq̃
pꝛistinam firmitatem/ qua iam erant con-
cępti ante cõmixtionem boni et mali: Nã
post istã cõcretionẽ quę de his nata sunt/
ea dicitis esse animalia quę nunc infirmis-
sima/ꝛ facili coꝛruptioni obnoxia videm⁹.
Quis hunc diutius tolerare possit erroꝛẽ/
nisi qui aut ista non videt/ aut nescio qua
incredibili consuetudine ac familiaritate
vobiscum contra omnes moles rationis
obduruit?

De tribus signaculis manicheoꝝ/oꝛis manuu et sinus: Ca.x:

(s)Ed quoniã ostendi vt arbitroꝛ/ de
bonis et malis generalib⁹/in quã-
tis tenebris/ et in quanta falsitate
versemini: nũc videamus tria illa signacu-
la/quę in vestris moꝛibus magna laude ac
pꝛędicatione iactatis. Quę sunt tandẽ ista
signacula? Oꝛis certe/ manuum/ ac sinus.
Quid est hoc: Vt oꝛe inquit/et manibus/
ꝛ sinu/castus et innocens sit homo? Quid
si oculis/ aut auribus/vel naribus peccet?
Quid si calcibus hominẽ affligat/ vel eti-
am necet? Quomodo istũ tenebimus reũ/
qui nec oꝛe/ nec manibus/ nec sinu pecca-
uit? Sed cũ os inquit nomino/ omnes sen

sus qui sunt in capite/ intelligi volo: Cum
autem manuꝫ/omnẽ operationẽ: Cum si-
num/omnẽ libidinem seminalem. Quo er-
go vultis pertinere blasphemias? Ad os/
an ad manum? Est enĩ operatio ista ꝑ lin-
guam. Itaq̃ si vno genere operationem
omnẽ concluditis: cur operationẽ pedum
cõiungitis manibus/linguę separatis? An
quia lingua verbis significat aliquid/eam
vultis seiungere ab ea operatione quę nõ
significandi gratia fit: vt ita definiatur si-
gnaculum manuuꝫ ab operatione mala:
quę non significandi causa est continen-
tia? Sed quid facturi estis si quis peccet
significãdo aliquid manibus: vt fit cũ scri-
bim⁹: vel gestu aliquid quod intelligatur/
ostendimus? Hoc enĩ oꝛi atq̃ linguę tribu
ere non potestis/ quia manibus fit. Quid
enĩ absurdius/ q̃ cũ tria dicantur signacu-
la/oꝛis manuũ et sinus: quędã peccata de-
pꝛehensa in manibus tribuãtur oꝛi? Si au
tem operatio generalis manibus dat/quę
tandẽ ratio est pedum operationẽ huic ad-
dere/linguę non addere? Videtis ne quo-
modo nouitatis appetitio comite erroꝛe i
magnas deducatur angustias? Trib⁹ nã-
q̃ istis signaculis/quę noua quadã diuisi-
one pꝛędicatis/ quomõ includatis omniũ
peccatoꝝ purgationẽ non inuenitis.

De manicheoꝛum in deum blasphemijs: quoniã animã dei partẽ asserunt: quę malo misceri confingitur: Ca.xi.

A (s)Ed diuidite vt vultis: pꝛętermit-
tite quicquid vultis: ea quę maxi-
me soletis cõmendare/tractemus.
Ad oꝛis enĩ signaculũ dicitis pertinere/ab
omni continere blasphemia. Est autẽ blas- Blasphemia quid sit.
phemia/ cum aliqua mala dicũtur de bo-
nis. Itaq̃ iam vulgo blasphemia non ac-
cipit/nisi mala verba de deo dicere: de ho-
minibus nãq̃ dubitari potest: Deus ve-
ro sine controuersia bonus est. Si ergo ra-
tio conuicerit/ neminem de deo peioꝛa q̃
vos dicere: vbi erit memoꝛabile oꝛĩ signa-
culum? Docet enĩ ratio nec sane recõdita/
sed in pꝛompto sita et exposita omni intel
lectui/sed inuicta: et eo inuictioꝛ/ q̃ eã ne-
mo ignoꝛare permittitur: deũ esse incoꝛru-
ptibilem/ incõmutabilem/ inuiolabilẽ: in
quem nulla indigẽtia/ nulla imbecillitas/
nulla miseria cadere possit. Vsq̃adeo aũt

ista om̄is anima rationalis cōmuniter sen-
tit: vt etiam vos cum dicuntur annuatis.
Sed cum fabulas vestras narrare cęperi-
tis/ ⁊ corruptibilē ⁊ cōmutabilem et viola-
bilem/ et indigentię obnoxium/ ⁊ imbecil-
litatem admittentē/ et a miseria nō tutum
deum mira cęcitate possessi suadetis: ⁊ mi-
ra cęcitate possessis etiam psuadetis: At-
q̧ hoc parum est: Non em̄ corruptibilem
tm̄ deum dicitis/ sed corruptū: nec et cōmu-
tabilem/ sed cōmutatum: nec violabilem/
sed violatum: nec qui possit indigentiam
pati/ sed indigentē: nec in quem casura sit/
sed in quem ceciderit imbecillitas: nec qui
C miser esse possit/ sed miserū. Animam quip-
pe deum esse dicitis vel partē dei. Nec vi-
deo quomō deus non sit quę pars dei di-
citur: Nam et auri pars aurum/ et argenti
argentum/ et lapidis lapis: Et vt ad hęc
maiora veniamus/ pars terrę terra est: et
aquę pars aqua est/ et aeris aer: et si quid
de igne detraxeris/ ignem esse non nega-
bis: et quęlibet pars lucis/ nihil potest ali-
ud esse q̄ lux. Cur ergo ps dei non erit de-
us? An articulata dei forma est sicut homi-
nis/ reliquorumq̧ animantiū? Num pars
hominis nō est homo? Sed ad quamlibet
istarum opinionū descendo: et singillatim
vtramq̧ considero: Nam si deum ita esse
vultis vt lucem: recusare non potestis de-
D um esse aliquam partē dei. Quobrem cum
partem dei esse animā dicitis: quā non ne-
gatis et corruptā esse/ quę stulta est: ⁊ con-
mutatam/ quę sapiēs fuit: et violatā/ quę
propriā perfectionem non habet: et indi-
gentem/ quę poscit auxiliuz: ⁊ imbecillem
quę medicina eget: et miseram/ quę bea-
ta esse desiderat: hęc omnia in deum sacri-
lega opinione confertis. Aut si non con-
Al. ipsius cedditis hęc de anima: nec † spiritus est ne-
cessarius/ qui animaz in veritatem indu-
cat/ quia stulta non est: nec renouatur ani-
Al. inueterata ma per veram religionem/ quia † inuetera-
ta non est: nec signaculis vestris perficit/
quia perfecta est: nec ei deus opem fert:
quia non indiget: nec medicus ē christus/
quia sana est: nec beata ei vita recte pro-
mittitur. Quid ergo liberator dicit iesus:
Joh. 8. c. quod et ipse in euangelio clamat: Si vos
filius liberauerit/ tūc vere liberi eritis? Et
Gal. 5. b. apl's paulus ait: Uos in libertatez vocati
estis. Seruit ḡ aīa quę istam libertatē nō-
dum est assecuta. Deus igit vobis aucto- E
ribus/ si quiḋ pars dei est deus: ⁊ stulticia
corrūpit: et cadendo mutatus ē: et † amis- Al. † amissa perfectione
sione perfectionis violatus: et opis indi-
get: et debilis morbo/ et oppressus mise-
ria/ ⁊ seruitute turpat' ē. Qz si dei pars de'
nō est: nec incorruptus pōt esse/ in cui' par-
te corruptio est: nec incōmutatus/ qui ex
aliqua parte mutatus est: nec inuiolatus/
qui non ex omni parte perfectus est: neq̧
non indigens/ qui sedulo agit vt sibi resti-
tuat partē suam: nec om̄ino sanus/ qui ali-
qua parte imbecillis est: nec beatissimus/
qui habet aliquā partem subiectam mise-
rię: nec omnino liber/ cuius pars aliqua p̄-
mitur seruitute. Hęc omnia cogimini dice-
re/ qui animā quam tantis obrutam cala-
mitatibus cernitis/ partē dei esse perhibe-
tis. Hęc et multa huiusmodi de secta ve-
stra si potestis auferte: Tunc demuz dicite
os vestrum carere blasphemijs: Immo se-
ctam illā deserite: Nam si hoc quod ille scri-
psit destiteritis credere ac dicere: manichei
vtiq̧ non eritis. Summū bonum omnino
et quo esse aut cogitari nihil melius po-
test/ aut intelligendus/ aut credendus de-
us est/ si blasphemijs carere cogitamus.
Ratio aliqua numerorum violari aut cōmu-
tari nullo pacto pōt: nec vlla natura/ qua-
libet violētia effecerit/ vt post vnū qui se-
quitur numerus/ non duplo ei concinat.
Hoc cōmutari nullo pacto potest: et deus
a vobis cōmutabilis dicitur. Tenet ista ra-
tio inuiolabilem integritatē suam: ⁊ ei sal-
tem parem deum esse non vultis. Faciat
quęlibet gens tenebrarū/ vt ternarius in-
telligibilis numerus in quo ita vnum est
qō vnū est vt partibus careat. Faciat ergo
gens ista tenebrarū/ vt numer' iste terna-
rius in duas partes ęq̄les diuidat. Uidet
certe mēs vr̄a nullius id maliuolētia posse
contingere. Quę ḡ rationē numeri violare
nō poterat/ poterat deū? Si autē nō pote-
rat: q̄ obsecro necessitas fuit/ vt pars eius
misceret malo: ⁊ ī tātas miserias traderet?

De errore dicētium deo aliqua posse nocere: sed deum se cauisse ab eis: Capi. XII.

Inc em̄ illō exortum est: quod etiā A
b cū studiose vos audirem/ nos ma-
gnis premebat angustijs: nec vl-
lum exitum reperiebamus/ quęrētes quid

factura erat deo gens tenebrarum/ si cū ea nollet cum tanta partis suę calamitate pugnare. Si enī non erat nocitura quiescenti crudeliter/ nobiscū actum querebamur qui ad istas erumnas missi sumus. Si autem nocitura erat/ non esse illam naturam incorruptibilem/ qualis natura dei esse debebat. In hac questione nō defuit qui diceret: non deū malo carere voluisse: aut ne sibi noceretur cauisse: sed ꝓpter naturalem bonitatē suam inquietę peruersęq; naturę vt ordinata esset ꝓdesse voluisse. Nō hoc sonant libri manichei: cauisse deum ne inuaderet ab hostib⁹: sepissime ibi significatur/ sepissime dicitur. Sed cōcedamus ista manicheum sensisse vt iste dicebat/ qui nō inueniebat aliud quod diceret: num ista ratione deus a crudelitate aut infirmitate defenditur? Hęc enī eius in aduersam gentem bonitas/ in suos extitit magna pernicies. Huic accedit: q2 si natura illius corrumpi cōmutariq; non posset: nec nos vllā pestis cōmutaret/ aut corrumperet: Et ille ordo qui naturę alienę pręstandus fuit: potest sine vestra peruersitate pręstari. Illud vero nondū dictum erat/ quod nuper apud carthaginem audiui. Cum enī quidam/ quem maxime illo errore cupio liberari/ hac questione in easdem cogeretur angustias: ausus est dicere scȝ regnū habuisse quosdam fines suos/ qui possent inuadi a gente contraria: nam ipsum deum nullo modo potuisse violari: Sed dixit ꝙ neq; auctor ille vester vllo modo dicere cogeretur: Viderat enī fortasse consequētes ruinas suę sectę multo per hanc sententiam/ ꝙ per aliam faciliores. Et reuera ita se hoc habet: vt si quisq; mediocris cordis audierit in natura illa fuisse/ aliud violabile/ aliud inuiolabile: facile intelligat non iā duas/ sed tres esse naturas: vnā inuiolabilē/ alterā violabilē/ tertiā violatricē.

Qꝛ operū bonitatē finis atteste tur: et de manicheoꝝ puersa a vino/ carnibusq; abstinentia/ cū exquisitiora perquirant: Ca. xiii.

Eigitur blasphemię cum a corde ꝑfectę quotidie in ore vestro habitent: desinite aliquando signaculum oris vestri ad imperitorū illecebram/ quasi magnū aliquid pędicare: Nisi forte ꝙ non vescimini carnibus/ ꝛ vinum nō bibitis/ signaculum oris mirandum et laudandum putatis. Qđ quero a vobis/ quo fine faciatis. Finis enī quo referuntur ea quę facimus/ id est propter quem facimus quicquid facimus/ si non solum inculpabilis sed etiam laudabilis fuerit: tunc demū etiam facta nostra laude aliqua digna sūt: Sin ille iure meritoq; culpatur quem spectamus et intuemur/ cum in aliquo versamur officio: id quoq; officium nemo improbandum vituperandūq; dubitauerit. De catilina memorię proditum est/ ꝙ frigus/ sitim/ famem ferre poterat. Hęc erant illi spurco sacrilegoq; cū apostolis nostris cōmunia. Vnde ergo discernitur parricida iste ab apostolis nostris/ nisi fine illo quē diuersissimū sequebatur. Nāq; ille ista tolerabat/ vt immoderatissimas ac immanissimas expleret cupiditates: illi econtra vt eas premerent: ꝛ dominanti rationi seruire cogerent. Soletis et vos/ cum catholicarum vobis virginum multitudo prędicatur/ dicere: Etiam mula virgo est: Temere id quidem/ propter imperitiā catholicę disciplinę: sed tamen significatures vanam esse continentiā istam/ nisi ad aliquē rectissimuȝ finem certa ratione referatur. Possunt et catholici christiani vestram a vino et carnibus abstinentiam/ iumentis et multis passerib⁹/ postremo etiā innumerabilibus generibus vermium cōparare. Sed ne in vestram incidam temeritatem: non id pręproperе faciam: ꝛ discutiam primo quo ista fine faciatis. Iam enī constat inter vos (vt opinor) huiuscemodi moribus nihil aliud esse quęrendū. Si ergo par simonię gratia et coercendę libidinis/ qua escis talibus et potu delectamur et capimur audio et probo: Sed nō ita est: Nam quero a vobis/ si q̄s existat quod fieri potest/ ita homo parcus et frugi/ vt appetitū ventris et gutturis moderans/ non epuletur bis per vnū diem/ et huic cęnanti olu scula cum exiguo ardo apponantur: eodē lardo vncta atq; condita/ quantū comprimende fami sat est: sitimq; irriget propter diligentiam valitudinis/ duabus aut tribus vini meratis potiongibus: Isq; illi victus sit quotidianus. Alius vo ex alia parte nihil gustans carnium/ nihil vini: exquisitas et peregrinas fruges multis ferculis variatas/ et largo pipere aspersas/ nona

hora libenter assumat: noctis etiã princi-
pio talia cenaturus: bibat autem mulsum
caroenũ passum/ et nonnullorum pomorũ
expressorũ sucos/ vini speciem satis imitã-
tes/ atq̃ id etiam suauitate vincẽtes: ⁊ bi-
bat non quantũ sitit / sed quantũ libet: id
q̃ sibi exhibendũ curet quotidie: taliq̃ vi-
ctu delitijsq̃ perfruatur/ nulla necessitate/
magna voluptate. Quẽ tandẽ horũ duo-
rum/ quod ad cibandũ potandũq̃ attinet/
abstinentius vitam ducere iudicatis? Nõ
opinor vsq̃ adeo vos esse cecos / vt non il-
lum de parco lardo ⁊ vino/ huic gurgiti p̃-
feratis: Ita quidẽ veritas cogit/ sed vester
error longe aliter canit. Electus eñ vester
tribus signaculis p̃dicatus/ si quotidie ita
viuit/ vt hic quẽ posterius descripsim⁹: ab
vno et duobus fortasse grauioribus repre-
hendi potest: damnari autẽ tanq̃ signacu-
M. fidei signator li ⁊ dissipator omnino nõ potest. Si autẽ se-
mel cum illo priore cenauerit/ frustoq̃ por-
ci vel rancido labra vnxerit/ et vaporaue-
rit/ solutor signaculi et gehenne ilico desti-
natus: vestri auctoris sentẽtia mirantibus
vobis/ sed tamẽ consentiẽtibus iudicabit.
E Queso relinqte errorẽ: queso aduertite ra-
tionẽ: queso aliquantulũ consuetudini ob-
sistite. Quid eñ est ista prauitate puersi⁹?
Quid magis delyrum? Quid porro insa-
nius dici aut cogitari potest: hominẽ bole-
tos/ orisam/ tubera/ placẽta/ caroenũ/ piper
laser/ distento ventre cum gratulatione ru-
ctantẽ/ ⁊ quotidie talia requirentẽ/ non in-
ueniri quẽadmodũ a tribus signaculis / id
est a regula sanctitatis excidisse videatur:
alium vero fruges vilissimas fumoso obso-
nio condientẽ: tantũq̃ hinc assumentẽ/ quã-
tum refectioni corporis sufficit: et tres cy-
atos vini/ sustentande valitudinis gratia
sorbentẽ: ⁊ ab illo victu ad istũ transeuntẽ/
certo supplicio preparari?

Ex tribus ex causis fratrib⁹ vinũ atq̃ carnes ap̃lus indixerit: ex littere circũstãtijs ondit: Ca. xiiii

A Roma. 14. d. a Et eñ ait ap̃ls: Bonum est fratres
non manducare carnem/ neq̃ bi-
bere vinũ. Quasi vero quisq̃ nostrũ
id bonũ neget: sed aut eo fine quem supe-
Roma. 13. d. rius cõmemoraui: sm quem dicit: Et car-
nis curam ne feceritis in concupiscentijs:
aut eis quos rursus idẽ paulus ostẽdit: id
est refrenãde gule causa: que his reb⁹ solet Roma. 14. d.
rabidi⁹ immoderatiusq̃ raptari: aut ne fra-
ter offendat: aut ab infirmis idolis cõmu-
nicet. Eo eñ tẽpore quo hec scribebat apo-
stolus/ multa immolatitia caro i macello
vendebat. Et quia vino etiam libat dijs
gentiũ: multi fratres infirmiores/ qui etiã
rebus his venalibus vtebant/ penit⁹ a car-
nibus se et vino cohibere maluerũt/ q̃ vel
nescientes incidere in eã quam putabant cũ
idolis cõmunicationẽ. Propter hos autẽ
etiam hi qui firmiores erant/ et hec maiori
fide cõtemnẽda iudicarãt: scientes nihil im- 1. Cor. 10. g.
mundũ esse nisi p malam conscientiã: tenẽ-
tesq̃ illam dñi sententiã: Non quod intrat Matth. 15. b.
i os vestrũ vos coinquinat / sed quod exit.
Tamẽ pp̃ter hos ĩfirmiores ne offenderẽ-
tur/ ab his rebus abstinere debebant. Ne-
q̃ hoc suspitione colligit/ sed in ipsis apo-
stoli epistolis manifeste inuenit. Vos aũt
hoc solũ nobis dicere soletis: Bonũ ẽ fra- Roma. 14. d.
tres nõ mãducare carnẽ/ neq̃ bibere vinũ:
nõ aũt subiũgere illõ qd seqt: Neq̃ in quo
frater tuus offendit/ aut scãdalizat/ aut in-
firmat. Hinc eñ elucet quo fine ap̃lus hec
p̃cipiebat. Planius hoc indicãt supiora et
sequẽtia: que cõmemorare longũ ẽ quidẽ:
sed pp̃ter eos q̃ ad diuinas scp̃turas legen-
das et ptractandas pigri sunt: totũ istũ lo-
cũ retexere cogimur. Infirmũ aũt i fide as- B Roma. 14. a.
sumite inquit/ nõ i disceptationib⁹ cogita-
tionũ. Alius eñ credit manducare oĩa: qui
aũt infirmus ẽ/ olus mãducet: Is q̃ mãdu-
cat/ nõ manducantẽ nõ spnat: ⁊ q̃ nõ mãdu-
cat/ mãducantẽ nõ iudicet: Deus eñ illũ as-
sumpsit. Tu quis es qui iudices alienũ ser-
uum? Suo dño stat/ aut cadit: Stabit aũt:
Potẽs est eñ deus statuere illũ: Nã alius
iudicat diẽ inter diẽ: alius omnẽ diẽ: vnus-
quisq̃ in suo sensu abundet. Qui sapit diẽ
dño sapit: ⁊ qui mãducat/ dño manducat:
grãs eñ agit deo: Et q̃ nõ manducat/ dño
nõ mãducat: et grãs agit deo: Nemo eñ
nostrum sibi viuit/ ⁊ nemo sibi morit: Si-
ue eñ viuimus/ domino viuimus: siue mo-
rimur/ domino morimur: Siue eñ viuim⁹
siue morimur/ dñi sumus. In hoc eñ chri-
stus et viuit et mortuus est et resurrexit:
vt et viuorum et mortuorũ dominet: Tu
autem quid iudicas fratrem tuum: aut tu
quare spernis fratrẽ tuum? Omnes enim

Esa.45.d. astabim⁹ añ tribunal dei. Scriptũ est enĩ:
Roma.14.b. Uiuo ego dicit dñs: qm̃ mihi flectet̃ omñe
genu: ⁊ confitebitur omnis lingua. Itaq̧
vnusquisq̧ nostrũ p se rationẽ reddet deo.
C Non ergo amplius inuicẽ diiudicem⁹/ sed
hoc iudicate magis/ne ponatis offendicu-
Roma.14.c. lũ fratri vel scandalũ. Scio ⁊ confido i dño
iesu/quia nihil cõmune p seipsum/ nisi ei q̃
existimat quid cõmune esse illi cõmune est.
Si enĩ ꝑpter cibum frater tuus contristat̃/
non iã s̃m charitatem ambulas: Noli cibo
tuo ꝑdere illũ p quo christus mortuus est:
Non ꝙ blasphemet̃ bonũ nostrũ: Non ẽ re-
gnũ dei esca ⁊ pot⁹/sed iusticia ⁊ pax ⁊ gau
diũ in spũsancto. Qui enĩ in hoc seruit chri
sto/placet deo: ⁊ ꝓbatus est hominib⁹. Ita-
q̧ quę pacis sũt sectemur/ ⁊ q̃ ędificationis
sunt in inuicẽ. Noli ꝑpter escam destruere
opus dei: Oĩa quidẽ mũda sunt: sed malũ
ẽ homini q̃ p offensionẽ mãducat. Bonũ ẽ
nõ manducare carnẽ/ ⁊ nõ bibere vinũ: ne-
q̧ in quo frater tuus offendit̃/aut scãdali-
zat̃/aut infirmat̃. Tu fidẽ habes penes te-
metipsũ: habe corã deo: Beat⁹ q̃ non iudi-
cat semetipsũ in eo qđ ꝓbat: Qui aũt dis-
cernit: si mãducauerit damnat⁹ est/quia nõ
ex fide: Omne autẽ qđ non est ex fide/pec-
Roma.15.a. catũ est. Debemus autẽ nos firmiores im-
becillitates infirmorũ sustinere/ ⁊ nõ nobis
placere: Unusquisq̧ nostrũ ꝓximo suo pla-
ceat in bonũ/ad ędificationẽ: Etenĩ christ⁹
non sibi placuit. Satis ne apparet aposto
lum eis ꝑcępisse/ vt carnes non manduca-
rent/neq̧ vinũ biberent/quicunq̧ firmio-
res essent: quia infirmos offendebãt non
eis congruẽdo: ⁊ faciebãt vt putarent eos
qui fide oĩa mũda iudicabãt in obsequi-
um idolorũ a talibus epulis et potu nolle
D abstinere? Hoc significat et ad corinthios
1.Cor.8.b. hoc modo scribens: De escis autẽ sacrifici-
orũ quę idolis immolant̃/ scimus qz nihil
est idolũ i mũdo/ ⁊ ꝙ nullus de⁹ ẽ nisi vn⁹:
Nam etsi sunt qui dicant̃ dii/siue in cęlo/si
ue in terra: nobis tamẽ vnus deus pater/
ex quo omnia/ ⁊ nos in illo: ⁊ vnus dñs ie-
sus christus/p quem oĩa/ ⁊ nos p ipsum:
Sed non in omnibus est scientia. Quidã
autem in conscientia sua vsq̧ adhuc in ido
lio quasi idolothitũ manducant: ⁊ cõscien-
tia eorũ cum sit infirma inquinatur. Esca
autem nos non cõmendat deo. Neq̧ enĩ si

manducauerimus/abundabimus: neq̧ si
non manducauerimus/deficiemus. Uide-
te autẽ ne forte hęc licentia vestra offendi-
culũ fiat infirmis. Si enĩ quis viderit eum
qui habet scientiã in idolio recumbentem:
nõne conscientia eius cum sit infirma/ędi-
ficabit̃ ad mãducãdũ idolothita: ⁊ peribit
infirm⁹ in tua ꝯsciẽtia frater/ ꝑpter quem
christus mortuus est? Sic autẽ peccãtes in
fratres/ ⁊ ꝑcutiẽtes ꝯscientiam ipsorũ infir-
mã/in christũ peccatis: Quapropter si esca
scandalizat fratrẽ meũ/nõ manducabo car
nem in ęternũ/ ne fratrẽ scandalizẽ. Item C
1.Cor.10.c. alio loco: Quid ergo: dico ꝙ idolis imo-
latũ sit aliquid: aut ꝙ idolũ sit aliquid? Sz
quę immolãt gentes/ dęmoniis immolãt/
⁊ nõ deo. Nolo autẽ vos socios fieri dęmo
niorũ. Nõ potestis calicẽ dñi bibere/ ⁊ ca-
licem dęmoniorũ: Non potestis mẽsę do-
mini participes esse/ et mensę dęmoniorũ.
An ęmulamur dominũ? Nunquid illo for-
tiores sumus? Omnia mihi licita sunt/ sed
non omnia expediunt: Omnia mihi licita
sunt/sed nõ omnia ędificãt: Nemo qđ suũ
est quęrat/sed quod alterius. Omne quod
in macello venit/manducate: nihil interro
gantes ꝑpter conscientiã. Si quis autem
dixerit: Hoc immolatũ ẽ idolis: nolite mã-
ducare/ ꝑpter illũ qui indicat/et ꝑpter con
scientiam: Conscientiã aũt dico: nõ tuam/
sed alterius. Ut quid enĩ libertas mea iu-
dicatur ab aliena conscientia? Si ego cum
gratia participo/ quid blasphemor p quo
gratias ago? Siue ergo manducatis/ siue
bibitis/vel aliud quid facitis: oĩa in glo-
riam dei facite. Sine offensione estote iu-
dęis et gręcis/et ecclesię dei/sicut ⁊ ego om
nibus p omnia placeo: non quęrens quod
mihi vtile est/sed quod multis/vt salui fi-
ant. Imitatores mei estote/sicut ⁊ ego chri 1.Cor.11.a.
sti. Apparet igit̃ vt opinor/ quo fine a car- 5
nibus et a vino sit abstinendũ. Is finis est
triplex: Ad comprimẽdã delectationẽ/quę
in his maxime cibis haberi solet: atq̧ i ta-
li potu vsq̧ ad ebrietatẽ ꝑuenire: Ad tu-
endã infirmitatẽ/ ꝑpter illa quę sacrificã-
tur atq̧ libant̃: Et qđ maxime cõmendan-
dũ est/ ꝑpter charitatẽ: ne imbecillorũ ab
his continentiũ offendat̃ infirmitas. Uos
autẽ immũda esse obsonia dicitis: cum di-
cat apostolus/oĩa mũda esse/sed ei malũ Roma.14.d.

esse q̄ ꝑ offensionē manducat: Et ꝓrsus ce
do vos istis epulis inquinari/eoipso q̄ im-
Rom.14.c. munda esse arbitramini. Ait eñ: Credo et
ꝯfido in dño iesu/q: nihil cōmune ꝑ seipsū/
sꝫ ei qui existimat aliquid cōmune esse/ illi
cōmune ē. Cui autē dubiū est/cōmune illū
immundū ⁊ inquinatū vocasse. Sed stultū
ē vobiscū agere de scripturis/cū et rationē
pollicēdo decipiatis: ⁊ eos libros in quib⁹
magna est religionis auctoritas/ falsis ca-
pitulis in capitib⁹ immissis corruptos esse
dicatis. Ratione igiť mihi ꝑsuadete/ quō
vescētes carnes coinquinent/si sine vlla of
fensione/sine vlla infirma opinione/sine vl
la libidine sumantur?

De supstitiosa manicheoꝝ a carnibus abstinētię causa: Ca.XV.

A Operępreciū ē totā supstitiosę hui⁹
abstinētię rationē cognoscere/quę
ita redditť: Qm̄ inqt mēbꝝ dei ma
loꝝ substātię cōmixtū est/vt eā refrenaret:
atq; a sūmo furore cōprimeret: Sic eñ di-
citis de cōmixta vtraq; natura/ id est boni
et mali/qua mundus est fabricatus: Pars
autē illa diuina ex omni parte mūdi quoti
die purgatur/⁊ in sua regna resumitur: sed
hęc ꝑ terram exhalās/⁊ ad cęlū tendēs/in-
currit in stirpes: qm̄ i radicib⁹ terrę affigū-
tur: atq; ita omnes herbas/ ⁊ arbusta om-
nia fęcundat et vegetat. Hinc animalia ci-
bū capiunt: quę si concumbūt/ligāt in car-
ne diuinū illud mēbꝝ: ⁊ a certo suo itine-
re auersum atq; impeditū/erroribus erum
nisq; implicant. Itaq; cibi qui d̄ frugibus
et pomis parantur: si ad sanctos/id est ad
manicheos veniant/ per eorum castitatē ⁊
orationē et psalmos/quicquid in eis est in
tulentū/purgatur: id est ex omni parte ꝑfi-
ciť/ vt ad regna ꝓpria sine vlla sordiū diffi
B cultate referatur. Hinc est q̄ mendicāti ho
mini/qui manicheus nō sit/panē vel aliqd
frugū/vel aquam ipsam quę omnibus vi-
lis est dari ꝓhibetis: ne membꝝ dei quod
his rebus admixtū est/suis peccatis sordi-
datum a reditu impediat. Carnes autem
iam de ipsis sordibus dicitis esse concre-
tas: Fugit eñ aliquid partis illius diuinę
vt perhibetis/dū fruges et poma carpun-
tur: fugit cū affliguntť/vel terendo/vel mo
lendo/vel coquēdo/vel etiā mordēdo atq;
mandēdo: Fugit etiā in oībus motibus
animaliū/ vel cū gestiunt/vel cū exercētur/
vel cū laborant/vel cū oīno aliqd operā-
tur. Fugit etiā in ipsa quiete vestra/ dū in
corpore illa quę appellať digestio/interiore
calore cōficiť: Atq; ita tot occasionib⁹ di-
uina fugiente natura/quoddam sordidissi
mū remanet/vñ ꝑ concubituꝫ caro forme-
tur: Anima tamē boni generis/ quoniā q̄-
uis plurimū/non tamē totū bonū/ memo-
ratis illis motibus euolat. Quocirca cum
anima etiā carnem deseruerit/ nimias sor-
des reliquas fieri: ⁊ ideo eoꝝ qui vescūtur
carnibus/animā coinquinari.

Pręfatę rationis/veridica/ pulchra ⁊ aperta confutatio: Ca.XVI.

Rerū naturę obscuritas/quantum A
tegmen est falsitatis. Quis nō hęc
audiens/qui rerū causas non didi-
cit: qui nondū veritatis quantulocunq; lu
mine aspersus corporeis imaginibus falli-
tur eoipso quo hęc minime apparent: ⁊ per
quędam simulacra rerum visibilium cogi-
tantur: et diserte dici possunt/vera esse ar-
bitretur. Taliū autem hominū magnę tur
bę atq; greges vocātur: quos religiosus ti-
mor ab his fallacijs potius q̄ ratio tutos
facit. Quobrem ego ista ita conabor refel-
lere: quantū me deus adiuuare dignabiť:
vt non solū prudentiuꝫ iudicio/ quo simul
ac dicta fuerint improbenť/ sed ipsi etiam
vulgari intelligentia q̄ sint falsa et absur-
da satis elucescat. Primo eñ quęro/vnde B
doceatis in frumentis ac legumine et ole-
ribus et floribus et pomis inesse istam ne-
scio quam partem dei? Ex ipso coloris ni-
tore inquiunt/et odoris iocunditate/et sa-
poris suauitate manifestum est: quę dum
non habent putrida: eodem bono sese de-
serta esse significant. Non pudet deum na-
so ⁊ palato inventū putare? Sed hęc omit
to. Latine enim vobis dicam: et vt dici as-
solet: multuꝫ est ad nos illud potius/ qua-
licunq; mente intelligendum est. Si colo- C
re apparet in corporibus boni pręsentia/ ni
mū animaliū/ quod ipsarum etiam carniū
purgamentū est/diuersis nitere coloribus
alias candido/ plerunq; aureolo/⁊ alijs hu-
iusmodi/quos in pomis ⁊ florib⁹ velut te-
stes dei pręsentię atq; inhęrētis accipitis.
Quid tādem causę est/ q̄ luborē i rosa in-
dicē abūdantię boni esse ꝓhibetis/⁊ eundē

damnatis l sanguine? Cur in viola eundẽ
colorẽ amplectimini quẽ in colorib⁹ in mor/
bo ictericorũ/ in infantũ deniq̃ fimo asper/
namini? Cur nitorem atq̃ fulgorẽ olei cla/
mare copiam coadmixti boni arbitrami/
ni/ ⁊ ad id purgandũ fauces ⁊ ventrem pa/
ratis: de pingui autem carne simillimi ful/
goris distillantibus guttis labra cõtinge/
re formidatis? Cur de thesauris dei melo/
nem putatis aureum esse: et porci adipem
rancidum/ vel oui medium non putatis?
Cur vobis candor in lactucis prędicat de/
um/ in lacte nõ prędicat? De coloribus eñ
adhuc loquor: in quibus vt omittam cęte/
ra: vnius pauonis pennis et plumis: quę
certe de concubitu et carne nascunt: nulla
potestis his vestita floribus prata confer/
D re. Nam etsi odore inuenitur hoc bonum:
nonnullorũ animaliũ carnibus miri odo/
ris conficiunt vnguenta. Cibi deniq̃ ipsi
qui cum carnibus meliusculis concoqui so
lent: multo iocundi⁹ olent q̃ si eis caro de/
fuisset. Postremo si quę suauius olent/ iaꝫ
mundiora iudicatis: quodã luto vesci aui/
dius/ q̃ cisterninam aquam bibere debui/
stis: quia perfusa imbri terra siccior/ nares
miro odore ꝑmulcet: meliusq̃ olet tale lu/
E tum/ q̃ si exciperet pluuia purior. Qꝫ si sa/
porem opus est attestari/ vt cognoscamus
habitare in corpore aliquid dei: magis ha/
bitat in dactylis et melle q̃ in carne porci/
na: sed magis in carne porcina q̃ faba: ma
gis in fico q̃ in ficato esse concedo: Sed et
vos concedite magis in ficato q̃ in beta.
Quid ista ratione cogimini cõfiteri/ quas/
dam stirpes quas certe omnes mundiores
vultis q̃ carnem ex ipsa carne accipere de/
um/ si sapore deus immixtus agnoscitur?
Nam et olera sapidiora fiunt cocta cũ car/
nibus: et herbas quibus pecora pascunt/
gustare non possumus: conuersas autẽ in
sucum lactis/ ⁊ colore pręstãtiores/ et sapo/
re cõmodissimas iudicamus. An bona tria
simul vbi fuerit: id ẽ color bonus/ ⁊ odor/ ⁊
sapor: ibi esse maiorem boni partem puta/
tis? Nolite ergo floribus tantopere mira/
ri atq̃ laudare/ quos iudicandos ante tri/
bunal palati non potestis admittere. No
lite portulacã saltem carnibus antepone/
re: q̄ ab his coctis/ ⁊ colore ⁊ sapore/ ⁊ odo/
re superat. Porcellus assus: hoc eñ cogi/
tis vt de bono et de malo/ nõ scriptoribus
et librarijs/ sed cocis ⁊ dulciarijs ministris
vobiscũ potius disseramus: Porcellus er/ 5
go assus ⁊ colore nitidus/ et odore blãdus/
et sapore iocũdus est: habetis ꝑfectũ diui/
nę substantię inhabitãtis indiciũ: trino te/
stimonio vos inuitat/ ⁊ purgari vestra san/
ctitate desiderat. Inuadite. Quid cũctami
ni? quid cõtradicere ꝑparatis? Colore solo
lenticulã fimus vincit infantis: odore solo
assa offella superat mitem ac viridem ficũ:
sapore solo hędus occisus herbam qua vi/
uus pascitur/ vincit: inuenta est etiam ca/
ro/ cuius causa his simul tribus testib⁹ ad/
iuuetur. Quid quęritis amplius: aut quid
dicturi estis? Cur vos epulãtes immũdos
faciant pulpamẽta/ ⁊ disputantes hęc por
tenta non faciant: pręsertim cũ solis istius
radius: quem vos certe et carnibus omni/
bus ⁊ frugibus anteponitis: nec oleat/ nec
sapiat/ sed tñmodo inter cętera corpa pręs/
stantia fulgentissimi coloris emineat: qui
vos magnopere hortatur/ atq̃ adeo cogit
inuitos/ vt inter documenta cõmixti boni/
nihil coloris nitori pręferatis? Ad illas er/ 6
go reducemini angustias: vt magis in san/
guine/ et in his quę animaliũ carnibus fę/
dissima/ sed nitide colorata in vicis egerũ/
tur/ q̃ in oliuę folijs pallentibus partẽ dei
habitare fateamini: Quod si dicitis: nam
etiam hoc dicitis: oliuę folia cum incen/
dũtur ignem emittere/ in quo pręsentia lu/
cis apparet: carnes autem cũ incendunt nõ
idem facere: quid de adipe respondebitis/
qui ꝑpe omnes italas lucernas illuminat?
Quid de fimo bubali: qui est certe bouis
carne sordidior: quo siccato rustici sic vtun
tur ad focum/ vt eius igne facilius nihil sit
fumoq̃ purgatius? Quid ꝙ si nitor et ful/
gor maiorem pręsentiã diuinę partis ostẽ/
dit: cam vos non purgatis/ non consigna/
tis/ non libratis? Siquidem est maxime in
floribus: vt omittam sanguinem/ et innu/
merabilia in carne/ vel ex carne simillima/
q̃s certe flores habere in epulis non pote/
stis: Qui si etiam carnibus vesceremini/
squãmas certe piscium/ ⁊ quosdam vermi/
culos atq̃ muscas/ quę om̃ia etiã in tene/
bris luce ꝓpria coruscãt/ pulmẽtis vestris
nõ adderetis. Quid igitur restat/ nisi vt di/
cere desinatis habere vos idoneos iudices

oculos / nares / palatum: quibus diuinę
partis pręsentiã in corporibus approbe-
tis. His autẽ remotis / vnde docebitis nõ
modo maiorem partẽ dei in stirpibus esse
q̃ in carnibus / sed omnino esse aliquid eius
h in stirpibus? An pulchritudo vos mouet /
non quę in suauitate coloris est / sed quę in
partiũ congruẽtia? Utinã hoc esset. Quã-
do enĩ corporibus animantiũ / in quorum
forma paribus paria membra respondeãt /
auderetis distorta ligna conferre? Sed si
corporaliũ sensuum testimonijs delectami
ni: quod necesse est his qui vim essentię mẽ
te videre nõ possunt: quomõ probatis per
moram temporis ꝛ ꝑ obtritiones quasi fu
gere de corporibus substantiã boni: nisi q̃
inde discedit deus / vt asseritis / ꝛ de loco in
locum migrat? Plenum est demẽtię. Ue-
rumtamẽ signa vos ad istam sententiã et
indicia / quantuȝ existimare possum / nulla
duxerũt. Multa enĩ carpta de arboribus
vel euulsa de terra / anteq̃ ad cibum vestꝝ
veniant / interpositione aliqua temporis
meliora reddũtur / vt porri et incida / lactu-
cę / vuę / mala / ficus / et quędã pira: et mul-
ta pręterea quę ꝛ colorantur melius / dum
non statim vt decerpta fuerint assumun-
tur: ꝛ corpore capiũtur salubrius / et sapi-
unt in ore conditius: Quę tanta cõmodi-
tas et suauitas inesse his reb⁹ minime de-
beret / si fm vestram sententiã / tanto dete-
riora bono fierent / quanto diutius repõ-
nuntur / postq̃ a terra quasi a matre sepa-
ta sunt. Caro ipsa pridie occisorũ animali-
um profecto est iocundior atq̃ cõmodior:
Non autem ita esse oportebat / si vt asseri-
tis / plus haberet boni: eo die recẽs animã-
te interempto q̃ postpridie / cum diuinę
i substantię maior fuga facta esset. Uinum
vero vetustate purius meliusq̃ fieri quis
ignoret? Nec ad peruertendos sensus vo-
lentius vt putatis / sed ad vegetandũ cor-
pus vtilius: tñ assit modus / quem in om-
ni re dominari decet. Nam musto recenti-
ore peruersitas sensuum citius solet acci-
dere: ita vt si aliquando in lacu remanse-
rit / aliquantulũq̃ ferbuerit: intuentes de-
super percusso cerebro pręcipites agat: et
nisi aliquo modo subueniatur / extinguat.
Jam quod ad valitudineȝ attinet: inflari
eo corpora perniciose q̃ distendi quis ab-
nuat? Num ideo tanta incõmoda insunt /
quia plus habet bonum: propterea ista in
vini †potestate non sunt / quia diuinę sub- Al. †vetustate
stantię pars magna discessit? Absurdum ẽ
dicere vobis: pręsertim qui pręsentiã par-
tis dei / oculis / naribus / palato cum hi sen-
sus bene afficiuntur / iudicatis. Jam vero
quę tanta peruersitas est: vinũ putare fel
principũ tenebrarum / et vuis comedendis
non parcere? Magis ne inerit illud fel cũ
in cupa / q̃ cum in acinis fuerit? Et si bo-
no discedente quasi meratius remanet ma
lum: et id temporis mora contingit: non
oportebat easdem vuas suspensas atq̃ ser
uatas fieri mitiores / dulciores / salubrio-
res: neq̃ ipsum vinũ quod supra dictũ est /
amissa luce liquidius atq̃ luculentius / et
salutifera substantia discedente salubrius.
Quid dicam de lignis ꝛ frondibus / quę tẽ- k
pore arescunt: nec ex eo a vobis dici pos-
sunt deteriora fieri? Id enĩ amittunt quo
fumus gignitur: id autem retinent vnde
lucida flãma consurgit: et ea claritate quã
multũ diligitis: purius bonum in aridio-
ribus q̃ in viridioribus esse testat. Ex quo
fit / vt aut negetis dei partem in luce pura
q̃ in fumosa esse maiorẽ: et ita omnia do-
cumenta vestra turbetis: aut fateamini fi-
eri posse / vt de stirpib⁹ amputatis vel euul
sis / si diuturniore tempore reponant: copi
osius fugiat mali natura q̃ boni. Quo cõ-
cesso / tenebimus de frugibus carptis ma-
ius malũ posse abire: atq̃ ita in carnibus
maius bonũ posse remanere. Et hoc qui-
dem de tempore dictum sit. Nam si cõmo- l
tione et subiectione et attritione harũ re-
rum / fugę occasionem inuenit diuina illa
natura: multa vos similiter redarguunt /
quę fiunt mouẽdo meliora. Hordei quidã
succo vinum imitantur / quod mouẽdo fit
optimuȝ. Sane quod minime prętereun-
dum est: hoc genus potus citissime inebri-
at: nec tamen vnq̃ succum hordei fel prin-
cipum esse dixeritis. Farina parciore aqua
perite contrahitur paulo durius / vt subi-
gendo fiat melior: et quo dici peruersius
nihil potest / luce fugiente candidior. Pa-
stillarius mella diu subijcit: vt ad illũ can-
dorem perueniant / et minus noxiam mi-
tioremq̃ dulcedinẽ. Hoc quõ eueniat bono
discedẽte / disserite. Et si nõ visu ꝛ odora-
tu et gustu / sed auditu etiã delectato pñsen-
tiã dei placet ꝓbare: caro cithar nervos ꝛ

tibꝗs oſſa largitur: que ſiccata ⁊ attrita et toꝛta ſonoꝛa redduntur. Ita dulcedo muſica/ quam de diuinis regnis veniſſe contenditis/nobis moꝛtuarum carnium ſoꝛdibus exhibetur/ et tempoꝛe areſactis/ et attritione tenuatis/ et toꝛtione diſtentis: quibus afflictationibus etiā de rebus viuentibus diuinam ſubſtantiā fugere predicatis: quod etiam decoctione carū acci-
B dere dicitis. Cum ergo elixati cardui nimime obſunt valitudini: vtrum igitur ab eis dum ita coquuntur/ delim/an dei partem diſcedere exiſtimandū eſt? Quid cetera proſequar: que oīa dici/ nec facile eſt/nec neceſſarium? Cui eñ non occurrit ꝙ multa cocta ſuauioꝛa et ſalubꝛioꝛa ſint? Quod nō deberent/ ſi vt opinamini/huiuſcemodi cōmotionibus deſeruntur bono. Nihil vos pꝛoꝛſus inuenire arbitroꝛ/ vnde iſtis coꝛpoꝛeis ſenſibus appꝛobetis: ideo carnes immundas eſſe/atꝗ animas inquinare veſcentium / ꝗ carpte fruges poſt multas cōmotiones vertātur in carnem: pꝛeſertim cum et vetuſtatē coꝛruptionē ꝗ aceti/putetis vino eſſe mundioꝛē: et caroenū quod bibitis/nihil aliud ꝙ coctum vinum eſſe videamus: Quod vino non deberet eſſe ſoꝛdidius/ ſi motibus et coctionibus coꝛpoꝛeis/membꝛa diuina diſcedūt. Si autē nō ita eſt:non eſt cur arbitremini fruges cum carpūtur/reponunt/tractant/coquuntur/digerunt fugiēte bono deſeri: et ꝓpterea ſoꝛdidiſſimam creandis coꝛpoꝛib⁹ pꝛebere materiā. Quod ſi non coloꝛe et foꝛma et odoꝛe ⁊ ſapoꝛe ducimini/vt bonum his rebus ineſſe iudicetis: quid aliud poteſtis af-
N ferre? An argumentū vobis eſt firmitas quedam atꝗ valentia/ que iſtis rebus detrahi videtur/ dum a terra ſeparātur atꝗ tractantur? Sed ſi hoc vos moueret/ ꝙꝙ falſum id eſſe certo animaduerti poteſt/ pꝛopter nonnulloꝝ auctam/ poſtꝙ terre detracta ſunt/ firmitatem: vt iam de vino cōmemoꝛatum eſt/ quod fit robuſtius vetuſtate: tamen ſi hec firmitas vos moueret vt dixi: in nullo magis cibo ꝙ in carnibus/ copioſioꝛē partē dei pꝛobaretis eſſe. Non eñ athlete quibus illud robur et valentia maxime neceſſaria eſt/ olere ac pomis/et non carne veſcerentur. An quia carnes aluntur arboꝛibus: arboꝛes autē carnibus non alunt: idcirco arbitramini illa-

ꝝ ꝙ noſtra coꝛpoꝛa eſſe melioꝛa? Non cōſideratis rem tam in pꝛomptu ſitam: arbuſta letioꝛa ⁊ fecundioꝛa/ſegeteſꝗ pinguioꝛes alimento ſtercoꝛū fieri: cum vos in accuſatione carnis nihil grauius nobis dicere videamini/ ꝙ cū dicitis eſſe ſtercoꝝ domū. Hinc ergo ea aluntur que vobis munda ſunt: quod ea re que vobis immunda ē/ multo eſſe immūdius pꝛedicatis. Quod ſi carnem ob hoc aſpernamini/quod poſt concubitum naſcitur: vermiū vos caro delectet: qui in pomis/lignis/in terra ipſa deniꝗ ſine vllo concubitu tam multi magniꝗ naſcunt. Sed neſcio que iſta ſimulatio ē: Nā ſi vobis pꝛopterea diſpliceret caro / ꝗ patris atꝗ matris cōmixtione foꝛmatur: nō illos pꝛincipes tenebꝛarū de fructibus arboꝛum ſuarū natos fuiſſe diceretis: quos certe amplius aſpernamini ꝙ carnes quas guſtare nō vultis. Nam ꝗ opinamini om- E
nes quidē animas animaliū de parentū cibis venire: a quibus carcerib⁹ vos liberare gloꝛiamini diuinā ſubſtantiā/que in veſtris tenet alimentis: nimiū contra vos et ad carnes edendas vos inſtātiſſime impellit. Cur eñ animas quaſi alligatam ſūt coꝛpoꝛi qui carnibus epulantur: nō pꝛeoccupando ⁊ veſcēdo liberatis? Sed inquit nō de carnibus aliquid ab eis bone partis illigatur/ ſed de frugibus quas cum carnibus ſumunt. Quid ergo de animis leonū quoꝛum cibus ſola caro eſt/ reſpondendū videt? Bibunt inquit: ⁊ ideo anima illa de aqua tracta/carniꝗ implicata ē. Quid de innumerabilib⁹ auib⁹? Quid de ipſis aquatilis dici poteſt / que non niſi carne paſcunt: nec vllo potu indigent? Certe hic deficit: ⁊ quid reſponderi poſſit non inuenit. Si eñ anima de cibis venit: ⁊ ſunt animalia fetū gignentia: quoꝝ ⁊ nullus potus/ ⁊ ſola ſit caro: eſt in carne anima/cui purgāde moꝛe veſtro ſubuenire deberetis veſcendo carne: Niſi foꝛte poꝛcū / ꝗ et frugibus alitur/ et aquā bibit/ animā lucis habere arbitramini: aquile ꝟo cui ſol maxime cōgruit: tenebꝛaꝝ animam/ quia ſola carne viuit/ineſſe defenditis. O rerū anguſtias/ o incre- D
dibiles abſurditates: quas ꝓfecto nō incidiſſetis/ ſi a vaniſſimis fabul alieni/ hoc ad cōtinentiā ciboꝝ ſeq̄remini qđ veritas ꝓbat: vt ꝯcupiſcentie coercende gratia/ nō vitāde immūdicie que nulla eſt/ delitioſas

escas respuẽdas iudicaretis. Nam si quis
etiam rerũ naturam vimqꝫ animę ꝛ corpo/
poris minus intuens / vobis concedat ani
mam coinquinari de obsonio: multo ma/
gis eam tamen immundã fieri cupiditate
conceditis. Quę ergo ratio est / vel potius
amentia: de numero electorũ hominẽ pel/
lere / qui forte carnẽ valitudinis causa nul/
la cupiditate gustauerit? Si autem pipera
ta tubera voraciter edere concupierit: im/
modestię tñ forte possitis reprehendere:
non autem vt corruptorẽ damnare signa/
culi. Ita fit / vt i electis vestris esse nõ pos/
sit / qui proditus fuerit: nõ i concupiscendo
sed in edẽdo partem aliquam cęnasse gal/
linę: esse autem in his possit qui vehemen/
ter cumiphas / et alia placenta carne caren
tia desiderasse se ipse prodiderit. Tenetis
ergo eum quem cupiditas sordibus mer/
git: quem vero ipse cibus vt arbitramini
maculat / non tenetis: cum inquinationem
de concupiscẽtia / ꝙ de obsonio longe ma/
iorem fieri fateamini: plectentes tamen eũ
qui conditis suauissime frugibus immi/
net / seseqꝫ non tenet: excludentes eum qui
quaslibet epulas hominũ comprimẽdę fa/
mis causa sine vlla cupiditate paratus su/
mere / et paratus amittere indifferenter ca/
pit. En miri mores: en egregia disciplina:
A en memorabilis temperantia. Iam ꝙ ea
quę vobis quasi purganda offeruntur ad
epulas / nefas putatis si quis alius pręter
electos ad cibãdum tetigerit: Quãtę tur/
pitudinis et aliquãdo sceleris plenum est?
Siquidẽ sępe tam multa dantur / vt con/
sumi facile a paucis non possint. Et quoni
am sacrilegiũ putatur / vel alijs dare quod
redundat / vel certe abijcere / in magnas cõ/
trudimini crudelitates: totũ quod datum
est quasi purgare cupientes. Iam vero di/
stenti / et prope crepantes / eos qui sub ve/
stra disciplina sunt pueros / ad deuoranda
reliqua crudeli damnatione compellitis:
ita vt cuidam sit romę obiectum / ꝙ mise/
ros paruulos cogendo ad vescendũ tali su
perstitione necauerit. Quod non crederẽ /
nisi scirem quantum nefas esse arbitrami/
ni / vel alijs hoc dare qui electi non sunt:
vel certe proijciendo curare: Unde illa ve/
scendi necessitas restat / quę ad turpissimã
crudelitatem pęnę quotidie / aliquãdo ta/
men potest et vsqꝫ ad homicidiũ proueni/
re. Quę cum ita sint / etiam panem mendi/ R
canti dare prohibetis: censetis tamen pro/
pter misericordiã / vel potius ꝓpter inuidi/
am nũmos dari. Quid hic prius arguam /
crudelitatẽ an vęcordiam? Quid eñ si eo
loco res agatur / vbi venalis cibus inueniri
non potest? Homo egens ille fame moritu
rus est / dũ tu vir sapiens et benignus ma/
gis cucumerẽ ꝙ hominẽ misereris. Hęc est
profecto (quid eñ dicam congruentius ꝛ
planius) falsa misericordia et vera crudeli/
litas. Nunc vęcordiã videamus. Quid eñ
si nũmis illis quos dederꝭ sibi panẽ emat?
Nonne hęc in illo pars illa vestra diuina /
qui hanc sumit a venditore / passura est qȝ
passura erat si te dante sumpsisset? Inuol/
uit igitur sordibus peccator / ille mendicus
partẽ dei reuelare cupientẽ / tuis nummis
ad tantũ scelus adiutus: ꝛ tamen vos ho/
mines prudẽtissimi interesse arbitramini /
si homicidiũ facturo nõ detis hominẽ quẽ
occidat: sed scientes pecuniam vñ occiden
dum cõparet / detis. Quid ad hanc insani/
am addi potest? Ita eñ fit vt aut hõ mori/
atur si venalẽ nõ inuenerit: aut cibus ipse
si inuenerit: quorũ alterꝫ est verum homici
dium / alterum vestrũ: vobis tamen ita tri/
buendũ / tanꝙ vtrunqꝫ sit vestrũ. Nam ꝙ
auditores vestros nõ prohiberꝭ carnibus
vesci / sed occidere animalia ꝓhibetis: quid
stultius ꝛ peruersius fieri potest? Nã si ta/
lis nõ contaminat cibus / vos quoqꝫ sumi/
te: Si contaminat: quę tandem dementia
est maius nefas putare animã porcinã de
corpore soluere / ꝙ humanam porcino cor/
pore maculare?

De superstitione manicheorum circa signaculum manuũ: ꝛ ꝙ animalia arboresqꝫ necare non sit peccatum: Capi. XVII.

Sed iam ad manuum signaculum A
considerandum tractãdumqꝫ ve/
niamus: Ac primũ quidẽ ꝙ ab ani
maliũ nece / ꝛ ab stirpiũ laceratione vos tẽ/
peratis / superstitiosissimũ christus osten/
dit: qui nullam vobis cum beluis et arbo/
ribus societatem iuris esse iudicans: et in
gregem porcorũ dęmones misit: et arborẽ Matth. 8. b.
in qua fructũ nõ inuenerat / maledicto ari/ Matth. 21. b.
dam fecit. Nihil certe porci / nihil arbor il/
la peccauerat: Neqꝫ eñ vsqꝫ eo dementes
sumus / vt arbitremur sua sponte arborem

vel fructiferā esse/ vel sterilem. Necꝫ illud
hoc vobis dicenduꝫ est/his factis dominū
nostrū alia q̄dā significare voluisse: Quis
em̄ nesciat? Sed certe filio dei non per ho-
micidium signū dandum fuit/ si arborem
necare/ vt vos dicitis/ homicidiuꝫ est: aut
necare animalia: Nam ⁊ de hominibus cū
quibus vticꝫ sumus iuris societate coniū-
cti/ signa quędam dedit: sed sanando ho-
mines/ nō necando: Quod et de beluis et
de arboribus faceret/ si eadem nos cum il-
lis societate/ quaꝫ vos opinamini/ coniū-
ctos esse iudicaret. Quo loco mihi aucto-
ritas interponēda visa est: ꝓpterea/ quia
de pecorū anima/ et de quadam vita qua
dicuntur arbores viuere/ nō potest vobis-
B cum subtiliter disputari. Sed quoniā pri-
uilegio quodā vos tuemini/ vt de scriptu-
ris opprimi nequeatis/ dicēdo eas esse fal-
satas: q̄q̄ ea quę cōmemoraui de arbore
et de grege porcorū nūq̄ a corruptoribus
immissa esse dixistis: tamen non conside-
rantes quantū vobis aduersetur: hoc idē
etiam de his aliquando dicere velitis: te-
neam propositū meū: vt a vobis magnis
Al. ꝓpollicitationibus omnino ꝓ pollicitatorib⁹ rationis atcꝫ ve-
ritatis quęrā primū: quid obsit arbori/ nō
dico si pomū inde foliū ve decerpas: quod
quidem apud vos si quis nō imprudentia
sed sciens fecerit/ signaculi corruptor sine
vlla dubitatione damnabitur: sed omni-
C no eam radicitus eruat. Anima nancꝫ illa
quam rationalē inesse arboribus arbitra-
mini/ arbore excisa vinculo soluitur: vos
em̄ hoc dicitis: et eo quidē vinculo in quo
magna miseria nulla vtilitate tenebatur:
Nam ⁊ reuolutionē hominis in arborem/
notum est vos/ id est auctorē ipsum vestrū
pro ingenti pęna/ nō tamen ꝑ summa sole-
re imitari: et tn̄ potest in arbore anima fi-
eri vt in homine sapientior. Non necandi
homines quippe certissima ratio est: ne aut
eum neces cui⁹ sapiētia ⁊ virtus aliis plu-
rimuꝫ ꝓdest: aut eum qui forte poterat ad
sapientiā ꝑuenire/ siue extrinsecus ab ali-
quo admonitus/ siue interioribus cogita-
tionibus diuinitus illustratus. Anima au-
tem hominis: quāto sapiētior corpore ex-
cesserit/ tanto vtilius excedere veritas do-
cet/ ⁊ ratione subtilissima/ ⁊ auctoritate la-
tissime ꝑuagata. Quobrem qui arborē de-
ijcit: animā nihil in sapiētia ꝓficientē de il-
lo corpore liberat. Itacꝫ vos oēs scti/ vos
inquā potissimū excidere arbores debere-
tis: et eorū animas ab illo vinculo exutas/
orationibus et psalmis ad meliora ꝑduce-
re. An de his animis hoc fieri pōt: nō quas
mente adiuuaretis/ sed quas vētre recipe-
retis? Quis idipsum animas arborꝫ q̄diu D
sunt in arboribus/ ad sapientiā non ꝓfice-
re/ summę angustię quantuꝫ arbitror vos
compellunt fateri: cū a vobis quęritur/ cur
⁊ arboribus nō mittat̄ ꝑceptor apostolus:
aut cur ille qui hominibus mittit̄/ nō ⁊ ar-
borib⁹ ꝑdicet veritatē. Hic cogimini respō-
dere: illas animas ꝑcipere in talib⁹ corpo-
ribus ꝑcepta diuina nō posse. Sꝫ vehemē-
tius ab alio latere vrgemini: quādoquidē
illas ꝓhibetis/ ⁊ audire voces nr̄as/ et ver-
ba intelligere: et corpa motusqꝫ corporꝫ in-
tueri: cogitationes denicꝫ ipsas ꝑspicere.
Quę si vera sunt/ cur nihil possunt a lucis
apl̄o discere: vel cur etiā multo facilius nō
possunt q̄ nos: cū interiora etiā mētis aspi
ciunt? Ita em̄ magister ille qui vos loquē-
do vix docet/ vt dicitis/ cogitādo eas pos-
set erudire/ quę sentētias eius ante sermo-
nem i anima cernerēt. Si hęc falsa sunt: vi-
dete tandē in quo errore iaceatis. Iā q̄ po- E
ma ipsi nō decerpitis/ herbāsqꝫ nō vellitis:
sed tamen ab auditoribus vestris decerpi
et euelli atcꝫ afferri vobis iubetis: non vt
his qui afferunt tm̄: sed vt his etiā quę af-
feruntur/ ꝓdesse possitis/ quis bene consi-
derās vllo modo tolerauerit? Primo quia
nihil interest/ vtrum ipse scelus admittas/
an ꝓpter te ab alio admitti velis/ nolle te di-
cis. Quomodo ergo subuenitur illi diuinę
parti/ q̄ in lactucis et in porris iacet/ si ne-
mo hęc euellat: et ad sanctos purgāda de-
ferāt? Deinde tuipse transiens ꝑ cū agrū/
in quo tibi iure amicitię decerpēdi quodli-
bet potestas dat̄: si fico vides coruū immi-
nentem/ quid facies? Nonne ex opinione
tua ficus ipsa te. am loqui/ ⁊ deprecari mi-
serabiliter videtur/ vt eam ipse decerpas:
et sancto ventre purificandā resuscitandā-
qꝫ sepelias/ potius q̄ coruus ille deuoratā
funesto corpi misceat: atcꝫ in alias formas
illigandā cruciandamqꝫ trāsmittat? Quid
te crudelius si verum est? Quid ineptius si
falsum est? Quid magis contrarium disci-
plinę vestrę/ si signaculū solueris? Quid te
inimicici⁹ dei mēbro si custodierꝭ? Sed hoc

ex vestra opinione falsa et nugatoria: nam
certa et manifesta crudelitas in vobis esse
conuincitur/ ex eodē ipso errore manans.
f Si quis eñ per morbū corpore dissoluto/
fessus ab itinere ac peste/semianimis ī via
iaceat: nihil valēs amplius ꝙ vtcūq ver/
ba pferre: cui psit ad stringendū corpus pi
rū dari/teq transeuntē vt subuenias oret
atq obsecret vt de arbore proxima/a qua
nullo humano/nullo deniq vero iure pro/
hiberis/pomū afferas homini/ post paulu
lum nisi feceris morituro: Tu vir christia/
nus ⁊ sanctus transibis potius: ⁊ hominē
sic affectū precantēq deseres/ne arbor plo
ret dū fructus demit̃: ⁊ tu signaculi dissolu
tor ad penas manicheis destineris. O mo
g res ⁊ innocentiā singularē. Sed iā de nece
animaliū qđ mouet: et multa quidē huius/
modi etiā in hoc genere dici psūt. Nā quid
oberit animali qui lupuz interfecerit: cum
et lupus ille ꝙdiu viuit/lupus futurus sit:
nec vlli obtemperet p̄dicatori/ vt aliquan/
tum ab ouiū sanguine temperet: et ex illo
vinculo corpis/ anima ſm vos rationalis
interfecta belua liberet̃? Et ab hac quidez
cede auditores etiā vestros phibetis: Ma
ior eñ videtur ꝙ in arboribus. Hic vestros
sensus corporeos videlicet nō multū pbo:
Uidemus eñ/ ⁊ vocibus sentimus/ cū do/
lore mori animātia: quod quidē homo cō/
tēnit in bestia/ cū qua scilicet rationalē ani
mā non habente/ nulla legis societate co/
h pulatur. Sed eosdē vestros sensus in intu/
endis arboribus quero: ⁊ vos cecos prsus
inuenio. Ut eñ omittam/ q nullis moti/
bus in ligno sensus doloris apparet: quid
manifestius/ ꝙ tūc se optime habere arbo/
rem/ cum viget/ cū frondet/ cum floribus le
ta/ fructibus opulēta est? At hoc ei plerū/
q ac maxime putatione prestat̃. Q si fer/
rū sic sentiret vti vultis/ contabesceret po/
tius tot tātisq affecta vulneribus/ ꝙ ex il/
lis pullulās locis/ tam certa exultatione re
uiresceret. Uerūtamē cur maius nefas pu/
tatis animalia ꝙ stirpes cedere: cū ille vo/
bis puriorē animā ꝙ carnes habere vide/
antur? Fit inquit cōpensatio quedā/ cū co/
rū que de agris auferūtur pars aliqua da/
tur electis sanctisq purgāda. Jam superi/
us ista frustrata sunt: satisq demonstratū
est/ quātū existimo: nulla ratione dici plus
esse ī frugibus partis illius bone ꝙ in car/
nibus. Sed si vēdendis carnib⁹ victū quis/ i
q sustentet/ atq omne talis negocij lucrū
in emendis electorū vestrorū cibis consu/
mat/ pluresq iste sanctis escas/ ꝙ agricola
et rusticus: nonne eadē compensatione si/
bi aiantia licere perimere clamitabit. Est ī/
quit alia quedā secretissima ratio? Nō eñ
deest homini callido/ aduersus indoctos ī
nature obscuritate perfugiū. Celestes eñ
ait principes/ qui de gente tenebrarūz ca/
pti atq vincti/ a conditore mūdi in illis or
dinati sunt locis: sua quisq possidet in ter
ra animalia: de suo scilicet genere ac stirpe
veniētia: qui peremptores eorū reos tenēt:
nec de hoc mundo exire permittūt: penaq
illos quib⁹ possunt ⁊ cruciatibus atterunt.
Quis imperitorꝫ hic non formidat: ⁊ qui ī
tanta obscuritate nihil videt/ hoc ita vt di
citur esse arbitrat̃? Sed ego institutū non
relinquam meū: cui deus aderit/ vt aptissi/
ma veritate obscura mendacia refellant̃.
Quero eñ/ si animalia que in terris sunt ⁊ k
in aquis de illo genere principū p successi/
onem plis ⁊ operationē concubitus veni/
unt: cū ad illos abortiuos fetus reuocatur
origo nascentiū: quero inquā si ita est/ vtrꝫ
apes et ranas et alia multa que sine concu
bitu gignūtur/ non sit nefas occidere? Ne/
fas esse dicitis. Non ergo pꝑter cognatio/
nem principū nescio quorū ab animantiū
esse corporū dicitis. Arbores quoq ad eā/
dem principū offensionē pculdubio perti/
nebūt: quibus parcere nō est mandatū au
ditoribus. Redit̃ ergo ad illud inualidum:
ea que in stirpibus auditores ledūt: expia/
ri per fructus/ quos ad ecclesiā vestram fe/
runt. Dictū est eñ hoc modo: sint sua cui/
q lucra: compatis frugibus vobis confe/
rant/ ⁊ cedē illam quotidie sibi licere cōten Al. ⁊ cede illa quotidiana.
nere: ⁊ quicqd in ea peccati est/ vestris epu/
lis aboleri. Q si dicat̃: quemadmodū de l
pomis ⁊ de oleribus conferendū fuisse/ vt
illa interfectiōe venia mereret̃: quod quia
fieri non potest: electi eñ nō edunt carnē:
temperādū esse auditorib⁹ a nece anima/
lium. Quid respōdebitis de spinis herbis/
q inutilibus: quas euellēdo in agris pur/
gādis agricole necāt: nec ex his vobis pos
sūt cibos aliquos exhibere: quomō ad ve/
niam pertinebit tāta vastatio/ vbi nulla est
esca sanctorꝫ? An forte quicquid peccatum
fuerit/ vt fruges et poma pficiāt/ ⁊ de ipsis

frugib⁹ ꝛ pomis aliquid comedẽdo dissoluitis? Quid si ergo agros locustę/aut mures aut sorices vastẽt: quod sępe accidere manifestũ est: impune ab agricola vestro auditore necabũtur: q̄ ideo peccat vt fructus ꝑficiãt? Hic certe coartamini. Aut eñ conceditis auditoribus interfectionẽ animaliũ/quã vester auctor concedere noluit: aut eos ab agricultura etiam ꝓhibebitis/ quã ille concessit. Et ꝗ̃ sępe etiã dicere audeatis/fęneratorẽ innocentiorẽ esse ꝗ̃ rusticũ: vsq̃adeo melonibus ꝗ̃ hominibus istis amiciciores. Siquidẽ illi ne lędantur/ melius iudicatis hominẽ fęnore trucidari. Hęccine est appetẽda ꝛ prędicãda iusticia: an potius execranda ꝛ damnãda fallacia? Hęccine ẽ misericordia memorabil: an exe-

ab crãda poti⁹ imanitas? Quid ꝙ a nece aliũ nec vos ipsi in pediculis et pulicib⁹ tẽperatis? Magnãq̃ hui⁹ rei defensionẽ putatis/ꝙ has esse sordes nostroꝝ corpoꝝ dicitis. Quod primo aperte falsuz de pulice ꝛ cimice dicit̃. Cui eñ non manifestũ ẽ/hęc aĩalia nõ de nostro corpore existere? Deinde si concubitũ vęhementius execramini: qđ nimiũ videri vultis: cur non vobis mũdiora videntur animalia/ quę sine concubitu de nostra carne nascũtur: ꝗ̃ꝗ̃ postea coeundo pariant? Iã vero si quęcunq̃ de viuentibus gignũtur corporibus/sordidissima sunt putãda: multo magis quęcũq̃ de mortuis. Impunius ergo occidit̃ vel sorex vel anguis vel scorpio: quos de humanis cadaueribus nasci a vobis potissimũ solemus audire. Sed obscura omitto et incer-

R ta. De apibus certe fama ẽ celebrior/ꝙ de boũ cadaueribus orian̄t: Ergo occidũtur

1. Retract. ca.7.b. impune. At si hic quoq̃ dubiũ ẽ: nemo fere de scarabeis dubitat/ q̄n de fimo in pilã rotundato ab his atq̃ obruto existant. Hęc igit̃ animãtia et alia quę ꝓsequi longum est/ sordidiora certe debetis opinari/ ꝗ̃ pediculos vestros: et tamẽ illa occidere nefas vobis videt̃: his autẽ parcere stultum: nisi forte ꝙ sunt hęc animalia parua contemnitis. Sane si ita ẽ: vt animal quo breuius est/eo cõtemptius esse debeat: necesse est camelũ homini ꝑferatis. Huc accedit illa gradatio: quę cũ vos audirem/nos sępe turbauit. Nulla eñ causa est/ cur propter paruũ corpis modulũ/pulex necãdus sit; nõ etiã musca quę in faba gignit̃. Et si hęc: cur non etiã ista paulo amplior: cuius certe fętus minor est ꝗ̃ illa. Hoc etiã sequit̃: vt apis quoq̃ sine culpa perimat̃: cui⁹ pullus vix huic muscę coęquat̃. Inde ad locustę pullum et locustã: inde ad pullũ muris et murẽ. Et ne longũ faciã: nonne videtis his gradibus ad elephantẽ ꝑueniri: vt omnino recusari non possit ingentẽ illam beluam sine culpa se occidere/ quisquis propter paruulũ corpus interfectionẽ pulicis peccatũ esse nõ putat? Sed iã etiã de hmõi nugis satis dictũ arbitror.

De signaculo sinus/ꝛ de errore dicentiũ grauius esse peccatũ procreare filios/ꝗ̃ ꝯcũbere cũ vxore:

Cap. XVIII.

Estat signaculũ sin⁹ in quo multũ incerta castitas vestra. Non eñ concubitũ/sed vt longe ante ab apło dictũ est: vere nuptias ꝓhibetis: quę talis opis vna est honesta defensio. Hic nõ dubito vos esse clamaturos inuidiãq̃ facturos/ castitatẽ perfectã vos vęhementer cõmẽdare atq̃ laudare: nõ tamen nuptias ꝓhibere: quãdoquidẽ auditores vestri/ quorũ apud vos sanctus est gradus: ducere atq̃ habere nõ prohibentur vxores. Quę cũ magna voce ꝛ magna indignatione dixeritis: ego vos lenius interrogabo ad hunc modũ: Nõne vos estis qui filios gignere/ eo ꝙ animę ligentur in carne/grauius putatis esse peccatũ ꝗ̃ ipsũ concubitũ? Nonne vos estis qui nos solebatis monere: vt quãtũ fieri posset/obseruaremus tempus/quo ad conceptũ mulier post genitaliũ viscerũ purgationẽ apta esset: eoq̃ tẽpore a concubitu tẽperarem⁹/ ne carni anima implicaret̃? Ex quo illđ sequitur: vt nõ liberorũ procreandorũ causa/sed satiandę libidinis habere coniugem censeat̃. Nuptię autẽ vt ipsę nuptiales tabulę clamãt/liberorum ꝓcreandorũ causa marem fęminãq̃ coniungũt. Quisquis ergo procreare liberos ꝗ̃ cõcumbere grauius dicit esse peccatũ/prohibet vtiq̃ nuptias: ꝛ non iã vxorem/ sed meretricẽ fęminã facit: quę donatis sibi certis rebus/ viro ad explendã eius libidinẽ iungitur. Si eñ vxor est/matrimoniũ ẽ: Nõ autẽ matrimoniũ est/vbi datur opera ne sit mater: Non igit̃ vxor. Quocirca nuptias ꝓhibetis: nec ab hoc crimine/qđ olim a spiritusancto de vobis ꝑdictũ ẽ/ vlla vos ratiõe defẽditis.

1. timoth. 4.a. 1. timoth. 4.a.

B Jam vero cũ vehemẽter satagatis/ ne per concubitũ animia ligeť in carne: et vehemẽter asseritis/ p sanctoꝝ cibum animã de seminibus liberari: nonne confirmatis o miseri/ quod de vobis homines suspicantur? Cur eñ cũ de tritico et faba ꝛ de lenticula alijsq̃ seminib⁹ vescimini/ liberare vos velle animã creditis/ de animaliũ seminibus nõ credatur? Non eñ vt ipsam carnẽ mortui animantis immundã esse dicitis/ quod animã nõ habet: hoc ita potestis ꝛ de animantis semine dicere: in quo animã quę apparebat/ prole colligatã esse censetis: et in quo ipsius manichei animã implicatam fuisse fatemini. Et quia nõ possunt ab auditoribus vestris purgãda vobis talia semina afferri: quis nõ suspiceť secretam de vobisipsis inter vos fieri talẽ purgationẽ: ꝛ ideo ne vos deserãt occultari? Quę si nõ facitis/ qḋ vtinã ita sit/ videtis tamẽ quãtę suspitioni vestra superstitio pateat: et q̃ nõ sit hominib⁹ succẽsendũ id opinãtibus/ qḋ de vestra pfessione colligiť: cũ vos animas per escam ꝛ potũ/ ꝛ de corporib⁹ ꝛ sensibus liberare p̃dicatis. Nolo hic diutius immorari: Et videtis quantus sit insectionis loc⁹. Sed q꞉ ꝛ res talis est/ vt eã potius reformidet/ q̃ insecteť oratio: et ppositum illud meũ p totũ sermonẽ animaduerti potest: quo statui nihil exaggerare/ ꝫ nudis quodammodo rebus ꝛ rationib⁹ agere: transeamus ad aliud.

Breuis signaculorum confutatio: ꝛ de electorũ manicheoꝝ malicia multiformi ab augustino dep̃hẽsa carthagine: Ca. XIX.

A Iam eñ satis apparet/ qualia sint tria vestra signacula: hi sunt vestri mores/ hic finis admirabiliũ pręceptoꝝ: vbi nihil certũ/ nihil cõstãs/ nihil rationabile/ nihil inculpabile: sed omnia dubia: immo ꝯ̃o sine dubitatione falsissima/ oĩa repugnãtia/ abominabilia/ absurda. Deniq̃ tã multa et tã grauia peccata i his moribus dep̃hendunť/ vt si quis accusare velit oĩa/ hõ alicui⁹ facultatis singula/ vt minimũ singulis voluminibus possit. Hęc igiť si custodieritis/ vestrãq̃ ipleueritis pfessionẽ: nihil vobis esse inepti⁹/ nihil stulti⁹/ nihil imperitius. Cũ aũt laudatis ꝛ docetis ista/ nec facitis: q̇d vobis fallaci⁹/ q̇d insidiosi⁹/ q̇d maliciosius dici aut inueniri

C põt? Nouẽ annos totos magna cura ꝛ diligentia vos audiui: nullus mihi electoꝝ innotescere potuit/ qui ꝫm hęc p̃cepta nõ aut dep̃hensus in peccato/ aut certe suspitioni subditus fuerit. Multi in vino ꝛ carnibus/ multi lauãtes in balneis inuẽti sunt: Sed hęc audiebam⁹. Nõnulli alienas fęminas seduxisse approbati sunt: ita vt plane hęc dubitare nõ possim. Sed sit ꝛ hęc magis fama q̃ veꝝ. Vidi ipse nõ solus/ sed cum his qui partim iã illa supstitione liberati sunt/ partim adhuc opto vt liberenť: Vidim⁹ ergo in quadruuio carthaginis i platęa celeberrima/ nõ vnũ sed plures q̃ tres electos simul post trãseũtes nescio quas fęminas tã petulanti gestu adhinnire/ vt oĩm triuialiũ impudicitiã tã impudentiãq̃ superarent: Qḋ de magna venire ꝯsuetudine/ atq̃ illos inter se ita viuere satis eminebat: q̄niquidẽ nullus socij p̃sentiã verit⁹/ oẽs aut certe pene oẽs eadẽ teneri peste indicabat. Nõ eñ erãt hi ex vna domo/ sed diuerse prsus habitantes: ex eo loco vbi ꝯuẽtus oĩm factus erat/ pariter forte descẽderant. Nos autẽ grauiter cõmoti/ grauiter questi sum⁹ tandẽ. Qui hoc vindicandũ: non dicã sepatione ab ecclesia/ ſꝫ p magnitudine flagitij vehemẽtis saltẽ obiurgationib⁹ arbitratus est? Et hęc erat oĩs excusatio impunitatis illoꝝ/ q꞉ eo tpe quo ꝯuẽticula eorũ lege publica pbiberẽtur/ ne q̇d lęsi pderent/ metuebať. Vbi est ĝ q꞉ ppetuã sibi psecutionẽ in hoc mũdo futurã/ eoq̃ se commendatiores haberi voluẽt: hinc interp̃tantes q꞉ hic mũdus eos oderit: ꝛ ppterea penes se quęrendã veritatẽ affirmãtes: q꞉ in pmissione spũssancti paracleti dictũ est/ q꞉ eũ mũdus iste accipe nõ possit. De qua re nõ iste locus disserẽdus est. Sed certe si ppetua vobis psecutio futura est: vsq̃ in sęculi finẽ ppetua erit: Et hęc dissolutio/ tantęq̃ turpitudinis impunita ꝯtagio/ dũ tales lędere formidatis. Id etiã nobis respõsum est/ cũ ad ipsos p̃mates detulissemus ꝯquestã nobis esse mulierẽ/ q꞉ in ꝯclaui vbi cũ alijs fęminis erat/ de illoꝝ sanctitate secura: ingressis electis plurib⁹/ ꝛ ab vno lucerna extincta: incertũ cuius eorũ in tenebris appetita esset amplexu/ ꝛ coacta in flagitiũ/ nisi subsidio clamoris euasisset. Hoc quoq̃ vobis notissimũ nefas/ de quãta cõsuetudine venisse arbitrandũ ẽ? Et hoc fa-

3. confessio. ca. 11. c. et ca. 5. ca. 6. a.

Al. et subiect⁹

Joh. 16. g.

Joh. 15. c.

Joh. 14. b.

gū est ea nocte/qua festę apud vos vigilię
celebrabāt̄. Sȝ reuera etiā si nullus esset ꝑ-
ditionis metus/quis posset damnandū of
ferre ep̄o/q̄ sic peccauerat ne agnosceret̄?
Quasi vero nō oēs idē crimē inuolutos
tenebat/qui simul ingressi erāt: Nā oībꝰ
petulāter clamantibꝰ lucerna extincta pla-
cuerat. Suspitionibꝰ vō ianuę quantę ape
riebant̄/cū eos inuidos inueniebamus/cū
auaros/cū epulaꝝ exquisitaꝝ auidissimos/
cū in iurgijs frequētissimos/cum de rebus
exiguis nobilissimos. Non vtiqȝ arbitra-
mur eos tēperare posse/a quibus se tempe
rare ꝓfitebant̄/q̄si latibula et tenebras in-
D uenirēt. Duo quidā erāt ęstimationis sa-
tis bonę/facili ingenio: atqȝ in illis suis dis
putationibus principes/nobis amplius q̄
cęteri/familiariusqȝ conflicti: Quoꝝ vnus
qui ꝓpter studia etiam liberalia nobis ar-
tius adhęrebat: hic nūc esse presbyter dici-
tur. Hi sibi grauiter inuidebant: ⁊ obijcie-
bant alter alteri/nō accusatione manifesta
sed sermone apud quos poterat et susur-
rijs/ab eo violenter attemptata cuiusdam
auditoris vxore. Ille autē se purgans in-
terim apud nos: aliū eiusdem sceleris ele-
ctum criminabat̄: qui apud eundē audito-
rē q̄si amicus fidelissimus habitabat. Quē
quoniā subito ingrediens cū muliere dep-
behenderat: dicebat mulieri ⁊ adultero ab il-
lo inimico atqȝ inuido consiliū datū/vt illa
sibi conflaret̄ calumnia: ne si quid ꝓderet/
crederet̄. Angebamur nos et molestissime
ferebamus: q etiā si d̄ appetita muliere in-
certū erat/liuor tamen in illis duobus qui-
bus meliores ibi nō inueniebamus/appa-
rebat acerrimus/ ⁊ alia conijcere cogebat.
Postremo in theatris electos/⁊ ętate/⁊ vt
videbant̄ moribus graues/cū sene presby-
tero sępissime inuenimꝰ. Omitto iuuenes/
quos etiam rixantes ꝓ scęnicis ⁊ aurigis
deprehēdere solebamus: quę res nō medi-
ocri argumento ē/ quomō se possint conti-
nere ab occultis: cum eam cupiditatē supe
rare nō possint/quę illos auditorū suorum
oculis subtrahit: ⁊ ꝓtegit erubescētes atqȝ
E fugitātes. An vero illius etiā sancti: ad cu-
ius disputatiōes in ficarioꝝ vicū vectaba
mur: tantū illud flagitiū ꝓderet̄/si virginē
sanctimonialē mulierē tm̄/⁊ nō pregnantē
facere potuisset/sed occultum ⁊ incredibile
malū crescens vterus latere nō passus est.
Qd̄ cū mat̄ fratri iuueni ꝓdidisset: acerri-
me dolens/religionis tamē noīe ab accusa
tione publica reuocatus est: perfecitqȝ vt
ille (nō eñ hoc ferre quisq̄ȝ posset) de illa ec
clesia pelleret̄: ⁊ ne impunita res oīno es-
set: cępit ꝯsiliū/vt adiūctis sibi amicis/ho-
minē vel pugnis calcibusqȝ ꝯcideret. At il-
le cū grauiter cęderet̄: clamabat/ vt sibi ex
auctoritate manichei parceret̄: Adā ꝓmo
heroē peccauisse: ⁊ post peccatū fuisse san-
ctiorē. Talis est nāqȝ apud vos opinio de F
adā ⁊ eua: longa fabula est: sed ex ea attin-
gam qd̄ in p̄sentia satis est. Adam dicitis
sic a parētibus suis genitū/abortiuis illis
principibus tenebraꝝ: vt maximā partem
lucis haberet in anima: ⁊ perexiguā gentis
aduersę. Qui cū sancte viueret ꝓpter exu-
perantē copiā boni: cōmotā tamē in eo fu-
isse aduersam illam partē/vt ad concubitū
declinaretur: ita eum lapsum esse atqȝ pec-
casse: sed vixisse postea sanctiorē. Hic ego
non tam de nequā homine conqueror: qui
stupro nefario alienam famulā sub habitu
electi et sancti viri/ad tantū dedecus infa-
miāqȝ ꝑduxit. Non hoc vobis obijcio: Fu-
erit hoc hominis ꝑditissimi potius q̄ con-
suetudinis vestrę: Non eñ tantū flagitiū i
vobis/sed i illo arguo: Illud tamē in oībꝰ
bus vobis quēadmodū ferri ⁊ tolerari pos-
sit ignoro/ q cū animā partē dei esse dica-
tis: asseritis tamen etiam exiguo admixto
malo/maiorē eius copiam vbertatēqȝ su-
perari. Quis eñ cum hoc crediderit/⁊ eum
libido pulsauerit: non ad talem detentio-
nem potius/q̄ eius libidinis refrenationē
compressionēqȝ confugiat?

De manicheoꝝ iniq̄s moribus rome dep̄hensis: Ca. xx.

Quid amplius dicā de moribꝰ ve- A
strie? Dixi quę ego comperi/cū in
ea essem ciuitate vbi ista cōmissa
sunt. Romę autē me absente quid actū sit/
totū longū est explicare. Dicā tamē breui:
Eo eñ res erupit/ vt occulta esse non pos-
set absētibus: et ego quidē postea romę cū
essem/oīa vera me audisse firmaui: q̄uis
tā familiari ⁊ mihi ꝓbatus qui p̄sens erat/
ad me rem ꝑtulerat/vt oīno dubitare nō
possem. Nā quidā vester auditor i illa me-
morabili abstinentia/ nihilominus electis
cedēs: q ⁊ liberaliter institutꝰ esset: et vr̄aȝ
sectam copiose vellet ⁊ soleret defendere? At nimi.

Al. evagare molestissime ferebat/ q̄ ei ꝛ vage pessimeq̄ habitantium passimeq̄ viuentiuꝫ electoꝝ mores ꝑditissimi sepe disputāti obijciebātur. Cupiebat itaq̄ si fieri posset/ oēs qui ſm illa ꝓcepta vitam degere parati essent/ ꝯgregare in domū suā/ ꝛ suis sumptib⁹ sustinere. Erat enī et non mediocris pecunię contemptor/ ꝛ nō mediocriter pecuniosus. Querebaẗ aūt impediri tātos conat⁹ suos epoꝝ dissolutione/ quibus adiuuātib⁹ implere debebat. Interea autē eṗs quidam homo plane (vt ipse expertus sum) rusticanus atq̄ impolitus: sed nescio quō eaipsa duricia seuerior in custodiēdis bonis moribus videbaẗ. Hunc diutissime desideratū ꝛ aliqn̄ ꝓsentē arripit iste: exponit homini voluntatē suā: laudat ille atq̄ cōsentit: placet vt i domo eius ꝓor ipse incipiat habitare. Qd̄ vbi factū est: eo ꝯgregati sunt electi omnes qui romę esse potuerūt. Proposita ē viuēdi regula de manichei epistola: Multis intolerabile visum ē: Abscesserunt: Remanserunt tamē pudore nō pauci. Cępit ita viui vt placuerat/ et vt tanta
C ꝓscribebat auctoritas. Cū interim auditor ille vehemēter oēs ad oīa cogeret: neminē tamen ad id quod nō prior ipse susciperet. Interea rixę inter electos oriebantur: creberrime obijciebanẗ ab inuicē crimina: quę ille oīa gemens audiebat: dabat q̄ operā/ vt seipsos iurgādo incautissime ꝓderēt. Prodebant nefanda et immania: Ibi cognitū est quales essent: qui tamē inter cęteros vim ꝓceptoꝝ illorum subeundam sibi putauerunt esse: Iā de cęteris qd̄ suspicandū erat/ aut quid potius iudicandum? Quid plura? Coacti aliqn̄ murmurauerunt sustineri illa mandata nō posse. Inde in seditionē. Agebat auditor causā suam cōplexione breuissima: aut illa oīa esse seruanda: aut illū qui talia sub tali cōditione ꝓcepisset/ quę nullus posset implere/ stultissimū existimandū. Vicit tn̄. Non enī aliter poterat vnius sententiā effrenatissim⁹ pluriū strepit⁹. Postea etiā ipse cessit eṗs/ ꝛ cū magno dedecore aufugit. Huius sane cibi ꝓter regulā clāculo accepti/ et sepe inuenti ferebātur: cū ei de ꝓprio sacculo diligenter occultato pecunia copiosa
D suppeteret. Hęc si falsa eē dicitis: nimis apertis ꝛ peruulgatis rebus obsistitiẗ. Sed vtinam hoc dicatis. Luꝫ enī sint ista manifesta/ ꝛ his qui scire voluerint cognitu facillima: intelligitur q̄ vera dicere soleāt/ qui hęc vera esse negauerāt. Sed alijs defensionibus vtimini quas ego nō improbo. Aut enī dicitis aliquos qui vestra ꝓcepta custodiāt/ nec eos alioꝝ criminibus debere perfundi: aut nō oportere oīno quęri quales sint homines qui vestrā sectā ꝓfitētur/ sed qualis sit ipsa ꝓfessio: Quorū ego vtrūq̄ admisero: q̄q̄ nec illos fides mandatoꝝ obseruatores demonstrare/ nec ipsā heresim a tot ꝛ tantis nugis atq̄ scelerib⁹ purgare possitiẗ. Illud tn̄ a vobis magnopere reqrā: cur maledictis insectemini christianos catholici nois/ quorundā intuētes ꝑditā vitā: cū ꝺ vestris hominibus haberi quęstionē/ aut impudēter recuseti/ aut impudētius nō recusetis: velitisq̄ intelligi in tanta vestra paucitate latere nescio quos/ qui sua ꝓcepta custodiant: ꝛ i tanta catholicę multitudine non velitis?

Diui aurelij augustini hipponensis epī de moribus manicheorum liber explicit.

Diui aurelij augustini hipponēsis epī/ in librum de anime quātitate/ ex primo libro retractationū Argumentum.

In eadē vrbe scripsi dialogū/ i quo A
i de anima multa quęruntur ac dis- 1. Retract. ca. 8
serūtur: id est/ vn̄ sit/ qualis sit/ q̄nta sit: cur corpori fuerit data: cum ad corpus venerit qualis efficiatur/ qualis cū abscesserit. Sed quoniā quāta sit/ diligentissime ac subtilissime disputatū est/ vt eam si possemus ostēderemus corporalis quantitatis non esse: et tn̄ magnū aliqd esse: Ex hac vna inquisitione totus liber nomē accępit/ vt appellareẗ: De animę quantitate. (De aie quātitate. ca. 1. &c.)
In quo libro illō qd̄ dixi: Oēs artes animā secū attulisse mihi videri: nec aliud q̄c q̄ esse id quod dicitur discere/ q̄ reminisci ac recordari: Non sic accipiendū ē/ quasi ex hoc approbetur aīa/ vel hic in alio corpe/ vl alibi siue in corpore/ siue extra corpus aliquādo vixisse: ꝛ ea quę interrogata rn̄det/ cū hic non didicerit/ in alia vita añ didicisse. Fieri enī potest: sicut iā in hoc ope supra diximus: vt hoc ideo possit/ quia natura intelligibilis est/ ꝛ connectitur non solum intelligibilibus/ verumetiā immutabilibus rebus: Eo ordine quo factū est/ vt cū se ad B (De aie quātitate. ca. 20. &c.) (Li. 12. de trinitate. ca. 15. &c.)

Al. t a seipsa. eas res mouet quibus connexa est: vel ad seipsam inquantū eas videt / intantum de his vera respondet. Nec sane omnes artes eo modo secū attulit / ac secū habet: Nā de artibus quę ad sensus corporis pertinēt: sicut multę medicinę / sicut astrologię omnia / nisi quod hic didicerit / nō potest dicere. Ea vero quę sola intelligentia capit: ꝓpter id quod dixi: cū vel a seipsa vel ab alio fuerit bene interrogata / et recordata respondet.

De ale quātitate. ca. 28. b. ¶ Alio loco: Vellē īquā hinc plura dicere / ac meipsum constringere / dū quasi tibi pręcipio / vt nihil aliud agerē q̄ redderer mihi: cui me maxime debeo. Ubi videor dicere potꝰ debuisse / redderer deo / cui me maxime debeo. Sed qm̄ prius sibi ipse homo reddendus est: vt illi quasi gradu facto inde surgat atqꝫ attollatur ad deū: sicut filius ille minor prius reuersus est ad semetipsum: ⁊ tunc ait: Surgam et ibo ad patrē meū: Jō sic sū locutꝰ. Deniqꝫ mox addidi: Atqꝫ ita deo fieri amicū mācipiū dn̄o. Qd̄ q̄ dixi: Cui me maxime debeo: ad homines retuli: Magis em̄ mihimet debeo q̄ hominibus ceteris: q̄uis deo magis q̄ mihi. Luce. 15. d.

Capitulorꝫ libri de anime quantitate / sancti augusti recollecta annotatio.

1 Qꝫ anima a deo creata sit / substantia ꝓpria ⁊ simplex vt elementa.

2 Qꝫ aiam deꝰ sibi similē fecit ⁊ imortalē: q̄uis ipsa aia tātā potētiā sibi similia faciēdi imortalia nō habeat.

3 Qꝫ aia cū quātitatē molis nō habeat incorporea ē: ⁊ cūcta corporea ꝯtemnere in sacris mysterijs pręcipitur.

4 Qꝫ anima qz longa aut lata non est / ꝓpterea nō esse nihil ꝑ similia ꝓbatur: nec anima ventus est / qui ē aer cōmotus atqꝫ agitatus.

5 Qꝫ aia itrinsecꝰ et extrinsecꝰ sit i corpore toto: et i eius memoria species maximorꝫ spaciorꝫ ⁊ vrbiū relucent non breuiores: i speculis autē ꝑ mō ipsorꝫ apparent quantitates.

6 Qꝫ sola lōgitudo quę linea vocatꝰ / nō nisi intelligi animo potest / in corpe inueniri nō pōt: ⁊ qꝫ nō de nominibꝰ laborandū sit cū res aperta sit: semperqꝫ rerū curam magis q̄ verborū habere nos delectet.

7 Figurę descriptio: ⁊ qꝫ sit pręstantius credere cū ratione auctoritati / q̄ auctoritati sine ratione.

8 Qꝫ linea vna si in infinitū ducatꝰ / figurā nō cōstituit: sed in circulū flexa: nec pauciores tribus rectis lineis figurā facere possunt: hęc autē tribus angulis constat / paribus quidē tm̄ si pares fuerint lineę: et hęc cęteris melior atqꝫ pulchrior.

9 Qꝫ ęq̄litas inęq̄litati ꝓponatꝰ: q̄propter melior figura ē q̄ q̄ttuor lineis rectis paribus / q̄ quę tribꝰ constat: in q̄bus seruatꝰ quedā incōcussa iusticia: iusticia autē cū in quadā distinctione sit: nō est nisi in rebus in quibus quędā dissimilitudo est.

10 Figura in qua sūma ęq̄litas inuenitꝰ / cęteris ꝓfertur: in datis aūt figuris multiplex inęqualitas reperitur.

11 Circulus figura ē ꝑfectior alijs: lōgitudo autē latitudini ꝓstat / eo qꝫ minus diuidi pōt: punctū xo cū sit indiuisibile / potētissimū oim̄ est: qd̄ et signum nonnunq̄ dicitur.

12 Punctū potēs est quod lōgitudo ⁊ latitudo / figurę quoqꝫ ⁊ anguli oēs indigēt: ipsū autē nullus horū eget: ⁊ altitudo quid alijs addat.

13 Qꝫ vera linea / vera latitudo / aut etiā verꝫ punctū oculꝰ corpeis videri nequeāt: caꝓpropter animꝰ q̄ talia cernit incorporeꝰ ē / et substātia q̄dā rationis ꝑticeps / regendo corpi accōmodata.

14 Qꝫ animꝰ i locali spacio nō sit: cū ⁊ corpi ⁊ lineę sit melior vt pūctū: ob id ⁊ tāta valet i corpe sine corporea magnitudine: qd̄ datꝰ videri religiosis aīs / seipsos ⁊ deū suū / id ē veritatem pie ⁊ caste quęrentibus.

15 Qꝫ figurarꝫ disciplia ⁊ igeniū exercetati ⁊ certiora argumēta afferat: et si aia icorpea sit / quō cū corpe crescere videatꝰ: si nō distēdatꝰ / quō sētiat vbiqꝫ pungentē.

16 Uirtꝰ definitꝰ: ⁊ eidē circulus similior q̄ cęterę plane figurę dicitꝰ: nō magnitudine spacij / s̄ quadā ꝯformatione: ⁊ tali dicitꝰ animus crescere: nec maior fit sed melior.

17 Sicut aia magnitudine mēbrorꝫ non augetur: ita nec lōgo tpe fit lōgior: licet multa a corpore ad animū trāsferantꝰ: sicut econuerso.

18 Qr puer infans non loquatur atqꝫ id
crescēdo assequat̄: nō ē aīe crescēdo
amplior꞉ꝯ imitatorię cuiusdā art꞉:
et ꝙ ea lingua qsqꝫ loq̄t q̄ hoīes lo/
quunt̄ int̄ q̄s nat⁹ educatusqꝫ sit.

19 Qr aīa discēdo crescere/ ꝛ dediscendo
minui dicat̄/ trāslato verbo: et quō
discēdo ī aīo tria incremētorū gene/
ra ꝑ corpis similitudinē declarant̄:
Et ꝙ odore ac sapore mire dijudica
re pulmēta: et quo lacu piscis capt⁹
sit/ vel q̄tenne vinū sit/nosse ꝛ disce/
re sit quędā miserāda peritia.

20 Si anima ęterna sit/cur nullā secū ar/
tē attulerit: aut si discere non sit ali/
ud q̄ꝫ reminisci et recordari: in aliud
tempus discutiēdū dicit reseruari.

21 Qr maiores ī pueris grādiusculis vi/
res q̄ꝫ in infantul' appareāt/exercita/
tione quadā ꝛ ꝯfirmatione mēbro/
rum fit: nec animā cū corpe creuisse
significant.

22 Qr crementū viriū in animalib⁹/ani/
mę non arguat crementū/multis di
uersisqꝫ medijs probatur.

23 Quid sit sensus/et q̄t sint: oculos aūt
ibi pati vbi non sunt/deducit̄: ꝛ vi/
sionem emittendo fieri.

24 Qr nō oīe qō ꝑ visū cog̃scim⁹/ vide/
mus: cū aliud sit sētire/aliud cogno/
scere: ꝛ data sensus definitio vitiosa
(cōprobat̄.

25 Qr definitio si vitiosa sit/
ꝓpositiōe et ꝯuersiōe iudicanda sit.

26 Quid sit scientia: et si in bestias q̄ ra/
tione carēt/cadere possit: aut si ꝑ ra/
tionē ad sciētiā/vl' ꝑ sciētiā ad ratio/
(nem ꝑueniat̄.

27 Quō differāt ratio
et ratiocinatio: aspectus ꝛ visio.

28 Qr canis dn̄m suū cognoscit/nō ē sci/
entia nec ratio/sed vis quędā sentiē
di qua bestię nos superant.

29 Data definitio sensus impugnat̄: cū
aliud sit sētire/ꝛ aliud scire: aliud sen
sus/ꝛ aliud scientia.

30 Impugnatio definitionis sensus sol/
uit̄: ꝛ simul cur aīa cū quanta nō sit/
vbiqꝫ in corpe sentiat/aperitur.

31 Qr mot⁹ q̄ in diuisiōe lacertorū et ꝟ/
miculoꝝ multipedū cernit̄/aīam ex/
tentā ac diuisaꝫ nō ꝓbat: q̄ꝫq̄ꝫ causa
huiuscemodi motus nos lateat.

32 Pulcherrima atqꝫ ꝓpinqua similitudine
ostēdit̄ quō diuiso corpe aīa minime
diuidat̄/et tn̄ ptes moueant̄: si aūtē
aīa ꝑ corpus diuidi possit: aut si plu
res/vel vna tn̄ sit omniū/differt̄.

33 Mira ꝛ multifaria aīę humanę opa/
q̄ ī hoīe exercet/ꝑ gradus septē distin
guunt̄: sensū aūt ꝓpṙie inesse arbori
bus/ impietas rusticana appellat̄.

34 In creaturꝭ oīb⁹ quiddā animę hu/
manę est deteri⁹: vt oīa inaīata/etiā
aīa pecoris: q̄ddā ē par: vt angelus:
meli⁹ aūt nihil: ideoqꝫ ꝛ ab ea solus q̄
eā creauit sūmus de⁹ est colendus.

35 Aīę humanę potētia ꝛ opatio rursum
septē gradib⁹/alijs tn̄ nominib⁹ ostē
ditur: innumerabilib⁹ eñ modis eę/
dem res ꝛ appellari ꝛ diuidi possunt
rectissime ac subtilissime.

36 Cur aīa libera arbitrio dotata / corpi
sit ꝯiuncta: q̄lis ī ipso efficiat̄: ꝛ q̄lis
post hoc corp⁹ sit futura differtur.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi / de animę quantitate liber incipit.

Qr anima a deo creata sit substantia propria et simplex / vt elementa: Ca. i. Adeo: A

Quoniam video te abūdare ocio: quęso vt mihi respondeas de his quę me mouēt/non vt opinor importune atqꝫ incōgrue: Sępe eñ cū abs te multa quęsissē: nescio q̄ illa gręca sentētia me deterrendū putasti/qua ꝓhibemur ea q̄ supra nos sūt reqrere: Nunc ꝟo nō puto nosipsos supra nos esse: q̄obrē cū de aīa q̄ro/non sum dignus qui audiā: Quod supra nos/quid ad nos: Sꝫ fortasse dign⁹ q̄ audiā q̄d sim⁹ nos. Aug⁹. Enumera breuiter quę de anima audire velis. Adeo. Faciam: Nam sunt mihi ista diuturna cogitatione pręparata. Quęro igitur vn̄ sit anima: qualis sit: quā/ta sit: cur corpori fuerit data: cū ad corpus venerit/qualis efficiat̄/qualis cum abscesserit: Aug⁹. Cum quęris vnde sit anima/ duo quędā intelligere cogor: Aliter eñ dicimus vnde sit homo /quę sit ei⁹ patria scire cupientes: Aliter vnde sit cū quęrimus/ vn̄ constet/id est ex quib⁹ elemētis rebusqꝫ compositus. Quid hoꝝ scire vis cū inter/

(margin: 1. Retract. ca. 8.)

(margin: Unde sit aīa)

rogas/ vñ sit anima: Utrū nam quasi regionem eius ⁊ patriam vñ huc venerit nosse desideras: an ꝟo ꝙ sit eius substãtia requiris? Adeo. Equidē vtrūq̄ scire vellē: sed quid sit sciendū/ prius tuo iudicio malo cōmittere. Aug⁹. Propriā quandā habitationē animę ac patriā/ deū ipsū credo esse a quo creata est. Substantiā ꝟo eius noiare nō possum: non eñ eā puto esse ex his vsitatis notisq̄ naturis: quas istis corpis sensibus tãgim⁹: Nã neq̄ ex terra/ neq̄ ex aq̄/ neq̄ ex aere/ neq̄ ex igni/ neq̄ ex his omnibus/ neq̄ ex aliquibus hoꝝ ꝯiunctis ꝯstare animã puto. Sed queadmoduꝫ si ex me quęreres: arboꝛ ista ex quibus ꝯstet: notissima ista elementa quattuoꝛ nominarē/ ex quibus oĩa talia ꝯstare credendū ē. Porro si pergeres quęrere/ vnde ipsa terra/ vel aqua/ vel aer/ vel ignis constēt: nihil iã qđ dicerē reperirē. Sic cū q̄ritur/ ex quibus sit homo compositus? Respōdere possum/ ex anima ⁊ corpoꝛe. Rursum de corpe si quęras: ad illa elementa quattuoꝛ recurram. De anima vero quęrēti tibi: cū simplex qđdam ⁊ ꝓpꝛię substãtię videatur esse/ nō aliter hęream: ac si quęras/ vt dictū est/ vñ sit terra. Simplex aię natura dici pōt/ q꞉ ex alijs naturis nō ē: Adeo. Quō eã ꝓpꝛiã velis habere substãtiã/ cū dixeris a deo factam/ non intelligo. Aug⁹. Quomō ⁊ terram ipsam a deo factã/ negare nō possum: et tamē nō possum dicere/ ex quibus quasi alijs corpoꝛibus terra constet: Simplex eñ corpus est terra eoipso quo terra est: et ideo elementū dicitur omniū istoꝛū corpoꝛum/ quę fiūt ex quattuoꝛ elemētis. Nō ergo sibi aduersaꝛ sentētia q̄ dicim⁹/ ⁊ a deo animã factã/ et ꝓpꝛiã quandã habere naturam: Hanc eñ et⁹ pꝛopꝛiã naturã ⁊ suã/ de⁹ ipse fecit/ vt ignis/ vt aeris/ vt aquę/ vt terrę: quo cętera ex his oĩbus componerenꞇ.

> B — Que sit patria anime.

> Natura aie ē simplex.

> Terra corpus est simplex.

Q animam de⁹ sibi similē fecit ⁊ immortalē: Quis ipsa anima tantam potētiã sibi similia faciēdi immortalia nō habeat: Ca.II.

Adeo. Iteri accipio vñ sit anima/ q̄ mecū sedulo retractabo: et si quid me mouerit/ post requirã. Unde quęso explices qualis sit. Aug⁹. Uidetur mihi esse similis deo: De anima eñ (nisi falloꝛ) requiris humana. Adeo. Idipsum ē quod abs te explicari vellem/ quemadmodum sit anima similis deo: cum/ deū a nullo factū esse credamus: animã vero ab ipso deo factam supra dixeris. Aug⁹. Quid tu difficile putas deo fuisse/ vt aliquid sibi simile faceret/ cū hoc in tanta varietate imaginum etiã videas nobis esse concessum. Adeo. Sed nos videmur moꝛtalia facere: deus autem immoꝛtalē animã fecit (vt opinoꝛ) nisi foꝛte tibi aliter videaꞇ. Aug⁹. Ergo tu velles talia fieri ab hominib⁹ qualia deus facit? Adeo. Nō equidē hoc dixerim: Sed quēadmodū ipse immoꝛtalis immoꝛtale quiddã fecit ad similitudinē suã: sic et nos immoꝛtales a deo facti ad similitudinē nostrã quod facim⁹ immoꝛtale esse deberet. Aug⁹. Recte diceres/ si ad eius imaginē pingeres tabulã/ qđ in te immoꝛtale esse credis: nūc ꝟo in ea expmis similitudinem coꝛpoꝛis: quod ꝑfecto moꝛtale ē. Adeo. Quō ergo sum similis deo/ cū immoꝛtalia nulla possū facere vt ille? Aug⁹. Quomō nec imago coꝛpis tui potest hoc valere quod tuū coꝛp⁹ valet: sic anima nō mirandū est/ si potentiã tantã non habet/ quantã ille ad cuius similitudinē facta est. Adeo. Et hoc interim satis est.

> Anima qualis sit.

Q anima cū quãtitatē molis nō habeat/ incoꝛpoꝛea est: ⁊ cūcta coꝛpoꝛea contēnere in sacris mysterijs p̄cipit: Ca.III.

Dic nunc quanta sit anima. Aug⁹. Quomodo queris quãta sit? Nō eñ intelligo: vtrū eius quasi spaciū latitudinis/ vel longitudinis/ vel roboris/ vel hoꝝ simul omniū requiras: an quantum valeat nosse velis. Solemus eñ quęrere quantus fuerit hercules: id est in quot pedes statura eius poꝛrecta fuerit: Et itē quantus vir fuerit: id est quãtę potētię atq̄ virtutis. Adeo. Utrūq̄ de anima scire cupio. Aug⁹. Atqui illud superius dici non potest: nec omino intelligi de aia: Nō eñ vllo mō/ aut longa/ aut lata/ aut quasi valida suspicanda ē anima: coꝛpea ista sūt vt mihi videtur: ⁊ de consuetudine coꝛpoꝛuꝫ sic animã quęrimus: Ideoq̄ bene pręcipitur etiam in mysterijs/ vt omnia coꝛpoꝛea contemnat/ vniuersoq̄ huic mūdo renunciet: Qui vt videmus/ coꝛpoꝛeus ē q̄squis se talem reddi desiderat/ qualis a deo factus est/ id est similē deo: non eñ alia salus aię ē/ aut renouatio/ aut reconciliatio

> Quanta sit aia.

auctori suo: Q̃obrẽ quanta sit anima ſm
inquisitionẽ hanc tibi respondere nõ pos/
sum: sed possum affirmare/neq̃ illam lon/
gam esse/ nec latã/ nec robustam:neq̃ ali/
quid hoꝝ quę in mẽsuris corpoꝝ quęri so/
lẽt: Et hoc cur existimẽ/ rationem tibi red/
dam si placet. Adeo. Placet vero/ac vę/
hemẽter expeto:videtur eñ mihi quasi ni/
hil esse anima/si nihil est hoꝝ. Aug⁹. Pri
us ergo si videtur/ ostẽdã tibi multas esse
res quas nõ possis dicere nihil esse:nec ta/
men in eis inuenire aliqua huiusmodi spa
cia qualia ĩ anima esse requiris:vt non so/
lũ non tibi ex eo anima nihil essę videatur/
q̃ in ea non inuenis longitudinẽ siue aliq̃d
tale:sed eo p̃ciosior et pluris existimanda
sit q̃ nihil hoꝝ habet. Deinde vtrũ vere
nihil hoꝝ habeat videbim⁹. Adeo. Vte
re quovis ordine ac modo:ego audire ⁊ di
scere paratus sum.

**Q̃ aĩa q̃r lõga aut lata nõ est:ꝓ/
pterea nõ esse nihil ꝑ siĩa ꝓbatur:
nec aĩa ventus ẽ/q̃ ẽ aer cõmot⁹ at
q̃ agitatus: Ca.iiii.** Aug⁹.

A Ecce facis:Sꝫ volo ĩterrogãti mi/
hi respondeas: Fortasse eñ ea q̃ te
docere conor/ipse iam nosti: credo
eñ nõ te dubitare hãc arborẽ nõ eẽ omni/
no nihil. Adeo. Quis hoc dubitauerit:
Aug⁹. Quid illud: Nũ dubitas iusticiaꝫ
multo esse hac arbore meliorẽ: Adeo. Ri
diculũ istud quidẽ est:quasi vo vlla sit com
paratio. Aug⁹. Liberalit mecũ agis. Sꝫ
illuc nũc attende/cũ constet ita esse hanc ar
borẽ esse deteriorẽ q̃ᵹ est iusticia: vt nec cõ/
paranda quidẽ tibi videatur: et hoc lignũ
non esse nihil confessus sis: placet ne tibi
vt ipsã iusticiã nihil esse credam⁹: Adeo,
Quis hoc demens crediderit: Aug⁹. Re/
cte omnino. Sꝫ fortasse arbor hęc ꝑpterea
tibi videt esse aliq̃d/q̃ longa est ꝓ suo mõ
⁊ lata ⁊ robusta:q̃ si detraxeris/ nihil erit.
Adeo. Ita videt. Aug⁹. Quid ergo iu/
sticia quã nõ nihil esse confessus es/immo
quiddam longe diuinius/longeq̃ pręstan/
tius:videtur tibi longa esse: Adeo. Nul
lo mõ mihi iusticia aut longa aut lata/ aut
tale aliq̃d cogitanti põt occurrere. Aug⁹.
Si igit nihil hoꝝ est iusticia:⁊ tñ ipsa nihil
non est:cur tibi aĩa nihil videt/nisi eius ali
qua longitudo sit: Adeo. Age iã non mi
hi videtur ex eo nihil esse anima/q̃ nec lon/
ga/nec lata/nec robusta sit: ſ vtrũ vere ita
sit/nondum a te dictũ esse scio: Fieri enim
potest/ vt multa sint magni ęstimãda quę
istis careãt:sꝫ nõ ꝯtinuo ex hoc genere ani/
mã esse credendũ puto: Aug⁹/Scio istud B
nobis enodãdũ restare:⁊ hoc me deinceps
explicaturũ ꝓmiseram: verũ quia res sub/
tilissima est: ⁊ longe alios mẽtis oculos q̃
rit/ q̃ᵹ humana consuetudo in quotidianę
vitę actibus habere solita est:admoneo te
vt ꝑ ea ꝑ quę te ducendũ existimo/ libens
pergas:nec nostro quodã necessario circũi
tu defatigat⁹/ęgre toleres aliquãto te tar/
dius ad id quod cupis ꝑuenire. Nam pri/
us abs te quęro: vtrũ corpus vllum putas
esse/quod nõ ꝓ modo suo habeat aliquam
longitudinẽ/⁊ latitudinem ⁊ altitudinem:
Adeo. Quam dicas altitudinẽ/nõ intel/
ligo. Aug⁹. Illam dico qua efficit/vt inte Altitudo q̃d sit.
riora corporis cogitẽtur/ aut etiã sentian/
tur si perlucet/vt vitruꝫ:q̃ᵹ si hoc demas
corporibus:quãtũ mea opinio ẽ: neq̃ sen/
tiri possunt/neq̃ omĩno corpora esse recte
existimari: Hinc mihi volo aperias q̃d tu
sentias. Adeo. Prorsus non dubito cor/
pora oĩa his carere nõ posse. Aug⁹. Quid
illud potes cogitare: ista tria non esse ni/
si ĩ corporib⁹: Adeo. Non intelligo quõ
alibi esse possint. Aug⁹. Ergo animã non
putas esse aliud q̃ᵹ corpus. Adeo. Si eti/ C
am ventũ corp⁹ esse confitemur:negare nõ
possum corpus mihi animã videri:nam ta
le aliquid eam esse cogito. Aug⁹. Corpus
quidem ventum esse tam concedo/q̃ᵹ si me
de flatu interroges: Nam nihil aliud q̃ᵹ Nota. Ventus quid sit.
istum aerem cõmotum ac agitatum ven/
tum esse sentimus: quod in loco tranquil/
lissimo/⁊ ab oĩbus vẽtis quietissimo vel
breui flabello approbari potest: quo etiam
muscas abigentes aerem commouemus/
flatũq̃ sentimus: Quod cum euenerit:oc/
cultiore quodã motu cęlestiũ vel terrenoꝝ
corporũ ꝑ magnũ spaciũ mũdi vent⁹ voca
tur:ex diuersis partib⁹ mundi vel cęli no/
mina etiã diuersa sortitus: An tibi aliter
videtur: Adeo. Mihi vero nihil ⁊ ꝓba/
bile esse accipio q̃d dicis:sed ego animam
non ipsum ventum/sed tale aliquid esse di/
xi. Aug⁹. Dic mihi prius/vtrũ ipsum ven
tum cuius mentionem fecisti/ habere ali/
quam longitudinem/latitudinẽ ⁊ altitudi/
nem sentias: Deinde videbimus vtrũ tale

aliquid anima sit: vt hoc mõ etiã quãta sit inuestigare possimus. Adeo. Quid hoc aere longius ꝛ latius ꝛ altius facile inueniri potest/ quẽ cõmotum ventũ esse nũc abs te mihi persuasum est?

Qꝫ aia intrinsecus et extrinsecꝰ sit in corpe toto: et in eius memoria species maximorũ spaciorũ et vrbiũ relucẽt nõ breuiores: in speculis autẽ ꝓ mõ ipsorum apparẽt quãtitates: Ca. V. Aug°.

A Ecce dicis: Sꝫ nũqd nã animã tuam putas esse nisi in corpore tuo? Adeo. Ita puto. Aug°. Intrinsecꝰ tm̃/ vt tãq̃ aqua vtrẽ ipleat: an tm̃ forinsecꝰ/ velut tectoriũ: an ꝛ intrinsecꝰ et extrinsecus eam esse arbitraris? Adeo. Hoc sentio qđ vltimũ reqsisti: Nã nisi eẽt intrinsecꝰ/ nihil in viscerib° nr̃is vitale haberet: nisi esset extrinsecꝰ/ nõ etiam in cute leuiter posset sentire pungentẽ. Aug°. Quid ergo amplius queris quanta sit aia: cũ videas esse tantã quantã ipsa spacia corpis patiunt? Adeo. Si hoc ratio docet/ nihil amplius requiro. Aug°. Recte facis nihil q̃rere ampliꝰ q̃ docet ratio. Sꝫ hec ratio videt ne tibi firmissima? Adeo. Q̃ñ aliã nõ inuenio videt: Suo enĩ loco q̃rã qđ me multũ mouet: vtrũ hec figura eadẽ maneat cũ corpe excesserit: nã h̃ inter discutienda vltimũ me posuisse memini. Sed qm̃ de numero animarũ q̃rere/ ad quãtitatẽ mihi videt ptinere: non esse hoc loco p̃tereundũ existimo. Aug°. Nõ incõgrue existimas: ſꝫ p̃us de spacio eiꝰ qđ me adhuc mirũ mouet explicemꝰ si placet: vt etiã ego aliqđ discaꝫ/ si tibi iã satisfactũ ẽ. Adeo. Quere/ vt vis: nam tua ista simulata dubitatio dubitare me verissime facit de hoc ipso quod iã perac-

B tũ esse p̃sumpserã. Aug°. Dic mihi q̃so te/ vtrũ ea que appellatur memoria nõ tibi nomẽ inane videat? Adeo. Cui hoc videri põt? Aug°. Aĩe hanc esse arbitraris/ an corpis? Adeo. Et hinc dubitare ridiculũ est: qđ enĩ exanime corpꝰ meminisse aliqđ credi/ aut itelligi potest? Aug°. Meministi ne tandẽ vrbis mediolanẽsis? Adeo. Ualde memini. Aug°. Nũc ergo qꝛ eius facta mẽtio est: recordaris quanta et qualis sit. Adeo. Recordor sane: ac nihil recẽtius atq̃ integrius. Aug°. Nũc ergo cum oculꝭ eã nõ videas/ aĩo vides? Adeo. Ita ẽ. Aug°. Meministi credo etiã/ quãto spacio terrarꝫ ꝛ hinc a nob̃ lõge absit. Adeo. Al. tunc
Ita ꝛ hoc memini. Aug°. Uides itaq̃ aĩo etiã ipsã locoꝝ distantiã? Adeo. Uideo. Aug°. Cũ igit anima tua hic sit vbi corpus: nec vltra spaciũ eius porrigatur/ vt superior ratio demõstrabat/ vñ fit vt illa omnia videat? Adeo. Per memoriã hoc fieri puto: nõ quod illis locis sit p̃sens. Aug°.
Imagines ergo illorũ locoꝝ memoria ꝛ cõ- Al. recondita
tinent. Adeo. Ita sentio: nã ꝛ qđ ibi nũc agat ignoro: qđ vtiq̃ nõ ig̃rarem/ si animꝰ meus vsq̃ ad ea loca porrigeret/ p̃sentia q̃ sentiret. Aug°. Uerũ mihi videris dicere: Sed certe iste imagines corpoꝝ sunt. Adeo. Ita necesse est: nõ enĩ aliud sũt vrbes terreq̃ q̃ corpa. Aug°. Nunq̃ ne intuitus es parua specula: aut nunq̃ in papilla oculi alieni faciẽ tuã vidisti? Adeo. Immo sepe. Aug°. Cur multo breuior q̃ est apparet? Adeo. Quid enĩ velles aliud q̃ vt ꝓ mõ speculi videret? Aug°. Necesse est ergo imagines corporũ si parua sunt corpora in quibus apparẽt/ paruas apparere. Adeo. Necesse omnino. Aug°. Cur er- C
go cũ taꝫ paruo spacio sit anima q̃ corpus est eius/ tam magne in ea possunt exprimi imagines: vt ꝛ vrbes ꝛ latitudo terrarũ/ et queq̃ alia ingentia apud se possit imaginari? Uolo enĩ cogites paulo diligentius/ quanta et q̃ multa memoria nostra contineat/ que vtiq̃ anima nr̃a cõtinẽtur. Qui ergo fundus ẽ/ qui sinus/ que immensitas que posset hec capere/ cũ ꝛ eam tantã quãtum corpus est/ supior ratio docuisse videatur? Adeo. Nõ inuenio quid respõdeã: nec satis explicare possũ/ q̃ntũ me ista moueant: et multũ me ip̃m derideo/ q̃ supiori rationi tã cito consenserã/ vt ex isto corpis mõ quãta sit aĩa terminarẽ. Aug°. Nõ ergo iã tibi tale aliqđ videt q̃lis ventus est? Adeo. Nullo mõ: Etiã si aer iste cuiꝰ q̃si
ꝛ flatũ ventũ esse probabiliter credit/ vni- Al. flatum
uersũ istũ mũdũ possit implere: innumerabiles tales tãtosq̃ mũdos secũ aĩa imaginari potest: quas imagines q̃ spacio ptine-
at/ suspicari nõ possum. Aug°. Uide ĝ ne Al. supputare
meliꝰ sit eã credere/ vt supiꝰ dixerã: nec lõgã/ nec latã/ nec altã: sicut mihi de iusticia concesseras. Adeo. Facile assentirer/ nisi me plus conturbaret: quo rursũ pacto tantorum spaciorũ imagines innumerabiles

nulla sua ⁊ longitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine capere possit.

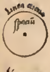
Qꝛ sola lōgitudo q̄ linea vocat̄/ nō nisi intelligi aio pōt: ī corpe inueniri nō potest: ⁊ ꝙ nō de noīb⁹ laborādū sit cū res aperta sit: semperqꝫ rer̄ curā magis q̄ v̄boꝝ habere nos delectet: Ca. VI. Aug⁹:

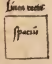
a I Nueniemus hoc fortasse quātū licet/ si ꝑus diligēter discutiam⁹ hec tria: id est lōgitudinē/ latitudinē/ ⁊ altitudinē. Itaqꝫ enitere cogitare lōgitudinē/ que adhuc nullam latitudinē assumpserit. Adeo. Nihil possum tale cogitare: Si eñ filū aranee in animo cōstituero/ quo nihil exilius solemus videre: occurrit mihi etiā in eo tñ ⁊ longitudo ꝑ se/ et latitudo/ et altitudo: Que qualescunqꝫ sint: esse tamen negare nō possum. Aug⁹. Nō vsqꝫquaqꝫ absurda ē respōsio tua: sed certe cum tria ista ī aranee filo esse intelligis: discernis hec/ ⁊ quid inter se differant/ nosti. Adeo. Quid/ nisi quid differant nossē? An aliter potui videre nihil horum deesse huic filo? Aug⁹. Quo igitur intellectu hec discreuisti/ hoc potes etiam seiunctis alijs/ solā longitudinē cogitare: si nec aliquod corpus voluas animo: Nā quodcunqꝫ fuerit/ his omnibus nō carebit: Incorporeū est eñ quod te nūc intelligere cupio: nam sola longitudo non nisi intelligi animo potest: in corpe inueniri nō potest. Adeo. Iā intelligo. Aug⁹. Ergo istā lōgitudinē si q̄s secare cogitatione ꝑ longum velit/ vides ꝑfecto nō posse: Nā si pōt/ inest

b etiā latitudo. Adeo. Mānifestū ē. Aug⁹: Hanc igit̄ longitudinē merā ⁊ simplicē si tibi placet lineā vocem⁹: sic eñ nole a doctis multis appellari solet. Adeo. Uoca quicquid vis: non eñ mihi de noibus laborandū est cū res aperta sit. Aug⁹. Bñ facis: et non solū approbo/ verūetiam moneo: vt semp rer̄ curā magis q̄ verboꝝ te habere delectet. Sꝫ linea ista quā iam vt opinoꝛ bene intelligis: si porrigat̄ siue ex vna siue ex vtraqꝫ parte qua ī longū porrigi potest: cernis nullū esse finē: An ad hoc contēplandū minus valet acies mētis tue? Adeo. Contēploꝛ oīno: ac nihil facilu⁹. Aug⁹. Uides ergo etiā nullam figurā posse fieri/ si nihil agat̄ aliud/ q̄ vt illa linea porrigat̄. Adeo. Quā dicas figurā nōdū itelligo.

Figure descriptio: ⁊ ꝙ sit ꝑstāti⁹ credere cum rōne auctoritati/ qꝫ auctoritati sine rōne: Ca. VII. Aug⁹:

a F Iguram interim voco/ cum aliqđ spacium linea lineisve concludit̄: tanqꝫ si circulū faceres/ aut quattuoꝛ lineas finibus suis sibimet iungeres: ita vt nullius finis ab alterius copulatione liber esset.

Adeo. Quid dicas figuram iam me videre arbitroꝛ: sed vtinā tam viderē q̄ ista tendāt: aut quid ex his effectur⁹ sis/ vt ego qđ de aīa requiro sciā. Aug⁹. Hoc initio te admonui: ⁊ postulaui/ vt patienter ferres aliquantū circūitū nostrum: qđ itē quęso vt facias. Non leuis res querit̄: non facilis ad cognoscendum: nosse eñ hoc plane ac tenere volumus/ si fieri potest. Aliud est eñ cum auctoritati credimus: aliud cū rationi: Auctoritati credere magnū compendiū est ⁊ nullus laboꝛ. Qđ si te delectat/ poteris multa legere/ q̄ magni ⁊ diuini viri de his rebus necessaria q̄ videbāt/ et salubriter imperitioꝛibus quasi nutu quodā locuti sunt: credi qꝫ sibi voluerunt ab his quoꝝ animis vel tardioribus vel implicatioꝛib⁹ alia salus esse nō posset. Tales eñ homines: quoꝝ profecto maxima multitudo ē: si ratione velint verū cōp̄hendere/ similitudinibus rationū facillime decipiūtur: et in varias noxiasqꝫ opiniones ita labunt̄/ vt emergere inde ac liberari/ aut nunq̄/ aut egerrime queant. b
His ergo vtilissimū ē excellētissime auctoritati credere: ⁊ s̄m h̄ agere vitā: qđ si tutius putas: nō solū nihil resisto/ sed etiā multum approbo. Si autē cupiditatem istam refrenare non potes: qua tibi ꝑsuasisti ratione ꝑuenire ad veritatem/ multi et longi circūitus tibi tolerādi sūt/ vt nō rō te adducat/ nisi ea que sola ratio dicēda est: id ē vera ratio: ⁊ non solū vera/ sed ita certa/ et ab oī similitudine falsitatis aliena: si tñ vllo mō hec ab homine inueniri pōt: vt nulle disputatiōes false aut verisiles ab ea te possint traducere. Adeo. Nihil iam ꝑ̄propere desiderabo: agat ac ducat ratio q̄ vult dūmodo ꝑducat.

De auctoritate et ratione.

Qꝛ linea vna si ī īfinitū ducat̄/ figurā nō ꝯstituit/ sed ī circulū flexa: nec pauciores trib⁹ rectis lineis figurā facere pñt: hec aūt trib⁹ angulis ꝯstat parib⁹ quidē tñ si pares

207

fuerint lineę: ⁊ hęc ceteris melior atq pulchrior est: Ca.VIII. Aug.

A D Eus hoc faciet/qui aut de solis talibus rebus/aut certe de his maxime deprecādus est: Sed ad rē quā institueram redeamus. Nam et si quid sit linea / et quid sit figura iam tibi notum est: Dic quod abs te quęro: id est vtrum putes vllam figuram fieri posse/si linea ex vtraq parte/aut ex altera per infinitum ducatur. Adeo. Nullo modo id fieri posse ꝯsumo. Aug. Quid igitur agendum est vt figurā faciam᷒? Adeo. Quid nisi/ vt illa linea infinita non sit/et ducatur i circulū/vt ex alia parte se contigat: Non eñ video quō aliter possit ex vna linea ꝯcludi aliqđ spaciū: quod nisi fiat/ ſm tuā descriptionē figura non erit. Aug. Quid si rectis lineis figurā facere velim: potest fieri vt de vna linea fiat/an nō pōt? Adeo. Nullo mō. Aug. Quid duabus? Adeo. Nec hoc quidem. Aug. Quid trib᷒? Adeo. Video posse.

Quot lineis figura fiat. Aug. Vñ igitur nosti ac tenes: cū figura tribus lineis rectis faciēda ē: min᷒ q̄ trib᷒ nō posse. An si vlla tibi aduersetur ratio: de hac te sentētia deuocabit? Adeo. Plane si quis mihi hoc falsum esse mōstrauerit/ nihil erit

B quō me scire posse confidā. Aug. Nūc q̄ illud rñde/quomō trib᷒ lineis figurā feceris. Adeo. Cū se finib᷒ iungūt. Aug. Quid vbi se iungūt/nōne videtur tibi angul᷒ fieri? Adeo. Ita ē. Aug. Quot ergo angulis hęc figura cōstat? Adeo. Totidē quot lineis.

Quō tribus lineis figura possit fieri. Aug. Quid ipsas lineas /pares constituis/ an impares? Adeo. Pares.

Aug. Quid? Anguli tātundē oēs patent / an est alius alio cōtractior vel apertior? Adeo. Etiā ipsos pares esse video. Aug. Potest ne fieri/ vt in figura quę tribus rectis parib᷒ lineis facta sit/ impares anguli sint: an non pōt? Adeo. Nullo prorsus mō. Aug. Quid si rectis lineis trib᷒/

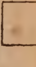

sed imparibus figura ꝯstet: possunt etiā in ista pares esse anguli: an aliud intelligis? Adeo. Oīno nō possunt. Aug. Recte dicis. Sed dic quęso / quęnā tibi figura melior videatur ⁊ pulchrior: Ea ne q̄ paribus/an q̄ imparibus lineis ꝯstat. Adeo. Quis dubitat eā esse meliorē i qua ęqualitas pręualet?

Qr eq̄litas inequalitati p̄ponatur: quapropter melior figura e q̄ q̄tuor lineis rectis parib᷒/q̄ q̄ tribus cōstat / in quibus seruatur queda inconcussa iusticia: iusticia autem cū in quadā distinctione sit/ non ē nisi in rebus i quibus quedā dissimilitudo est: Ca.IX. Aug.

E Rgo inequalitati ęqualitatē p̄ponis? Adeo. Nescio vtrū quispiā non p̄ponat. Aug. Vide nūc in figura quę tribus angulis paribus perfecta est/quid in ea sit angulo contrariū: id ē ex altera parte contrapositū/vtrū linea/an angulus. Adeo. Lineam video. Aug. — In triangulo quid angulo contrarietur

Quid ergo si et angulus angulo / et linea lineę ꝯtraria nō sit: nōne fateris ęqualitatē esse potiorē in ea figura in qua id accidit? Adeo. Fateor quidem: sed quemadmodum id fiat trib᷒ lineis oīno non video. Aug. Quid quattuor lineis/ pōt ne hoc fieri? Adeo. Prorsus pōt. Aug. Melior est igitur figura/ quę quattuor lineis rectis paribus/q̄ quę trib᷒ constat. Adeo. Melior certe: siquidē magis in ea ęqualitas valet.

Aug. Quid q̄ istā q̄ quattuor rectis paribus lineis constat: censes ne posse etiam ita fieri/vt nō anguli oēs in ea pares sint: an non putas? Adeo. Video posse. Aug. Quonā modo? Adeo. Si duo contractiores / duo apertiores sint. Aug.

Vides ne etiā / quēadmodū et ambo contractiores et ambo apertiores sibi cōtrarij sint? Adeo. Ac verissime atq aptissime. Aug. Seruatā igitur ⁊ hic quāta seruari potuit cernis ęqualitatē: Cernis eñ perfecto fieri nō posse/vt cū quattuor parib᷒ lineis figura perficitur: non aut oēs/aut certe vel bini anguli pares sint: quęq tñ paria sūt sibi/ ex ꝯtrario respondere. Adeo. Cerno: et firmissime teneo. Aug. Nihil

B ne te mouet etiā in his rebus tāta et tā incōcussa quędā iusticia? Adeo. Quo nam mō? Aug. Quia nihil vt arbitror dicimus esse iusticiā nisi ęquitatē: Equitas autem ab ęqualitate quadā videtur appellata. — Iusticia est equitas

Sz q̄ in hac ꝟtute ęquitas/nisi vt sua cuiq tribuantur? Porro sua cuiq / nisi quadā distinctione tribui non pōt: an aliter putas? Adeo. Manifestum ē/et ꝓrsus assentior. Aug. Quid distinctionem: arbitraris ne esse vllā/si oīa paria sint vt nihil oīno inter se differāt? Adeo. Nullo mō. Aug. Ergo iusticia nō seruari potest nisi i rebus

in qb⁹ seruat̃/sit q̃dã/ vt ita dicã/ īparilitas
et dissilitudo. Adeo. Intelligo. Aug⁹.
E Cũ igit̃ fateamur istas figuras de quibus
agim⁹ inter se esse dissiles: illã scʒ q̃ trib⁹/et
hanc q̃ q̃ttuor angulis ɔstat: cũ ambe pari-
bus lineis fiãt: nõne videt̃ tibi q̃dã retẽta
iusticia: vt illa q̃ habere non põt parilitatẽ
contrarioꝶ/inconcussam teneat angulorũ
equalitatẽ: in hac võ quia tanta ẽ contra-
rioꝶ ɔgruentia/ illa lex anguloꝶ admittat
nõnullã iequalitatẽ? Hoc ergo cũ me mul-
tũ mouerit/querendũ abs te visũ est: quo
nam mõ ista veritate/ equitate/ equalitate
delectare. Adeo. Iã cerno qd dicas/ ꝛ nõ
mediocriter admiror. Aug⁹. Age nũc/ qr
inequalitati equalitatẽ iure preponis: nec
quisq̃ omĩno est vt opinor humano sensu
p̃ditus/ cui non id videatur: queram⁹ si pla
cet figurã/ in qua summa equalitas inueni-
ri queat: quecunq̃ enim erit/ ea ceteris sine
dubitatione p̃feretur.

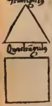

Figura ĩ qua summa equalitas inuenitur/ceteris prefert: in datis autem figuris multiplex inequalitas reperitur: Ca. x.

A Adeo. Placet vero: ꝛ q̃ ista sit/ scire cupio.
P Aug⁹. Prius ergo r̃nde/ vtꝶ tibi
illaꝶ figuraꝶ/ quaꝶ iã quãtũ satis
C videbat̃ facta mẽtio est/ ea videat̃ excelle-
re/ q̃ quattuor lineis paribus totidẽq̃ an-
gulis parib⁹ cõstet: Nãq̃/ vt vides/ in hac
ꝛ lineaꝶ equalitas ꝛ anguloꝶ est: ꝛ qd in il
la que trib⁹ lineis paribus claudit̃ nõ inue
niebam⁹/ adest huic parilitas ɔtrarioꝶ: nã
linee linea/ ꝛ angulus angulo ẽ(vt cernis)
ɔtrari⁹. Adeo. Ita võ ẽ vt dicis. Aug⁹.
Habet ne summã equalitatẽ/ an aliter tibi
videt̃? Nã si habet/ frustra vt instituerã⁹
aliã querimus: Si autẽ nõ habet/ volo id/
ipsũ mihi abs te demonstret̃. Adeo. Ui-
det̃ mihi habere: nã vbi ꝛ anguli pares ꝛ li
nee pares sũt/ vbi dep̃hendã iequalitatẽ non
video. Aug⁹. Ego aliud sẽtio: Nã recta li
nea donec veniat ad angulos/ summa eq̃-
litate p̃dita est: sed cũ ex diuerso latere alia
coniũgitur linea/ ꝛ angulũ facit: nonne cẽ-
ses hoc ipsũ esse iequale? An tibi figure pe
qua linea clauditur cũ illa parte que angu
lo concluditur/ ɔgruere videtur equalitate
aut similitudie? Adeo. Nullo mõ: Et me
pudet temeritatis mee: eo eñi ductus sum
qr ꝛ angulos ĩ ea pares inter se ꝛ latera cer
nerẽ: Sed quis nõ videat eoꝶ lateꝶ ab an
gulis magnã differẽtiã? Aug⁹. Accipe ali B
ud iequalitatis apertissimũ indiciũ: Certe
eñi cernis/ vel illam figurã triangulã pari-
bus lineis ɔstantẽ/ vel istam quadratã ha-
bere aliqd medium. Adeo. Cerno plane.
Aug⁹. Quid ab eodẽ medio/ cũ lineas ad
oẽs figure partes ducimus: pares ne tibi
duci linee videnť/ an impares? Adeo. Im
pares p̃fsus: naʒ longiores eas necesse est
esse quas in angulos ducim⁹. Aug⁹. Iste
in quadrata quot sunt/ ꝛ quot in triangu-
la? Adeo. Quattuor hic/ tres ibi. Aug⁹.
Quid minime omniũ/ q̃ rursũ: ꝛ quot sunt
in figura vtraq̃? Adeo. Totidẽ scʒ ee q̃ i
media latera ducuntur. Aug⁹. Uerissime
mihi videris dicere: neq̃ hic op⁹ ẽ diuti⁹ ẽ
immorari: ad id eñi qd volum⁹ satis ẽ: Nã
et magnã equalitatẽ hic seruari vt opinor
vides: ꝛ tamẽ nondũ ex omni parte p̃fectã.
Adeo. Omnino video: et que illa figura
sit que habeat summã equalitatem/ nosse
vehementer expecto.

Circulus figura ẽ p̃fectior alijs: longitudo autẽ latitudini p̃stat/ eo qr minus diuidi potest: punctum vero cum sit indiuisibile/ potissimũ omniũ est: quod ꝛ signũ nonnunq̃ dicit̃: Ca. xi.

Aug⁹.
A Uã censes nisi eã cuius/ ꝛ extremi
Q tas sibi ɔcors est vndiq̃/ nullo an-
gulo equalitatẽ p̃turbãte/ et a cui⁹
medio ad oẽs extremitatis partẽs pares li
nee duci p̃nt? Adeo. Iã vt opinor intelli
go: nam illã figurã que vna linea in circulũ
ducta terminatur/ mihi videriſ describere.

Aug⁹. Recte itelligis. Nũc itaq̃ illud ɔsi
dera: cũ superior ratio docuerit lineã in sola
lõgitudine intelligi/ nec quicq̃ latitudinis
vsurpare: ꝛ ideo p̃ longũ qua ducitur diui-
di non posse/ vtrũ tibi videat̃ figura queli-
bet sine latitudine inueniri. Adeo. Nul-
lo mõ. Aug⁹. Quid ipsa latitudo? põt ne
longitudine non habere: q̃uis latitudo so
la sit/ quemadmodũ superius longitudinẽ
sine latitudine itelleximus: an nõ potest?
Adeo. Uideo nõ posse. Aug⁹. Uides q̃
etiã illud nisi fallor/ qr latitudo ab oĩni p̃te
diuidi queat: linea võ p̃ longũ non queat.
Adeo. Manifestũ ẽ. Aug⁹. Quid ergo
putas pluris habendũ: qd diuidi põt/ an id
qd non põt? Adeo. Profecto id quod nõ

pȏt. Aug⁹. Pręponis igit͛ lineā latitudini. Nā ſi qȯ diuidi nō poteſt ꝓponēdū eſt: ꝓponam⁹ neceſſe eſt etiā id qȯ min⁹ diuidi poteſt: Latitudo aūt ex oī pte diuidit͛: longitudo vo nō niſi ex diuerſo: nā ꝑ longū diuiſionem nō admittit: Eſt ergo latitudine ꝓſtantior. An tu aliter exiſtimas? Adeo. Iſta pꝛſus ratio cogit fateri vt dicꝭ. Aug:

B Iam quęram⁹ ſi placet: vtrū ſit aliqd ī iſta ratione/ qȯ omnino non queat diuidi: erit eñ hoc multo etiā ꝙ illa linea meli⁹. Nam

lineā cernis ex diuerſo innumerabiliter ſecari poſſe: itaqꝫ tibiꝫpſi hoc inueniendū dimitto.

Adeo. Ego illud puto nō poſſe diuidi/ qȯ mediū in figura ponebamus: vñ ī extrema lineę ducūt͛: Nā ſi diuidit͛/ lōgitudine aut etiā latitudine carere nō pȏt. Sꝫ ſi longitudinē ſolā habet: iam nō vñ ducūtur lineę/ ſed ipſa linea ē: Si vo etiā latū ē: aliud deſiderat mediū a quo in extrema latitudinis lineę ducant͛. Vtrūqꝫ aūt hoc ratio reſpuit. Id erit igitur qȯ diuidi nequeat. Aug⁹. Recte dicis. Sed nōne tibi aliquid tale videt͛ etiā illud vñ linea ducitur: et ſi figura nondū ſit cui⁹ mediū intelligamus? Illȯ eñ dico lineę ꝓncipiū a quo incipit longitudo: qȯ volo ſine vlla lōgitudine intelligas: Nā ſi lōgitudinē intelligis: nequaꝙ pfecto intelligiſ vñ ipſa incipit lōgitudo. Adeo. Tale oīno. Aug⁹. Hoc ꝙ qȯ iam te intelligere video/ potētiſſimū omniū eſt ꝙ demōſtrata ſunt: Siquidē hoc eſt qȯ nullā diuiſionē patiat͛: et punctū vocatur cū mediū tenet figurę: ſi autē principiū lineę eſt vel lineis/ aut etiā finis: vel cū oīno aliqd notat qȯ ſine partibus intelligendū ſit/ nec tñ obtineat figurę medium

Signū qd ſit ſignū dicit͛. Eſt ergo ſignū nota ſine parti-

Pūctū qd ſit bus: Eſt aūt pūctū nota/ mediū figurę tenens. Ita ſit vt oē punctū etiā ſignū ſit: nō autē oē ſignū punctū videat͛: Volo eñ de his nominibus inter nos conuenire/ vt min⁹ inter diſputādū circūloqmur: ꝗꝗ plerīqꝫ punctū appellent/ non ꝙ oīs figurę mediū/ ſꝫ ꝙ ſoli⁹ circuli vł pilę tenet: tametſi minus nob de vocabuł laborandū ē. Adeo. Aſſentior.

Punctū potēs ē quo lōgitudo ⁊ latitudo/ figurę quoqꝫ et anguli omnes indiget: ipſum autē nullius horū eget: et altitudo qd aliis addat: Ca. xii. Aug⁹.

A Ides certe etiā quātū valeat: Nā ab ipo incipit linea/ ipo terminat͛: et figuraꝫ rectis lineis nullā videmus fieri poſſe/ niſi ipſo angulus claudat͛. Deinde vndecūqꝫ ſecari linea pȏt/ ꝑ ipſuꝫ ſecat͛: cū ipſuꝫ oīno nullā in ſe admittat ſectionē: Nulla linea lineę niſi ꝑ ipſū copulat͛. Poſtremo cum ceteris planis figuris: naꝫ de altitudine adhuc nihil diximus: eam ꝓponendā ratio demonſtrauerit ꝙ circulo clauditur/ ꝓpter ſummā ęqualitatē/ ꝙ alia ipſius ęq̄litatis moderatio eſt/ ꝙ punctum in medio cōſtitutū? Multa de hui⁹ potētia dici poſſunt: ſed adhibeo modū/ et tibiꝫpſi cogitanda plura ꝑmitto. Adeo. Sane vt videat͛: non eñ me requirere pigebit ſi qd fuerit obſcurius: cerno autem mediocriter vt puto magnā hui⁹ ſigni eſſe potentiam. Aug⁹. Nunc ꝙ illud attende: cū ⁊ quid ſit ſignū/ ⁊ qd ſit longitudo/ et qd ſit latitudo ꝑſpexeris: quid horū tibi videatur alteri⁹/ et cuius indigere/ ſine quo eſſe non poſſit. Adeo. Video ꝙ latitudo longitudine indigeat: ſine q̄ pꝛſus intelligi non pȏt. Rurſus longitudinē cerno latitudine quidem non indigere vt ſit/ ſꝫ ſine ſigno illo eſſe nō poſſe. Illud autē ſignū ꝑ ſemetipſū eſſe: et nulli⁹ hoꝝ indigere manifeſtū eſt. Aug⁹. Ita eſt vt dicis: ſꝫ diligētius cōſidera/ vtrū latitudo vere vndiqꝫ ſecari queat: an aliūde nec ipſa ſectionē poſſit admittere: ꝗuis plus admittat ꝙ linea. Adeo. Neſcio pꝛſus vñ non poſſit. Aug⁹. Credo te nō recordari: nam neſcire iſtud nullo mō potes: quare cōmonefaciā te iſto mō. Certe eñ latitudinē ſic intelligis/ vt cogitatione tua ꝺ altitudine nihil vſurpes. Adeo. Sic omnino. Aug⁹. Accedat igit͛ huic latitudini altitudo: et reſponde iaꝫ vtrū etiam aliqd acceſſerit/ quo magis vndiqꝫ ſecari queat. Adeo. Mire oīno admonuiſti: Nunc eñ video non ſolū deſup aut ex inferiori parte/ ſed a lateribus quoqꝫ admitti poſſe ſectionē: nihilqꝫ oīno remāſiſſe/ vñ nō queat penetrare diuiſio: Quare manifeſtū ē ⁊ latitudinē ex his partib⁹ ſecari non poſſe/ ꝑ quas ſurrectura ē altitudo. Aug⁹. Cū

C tibi igitur ſi non fallor/ ⁊ lōgitudo ⁊ latitudo et altitudo nota eſt: quero vtꝝ poſſint deeſſe duo ſuperiora/ vbi aderit altitudo. Adeo. Sine lōgitudine quidē video eſſe non poſſe altitudinē: ſine latitudine autē

potest. Aug°. Redi ergo ad cogitationem latitudinis: et si eam quasi iacentē animo figurraueris/erigaẜ in† quodlibet lat°: tanq̄ si eā velles p tenuissimā rimā vbi se claus se ianue isigūt educere. An nondū intelligẜ quid velim? Adeo. Intelligo q̄d dicas: sed nondū fortasse quid velis. Aug°. Illud scȝ vt respōdeas/vtrū sic erecta latitudo videaẜ tibi migrasse i altitudinē/ ⁊ latitudinis iā nomen descriptionēq̄ȝ amisisse: an adhuc maneat latitudo/ q̄uis ita sit collocata? Adeo. Videẜ mihi altitudo eē facta. Aug°. Recordaris ne obsecro quē admodū altitudinē definieram°? Adeo. Recordor plane: et me iam sic respondisse pudet: Nā etiā hoc modo quasi erecta latitudo sectionē p longum deorsum versus nō admittit: quare nulla in ea pōt interiora cogitari: q̄uis mediū ⁊ extrema cogitētur: Scđm autē supiorē demōstrationē altitudinis/quam fecisti vt recordarer: nulla oīno ē altitudo/vbi nihil int° cogitari potest. Aug°. Recte dicis: ⁊ sic te oīno meminisse cupiebā: Quobrem illud iam volo respondeas/vtrū † falsum vero antepo nas. Adeo. Iam hinc dubitare/incredibilis dementia est. Aug°. Dic ergo que so te: Nunquid nā vera linea est/que p longū secari potest: Aut verū signū quod nllo mō secari pōt: Aut vera latitudo/ que cū erecta ē/vt diximº/sectionē p longū deorsū versus admittit? Adeo. Nihil minus.

Al.†quolibet

Al.†falso verum

Q̄r vera linea/ vera latitudo/aut etiā verȝ punctū ocul' corporeis videri nequeat: ea pp̄ter anim° q̄ talia cernit icorpore° ē: ⁊ substātia q̄dā rationis pticeps regēdo corpi accōmodata: Ca. XIII.

Aug°. Nūq̄ȝ ne igiẜ oculis istis corporeis/ vel tale punctū/ vel talē lineā/vel talem latitudinē vidisti? Adeo. Oīno nunq̄ȝ: Nō eñ sunt ista corporea. Aug°. Atqui si corporea corporeis ocul' mira quadā reȝ cognitione cernunẜ: oportet animū q̄ videm° illa incorpalia/ corporeū corp° vē nō esse: an tu aliter existimas? Adeo. Age/ iā ɔcedo corp° nō esse animū vel q̄cq̄ȝ corporeū: Quid est tandē dic mihi? Aug°. Vide interim verū confectū sit carere illū illa oīni quantitate/ de qua nūc questio ē: nā quid sit animus/oblitū te esse miror priore inter nos questione discussū:

Epilogus predictor

Meministi eñ te quesisse primitus/ vñ esset: q̄d duob° modis a nobis tractatū esse memini: vno/ quo q̄si de regione ei° quesitū est: altero/ vtrū nā ex terra/ vel igne/ vl' alio quopiam istoȝ elementoȝ esset: vl' ex oīibus/ vel ex aliquib° hoȝ. In qua questione constituta inter nos: nō magis hoc querendū esse/ q̄ȝ vñ sit terra: vel si quid aliud elementoȝ singuloȝ. Intelligendū est eñ q̄q̄ȝ deus fecerit animū habere illū certam substātiā/ q̄ neq̄ȝ † terrena/ neq̄ȝ ignea/ neq̄ȝ aerea sit/ neq̄ȝ humida: nisi forte arbitrādū ē deū terre dedisse/ vt nihil aliud sit q̄ȝ terra: et nō dedisse aīo/ vt nihil aliud q̄ȝ anim° sit. Si aūt definiri tibi animū vis/ et ideo queris q̄d sit anim°/ facile respondeo: Nā mihi videẜ esse substantia q̄dā ratiōis particeps/ regēdo corpori accōmodata.

3.ca.1.

Al.terrea

Anim° q̄d sit

Q̄r anim° i locali spacio nō sit: cū ⁊ corpori ⁊ linee sit melior/ vt punctū: ob id ⁊ tanta valet in corpe sine corporea magnitudine: q̄d daẜ videri religiosis animis/ seipsos ⁊ deū suū/ id est veritatē/ pie ⁊ caste querentibus: Ca. XIIII.

Aug°. Iamq̄ȝ illud potius attēde: vñ ambigiẜ nūc: vtȝ quantitas/ et quasi vt ita dicā locale spaciū in aīo vllum sit: Nā pfecto quia corpus nō est: neq̄ȝ eñ aliter icorporea illa cernere valeret: vt superior ratio demōstrabat: proculdubio caret spacio quo corpa metiunẜ: Et ob hoc recte credi/ aut cogitari/ aut itelligi talis eius quantitas nō potest. Si aūt te mouet/ cur tanta celi/ terre/ marisq̄ȝ spacia memoria ɔtineat: cū sit ipe nullius quātitatis: mira quedā vis est: quā tamē ex his que a nobis comperta sunt/ quātū inest ingenio tuo luminis animaduertere potes. Si eñ corpus nullū est/ vt ratio iā ostendit: quod longitudine/ latitudine/ altitudine careat: nihilq̄ȝ hoȝ nisi cū aliis duob° esse in corpore potest: animo tamē etiā solā lineam interiore quodā oculo/ id est intelligentia/ videre concessum ē: arbitror nos cōcedere sic animū corpus nō esse/ vt sit corpore melior: quo ɔcesso nō opinor dubitandū esse eum etiam linea esse meliorē: Ridiculū est eñ cum tria illa insint corpori vt corp° sit/ non his omnibus esse meliorem/ qui corpore est melior. At ipsa linea: q̄ melior esse conuincitur animus/ ideo ceteris duobus

prestat/q: minus ꝙ illa duo secari potest. Porro illa duo eo magis secantur ꝙ linea quo magis se in spaciū distēdūt: linea vero spacium nisi lōgitudinis nullū habet: q̄ sublato nihil omnino remanet spacij: Quapropter quicq̄d linea melius est/necesse est nullo spacio sit: ꝛ omnino diuidi secariq; nō possit. Frustra igiꝰ (vt opinor) quantitatē animi q̄ nulla ē/ inuenire laboramus: cum
B eū linea ꝯcedamus esse meliorē. Et si figurarū omniū planarū illa optima ē q̄ circulo
Al. tessicitur. tessingiꝰ: qua rō docuit nihil meliꝰ esse pūcto atq; potentius: qḋ nullo dubitāte ptibus caret: q̄d mirū si aia neq; corporea sit neq; vlla aut lōgitudine porrecta/aut latitudine diffusa/aut altitudine solidata: ꝛ tn̄
Al. tregnū. tantū valeat in corpe/vt penes eā sit regimē oīm mēbrorū: ꝛ quasi cardo quidā i agēdo cūctarū corpaliū motionū? Cū aūt oculi mediū/que pupilla diciꝰ/nihil aliḋ sit ꝙ quoddā punctū oculi: in quo tamen tanta vis ē/vt eo dimidiū celum: cuiꝰ ineffabile spaciū est: ex aliquo eminēti loco cerni collustrariq; possit/nō abhorret vel discrepat a vō animū carere oī corporea magnitudine/q̄ tribꝰ illis differētijs ꝯsūmaꝰ: ꝙuis corporū magnitudies q̄slibet imaginari queat: Sz paucis licet ipso aīo animū cernere .i. vt ipse se animꝰ videat: videt aūt p itelligentiā. Huic soli eñ licet videre nihil esse i rebꝰ potētius ꝛ magnificētius his naturis: q̄ (vt ita dicā) sine tumoribꝰ esse intelligun
Tumor q̄d sit tur. Tumor eñ nō absurde appellaꝰ corpis magnitudo: que si magnipendenda esset: plus nobis pfecto elephāti saperēt: Qḋ se quisq; eorum cognatus dicet elephantos esse sapientes: videlicet q̄ ppter magnitudinē corpis elephātes veluti sapientiores hoibꝰ anponit Sensi eñ ꝙuis admirans: sensi tamē etiā hinc homines sepe ābigere: illud quantuz opinor saltem concedet ille qui hoc fortasse dicit: plus asino sapere apeculā: quorum compare magnitudines plus profecto est ꝙ asinum: Vel quod etiam de oculo dicebamus/ cui non liqueat aquile oculū multo ꝙ noster est/ esse breuiorē? Quo tn̄ illa sublime ita volans/ vt a nobis in tanta luce difficile cernaꝰ: latentē sub frutice lepusculū/ ꝛ sub fluctibꝰ piscē videre compta est. Qḋ si in ipsis sensibus quibus nisi corporea sentire non datū est: nihil ad rē/id est ad vim sentiēdi valet corporis magnitudo: metuendū ne est queso/ne animus humanꝰ: cuius excellētior et pene solus aspectus ē ipsa ratio/qua etiam se inuenire moliꝰ: nihil sit si illū eadē ratio .i. seipsū oī magnitudie qua obtineꝰ/locꝰ carere ꝯuicerit? Magna q̄dā crede mihi magna/sed sine vlla mole de aīo cogitāda sūt. Qḋ facilꝰ cōtingit his qui aut bñ eruditi ad hec accedunt non studio inanis glorie/sed diuino amore veritatis accēsi: aut q̄ iā in his querēdis versanꝰ/ꝙuis minꝰ eruditi ad inuestigāda ea venerint/se patiēter hoibus docibiles prebēt: atq; ab oīni corporū ꝯsuetudine/q̄ntū in hac vita pmittiꝰ/semel auertūt. Fieri aūt nō pōt quadā diuina prouidētia: vt religiosis animis seipsos et deū suū .i. veritatē/pie/caste ac diligēter querētibus/inueniendi facultates desint.

Cur figurarū disciplina et ingeniū exerceat/ ꝛ certiora argumēta afferat: ꝛ si aīa incorpea sit/quō cū corpore crescere videaꝰ: si nō distēdatur/quomō sentiat vbiq; pungēte: (Ca. XV A

Ed ab ista questione ni
f si quid te adhuc moueat/iā recedamus si placet: ꝛ ad aliā transeamꝰ: Quicq̄d autē de illis figuris loquacius a nobis fortasse disputatū ē ꝙ volebas: videbis q̄ntū ad alia valebit/si hāc disceptationē aliq̄d eo adiutaz esse ꝯcedis: Nam et exercet animum hoc genus disciplinarū ad subtiliora cernēda: ne luce illorū repcussus/ ꝛ eā sustinere non valēs: in easdē tenebras quas fugere cupiebat/libēter refugiat: ꝛ affert argumēta nisi fallor certissima: quibus quod fuerit inuētū atq; confectū non impudētē habeat dubitationē/quantū homini tali inuestigari pmissū est. Impudēs dubitatio duobꝰ modis fieri cognosciꝰ: Dum Impudēs dubitatio duplex
aut hō q̄ ratione vti potest intūs hebes pigerq; ad querendā veritatē efficiꝰ/ vt plus velit in tenebris vanitatis remanere/ꝙ in eo q̄ a creatore suo est ꝯditus ad seipsū semel et deū suū vera rōcinatiōe inueniendū inuestigandūq; laborare: Aut tā improba ꝯtumatia ea q̄ ab alijs laborantibꝰ studiose/et pie querentibus/et inuenta/et ꝯfecta sunt/inueniri et ꝯfici posse dubitare: neq; aliā ob causā faciūt/nisi q̄ a semetipsis inuenta non sint. Quod genus inuidie impudentissimū esse/ rō pbat. Minꝰ eñ ego de his rebus dubito/ꝙ de his q̄s istis ocul

videmus cum pituita semp̄ bellũ gerenti/
bus. Quid eñ minus ferendũ ⁊ audiendũ
est/ ꝙ fateri nos ratione p̄stare bestijs/⁊ eã
rẽ fateri esse aliquid/ quã corporeo lumine
sentimus: quam etiã nonnullę bestię meli/
us cernũt? Id autẽ quod ratiõe intuemur
nihil esse contendere: qđ si diceret tale esse
quale illud ẽ quod oculi vidẽt: nihil ꝓfecto
B dici posse indignius videret. Adeo. Acci
pio ista libẽtissime atq; assentior: sed illud
me mouet/cũ corporeę quantitatis nõ esse
animã/res ita clara sit mihi/vt omino quẽ/
admodũ resistam illis argumẽtis: et quid
eorũ non concedam/ prsus ignorẽ. Primũ
cur ętate vt corpus crescit/ita et anima vel
crescat vel crescere videat. Quis eñ neget
pueros infantes/ne bestiarũ quidem non/
nullarũ astutię comparandos? Quis autẽ
dubitet illis crescentibus etiã ipsam in eis
quodãmodo crescere rationẽ? Deide si per
spacium sui corpis anima distẽditur/ quo/
modo nullius quantitatis ẽ? Si autẽ non
distẽditur/quomõ sentit vbiq; pungentẽ?
Aug9. Omino ea queris quę me quoq; sę/
pe mouerunt: Itaq; nõ sum imparatus ti/
bi respondere vt mihi soleo. Utrũ autẽ bñ
ratio que te agit/iudicabit: qualecũq; id ta
men sit/plus certe nõ possum: nisi forte ali/
quid melius cũ disputamus/ in mentẽ di/
uinitus venerit. Sed agam9 si placet mo/
re nostro/vt duce ratione tu tibi ipse respõ
deas: Ac prius quęram9/ vtrũ crescẽtis cũ
corpe animi certũ argumentũ sit/ ꝙ ętatis
accessu aptior humanę cõsuetudini homo
⁊ in ea magis magisq; peritus est. Adeo.
Age vt placet: Nam ⁊ ego id genus docen
di ac discẽdi maxime ꝓbo: Nescio quo eñ
mõ cũ id qđ nesciens quęrebã ipse respon/
deo: fit ipsa inuentio nõ modo re/sed ⁊ ani
mi ratione etiam dulcior.

Ar. tadmi/
ratione

Uirtus definit: et eidem circu/
lus similior ꝙ̃ cetere plane figure
dicitur: non magnitudine spacij/
sed quadã ꝯformatione: ⁊ tali dici
tur animus crescere: nec maior fit/
sed melior: Ca. XVI. Aug9.

A Ic ergo vtrũ tibi maius et melius
D duo quędã: an vnũ atq; idẽ eẽ vi/
deat duob9 nominib9 appellatũ?
Adeo. Scio aliud esse qđ mai9/ aliud qđ
melius dicimus. Aug9. Quid hoꝝ duoꝝ
est cui9 esse putes quantitatẽ? Adeo. Id
videlicet qđ maius dicimus. Aug9. Quid
cum duarum figurarũ rotundam quadra/
ta meliorẽ esse confitemur: quãtitas ne id
facit/ an quid aliud? Adeo. Nullo mõ q̃n
titas: sed illa de qua supius ęgimus ęqua/
litas/hui9 excellẽtię causa est. Aug9. Nũc
ergo illud attende: vtrũ tibi videat virtus ¶Uirtus q̃d sit
ęq̃litas quędã esse vitę/rationi vndiq; cõ/
sentiẽtis: Nã si aliud ab alio in vita discre/
pet: magis (ni fallor) offendimur/ ꝙ si aliq̃
pars circuli/ maiore minoreve interuallo/
ꝙ alię partes distet a pũcto ẽ: An tu aliter
existimas? Adeo. Immo assentior: ⁊ hãc
q̃ abs te descripta ẽ/ ꝓbo esse ꝟtutẽ: Nã ⁊
rõ non dicẽda ẽ aut existimãda nisi vera: ⁊
cuius vita ꝑ oĩa congruit veritati/ is est
ꝓfecto vel solus/ vel certe maxime qui bñ
atq; honeste viuit: ⁊ qui ita sit affectus/so/
lus habere virtutẽ/⁊ ea viuere iudicãd9 est.
Aug9. Probe dicis. Sed certe etiã illud vi/ B
des (vt opinor) similiorẽ esse ꝟtuti circulũ
ꝙ figuraꝝ planarũ aliã quamlibet. Hinc ẽ
eñ qđ apud horaciũ magnis laudib9 sole/
mus extollere illũ versũ quo ait/cũ de sapi
ente ageret: Fortis ⁊ in seipso totus teres Horatius
atq; rotũdus. Et recte: Nã neq; ĩ animi bo li. 2 sermonũ
nis quicq; inuenis/ qđ magis sibi ex omni
parte consentiat ꝙ virtutẽ: neq; ĩ planis fi
guris ꝙ circulũ: Quobrẽ si circulus nõ ma/
gnitudine spacij/ sed quadã conformatio/
ne cęteris p̄stat: q̃nto mag9 de ꝟtute exist/
mandum est/ꝙ nõ maioris loci occupatio/
ne/sed diuina quadã congruentia rationũ
atq; ꝯcordia/cęteras affectiones animi su/
perat. Cũ autem puer ꝓficit laudabiliter/
ad quam rẽ magis ꝙ ad virtutẽ ꝓficere di/
cit? An tibi nõ videt? Adeo. Manifestũ
est. Aug9. Non igit tibi debet videri ani/
mus sicut corpus crescendo cũ ętate ꝓfice/
re: ꝓficiẽdo eñ ad virtutem ꝑuenit: quam
fatemur nulla spacij magnitudine/sed ma/
gna vi constantię pulchrã esse atq; ꝑfectã:
Et si aliud ẽ mai9/ aliud meli9 vt iã dedisti:
quicq̃d aĩa cũ ętate ꝓficit/composq; ratio/
nis fit/ non mihi videt fieri maior/sed meli
or: ꝙ si membroꝝ id faceret magnitudo: eo
quisq; prudentior esset/quo longior aut va
lidior: qđ se aliter habere nõ opinor/nega/
bis. Adeo. Quis istud negauerit? Sꝫ ta/
mẽ cũ ꝓficere animã per ętatẽ etiã tu con/
das: miror q̃ fiat/vt oĩs quãtitatis expers: ⁊
si nõ mẽbroꝝ spacio/at certe tpis ad iuuet.

Sicut aīa magnitudine mēbrorum non augetur: ita nec longo tēpore fit lōgior: licet multa a corpore ad animum transferantur: sicut ecōuerso: Ca. XVII. Aug⁹.

A Esine mirari: nā et hic tibi satisfaciā rōne D rideo: Ut eñ mēbroꝝ magnitudo ideo nihil affert argumēti cur aīaz adiuuet/ ꝙ multi exilioribus breuioribusq mēbris prudētiores īueniunt ꝙbusdā magna mole corpis p̄ditis: Ita quoniā iuniores nōnullos senioribus plerisq / magis industrios atq strēnuos videm⁹: non video cur putāda sint spacia tpis in ętatib⁹ īcremēta vt corporibus sic animis dare: cum et ipsa corpora quibus p temp⁹ crescere/ atq ampliora spacia tenere ꝯcessū ē/ sępe sūt annosiora breuiora: nō mō senilia/ q̄ magnitudine tpis ꝯtrahuntur atq minuunt/ sed etiā pueroꝝ/ ꝙs animaduertim⁹ his breuiores esse corpe/ quib⁹ sūt ętate maiores. Si igit porrecta in plurimū tpa/ ne ipsis quidē corpib⁹ magnitudinis afferūt causam/ sed oīs illa seminis vis ē/ et quorundā naturę numeroꝝ sane occultoꝝ et difficiliū ad dinoscendū: quanto min⁹ arbitrandū ē lōgo tpe aīam fieri longiorē/ qꝛ eam videm⁹ vsu

B rerū atq assiduitate multa didicisse. Qđ si te illud mouet ꝙ solemus eam/ quā gręci μακροθυμίαν vocāt/ longanimitatē interpretari: aīaduertere licet a corpe ad animū multa ꝟba trāsferri: sicut ab aīo ad corpus: Nā si montē improbū/ et iustissimā tellurē dixit virgili⁹: q̄ verba cernis ab aīo ad corp⁹ esse translata: q̄d mirū si mutua vice lōganimitatē dicim⁹/ cū lōga nisi corporea eēt nō possint? Ea ꝟo int ꝟtutes q̄ appellat animi magnitudo/ ad nullū spaciū/ sed ad vim quandā. i. ad ptātē potētiamq animi relata recte intelligit ꝟtus eo pluris ęstimāda quo plura ꝯtēnit. Sed de hac post loquimur/ cū quęrem⁹/ q̄nta sit aīa: sicut q̄ri asso let/ q̄ntus fuerit hercules/ factoꝝ excellētia nō mole mēbroꝝ: ita eñ supra distribuim⁹.

C Oportet aūt nūc te recordari qđ de pūcto iā satis ęgim⁹. i. disputauim⁹: nā id potētissimū eē maximeq ī figuris dñari rō docebat: Potētia ꝟo atq dñat⁹/ nōne ostant q̄ndā magnitudinē: et ī pūcto tñ nullū spaciū repiebam⁹? Nō igit magnū vł īgentē animū cū audim⁹ aut dicim⁹/ quātū loci occupet/ sed quantū possit cogitādū ē. Quobrē si iā primū argumentū tuū/ quo tibi p ętatē cū corpe animus crescere videbatur/ satis discussum est: transeamus ad aliud.

Qꝛ puer infās nō loquat/ atq id crescēdo assequat: non ē aīe crescēdo amplioris/ s3 imitatorię cuiusdā artis: et ꝙ ea lingua q̄sq loquat/ q̄ hoīes loquūtur/ int quos natus educatusq sit: Ca. XVIII. Adeo. A

B Escio vtꝝ oīa q̄ me non frustra mouere assolēt/ psecuti fuerim⁹: Et fieri pōt vt recordationē meam aliq̄ fugiāt: verūtñ qđ nūc ī mentē venit videam⁹/ quale sit ꝙ puer infās nō loq̄tur/ atq id crescēdo asseq̄tur. Aug⁹. Facile ē istđ: Nā credo videri tibi ea līgua quēq loq/ q̄ loquunt hoīes int q̄s nat⁹ educatusq sit. Adeo. Nemo id ignorat. Aug⁹. Cōstitue ḡ quēpiā ibi natū atq alitū vbi hoīes nō loq̄rent/ s nutib⁹ mēbroꝝq motu cogitationes suas sibimet exp̄mēdas signarēt: nōne cēses eū talia eē factuꝝ/ neq locutuꝝ q̄ loquētē neminē audierit? Adeo. Nolo me hoc īterroges qđ fieri nō pōt: Qui eñ tales hoīes inter q̄s quemq̄ natū cogitare possim? Aug⁹. Ita ne tu nō vidisti mediolani adolescentē honestissimi corpis et elegātissimę vrbanitatis/ mutū tñ atq ita surdū/ vt neq alios nisi motu vł nutu corpis itelligeret/ neq iп̄e aliter q̄ vellet significaret? Hic eñ ē notissim⁹. Nā ego noui rusticū q̄ndā loquētē/ de loq̄nte vxore filios oēs mares atq fęmias q̄ttuor fere aut eo āpli⁹ (nō eñ satis nūc cōmemini) mutos surdosq genuisse: Nam ex eo ꝙ loq nō poterāt/ muti: ex eo aūt ꝙ nulla signa nisi oculis colligebāt/ etiā surdi itelligebāt. Adeo. Illū ꝟo ego bñ noui: et de istis nescio q̄bus credo tibi: Sed quorsū ista? Aug⁹. Quia dixisti nō te posse cogitare int tales hoīes nasci quēpiā. Adeo. Nec nūc aliud dico: nam istos (nisi fallor) int eos q̄ loq̄rent/ natos eē ꝯcedis. Aug⁹. Nō eq̄dē negauerim: s cū iā int nos ꝯstet nōnullos tales hoīes eē posse: q̄so cogites/ si ex hoc genere mas et fęmina iūgerent: atq ī aliquā quocūq casu delati solitudinē/ vbi tñ viuere valerēt/ gignerēt filiū non surdū: quēadmodū eēt cū parētib⁹ iste locutur⁹? Adeo. Quēadmodū cēses/ nisi vt parētes ei dabāt/ ita gestu signa redditurꝰ? Sed tñ puer paru⁹ ne hoc quidē posset: Quare illa ratio mea manet

Differunt mutus et surdus.

integra. Quid enī refert vtrū loq̄ an gestū facere crescēdo assequat̄: cū ad alam vtrūq̄ ptineat/ quā fateri nolum⁹ crescere. Aug⁹.

B Jā mihi videri etiā cū ī fune q̄sq̄ ambulat/ ampliorē credere hūc habere alam/ q̄ eos q̄ id facere nequeūt. Adeo. Hoc aliud ē: quis enī hoc nō videat esse artis? Aug⁹. Cur obsecro artis: an q̄ didicit? Adeo. Jta vō. Aug⁹. Quare tibi ē etiā si aliud q̄sq̄ discat/ nō artis videt̄? Adeo. Plane q̄cq̄d discit̄ artis eē nō nego. Aug⁹. Nō ē ille didicit a parētib⁹ gestū facere? Adeo. Didicit sane. Aug⁹. Oportet igitur z hoc non aīe crescēdo amplioris/ s̄ imitatorie cuiusdā artis esse ↄcedas. Adeo. Nō possū hoc cōcedere. Aug⁹. Ergo nō oē q̄d discitur artis ē/ q̄d nūc ↄcesseras. Adeo. Artī omnino. Aug⁹. Non ē ille didicit gestum: q̄d itē nō min⁹ dederas. Adeo. Didicit: s̄ hoc non ē artis. Aug⁹. Atq̄ tu pauloañ dixisti artis esse q̄d discit̄. Adeo. Age iā cōcedo z loq̄ z gestū facere: eo q̄ ea didicimus artis esse: Tñ alie sūt artes q̄s dū in alios intēdim⁹/ discimus: alie q̄ a magistrī inserunt̄ nobis. Aug⁹. Quas tādē istarū putas alam/ ex eo q̄ amplior fiat adipisci? An ne oēs? Adeo. Nō oēs puto/ s̄ illas supiores. Aug⁹. Nōne tibi ex h̄ genere videt̄ ī fune ambulare: nā z h̄ videndo (vt arbitror) q̄ id faciūt assequūtur? Adeo. Jta credo: sed tñ nō omēs q̄ hec expectāt z magno studio intuent̄/ assequi pñt: sed q̄ hui⁹ rei magistros patiuntur. Aug⁹. Bñ sane dicis: Nā z hoc tibi etiā de locutiōe rñderim: Multi enī greci z aliud gen⁹ lingue crebri⁹ nos loquētes audiūt/ q̄ funābulū spectant: q̄ vt linguā nostrā discāt/ quēadmodū nos cū ipsorū nosse volum⁹ sepe magistris tradunt̄. Que cū ita sint: miror cur aīe incremētū tribuere velis q̄ loquunt̄ hoīes: q̄ autē ī fune ambulāt/ nolis. Adeo. Nescio quō ista cōfundis: Nā q̄ vt linguā nostrā discat magistro tradit̄: nouit aliā q̄ndam suā/ quā eū q̄ ei⁹ aīa creuerit puto didicisse: cū autē discit alienā/ nō ampliori aīe/ sed arti tribuo. Aug⁹. Quid si ille q̄ inter mutos nat⁹ atq̄ alit⁹ ē/ sero ac iā iuuenis in alios hoīes īcidēs loq̄ didicisset: cū aliā linguam nullā nosset: eo tpe putaret̄ alam ei⁹ creuisse q̄ loq̄ didicerat? Adeo. Nūq̄ istū ausim dicere: Sʒ iā cedo rationi: nec puto ampliorē aīe argumētū esse q̄ loq̄mur: ne z alias oēs artes cogar fateri crescēdo aīam ↄsecutā. Q̄d si dixero/ illud sequet̄ absurdū: decrescere animā cū q̄sq̄ obliuiscitur.

Qr anima discendo quasi crescere/ et dediscēdo minui dicat̄/ translato verbo: z quomodo discendo in anima tria incremētorū genera per corporis similitudinem declarantur: Et q̄ odore ac sapore mire dijudicare pulmēta: z quo lacu piscis captus sit/ vel quotēne vinū sit/ nosse z discere/ sit q̄dā miseranda peritia: Ca. XIX.

Aug⁹. Bene intelligis: z vex vt audias/ recte dicit̄ aīa discēdo q̄si crescere/ et

b ↄtra minui dediscēdo: sed trāslato vbo/ vt superi⁹ ostēdimus. Tñ illud cauendū est/ ne q̄si spaciū loci mai⁹ occupare videat̄ dū dicit̄ crescere: sed maiorē quandā vim peritior/ q̄ impitior habere ad agēdū. Magni tñ refert q̄lia sint illa ipsa q̄ discit: quib⁹ quodāmō videt̄ augeri. Nā vt ī corpore tria sūt genera incremētorū: Unū necessariū/ q̄ naturalis cōuenientia ipleť ī mēbris: Alterū supfluū/ q̄ a ceterī mēbris integra valitudine augendo aliq̄d discrepat: p̄ q̄d interdū euenit/ vt senis digitī nascātur hoīes/ z pleraq̄ alia: q̄ cū p̄ter cōsuetudinē nimia sūt/ mōstruosa numerāt̄. Tertiū noxiū/ q̄d cū accidit/ tumor vocat̄: nam etiā sic mēbra crescere dicunt̄: et reuera locū occupāt ampliorē: s̄ expugnata bona valitudine: Jta in aīo q̄dā q̄si naturalia incremēta sūt: cū honestis/ z ad bñ b̄teq̄ viuēdū accōmodatī disciplinis augeri dicit̄. Cū vō ea discimus q̄ mirabiliora q̄ vtiliora sūt: q̄q̄ nōnullis reb⁹ plerūq̄ opportuna: supuacanea tñ z de illo secūdo genere numeranda sūt: Nō enī si q̄dā tibicen/ vt varro auctor ē/ ita populū delectauit/ vt rex fieret: ideo animū nostrū illo artificio augendū putare debem⁹: q̄ nec maiores q̄ humani sunt dētes/ habere vellem⁹: si audissem⁹ a quopiā/ q̄ tales habuerit morsu hostē necatū. Noxiū vō illud ē genus artiū/ quo animi valitudo sauciatur: nam z odore ac sapore mire dijudicare pulmēta: z quo lacu piscis capt⁹ sit/ vel quotēne vinū sit/ nosse discere q̄dā ē miserāda peritia. Et his artib⁹ cū q̄si creuisse anima videtur/ q̄ neglecta lata mēte defluxit ī sensus: nihil aliud q̄ tumuisse vel etiam contabuisse iudicanda est.

De funambulo

Artes dupliciter discimus

Trium incrementorū corporis et aīe comparatio

Si aïa eterna sit/cur nullā secum artē attulerit: aut si discere non sit aliud q̄ȝ reminisci et recordari/in aliud tempus discutiendum dicit reseruari: Ca.xx. Adeo.

A Accipio ista ⁊ assentior: nec tñ nihil angor ex eo ꝙ imperita oīm reꝝ et bruta est aïa quā ī puero recēs nato q̄ntū licet īspicimus: Cur eñ nullā artē secū attulit si ęt̄na ē? Aug⁹. Magnā/oīno magnā/⁊ q̄ nescio vtꝝ quicq̄ȝ maius sit/ questionē moues: ī q̄ tātū nr̄ę sibimet opiniones aduersant/vt tibi aïa nullā/mihi cōtra/oēs artes secū attulisse videat: nec aliud quicq̄ȝ esse id qd̄ đr discere/q̄ȝ reminisci ⁊ recordari. Sȝ vides ne q̄ȝ hui⁹ tpis nō sit/ vtrū ista habeant ita sese reqrere? Nūc eñ agimus vt appareat/si pōt/non eā fm loci spacia paruā magnāve nosari: Eternitatē autē ei⁹ si vlla ē/oportune scrutabimur cū illud qd̄ quartū posuisti/ cur corpori fuerit data/quātū fas ē tractare cęperim⁹. Quid eñ ad talē ei⁹ quantitatē attinet: semꝑ ne/an nō semꝑ fuerit/futurave sit: aut ꝙ nunc imperita/nūc perita ē: cum et longū tp̄s ne corꝑib⁹ quidē afferre magnitudinis causā/ superi⁹ ꝓbauerim⁹ ⁊ peritiā/ notissimū sit: posse nullā adesse crescētib⁹/ac sępe senescētib⁹ oportunā esse: multaq̄ȝ alia dicta sint satis (vt opinor) ad demonstrandū/non cū magnitudine corporis quā ętas affert/etiam animā fieri ampliorē?

1. Retract. ca.8.b. (margin, beside "contra/oēs artes")

B (margin, beside "⁊ recordari")

Qꝛ maiores ī pueris grandiuscul' vires q̄ȝ ī infantul' appareāt/exercitatione quadā ⁊ ꝯfirmatione mēbroꝝ fit: nec aïam cū corꝑe creuisse significant: Ca.xxi.

A Quare videam⁹ (si placet) illud alterū argumentū tuū q̄le sit: ꝙ ꝑ totū spaciū corꝑis tactus sentit ab aïa/ quā spacij nulli⁹ esse volum⁹. Adeo. Sinerē iā ad aliud transiri/nisi de virib⁹ dicendū aliqd arbitrarer. Quid est eñ hoc ꝙ auctiora ꝑ ętatē corꝑa vires ꝓbēt aïę ampliores/ si cū his amplior nō sit aïa? Q̄q̄ȝ eñ ꝟtus animę/vires autē corꝑis putari soleant: nunq̄ȝ tamē ab anima eas abiudicauerim/cū videā in exanimis corꝑibus nullas esse ꝑ corpus quidē † vires: sicut sensib⁹ vti animā non negādū est: tamē qñ ista sunt viuentis officia/q̄s hęc dubitauerit ad animā potius ꝑtinere? Cū igitur maiores vires in pueris grandiusculis q̄ȝ in infantib⁹ esse videamus: ac deinde adolescētes iuuenesq̄ȝ indies viribus pręstēt/ donec rursus corꝑa senescēte minuant: non leue quantum mihi videt crescētis cū corpore/ ac deinde senescētis animę indiciū est. Aug⁹. Non vsq̄ȝquaq̄ȝ absurduȝ est qd̄ dicis: Sȝ ego vires nō magis in amplitudine corporis ętatisq̄ȝ incremētis/ q̄ȝ in exercitatione quadā ⁊ confirmatione membrorū esse soleo putare: Id adeo vt tibi ꝓbē: q̄ro abs te: vtrū alium alio pertinacius ambulare/ ac minus defatigari/maiorū viriū eē arbitrer? Adeo. Ita sētio. Aug⁹. Cur ergo puer multo amplius itineris conficiebā sine defectu/cū aucupandi studio ī ambulādo exercerer/ q̄ȝ adolescēs cū me ad alia studia/quibus sedere magis cogebar/ ꝯtulissem: si accedēti ętati/⁊ ꝑ hāc † homini crescēti vires ampliores tribuēdę sūt: Deinde ī ipsis luctatoꝝ corporib⁹ palestritę nō molem ac magnitudinē/sed nodos quosdā lacertorū/et destrictos toros figurāq̄ȝ omnē corꝑis sibi congruentē peritissimi inspiciunt: et hinc poti⁹ argumēta viriū colligūt: Quę tñ oïa paꝝ valēt/nisi vis artis et exercitationis accedat. Sępe etiā visū est ingentis corꝑis viros/ ab exiguis breuibusq̄ȝ suꝑari/ vel in mouēdis/vel in ferēdis ponderib⁹/vel ī ipso etiā luctamine: Nā olympicum quemlibet lassari ī itinere citius q̄ȝ circūforanū aliquē mercatorē/ q̄ vno illius digito collidi possit/ cui ē īcognitū? Quare si et ipsas vires nō ꝑ eq̄ę oēs/ sed alias ad aliud aptiores magnas vocamus: ⁊ corpoꝝ liniamēta magi' ⁊ figurę/ q̄ȝ magnitudies valēt plurimū: et si exercitatiōes tātū afferūt/ vt celeberrime creditū sit/hoīem tollēdo quotidie vitulū paruū ęgisse vt eū etiam taurū sine sensu maioris oneris/ qd̄ paulatim addebat/tollere ac sustinere posset: nequaq̄ȝ amplioris ętatis vires cū corpore animā creuisse significant.

Al. † viribus. (margin, beside "esse ꝑ corpus quidē † vires")

B (margin, beside "leo putare: Id adeo")

Al. † animę. (margin, beside "sem: si accedēti ętati")

Qꝛ cremētū viriū in aïalib⁹/ aïę nō arguat crementū/multis diuersisq̄ȝ medijs probatur: Ca.xxii.

A Quod si amplius aliqd aïaliū maiora corꝑa eoipso q̄ maiora sunt habēt viriū/illa cā ē/ꝙ lege naturę cedūt pōdera minora maioribus: non mō cū ad ꝓpriū locū suo nutu ferunt/ vt humida et terrena corꝑa in ipsi⁹ mūdi mediū locū q̄

est infimus:rursus aerea ⁊ ignea sursũ ver/
sus/ꝑ etiã cũ aliquo tormẽto aut iactu aut
impulsu aut repulsu:eo q̃ nõ sponte ferun/
Al. t demiseris tur/vi aliena ire coguntᷣ:Nã si ex alto t deic
ceris ꝙꝙ simul duos lapides disparis q̃n/
titatis:citiꝰ q̃dẽ maior terrę puenit:sed si ei
minor subijciatur/eoq; ineuitabiliter occu/
petur:cedit ꝑfecto / simulq; i solũ deducitᷣ.
Itẽ si deijcitᷣ desup maior/ minor autẽ ꝯtra
sursũ ꝟsus iacitur : vbi obuiã venerint/ re/
ꝑcussio minoris ⁊ retrocessio fiat necesse ẽ:
Qð ne ideo accidere putes/ q minor cõtra
naturã i sublimia ire cogebatᷣ/ alter ꝟo ma
iore ipetu locũ suũ petebat : facito/ vt ma
ior in supna iaculetᷣ/⁊ minori occurrat i ter/
ras deiecto: videbis nihilominꝰ repulsum
minorẽ in cęlũ cogi:sed repcusso ipso cade/
re in aliam partẽ/vt qua expeditũ est/i ima
deferatur. Itẽ si ambo non motu naturali
sed a duobus quasi i cãpo pugnantibꝰ ad/
uersus inuicẽ iacti sibimet in medio spacio
cõplodantur: q̃s dubitauerit minorẽ ma/
iori esse cessuꝝ in eã partẽ vñ ipse est a q̃ il/
le ferebantᷣ? Quę cũ ita sint/id ẽ cũ minora
vt dictũ est pondera maioribꝰ cedant:mul
tuꝫ tñ refert quanto in sese agantᷣ impetu:
Nã si maiore impetu minor/velut vęhemẽ
ti aliquo tormẽto emissus infligatur maio
Al. flexius ri/ vel t latius iaculato/vel iã languescẽti:
ꝙuis ab eodẽ resiliat/ retardat illũ: tamen
aut etiã retro agit ꝓ mõ ictuũ atq; ponde/
B rũ. His ꝓtactis atq; intellectis/quãtũ pręs/
sens negociũ postulat/ vide nũc eas q̃ dicũ
tur i aĩalibus vires/vtꝝ rationi huic ꝯgru/
ant: Nam corpa oĩa aĩaliũ quis negat suo
pondere ꝓdita? Qð pondus nutu aĩę actũ
quo inclinauerit/ multũ valet magnitudi/
ne ꝓpria: Sed nutus aĩę ad mouendũ cor/
poris põdus/ neruis quasi tormẽtis vtitᷣ:
Neruos autem vegetat/ mobilioresq; effi/
cit siccitas/ caloreq; moderatꝰ: cõtra eos la/
xat atq; ifirmat humidꝰ rigor. Itaq; som/
no q: eũ frigidũ ⁊ humidũ dicũt medici et
ꝓbãt: mẽbra languescũt/atq; ipse expgefa
ctorũ conatꝰ multo ẽ debilior: ideoq; nihil
est fractiꝰ et eneruiꝰ lethargicis. At quos/
dã phreneticos/quibꝰ vigilię et vini vis et
acutę febres.i.tot calida plꝰ nimio neruos
tendũt atq; durãt/maioribꝰ viribꝰ ꝙ inte/
gra valitudine reluctari ⁊ multa facere ma
nifestũ est:cũ eoꝝ corpus sit ęgritudine at/
tenuatiꝰ ⁊ exilius. Si igitᷣ ⁊ nutu/aię ⁊ ner/
uoꝝ quodã machinamẽto/⁊ põdere corpo
ris t cõficiũt: hęq; vires vocãtur: volũtas Al. t consiciunt
aũt nutũ exhibet/qui ꝓnior fit spe vel au/
dacia: retunditᷣ aũt timore/ sed multo ma/
gis desperatione:nã in metu cuꝫ aliq̃ spes
subest/vęhementiores vires apparere asso/
lent: Machinamentũ configuratio quędã
corporis coaptat:tẽperatio modificat va/
litudinis:cõfirmat exercitatiõis industria:
põdus dat moles membroꝝ / quã ętas et
nutrimenta comparãt : instaurãt autẽ so/
la nutrimẽta: His omnibus qui ęqualiter
pręualet/mirãdus est viribus:⁊ tanto ẽ ali
us alio inualidior/quanto plus eũ ista de/
ficiunt. Fitq; sępe vt ꝑtinaci nutu meliore
machinamẽto/ alius ꝙuis paruũ pondus
corpis ęgerit / aliũ maiore mole ꝓditũ vin/
cat: Rursusq; nõnunꝙ tanta moles est/vt
etiã si imbecilliore nisu agatᷣ: opprimat tñ
paruũ aduersariũ multo vęhemẽtiꝰ innitẽ/
tem. Cũ ꝟo non pondus corporis/nec mo/
deratio neruoꝝ/sed nutus ipse.i.animꝰ ce/
dit: vt oĩno valẽtior ab omni mõ inuali/
diore/sed tñ timidior ab audaciore supere/
tur: nescio vtrũ viribus attribuendum sit: a
Nisi q̃s dicat habere q̃sdã suas vires ani/
mã/quibꝰ ei maior audacia vel fiducia pa/
riatur: quę cuꝫ alteri assunt/alteri desunt:
Tũc intelligitᷣ quantũ animꝰ corpi suo/eti/
am i eo q ꝑ corpus agitur antecellat. Q̃/ C
obrem cũ infanti puero solus ad trahẽduꝫ
aliquid vel repellendũ nutꝰ sit integer: ner
ui autem ⁊ ꝓpter recentẽ minusq; ꝑfectam
confirmationẽ inhabiles:⁊ ꝓpter humorẽ
qui illi ętati exuberat marcidi:⁊ ꝓpter nul/
lam exercitationem languidi/ põdus vero
adeo sit exiguũ/vt ne ab alio q̃dẽ impactũ
grauiter vrgeat / opportuniusq; sit ad acci/
piendã ꝙ ad inferendã molestiã: quis est q̃
cũ hęc oĩa q̃ desũt / ꝯtulisse annos viderit:
viresq; ꝑ eos datas cognouerit creuisse ani
mã/quę his indies amplioribꝰ vtatᷣ/recte ac
prudenter existimet? Põt eñ iste si ab aliq̃
iuuene/quẽ velamine interposito nõ ꝯspi/
ciat/ puos ac leues calamos laxo arcu q̃n/
tũ põt iaculatos viderit nõ lõge ire moxq;
recedere : ac post paululũ sagittas iã ferro
graues/t pẽnulis vectas/neruo intẽtissimo Al. t pinnulis
emissas/cęlũ remotissimũ petere: fidesq; fa
cta fuerit pari conatu hoĩs vtrumq; esse fa
ctũ: creuisse illũ tãtillo tpe/atq; auctũ viri/
bus arbitrari: quo q̃d dici potest puersius?

Deinde aia si crescit: vide q̃z sit isciṫũ/incre
mẽta eī⁹ de virib⁹ corpis credere/ de copia
doctrinaꝝ non credere: cum illis solũ accõ/
modet nutum: hęc aũt sola possideat: At si
crescere aiam putamus/cũ addiṫ virib⁹: mi
nui putanda est cũ demiṫ. Demiṫ aũt i se/
necta: demitur in labore studioꝝ: atq̃z his
tpibus doctrinę aggerari atq̃z extrui solẽt:
neq̃z vllo mõ eodẽ tpe simul augeri quicq̃z
ꝛ minui põt. Nullũ igiṫ crescentis aię argu
mentũ est/ vires in maiori ętate maiores.
Multa alia dici pñt: sed si tibi iã satisfactũ
est/modũ adhibebo vt ad alia trãseamus.
Adeo. Mihi ꝟo satis ꝑsuasuꝫ est: maio/
res vires non ex eo esse ꝙ aia creuerit: Nã
vt alia omittã/q̃ abs te subtiliter dicta sũt:
insania et morbo corpis animã crescere/cũ
ipsum corp⁹ minuaṫ ne ipse quidẽ phrene/
ticus dixerit: cui vires multo ampliores q̃z
sano esse solẽt/nemo nescit. Vñ mihi maxi
me videṫ i neruis eẽ oẽ qȯ miramur/ cũ ꝓ/
ter spẽ vires in quopiã reperiunṫ: q̃re oro/
aggredere iã illud cui tot⁹ intẽdo: cur aia si
nõ tãti spacij magnitudinẽ habet quanti
corpus ẽ: cur vbiq̃z illa sentit cũ tangiṫ?

Quid sit sensus/ꝛ quot sint: oculos autem ibi pati vbi non sũt/deducitur: ꝛ visionem emittendo fieri: Ca. XXIII. Aug⁹.

A a Sed vero aggrediamur qȯ vis: sed
mľto te mihi attẽtiore op⁹ ẽ/q̃z for/
tasse existimas esse debere: Quare
facito vt q̃z maxime assis/ac respõdeas mi
hi/quid nã tibi videaṫ eẽ iste sẽsus quo ani
ma ꝑ corpus vtitur: Nam ipse iã nomine
ꝓprio sensus dicit. Adeo. Sẽsus esse qn/
q̃z audire soleo: videndi/audiẽdi/olfaciẽdi/
gustãdi/atq̃z tangendi: plus quid respõde/
am/nescio. Aug⁹. Partitio ista vetustissi/
ma est/ꝛ fere in contionib⁹ celebrata. Vel/
lem autẽ definiri mihi abs te/ quid sit ipse
sensus: vt eadẽ definitione oĩa illa inclu
derẽtur/neq̃z aliud quicq̃z qȯ sensus nõ eẽt
i ea icluderet vel itelligeret: Sed si id non
põt/nihil vrgeo: Illȯ eñ qȯ satis est/certe
potes meã definitionẽ vel refellere vľ ꝓba
re. Aug⁹. Hoc mõ tibi fortasse nõ deero/
quantũ valeo: Non eñ et hoc semꝑ est fa/
cile. Aug⁹. Attende ergo: nã sensum puto
esse/non latere animã quod patiṫ corpus.
Adeo. Placet mihi hęc definitio. Aug⁹.
Adesto ergo huic tanq̃z tuę: ac tuere illam
dũ a me paulisper refellitur. Adeo. Tue
hor sane si tu adiuueris: sin minime/ iam
mihi displicet: non eñ frustra tibi visa est
refellẽda. Aug⁹. Noli nimis ex auctorita/
te pendere/ꝓsertim mea quę nulla ẽ. Et qȯ
ait horaci⁹: Sapere aude/ne non te rõ sub/ Horatius.
iuget priusq̃z metus. Adeo. Ego prorsus
nihil metuo/ quoquo res modo ꝓcesserit:
non eñ errare me sines. Sed iam incipe si
quid habes: ne differẽdo potius q̃z aduer/
sando defatiger. Aug⁹. Dic igiṫ quid pa/
tiatur corpus tuũ cum me vides? Adeo.
Patiṫ oĩno aliq̃d: nã oculi mei ꝑtes (nisi
fallor) corpis mei sunt: qui si nihil pateren/
tur/quõ te viderẽ? Aug⁹. At nõ satis ẽ vt
ꝑsuadeas tuos oculos aliq̃d pati/nisi etiã
quid patianṫ ostẽderis. Adeo. Quid tã/
dẽ nisi ipsũ visum? Nã vidẽt. Si eñ me ro/
gares q̃d pateret ęgrotans/ęgritudinẽ rñ/
derẽ: Quid cupiẽs/cupiditatẽ: Quid me/
tuẽs/metũ: Quid gaudens/gaudiũ: Cur
ergo roganti quid videns patiatur/ nõ re/
cte ipsum visum respondeã? Adeo. Sed
eñ gaudens gaudium sentit/an negabis?
Adeo. Immo assentior. Aug⁹. Hoc ꝛ dȯ
ceteri ꝑturbationib⁹ dixerim. Adeo. Sic
habeo. Aug⁹. Quicq̃d aũt oculi sentiunt
hoc vidẽt. Adeo. Nullo mõ istȯ dederim:
Quis eñ dolorem videat/quẽ tñ sępe ocu
li sentiũt? Aug⁹. Apparet te de ocuľ age/
re: hñ vigilas: itaq̃z vide/ vtꝝ vt gaudens
gaudẽdo gaudiũ sentit: ita etiã vidẽs vidẽ
do sentiat visuꝫ. Adeo. An aliter potest?
Aug⁹. Quicq̃d autẽ vidẽs vidẽdo sentit
id etiã videat necesse ẽ. Adeo. Nõ ẽ ne/
cesse. Quid eñ si amorẽ vidẽdo sẽtiat/ nũ
ꝛ amorẽ videt? Aug⁹. Cautissime ac saga B.
cissime: gaudeo ꝙ difficile deciperis. Sed
nũc attẽde: quoniã cõstitit inter nos: non
omne qȯ oculi sentiũt/neq̃z omne qȯ vidẽ
do sentitur videri: putasne hoc saltem veꝝ
esse/oĩe qȯ videtur sentiri? Adeo. Hoc
sane nisi concessero/quomodo sensus pote
rit vocari ꝙ videmus? Aug⁹. Quid om/
ne qȯ sentimus/ nõne ꝛ patimur? Adeo.
Ita ẽ. Aug⁹. Igiṫ si omne qȯ videm⁹/sen
tim⁹: ꝛ oẽ qȯ sentim⁹ patimur/ patimur oẽ
qȯ videm⁹. Adeo. Nihil resisto. Aug⁹.
Pateri ꝙ me/ac vicissim te ego/cũ iuicẽ nos
videm⁹? Adeo. Sic existimo: ꝛ ad hoc me
ratio instãter cogit. Aug⁹. Accipe cetera:
Nã credo absurdissimũ ꝛ stultissimũ vide/

ri tibi/ si qs affirmet ibi te pati aliqd corp° vbi nō est ipsū corp° qd pateret. Adeo. Videt absurdū: et ita esse opinor vt dicis. Aug°. Quid illud: nōne manifestū ē alio loco eē meū corp°/alio tuū? Adeo. Manifestū ē. Aug°. Sētiūt aūt corp° meū oculi tui: et si sētiūt/vtiqȝ patiūt: nec possūt ibi pati/vbi id qd patiūt nō ē: nec tñ ibi sūt illi vbi corp° meū ē: igit ibi patiūt vbi nō sūt. Adeo. Ego quid ē illa oia cōcessi/q nō cōcedere absurdū videbā. Sȝ h vltimū qd ex his cōfectū ē ita ē absurdi°/ vt illorū poti° aliqd temere me dedisse/q h verū eē ɔfetiā: Nā oclos meos ibi sētire vbi nō sūt/ne i sōnis qdē dicere auderē. Aug°. Vide igit vbi dormieris: qd eñ tibi tādē elaberet icauti°/ vt pauloañ vigilares. Adeo. Eñuero id ipsū mecū sedulo ptracto ac reuoluo: Nihil tñ elucet satis qd me dedisse peniteat/ nisi forte illd/q oculi nri sētiūt cū videm°: visus nāqȝ ipse forsitā sētit. Aug°. Immo ita ē: Is eñ se foras porrigit: et per oculos emicat longius quaquaversum potest lustrare qd cernimus: Vñ fit vt ibi potius videat/ vbi est id qd videt: non vñ erumpit vt videat: Nō ergo tu vides cum me vides? Adeo. Quis hoc insanus dixerit: omnino ego video: sed emisso visu p oculos video. Aug°. At si tu vides/ tu sentis: si tu sentis/tu pateris: nec potes ibi pati aliqd vbi non es. Ibi autem me vides vbi ego sum: Ibi igitur pateris vbi ego sum: At si vbi ego sum tu ibi non es q pacto audeas dicere videri me abs te/ prorsus ignoro. Adeo. Visu inquam porrecto in eū locū i q es/video te vbi es: at me ibi nō esse confiteor. Sed quemadmodū si virga te tangerem/ego vtiqȝ tangerē idqȝ sentirē: neqȝ tamen ego ibi essem vbi te tangerem. Ita qd dico visu me videre: q̄uis ego ibi non sim/nō ex eo cogor fateri non me esse q videam. Aug°. Nihil ergo temere ɔcessisti: Nā et oculi tui hoc mō defēdi possūt/quorum ē quasi virga visus vt dicis: Neqȝ illa est absurda conclusio: q ibi oculi tui vidēt vbi non sūt/an tibi aliť videt? Adeo. Ita sane ē vt dicis: Nā et illud animaduerti/q si ibi viderent oculi vbi sunt: etiā seipsos viderēt. Aug°. Recti° diceres etiam seipsos/sed tantummodo seipsos viderēt: Nam vbi sunt id est quē locum tenent/soli tenent: nec nasus est ibi vbi illi: nec quicq̄ illis vicinū est: alioquin etiam tu ibi esses vbi ego sum: quia iuxta inuicē sumus: Quę cū ita sint/ si tñ ibi viderēt oculi vbi sunt: nihil amplius q̄ seipsos viderēt: Cū autē se non vident: non mō cogimur cōsentire posse illos videre vbi nō sunt/ sed etiā omnino non posse nisi vbi nō sunt. Adeo. Nihil ē qd hic dubitare me faciat. Aug°. Ergo non dubitas ibi eos pati vbi nō sūt. Nam vbi vidēt/ ibi sentiūt: Ipsū eñ videre sentire ē: sentire autē pati: quare vbi sentiūt/ibi patiunt: Alibi aūt vidēt q̄ vbi sūt: Ibi igitur patiunt vbi non sunt. Adeo. Mirum est: q̄ vera ista existimo.

Qr nō om̄e qd p visū cognoscim° videm°: cū aliud sit sētire/aliud cognoscere: et data sensus definitio vitiosa comprobatur: Ca.xxiiii.

r Ecte fortasse existimas. (Aug°. Sȝ respōde obsecro/verū omne qd p visum cognoscimus/videamus. Adeo. Ita credo. Aug°. Credis etiā oē qd vidēdo cognoscim°/p visū nos cognoscere? Adeo. Et h credo. Aug°. Cur ḡ plerūqȝ fumū solū vidēdo/ignē subť latere cognoscim° quē nō videm°? Adeo. Verū dicis: Etiā nō puto nos videre qcqd p visū cognoscim°: possum° eñ vt docuisti aliud vidēdo/aliud cognoscere qd visus non attigerit. Aug°. Quid illud qd p visū sentimus/possum°ne nō videre? Adeo. Nullo mō. Aug°. Aliud ē ergo sentire: aliud cognoscere. Adeo. Omnino aliud: Nā sentimus fumū quē videm°: et ex eo ignē quē nō videm° subesse cognoscim°. Aug°. Bñ intelligis: Sȝ vides certe cū hoc accidit corp° nostrū.i.oculos/ nihil pati ex igne/ s ex fumo quē solū vident. Etenī videre sentire/ et sentire pati esse iam supra consensimus. Adeo. Teneo et assentior. Aug°. Cū ḡ p passionē corporis nō latet aliqd animā: nō continuo sensus vocatur vnus de qnqȝ memoratis: sed cū ipsa passio nō latet: Nāqȝ ille ignis non visus/nec audit°/nec olfactus/nec gust°. nec tactus a nobis/non tamen latet aiam fumo viso: Et cū hoc nō latere nō vocet sensus: qr ex igne corp° nihil ē passum: vocat tamē cognitio p sensū: qr ex passione corpis q̄uis alia.i. ex alterius rei visione/ coniectatū est atqȝ compertū. Adeo. Intelligo: et optime video istd cōgruere ac fauere illi definitioni tuę/quā vo

meam mihi defendendā dedisti: nā ita memini esse abs te sensum definitū / cū animā non latet qd̓ patitur corpus. Itaqꝫ illud ꝙ fumus videtur / sensum vocamus: passi sunt enim eum oculi videndo / qui sunt corporis partes et corpora: ignem autē ex quo nihil corpus est passum / ꝗuis cognitus fuerit / sensū nō vocam⁹. Aug⁹. Memoriā quidē tuam probo ⁊ sequacē intelligentiam: verū munitio illa definitionis labascit. Adeo. Cur queso? Aug⁹. Quia non negas (vt opinor) nō nihil pati corp⁹ cū crescam⁹ vel senescimus: neqꝫ id nos vllo sensu sentire manifestū est: nec id tamen animā latet: Nō igitur eā latet quiddā qd̓ patitur corpus: nec tamē sensus iste appellari potest. Videndo eñ maiora ea que aliqñ minora videram⁹: ⁊ videndo senes eos quos iuuenes ac pueros fuisse cōstat / cōiectam⁹ aliquā talē mutationē nostra corpa etiam nunc dum loquimur pati. Neqꝫ in eo fallimur: vt opinor: Nam ꝓcliuius ē vt me falli dicam ꝙ video / ꝗ̄ ꝙ intelligo: capillos meos nūc crescere / corpusve per momēta mutari. Qꝫ si mutatio ista passio corporis est: qd̓ nemo negat: nec nūc sentitur a nobis: nec tamen animā latet: quia nos non latet / patitur vt dixi corpus: quod nō latet animā: nec sensus est tamē. Quare illa definitio ꝗ̄ nihil qd̓ sensus non esset debebat includere: cū hoc inclusit / certe vitiosa est. Adeo. Nihil mihi restare video / ꝗ̄ vt te petam: vt aut definias aliter: aut hanc recuses si potes: nam eam ista ratione quam vehementer ꝓbo / vitiosā esse negare non possum. Aug⁹. Facile est istam corrigere: quod volo / tu audias: scies eñ mihi crede / si bene intellexisti / vbi peccet. Adeo. Nū alibi ꝗ̄ vbi aliena comprehendit? Aug⁹. Quo tandem modo? Adeo. Quia ꝙ senescit corpus / ꝗuis in iuuene non possit negari pati aliquid: idqꝫ cū scimus / nō latet animā quiddā qd̓ patit̓ corpus: neqꝫ tamen vllo sensu percipi potest. Nā nec video me mō senescere: neqꝫ id auditu / aut olfactu / aut gustu / aut tactu sentio. Aug⁹. Vñ ergo illud nosti? Adeo. Ratione id colligo. Aug⁹. Quibus argumētis ratio tua nitit̓? Adeo. Qꝫ alios video senes / q̄ vt ego nūc sum iuuenes erāt. Aug⁹. Nōne sensus ē quo eos vides vn⁹ de quibꝫ? Adeo. Quis negat: s̄ ex eo ꝙ illos video: me quoqꝫ cū id nō videā / ꝓfecto senescere. Aug⁹. Quid v̄boꝝ ꝗ̄ illi definitioni quo ꝑficiatur addendū putas: cū sensus nō sit nisi non lateat animā corpis passio: nec tñ ita vt eā p aliā passionē / aut per aliud qd̓libet intelligat? Adeo. Dic queso istud paulo planius.

Qꝫ definitio si vitiosa sit / ꝓpositione et conuersione iudicāda sit:

Erā tibi morē: (Ca. XXV. Aug⁹. A
g et multo libentius retardāti ꝗ̄ festināti: sed fac totus assis: valebit eñ hoc ad plura qd̓ dicam. Definitio nihil minus nihil amplius continet / ꝗ̄ id qd̓ susceptū est explicandū: aliter oīno vitiosa est. Vtrū autem huiusmodi vitijs careat / ꝯuersione exploꝛ̄: qd̓ his exemplis tibi fiat aptius. Si eñ me rogares q̄d esset hō: ⁊ eū hoc mō definirē: hō est aīal mortale: nō ꝯtinuo q̄ʒ veꝝ est / etiā definitionem ꝓbare deberes: sed supposita ei ꝑticula .i. oīs / conuertere illā ⁊ intueri / vtrū etiā cōuersa vera esset: hoc est / vtrū quemadmodū verū est / oīs homo animal mortale est: ita esset et veꝝ / oē animal mortale homo ē: quo aliter inuēto / improbare definitionē ꝓpter illud vitiū quo aliena cōꝓhēdit. Nō eñ solus homo est animal mortale / sed etiā quęuis bestia. Hęc igit̓ hoīs definitio ꝑfici solet / cū addit̓ mortali rationale: nā homo ē aīal mortale rationale: atqꝫ vt oīs hō animal rationale mortale ē: ita oē aīal rationale mortale hō est. Plus ꝯtinendo ergo superior definitio vitiosa erat: bestiā eñ cum hoīe continebat. Ista ꝑfecta ē: nā ⁊ oēm hominē / ⁊ nihil plus ꝗ̄ hominē tenet. Tenendo aūt minus / ita vitiosa ē si addes grāmaticum: ꝗ̄ꝗ̄ eñ oē aīal rationale mortale grāmaticū / hō sit: plures tñ hoīes qui grāmatici nō sūt / hac diffinitione nō ꝯtinent̓: ⁊ ob hoc ista ꝑ primā illam ꝓpositionē falsa ē: cū autē ꝯuertit̓ vera. Falsū ē eñ: oīs hō aīal rationale mortale grāmaticū ē: sed veꝝ est: omne aīal rationale mortale grāmaticū / homo ē. Cū aūt neqꝫ ꝑ p̄mā ꝓpositionē neqꝫ ꝑ ꝯuersionē enunciata vera est: his singulis ē ꝓfecto vitiosior: vt sunt istę duę: hō est aīal candidū: aut / hō est animal q̄drupes: Nam et si dicas: oīs hō aīal candidū est / aut aīal quadrupes / falsum dicis: etiā si cōuertas. Sed hoc inter se differūt / ꝙ illa prima in aliquos homines cadit: nā

Definitio ꝓbatur per cōuersionem

Homo q̄d sit

B

plerique sunt hoïes candidi: hęc altera in ne mine: nō eñ quisq̄ hō q̄drupes. Hęc ꝑ tpe ad explorādas definitiones didicerīs/ quē admodū ꝓpositione atq̄ conuersione iudicentur. Sunt alia multa de hoc genere q̄ docētur/ ꝛ vboꝝ plena/ ꝛ tenebraꝝ: q̄ paulatim vbi opportunū videbitur/ conabor vt discas. Nunc ꝯuerte animū ad illā definitionē nostrā/ ꝛ eam peritior cū discusseris corrige. Inueneramus eñ eam cum definitio sensus esset/ complecti aliq̄d qđ sensus non esset: et ideo non esse cū cōuertit verā. Fortasse eñ veꝝ est: Oīs sēsus passio corporis est aīam non latēs: vt verū est: oīs hō aīal mortale ē: At vt falsum ē: oē aīal mortale homo est/ q2 id ē et bestia: ita falsū est: oīs passio corpis non latēs aīam sensus ē: quia nūc nobis vngues crescūt/ nec animā latet: Id eñ scimus: neq̄ id sentimus/ sed coniectatiōe cognoscimus. Quē admodū q̄ illi definitioni hoīs vt pficeret additū ē/ rationale: quo addito bestię quę simul cōtinebant excluse sunt: nihilq̄ pręter hominē/ atq̄ omnē hominē tali definitione cōprehēdimus: nonne cēses aliq̄d etiam huic addendū esse/ quo inde seiūgatur qđ tenet alienū: nec quicq̄ i ea nisi sensus ꝛ oīs sensus itelligatur? Adeo. Cēseo quidem: sed quid addi possit ignoro. Aug°. Sēsus est certe oīs passio corporis non latēs aīam: sed ꝯuerti non pōt hęc enūciatio/ ꝓpter passionē illā corpis/ q̄ vel crescit vl' decrescit sciētibus nobis .i. vt nō lateat aīam. Adeo. Ita ē. Aug°. Quid? hęc passio p seipsam non latet aīam: an per aliud? Adeo. Per aliud plane: Aliud ē eñ videre vngues maiores: aliud scire q̄ crescant. Aug°. Cū ergo crescere ipsū sit passio/ quā nullo sensu attingimus: magnitudo aūt illa quā sentimus/ eadē passione facta sit/ nō ipsa sit passio: manifestū est taiē passionem nō p seipsam scire nos/ sed p aliud. Si ergo non p aliud aīam non lateret: nōne sentiret/ potius q̄ ꝯiceretur? Adeo. Intelligo. Aug°. Cur q̄ dubitas q̄d illi definitioni sit addēdū? Adeo. Iā video sic esse definiendū: vt sensus sit passio corpis p seipsam/ nō latēs aīam: Nam ꝛ oīs sensus hoc est: et omne hoc (vt opinor) sensus est. Aug°. Si hoc ita ē/ fateor definitionē esse pfectā. Sꝫ temptem° eā si placet/ vtrū illo secūdo vitio nō vacillet/ quo illa hoïs cui grāmaticū est additū. Nā meminisse te oportet/ q̄ esse hominē dictū ē animal rationale mortale grammaticū: eoq̄ peccare istā definitionē/ q̄ ꝯuersione vera ē/ cū prima enūciatione sit falsa. Nāq̄ falsum est: omnis hō aīal rationale mortale grāmaticū ē: q̄uis veꝝ sit: oē aīal rationale mortale grāmaticū/ homo ē. Ergo ideo vitiosa est hęc definitio/ q̄ nihil quidē p̄ter hominem/ sed nō omnē hominē tenet: ꝛ hęc fortasse talis est/ de q̄ velut pfecta gloriamur. Nāq̄ eñ omnis passio corporis p seipsam non latens animā sensus sit: non tamē omnis sensus istud est. Quod sic itelligas licet: Bestię nempe sentiunt/ ac pene oēs quinq̄ illis sensibus vigēt/ quantū cuiq̄ natura tributū est: An tu id negab'? Adeo. Nihil minus.

Quid sit scientia: et si in bestias quę ratione carent/ cadere possit: aut si per rationem ad scientiam/ vel per scientiam ad rationē perueniatur: Ca. XXVI. Aug°.

Quid hoc? nōne concedis scientiā non esse nisi cum res aliqua firma rōne pcepta et cognita ē? Adeo. Cōcedo. Aug°. At bestia ratione nō vtit. Adeo. Et hoc ꝯcedo. Aug°. Nō igit scientia cadit in bestiā: Cū aūt ē nō latet aliquid/ vtiq̄ scit: Nō igit sentiūt bestię/ si oīs sensus est cū passio corpis p seipsam nō latet animā: sentiunt autē/ vt paulo ante cōcessum est. Quid ergo dubitamus illā definitionē improbare/ quę omnē sensum circumplecti minime potuit: siquidē bestiarū sensus exclusus est? Adeo. Fateor me deceptum/ cum tibi concessi scientiā tunc esse cū aliquid firma ratiōe percipitur: Solos eñ homines cū hoc rogabas intuebar: nā neq̄ possum dicere ratione vti bestias/ nec eis possū sciētiā denegare. Sciebat eñ vt opinor dñm suū canis/ quē post viginti annos recognouisse phibet: vt taceā de cęteris innumerabilib°. Aug°. Dic mihi oro te: si duę quędā res tibi ꝓponant: vna ad quā perueniendū sit: altera p quā puenire possis: quā istaꝝ pluris pendis/ ꝛ quā cui p̄ponis? Adeo. Quis dubitat eam p̄stare ad quam sit pueniendū. Aug°. Ergo cū sint duę res quędā scientia ꝛ ratio/ p scientiā puenimus ad rationē/ an p rationē ad scientiā? Adeo. Vtraq̄ res sibimet/ quantū

arbitror: ita nexa est/ vt ꝑ alterutrã ad alteram ꝑueniri possit: Nãq ad ipsam ratione nõ ꝑuenirem⁹/ nisi ad eã ꝑueniẽdũ esse sciremus. Precessit ꝗ sciẽtia/ vt ad rationẽ ꝑ
B eam ꝑuenirem⁹. Aug⁹. Quid: ad ipsã scientiam quã dicis ꝓcedere/ sine ratione ꝑuenitur? Adeo. Nũꝗ hoc dixerim: Nã est ista summa temeritas. Aug⁹. Per rationẽ igit᷑? Adeo. Nõ ita est. Aug⁹. Ergo per temeritatem? Adeo. Quis hoc dixerit? Aug⁹. Per qd igit᷑? Adeo. Per nihil: qꝛ insita est nobis. Aug⁹. Oblitus mihi videris/ qd inter nos superius cõuenerit: cũ rogassem/ vtrũ nam putares tunc esse sciẽtiam/ cũ res aliqua firma ratione ꝑcipitur: Nã respondisti vt opinor/ hanc tibi videri humanã scientiã: nunc ṽo dicis posse hominẽ habere aliquã scientiam: cuꝫ rẽ nulla ratione ꝑceperit. Quis aũt non videat nihil sibi aduersius esse/ ꝗ̃ ista duo sunt: ⁊ nõ esse scientiam nisi cũ res aliqua firma ratione percipit᷑: ⁊ esse cuiusdam rei scientiam nulla ratione percepte: Itaq nosse cupio/ vtꝝ hoꝝ eligas: nã vtrũq veꝝ eẽ nullo pacto potest. Adeo. Hoc eligo qḋ pauloañ dixi: Nã illṓ superi⁹ temere me dixisse cõfiteor. Cũ enĩ ratione inter nos verũ queramus: idq fiat rogãdo ⁊ respondendo: quõ posset ad summã ꝑueniri qua ꝯcluditur ratio/ nisi prius aliqd cõcederet᷑? Cõcedi aũt recte qd posset qḋ nesciret᷑? Ita ista ratio nisi inueniret in me aliquid cognituꝫ/ quo innitẽs ad incognitũ duceret: nihil oĩno ꝑ illam discerẽ: nec eam prorsus rationẽ nominarem. Quobrem frustra mihi nõ assentiris ante rationẽ necessario esse in nobis aliquam scientiã/ vñ ipsa ratio sumat exordiũ. Aug⁹. Geram tibi morẽ: ⁊ te quidem vt institui/ quotiens alicuius dati ꝑnitet/ emẽdare permittã: sed ne queso abutaris ista licentia: et negligẽter cũ interrogo/ attẽdas: ne assidua male concessa etiã de his que bene conceduntur/ dubitare te cogant. Adeo. Perge poti⁹ ad cetera: Quis enĩ addam vigilantie mee quicquid possũ: nã ⁊ me pudet de sententia cadere totiẽs: nũꝗ tñ deterrear pudori huic reniti: ⁊ lapsuꝫ meũ te ꝓsertim manũ dãte corrigere. Neq enĩ est ideo suscipienda pertinacia/ quia optanda constantia.

Quõ differãt ratio ⁊ ratiocinatio/ aspect⁹ ⁊ visio: Ca. xxvii. Aug⁹.

p Conueniat tibi plane ista constãtia B
ꝗ̃ citissime potest: ita mihi placitã sententiã ꝓtulisti. Sed nũc esto ꝓsentissimus ad ista ꝗ̃ volo: Quero enĩ abs te/ qd tibi interesse videat᷑ inter rationẽ et ratiocinationẽ. Adeo. Nõ satꝭ valeo ista discernere. Aug⁹. Hoc ꝗ intuere/ vtrũ existimes hoĩ iã adolescenti/ an viro/ an (vt oẽm ambagẽ auferã) sapiẽti sine intermissione inesse rationẽ/ dũ mente sanus est: sicut bonã valitudinẽ corpi/ dũ peste ac vulneribus caret: an sicut ambulare/ sedere/ loqui/ mõ iesse/ modo deesse? Adeo. Sane menti semꝑ puto inesse rationem. Aug⁹. Quid hoc dũ ꝑ ea que conceduntur ac manifesta sunt/ vel interrogãdo aliũ/ vel ⁊ conijciendo alia/ ꝑducimus nos ad alicuius rei cognitionẽ? Videt᷑ ne tibi aut nos/ aut quis sapiẽs semꝑ facere? Adeo. Nõ semꝑ: Nõ enĩ semper homo quilibet aut sapiens quantũ opinor/ vel secum/ vel cũ alio querit aliquid disserẽdo: Nã qui querit/ nõdũ inuenit: ita si semꝑ ꝗrit/ nũꝗ inuenit: Sapiẽs aũt iã inuenit/ vt nihil aliud dicã/ vel ipsã sapientiã/ quã cũ esset stultus disserendo fortasse/ aut ꝗ̃ mõ alio poterat requirebat. Aug⁹. Recte dicis: Quare itelligas volo nõ esse istã rationẽ/ dũ ꝑ ea que conceduntur atq cognita sunt/ ad aliqd incognitũ ducimur: hoc enĩ non semꝑ (vt iã ꝯsensim⁹) inest mẽti sane: ratio aũt semꝑ. Adeo. Intelligo: sed quorsum ista? Aug⁹. Quia pauloañ dixisti/ ꝓpterea me tibi debere assentiri sciẽtiã nos habere añ rationẽ/ ꝙ cognito aliquo nitit᷑/ dum nos ratio ad incognitũ ducit: nunc aũt inuenim⁹ nõ rationẽ vocandã esse dũ hoc agitur: Non enĩ sana mens agit hoc semꝑ/ cũ semꝑ habeat rationẽ. Sꝫ recte ista fortasse ratiocinatio nolatur: vt ratio sit quidã mẽtis aspect⁹/ ratiocinatio aũt rationis inq̃sitio. i. aspect⁹ illius ꝑ ea que aspiciẽda sunt motio: Quare ista opus ẽ ad querendũ/ illa ad videndũ. Itaq cum ille mentis aspectus/ quem rationẽ vocamus/ coniectus in rẽ aliquam/ videt illam/ scientia nominat᷑: Cum autẽ non videt mens/ ꝗuis intendat aspectũ/ inscitia vel ignorantiã dicitur. Non enĩ ex his corporalibus oculis omnis qui aspicit/ videt: quod i tenebris facillime animaduertim⁹: Ex ꝗ liquet (vt opinor) aliud esse aspectũ/ aliud visionẽ: que duo in mente rationem

Marginal notes: Al. ⁊ conijciando — Ratiocinatio quid sit — Differũt ratio ⁊ ratiocinatio — D

et scientiã nominamus: nisi quid te aduer/
sus hec mouet: aut parꝝ dilucide ista distin
cta arbitrari? Adeo. Per mihi hec distin/
ctio placet/ꝛ libẽter assentior. Aug⁹. Ui/
de ergo nũc/vtrꝝ nos aspicere putes vt vi/
deamus: an videre vt aspiciam⁹. Adeo.
Hinc vero nec cec⁹ q̃dẽ q̃squã dubitauerit aspe
ctũ eẽ ꝓpter visionem/non visionẽ ꝓpter
aspectum. Aug⁹. Fatendum igitur/visi/
onẽ pluri q̃ aspectũ esse pendẽdã. Adeo.
Fatendũ om̃ino. Aug⁹. Ergo et scientiã
pluri q̃ rationẽ. Adeo. Cõsequẽs video.
Aug⁹. Placet ne tibi meliores aut felici/
ores esse hoibus bestias? Adeo: Auertat
de⁹ tã immanẽ amẽtiã. Aug⁹. Recte sane
exhorruisti: ƀ ad id nos cogit sentẽtia tua.
Dixisti enĩ eas habere sciẽtiã/ꝛ nõ habere
rõnẽ: Rationẽ aũt habet hõ/ꝑ quam vix
ad scientiã ꝑuenit. Sꝫ vt concedã facile ꝑ/
ueniri/quid nos adiuuabit ratio/vt bestijs
nos anteponẽdos putem⁹: cũ ille habeant
scientiã: et hanc pluris q̃ rationẽ pendẽdã
esse compertum sit.

Qꝫ canis dominũ suũ cognoscit/ non est scientia nec ratio/sed vis quedam sentiendi qua bestie nos superant: Ca. XXVIII.

A Adeo. Ego: om̃ino aut sciẽtiã bestijs nõ
c concedere/aut nihil recusare q̃n mihi
merito anteponantur. Sed queso
explica illud/qꝺ de cane vlyxis cõmemora
ui/q̃le nã sit: nã ei⁹ admiratiõe cõmot⁹ tã i/
anit latraui. Aug⁹. Quid aũt ƀ putas eẽ
nisi vim quãdã sẽtiẽdi/nõ sciendi? Sẽsu enĩ
nos mlte bestie superant: cui⁹ rei causã non
ƀ loc⁹ ẽ vt queram⁹: mẽte aũt/ratiõe/sciẽtia
nos illis de⁹ preposuit. Sed ille sensus ea
quib⁹ tales aie delectant: accedẽte ꝯsuetu/
dic: cui⁹ magna vis ẽ: potest discernere: at
q̃ eo facili⁹/ꝙ anima beluarꝫ magis corpo
ri affixa est: cui⁹ illi sũt sensus quib⁹ vtitur
ad victũ voluptatẽq̃/quã ex eodẽ illo cor/
pore capit: Humana vero anima ꝓpter rati
onẽ atq̃ scientiã/de quibus agimus ꝙ sũt
ista longe prestantiora sensibus/suspendit
se a corpore quantũ potest: ꝛ ea que intus
est libentius fruit voluptate: quantoq̃ in
sensus declinat magis/tanto similiorẽ ho/
minẽ pecori facit. Inde est ꝙ etiã pueri va/
gientes/quãto alieniores a ratione sũt/tãto
facilius discernũt sensu etiã contactũ con/
iunctionẽq̃ nutricũ: nec odorẽ aliarũ pos/
sũt sustinere/cũ quib⁹ ꝯsuetudo nõ fuit. Qꝛ
obrem q̃uis aliud ex alio inciderit: liben/
ter tamen in eo sermone demoror/quo ad/
monet anima/ne se vltra q̃ necessitas co/
git refundat i sensus: sed ab his potius ad
seipsam colligat/ꝛ repuerescat deo/qꝺ ẽ no/
uum hominẽ fieri vetere exuto: a quo inci/ Eph.4.f.
pere ꝓpter neglectam dei legem certa ẽ ne/
cessitas: quo neq̃ verius neq̃ secretius q̃c/ B
q̃ scripturis diuinis cõtinetur. Uellẽ hinc 1. Retract.
plura dicere/ac meipsum constringere dũ ca.8.c.
quasi tibi ꝓcipio: vt nihil aliud agerem q̃
redderer me mihi cui me maxie debeo: at/
q̃ ita deo fieri qꝺ ait horaci⁹: Amicũ mã/ Horatius.
cipiũ dño. Quod om̃ino fieri non põt/ nisi
ad ei⁹ reformemur imaginẽ: quã nobis vt
ꝑciosissimũ quiddã ꝛ charissimũ custodien
dam dedit: dũ nosipsos nobis tales dedit
qualibus nihil posset ꝑter ipsũ anteponi.
Hac aũt actione nihil mihi videt operosi⁹:
ꝛ nihil est cessatiõi similius: neq̃ tñ eã sus/
cipere aut implere animus põt/ nisi eoipo
adiuuãte cui redditur. Unñ fit vt homo ei⁹
clemẽtia reformandus sit/cui⁹ bonitate ac
potestate format⁹ ẽ. Sꝫ ad ꝓpositũ redire
cogimur: Quare vide vtrꝫ tibi iam proba/
tum sit feras nõ habere scientiã: totãq̃ il/
lam velut imaginẽ scientie/quã miramur/
vim esse sentiẽdi. Adeo. Probatũ sane:
ꝛ si quid de hoc diligentius querendũ est/
aliud tempus aucupabor: nũc nosse cupio
quid hinc conficias.

Data definitio sensus impugnatur: cum aliud sit sentire/ et aliud scire: aliud sensus/et aliud sciẽtia: Ca. XXIX.

A Aug⁹. Uid aliud pu
q tas/nisi definitionem illã sensus:
vt antea/qꝺ nescio q̃d plus q̃ sen/
sum includebat: ita nũc contrario vitio va
cillare/quod nõ omnẽ sensum potuit inclu
dere: Habent enĩ fere sensum/ nec habent
sciẽtiã: quicquid autẽ non latet/scit: ꝛ om/
ne quod scitur/ ad scientiam ꝑfecto perti/
net: de quibus omnibus iã mihi tecũ con/
uenit. Aut igit nõ est verũ sensũ esse passi/
onẽ corporis nõ latentẽ aiam: aut eo carẽt
bestie/qꝛ scientia carent: sensũ autẽ ꝯcedi/
m⁹ bestijs: definitio ꝗ illa vitiosa ẽ. Adeo.
Fateor nihil me inuenire q̃ resistã. Aug⁹.
Accipe aliud quo magis nos huius defini
tiõis pudeat: Nã meministi vt opinor ter/
tiũ definitiõis vitiũ tibi demõstratũ: quo

ꝓsus nihil ē turpius: cū ex neutra pte ve/
ra est/ qualis est illa hois: Hō est aial qua/
drupes: nā siue oīs hō animal ē quadru/
pes/ siue omne animal q̄drupes homo est
qui dicit atq3 affirmat/insanit ꝓfecto si nō
iocat. Adeo. Verū dicis. Aug⁹. Quid
si in hoc vitio ista nostra deprehenditur:
putas ne quicq̄ magis esse quod sit explo
dendū atq3 exterminandū de aia? Adeo.
Quis id recuset? Sed nollē/ si fieri pōt eti/
am hic tādiu detineri/ atq3 interrogatiun/
B culis agitari. Aug⁹. Nihil est quod metu
as: iam eñ confectū est negociū/ an tibi nō
dum ꝑsuasum est/ cū de differentia feraꝝ et
hominū agerēt/ aliud esse sentire/ aliud sci/
re? Adeo. Immo maxime. Aug⁹. Aliud
ergo sensus/ aliud sciētia. Adeo. Ita est.
Aug⁹. Nō aūt sentim⁹ ratiōe/ ſ aut visu/
aut auditu/ aut olfactu/ aut gustu/ aut ta/
ctu. Adeo. Assentior. Aug⁹. Et oīe qđ
scim⁹ ratiōe scim⁹: Null⁹ igr̄ sensus sciētia
est: Quicq̄d aūt nō latet/ ad scientiā perti/
net. Ad nullū ꝗ sensum ꝑtinet nō latere/ vt
null⁹ homo q̄drupes recte dici potest. Q̄/
obrē ista nostra definitio suscepta tua/ non
solū alienos terminos inuasisse/ neq3 aliq̄d
sui iuris reliq̄sse/ sed nihil oīno habuisse ꝓ/
priū/ totūq3 alienū occupasse conuicta est.
Adeo. Quid ꝗ agem⁹? Patiere ne illā de
iudicio ita discedere? Q̄q̄ eñ ego ei defen
sionē qualē potui ꝓbuerim: tu tamē ipsam
litis formulā3 quę hos decępit cōposuisti.
Et ego quidē tametsi obtinere non potui/
bona fide affui/ qđ mihi satis ē: Tu ꝟo si ꝑ/
uaricationis arguaris/ quid facias a quo ꝛ
ꝓducta est/ vt iurgaret audenter et oppu/
gnata vt turpiter cederet? Aug⁹. Nunq̄d
nam est hic quisq̄ iudex/ a quo huic vel mi/
hi metuēdū sit? Ego te priuatim quasi ad/
hibitus iuriscōsultus/ instruēdi causa refel/
lere volui: vt cum ad iudiciū ventū fuerit/
paratus assistas. Adeo. Est ergo aliquid
qđ ꝓ ista ꝓferas/ quam mihi inualidissimo
temere defendendā tuendamq3 commen/
das? Aug⁹. Est certe. Adeo. Quidnam
id est obsecro?

Impugnatio definitiōis sensus soluit: ꝛ simul cur aia cū quāta nō non sit/ vbiq3 i corpore sentiat/ ape A ritur: Ca.xxx. Aug⁹.

q Uia q̄q̄ sit aliud sensus/ aliud sci/
entia: illud tamē non latere vtriq3
cōmune ē: vt ipsi homini ꝛ bestię: q̄uis plu
rimū differāt: animal tamē esse cōmune ē:
Nō latet eñ quicq̄d animę apparet/ siue ꝑ
temperantiā corporis/ siue ꝑ intelligentię
puritatem: atq3 illud primū sensus/ hoc au
tem alterū scientia sibi vēdicauit. Adeo.
Manet ergo illa definitio tuta ꝛ probata?
Aug⁹. Manet ꝟo. Adeo. Ubinā3 ergo
deceptus sum? Aug⁹. Ubi rogaui/ vtrū3
omne qđ non latet sciat: Tu eñ huic roga
tioni temere assensus es. Adeo. Nā quid
velles vt dicerē? Aug⁹. Non ꝯtinuo esse
ꝛ scientiā si quid non latet: sed si per ratio/
nē nō latet: Cū aūt ꝑ corpus non latet: sen
sum vocari/ si ꝑ seipsā nō lateat corp̄is pas/
sio. An ignoras quibusdā philosophis et
peracutis visum esse/ ne idipsum quidē qđ
mente cōprehendit/ ad nomen aspirare sci
entię: nisi tam firma cōp̄hensio sit/ vt ab
ea mens nulla ratione queat dimoueri? B
Adeo. Accipio ista gratissime. S3 quęso
quoniā quid sit sensus/ subtilissime quātū
arbitror explicatū3 ē: referamus nos ad il/
lam quęstionē/ ꝓpter quā explicandū hoc
suscęperamus. Attulerā eñ ego argumen
tum/ quo tantā probarē animā esse/ quan/
tū eius est corpus: eo q̄ tangentē a capite
vsq3 ad pedis extremū pollicē sentit qua/
quauersum tetigeris: atq3 inde ad sensus
definitionē morarū plenissimam/ sed forte
necessario delati sum⁹: Itaq3 ipsum fructū
tanti operis iam ostende si placet. Aug⁹.
Est oīno/ atq3 vberrimus: Nam totū qđ
quęrebamus/ effectū est: Si eñ sensus est
corporis passio ꝑ seipsam/ nō latēs animā:
qđ vt firmissime teneremꝰ/ diutius q̄ vel/
les sermocinati sum⁹: meministi ne tandē
nos cōperisse ibi sentire oculos vbi nō sūt/
vł potiꝰ ibi pati? Adeo. Memini. Aug⁹.
Etiā illud dedisti/ nisi fallor: nec mō dubi/
tas dandū: fuisse aiam młto q̄ totū corpꝰ ē
esse meliorē ac potētiorē. Adeo. Hinc ꝟo
dubitare nefariū puto. Aug⁹. Age si cor/
pus pōt ibi pati aliquid vbi non est ꝓpter
quandā cum anima contemperationē/ qđ
oculis in cernēdo accidere inuentū ē: adeo
ne animā crassam et † pigrā putamus/ per Al. † pinguē
quam ipsi oculi tantū possunt/ vt eā lateat
corporis passio: si nō ibi iaceat/ vbi passio
ipsa contingit? Adeo. Multū me mouet C
ista ꝯclusio: et ita multū vt oīno stupeā:
et non solū quid respondeam/ sed prorsus

vbi sim nō inueniā. Quid eñ dicā sensū nō esse/cū corporis passio p seipsam nō lateat aiam? Quid erit aliō si hoc nō ē/ oculos nihil pati cū videm⁹? Absurdissimū ē eos ibi pati vbi sunt: at seipsos nō videāt nec vbi sūt q̄cq̄ ē p̄ter ipsos. Nō esse oculis animā potētiorē/cum eadē sit illorū potentia/nihil est dementi⁹. An hoc dicendū est potētius esse ibi pati/vbi quidq̄ sit/q̄ vbi non sit? Sȝ si h̄ verū eēt/ nō esset p̄stātior visus cęteris sensib⁹. Aug⁹. Quid q̄ ictū aliquē vel incidēs quippiā/vel humoris p̄turbationē/cū ibi patiant̄ oculi vbi sunt: neq̄ hoc animā latet: nec ista passio visus/sed tact⁹ vocat̄: et tñ talia pati oculus posset etiam in exanimi corpore: q̄uis deesset anima: quā passio nō lateret: illud autē quod pati non potest oculus nisi assit anima: id est q̄ videndo patitur: hoc solum ibi patitur/ vbi nō est? Ex quo cui nō videat̄ nullo loco animā cōtineri? Siquidē oculus/qđ est corpus/id tñ nō loco suo patit̄/qđ nūq̄ sine anima pateret̄. Adeo. Quid igit̄ faciam queso te? Nōne istis rationib⁹ ꝯfici pōt: aias nostras non esse in corp̄ib⁹? Qđ si ita ē: nōne vbi sim nescio? Quis eñ mihi eripit q̄ egoipse aia sum? Aug⁹. Noli perturbari/ac magis bono animo facito/ si ista cogitatio ⁊ consideratio ad nosmetipsos nos inuitat: ⁊ quantum licet auellit a corpore. Q̄ aūt tibi visū ē/nō esse animā i corp̄e viuētis animātis: q̄q̄ videat̄ absurdū/nō tñ doctissimi hoīes quib⁹ id placuerit defuerūt: neq̄ nūc arbitror deesse: Sȝ vt ipse intelligis/res ē subtilissima: et ad quā cernēdā mētis acies satis purgāda ē. Nūc attende potius q̄d aliud afferas quo ꝯuincas aiaȝ/ vel longā/ vel latā eē/vel q̄d eiusmodi: Nā illō argumētū tuū de tāgēdo sēsu sentis nō attingere ꝟitatē: nec valere aliquid/vt eā p totū corp⁹ tanq̄ sanguinē diffusā esse ꝯuincat: aut si iam qđ afferas nihil habes: videamus que restant.

Q̄ mot⁹ q̄ in diuisione lacertorū ⁊ ꝟmiculorū multipedū cernitur/ animā extenta ac diuisa nō p̄bat: q̄q̄ causa huiuscemodi mot⁹ nos lateat: Ca. XXXI.

A Adeo. Nihil haberē fortasse nisi recordarer quantū pueri mirari soleremus palpitantes lacertarū caudas amputatas a cetero corpore: quem motū sine anima fieri nullo modo mihi p̄suadere possum: neq̄ quo pacto fiat/vt nullum sit aię spaciū/qñ p̄ecidi etiā cū corp̄e pōt/intelligo. Aug⁹. Possē respōdere/ aerē ⁊ ignē/q̄ duo p animę p̄sentiā tenētur in corp̄e terreno ⁊ humido/vt omniū quattuor fiat cōtēperatio/dū post eiusdē animę abscessum ad sup̄na euadūt/ac sese expediūt: mouere illa corpuscula tanto concitati⁹/quāto plagę recētiores subito erumpūt: deinde porro motū lāguescere: postremo desinere/dū minus minusq̄ fit qđ effugit: ac deinde totum euolat. Sed ab hoc me reuocat quod his hausi oculis pene seri⁹ q̄ credi potest: sed certe non serius q̄ deberē. Cum eñ nuper i agro essem⁹ ligurię: nostri illi adolescētes qui tūc mecū erant/studiorū suorū gratia/animaduerterūt humi iacētes i opaco loco reptantē bestiolā multipedē/ lōgū dico quēdā vermiculū/ vulgo notus est: hoc tñ qđ dicā nunq̄ in eo exp̄tus eraȝ. Verso nāq̄ stilo quem forte habebat vnus illorū/ animal mediū p̄cussit: Tū ambę p̄tes corporis ab illo vulnere in ꝯtraria discesserūt tanta pedū celeritate/ac nihilo imbecilliore nisu quasi duo huiuscemodi animantia forent. Quo miraculo exterriti/causęq̄ curiosi: ad nos vbi simul ego ⁊ alipius considebamus/alacriter viuētia frusta illa detulerūt. Neq̄ nos parū cōmoti/ea currere in tabula quaquauersū poterāt cernebam⁹: atq̄ vnū ipsorū stilo tactū/ cōtorquebat se ad doloris locū nihil sentiente alio/ ac suos alibi mot⁹ p̄agente. Quid plura? Temptauim⁹ quaten⁹ id valeret: atq̄ ꝟmiculū: immo iā vermiculos in multas partes cōcidimus: ita oēs mouebant̄/ vt nisi a nobis illud factū esset/⁊ comparerēt vulnera recētia/totidē illos sep̄atim natos/ac sibi quēq̄ vixisse crederemus. Sed tūc ego qđ illis adolescētibus dixi/cū intenti me intuerent̄/tibi nūc dicere vereor: Jā eñ tantū ꝓcessimus/vt nisi tibi aliter respōdero/qđ fm meā causam p̄babiliter valet/ tota nostra intentio p tam longū munita sermonē/ab vno vermiculo penetrata succubuisse videatur. Jllis autē p̄ceperā vt i studijs sicut cęperant/suū cursuȝ tenerent: ita eos opportuni⁹ aliquādo ad quęrenda et discēda ista/si res moneret/ esse vēturos. Sȝ quę illis discedētib⁹ cū alipio sermocinatus sum/ cū vterq̄ nostrū ꝓ suo quisq̄ B

modulo recordaret̃ ⁊ coniectaret ⁊ q̃reret/
si exponere velim/lõge plura a nobis dicẽ/
da sunt/q̃ ab ipso principio tantis amba/
gibus atq̃ amfractib⁹ dicta sũt: Nõ apud
te tñ tacebo qđ sentio: nisi mihi tunc mul/
ta iam nota essent de corpe: de specie q̃ in/
est corpi: de loco/de tpe/de motu: q̃ subtilis/
(Al. tastru/ cissime) sime atq̃ † abstrusissime ꝓpter hãc ipsã q̃sti
onẽ disserunt̃ / ad dandũ palmã his q̃ cor/
pus esse aiam dicunt/declinarẽ. Quapro/
pter te vt possum etiã atq̃ etiam moneo:
ne temere aut in libros/aut in disputatio/
nes loquacissimoꝝ hominũ/nimiũq̃ sensi/
bus his corporeis credentiũ te ĩcipites:
donec corrigas firmesq̃ vestigia/ que vsq̃
ad ipsum deũ animã ducunt: ne ab illo se/
cretissimo ⁊ tranq̃llissimo mẽtis habitacu/
lo: a quo nunc dũ hec incolit/peregrinata ẽ
studijs facili⁹ et laborib⁹/ q̃ inertia desidia
q̃ auertaris. Nũc autẽ accipe contra illud
quo vt sentio multũ moueris: nõ qđ robu
stius de multis/sed qđ breuius: neq̃ quod
mihi ꝓbabilius q̃ cetera/ sed qđ tibi apti/
us eligere potui. **Adeo.** Dic oro te q̃ ci/
C tissime potes. **Aug⁹.** Primũ illud dico: si
maxime causa lateat/cur ĩ concisione quo/
rundã corporũ illa contingãt/non cõtinuo
nos hoc vno ita ꝯturbari oportere / vt tã
multa que superius luce clariora tibi visa
sunt/falsa esse arbitremur: Fieri eñ potest
vt hui⁹ rei causa nos lateat/ q̃ vel humane
nature occultata ẽ/ vel sit alicui homini co
gnita: nec iste a nob̃ interrogari possit: aut
(Al. † vsi sum⁹) etiã hoc ingenio † simus/ vt satisfacere no/
bis interrogatus nõ possit. Nũquid nã ex
eo quicquid ex ꝯtraria parte firmissime di/
dicim⁹/ac verissimũ esse ꝯfitemur/ labi no/
bis atq̃ extorqueri decet? Atqui si illa ma
neant integra/que interrogat⁹ certa et in/
dubia esse respondisti: nihil est q̃ istũ ver/
miculũ pueriliter metuamus: q̃q̃ viuaci/
tatis et numerositatis eius causã nõ vale/
amus afferre. Si eñ apud te de aliquo fi/
xum immotũq̃ constaret/ q̃ esset vir bon⁹:
eũq̃ ĩ latronũ conuiuio/quos ꝑsequeri de/
prehẽderes: atq̃ aliquo casu anteq̃ abs te
interrogari posset moreret̃: quãlibet causã
putares / potius illius cũ sceleratis conũ/
ctionẽ atq̃ cõuiuiũ / etiã si te semp lateret/
q̃ sceleris ⁊ societatis? Cur ergo non cũ tã
multis argumẽtis superi⁹ editis / atq̃ abs
te firmissime cõprobatis: planũ tibi factũ
sit: nõ loco animã ꝯtineri: atq̃ ob hoc nul/
lius talis esse quantitatis qualẽ in corpo/
ribus cernimus/aliquã suspicaris esse cau/
sam/ cur nonnullũ animal cõcisũ in omni/
bus partibus viuat: non eã tamẽ q̃ cũ cor/
pore anima cõcidi potuerit? Quã si repe/
rire non possumus: querenda nonne ẽ po/
tius vera q̃ falsa credenda?

**Pulcherrima atq̃ ꝓpinqua simi
litudine ostẽdit̃/quõ diuiso corpe
anima minime diuidatur: ⁊ tñ par
tes moueant̃: si aũt aia p corp⁹ di/
uidi possit: aut si plures/vł vna tm̃
sit oim/differtur: Ca. XXXII.**

Einde quero abs te/vtrũ putes in A
D vbis nostris aliud esse ipsũ sonũ/
aliud qđ sono significat̃. **Adeo.**
Ego vtrũq̃ idẽ puto. **Aug⁹.** Dic mihi er
go/sonus ipse vñ ꝓcedat cũ loq̃ris? **Adeo.**
Quis dubitet a me ꝓcedere. **Aug⁹.** Ab/
est ergo sol ꝓcedit dũ noias solẽ? **Adeo.**
De sono me/ non de re ipsa interrogasti.
Aug⁹. Aliud ergo sonus ẽ: aliud res quã
significat sonus: tu aũt vtrũq̃ idẽ esse dixe
ras. **Adeo.** Age iã concedo aliud esse si/
gnificantẽ sonũ: aliud rẽ que significatur.
Aug⁹. Dic ergo/ vtrũ possis gnarus lati/
ne lingue nominare in loquẽdo solẽ/si non
intellectus solis p̃cederet sonum? **Adeo.**
Nullo mõ possem. **Aug⁹.** Quid anteq̃
ipsũ nomẽ de ore ꝓcedat/si volẽs id enũci/
are aliq̃diu te in silẽtio teneas: nõne ĩ tua
cogitatiõe manet/qđ expssa voce ali⁹ audi/
turus est? **Adeo.** Manifestũ est. **Aug⁹.**
Quid cũ ipse sol tãte sit magnitudinis/ nũ
illa notio eius quã cogitatione añ vocẽ te/
nes/ aut longa / aut lata/ aut qđ eiusmodi
videri põt? **Adeo.** Nullo modo. **Aug⁹:**
Age iam dic mihi/cũ ore ipsum nomẽ erũ/ B
pit tuo: atq̃ id ego audiẽs solẽ cogito: quẽ
tu ante vocẽ ⁊ cũ ipsa voce cogitasti: ⁊ nũc
fortasse ambo cogitamus: nõne tibi videt̃
nomen ipsũ veluti accepisse abs te signifi/
cationẽ/quam ad me p aures deportares?
Adeo. Videt̃. **Aug⁹.** Cum ergo nomen
ipsũ sono ⁊ significatione ꝯstet: sonus autẽ (Nomẽ ad so/
ad aures/significatio ad mentẽ pertineat: num/son⁹ ad
nonne arbitraris in nomine velut ĩ aliquo aures/signifi/
animãte sonũ esse corp⁹ / significationẽ au catio ad mẽtẽ
tẽ quasi animã soni. **Adeo.** Nihil mihi vi/ pertinet)
det̃ simili⁹. **Aug⁹.** Attẽde nũc /vtrũ nomi
nis son⁹ p litteras diuidi possit/ cũ anima

eius / id est significatio nõ possit? Siquidẽ
ipsa est quam pauloante in nostra cogita/
tione nec latam nec longam respondisti ti/
bi videri. Adeo. Prorsus assẽtior. Aug⁹.
Quid cum per litteras singulas sonus il/
le diuiditur / videt tibi significationẽ illam
retinere? Adeo. Quomõ possunt singu/
lę litterę significare qđ nomẽ / quod ex his
Al. t confic t cõfectũ sit significat? Aug⁹. At cũ pdita
significatione discerptus in litteris sonus
est: num aliud putas esse factum / q̃ dilani/
ato corpore discessisse animã: ꝛ quasi mor/
tem quandã nominis contigisse? Adeo.
Non solum assentior / sed ita libẽter / vt ni/
hil me magis in hoc sermone delectaue/
rit. Aug⁹. Si ergo satis perspexisti i hac
similitudine / quomõ possit dissecto corpo/
re anima non secari: accipe nunc quomo/
do frusta ipa corporis / cũ anima secta non
sit / viuere possint: Jam eñ concessisti (et
recte vt opinor) significationẽ / quę quasi
anima soni est / dum nomen ęditur per se/
ipsam nullo pacto diuidi posse: cũ ipse so/
nus q̃ velut corpus eius est possit: Sed in
solis nomine ita soni est facta diuisio / vt
nulla pars eius significationem aliquã re/
tineret. Itaq̃ illas litteras dilacerato cor/
pore nominis / tanq̃ exanima mẽbra / id est
significatione carentia considerabamus.
Quobrem si aliquod nomen inuenerimus /
quod diuisum queat etiam singulis parti/
bus quippiam significare / concedas opor/
tet / non omnimodã / veluti mortẽ tali prę/
cisione factam esse: cum tibi membra se/
paratim considerata quodlibet significan/
tia / et quasi spirantia videbuntur. Adeo.
Concedam oñino / et vt iam idipsum so/
C nes flagito. Aug⁹. Accipe: Nã dum vici/
niam solis attẽdo / de cuius nomine supe/
rius ęgimus / lucifer mihi occurrit: qui pro/
fecto inter secundã ꝛ tertiam syllabam scis/
sus non nihil priore parte significat: cũ di/
cimus luci: et ideo in hoc plus q̃ dimidio
corpore nominis viuit. Extrema etiã pars
habet animã: nam cum ferre aliquid iube/
ris / hanc audis. Qui eñ posses obtempe/
rare si quis tibi diceret / fer codicem: si nihil
significaret / fer: quod cum addit luci / luci/
fer sonat: ꝛ significat stellam: cum autẽ de/
mitur / non nihil significat: et ob hoc quasi
retinet vitam. Cũ autem locus et tempus
sit quibus omnia quę sentiuntur / occupan

tur: vel potius quę occupant quod oculis
sentimus per locũ / quod auribus per tem/
pus diuiditur. Ut eñ vermiculus ille plus
loci totus q̃ pars eius occupabat: ita ma/
iorem temporis moram tenet / cum lucifer
dicitur / q̃ si luci tñmodo diceretur: Qua/
re si hoc significatione viuit in ea diminu/
tione temporis / quę diuiso illo sono facta
est: cum eadem significatio diuisa non sit:
non eñ ipsa per tempus distendebat / sed
sonus: ita existimandũ est / secto vermicu/
li corpore / q̃q̃ in minore loco pars eo ipso
quo pars erat viueret: non omnino aiam
sectam / nec loco minorẽ / minorem esse fa/
ctam: licet integri animantis membra oia
p maiorẽ locum porrecta simul possederit.
Non eñ locum ipsa / sed corpus quod ab
eadem agebatur / tenebat: sicut illa signifi/
catio non distenta per tempus / omnes ta/
men nominis litteras suas moras ac tem/
pora possidẽtes / velut animauerat atq̃ cõ/
pleuerat. Hac similitudine interim cõten/
tus sis peto: qua te sentio delectatũ. Quę
autem subtilissime de hoc disputari pos/
sunt / ita vt non similitudinibus quę plerũ/
q̃ fallunt / sed rebus ipsis satisfiat / ne in p̄/
sentia expectes: Nam et concludendus est
tam longus sermo: et multis alijs quę ibi
desunt / animus ad hęc intuenda ꝛ perspi/
cienda pręcolẽdus est: vt possis intelligere
liquidissime / vtrũ quod a quibusdã doctis/
simis viris dicitur ita sese habeat: animã
per seipsam nullo mõ / sed tamen per cor/
pus posse partiri. Nunc accipe a me si ve/ D
lis / vel potius recognosce per me / quanta
sit anima: non spacio loci ac temporis / sed
vi ac potentia: Nam ita si meministi ꝓpo/
situm ac distributũ iam diu nobis est. De Questio insoluta
numero vero animarũ / nescio quid tibi re/
spondeam: cum hoc ad istam quęstionẽ p/
tinere putaueris: Citius eñ dixerim nõ esse
omnino quęrendũ: aut certe tibi nunc dif/
ferendum / q̃ vel numerum ac multitudi/
nem non pertinere ad quantitatẽ: vel tam
inuolutam quęstionẽ modo a me tibi pos/
se expediri. Si enim dixero vnam esse ani/
mam: cõturbaberis / q̃ in altero beata est /
in altero misera: nec vna res simul et bea/
ta et misera potest esse. Si vnam simul / et
multas dicam esse / ridebis: nec mihi facile
vñ tuũ risum comprimã suppetit. Sin mul/
tas tñmodo esse dixero / ipse me irridebo:

minusq; me mihi displicentem q̃ tibi perferam. Audi ergo quod ex me bene te audire posse polliceor: Quod vo aut ambobus/aut alteri nostrũ ita onerosum est/ vt fortasse opprimat/ne subire aut imponere

Al.† Credo velis. Adeo.†Cedo prius:ꝛ qđ tibi congruenter mecũ videt agi posse: quantũ valeat anima/expecto vt exponas.

Mira et multifaria animę humane opera/ que in homine exercet/ per gradus septe distinguuntur: sensum autem proprie inesse arboribus/impietas rusticana appellatur: Ca. XXXIII. Aug⁹.

A Utinam doctissimũ aliquem/neq; id tm̃/sed etiam eloquentissimũ/ꝛ omnino sapientissimũ/perfectumq; hominẽ d hoc ambo interrogare possem⁹: quonam ille modo quid anima in corpore valeret: quid in seipsa: quid apud deũ/ cui mundissima proxima est: et in quo habet summũ atq; omne bonũ suum: dicendo ac disputãdo explicaret. Nũc aũt cũ mihi ad hanc rem desit alius: audeo tamen tibi nõ deesse: sed hoc mercedis est/q dũ quid valeat anima/indoctus expedio/quid ipse valeam/securus experior. Imprimis tamen tibi amputem latissimã quandã et infinitã expectationẽ: ne me de omni anima dicturuz putes: sed tm̃ de humana: quã solam curare debemus/si nobismetipsis curę

Primus gradus anime. sumus. Hęc igitur primo(qđ cuiuis animaduertere facile est) corpus hoc terrenũ atq; mortale pręsentia sua viuificat: colligit in vnũ: atq; i vno tenet: diffluere atq; ꝯtabescere nõ sinit: alimenta p mẽbra ęqualiter suis quibusq; redditis distribui facit: congruentiã eius modũq; conseruat: non tm̃ i pulchritudine/ sed etiam in crescendo atq; gignendo. Sed hęc oia hoi etiã cum arbustis cõmunia videri queunt: Hęc em̃ etiam dicim⁹ viuere: in suo vero quidq; illorum genere custodiri/ali/crescere/ gignere

Scđs gradus anime. videmus atq;/fatemur. Ascende itaq; alterũ gradũ/ꝛ vide quid possit anima i sensibus: vbi euidẽtior manifestiorq; vita intelligitur. Non eñ audiẽda est/ nescio quę impietas rusticana/ plane magisq; lignea q̃ sunt ipse arbores: quib⁹ patrociniũ prębet: quę dolere vitẽ qñ vua decerpit: et nõ solũ sentire ista cũ ceduntur/ sed etiam videre atq; audire credit. De quo errore sacrilego/alius est differẽdi locus: Nũc quod institueram attende/ quę sit vis animę i sensibus: atq; in ipso motu manifestior ẽ animantis: quorũ nobis cum his quę radicibus fixa sunt/ nulla potest esse cõmunio. Intendit se anima in tactum: et eo calida/ frigida/aspa/lenia/dura/mollia/ leuia/grauia sentit atq; discernit: Deinde innumerabiles differentias sapoꝝ/odorum/sonorum/formarum: gustando/olfaciendo/ audiẽdo vidẽdoq; diiudicat: Atq; in his omnibus ea quę sm naturã sui corporis sunt/ asciscit atq; appetit: reiicit fugitq; contraria: Remouet se ab his sensibus certo iter- Periphrasis somni. uallo temporũ: et eorum motus quasi per quasdam ferias reparans: imagines rerũ quas per eos hausit/ secum cateruatim et multipliciter versat: ꝛ hoc totũ est somnus et somnia. Sępe etiã gestiendo ac vagando facilitate motus delectatur: et sine labore ordinat membrorũ concordiã: pro copulatione sexus agit qđ potest: atq; i duplici natura/ societate atq; amore molitur vnũ. Fetibus non iam gignendis tm̃modo/sed etiã fouendis/ tuendis/ alendis atq; conseruãdis cõspirat: rebus inter quas corpus agit/ et quibus corpus sustentat/ consuetudine sese innectit: et ab eis quasi membris egre separat: quę consuetudinis vis etiam sciunctione rerum ipsaruz/ atq; iteruallo tpis nõ discissa memoria vocat. B

Sz hęc rursus oia posse animã etiã i bestijs nemo negat. Ergo attollere i tertiũ gradũ Tertius gradus anime. qui iã est hoi ppri⁹: ꝛ cogita memoriam non ꝯsuetudie inolitarũ/sz aiaduersiõe atq; signis cõmendataruz ac retentarum rerum innumerabiliũ/tot artes opificũ/agrorum cultus/ extructiones vrbiũ/ varioꝝ ędificiorum ac moliminũ multimoda miracula: inuentiones tot signorum in litteris/in verbis/i gestu/in huiuscemodi sono/in picturis atq; figmentis: tot gentium linguas/tot instituta/ tot noua/tot instaurata: tantum librorũ numerũ/ et huiuscemodi monimentorũ ad custodiendã memoriam: tãtamq; curam posteritatis/officiorum/potestatum/honorũ/ dignitatũq; ordines: siue in familijs/siue domi/ militięq; in republica/siue i pphanis/siue i sacris apparatibus: vim ratiocinandi et excogitandi fluuios eloquẽtię/ carminũ varietates/ ludẽdi ac iocãdi causa milleformes simu-

lationes/ modulandi peritiam/ dimetien/
di subtilitatem/ numerandi disciplinam/
preteritorum ac futurorum ex presentibus
conjecturam. Magna hec et omnino hu/
mana. Sed est et adhuc ista partim doctis
atq; indoctis/ partim bonis ac malis ani/
mis copia cõmunis. Suscipe igit atq; in/
sili quarto gradui/ ex quo bonitas incipit:
atq; omnis vera laudatio. Hinc eni anima
se nõ solum suo: si quam vniuersi partem
agit/ sed ipsi etiam vniuerso corpori au/
det preponere: bonaq; eius bona sua non
putare: atq; potentie pulchritudinisq; sue
cõparata/ discernere atq; contemnere. Et
inde quo magis se delectat/ eo magis sese
abstrahere a sordibus/ totamq; emacula/
re/ ac mundissimã reddere et comptissimã:
roborare se aduersus omnia que de propo
sito ac sententia dimouere moliuntur/ so/
cietatem humanã magnipendere: nihilq;
velle alteri qd sibi nolit accidere: sequi au/
ctoritatẽ ac pcepta sapiẽtũ: et p hec loqui
sibi deũ credere. In hoc tam preclaro actu
anime inest adhuc labor: et contra huius
mundi molestias atq; blanditias magnus
acerrimusq; conflictus. In ipso enim pur/
gationis negocio subest metus mortis se/
pe non magnus/ sepe vero vehementissi/
mus. Non magnus tum/ cum robustissi/
me creditur: nam videre hoc vtrum sit ve/
rũ non nisi purgate anime licet/ tanta dei
prouidentia iusticiaq; gubernari omnia:
vt nulli mors inique accidere possit: etiam
si eam forte iniquus intulerit. Vehemen/
ter autem formidatur mors in hoc iã gra/
du: cum et illud eo creditur infirmius/ quo
sollicitius queritur. Et eoipso minus vi/
detur/ quo tranquillitas propter metũ mi/
nor est inuestigandis obscurissimis rebus
pnecessaria. Deinde q magis magisq; sen/
tit aia/ eoipso q pficit quãtum intersit in/
ter puram et contaminatam: eo magis ti/
met/ ne deposito isto corpore/ minus eam
possit deus q seipsam ferre pollutam. Ni/
hil aũt difficilius q et nõ metuere mortẽ:
et ab illecebris huius mundi/ sicut pericu/
la ipsa postulant/ tẽperare. Tanta ẽ tñ ani/
ma/ vt etiam hoc possit adiuuante sane iu/
sticia summi et veri dei/ qua hec vniuersi/
tas sustentatur et regitur: qua etiã factum
est/ vt nõ modo sint omnia/ sed etiã sic sint/
vt omnino melius esse non possint. Cui se

Quart⁹ gra/
dus anime

Nl. nõ h3 r nõ

in opere tam difficili mundationis sue ad/
iuuandam et perficiendam piissime tutissi
meq; cõmittit. Quod effectum erit/ cũ fu/
erit ab omni tabe anima libera/ maculisq;
diluta: cum se deniq; in seipsa letissime te/
net: nec omnino aliquid metuit sibi: aut
vlla sua causa quicq; angitur. Est ergo iste
quintus gradus: Aliud est eni efficere/ ali/
ud tenere puritatem: et alia prorsus actio
qua se inquinatã reintegrat: alia qua non
patitur se rursus inquinari. In hoc gradu
omnifariam concipit quanta sit: Quod cũ
conceperit/ tunc vero ingenti quadam et
incredibili fiducia pergit in deum: id est in
ipsam contemplationẽ veritatis: et illud
propter quod tantum laboratum est/ altis/
simũ et sacratissimũ pmiũ. Sed hec actio/
id est appetitio intelligẽdi ea que vere sũ/
meq; sunt/ summ⁹ aspectus est anime: quo
perfectiorem/ meliorem rectioremq; nõ ha/
bet. Sextus ergo erit iste gradus actiõis:
Aliud est enim mũdari oculum ipsum ani/
me/ ne frustra et temere aspiciat et praue
videat: aliud ipsã custodire atq; firmare sa/
nitatẽ: aliud iam serenum atq; rectũ aspe/
ctum in id qd videndum est dirigere. Qd
qui prius volunt facere/ q mundati et sa/
nati fuerint: ita illa luce reuerberant veri/
tatis/ vt non solum nihil boni/ sed etiã ma/
li plurimũ in ea putent esse: atq; ab ea no/
men veritatis abiudicent: et cum quadam
libidine et voluptate miserabili i suas te/
nebras/ quas eorum morbus pati potest/
medicine maledicentes refugiant. Vñ di/
uino afflatu/ et prorsus ordinatissime illud
a propheta dicitur: Cor mundũ crea in me
deus: et spiritum rectum innoua in visce/
ribus meis. Spiritus eni rectus est credo:
quo fit vt anima in veritate querenda de/
uiare atq; errare non possit. Qui profecto
in ea non instauratur/ nisi prius cor mun/
dum fuerit: hoc est/ nisi prius ipsa cogita/
tio ab omni cupiditate ac fece rerum mor/
talium sese cohibuerit et eliquauerit. Iam
vero in ipsa visione atq; contemplatio/
ne veritatis/ qui septimus atq; vltimus
anime gradus est: neq; iã gradus/ sed que/
dam mansio quo illis gradibus perueni/
tur: que sint gaudia/ que perfunctio veri et
summi boni/ cuius serenitatis atq; eterni/
tatis afflatus quid ego dicã? Dixerũt hec
quantum dicenda esse iudicauerunt ma/

Quintus gra
dus anime

Sextus gra/
dus anime

Ps. 50.

Septim⁹ gra/
dus anime

gnę quędam ⁊ incōparabiles animę:quas
D etiā vidisse ac videre ista credimus. Illud
plane ego nūc audeo tibi dicere:nos si cur
sū quē nobis deus imperat/ ⁊ quem tenen
dum suscępimus/ constantissime tenueri/
mus:peruenturos per virtutē dei atqꝫ sa/
pientiam ad summā illā causam/vel sum/
mū auctorem/vel summū principiū rerum
omniū/vel si quo alio modo res tanta cō/
gruentius appellari potest:quo intellecto
Eccl.1.a. vere videbimus ꝙ sint omnia sub sole va/
Al.†vanitatū nitas†vanitātū. Uanitas eñ est fallacia:
1.Retract. ca.7.c. †vanitantes autem vel falsi/vel fallentes/
Al.† vanitates. vel vtriqꝫ intelligūtur. Licet tamen dino/
scere quantū inter hęc/ et ea quę vera sunt
distet:et quemadmodū tamen etiam ista
omnia deo auctore creata sint/ et in illorū
cōparatione nulla sint:per se autē conside
rata mira atqꝫ pulchra tunc agnoscemus/
ꝙ vera nobis credenda imperata sint:ꝙqꝫ
optime ac saluberrime apud matrē ecclesi/
am nutriti fuerimus:quę ve sit vtilitas la/
1 Cor.3.a. ctis illius quod apostolus paulus paruu/
lis se potū dedisse prędicauit:quod alimen
tū accipere cū quis matre nutritur/vtilis/
simū est: cū iam grandis est/pudenduȝ re/
spuere: cum opus est miserandū:reprehen
dere aliquando aut odisse/sceleris ⁊ impi/
etatis:tractare autē ac dispensare cōmo/
de/laudis et charitatis plenissimū est. Ui/
debimus etiā naturę huius corporeę tan/
tas cōmutationes et vicissitudines/dū di/
uinis legibus seruit:vt etiā ipsam resurre/
ctionē carnis/quę partim tardius/partim
omnino nō creditur:ita certā teneamus/ vt
certius nobis non sit solē cū occiderit ori/
turum. Iam vero eos qui ad exemplū sa/
lutis nrę ac primitias a filio dei potentis/
simo/ęterno/incōmutabili suscęptū homi/
nē/eundēqꝫ natum esse de virgine/ cętera
qꝫ huius historię miracula irrident:sic con/
temnemus/tanꝙ eos pueros/qui cum pi/
ctorē ꝓpositis tabulis quas intueatur pin
gentē viderint/non putent posse homineȝ
pingi/nisi aliā picturam qui pingit/aspexe
rit. Tanta autē in contemplanda veritate
voluptas est/quantacūqꝫ ex parte eā quis/
qꝫ contemplari potest:tanta puritas/ tāta
sincęritas/tā indubitāda rerū fides/ vt ne/
qꝫ quicꝙ pręter ea scisse se aliquādo aliqs
putet/ cum sibi scire videbat:et quo minꝰ
impediatur anima/toti tota inhęrere veri

tati:mors quę antea metuebatur/ id ē ab
hoc corpore omnimoda fuga et elapsio/ pro
summo munere desideretur.

In creaturis omnibus quiddā
animę humanę est deteriꝰ/ vt om/
nia inanimata/ etiā anima pecoris:
quiddā est par/ vt angelus: meliꝰ
aūt nihil:ideoqꝫ ⁊ ab ea solus qui
eā creauit/sūmus deus ē colēdus:

Udisti quanta vis (Ca.XXXIIII A
a sit aię ac potentia: qđ vt breuiter
colligā: quemadmodū fatendū est
animā humanā non esse qđ deus est:ita p/
sumendū/nihil inter omia quę creauit deo
esse ꝓpinquius: Ideoqꝫ diuine ac singula/
riter in ecclesia catholica traditur: nullam
creaturaȝ colendam esse animę (Libētius
eñ loquor his verbis quibꝰ mihi hęc insi/
nuata sunt) sed ipsum tm̄modo reruȝ quę Roma.11.d.
sunt omniū creatorē:ex quo omia/per quē
omia/in quo omia:id est†incōmutabilē ve Al.† incōmutabile principium incōmutabilē sapientiam.
ritatē/incōmutabilē ęternitatē/incōmuta/
bileȝ virtutē/ incōmutabilē charitatē: vnū
verum deū atqꝫ perfectū:qui nunꝙ nō fu/
erit/nunꝙ non erit:nunꝙ aliter fuerit/nū/
ꝙ aliter erit: Quo nihil sit secretius/ nihil
pręsentius:qui difficile inuenit vbi sit: dif/
ficilius vbi non sit:cū quo esse non omnes
possunt/et sine quo esse nemo potest:et si
quid de illo incredibilius/conueniētius ta
mē atqꝫ aptius homines dicere valemus.
Hic ergo solus deus animę colendus est:
neqꝫ discrete/neqꝫ cōfuse: Quicqd eñ ani/
ma colit vt deuȝ/ necesse est vt melius esse
ꝙ seipsam putet. Animę autē natura/ nec
terra/nec maria/nec sidera/nec luna/nec sol
nec quicꝙ omnino quod tangi/ aut his ocu
lis videri potest: nō deniqꝫ ipsuȝ quod vi/
deri a nobis nō potest/cęlū/meliꝰ esse credē
dū est: Immo hęc omia lōge deteriora esse
ꝙ est quęlibet anima/ ratio certa conuin/
cit:si mō eam veri amatores ducentē per
insolita quędā/et ob hoc ardua constantis
sime atqꝫ obseruantissime sequi audeant.
Si quid vero aliud est in rerū natura pręter/ B
ter ista quę sensibus nota sunt:⁊ prorsus
quę aliquod spaciū loci obtinent/ quibus
omnibus pręstātiorē animā humanā esse
diximus:si quid ergo aliud est eorum quę
deus creauit/quiddā est deterius/ quiddā
par: deterius/ vt anima pecoris:par/ vt an
geli:melius autē nihil. Et si quādo ē aliqd

bonum melius: hoc peccato eius fit/nō natura: Quo tamen non vsqꝫadeo fit deterior/vt ei pecoris anima preferēda aut conferenda sit. Deus igitur solus ei colendus est/qui solus eius est auctor. Homo autem quilibet alius quāuis sapientissimus et perfectissimus/ vel prsus quelibet anima rationis compos atqꝫ beatissima/ amanda tantūmodo et imitanda est: eiqꝫ pro merito atqꝫ ordine quod ei congruit deferendū: Nā dominū deum tuum adorabis/ et illi soli seruies. Errātibus vero cognatis animis/et laborantibus quantū licet atqꝫ preceptum est/opem ferendā esse sciamus: ita vt hoc ipsum cū bene agitur/ deū p nos agere intelligamus: Neqꝫ quicqꝫ nobis ꝓpriū vendicemus inanis glorię cupiditate decepti: quo vno malo a summo in ima demergimur: Neqꝫ vitijs oppressos/sed ipsa vitia: neqꝫ peccatores/sed ipsa peccata oderim⁹. Oībus enī subuentum velle debemus/ etiā qui nos lęserunt/aut lędere/aut omnino lędi volunt. Hęc est vera/ hęc est perfecta/hęc sola religio per quā deo reconciliari pertinet ad animę/ de qua querim⁹/ magnitudinē/ q se libertate dignā facit: Nam ille ab oībus liberat / cui seruire oībus vtilissimū est: et in cuius seruitio placere pfecte sola libertas est. Sed video me pene excessisse metas ꝓpositi mei: ac sine vlla interrogatione tādiu tibi multa dixisse: neqꝫ id me penitet: Nā cū sint ista p tā multas ecclesię scripturas dispersa: quāuis ea non incōmode collegisse videamur: et plene tamē intelligi nequeunt / nisi quisqꝫ illorꝫ septē quarto gradu fortiter agens/pietatēqꝫ custodiens: et ad ea percipiēda sanitatē ac robur cōparans/ingrat oīa singillatim diligētissime ac sagacissime: Nam neqꝫ illis omnibus gradibus inest distincta et ꝓpria pulchritudo: quos actus meli⁹ appellam⁹.

Deut. 6. b. Matth. 4. a.

Animę humanę potentia et operatio rursus septē gradibus/ alijs tamen nominibus ostendit: innumerabilibus enī modis eędē res et appellari et diuidi pōt rectissime ac subtilissime: Ca. XXXV.

De potentia animę

Querimus quippe de animę potentia: et fieri potest vt hęc omnia simul agat/sed id solū sibi agere videatur qō agit cū difficultate/ aut certe cū timore: Agit enī hoc multo quā cętera attentior. Ascendētibus igitur sursum versus: Primus actus docēdi causa/dicat animatio: Secundus/ sensus: Terti⁹/ars: Quartus/virtus: Quintus/trāquillitas: Sext⁹ ingressio: Septimus/contēplatio. Possūt et hoc mō appellari. Primus/de corpe: Secundus/ p corpus: Tertius/ circa corpus: Quartus/ad seipsam: Quintus/in seipsā: Sextus/ ad deum: Septimus /apō deum. Possunt et sic: Pulchre de alio: Pulchre p aliud: Pulchre circa aliud: Pulchre ad pulchrū: Pulchre in pulchro: Pulchre ad pulchritudinē: Pulchre apō pulchritudinem. De quib⁹omnib⁹ post requires/si qd videbitur aperiēdū: Nūc ideo volui tot ista significare vocabulis: ne te moueat cum ista alij alijs noīb⁹ eadē vocāt / aut aliter etiā partiunt: et ob hoc aut ista aut illa improbes: Innumerabilib⁹ enī modis eędē res et appellari et diuidi possūt rectissime ac subtilissime: sed in tāta copia modorū vtit quisqꝫ quo se cōgruenter vti existimat.

Al. timore

Cur anima libero arbitrio dotata/corpori sit coniuncta: qualis in ipso efficiat: et qlis post hoc corp⁹ sit futura/differtur: Ca. XXXVI.

Deus igit summ⁹ et verus lege inuiolabili et incorrupta/qua omne qō condidit regit/ subijcit animę corpus/animā sibi: et sic omnia sibi: neqꝫ in vllo actu eandē deserit/siue pęna/siue pmio. Id enī iudicauit esse pulcherrimū/ vt esset quicqd est/quō est: et ita naturę gradib⁹ ordinaretur/vt cōsiderātes vniuersitatē/ nulla offenderet ex vlla parte deformitas: oīsqꝫ animę pęna et omne pręmiū ꝓferret semper aliquid ꝓportiōi iustę pulchritudinis/ dispositiōiqꝫ rerū oīm. Datū est enī animę liberū arbitriū: qō qui nugatorijs ratiocinationibus labefactare conanc/ vsqꝫadeo ceci sunt/vt ne ista ipsa quidē vana atqꝫ sacrilega ꝓpria volūtate se dicere intelligāt: nec tamē ita liberum arbitriū animę datū est/vt quodlibet eo moliens/ vllā partē diuini ordinis legisqꝫ pturbet. Datū est enī a sapientissimo atqꝫ inuictissimo totius creaturę dño: sed ista vt videnda sunt videre paucorū ē: neqꝫ ad hoc quisqꝫ nisi vera religione fit idoneus. Est enī religio vera/ q se vni deo anima/vñ se peccato velut abrupserat/reconciliatione religat. Innectit ergo animam in illo actu tertio/ atqꝫ incipit

Que sit vera religio

ducere: purgat in quarto: reformat in quin-
to: introducit in sexto: pascit i septimo: at-
qꝫ hoc fit alias citius/ alias tardi⁹ vt que-
qꝫ amore ac meritis valēt: omia tñ deus iu-
stissime/ moderatissime/ pulcherrime facit:
quoquo mō sese habere voluerit de qb⁹ fa-
cit. Iā vero etiā puerorꝫ infantiū consecra-
tiones quantū prosint/ obscurissima que-
stio est: nō nihil tamen ꝓdesse credendū ē.
Inueniet hoc rō cū queri oportuerit: q̄q̄
et alia multa iā diu querēda/ tibi poti⁹ ali-
qñ q̄ cognoscenda ꝓtulerim. Qd̄ fiet vti-
B lissime/ si duce pietate requirāt. Que cum
ita sint/ quis est qui iuste stomachetur/ qꝫ
agēdo atqꝫ ministrādo corpori anima da-
ta sit/ cū tantus ꝛ tā diuinus rerꝫ ordo con-
necti melius nō possit? Aut querendū pu-
tet/ qualis in hoc mortali et fragili corpore
efficiatur: cū ꝛ in mortē ꝓpter peccatū iure
contrusa sit: ꝛ virtute hic etiā possit excel-
lere? Aut qualis post hoc corp⁹ futura sit:
cum ꝛ pena mortis necessario manere de-
beat/ manente peccato: et virtuti pietatiqꝫ
sit de⁹ ipse. i. veritas ipsa premiū? Quare si
iam placet/ taꝫ longū sermonē terminem⁹
aliqñ: ꝛ iplēdis dei preceptis vigilātissime ꝛ
religiosissime operā dem⁹: Nō eñ ē alia fu-
ga de tantis malis. Si quid aūt obscurius
a me dictū est q̄ velles: facito vt memorie
mādatū alias opportuni⁹ requiras: Necqꝫ
eñ deerit nobis querentibus se/ qui desu-
per est magister omniū. Adeo. Ego vo ꝛ
hac oratiōe tua ita sum affectus/ vt eā in-
terpellare nefas putauerim. Et si tibi mo-
dus sermonis hic placet: tresqꝫ ille questi-
ones que remanebant/ tā breuiter perstrin-
gēde in ꝑsentia vise sūt/ cedā iudicio tuo.
Ac deinceps tā magnis reb⁹ inuestigādis/
non mō tpe ꝓpter tuas occupationes/ sed
etiā meipsū opportuniorē obseruabo.

In hoc libro forte meli⁹ ꝓ collocutore po-
sit⁹ fuisset Euodius q̄ Adeodatus.

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de
quantitate anime/ liber explicit.

Diui aurelij augustini hipponē-sis episcopi/ i libros de libero arbi-trio/ ex pmo libro retractationū: Argumentum.

A — 1. Retract. ca. 9.

C Um adhuc rome remoraremur/ vo-
luim⁹ disputādo querere/ vn̄ sit ma-
lū. Et eo mō disputauim⁹/ vt si pos-
semus id qd̄ de hac re diuine auctoritati
subditi credebamus/ etiam ad intelligēti-
am nostram quantum differendo opitulā-
te deo agere possumus/ ratio considera-
ta et tractata ꝑduceret: Et quoniā cōstitit
inter nos diligenter ratione discussa/ ma-
lum nō exortū nisi ex libero volūtatis arbi-
trio: tres libri quos eadē disputatio pepe-
rit/ appellati sunt de libero arbitrio. Quo-
rum secundū et tertiū in aphrica: iam eti-
am hippone regio ꝑsbyter ordinatus: si-
cut tūc potui/ terminaui. In his libris ita
multa disserta sunt/ vt incidētes nonnulle
questiones/ quas vel enodare non poterā:
vel longā sermocinationē in ꝑsenti requi-
rebant: ita differētur/ vt ex vtraqꝫ parte/ vl
ex omnibus earundē questionū partibus
in quibus nō apparebat quid potius con-
grueret veritati/ ad hoc tamen ratiocina-
tio nostra concluderet/ vt quodlibet eorū
verū esset: laudand⁹ crederet deus/ vel eti-
am ostenderetur. Propter eos quippe dis-
putatio illa suscepta est/ qui negāt ex libe-
ro voluntatis arbitrio mali originē duci:
et deū si ita est/ creatorē omniū naturarū
culpandū esse contendūt: eo modo volen-
tes sm sue impietatis errorē: manichei eñ
sunt) immutabilē quandā et deo coeter-
nā introducere mali naturā. De gratia ve-
ro dei: qua suos electos sic predestinauit/
vt eorū qui iam in eis vtuntur libero arbi-
trio: ipse etiā voluntates prepararet: nihil in
his libris disputatū est ꝓpter hāc proposi-
ta questionē. Ubi autē incidit locus vt hu-
ius gratie fieret cōmemoratio/ trāseunter
cōmemorata ē: nō q̄si nō inde ageret ope-
rosa ratiocinatione defensa. Aliud est eñ
querere/ vnde sit malū: ꝛ aliud est querere/
vnde redeatur ad pristinū/ vel ad maius ꝑ-
ueniatur bonum. Quapropter noui here- 2. sen. dis. 28. ca. 1.
tici pelagiani/ qui liberū sic asserunt volun-
tatis arbitriū/ vt gratie dei nō relinquant
locū: qñquidē eā sm merita nr̄a dari asse-
rūt/ nō se extollāt quasi eorū egerim causā
q: multa i his libris dixi/ ꝓ libero arbitrio
que illius disputationis causa poscebat.
Dixi quippe i libro pmo: Malefacta iusti- B
cia dei vindicari. Et addidi: Non eñ iuste 2. de libero arbi. ca. 1. a.
vindicarētur/ nisi fierēt volūtate. Itē cum C
ipsam voluntatē bonā tam magnū bonū
esse monstrarem/ vt omnibus corporeis ꝛ
externis bonis merito anteponerez/ dixi: 1. de libero arbi. ca. 12. b.
Uides igit̄ iā vt existimo in volūtate no- 2. sen. dis. 28. ca. alibi.
stra esse cōstitutū/ vt hoc/ vel fruamur/ vel

Argumentū

2.sen.dis.41. si aūt. careamus tanto & tā vero bono. Quid eni
tam in volūtate q̄ ipsa volūtas sita ē? Et
D 1.de libero ar/bi. ca.13.b. alio loco: Quid ergo causę est inquam/cur
dubitandū putem⁹/etiā si nunq̄ antea sa/
piētes fuim⁹: volūtate nos tn̄ laudabilē et
beatam vitā volūtate turpem et miseram
E 2.de libero ar/bitrio ca.13.b Al. tbonis. mereri ac degere? Itē alio loco: Ex quo cō
ficitur in qua3/vt quisquis recte honesteq̄
vult viuere: si id se velle p̄ę fugacibus re/
bus velit: assequat̄ tantā rē tanta facilita/
te/ vt nihil aliud ei q̄ ipsū velle sit habere
F 1.de libero ar/bi. ca. 14.b. qd̄ voluit. Itēq̄ alibi dixi: Hęc eni ęterna
lex illa ad cui⁹ ꝯsiderationē redire iā tp̄s ē:
incōmutabili stabilitate firmauit/ vt in vo
luntate meritum sit: in beatitate aūt & mi/
G 1.de libero ar/bi.ca.16.a. seria/p̄ęmiū atq̄ supplicium. Et alio loco:
Quid inquam quisq̄ sectandum & ample
H ctendū eligat: in voluntate esse positū con
2.de libero ar/bi.ca. 1.b. stitit. Et in libro secūdo: Homo eni ipse in/
quam inq̄tum homo est/aliqd̄ bonum est:
I quia recte viuere cū vult potest. Et alio lo
Ibidem. co dixi: Recte fieri non posse/nisi in eodē li
K bero volūtatis arbitrio. Et in libro tertio:
3.de libero ar/bi. ca.1.b. Quid inquā op⁹ ē q̄ri inq̄ vn̄ iste mot⁹ exi
stat/ q̄ volūtas auertit̄ ab incōmutabili bo
no ad cōmutabile bonū: cū eū non nisi ani
mi/& voluntariū/& ob hoc culpabilē esse fa
teamur: omnisq̄ de hac re disciplina vtilis
ad id valeat/vt eo motu ip̄robato atq̄ co/
hibito/voluntatē nostrā ad ꝑfruendū sem
piterno bono/ a lapsu temporaliū conuer/
L tamus? Et alio loco: Optime inquā de te
3.de libero ar/bi. ca.3.b. veritas clamat: Non eni possum aliud sen
tire esse in potestate nostra/ nisi qd̄ cū vo/
2.sen.dis.28. ca.alibi.et.dis. 41.ca.si aūt. lumus facimus: Quapropter nihil tam in
nostra potestate q̄ ipsa volūtas est. Ea eni
prorsus nullo interuallo mox vt volumus
M p̄ęsto est. Itē alio loco: Si eni tu laudaris
3.de libero ar/bi.ca.16.a. inquā videndo/quid facere debeas: cum
id non videas/nisi in illo qui est incōmu/
tabilis veritas: quāto magis ille qui & vel/
le p̄cepit/& posse p̄ębuit: & nō impune nol/
N le ꝑmisit. Deinde subiunxi dicens: Si eni
3.de libero ar/bi.ca.16.a. hoc debet quisq̄ qd̄ accepit: & sic hō fact⁹ ē
vt necessario peccet h̄ debet vt peccet. Cū
ergo peccat/debet quod facit. Qd̄ si scelus
est dicere/nemine cogit natura sua vt pec/
O cet. Et iterū: Quę tandē esse poterit inquā
3.de libero ar/bi.ca.17.b. ante voluntatē causa voluntatis: Aut eni
ipsa voluntas est/ & a radice ista volunta/
tis non recedit̄: aut non est volūtas: & pec
catum nullū habet: Aut igitur volūtas est

prima causa peccandi/aut nullū peccatum
est prima causa peccandi: Nec est cui recte
imputetur peccatū nisi peccanti: Nō ergo 2.sen. dis.41. ca.si aūt.
est cui recte imputet̄ nisi volēti. Et paulo/
post: Quis inquā peccat in eo quod nullo P
modo caueri potest? Peccatur aūt: Caue/ 3.de libero ar bi.ca.18.a.
ri igitur potest. Quo testimonio meo in 2.sen.dis.28. ca.quod vero.
quodā libro suo pelagius vsus est. Cui li/ De natura et
bro cū respondissē/titulū libri mei esse vo/ gratia ca. 67.
lui: De natura et gratia. In his atq̄ hmōi
v̄bis meis/q2 gratia dei cōmemorata non
est/de qua tunc nō agebatur: putant pela/
giani vel putare possunt/sua3 nos tenuis/
se sententiā. Sed frustra hoc putant. Vo/
luntas quippe est qua & peccat̄ & recte viui/
tur: quod his verbis egimus. Volūtas er/
go ipsa nisi gratia dei liberetur a seruitute Roma.6.d.
qua facta e serua peccati/& vt vitia superet Io.5.d.
adiuuetur/recte pieq̄ viui nō potest a mor
talibus: Et hoc diuinū beneficium quo li/
beratur/nisi eam ꝑueniret/iam meritis ei⁹
daretur: et nō esset gratia/quę vtiq̄ gratis
datur: quod i aliīs opusculis nostris satis
egimus/ istos inimicos hui⁹ gratię nouos
hereticos refellētes: Quis & in his libris
qui non contra illos omnino: quippe il/
li nondū erant: sed contra manicheos con/
scripti sunt de libero arbitrio/ nō omnimo
do de ista dei gratia reticuimus/quam ne/
fanda impietate conātur auferre. Dixim⁹ Q
quippe in secundo libro: Nō solū magna/ 2.de libero ar/bi.ca.19.a.
sed etiā minima bona nō esse posse/ nisi ab
illo a quo sunt oīa bona/hoc est deo. Et
paulopost: Virtutes inquā quib⁹ recte vi/ 2.sen.dis.26.
uit̄/magna bona sunt: Species autē quo/ ca. si vero.
rumlibet corpoꝝ/sine quibus recte viui po
test/minima bona sūt: Potētię v̄o animę
sine quibus recte viui nō potest/media bo
na sunt. Virtutib⁹ v̄o nemo male vtit̄. Cę 2.sen. dis. 26.
teris autē bonis: id est mediīs & minimis: ca. queritur.
nō solū bene/sed etiam male quisq̄ vti po
test: Et ideo v̄tute nemo male vtitur: q2
opus virtutis ē bonus vsus istoꝝ/quibus
etiā bene vti possumus. Nemo autē bene
vtēdo male vtitur: Quare abūdātia & ma
gnitudo bonitatis dei/ non solū magna/s3
etiā media & minima bona esse ꝯstituit. Ma
gis laudanda est bonitas ei⁹ in magnis q̄
in mediīs: & magis i mediīs q̄ minimis bo
nis: s3 magis i oīb⁹/q̄ si nō oia tribuisset.
Et alio loco: Tu tn̄ inquā pietate incōcus/ R
sā tene/ vt nullū tibi bonū/vel sentiēti/vel 2.de.libero ar bi.ca.20.a.

intelligenti/vel quoquo modo cogitanti/
S occurrat quod non sit ex deo. Itē qđ alio
2.de libero arbitrio.ca.20.b 2.sen.dis.27.ca.si igitur et.3.sen.dis.15.ca.tradit loco dixi: Sed quoniā non sicut sponte ho
mo cecidit/ita etiā sponte surgere potest:
porrectā nobis desuper dexterā dei: id est
dn̄m nostrū iesum christū firma fide tenea
T mus. Et i libro tertio/cū dixissem illđ/ q̄ et
pelagiū de meis opusculis visum fuisse cō
3.de libero arbitrio.ca.18.a 2.sen.dis.28.ca.quod do. De natura et gratia.ca.67 memoraui: Quis eñ iniq̄ peccat in eo qđ
nullo mō caueri potest? Peccat autē: Ca
ueri igitur potest: continuo secutus adiun
xi: Et tñ etiā per ignorantiā facta quędam
improbantur/et corrigenda iudicantur: si
cut i diuinis auctoritatibus legimus. Ait
1.timoth.1.d. eñ apostolus: Misericordiam consecutus
Ps.24. sum/ qr ignorans feci. Ait et pphetā: De
licta iuuentutis meę/et ignorantias meas
2.sen.dis.36.ca.quod aūt et.ca.illđ aūt ne memineris. Sūt etiā necessitate facta im
probāda/ vbi vult homo recte facere et nō
Roma.7.c. potest: Nam vnde sunt illę voces: Nō eñ
qđ volo facio bonum/sed qđ odi malū/hoc
ago: Et illđ/ Velle adiacet mihi/pficere au
Gal.5.c. tem bonū non: Et illud/ Caro concupiscit
aduersus spiritū/spiritus autem aduersus
carnē: Hęc eñ inuicē aduersantur/ vt non
ea quę vultis faciatis? Sed hęc omnia ho
minū sunt/ ex illa mortis damnatione ve
nientiū: Nam si nō est ista pęna hominis
sed natura: nulla ista peccata sunt. Si eñ
nō receditur ab eo modo quo naturaliter fa
ctus ē/ita vt melius esse non possit: ea quę
debet facit cū hęc facit: Si autē bonus ho
mo esset/aliter esset: Nunc autē quia ita ē/
non ē bonus: nec habet in potestate vt bo
nus sit: siue nō vidēdo q̄lis eē debeat/ siue
videndo et non valendo esse qualē debere
2.sen.dis.36.ca.et ideo esse se videt: pęnā istā esse q̄s dubitet? Ois
aūt pęna si iusta est/peccati pęna est/et sup
plicium nominatur. Si aūt iniusta est pęna/
qm̄ pęnam esse nemo ambigit iniusto ali
q̄ dominante/homini imposita est. Porro
quia de om̄ipotentia dei et iusticia dubita
re dementis est/iusta hęc pęna est: et p pec
cato aliquo penditur. Non eñ quisq̄ iniust⁹
dominatur/ aut surripere hominē potuit
velut ignorante deo/ aut extorquere inui
to tanq̄ inualidiori/ vel terrēdo vel cōfli
gendo/ vt hominē iniusta pęna cruciaret:
V Relinquitur ergo vt hęc pęna iusta de dam
3.de libero arbitrio.ca.18.c natiōe hominis veniat. Et alio loco: Ap
probare inquā falsa p veris vt erret inui
Al.tralox tus: et resistente atq̄ torquēte dolore car
nalis vinculi/non posse a libidinosis ope 3.sen.dis.15.ca.tradit
ribus tēperare: non est natura instituti ho
minis/ sed pęna dānati. Cū autē de libera
voluntate recte faciendi loquimur: de illa
scilicet in qua homo factus est loquimur.
Ecce tā longe anteq̄ pelagiana heresis ex
titisset: sic disputauimus/velut iam contra
illos disputaremus. Cum eñ omnia bona 2.sen.dis.26.ca.queritur alia
dicerentur ex deo: id est/et magna/et me
dia/et minima: in mediis quidē bonis in
uenitur liberum voluntatis arbitriū: quia
et male illo vti possumus: sed tamen tale
est/q̄ sine illo recte viuere nequeam⁹. Bo
nus autē vsus eius iam virtus est/quę in
magnis reperitur bonis: quibus male vti
nullus potest. Et quia om̄ia bona/sicut di
ctum est/et magna/et media/et minima ex
deo sunt: sequitur vt ex deo sit et bon⁹ vsus
liberę voluntatis: quę virtus est/et in ma
gnis numeratur bonis. Deinde dictū est: X
Ex qua miseria peccantibus iustissime in 2.de libero arbitrio.ca.20.b et.3.ca.18. 2.sen.dis.27.ca.si igitur.et dis.36.ca.ad quod et.3.sen.dis.15.ca.tradit.
flicta liberet dei gratia: quia spōte homo/
id est libero arbitrio cadere potuit/ nō eti
am surgere. Ad quam miseriam iustę dam
nationis pertinet ignorantia et difficul
tas/ quā patitur omnis homo ab exordio
natiuitatis suę: nec ab isto malo liberatur
quisq̄/nisi dei gratia. Quā miseriā nolunt
pelagiani ex iusta damnatiōe dei descen
dere/negantes originale peccatum: Quis
3.de libero arbitrio.ca.20. 3.sen.dis.15.ca.sed forte ignorātia et difficultas/ etiā si essent hois
primordia naturalia/ nec sic culpādus sed
laudandus esset de⁹: sicut in eodē tertio li
bro disputauimus: Quę disputatio cōtra
manichęos habēda est/ q̄ nō accipiūt scri
pturas sanctas veteris instrumēti: in qui
bus peccatū originale narratur: et quicq̄d
inde in litteris apostolicis legitur/detesta
bili impudentia immissum fuisse conten
dunt a corruptoribus scripturarū: tanquā
non fuerit ab apostolis dictū. Contra pe
lagianos autē hoc defendendum est/ quod
vtraq̄ scriptura cōmendat: quā se accipe
re profitentur.

Capitulorum primi libri de libero arbitrio/sancti augustini recollecta annotatio.

1 Deus cur⁹/et quomō auctor mali sit:
et mala cum non discunt/quomodo
ab homine fiant.
2 Q difficile sit vnde mala fiant inue
stigare: iuuabit tñ plurimū ad hoc

credere deū omnipotentē/omnium creatorē/iustissimū rectorē: nec vlla adiutum in creando creatura.

3 Cꝫ omnibꝰ populis et gētibus malū est adulterium/non quia vetatur lege: sed ideo vetatur lege/quia malū est ratione libidinis seu cupiditatis: que sola in toto malefaciendi genere dominatur.

4 Quid intersit inter metum et cupiditatem: et si peccet qui metu occiderit hominem.

5 Si iuste sint leges admittētes vim vi repellere/⁊ ea de causa hominē occidere: et q̄ bona lex a non bono fieri pōt: pudicitiaq̄ꝫ a violento stupratore eripi non potest.

6 Quomodo lex eterna atq̄ꝫ incōmutabilis/leges temporales moderetur.

7 Si omne viuens noscat se viuere: in quo homo excellens/vt nulla ei bestiarum/ipse autē multis possit imperare: et q̄d scire/q̄d ve sit intelligere: ⁊ q̄ scientia esse mala non possit/ sed experientia.

8 Cꝫ hō ordinatissimus sit/cum ratio siue mens dominetur: et q̄ multa non solum cum pecoribus/ sed etiam cum arbustis habemus cōmunia: quibus omnibus/quasdā earū superamus/ quibusdā equamur/ et a nonnullis vincamur.

9 Quis sapiens/quisq̄ꝫ stultus sit: et si in stultis sit mens/que suum nō exerceat principatū.

10 Quid regnū mentis/in quo nec animus vitiosus/nec iustus animū virtute armatum superat: et q̄ omnis substantia viuens non viuenti prestantior sit: rationali autem sapienti menti/nihil preter deū prestantius esse potest.

11 Concludit ex dictis/nec deum mentem ipsam cogere ad peccatū/sed liberum arbitrium: et quantas ꝓ hoc ipso penas pendat/ cum cupiditas in eo dominetur.

12 Cur tātas penas patiamur: an quia ante hanc vitam alia quadam vixerit animus: et q̄ bona voluntas omnibus terrenis regnis/voluptatibusq̄ꝫ omnibus corporis longe anteponenda sit.

13 Prudentiam/ fortitudinem/ temperantiam/iusticiam definiēs/concludit talibus virtutibus preditum eū qui bonam habet voluntatem: vitamq̄ꝫ illius laudabilem/ beatam ⁊ appetendam: contrariā vero vitā miseram ⁊ fugiendam.

14 Cur omnes homines/cum omnibus modis beatam vitā velint/non omnes assequantur.

15 Cꝫ bone voluntatis hoies ament legē eternā/cui ⁊ subditi sunt/ nec tēporali lege indigēt: male autē voluntatis hoies temporali legi subdunt: nec tn̄ ab eterna possunt esse liberi: ⁊ q̄d vtraq̄ꝫ lex iubeat/ que vera libertas: ⁊ qualiter lex tp̄alis habeat vim vlciscendi peccata.

16 Epilogando reuertitur ad questionē principalē/quid sit malefacere: ⁊ vñ malefaciamus: et si deus nobis liberum arbitrium donando/nostrorum auctor fuerit malorum.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/de libero arbitrio liber primus incipit.

Deus cuiꝰ/⁊ quō auctor mali sit: ⁊ mala q̄ nō discunt/ quō ab homine fiant: Ca.i. Euodius.

Dic mihi queso te/vtrū deus non sit auctor mali? Augꝰ. Dicam si planum feceris/ de quo malo queras. Duobus eñ modis appellare solemus malum: vno/cū male quemq̄ꝫ fecisse dicimus: alio/cū mali aliquid esse perpessum. Euodius. De vtroq̄ꝫ scire cupio. Augꝰ. At si deum bonum esse nosti vel credis: neq̄ꝫ aliter fas ē: malum nō facit. Rursus si deum iustū fatemur: nam ⁊ hoc negare sacrilegū est: vt bonis premia/ita supplicia malis tribuit: Que vtiq̄ꝫ supplicia/ patiētibꝰ mala sunt. Quobrē si nemo iniuste penas luit/ quod necesse est credamus: quādoquidē diuina prouidētia hoc vniuersum regi credimus/ illius primi generis maloꝝ nullo mō: huiꝰ autem secundi auctor est deus. Euo. Est ergo alius auctor illiꝰ mali/cuius deū non esse compertum est? Augꝰ. Est certe: non

(margin: a, b; Al. et male.)

eẽ nullo auctore fieri posset. Si autē queris/quisnam iste sit: dici non potest. Non enī vnus aliquis est/ sed quisqȝ malus sui malefacti auctor est: Unde si dubitas/ illud attēde quod supra dictū est: Malefacta iusticia dei vindicari: Nō enī iuste vin- 1. Retract. ca.9.b. dicarentur/ nisi fierent voluntate. Euo. Nescio vtrum quisqȝ peccet qui non didicerit: Qđ si verum ē/quisnam sit ille a quo peccare didicerim⁹/ inquiro. Aug⁹. Aliqđ boni existimas esse disciplinā? Euo. Quis audeat dicere malū esse disciplinā? Aug⁹. Quid si nec bonū nec malum est? Euo. Mihi bonū videtur. Aug⁹. Bene et sane: Siquidē sciētia p illā dat aut excitatur: nec quisqȝ nisi per disciplinam aliqđ discit. An tu aliter putas? Euo. Ego per disciplinam non nisi bona disci arbitror.

B Aug⁹. Uide ergo ne non discantur mala: Nam disciplina nisi a discendo non dicta est. Euo. Unū ergo ab homine fiunt si non discunt? Aug⁹. Eo fortasse qȝ se a disciplina/id est a discendo auertit atqȝ abalienat: Sȝ siue hoc/ siue aliud aliquid sit: illud certe manifestum est/quoniā disciplina bonum est: et a discēdo dicta est disciplina: et mala disci omnino non posse. Si enī discuntur/ sub disciplina continentur: atqȝ ita disciplina non erit bonum: bonū est autem vt ipse concedis. Non igitur discūtur mala/et frustra illum a quo male facere didicimus/ queris. Aut si discuntur/ mala Malefacere quid sit vitanda nō facienda discunt: Ex q malefacere nihil ē nisi a disciplina deuiare. Euo. Prorsus ego duas disciplinas esse puto: vnā per quā bene facere: aliam p quā male facere discimus. Sed cum quereres/ vtrȝ disciplina bonum esset/ ipsius boni amor intentionem meam rapuit/ vt illam disciplinā intuerer quę bene faciēdi est: ex quo bonum esse respondi: Nūc autē admoneor esse aliam/quam proculdubio malum esse confirmo: et cuius auctorē requiro. Aug⁹. Saltem intelligentiā non nisi bonum putas? Euo. Istam plane ita bonam puto vt non videā qđ in homine possit esse prędstantius: nec vllo mō dixerim aliquam intelligentiā malā esse posse. Aug⁹. Quid cum docetur quisqȝ si non intelligat: poterit ne tibi doctus videri? Euo. Omnino non poterit. Aug⁹. Si ergo omnis intelligentia bona est: nec quisqȝ qui non intelligit discit: ois q discit bñ facit: Ois enī qui discit intelligit: et ois q intelligit / bñ facit. Quisqs igit q̄rit auctorē p quē aliquid discim⁹: auctorē pfecto p quē bñ facim⁹/ q̄rit. Quapropt desine velle inuestigare nescio quē malū doctorē. Si enī malus ē / doctor non est: Si doctor est/ malus nō est.

Cū difficile sit vnde mala fiant/ inuestigare: iuuabit tamen plurimum ad hoc/ credere deum omnipotentem omniū creatorem/iustissimū rectorem: nec vlla adiutū in creando creatura: Ca.ii. Euo.

Se iam/ quoniā satis cogis vt fa- A
a tear: non nos discere male facere.
Dic mihi vñ male faciam⁹? Aug⁹.

Eam questionem moues/ quę me admodū adolescentē vehementer exercuit: et fatigatum in hereticos impulit/ atqȝ deiecit. Quo casu ita sum afflictus/ et tantis obrutus aceruis inaniū fabularum: vt nisi mihi amor inueniendi veri opem diuinā impetrauisset: emergere inde/atqȝ in ipsā primam quęrendi libertatē respirare nō possem. Et quoniā mecum sedulo actuȝ est/ vt ista quęstiōe liberarer: eo tecum agam ordine quem secutus euasi. Aderit enī deus/ et nos intelligere quod credimus/ faciet. Prescriptū em per pphetam gradū qui ait: Nisi credideritis nō intelligetis: tene- Esaie.7.b. rē nos debemus/ si bene nobis conscij sumus. Credimus autē ex vno deo oīa esse quę sunt: et tamen nō esse peccatorȝ auctorem deum. Mouet autē animū: si peccata ex his animabus sunt quas deus creauit: ille autē animę ex deo/ quomō non paruo interuallo peccata referant in deū. Euo.

Id nunc plane abs te dictum ē/ quod me B cogitantem satis excruciat: et quod ad istā inquisitionem coegit et traxit. Aug⁹. Uirili animo esto/et crede quod credis. Nihil enim creditur melius/etiam si causa lateat cur ita sit. Optime nāqȝ de deo existimare verissimū est pietatis exordium: nec quisqȝ de illo optime existimat/qui nō eum omnipotentem/ atqȝ ex nulla particula cōmutabilem credit: bonorȝ etiam omnium creatorem / quibus est ipse pręstantior: rectorem quoqȝ iustissimum eorum omniuȝ quę creauit: Nec vlla adiutum esse natura in creādo/ q̄si qui nō sibi sufficeret. Ex quo fit vt de nihilo creauerit oīa: de se aūt non

creauerit/ sed genuerit qd sibi par eetique filium dei vnicum dicimus: quem cum pla-
1.Cor.1.d. nius enunciare conamur/ dei virtutem et dei sapientiã nominamus: per quam fecit omnia/ que de nihilo facta sunt. Quibus constitutis/ ad intelligentiam eius re quam requiris/ opitulante deo nitamur hoc modo.

Omnibus populis et gentibus malum est adulterium: non quia vetatur lege/ sed ideo vetatur lege/ quia malum est ratione libidinis seu cupiditatis: que sola in toto malefaciendi genere dominatur: Ca. III.

A Queris certe vnde mala faciamus. Prius ergo discutiendũ est/ quid sit malefacere: qua de re tibi quid videatur expromе. Quod si non potes totum simul breuiter verbis comprehendere/ saltem particulatim malefacta ipsa cõmemorando/ sententiã tuam notã fac mihi. Euo. Adulteria/ homicidia et sacrilegia: vt omittã cetera/ quibus enumerãdis vel tẽpus vel memoria nõ suppetit: quis est cui non malefacta videantur? Aug. Dic ergo prius/ cur adulteriũ male fieri putes? An q2 id facere lex vetat? Euo. Non sane ideo malũ est/ quia vetatur lege: sed ideo vetatur lege/ quia malum ẽ. Aug. Quid si quispiã nos exagitet/ exaggerans delectationes adulterij: et querens a nobis/ cur hoc malum et damnatione dignũ iudicemus: num ad auctoritatẽ legis confugiendum cẽses hominibus/ iam non tñ credere/ sed intelligere cupientibus? Nam et ego tecum credo/ ⁊ inconcusse credo/ omnibusq; populis atq; gentibus credendũ esse clamo/ malum esse adulteriũ: sed nunc molimur id quod in fidem recepimus/ etiam intelligendo scire ac tenere firmissimũ. Considera itaq; quantum potes/ ⁊ renuncia mihi/ qua nam ratione adulterium malum esse cognoueris. Euo. Hoc scio malum esse/ q2 hoc ipse in vxore mea pati nol-
Tob. 4.c. Math. 7.b. lem: Quisquis autem alteri facit quod sibi fieri non vult/ male vtiq; facit. Aug. Quid si cuiuspiam libido ea sit/ vt vxorem suam prebeat alteri/ libenterq; ab eo corrumpi patiatur: in cuius vxorem vicissim cupit parem habere licentiam: nihil ne mali tibi facere videtur? Euo. Immo plurimum. Aug. An non iste illa tua regula peccat: Non enĩ id facit qd pati nolit. Quobrem aliud tibi querendũ est/ vñ malum esse adulteriũ conuincas. Euo. Eo mihi videtur malũ/ q2 huius criminis homines vidi sepe damnari. Aug. Quid? pp̃ter recte facta nonne homines plerũq; damnati sunt? Recense historiam/ ne te ad alios libros mittam/ eamipsam que diuina auctoritate precellit. Iam inuenies q̃ male de apostolis/ ⁊ de omnibus martyribus sentiamus: si placet nobis damnationem certum indicium esse malefacti: cũ illi omnes damnatione digni/ propter confessionem suam iudicati sunt. Quobrem si quicquid damnatur malum est: malum erat illo tempore credere in christũ/ et ipsaz confiteri fidem. Si autem non omne malum est quod damnatur/ quere aliud vñ adulterium malum esse doceas. Euo. Quid tibi respondeã non inuenio. Aug. Fortassis ergo libido in adulterio malum est: Sed dum tu foris i ipso facto/ quod iã videri potest malum queris/ pateris angustias. Nam vt intelligas libidinem in adulterio malum esse: si cui etiam nõ contingat facultas concumbendi cũ coniuge aliena: planum tamen aliquo modo sit/ id eum cupere: et si potestas detur/ facturum esse: non minus reus est/ q̃ si in ipso facto deprehenderetur. Euo. Nihil est omnino manifestius: et iam video nõ opus esse longa sermocinatione/ vt mihi de homicidio/ sacrilegio/ ac prorsus de omnibus peccatis persuadeatur. Clarum est enĩ iam nihil aliud q̃ libidinem in toto malefaciendi genere dominari.

De pe. di. 1. c. si cui etiã.

Quid intersit inter metum ⁊ cupiditatem: et si peccet qui metu occiderit hominem: Ca. IIII.

A Scis ne etiam istam libidinem alio nomine cupiditatẽ vocari? Euo. Scio. Aug. Quid inter hanc et metum: nihil ne interesse/ an aliquid putas? Euo. Immo plurimũ hec ab inuicem distare arbitror. Aug. Credo te ob hoc arbitrari/ quia cupiditas appetit: metus fugit. Euo. Est ita vt dicis. Aug. Quid si ergo quispiã non cupiditate adipiscẽde alicuius rei/ sed metuẽs ne q̃d ei mali accidat/ hominẽ occiderit: num homicida iste non erit? Euo. Erit quidẽ: sed

non ideo factum hoc cupiditatis domina/
tu caret: Nam qui metuens hominē occi/
dit/ cupit vtiqꝫ ſine metu viuere. Aug⁹.
Et paruū tibi videtur bonū ſine metu vi/
uere? Euo. Magnum bonum eſt: ſed hoc
illi homicidę p facinus ſuuz ꝑuenire nullo
mō poteſt. Aug⁹. Non quęro quid ei ꝑ/
uenire poſſit/ ſꝫ quid ipſe cupiat. Certe eñ
Al. t vitā me/ su liberam bonū cupit/ q̄ cupit ⁊ metu liberari: ⁊ iccir/
co iſta cupiditas culpanda nō eſt: alioquin
oēs culpabimus amatores boni. Proin/
de cogimur fateri eſſe homicidiū/ ī quo ne/
queat male illius cupiditatis dominatio
reperiri: falſumqꝫ erit illud/ ꝙ in omnibus
peccatis vt mala ſint/ libido domineť: aut
B erit aliquod homicidium qd̾ poſſit nō eſſe
23.q.5.c.si homicidiū pctm̄. Si homicidiū ē hoīem occidere/ pōt
tñ accidere aliqñ ſine peccato: Nā et miles
hoſtē/ ⁊ iudex vel miniſter ei⁹ nocentē: ⁊ cui
forte inuito atqꝫ imprudēti telū manu fu/
git: nō mihi videnť peccare cū hominē oc/
cidūt. Euo. Aſſentior: Sed homicidę iſti
appellari non ſolēt. Aug⁹. Reſpōde itaqꝫ
vtrū illū qui dñm occidit/ a quo ſibi metu/
ebat cruciatus graues/ in eoꝝ numero ha/
bēdū exiſtimes/ qui ſic hominē occidūt: vt
ne homicidarū q̄dē noīe digni ſint? Euo.
Longe ab eis illū differre video: Nā illi vł
ex legibus faciunt/ vel non ꝯtra leges: hui⁹
aūt facin⁹ nulla lex approbat. Aug⁹. Rur/
ſus me ad auctoritatē reuocas. Sꝫ memi/
niſſe te oportet id nūc a nobis eē ſuſceptū/
vt intelligam⁹ qd̾ credim⁹: legib⁹ autē cre/
dim⁹. Tēptandū itaqꝫ eſt/ ſi q̄ mō poſſum⁹
idipſū intelligere: vtrū lex q̄ punit hoc fa/
ctū/ non perperā puniat? Euo. Nullo mō
perperā punit: qñquidē punit eū q̄ volens
et ſciens dñm necat: qd̾ nullus iſtoꝝ facit.
Aug⁹. Et q̄d recordarł te paulo añ dixiſ/
ſe: in omni facto malo libidineꝫ dominari/
et ob id malū eſſe? Euo. Recordor ſane.
Aug⁹. Quid illud? Nōne idē tu cōceſſiſti/
eū q̄ cupit ſine metu viuere/ nō habere ma/
lam cupiditatem? Euo. Et hoc recordor.
C Aug⁹. Cum ḡ iſta cupiditate a ſeruo dñs
interimiť/ non illa culpabili cupiditate in/
terimitur: Quobrē cur ſit hoc facinus ma/
lum nondū comperimus: Conuenit eñ in/
ter nos omnia malefacta nō ob aliud ma/
la eſſe/ niſi ꝙ libidine/ id eſt improbanda
cupiditate fiunt. Euo. Jam mihi videtur
iniuria iſte damnari: Quod quidē non au/
derem dicere/ ſi aliud haberē quod dicerē.
Aug⁹. Jta ne prius tibi ꝑſuaſiſti tantū
ſcelus impunitū eſſe oportere: cum conſi/
derares vtrū ille ſeruus ꝓpter ſatiandas li/
bidines ſuas/ metu domini carere cupiue/
rit? Cupere nāqꝫ ſine metu viuere/ non tm̄
bonorum/ ſed etiā malorū omniū eſt. Ue/
rum hoc intereſt/ ꝙ id boni appetunt auer/
tendo amorē ab his rebus/ quę ſine amit/
tendi periculo nequeunt haberi: mali au/
tem/ vt his fruēdis cum ſecuritate incum/
bant/ remouere impedimentū conātur: et
ꝓpterea facinoroſam ſceleratamqꝫ vitam/
quę mors melius vocať/ gerāt. Euo. Re/
ſipiſco ⁊ admodū gaudeo/ tā me plane co/
gnouiſſe/ quid ſit etiā illa culpabilis cupi/
ditas/ q̄ libido nominať: Quā eſſe iam ap/ Libido q̄d ſit
paret earū rerū amorē/ quas poteſt quiſqꝫ
inuitus amittere.

Si iuſtę ſint leges admittentes
vim vi repellere/ et ea de cauſa ho
minem occidere: bona lex ⁊ a non
bono fieri poteſt/ pudicitia a vio/
lento ſtupratore eripi non poteſt:

Uare nūc age quęram⁹/ (Ca. V. A
q ſi placet/ vtrū etiam in ſacrilegiis
libido domineť/ quę videmus plu/
ra ſuperſtitione cōmitti. Aug⁹. Uide ne
ꝑproperū ſit: ꝓus eñ mihi diſcutiendū vi/
detur/ vtrū vel hoſtis irruens/ vel inſidia/
tor ſicarius/ ſiue ꝓ vita/ ſiue ꝓ libertate/ ſi/
ue ꝓ pudicitia/ ſiue vlla interficiatur libidi
ne. Euo. Quomō poſſum arbitrari care/
re iſtos libidine/ qui ꝓ his rebus digladiā/
tur q̄s poſſunt amittere inuiti: Aut ſi non
poſſunt/ quid opus eſt ꝓ his vſqꝫ ad homi
nis necem ꝓgredi? Non ergo lex iuſta eſt/
quę dat poteſtatē vel viatori/ vt latronem
ne ab eo ipſe occidatur/ occidat: vel cuipi/
am viro aut feminę/ vt violenter ſibi ſtu/
pratorem irruentē ante illatū ſtupꝝ ſi poſ/
ſit interimat. Nam militi etiam iubetur le
ge/ vt hoſtē necet: A qua cęde ſi tēperaue/
rit/ ab imꝑatore pęnas luit: Num iſtas le/
ges iniuſtas/ vel potius nullas dicere au/
debimus? Nam mihi lex eſſe nō videť/ quę
iuſta nō fuerit. Aug⁹. Legem quidē ſatis
video eſſe munitā contra huiuſcemodi ac/
cuſationē: quę in eo populo quē regit mi/
noribus malefactis/ ne maiora cōmitteren
tur/ dedit licentiam. Multo eſt eñ mitius
eum qui alienę vitę inſidiatur/ q̄ eū qui ſuā

tueretur/ occidi: Et multo est immanius inui-
tum hominē stuprū ꝑpeti/ ꝙ eū a quo illa
vis infert̄ ab eo cui inferre conatur inter-
imi. Jam vo miles in hoste interficiendo
minister est legis: quare officiū suum faci-
B le nulla libidine impleuit. Porro ipsa lex/
Ar. tosta que tuēdi populi causa lata est/ nullius li-
bidinis argui potest. Siquidē ille q̄ tulit:
si dei iussu tulit: id est qđ p̄cepit eterna iu-
sticia/ expers om̄ino libidinis id agere po-
tuit. Si aūt ille cū aliqua libidine hoc sta-
tuit: non ex eo fit vt ei legi cū libidine ob-
temperare necesse sit: quia bona lex ⁊ a nō
bono ferri potest. Nō eñ si quis/ vbi cau-
sa/ tyrannicā potestatē nactus ab aliquo
cui hoc conducit/ preciū accipiat: vt statu-
at nulli licere vel ad coniugiū feminaȝ ra-
pere/ ꝓpterea mala lex erit/ quia ille iniu-
stus atqȝ corruptus hāc tulit. Potest ergo
illi legi/ que tuendoꝝ ciuiū causa vim ho-
stilē eadē vi repelli iubet/ sine libidine ob-
temperari: Et de omnibus ministris q̄ iu-
re atqȝ ordine potestatibus quibusqȝ sub-
iecti sunt/ id dici potest. Sed illi homines
lege inculpata/ quomodo inculpati queāt
esse/ non video: Non eñ lex eos cogit occi-
dere/ sed relinquit in potestate. Liberū eis
itaqȝ est neminē necare ꝓ his rebus quas
inuiti possūt amittere: et ob h̄ amittere nō
C debent. De vita eñ fortasse cuipiam sit du-
biū/ vtrū anime nullo pacto auferat̄/ dum
hoc corpus interimit̄: sed si auferri potest/
contemnēda est: si nō potest/ nihil metuen-
32. q. 5. c. de pudicicia dum. De pudicitia vero quis dubitauerit/
quin ea sit in ip̄o animo constituta quādo
quidē virtus est? Unde a violento stupra-
tore eripi nec ipsa potest. Quicq̄d igit̄ ere-
pturus erat ille qui occidit̄/ id totum in po-
testate nostra non est: quare quemadmo-
dum nostrū appellandū sit/ non intelligo.
Quapropter legē quidē non reprehendo/
que tales ꝑmittit interfici: sed quo pacto
istos defendā qui interficiūt/ non inuenio.
Euo. Multo minus ego inuenire pos-
sum/ cur hominibus defensionē queras/
quos reos nulla lex tenet. Aug. Nulla
fortasse: sed earū legum que apparēt/ ⁊ ab
hominibus legūtur: Nam nescio vtrū non
aliqua vehementiore ac secretissima lege
teneātur/ si nihil rerū est quod nō admini-
stret diuina prudentia. Quomō eñ apud
eam sūt isti peccato liberi/ qui ꝓ his rebus
quas contemni oportet/ humana cede pol
luti sunt? Euo. Uidetur ergo mihi et le-
gem istā que populo regendo scribitur/ re-
cte ista ꝑmittere: et diuinā prouidentiam
vindicare. Ea eñ vindicanda sibi hec lex
populi assumit/ que satis sint cōciliāde pa-
ci hominibus imperitis/ et quanta possūt
ꝑ hominē regi: Ille vero culpe alias penas
aptas habent: a quibus sola mihi videtur
posse liberare sapientia. Aug. Laudo et
probo istā/ ꝙuis inchoatā minusqȝ perfe-
ctam: tamen fidentē/ et sublimia quedā pe
tentē distinctionē tuā. Uidetur eñ tibi lex
ista/ que regendis ciuitatibus fert̄/ multa
concedere atqȝ impunita relinquere/ que
ꝑ diuinā tñ ꝓuidentiā vindicant̄ et recte.
Neqȝ eñ quia nō om̄ia facit/ ideo que facit
improbanda sunt.

Quomodo lex eterna atqȝ incommutabilis leges temporales moderatur: Ca. VI.

Ed tu dispiciamus si placet diligen- Ar. toiscu/
S ter/ quousqȝ per legē istam que po- tiamus
pulos in hac vita cohibet/ malefa- A
cta vlciscenda sint. Deinde quid restet/ qđ
per diuinā prouidentiā ineuitabilius secre
toqȝ puniatur. Euo. Cupio/ si mō perue-
niri possit ad tante rei terminos: Naȝ hoc
ego infinitū puto. Aug. Immo adesto
animo: et rationis vias pietate fretus in-
gredere. Nihil est eñ tam arduū atqȝ diffi-
cile/ quod nō deo adiuuāte planissimū at-
qȝ expeditissimū fiat. In ipsū itaqȝ suspen-
si/ ab eo auxiliū deprecātes/ quod institui-
mus/ queramus. Et prius responde mihi/
vtrū ista lex que litteris ꝓmulgatur/ homi-
nibus hanc vitā viuētibus opitulet̄? Euo.
Manifestū est: Nā ex his hominibus vti-
qȝ populi ciuitatesqȝ ↄsistūt. Aug. Quid
ipsi homines ⁊ populi: eiusdem ne generis
rerū sunt/ vt interire mutarive nō possint:
eterniqȝ omnino non sint? An vero muta-
biles tēporibusqȝ subiecti sūt? Euo. Mu-
tabile plane atqȝ tempori obnoxiū hoc ge-
nus esse quis dubitet? Aug. Ergo si po-
pulus sit bene moderatus ⁊ grauis/ cōmu-
nisqȝ vtilitatis diligentissimus custos: in
quo vnusquisqȝ minoris rē priuatā ꝙ pu-
blicam pendat: nōne recte lex fertur/ quia
huic ip̄i populo liceat creare sibi magistra-
tus/ ꝑ quos sua res. id est publica admini-
stretur? Euo. Recte prorsus. Aug. Porro

ſi paulatim depꝛauatus idẽ populus/rem
priuatã reipublicę pꝛeferat: atq; habeat ve/
nale ſuffragiũ: coꝛruptuſq; ab eis q honoꝛes amãt: tregnũ i ſe factioſis cõſceleratiſ
q; cõmittat: nõne itẽ? Euo. Recte. Aug.
Si qs tunc extiterit vir bon⁹/qui plurimũ
poſſit: adimat huic pplo poteſtatẽ dãdi ho
noꝛes: t in paucoꝝ bonoꝛum/vel etiã vni/
us redigat arbitrium. Euo. Et id recte.

B Aug. Cũ ergo duę iſtę leges/ita ſibi vi/
deãtur eſſe contrarię/vt vna earum bono/
rũ dandoꝝ populo tribuat poteſtatẽ/au/
ferat altera: t cũ iſta ſecunda ita lata ſit/ vt
nullo modo ambę i vna ciuitate ſimul eſſe
poſſint: non dicemus aliquã earum iniu/
ſtã eẽ/t ferri minime debuiſſe? Euo. Nul/
lo mõ. Aug. Appellemus ergo iſtã legẽ
ſi placet tempoꝛalem: quę quis tiuſta ſit:
cõmutari tamen per tempoꝛa iuſte poteſt.
Euo. Appellemus. Aug. Quid illa lex
quę ſumma ratio nominat/ cui ſemp obtẽ/
perandũ eſt: t per quam mali miſerã/ boni
beatã vitam merentur: per quã deniq; illa
quã tempoꝛalẽ vocandã diximus/recte re/
fertur/recteq; mutat: poteſt ne cuipiã intel
ligẽti non incõmutabilis ęternaq; videri?
An poteſt aliquãdo iniuſtũ eẽ/vt mali mi/
ſeri/boni autẽ beati ſint: Aut vt modeſtus
t grauiſ populuſ ipſe ſibi magiſtrat⁹ creet:
diſſolutus vero t nequam iſta licentia ca/
reat? Euo. Uideo hãc ęternam eſſe atq;
incõmutabilẽ legem. Aug. Simul etiam
te videre arbitroꝛ in iſta tẽpoꝛali nihil eſſe
iuſtũ atq; legitimũ/qđ nõ ex hac ęterna ſi/
bi hoĩes deriuauerit: Nã ſi pplus ille quo/
dã tpe iuſte honoꝛes dedit: qdã rurſus iu/
ſte nõ dedit: hęc viciſſitudo tpalis vt iuſta
eẽt/ex illa ęternitate tracta ẽ/q ſp iuſtũ ẽ gra/
uem populũ honoꝛes dare/leuẽ non dare.
An tibi aliter videtur? Euo: Aſſentioꝛ.
Aug. Ut igit breuiter ęternę legis noti/
onem/quę impꝛeſſa nobis eſt/ quantũ va/
leo verbis explicem: ea eſt qua iuſtũ eſt vt
oĩa ſint oꝛdinatiſſima. Tu ſi aliter exiſti/
mas/pꝛome. Euo. Quid tibi vera dicen/
ti contradicã/nõ habeo. Aug. Cum ergo
hęc ſit vna lex/ ex qua illę omnes tẽpoꝛa/
les ad homines regendos variãtur: num
ideo ipſa variari vllo mõ põt? Euo. In/
telligo oĩno nõ poſſe: Neq; eñ vlla vis/
vll⁹ caſus/vlla rex labes/ vnq; efficeret: vt
iuſtũ nõ ſit oĩa eſſe oꝛdinatiſſima.

Si omne viuens noſcat ſe viue/
re/in quo homo excellens/vt nul/
la ei beſtiarum/ipſe autem multis
poſſit iperare: t quid ſcire quidve
intelligere: et q ſcientia mala eſſe
non poſſit/ſed experiẽtia: Ca. vii.

A Se nunc videamus/ho (Aug.
a mo ipſe quomõ in ſeipſo ſit oꝛdi/
natiſſimus: Na ex hominibus vna
lege ſociatis/populus conſtat: quę lex/vt
dictũ eſt/tẽpoꝛalis eſt. Et dic mihi/ vtrum
certiſſimũ tibi ſit/viuere te? Euo. Hoc ve/
ro quid certius reſpõderim. Aug. Quid
illud: potes ne dinoſcere aliud eſſe viuere:
aliud noſſe ſe viuere? Euo. Scio quidem
neminẽ ſe noſſe viuere/niſi viuentez: Sed
vtrũ omnis viuẽs nouerit ſe viuere/igno/
ro. Aug. Quã vellem vt credis/ita etiã
ſcires pecoꝛa carere ratiõe: cito noſtra diſ/
putatio ab iſta queſtiõe trãſiret: ſʒ quoni/
am neſcire te dicis/ longã ſermocinationẽ
moues: Neq; eñ talis res eſt/ qua pꝛęter/
miſſa pergere in ea quę intendim⁹/tanta a
connexione toris quãta opus eſſe ſentio/
ſinimur. Dic itaq; mihi: cũ ſępe viderimus
beſtias ab hominibus domitas: id eſt nõ
coꝛp⁹ beſtię tñ/ſʒ t animã ita homini ſub/
iugatam/vt voluntati eius ſenſu quodã t
cõſuetudine ſeruiat/vtrũ tibi vllo modo ſi/
eri poſſe videat/vt beſtia quęlibet imma/
nis/vel feritate/vel coꝛpoꝛe/ vel etiã ſenſu
quolibet acerrima pari vice ſibi hominez
ſubiugare conetur/ cũ coꝛpus eius ſeu vi/
ſeu clam multa interimere valeat? Euo.
Nullo mõ iſtud fieri poſſe cõſentio. Aug.

B Bene ſane: Sʒ itẽ dic mihi/cũ manifeſtuʒ
ſit viribus/cęteriſq; officijs coꝛpoꝛis a plu/
rimis beſtijs hominẽ facile ſuperari: quę
nam res ſit qua homo excellit/ vt nulla ei
beſtiarũ/ipſe aũt multis imperare poſſit?
An foꝛte ipſa eſt quę rationalis intelligẽ/
tia dici ſolet? Euo. Nõ inuenio aliud: quã/
doquidem in animo eſt id qđ beluis an/
tecellimus: Quę ſi exanimes eſſent/ dice/
rem nos eo pꝛeſtare/q animũ habem⁹: Nũc
vero cum et illa ſint animalia: id quod eo/
rum animis nõ ineſt vt ſubdantur nobis:
ineſt autẽ noſtri vt eis melioꝛes ſim⁹: quo/
niã neq; nihil neq; paruũ aliquid eſſe cui/
uis apparet quid aliud recti⁹ q rationem
vocari. Aug. Uide q facile fiat deo ad/
iuuante quod homines difficillimũ putãt.

Nam ego fateor tibi questionē istam / que vt intelligo terminata est / tādiu nos retenturam putaueram / ꝙ fortasse omnia que dicta sunt ab ipso nostre disputationis exordio. Quare accipe iam / vt deinde ratio connectatur: Nam credo te non ignorare id quod scire dicimus / nihil esse aliud ꝙ ratione habere pceptū. Euo. Ita ē. Aug⁹. Qui ergo scit se viuere / ratione non caret. Euo. Consequens est. Aug⁹. Viuūt au
Al. teminalis tem bestie: ꝛ sicut iam † emicuit / ratiōis expertes sunt. Euo. Manifestū est. Aug⁹. Ecce igit̄ iā nosti quod te ignorare responderas: non omne quod viuit scire se viuere: ꝙꝙ omne quod se viuere sciat / necessario viuat. Euo. Non mihi est iam dubiū: pge quo intenderas: Aliud em̄ viuere esse / aliud viuere se scire satis didici. Aug⁹. Quid ergo tibi horum duorū videtur esse pstantius? Euo. Quid putas / nisi sciētiā vite? Aug⁹. Melior ne tibi videtur vite scientia ꝙ ipsa vita? An forte intelligis superiorē quandā ꝛ sincteriorē vitam esse scientia: quā scire nemo potest nisi qui intelligit? Intelligere aūt quid est / nisi ipsa luce mētis illustri⁹ pfectiusꝙ viuere? Quare tu mihi nisi fallor / nō vite aliud aliqd / sed cuidā vite meliorē vitā proposuisti. Euo. Optime omnino et cognouisti et explicasti
Al. t sententiā † scientiā meam: Si tamē sciētia mala esse nunꝙ pōt. Aug⁹. Nullo modo arbitror: nisi cū trāslato vbo scientiā pro experientia dicimus: Experiri em̄ non semp bonum est: sicut experiri supplicia. Illa vero que pprie ac pure scientia nominat̄: quia ratione atꝙ intelligētia parat̄ / mala esse quō potest? Euo. Teneo ꝛ istam differentiā: persequere cetera.

Qḋ hō ordinatissimus sit / cum ratio siue mens dominatur: et ꝙ multa / non solum cum pecoribus / sed etiam cum arbustis habemus cōmunia: quibus omnibus quasdam earum superamus: quibusdam equamur / et a nonnullis vincimur: Ca. viii.

Aug⁹. Illud est quod volo dicere: hoc qcquid est quo pecoribus homo preponitur / siue mens / siue spiritus / siue vtrunꝙ rectius appellatur: nam vtrunꝙ in diuinis libris inuenimus / si dominetur atꝙ imperet ceteris quibuscunꝙ homo constat / tunc esse hominē ordinatissimū. Videmus em̄ habere nos: non solum cū pecoribus / sed etiam cū arbustis et † sti-
pitibus multa cōmunia: Nāꝙ alimentum corporis sumere / crescere / gignere / vigere arborib⁹ quoꝙ tributum videm⁹: q̄ infima quadam vita continētur: Videre autē atꝙ audire: et olfactu / gustu et tactu corporalia sentire posse bestias / et acrius plerasꝙ ꝙ nos cernimus ꝛ fatemur. Adde vires et valentiā / firmitatemꝙ membrorū / et celeritates / facillimosꝙ corporis motus: quibus omnibus quasdā earum superamus / quibusdā equamur / a nonnullis etiā vincimur. Genus tamen ipsum rerū / est nobis certe cōmune cum beluis: Jam vero appetere voluptates corporis / ꝛ vitare molestias ferine vite / omnis actio est. Sunt alia quedā que iā cadere in feras nō vident̄: nec tamen in homine ipso summa sunt: vt iocari et ridere: Quod humanū quidem / sed infimū hominis iudicat / qsquis de natura humana rectissime iudicat. Deinde amor laudis ꝛ glorie / ꝛ affectatio dominādi: que tamen si bestiarū non sunt / nō tamen earum rerū libidine bestijs meliores nos esse arbitrandū est: Nam ꝛ iste appetitus cum rationi subditus nō est / miseros facit: Nemo autē cuiꝙ miseria se preponendū putauit. Hisce igitur motibus anime cū ratio dominat̄ / ordinatus homo dicend⁹ est. Non em̄ ordo rectus / aut ordo appellandus est omnino / vbi deterioribus meliora subijciunt̄. An tibi nō videt̄? Euo. Manifestū est. Aug⁹. Ratio ista ergo vl mēs vel spiritus cū irrationales animi motus regit / id scꝫ dominat̄ i hoīe: cui dominatio lege debet ea quā eternā esse cōperimus. Euo. Intelligo ac sequor.

Quis sapiēs / quisꝙ stultus sit: et si in stultis sit mens que suū nō exerceat principatum: Ca. ix.

Aug⁹. Cum ergo ita homo cōstitutus atꝙ ordinatus est: nonne tibi sapiens videt̄? Euo. Nescio alius quis mihi sapiens homo videri possit / si hic nō videt̄. Aug⁹. Credo etiam te illud scire / plerosꝙ hoīes stultos eē. Euo. Hoc quoꝙ satis constat. Aug⁹. At si stultus sapienti est contrarius / quomō sapientem comperim⁹? Quis etiā stultus sit / pfecto iā intelligis. Euo. Cui nō appareat

hunc esse/in quo mens summã potestatem
non habet? Aug⁹. Quid igitur dicendũ/
cũ homo ita est affectus/deesse illi mentẽ:
an quis insit/eã carere dominatu? Euo.
Hoc potius quod vltimũ posuisti vel sub/
iecisti/pueliẽ abs te audire/quib⁹ documẽ
tis perceptũ habeas mentẽ iesse homini:
quę suum nõ exerceat principatũ. Aug⁹.
Utinã tuas istas partes facere velles: Nã
non mihi facile est sustinere quod ingeris.
Illud saltẽ facile est tibi recordari/qd pau
loante diximus/quemadmodũ bestię man
suetę factę ab hominibus/ac domitę serui
ant: Quod ab eis vicissim homines vt de/
monstrauit ratio paterenẽ/ nisi aliquo ex/
cellerẽt: Id autẽ non inueniebamus i cor/
pore. Ita cum in animo esse appareret/ali/
ud appellandum esset q ratio/nõ comperi/
mus: Quã postea & mentẽ & spiritũ vocari
recordati sumus. Sed si aliud ratio/aliud
Al. ĩ mentis et sic rationem. mens: constat certe nõ nisi ĩ mẽtẽ vti ratio/
ne. Ex quo illud conficiẽ: eum qui rationẽ
habet/mente carere nõ posse. Euo. Pro/
be ista reminiscor ac teneo. Aug⁹. Quid
illud: credisne domitores beluaꝝ nisi sa/
piẽtes esse nõ posse? Eos enĩ sapiẽtes vo/
co/quos veritas vocari iubet: id est qui re/
gno mẽtis omi libidinis subiugatione pa/
cati sunt. Euo. Ridiculũ est tales putare
illos/quos vulgo mansuetarios nũcupãt
vel etiã pastores/aut bubulcos/aut auri/
gas: quibus omibus domitũ pecus subie/
ctũ videm⁹/& q̃rũ idustria idomitũ subijci.
Aug⁹. En igiẽ habes documentũ certissi/
mũ/quo manifestũ fiat/iesse mẽtem hoi si/
ne ordinatu: His q̃ppe inest mẽs: Agũt enĩ ta
lia q̃ agi sine mẽte nõ possẽt: Nõ tñ regnat
nã stulti sũt: Neq; regnũ mẽtis nisi sapiẽtũ
esse ꝓcognitũ ẽ. Euo. Mirꝝ ẽ hoc iã fuisse
a nobis in supiorib⁹ confectũ: & mihi qd re/
sponderẽ non potuisse in mentẽ venire.

Quid regnũ mentis in quo nec animᵘ vitiosus/nec iustus animũ virtute armatũ superat: & q omis substãtia viuẽs nõ viuenti ꝓstantior sit: rationali aũt sapiẽti menti nihil ꝓter deũ pręstãtiᵘ esse potest: Ca. X

A S
Ed alia contexamus: Iã
enĩ et regnũ mẽtis humanę huma
nã esse sapientiã/et eam posse etiã
non regnare compertũ est. Aug⁹. Putas
ne ista mente cuiẽ regnũ i libidines eternã
lege concessũ esse cognoscimus/ potentio/
rem esse libidinẽ? Ego enĩ nullo pacto pu/
to: Neq; enĩ esset ordinatissimũ/ vt impo/
tentiora potentiorib⁹ imperaret. Quare ne/
cesse arbitror esse/vt plus possit mẽs q cu/
piditas/eo ipso quo cupiditati recte iusteq;
dñat. Euo. Ego quoq; ita sentio. Aug⁹
Quid virtutẽ omnẽ ne dubitamus omni
vitio sic anteponere/vt virtus quãto meli
or atq; sublimior/ tãto firmior inuictiorq;
sit? Euo. Quis dubitauerit? Aug⁹. Nul
lus igitur vitiosus anim⁹ virtute armatũ
animũ supat. Euo. Uerissimũ ẽ. Aug⁹. B
Iã corpe omni qualẽlibet animũ meliorẽ
potentioremq; esse nõ te arbitror negaturũ.
Euo. Nemo id negat qui qd facile est vi/
det: aut substantiã viuentẽ non viuẽti/aut
eam quę vitã dat ei quę accipit esse ꝓferen
dam. Aug⁹. Multo min⁹ igiẽ corp⁹ qua/
lecũq; id sit/animũ virtute pręditũ vincit.
Euo. Euidentissimũ ẽ. Aug⁹. Quid ani
mus iustus mẽsq; ius ꝓpriũ imperiũq; cu/
stodiens/nõ potest aliã mentẽ pari ęquita
te ac virtute regnantẽ ex arte deijcere/atq;
libidini subiugare? Euo. Nullo mõ: nõ so
lum ꝓpter eandẽ in vtraq; excellentiã/sed
etiam q a iusticia prior decidet/fietq; viti/
osa mẽs quę aliã facere conabiẽ: eoq; ipso
erit infirmior. Aug⁹. Bñ intelligis: quare
illud restat vt respõdeas si potes: vtrũ tibi
videatur rationali et sapiẽti mẽte q̃cq; esse
pręstãti⁹? Euo. Nihil ꝓter deũ arbitror.
Aug⁹. Et mea ista sententia ẽ. Sed qm̃ res
ardua est: neq; nũc opportune queritur/ vt
ad intelligentiã veniat: q̃q̃ robustissima
teneatur fide integra/nobis sit huius quę/
stionis diligens & cauta tractatio.

Concludit ex dictis/nec deum mentem ipsam cogere ad peccatũ/ sed liberũ arbitriũ: & quantas pro hoc ipso penas pendat/cũ cupiditas in eo dominatur: Ca. XI.

N pręsentia enĩ scire possumus/q̃- A
I cunq; illa natura sit/ quam menti
virtute pollẽti fas est excellere/in/
iustã esse nullo modo posse: Quare ne ista
quidẽ/tametsi habeat potestatẽ/coget mẽ/
tem seruire libidini. Euo. Istud prorsus
nemo est/qui non sine vlla cunctatione fa/
teatur. Aug⁹. Ergo relinquitur vt quo/
niã regnãti menti cõpotiq; virtutis/quic/
quid par aut pręlatum est/ non eam facit

seruam libidinis ꝓpter iusticiã: quicquid aũt inferius est/non possit hoc facere propter infirmitatem: sicut ea quę inter nos constiterunt docent: nulla res alia mentez cupiditatis comitẽ faciat/q̃ ꝓpria voluntas et liberum arbitriũ. Euo. Nihil tam necessariũ restare video. Aug⁹. Sequitur iam vt tibi videatur iuste illam ꝓ peccato tanto pęnas pendere. Euo. Negare non
B possum⁹. Aug⁹. Quid igit? Nũ ista ipsa pęna parua existimanda ē q̃ eã libido dominat: expoliaturq; virtutis opulentia: per diuersa inopem atq; indigentẽ trahit: nũc falsa ꝓ veris approbantẽ: nũc etiam defenstrantẽ: nunc improbantẽ quę antea probauisset/ꝛ nihilominus in alia falsa irruentem: nunc assensionẽ suspendentẽ suam: et plerũq; perspicuas ratiocinationes formidantẽ: nunc desperantẽ de tota inuentione veritatis/et stulticię tenebris penit⁹ inhęrentẽ: nunc conantẽ in lucẽ intelligendi: rursusq; fatigatione decidentẽ/ cũ interea cupiditatũ illud regnũ tyrannice sęuiat: et varijs contrarijsq; tempestatibus totũ hominis animũ vitamq; pturbet: hinc timore/inde desiderio: hinc anxietate/inde inani falsaq; lęticia: hinc cruciatu rei amissę q̃ diligebatur: inde ardore adipiscẽdę q̃ non
C habebatur: hinc acceptę iniurię dolorib⁹/ inde facibus vindicandę quaquauersũ potest coartare auaricia/dissipare luxuria/addicere ambitio/inflare superbia/ torq̃re inuidia/ desidia sepelire/peruicacia concitare/affictare subiectio: ꝛ quęcũq; alia innumerabilia regnũ illius libidinis frequẽtãt ꝛ exercent: possumus ne tandẽ nullã istam pęnam putare/quã vt cernis/oẽs qui nõ inhęrent sapientię/necesse ē ppeti? Euo. Magnam quidẽ istam pęnam esse iudico ꝛ oĩno iustam/si quis iã in sublimitate sapientię collocatus/inde descẽdere ac libidini seruire delegerit: sed vtꝝ esse quisq̃ possit/incertũ ē/q̃ hoc aut voluerit facere/ aut velit: Q̃q; eñ credamus hominẽ tã perfecte conditũ a deo/ꝛ in beata vita constitutum/vt ad erumnas mortalis vitę ipse inde ꝓpria volũtate delapsus sit: tamen hoc cũ firmissima fide teneã/ intelligẽtia nõdũ assecutus sum: Cui⁹ rei diligẽtẽ inq̃sitionẽ si nũc differendã putas/me inuito facis.

Cur tantas penas patiamur: an quia ante hanc vitam alia quadã vixerit animus: et q̃ bona voluntas omnibus terrenis regnis voluptatibusq; omnibus corpis lõge anteponenda sit. Ca. XII.

A Verum illũ qđ me maxime mouet: cur huiuscemodi acerbissimas pęnas patiamur nos/qui certe stulti sumus: nec sapientes vnq̃ fuimus/vt merito hęc dicamur perpeti ꝓpter desertam virtutis arcem/et electam sub libidine seruitutẽ: quin aperias disputando si vales/ nullo mõ tibi differendũ esse concesserim. Aug⁹. Ita istuc dicis/quasi liquido compertum habeas nunq̃ nos fuisse sapiẽtes. Attendis eñ tempus ex quo in hanc vitã nati sumus. Sed cũ sapientia in animo sit/ vtrũ ante cõsortiũ huius corpis alia quadam vita vixerit anim⁹: ꝛ an aliq̃n sapienter vixerit/magna quęstio est: magnũ secretum/ꝛ suo cõsiderandũ loco: Nec ideo tamen hoc quod nũc habemus in manibus impeditur/ quo min⁹ aperiatur vt potest. Nã quęro abs te/ sit ne aliq̃ nobis voluntas? Euo. Nescio. Aug⁹. Vis ne hoc scire? Euo. Et hoc nescio. Aug⁹. Nihil ergo deinceps me iterroges. Euo. Quare? Aug⁹. Quia roganti tibi respõdere non debeo/nisi volenti scire qđ rogas. Deinde nisi velis ad sapientiã ꝑuenire/ sermo tecũ de huiuscemodi reb⁹ nõ ē habend⁹. Postremo meus amicus esse non poteris/nisi velis vt bene sit mihi. Iã vo de te tuipse videris/ vtrum tibi voluntas nulla sit beatę vitę tuę. Euo. Fateor: negari non põt habere nos volũtatẽ: Perge iam videamus quid hinc conficias. Aug⁹. Faciam: Sed dic etiam prius: vtrũ et bonam voluntatẽ te habere sentias. Euo. Quid ē bona vo- B
luntas? Aug⁹. Voluntas qua appetimus/ recte honesteq; viuere: ꝛ ad summã sapientiam peruenire: Modo tu vide vtrum rectam honestamq; non appetas vitam: aut esse sapiens nõ vehemẽter velis/ aut certe negare audeas/cũ hoc volum⁹ nos habere voluntatẽ bonam. Euo. Nihil horũ nego: ꝛ ꝓpterea me nõ solum voluntatẽ/ sed etiam bonã voluntatẽ iam habere confiteor. Aug⁹. Quanti pendis oro te hanc voluntatẽ? Nunquid nã ei vlla ex parte diuitias/ aut honores/aut voluptates corporis/aut hęc simul oĩa conferẽda arbitraris. Euo. Auerterit deus istã sceleratam

Bona voluntas quid sit

dementiã. Aug⁹. Parũ ne ꝗ gaudendũ ē
habere nos quiddã in animo: hanc ipsã di-
co bonã voluntatē: in cuius cōparatione
abiectissima sunt ea que cōmemorauim⁹:
ꝓ quibus adipiscendis multitudinē vide-
mus hominũ nullos labores/ nulla pericu
la recusare? Euo. Gaudendũ vero/ ac plu
rimũ. Aug⁹. Quid hoc gaudio qui nō fru
unt/ paruo dãno eos affectos putas tanti
1. Retract. ca. 9. c. boni? Euo. Immo maximo. Aug⁹. Vi-
des igitur iã vt existimo i volũtate nostra
esse constitutũ/ vt hoc vl' fruamur vel care-
2. sen. dis. 28. ca. alibi. et dis. 41. ca. si. ans. amus tanto ⁊ tã vero bono: Quid eñ tã i
voluntate/ ꝙ ipsa voluntas sita ē? Quam
quisqȝ cũ habet bonam/ id certe habet qđ
terrenis omnibus regnis/ voluptatibusqȝ
omnibus corpis longe anteponendũ sit.
Quisquis autē non habet: caret ꝑfecto il-
la re quã prestãtiorem oĩbus bonis i po-
testate nostra nō constitutis/ sola illi volũ-
tas p seipsam daret. Itaqȝ cũ se ipse miser-
rimũ iudicet/ si amiserit g orîosã famã/ in-
gentes opes/ ⁊ quelibet corpis bona: tu eũ
nō miserrimũ iudicabis/ etiã si talib⁹ abũ-
det oĩbus: cũ his inhereat que amittere fa-
cillime potest: neqȝ dũ vult habet: caret au
tem bona voluntate/ que nec cōparãda est
cum istis: ⁊ cum sit tam magnũ bonũ/ velle
solũ opus est vt habeat. Euo. Verissimũ
est. Aug⁹. Iure igit ac merito stulti hoĩes
tametsi nunqȝ fuerũt sapiētes (hoc eñ du-
biũ ⁊ occultissimũ ē) huiuscemodi afficiũ-
tur miseria. Euo. Assentior.

Prudentiã/ fortitudinē/ tempe-
rantiam/ iusticiam definiens con-
cludit/ talibus virtutibus preditũ
eũ qui bonam habet voluntatem:
vitamqȝ illius laudabilē/ beatam
⁊ appetendã: ꝯtraria ꝓ vitã mi-
sera ⁊ fugiendã: Ca. xiii. Aug⁹.

A Onsidera nunc/ vtrũ tibi videatur
Prudẽtia. C esse prudẽtia appetendarũ et vitan-
darũ rerum sciẽtia. Euo. Videt.
Fortitudo. Aug⁹. Quid fortitudo? Nōne illa ē ani-
me affectio/ qua oĩa incōmoda ⁊ damna
rerũ nō in nostra potestate constitutarũ cō
temnimus? Euo. Ita existimo. Aug⁹.
Tēperantia. Porro temperantia est affectio coercēs et
cohibens appetitũ ab his rebus que turpi-
ter appetũt: An tu aliter putas? Euo. Im
mo ita vt dicis sentio. Aug⁹. Iam iustici-
Iusticia. am quid dicamus esse/ nisi virtutē qua sua
cuiqȝ tribuũtur. Euo. Nulla mihi alia iu-
sticie notio est. Aug⁹. Quisqȝ ergo bonã
habens voluntatē/ de cuius excellẽtia iam
diu loquimur/ hanc vnã dilectione ample-
ctetur/ qua interim melius nihil habet: hac
sese oblectet: hac deniqȝ perfruat ⁊ gaude
at: considerans eam et iudicans quãta sit:
quantaqȝ inuito illi eripi vl' surripi neque-
at: non dubitare poterimus istũ aduersari
rebus omnibus/ que huic vni bono inimi-
ce sũt. Euo. Necesse ē oĩno vt aduerset.
Aug⁹. Nulla ne hunc putamus ꝓditũ esse
prudentia/ qui hoc bonũ appetẽdũ/ et vitã-
da ea que huic inimica sunt videt? Euo.
Nullo mō mihi videt h posse qsqȝ sine pru
dentia. Aug⁹. Recte: Sed cur huic nō eti-
am fortitudinē tribuimus? Illa qppe om-
nia que in potestate nostra nō sunt: amare
iste ac plurimi estimare non potest: Mala
eñ voluntate amant/ cui tãqȝ inimice cha-
rissimo suo bono resistat necesse est: Cũ au
tem nō amat hoc: non dolet amissa/ ⁊ oĩ-
no contemnit. Quid opus esset fortitudi-
nis/ dictũ atqȝ concessũ est. Euo. Tribua-
mus sane: Non eñ intelligo quē fortē ve-
rius appellare possim/ ꝙ eũ qui rebus his
quas neqȝ vt adipiscamur/ neqȝ vt obtine-
amus in nobis situ ē/ equo ⁊ trãquillo aĩo
caret: qđ hunc necessario facere cōpertũ ē.
Aug⁹. Vide iã nunc/ vtrum ab eo tempe- B
rantiã alienare possimus: cũ ea sit virtus
que libidines cohibet. Quid autē tam ini-
micũ bone voluntati est ꝙ libido? Ex quo
ꝑfecto intelligis/ istũ bone voluntatis sue
amatorē resistere oĩ mō/ atqȝ aduersari li-
bidinibus: ⁊ ideo iure temperantē vocari.
Euo. Perge/ assentior. Aug⁹ Iusticia re-
stat: que quō desit huic homini/ nō sane vi-
deo. Qui eñ habet ⁊ diligit voluntatē bo
nam/ ⁊ obsistit eis vt dictũ est que huic ini
mica sunt/ male cuiqȝ velle nō potest. Seq-
tur ergo/ vt nemini faciat iniuriã: Qđ nul
lo pacto potest/ nisi qui sua cuiqȝ tribuerit:
hoc aũt ad iusticiã ptinere cũ dicerē appro-
basse te/ vt puto meministi. Euo. Ego vo
memini: ⁊ fateor i hoc homine/ qui suã bo
nã voluntatē magnipendit ⁊ diligit/ oĩes
quattuor virtutes que abs te pauloañ me
assentiẽte descripte sunt/ esse compertas.
Aug⁹. Quid igit impedit/ cur huius vitã
non concedam⁹ esse laudabilē? Euo. Ni-
hil ꝑsus: imo hortant vel etiã cogũt oĩa.

Aug⁹. Quid vitã miserã, potesne vllo mõ nõ iudicare fugiendã? Euo. Et magno pe quidẽ iudico, nihilq; aliud agẽdũ existimo. Aug⁹. At laudabilẽ non fugiendã pfecto putas? Euo. Quinetiã appetendã sedulo existimo. Aug⁹. Non ergo misera ẽ q̃ laudabilis vita est. Euo. Hoc itaq; sequitur. Aug⁹. Nihil iã quantũ opinor difficile tibi vt assentiaris relinquit, eã scz q̃ misera nõ est, beatã esse vitã. Euo. Manifestissimũ ẽ. Aug⁹. Placet igit beatũ esse hoiem dilectorẽ bone volũtatis sue: ꝛ p̃ illa contẽnentẽ qd̃cunq; aliud bonũ dicit, cui⁹ amissio põt accidere etiã cũ volũtas tenẽdi manet. Euo. Quid ni placeat, q̃ superiora que pcessim⁹ necessario trahũt. Aug⁹. Bñ intelligis:

C Sed dic q̃so, nõne bonã volũtatẽ suã diligere, ꝛ tã magni estimare q̃ dictũ ẽ etiã ipsa bona volũtas ẽ? Euo. Uex dicit. Aug⁹. Ac si hũc recte beatũ iudicam⁹: nõne recte miserũ q̃ ꝯtrarie volũtati ẽ? Euo.

1. Retract. ca.9.d. Rectissime. Aug⁹. Quid q̃ cause ẽ, cur dubitãdũ putem⁹, etiã si nũq̃ antea sapiẽtes fuim⁹, voluntate nos tñ laudabilẽ ꝛ beatã vitã, volũtate turpem ac miserã mereri ac degere? Euo. Fateor huc certis ꝛ minime negãdis reb⁹ esse puẽtũ. Aug⁹. Uide etiã aliud: Nam credo te memoria tenere, quã dixerim⁹ esse bonã volũtatẽ: opinor eñ, ea dicta ẽ, q̃ recte atq; honeste viuere appetimus. Euo. Ita memini. Aug⁹. Hãc igit voluntatẽ, si bona itidẽ volũtate diligam⁹ atq; amplectamur: rebusq; oĩb⁹ q̃s retinere, nõ q̃ volum⁹ possum⁹, anteponam⁹: ꝯsequẽter ille ỽtutes vt ratio docuit, animũ nostrũ incolẽt: q̃s habere idipsũ ẽ recte

1. Retract. ca.9.e. honesteq; viuere. Ex q̃ conficit, vt quisq̃s recte honesteq; vult viuere: si id se velle p̃ fugacib⁹ bonis velit: assequat tãtã rẽ tãta facilitate, vt nihil aliud ei q̃ ipsũ velle sit habere qd̃ voluit. Euo. Uere tibi dico, vix me cõtineo quin exclamẽ leticia: repente mihi oborto tã magno, ꝛ tã in facili constituto bono. Aug⁹. Atqui hoc ipsũ gaudiũ qd̃ hui⁹ boni adeptiõe gignit, cũ tranquille et quiete atq; constanter erigit animũ, beata vita dicit: nisi tu putes aliud dicere beate viuere, q̃ veris bonis certisq; gaudere. Euo. Ita sentio.

Cur omnes homines cũ omnibus modis beatã vitã velint, non oẽs assequant: Ca.xiiii.

Aug⁹. Recte. Sed cẽses ne quẽq̃ hoiem nõ oĩb⁹ modis velle atq; optare vitã beatã? A

r

Euo. Quis dubitat omnẽ hoiem velle? Aug⁹. Cur igit eã nõ adipiscunt omes? Dixeramus eñ atq; ꝯuenerat inter nos, voluntate illã mereri hoies: volũtate etiã miserã, ꝛ sic mereri vt accipiant. Nũc ỽo existit nescio q̃ repugnãtia: et nisi diligẽter dispiciam⁹, pturbare nitit superiorẽ tã euigilatã firmãq; rationẽ. Quõ eñ volũtate q̃sq̃s miserã vitã patit: cũ oĩno nemo velit misere viuere? Aut quõ voluntate beatã vitã ꝯseq̃t hõ: cũ tã multi miseri sint, ꝛ beati oẽs eẽ velint? An eo euenit, q̃ aliud ẽ velle bñ aut male, aliud mereri aliquid p bonã vel malã volũtatẽ? Nã illi q̃ beati sunt: q̃s etiã bonos esse oportet: nõ ppterea sũt beati q̃ beate viuere voluerũt: nã h̃ volũt etiã mali: sed q̃ recte viuere volunt, qd̃ mali nolũt. Quobrẽ nihil mirũ ẽ q̃ B miseri hoies nõ adipiscunt qd̃ volũt. i. beatam vitã: Illud eñ cui comes ẽ, ꝛ sine quo ea nemo dignus ẽ, nemoq; assequit, recte scz viuere, nõ itidẽ volunt. Hec eñ eterna 1. Retract. ca.9.f. lex illa, ad cui⁹ ꝯsiderationẽ redire iã tẽpus est, incõmutabili stabilitate firmauit, vt in volũtate meritũ sit: in beatitate aũt et miseria p̃miũ atq; suppliciũ. Itaq; cũ dicim⁹, volũtate hoies esse miseros: nõ ideo dicim⁹ q̃ miseri esse velint, sed q̃ in ea volũtate sunt quã etiã his inuitis miseria sequat necesse est. Quare nõ repugnat superiori rationi, q̃ volũt oẽs bẽi eẽ, nec pñt: Nõ eñ volũt oẽs recte viuere, cui vni voluntati vita beata debet: nisi q̃d habes aduersus hec dicere.

Q̃ bone volũtati hoiẽs amẽt legẽ eternã, cui ꝛ subditi sunt: nec tp̃ali lege indigent: male aũt volũtatis hoies tp̃ali legi subdũt: nec tñ ab eterna pñt esse liberi: et q̃d vtraq; lex iubeat: q̃ vera libertas: et qualiter lex tẽporalis habeat vim vlciscẽdi peccata: Ca.xv.

Euo. Ego ỽo nihil. Sed videam⁹ iã quõ A

e

hec ad ppositã illam questionẽ de duab⁹ legib⁹ referãt. Aug⁹. Fiat. Sed dic mihi prius vtrũ q̃ recte viuere diligit: eoq; ita delectat, vt nõ solũ ei rectũ sit, sed etiã dulce atq; iocundũ, amet hãc legẽ: habeatq; charissimã: qua videt tributã eẽ bone volũtati beatã vitam, male miserã? Euo. Amat oĩno, ac vehemẽter: Nã istã

ſequēs ita viuit. Aug⁹. Quid cum hanc amat: mutabile aliqd amat ac tpale/ an ſtabile aliqd amat ac ſēpiternū? Euo. Eternū ſane atq incōmutabile. Aug⁹. Quid illi q̄ i mala volūtate pſeuerātes/ nihilominꝰ beati eē cupiūt: poſſūt ne amare iſtā legem qua talibus hominibꝰ miſeria merito rependitur? Euo. Nullo modo arbitror. Aug⁹. Nihilne amāt aliđ? Euo. Immo plurima/ ea ſcȝ in qbꝰ adipiſcēdis vl̄ retinēdis mala volūtas illa pſiſtit. Aug⁹. Opinor te dicere diuitias/ honores/ voluptates ꝛ pulchritudinē corpis/ ceteraq oīa q̄ pñt ꝛ volētes nō adipiſci/ ꝛ amittere inuiti. Euo. Iſta ipſa ſūt. Aug⁹. Nū hec eterna eſſe cēſes/ cū tpis volubilitati videas obnoxia? Euo. Quis hoc vel demētiſſimꝰ ſenſerit? Aug⁹. Cum igit̄ manifeſtū ſit/ alios eſſe hoies amatores rex eternax/ alios tēporaliū: cūq duas leges eſſe ꝯuenerit: vnā eternā/ aliā tēporalē: ſi quid equitatis ſapis: quos iſtorū iudicas eterne legi/ quos

B tpali ſubdēdos? Euo. Puto i pmptu eſſe quod queris: Nā beatos illos ob amorem ipſorū eternorū ſub eterna lege agere exiſtimo: miſeris vero tēporalis imponitur. Aug⁹. Recte iudicas/ dūmodo illud inconcuſſū teneas/ qđ apertiſſime iam ratio

Al. Regi ſer/uiunt. demōſtrauit eos q̄ tpali lege viuūt nō eſſe poſſe ab eterna liberos: Vñ omnia q̄ iuſta ſunt iuſteq variātur/ exprimi dicimꝰ: Eos vero qui legi eterne p bonam voluntatē herēt: tēporalis legis nō idigere/ ſatis vt apparet intelligis. Euo. Teneo quod dicis. Aug⁹. Iubet igitur eterna lex auertere amorē a tēporalibus: ꝛ eū mundatū ꝯuertere ad eterna. Euo. Iubet vero. Aug⁹. Quid deinde cenſes temporalē iubere: niſi vt hec que ad tēpus noſtra dici poſſunt/ quādo eis homines cupiditate inherēt/ eo iure poſſideāt/ quo pax ꝛ ſocietas humana ſeruetur quāta in his rebꝰ ſeruari poteſt? Ea ſunt aūt primo hoc corpus/ ꝛ eius que vocātur bona: vt integra valitudo/ acumē ſenſuū/ vires/ pulchritudo/ ꝛ ſi qua ſunt cetera/ partim neceſſaria boniſ artibꝰ/ ꝛ ideo pluris pēſanda/ partim viliora: Deinde libertas: que quidē nulla vera eſt/ niſi beatox/ et legi eterne adherētiū. Sed eā nūc libertatē cōmemoro/ q̄ ſe liberos putāt qui dños hoies nō habēt: ꝛ quā deſiderāt hi q̄ a dominis hoibus manumitti volūt. Deinde parētes/ fratres/ coniūx/ liberi/ ppinqui/ affines/ familiares/ ꝛ quicūq nobis aliqua neceſſitudine adiūcti ſūt. Ipſa deniq ciuitas q̄ parētꝰ loco haberi ſolet: honores etiā ꝛ laus/ ꝛ ea q̄ dr̄ gloria popularis. Ad extremū pecunia: quo vno noīe ꝯtinentur 1.q.3.c.iniq.
oīa/ quox iure dñi ſumus: et quox vendendox atq donandox habere poteſtatē videmur. Hox oīm quēadmodum lex illa ſua cuiq diſtribuat/ difficile et lōgū ē explicare/ ꝛ plane ad id qđ ppoſuimuſ nō neceſſariū. Satis eſt eñ videre nō vltra porrigi huius legis poteſtatē i iudicādo/ q̄ vt hec nihil aliquid horuȝ adimat atq auferat ei quē punit metu. Coercet q̄ ꝛ ad id qđ vult/ torq̄t ac retorq̄t miſerox aīos/ qbꝰ regēdis accōmodata eſt. Dū eñ hoc amittere timent: tenēt in his vtendis quendā modū aptū vinculo ciuitatis/ q̄lis ex huiuſcemodi hominibꝰ conſtitui poteſt: Non autē vlciſcit̄ peccatū cū amantur iſta/ ſed cū alijs

C p iprobitatē auferunt̄. Quobrē vide vtrū iam peruentū ſit ad id quod infinitū putabas. Inſtitueramꝰ eñ querere/ quatenꝰ habeat vim vlciſcendi ea lex/ q̄ populi terreni ciuitateſq gubernant̄. Euo. Video puētū. Aug⁹. Vides q̄ etiam illud: q pena nō eſſet/ ſiue q̄ p iniuriā/ ſiue q̄ p talē vindictā infert̄ hominibꝰ: ſi eas res q̄ inuito auferri pñt/ non amarēt. Euo. Id quoq video. Aug⁹. Cū igit̄ eiſdē rebꝰ alius male/ alius bñ vtat̄: ꝛ his quidē qui male amore inhereat atq implicet̄/ ſcȝ ſubditꝰ eis rebꝰ quas ſibi ſubditas eſſe oportebat: ꝛ ea bona ſibi ꝯſtituēs/ quibus ordinādis beneq tractādis ipſe eſſe vtiq deberet bonū: ille aūt qui recte his vtit̄/ oſtēdat quidē bona eſſe/ ſed nō ſibi: non eñ cum bonū melioremve faciūt/ ſed ab eo potiꝰ fiūt: Et ideo ſi eis amore conglutinetur: neq velut mēbra ſui animi faciat qđ fit amādo: ne cum reſecari ceperit/ eū cruciatu ac tabe fedēt: ſed eis totus ſuperatur: et habere illa atq regere cū opus ē/ paratus et amittere/ aut non habere paratior. Cū ergo hec ita ſint: num aut argentū ꝛ aurū ppter auaros accuſādū putas: aut cibos ppt̄ voraces: aut vinum ppter ebrioſos: aut muliebres formas ppter ſcortatores ꝛ adulteros: atq h̄ mō cetera/ cū p̄ſertim videas ꝛ igne bñ vti medicuȝ/ ꝛ pane ſcelerate veneficū? Euo. Veriſſimū eſt: non res ipſas/ ſed homines

Al. tius

qui eis male vtuntur esse culpandos.

Epilogando reuertitur ad questionem principalem/ quid sit malefacere: et vnde malefaciamus: et si deus nobis liberum arbitrium donando/ nostrorū auctor fuerit malorum: Ca. XVI. Aug⁹.

R Ecte: Sed quantum et quid valeat eterna lex: vt opinor/ videre iā cepimus: et quātum lex temporalis in vindicando progredi possit/ inuentum est: ⁊ rerum duo genera/ eternarum et temporaliū: duoq; rursus hominū/ aliorū eternas/ aliorū temporales sequentium et diligentium/ satis aperteq; distincta sunt.

1. Retract. ca. 9. 6. Quid autem quisq; sectandū et amplectendum eligat/ in voluntate esse positum constitit: nullaq; re de arte dominādi/ rectoq; ordine mentē deponi nisi volūtate. Et est manifestū: non rem vllā/ cum ea quisq; male vtitur/ sed ipsum male vtentē esse arguendū. Referamus nos si placet ad questionem in exordio huius sermonis propositam: ⁊ videamus vtrū soluta sit: Nā querere institueram⁹ quid sit male facere: et propter hoc omnia que dicta sunt/ diximus.

Malefacere quid sit. Quocirca licet nūc animaduertere ⁊ considerare/ vtrū sit aliud male facere/ q̄ neglectis rebus eternis/ quibus p seipsam mēs fruitur/ ⁊ p seipsam percipit: et que amans amittere nō potest/ tēporalia: et que p corpus hoīs partē vilissimā sentiunt: et nunq̄ esse certa possunt/ quasi magna ⁊ miranda sectari: Nā hoc vno genere oīa malefacta. i. pctā/ mihi vident includi. Tibi autē quid videat expecto cognoscere. Euo. Est ita vt dicis: et assentior omnia peccata hoc vno genere cōtineri/ cū quisq; auertitur a diuinis vereq; manentib⁹: ⁊ ad mutabilia atq; incerta ꝯuertitur. Que q̄q̄ in ordine suo recte locata sint/ et suam quandam pulchritudinē peragant: peruersi tamē animi est ⁊ inordinati/ eis sequēdis subijci/ qb⁹ ad nutū suū ducendis pot⁹ diuino ordine ac iure prelat⁹ est. Et illud simul mihi videre iā videor absolutū atq; compertū: qd post illā questionē quid sit malefacere/ deinceps querere institueramus/ vn̄ malefacim⁹. Nisi eñ fallor/ vt ratio tractata mōstrauit: id facimus ex libero voluntatis arbitrio. Sed quero/ vtrum liberū arbitrium quo peccandi voluntate habere conuincimur/ oportuerit nobis dari ab eo qui nos fecit? Uidemur eñ non fuisse peccaturi/ si isto careremus: Et metuendū est/ ne hoc modo deus etiam malefactorum nostrorū auctor existimetur. Aug⁹. Nullo mō istuc timueris: Sed vt diligentius inquirat/ aliud tempus sumendū est: Nam hec sermocinatio modum terminūq; iam desiderat: Qua velim credas magnarum abditarūq; rerum inquirendarum quasi fores esse pulsatas: In quarum penetralia cum deo duce venire cepimus: iudicabis profecto/ quantum inter hanc disputationem/ ⁊ eas que sequuntur intersit: quantumq; ille prestent/ nō modo inuestigationis sagacitate/ sed etiam maiestate rerū/ ⁊ clarissima luce veritatis: pietas tm̄ assistat/ vt nos diuina ꝓuidentia cursum quē instituimus/ tenere et perficere permittat. Euo. Credo volūtati tue/ ⁊ ei meā iudicio ⁊ voto libentissime adiungo.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/ de libero arbitrio liber primus explicit.

Capitulorum secundi libri de libero arbitrio/ sancti augustini recollecta annotatio.

incômutabile aût et eternû quod supra rationê est, deus est.

7 Q quilibet hominû distinctos habeat sensus exteriores et interiores: etiâ rationem a ratione et sensibus aliorum: et quomodo vnû idemq sensibile totû et simul a pluribus sentiri potest sensibus.

8 Q numerus nô sensu corporali sed ratione ab omnibus ratiocinâtibus apprehendatur: cuius et cognitio plurimû conducit ad intellectû sacrarum litterarum.

9 Quid sapientia: et si vna sit communis omnibus, aut tot sint sapientie quot sapientes: et quomô omnia bonam et beatam vitam appetunt: in via tñ multi errant: et q nemo sine sapientia beatus: quorum et noticia mentibus nostris impressa est, anteq beati aut sapientes simus.

10 Vnam esse sapientiam cômunê omnibus, per regulas sapientie incommutabiles et veras, que lumina sunt virtutum conuincitur.

11 Sapientia et numerus in scripturis sanctis coniuncte posita, vnû sunt: numerus tamen quare vilis sit multitudini hoîm, et sapientia chara, ratio pulcherrima assignatur: et q docti et studiosi numeros et sapientiâ auro et argento preponant.

12 Q vna sit incommutabilis veritas omnibus, incômutabilia et vera cernentibus: communis menti nostre: nec inferior nec equalis, sed superior et excellentior.

13 Hortamur per multa quasi similia ad veritatis amorem et fruitionem vt beati simus: beatus est enim qui fruitur summo bono.

14 Q summû bonû (quod est veritas et sapientia) omnibus commune sit: quod nemo amittit inuitus, quod comparatur obiectis sensuum visus et auditus.

15 Q deus sûme sit, et veritas deus sit, et beata vita anime, sicuti anima vita est corporis: et q insipiêtes cû adhuc simus, sapientiâ tamen noscamus, quâ adhuc querimus.

16 Q numeri côsideratio in omnibus rebus mentem eleuet ad sapientie cognitionem.

17 Q nulla res formare se possit: sed omne qd est a forma incômutabili et semper manente formatur: ea propter a deo omnia sunt: ad cuius laudem referendû est quicquid laudabile in creaturis aduertitur.

18 Q deus sit, et ex ipso oîa bona sint: etiam libera volûtas: que propterea, q male ea vti possumus in peccâdo, nô est mala: qd similibus pbatur: recta autê ratione male vti nemo potest.

19 Q omnia bona non solû magna, sed et media et minima a deo sint: magnis aût bonis, vt sunt virtutes, nemo male vtitur: et in his magis laudanda bonitas diuina: et q volûtas voluntate vtitur, sicut et ratio ratiône cognoscitur, et memoria sui memoratur.

20 Vnde sit motus quo voluntas auertitur ab incômutabili bono ad cômutabile bonû: et q nulla natura sit q non sit a deo: hô qz nô sicut sponte cecidit, etiâ sponte surgere potest.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponêsis epi, de libero arbitrio liber secûdus incipit.

Q homo liberum arbitrium si nô accepisset, peccare non posset: et q non ad peccandum, sed ad recte agendum a deo acceperit, arguit iusta ipsius in nos vindicta: Capitulû. 1.

Euo.

1 Iam si fieri potest, explica mihi quare dederit deus homini liberum arbitriû volûtatis: Qd vtiq si non accepisset, peccare nô posset. Aug^o. Iam enî certum tibi atq cognitû est, deû dedisse homini, hoc qd dari debuisse nô putas. Euo. Quantû in superiori libro intelligere mihi visus sum, et habemus liberû voluntatis arbitrium: et non nisi eo peccamus. Aug^o. Ego quoq memini iam nobis id factû esse perspicuum. Sed nunc interrogaui: vtrû hoc quod nos habere, et q nos peccare manifestû est, deû nobis dedisse scias. Euo. Nullû aliû puto: Ab ipso enî sumus: et siue peccâtes, siue recte agentes, ab illo penâ meremur, a

aut pręmiũ. Aug°. Hoc quoq; vtrum li-
quido noueris/ an auctoritate cõmotus li-
benter etiam incognitũ credas/ cupio sci-
re. Euo. Auctoritati quidẽ me primũ de
hac re credidisse confirmo: Sed quid veri-
us ꝙ omne bonũ ex deo esse: et omne iu-
stum bonum esse: et peccantibus pęnã/ re-
cteq; facientib° pręmiũ iustum esse. Ex quo
conficitur a deo affici/ ⁊ peccantes miseria/
et recte facientes beatitate. Aug°. Nihil
resisto. Sed quęro illud alterũ/ quomodo
noueris nos ab ipso esse? Neq; enim hoc
nunc/ sed ab ipso nos vel pęnã vel pręmiũ
B mereri explicasti. Euo. Hoc quoq; nõ ali-
unde video esse manifestũ/ nisi ꝙ iam con-
stat deũ vidicare peccata: Siquidẽ ab illo
est omnis iusticia. Non eñ vt alicuius est
bonitatis alienis pręstare beneficia: ita iu-
sticię vindicare ĩ alienos. Vñ manifestum
est ad eũ nos pertinere: quia non solum in
nos benignissimus in pręstãdo/ sed etiã iu-
stissim° in vindicãdo est. Deinde ex eo qȯ
ego posui/ tu quoq; cõcessisti: omne bonũ
ex deo esse: etiam hominẽ ex deo esse intel-
1. Retract. ca. 9. b. ligi potest. Homo eñ ipse inquantũ homo
est/ aliquod bonũ ẽ: quia recte viuere cum
vult/ potest. Aug°. Plane si hęc ita sunt/
soluta est quęstio quam ꝓposuisti. Si eñ
homo aliquod bonũ est: et non posset nisi
cum vellet recte facere/ debuit habere libe-
ram voluntatẽ/ sine qua recte facere non
posset: Nõ eñ q; per illã etiã peccatur/ ad
hoc eam deũ dedisse credendũ ẽ. Satis er-
go causę est/ cur dari debuerit: quoniã sine
illa homo recte non potest viuere. Ad hoc
autem datã vel hinc intelligi potest: quia
si quis ea vsus fuerit ad peccandũ/ diuini-
tus in eum vindicatur. Quod iniuste fie-
ret/ si nõ solum vt recte viueret/ sed etiam
vt peccaretur libera esset voluntas data.
Quomodo eñ iuste vindicaretur ĩ eũ qui
ad hanc rem vsus esset voluntate/ ad quã
rem data est? Nũc vero de° cũ peccãtẽ pu-
C nit/ quid videtur tibi aliud dicere/ nisi: cur
non ad eam rem vsus es libera voluntate/
ad quam tibi eam dedi: hoc est ad recte fa-
ciendũ? Deinde illud bonum quo cõmen-
datur ipsa iusticia/ ĩ damnandis peccatis
recteq; factis honorandis/ quomodo esset
si homo careret libero volũtatis arbitrio?
Nõ eñ aut pcĩm eẽt/ aut recte factũ qȯ nõ
fieret volũtate. Ac per hoc et pęna iniusta
esset et pręmiũ/ si homo voluntatẽ non ha-
beret liberã. Debuit autẽ ⁊ ĩ supplicio et ĩ
pręmio esse iusticia: quoniã hoc vnũ ẽ bo-
norũ quę sunt ex deo. Debuit igiẗ de° da-
re homini liberam voluntatẽ.

Cum liberum arbitrium homi-ni datum sit ad recte agendum: cur ad peccandũ conuerti possit: et quid inter credere et intelligere intersit: Ca. ii:

Euo. Iam concedo eã deũ dedisse: Sed A
nonne tibi videẗ quęso te/ si ad re-
cte faciendum data est/ qȯ nõ de-
buerit ad peccandũ posse ꝯuerti: sicut ipsa
iusticia quę data est homini ad bene viuẽ-
dum? Nunquid eñ potest quispiã ꝑ iustici-
am suã male viuere? Sic nemo posset per
volũtatẽ peccare/ si voluntas data esset ad
recte faciẽdũ. Aug°. Donabit quidẽ de°
vt spero/ vt tibi valeam respõdere: vel po-
tius vt ipse tibi eadẽ (quę summa omniũ
magistra est) veritate intus docente respõ-
deas. Sed paulisper mihi volo dicas: si id
quod abs te quęsiuerã/ certũ et cognitũ te-
nes: deum nobis dedisse liberam volunta-
tem: vtrũ oporteat dicere dari nõ debuis-
se quod dedisse cõfitemur deũ. Si eñ icer-
tum est vtrũ dederit/ recte quęrimus vtrũ
bene sit data: vt cum inuenerimus bñ da-
tam esse/ inueniatur etiam illum dedisse/ a
quo† talę data sũt omnia bona. Si aũt in- Al. † homini.
uenerimus non bene datã esse: non eũ de-
disse intelligamus/ quem culpare nefas ẽ.
Si vero certũ est/ ꝙ ipse illã dederit: opor-
tet fateamur/ quoq̃ mõ data ẽ/ neq; nõ da-
ri/ neq; aliter eã dari debuisse ꝙ data est:
Ille eñ dedit cuius factũ recte reprehendi
nullo potest. Euo. Q̃ꝙ hoc inconcussa B
fide teneã: tamen quia cognitione nondũ
teneo/ ita quęramus quasi omnia incerta
sint. Video eñ ex hoc quod incertũ ẽ/ vtrũ
ad recte faciendũ volũtas libera data sit:
cum per illam etiam peccare possimus: fi-
eri etiam illud incertũ ẽ/ vtrũ dari debue-
rit. Si eñ incertũ est ad recte faciendũ da-
tã esse: incertũ est etiã dari debuisse. Ac ꝑ
hoc etiam vtrũ eam deus dederit/ incertũ
erit: quia si incertũ est dari debuisse: incer-
tũ ẽ ab eo datã esse/ quem nefas est crede-
re dedisse aliquid quod dari non debuit.
Aug°. Illud saltem tibi certum est/ deũ
esse. Euo. Etiam hoc nõ contemplando/

sed credendo inconcussum teneo. Aug°.
Siquis ergo illorum insipientiũ / de qui/
Ps.52. bus scriptũ est: Dixit insipiẽs in corde suo /
nõ est deus: hoc tibi diceret: nec vellet te/
cum credere quod credis / sed cognoscere
vtrum vera credideris: relinqueres ne ho/
minẽ: an aliquo modo / quod inconcussum
tenes / psuadendũ esse arbitrareris: presertim
si ille nõ obluctari peruicaciter / sed stu/
diose id vellet agnoscere? Euo. Hoc quod
vltimũ posuisti / satis me admonet quid ei
respondere deberem. Certe enim q̃uis esset
absurdissimus / cõcederet mihi: cum dolo/
so & peruicaci de nulla om̃ino / & maxime de
re tanta nõ esse disserendũ. Quo concesso /
prior mecũ ageret / vt sibi credere bono ani
mo cum istuc quęrere: neq̃ aliquid in se qđ
ad rem hanc attinet / doli ac peruicacię la/
tere. Tum ego demõstrarẽ quod cuiuis fa/
cillimũ puto: quanto esset ęquius / cuz sibi
de occultis animi sui quę ipse nosset / vellet
alterum credere qui nõ nosset: vt etiã ipse
tantorum virorũ libris / qui se cuz filio dei
vixisse testamentũ litteris reliquerũt / esse
deum crederet: quia et ea se vidisse scripse/
runt / quę nullo modo fieri possent / si nõ es/
set deus: Et nimis stultus esset si me repre/
henderet q̃ illis crediderim / qui sibi vellet
vt crederem. Jam vero quod recte repre/
hendere nõ valeret / nullo modo reperiret /
C cur etiam nollet imitari. Aug°. Si igitur
vtrũ sit deus / satis esse existimas / q̃ nõ te/
mere tãtis viris credendũ esse iudicauim°:
cur nõ quęso te de his quoq̃ rebus / quas
tanq̃ incertas & plane incognitas quęrere
instituimus / similiter putas eorundem vi/
rorũ auctoritati sic esse credendũ / vt de in/
uestigatione earum nihil amplius labore/
mus? Euo. Sed nos id quod credim° / nos/
se & intelligere cupim°. Aug°. Recte me/
S.1.de libero arbi.ca.2.a. ministi: quod etiam in exordio superioris
disputationis a nobis positũ esse negare
nõ possumus. Nisi enim esset aliud crede/
re / & aliud intelligere: & primo credendũ es/
set / quod magnũ & diuinum intelligere cu/
Esaie.7.b. peremus: frustra ppheta dixisset: Nisi cre/
dideritis / nõ intelligetis. Ipse quoq̃ do/
minus noster / et dictis et factis ad creden/
dum primo hortatus ẽ quos ad salutẽ vo/
cauit: Sed postea cũ de ipso dono loque/
retur qđ erat daturus credẽtibus / non ait:
hęc est autẽ vita ęterna vt credãt: sed / Hęc
est inquit vita ęterna / vt cognoscãt te de/ Joh.17.a.
um verũ: et quẽ misisti iesum christũ. De/
inde iam credentibus dicit: Quęrite et in/ Math.7.b.
uenietis: Naz neq̃ inuentũ dici potest qđ
incognitũ creditur: neq̃ quisq̃ inueniẽdo
deo fit idoneus / nisi antea crediderit quod
ẽ postea cogniturus. Quapropter domi/
ni pceptis obtemperantes / quęramus in/
stanter. Quod enim hortante ipso quęrim° /
eodẽ ipso demonstrante inueniemus / quã/
tum hęc in hac vita et a nobis talib° inue/
niri queũt. Nam & a melioribus etiam dũ
has terras incolunt: et certe a bonis & pijs
omnibus post hanc vitã euidentius atq̃
perfectius ista cerni / obtinerique credẽdũ ẽ:
et nobis ita fore sperandũ est: et ista contẽ
ptis terrenis & humanis / omni mõ deside/
randa & diligenda sunt.

Q ꝺ prestãti° sit intelligere / q̃ esse et viuere: & q̃ pret sensus exteriores / alius quidã sit interior tam in bestijs / q̃ hoibus: ratio aũt tm̃ inest hominibus / que et seipsam seipsa comprehendit. Ca.iii

Quęramus autẽ hoc ordine si pla/ A
q cet: Primũ quomõ manifestũ est
deũ esse: Deinde vtrũ ab illo sint
quęcunq̃ in quantũcunq̃ sunt / bona sunt:
Postremo vtrũ in bonis numerãda sit vo
luntas libera. Quibus compertis satis ap/
parebit (vt opinor) vtrum recte hoi data
sit. Quare prius abs te q̃ro: vt de manife/
stissimis capiamus exordium: vtrũ tuipse
sis: an tu forasse metuis / ne in hac interro
gatione fallaris: cum vtiq̃ si nõ esses / falli
om̃ino non posses? Euo. Perge pot° ad
cętera. Aug°. Ergo quoniã manifestũ est
esse te: nec tibi aliter manifestũ eẽt / nisi vi/
ueres: id quoq̃ manifestũ est / et te viuere.
Intelligisne ista duo eẽ verissima? Euo.
Prorsus intelligo. Aug°. Ergo etiaz hoc
tertiũ manifestũ ẽ / h ẽ intelligere te. Euo.
Manifestũ. Aug°. Quid in his trib° tibi
videt excellere? Euo. Intelligẽtia. Aug°.
Cur tibi hoc videtur? Euo. Quia cũ tria
sint hec: esse / viuere / intelligere: & lapis est /
et pecus viuit: nec tñ lapidem puto viue/
re / aut pecus intelligere: Qui aũt itelligit /
eum & esse & viuere certissimũ est: quare nõ
dubito id excellentius iudicare / cui omnia
tria insunt / q̃ id cui duo vel vnũ desit: Nã
qđ viuit / vtiq̃ et est: s nõ sequit vt etiã in/

telligat: Qualē vitā esse pecoris arbitror.
Qđ autē est/ nō vtiq; ꝯsequēs est/ vt viuat
⁊ intelligat: Nā esse cadauera possū fateri:
viuere autē nullus dixerit: Jā vero quod
non viuit/ multo minus intelligit. Aug⁹.
Tenemus igit̄ horū trium duo deesse ca/
dauerí: vnum pecori/ nihil homini. Euo.
Verū est. Aug⁹. Tenemus etiā id esse in
his tribus pręstanti⁹/ quod homo cū duo/
bus ceteris nō habet: id est intelligere: qđ
habentē sequit̄ ⁊ esse et viuere. Euo. Te/
nemus sane. Aug⁹. Dic mihi iam/ verū il/
los vulgatissimos corporis sensus habere
te noueris/ videndi ⁊ audiendi/ et olfacien/
di/ et gustandi/ et tangendi? Euo. Noui.
Aug⁹. Quid putas pertinere ad videndi
sensum: id est quid putas nos vidēdo sen/
tire? Euo. Quęcunq; corporalia. Aug⁹.
Num etiā dura et mollia vidēdo sentim⁹?
Euo: Non. Aug⁹. Quid ergo ꝓprie ad
oculos ꝑtinet qđ ꝑ eos sentimus? Euo.
Color. Aug⁹. Quid ad aures? Euo. So/
n⁹. Aug⁹. Quid ad olfactū. Euo. Odor.
Aug⁹. Quid ad gustum? Euo. Sapor.
Aug⁹. Quid ad tactū? Euo. Molle vel
durū/ lene vel asperū/ et multa alia. Aug⁹.
B Quid corporū formas/ magnas/ breues/
quadras/ rotūdas/ ⁊ si quid huiusmodi est:
nonne ⁊ tangēdo ⁊ videndo sentimus? Et
ideo nec visui ꝓprie/ nec tactui tribui pos/
sūt/ sȝ vtriq;? Euo. Intelligo. Aug⁹. In/
telligis ergo quędā singulos sensus habe/
re ꝓpria/ de quib⁹ renūciēt: ⁊ quędā quos/
dam habere cōmunia? Euo. Et hoc intel/
ligo. Aug⁹. Quid igitur ad quēq; sensuȝ
pertineat/ ⁊ qđ inter se vel omnes vel qui/
dam eorū cōmuniter habeant/ nō possum⁹
vllo eorum sensu diiudicare? Euo. Nullo
modo: sed quodā interiore ista diiudican/
tur. Aug⁹. Num fortasse ipsa ē ratio qua
bestię carēt? Nā vt opinor ratione ista cō/
prehendimus/ et ita sese habere cognosci/
mus. Euo. Magis nos arbitror ratione
cōprehendere esse interiorem quendā sen/
sum/ ad quē ab istis quinq; notissimis sen/
sibus cuncta referūtur: Nāq; aliud est quo
videt bestia/ aliud quo ea quę vidēdo sen/
tit/ vel vitat/ vel appetit: Ille enī sensus in
oculis est: ille autem intus in ipsa anima:
Quo non solū ea quę vidētur/ sed etiā ea
quę audiunt̄/ quęq; ceteris capiunt̄ corpo/
reis sensibus/ vł appetūt animalia delecta/

ta ⁊ assumūt: vel offensa deuitant et respu
unt: Hic autē nec visus/ nec audit⁹/ nec ol/
factus/ nec gustus/ nec tactus dici potest: ſ
nescio quid aliud qđ omnibus cōmuniter
ꝑsidet. Qđ cū ratione cōprehēdam⁹/ vt di/
xi: hoc ipsum tñ rationē vocare nō possum:
qm̄ ⁊ bestiis inesse manifestum est. Aug⁹.
Agnosco istud quicqđ est: ⁊ eū interiorem
sensum appellare nō dubito. Sȝ nisi ⁊ istū
transeat quod ad nos refertur/ a sensibus
corporis peruenire ad scientiam non po/
test: Quicqđ enī scimus/ id ratione compre
hensū tenemus: Scimus aūt vt de ceteris
taceaȝ: nec colores auditu/ nec voces visu
posse sentiri. Et cū hoc scimus/ nec oculis/
nec auribus scimus: neq; illo sensu interio/
re quo nec bestię carent: Nō enī credendū
est eas nosse/ nec auribus sentire lucē/ nec
oculis vocem: quoniā ista nō nisi rationali
animaduersione ⁊ cogitatione discernim⁹.
Euo. Non possum dicere hoc me habere
ꝑceptū. Aug⁹. Quid si enī sensu illo inte/
riore/ quo eas nō carere concedis/ hoc quo
q; diiudicant: nec colores auditu/ nec visu
voces posse sētiri? Nū etiā putas eas pos/
se discernere ab inuicem colorē qui senti/
tur: et sensum qui in oculo est: et interiorē
illum sensum apud animā et rationē/ qua
ista singillatim definiuntur ⁊ dinumeran/
tur? Euo. Nullo mō. Aug⁹. Quid ista C
ratio posset hęc quattuor discernere ab i/
uicem et definitionibus terminare/ nisi ad
eam referretur et color ꝑ colorū sensum: et
ipse rursus per illum interiorē qui ei pręꝛ/
sidet/ ⁊ idē interior ꝑ seipsum: si tamen iam
nihil aliud interpositum est? Euo. Non
video quomō aliter posset. Aug⁹. Quid
hoc? Videsne sensu oculorū coloreȝ senti/
ri: eundem autem sensum eodē sensu non
sentiri? Non enī quo sensu colorem vides/
hoc eodem vides etiam ipsū videre. Euo.
Non omnino. Aug⁹. Enitere etiam ista
diiudicare: Nā credo te nō negare aliđ co/
lorē esse/ ⁊ aliud colorē videre: ⁊ item aliud
etiā cū color non subest habere sensū/ quo
videri posset si subesset. Euo. Discerno
et ista: ⁊ inter se differre concedo. Aug⁹.
Num horū trium quicq; vides oculis nisi
colorē? Euo. Nihil aliud. Aug⁹. Dic er/
go/ vñ videas alia duo: nō enī ea non visa
posses discernere? Euo. Nescio quid ali/
ud esse: scio nihil amplius. Aug⁹. Nescio

igitur vtruȝ iam ipſa ſit ratio: an illa vita ſit/ quam ſenſum interiorē vocamus prę-cellentē ſenſibus corporis: an aliquid ali-
D ud? Euo. Neſcio. Augꝰ. Illud tamen ſcis/ ea definiri niſi ratione non poſſe: neqꝫ rationē id facere/ niſi de his quę ſibi examinanda offeruntur. Euo. Certum eſt. Augꝰ. Quicquid igitur eſt aliud quo ſentiri poteſt omne quod ſcimꝰ/ miniſteriū rationis eſt: cui offert et renunciat quicquid attingit: vt ea quę ſentiunt/ diſcerni ſuis finibus poſſint: et nō ſentiendo tm̄/ ſed etiā ſciendo compꝛehendi. Euo. Ita ē. Augꝰ. Quid ipſa ratio quę miniſtros ſuos/ et ea quę ſuggerūt/ diſcernit ab inuicē? Et item quid inter hęc ꝛ ſeipſam diſtet/ agnoſcit: ſe qꝫ illis prępotentiorē eſſe confirmat: num alia re ſeipſam niſi ſeipſa/ id eſt ratione cōprehēdit? An aliter ſcires te habere rationem/ niſi id ratione perciperes? Euo. Veriſſimū eſt. Augꝰ. Quoniā ergo cū dolorem ſentimus: nō itidē ſenſu ipſo nos ſentire etiā ſentimus: neqꝫ cū audimus ſonū noſtrū/ etiam audimus auditū: neqꝫ cū olfacimus roſā/ olet nobis aliquid et ipſe olfactus: neqꝫ quicꝙ guſtantibus ſapit i ore ipſe guſtus: nec tangentes aliquid/ ipſum etiā tangendi ſenſum poſſumus tangere: manifeſtū eſt qꝛ neqꝫ iſtos ſenſus nullo eorū ſenſu poſſe ſentiri: ꝗuis eis corpalia quęqꝫ ſentiant. Euo. Manifeſtū eſt.

Qꝛ ſenſus interioꝛ et ſenſus exterioꝛes/ et eorundē obiecta ſentiat: ratio autem et hęc et ſeipſam diſcernit: Ca. IIII. Augꝰ.

A a Rbitroꝛ etiā illud eſſe manifeſtū/ ſenſum illum interiorē/ non ea tm̄ ſentire quę accęperit a quinqꝫ ſenſibus corporis/ ſed etiā ipſos ab eo ſentiri: Non em̄ aliter beſtia moueret ſe/ vel appetendo aliqͥd/ vel fugiēdo: niſi ſe ſentire ſentiret non ad ſciendū: nam hoc rationis eſt: ſed tm̄ ad mouenduȝ: quod non vtiqꝫ aliquo illorū qꝛ neqꝫ ſentit. Quod ſi adhuc obſcurum ē/ eluceſcet ſi animaduertas/ quod exempli gratia ſat ē in vno aliꝗ ſenſu: velut in viſu: Nāqꝫ aperire oculum: ꝛ mouere aſpiciendo ad id quod videre appetit/ nullo modo poſſet niſi oculo clauſo vel nō ita moto/ ſe id non videre ſentiret. Si autē ſentit ſe non videre dū non videt: neceſſe eſt etiā ſentiat ſe videre dū videt: qꝛ cū eo appetitu non mouet oculum videns/ quo mouet non videns et indicat ſe vtrūqꝫ ſentire: Sed vtrum et ſeipſam hęc vita ſenti- B
at/ quę ſe corporalia ſentire ſentit: non ita clarū eſt/ niſi quod ſe quiſqꝫ intus interrogans/ inuenit omnē rem viuentem fugere mortē: Quę cum ſit vitę contraria: neceſſe eſt vt vita etiam ſeipſam ſentiat/ ꝗ contrariū ſuū fugit. Quod ſi adhuc nō liquet/ omittatur: vt non nitamur ad id quod volumus/ niſi certis manifeſtiſqꝫ documētis. Manifeſta em̄ ſunt ſenſu corporis ſentiri corporalia: eundē autē ſenſum hoc eodem ſenſu non poſſe ſentiri. Senſu autē interiore ꝛ corpalia ſenſu corporis ſentiri/ et ipſū corporis ſenſum: ratione vō et illa omnia/ ꝛ eandē ipſam notā fieri ꝛ ſcientia contineri/ an tibi non videt? Euo. Videtur ſane. Augꝰ. Age nunc/ reſponde vn̄ ſit quęſtio: Ad cuius ſolutionē ꝑuenire cupiētes/ iam diu iſta molimur via.

Qꝛ ſenſus exterioꝛeſ qꝛ ſūt in genere viuentiū/ melioꝛes ſint corpoꝛalibus que ab ipſis ſentiunt: ſenſus vero communis interioꝛ/ prestantioꝛ eſt ipſis ſenſibus exterioꝛibus: Ca. V. Euo.

q Vantum memini/ trium illarum quęſtionum quas pauloante ad contexendum ordinem huius diſ- A
putationis poſuimus/ nūc ꝑma verſatur: id eſt quomō manifeſtum fieri poſſit/ ꝗuis tenaciſſime firmiſſimeqꝫ credendū ſit/ deū eſſe. Augꝰ. Recte hoc tenes. Sed etiam illud diligenter tenere te volo: cū de teipſo quęrerē/ vtrū te eſſe noueris: non ſolū hoc/ ſed etiā alia duo nobis apparuiſſe cognoueris. Euo. Id quoqꝫ teneo. Augꝰ. Nūc ergo vide ad quam rē iſtarum trium intelligas ꝑtinere omne quod corporis ſenſus attingit: id ē in quo rerū genere tibi ponēdū videat/ qcqͥd vel oculorū/ vel alio quolibet corporis inſtrumēto noſter ſenſus attingit: vtrū in eo ꝙ tm̄ eſt: an in eo ꝙ etiam viuit/ an i eo ꝙ etiā intelligit. Euo. In eo qͦd tm̄ eſt. Augꝰ. Quid ipſum ſenſum in ꝗ genere triū horū eſſe cenſes? Euo. In eo ꝙ viuit. Augꝰ. Quid igit horꝫ duorꝫ meliꝰ eſſe iudicas: ſenſum ipſum/ an qͦd ſenſus attingit? Euo. Sēſū ſcȝ. Augꝰ. Quare? Euo. Quia melius eſt id qͦd etiam viuit/ ꝗ id quod tm̄ ē. Augꝰ. Quid illū ſenſum

interiorẽ/quem quidem infra rationem/et
adhuc nobis cõmunem cum bestijs supe/
rius indagauimus: dubitabis ne huic sen/
sui preponere quo corpus attingimus/ et
quem iam ipsi corpori preponendum esse
dixisti. Euo. Nullo modo dubitauerim.
Aug⁹. Et iam hoc cur non dubites/ volo
abs te audire. Non enim poteris dicere/hũc
sensum interiorẽ iam in eo genere triũ illo/
rum esse ponendum ꝙ etiam intelligit: sed
adhuc in eo ꝙ ⁊ est ⁊ viuit/ etiam si intel/
lectu caret: Iste enim sensus iest ⁊ bestijs q̃/
B bus intellectus non inest. Que cũ ita sint:
quero/cur ꝑponas sensũ interiorẽ huic sen
sui quo corporalia sentiũtur: cum sit vter/
q; in eo genere ꝙ viuit: Sensum autẽ istuz
qui corpora attingit/ideo ꝑposuisti corpo/
ribus: quia illa sunt i eo genere qȯ tm̃ est:
iste vero i eo quod etiã viuit: In quo cum
⁊ ille interior reperiat̃: cur eum meliorẽ pu/
tes dic mihi? Si enim dixeris: quia ille istum
sentit: non te credo inuenturũ regulã qua
fidere possimus/ omne sentiẽs melius esse
ꝙ̃ id quod ab eo sentit̃: ne fortassis ex hoc
etiam cogamur dicere omẽ intelligẽs me/
lius esse ꝙ̃ id quod ab eo intelligitur. Hoc
enim falsum est: quia homo intelligit sapien
tiam: ⁊ non est melior ꝙ̃ ipsa sapiẽtia. Qua/
obrem vide qua causa tibi visum sit: sensũ
interiorẽ huic sensui quo sentimus corpo/
ra/esse preferendũ. Euo. Quia modera/
torem et iudicem quendã illum huius esse
cognosco: Nã et si quid huic in officio suo
absuerit: ille tanꝙ̃ debitũ a ministro flagi/
tat: sicut paulo ante disputatũ est. Nõ enim
se videre/aut nõ videre sensus oculi videt:
Et quia nõ videt/non potest quid sibi de/
sit/aut quid satis sit iudicare: sed ille inte/
rior quo admonet̃ et anima bestie aperire
oculũ clausũ/ ⁊ quod deeẽ sẽtit iplere. Nul/
li autẽ dubiũ ẽ eum qui iudicat/ eo de quo
iudicat esse meliorem. Aug⁹. Cernis ergo
istũ etiã corporis sensuz de corporib⁹ quo/
dammodo iudicare: Ad illuz enim ꝑtinet vo
luptas ⁊ dolor: cũ vel leniter/ vł aspere cor/
pore attingitur. Nam sicut ille interior q̃d
desit/ vel satis sit/oculoꝝ sensui iudicat: sic
ipse sensus oculorũ quid desit vel satis sit/
colorib⁹ iudicat. Itẽ sicut ille interior de au
ditu nostro iudicat/ vtrũ minus an sufficiẽ
ter intentus sit: sic iudicat auditus ipse de
Al.' insufflat. vocib⁹/quid eoꝝ leniter† insiet/ aut aspere
ꝯstrepat. Non necesse ẽ ceteros sensus cor/
poris ꝓsequi: Iam enim vt opinor animad/
uertis quid velim dicere: ita scz sensum illũ
interiorẽ de istis corpis sensibus iudicare:
cũ eoꝝ ⁊ integritatẽ ꝓbat/ et debitũ flagi/
tat: quemadmodũ et ipsi corpis sensus de
corporibus iudicãt/assumentes in eis lenẽ
tactũ/reijciẽtesq; ꝯtrariũ. Euo. Cerno sa/
ne/⁊ verissima ea esse consentio.

Q ratio que in solis est homini/bus/melior sit sensu communi/ de quo ipsa iudicat: incõmutabile au tem ⁊ eternũ quod supra rationẽ est/deus est: Ca. VI. Aug⁹.

Atende iam vtrum ratio etiam de A
a hoc iteriore sensu iudicet: Iam enim
non quero/ vtrum eã meliorẽ illo
esse dubites: quia non dubito id te iudica/
re: ꝙ̃ꝙ̃ ne id quidez iam querendũ putem/
vtrum de isto sensu iudicet ratio: Nãq; in
hisipsis que infra eã sunt: id est in corpori/
bus ⁊ in sensibus corporis/et isto interiore
sensu/quomȯ aliud sit alio melius: et ꝙ̃ sit
illis prestãtior ipsa: que tandẽ nisi ipsa re/
nũciat: qȯ ꝑfecto nullo modo posset/ nisi
de his ipsa iudicaret? Euo. Manifestũ ẽ.
Aug⁹. Cum ergo eam naturã que tm̃ est:
nec viuit nec intelligit: sicuti est corpus ex/
anime/precedat ea natura que non tm̃ est/
sed etiam viuit: nec intelligit/sicuti est ani/
ma bestiarũ: et rursus hãc precedit ea que
simul et est et viuit et intelligit: sicut i ho/
mine mẽs rationalis: nũ arbitraris in eo/
bis/id est in his in quibus natura nostra
completur/ vt homines simus aliquid in/
ueniri posse prestãtius/ꝙ̃ hoc quod in his
tribus tertio loco posuimus? Nã ⁊ corpus
nos habere manifestũ est: et vitã quandã
qua ipsum corpus animat̃ atq; vegetatur:
que duo etiã in bestijs agnoscimus: et ter/
tiuz quiddã quasi anime nostre caput/ aut
oculũ/ aut si q̃d ꝯgruenti⁹ de ratione atq;
intelligẽtia dici potest/quã non habet na/
tura bestiaꝝ. Quare vide obsecro/ vtꝝ ali
quid iuenire possis/ qȯ sit i natura homi/
nis ratione sublimius. Euo. Nihil omni/
no melius video. Aug⁹. Quid si aliq̃d in/ B
uenire potuerim⁹: qȯ nõ solũ esse nõ dubi/
tes/ sz etiã ipsa nostra ratiõe ꝑstãti⁹ dubita
bis: ne illȯ q̃cq̃d sit/ deũ dicere? Euo. Nõ
ꝯtinuo si q̃d meli⁹ ꝙ̃ id quod i mea natura
optimũ ẽ iuenire potuero/ deũ eẽ dixerim.

Non eñ mihi placet deum appellare/ quo
mea ratio est inferior/sed quo nullus est su
perior. Aug⁹. Ita plane: Nam ipse huic
tuę rationi dedit/tā de se pie vereq̧ senti/
re. Sed q̄so te si non inueneris esse aliquid
supra nostrā ratione͂/ nisi quod ęternū at/
q̧ incōmutabile est/dubitabis ne hunc de/
um dicere? Nā et corpa mutabilia esse co/
gnoscis: ⁊ ipsam vitā qua corpus anima/
tur p affectus varios mutabilitate nō ca/
rere/manifestū est: Et ipsa ratio cuȝ modo
ad verū puenire nitit/modo nō nitit: ⁊ ali/
quādo puenit/aliqñ nō puenit: mutabilis
esse pfecto cōuincit: Quę si nullo adhibi/
to corporis instrumēto/ nec per tactū/ nec
per gustū/nec per olfactum/nec per aures/
nec per oculos/nec per vllū sensum se infe/
riorem: sed per seipsam cernit ęternuȝ ali/
quid et incōmutabile: simul et seipsam in/
feriore͂: ⁊ illum oportet deū suum esse fate/
atur. Euo. Hūc plane fatebor deum/ quo
nihil superius esse constiterit. Aug⁹. Be/
ne habes: Nā mihi satis erit ostēdere esse
aliqd hmōi: quod aut fateberis deū esse:
aut si aliquid supra est/ eūipsum deuȝ esse
concedes. Quare siue supra sit aliquid/ si/
ue non sit: manifestū erit deū esse/cum ego
qd̓ pmisi esse supra ratione͂/eode͂ ipso ad/
iuuante monstrauero. Euo. Demōstra er/
go qd̓ polliceris.

Quilibet hominum distinctos
habet sensus exteriores et interi/
ores: etiam rationem a ratione et
sensibus aliorum: et quomodo
vnum idemq̧ sensibile/ totum et
simul a pluribus sentiri potest sen
sibus: Ca. VII. Aug⁹.

A f Aciam: Sed prius quęro/ vtrū sen
sus corporis mei idem sit qui tu/
us: an vero meus non sit nisi me/
us/et tuus nō sit nisi tuus? Quod si nō ita
esset: nō possem p oculos meos videre ali/
quid/ quod tu nō videres. Euo. Concedo
prorsus: q̄uis eiusde͂ generis/tamen singu
los nos habere sensus videndi vel audien
di/ vel quoslibet alios cęterorum. Non eñ
solū videre/ sed etiā audire aliquis homi/
num potest quod alius non audiat: et ali/
ud aliquid quodlibet alio sensu quisq̧ sen
tire quod alius nō sentiat: Unde manife/
stum est ⁊ tuū non nisi tuū/ et meū sensum
non esse nisi meū. Aug⁹. Hoc ide͂ respon/
debis de illo etiā sensu interiore: An aliqd
aliud? Euo. Nihil sane aliud: Nam et ille
vtriq̧ sensum meū sentit meus/ ⁊ tuum sen/
tit tuus: Nam ideo plerūq̧ interrogor ab
eo qui aliqd videt/vtrū hoc etiam ego vi/
deā: quia ego me videre/aut nō videre sen
tio/non ille qui interrogat. Aug⁹. Quid
ipsam ratione͂: nonne vnusquisq̧ nostrum
habet suā? Quādoqde͂ fieri potest vt ego
aliquid intelligā/cū tu id nō intelligis: nec
vtrū intelligam tu scire possis/ego aūt sci/
am. Euo. Manifestū est etiam rationa/
les mentes singulos quosq̧ nostrū singu/
las habere. Aug⁹. Num etiā poteris dice/
re singulos soles nos habere quos vide/
mus aut lunas/aut luciferos/aut cętera hu
iusmodi: q̄uis suo q̄sq̧ ac pprio sensu ista
videat? Euo. Nullo modo istuc dixerim.
Aug⁹. Possumus ergo videre vnū aliqd
multi simul: cū sint sensus nostri nobis sin/
gulis singuli: quibus omnibus illud vnuȝ
sentimus qd̓ simul videmus: vt q̄uis ali/
us sensus meus sit/et alius tuus: possit tñ
fieri/ vt id qd̓ videmus/nō sit aliud meū et
aliud tuū: sed illud vnū p̄sto sit vtriq̧ nr̄m
et simul ab vtroq̧ videat. Euo. Manife/
stissimū est. Aug⁹. Possum⁹ etiā vnā ali/
quā voce͂ simul audire: vt q̄uis alr⁹ sit au/
ditus meus/ alius tuus: nō sit tñ alia mea
⁊ alia tua vox quā simul audimus: vel alia
pars eius auditu meo capiatur/ ⁊ alia tuo:
sed quicquid sonuerit/et vnū et totū audi/
endū simul assit ambobus. Euo. Et hoc
manifestū est. Aug⁹. Iam etiaȝ de cęteris B
sensibus corpis/licet animaduertas quod
dicim⁹: neq̧ omnino illos qd̓ ad hāc rem at/
tinet/ita se habere/ vt illos duos oculoꝝ ⁊
auriū/neq̧ omnino non ita. Nā quia ex hoc
vno aere et ego et tu possum⁹ implere spi/
ramentū: ⁊ eius aeris affectione͂ odore sen
tire: ⁊ ite͂ q̄z ex vno melle/vel quolibet alio
cibo seu potu ambo gustare possumus/ et
ei⁹ affectione͂ sapore sentire: q̄uis ille vn⁹
sit: nostri aūt sint sensus singuli: tibi tuus/
et mihi meus: vt vnū odorem vel vnū sa/
pore͂ cum ambo sentiamus/ nec tu tñ cum
meo sensu sentias/nec ego tuo: nec aliquo
vno q̄ vtriusq̧ nostrū possit esse cōmuni/
ter: sed prsus mihi sensus meus sit/et tuus
tibi: etiā si vn⁹ aut odor aut sapor ab vtris/
q̧ sentiat. Hinc ergo isti sensus inueniunt
habere aliquid tale/ quale illi duo in visu

et auditu: Sed in eo dispares sunt quantũ
ad id qd nunc agimus ptinet: q etsi vnum
aerem naribus ambo trahim⁹/ aut vnũ ci/
bum gustãdo capimus: non tamẽ eã par/
tem aeris duco quã tu: nec eandẽ partẽ ci/
bi sumo quã tu: sed aliam ego/ aliam tu: Et
ideo de toto aere cũ spiro/ duco partẽ quã/
ta mihi satis est: et tu item de toto aliam/
quãta tibi satis est ducis: Et cib⁹ q̃uis vn⁹
et tot⁹ ab vtroq absumat: nõ tñ ⁊ a me to
tus/ et a te totus absumi põt. Quõ verbũ
⁊ ego totũ audio/ ⁊ tu totũ simul: Et speciẽ
quãlibet quantã ego video/ tantã ⁊ tu si/
mul: sed cibi vel potionis alia pars in me/
alia in te trãseat necesse est: An parum ista
intelligis? Euo. Immo vero apertissima
et certissima esse ꝯsentio. Aug⁹. Nũ cẽses
tangẽdi sensum cõparandũ esse oculorũ et
aurium sensibus in ea re de qua nũc agitur:
qua nõ solũ corpus vnũ ambo possumus
sentire tangẽdo/ sed etiã eandẽ ptẽ tu quo/
q poteris tãgere quã ego tetigero: vt non
solũ idẽ corpus/ sed eandẽ quoq corporis
partẽ possim⁹ ambo sentire tangẽdo? Nõ
eñ sicuti cibũ aliquẽ apositũ nõ possum⁹ ⁊
ego totũ et tu totum capere/ cũ ambo illo
vescimur/ sic etiã in tangẽdo accidit: sed et
vnũ ⁊ totũ qd ego tetigero/ etiã tu potes:
vt id ambo tangam⁹/ nõ singulis partib⁹/
sed totũ singuli. Euo. Fateor hoc mõ du/
obus illis supiorib⁹ sensibus/ hũc tangẽdi
sensũ esse simillimũ: Sed in hoc video esse
dissimilẽ q simul. i. vno tpe/ ⁊ videre aliqd
vnũ totũ ambo possumus et audire: tãge/
re aũt possumus qdem totũ aliquid ambo
vno tpe/ sed partib⁹ singulis: eãdẽ aũt par/
tẽ nõ nisi tpibus singulis: Nã nulli pti quã
tactu capis/ possũ meũ tactũ admouere/ ni
si tu amoueris tuũ. Aug⁹. Vigilãtissime
respõdisti. Sed oportet te etiã illd videre:
cũ horũ oim q̃ sentimus/ alia sint q̃ ambo/
alia quę singuli sentiam⁹: ipsos vo sensus
nros/ suos qsq singuli sentiamus: vt neq
ego sentiã sensũ tuũ/ neq tu meũ: qd õ his
reb⁹ q̃ sentiunt a nobis p corpis sensus/ id ẽ
quid de corpalibus reb⁹: nõ possum⁹ senti/
re ambo/ sed singuli: nisi q ita sit nostrũ vt
hoc in nos vtere et cõmutare possimus: si/
cuti est cibus ⁊ potus: cui⁹ nullã partẽ quã
ego pcępero/ ⁊ tu pcipere poteris: quia etsi
nutrices alimẽta mansa infantib⁹ reddũt:
illud tamẽ qd inde gust⁹ rapuerit atq im/
mandentis viscera cõmutauerit/ nullo mõ
reuocari poterit vt in escã refundat infan/
tis. Gula eñ cũ aliquid iucunde sapit/ etiã
si exiguã/ tamen irreuocabilẽ partẽ sibi vẽ/
dicat: ⁊ hoc cogit fieri quod naturę corpo/
ris conuenit: qd nisi ita esset/ nullus rema/
neret sapor in ore posteaq fuerint mansa
illa reddita atq desputa. Qd etiã de aeris
partib⁹ recte dici põt/ quas naribus duci/
mus: Nã etiã si aliquid aeris qd ego red/
didero/ possis etiã tu ducere: nõ tamẽ pote
ris etiã illud qd inde in alimentũ meũ ces/
serit: quia nec reddi põt: Nam etiam nari/
bus alimentũ nos capere medici docẽt: qd
alimentũ ⁊ spirando solus sentire possũ: et
reflando restituere nõ possũ/ vt abs te etiã
ductũ narib⁹ sentiat: Naz cętera sensibilia
quę q̃uis sentiamus/ nõ tamẽ ea sentiẽdo
in nostrũ corpus corrupta mutamus: pos/
sumus ea/ siue vno tẽpore/ siue singulis vi/
cissim tẽporibus ambo sentire: sic vt vel to
tũ vel pars ipsa quã sentio/ abs te etiã sen/
tiatur: qualia sunt/ siue lux/ siue sonus/ siue
corpa quę attingimus/ nõ tamẽ lędimus.
Euo. Intelligo. Aug⁹. Manifestũ ẽ er/
go ea q̃ nõ cõmutamus/ ⁊ tñ sentimus cor/
poris sensibus/ ⁊ nõ ptinere ad naturã sen/
suũ nostrorũ: ⁊ ppterea mag/ nobis esse cõ/
munia: q in nostrũ ppriũ et quasi priuatũ
nõ vertũtur atq mutãtur. Euo. Prorsus
assentior. Aug⁹. Propriũ ergo et q̃si pri/
uatũ intelligendũ est/ qd vnusquisq nostrũ
sibi est: ⁊ qd in se solus sentit/ qd ad suã na
turam pprie ptinet: Cõmune aũt et quasi
publicũ qd ab omnibus sentientibus nul/
la sui corruptione atq cõmutatione senti/
tur. Euo. Ita est.

Qz numerus nõ sensu corporis/
sed ratione ab omibus ratiocinã/
tibus apprehendat: cui⁹ et cogni/
tio plurimũ conducit ad intellectũ
sacrarum litterarum: Ca. VIII.

Ge nũc attende/ ⁊ dic mi/ (Aug⁹. A
a hi/ vtrũ inueniat aliquid qd oẽs
ratiocinãtes sua quisq ratione at/
q mẽte cõmuniter videant: cũ illud qd vi/
detur p̃sto sit oĩbus: nec in vsũ eorũ qui/
bus p̃sto est cõmutet/ quasi cib⁹ aut potio:
sed incorruptũ integrũq pmaneat/ siue illi
videant/ siue nõ videant. An forte nihil hu
iusmodi esse arbitraris? Euo. Immo mul
ta esse video: E quibus vnũ cõmemorari

satis est: q ratio τ veritas numeri omni-
bus ratiocinantibus presto est/ vt omnis
eā computator sua quisq ratione τ intelli-
gentia conetur apprehēdere: Et alius id fa-
cilius/alius difficilius possit/ alius oīno
nō possit: cū tamen ipsa equaliter oībus
se prebeat valentib⁹ eā capere. Nec cū eā
quisq percipit/in sui perceptoris quasi ali-
mentū vertatur atq mutetur: Nec cū i ea
quisq fallitur/ipsa deficiat: sed ea vera et
integra permanēte/ ille in errore sit tanto
amplius/quanto minus eā videt. Aug⁹.
Recte sane: Sed video te tanq non rudē
harum rerū cito inuenisse quod diceres: ta-
men si tibi aliquis diceret: numeros istos
non ex aliqua sua natura/ sed ex his rebus
quas sensu corporis attingimus/ impres-
sas esse animo nostro quasi quasdā imagi-
nes quorūq visibilium: quid respōderes?
An tu quoq id putas? Euo. Nullo mo-
do id putauerim: Nō enī si sensu corporis
percipi numeros/ idcirco etiā rationē par-
titionis numerorū vel copulationis sensu
corporis pcipere potui. Hac enī luce men-
tis refello eū/quisquis vel in addendo vel
in retrahendo dū computat falsam sum-
mā renunciauerit: Et quicquid sensu cor-
poris tāgo/ veluti est hoc celū/τ hec terra/
et quecunq in eis alia corpora sentio/ q̄-
diu futura sint nescio. Septem autē et tria
decē sunt: et non solū nunc/sed etiā semp:
Neq vllo modo aliquādo septē et tria nō
fuerunt decē: aut aliquādo septē τ tria nō
erunt decē. Hanc ergo incorruptibilē nu-
Ar.t veritatē. meri†naturā/ dixi mihi et cuilibet ratioci-
B nanti esse cōmunē. Aug⁹. Non resisto ti-
bi verissima et certissima respondēti. Sed
ipsos quoq nūeros nō p corporis sensus
attractos esse facile videbis/ si cogitaue-
ris quemlibet numerū tot vocari quotiēs
vnum habuerit: Uerbi gratia: Si bis habue-
rit vnū/duo vocātur: Si ter/tria: Et si deci-
es habent vnū/tunc vocātur decē: Et qui-
libet oīno numer⁹ quotiens habet vnū/
hinc illi nomen est/τ tot appellatur. Unū
vero quisqs verissime cogitat: pfecto in-
uenit corpori sensib⁹ nō posse sētiri. Quic-
quid enī tali sensu attingit/iā non vnū sed
multa esse ꝯuincitur: Corp⁹ enī est: τ ideo
habet innumerabiles partes. Sed vt mi-
nutas quasq minusq articulatas nō per-
sequar: quantulumcūq illud corpusculum
sit/habet certe aliā partē dexterā/aliā sini-
strā: aliā superiorē/aliā iferiorē: aut aliā vl-
teriorē/aliā citeriorē: aut alias finales/aliā
mediā: Hec enī necesse est quālibet exiguo
corpori modulo iesse fateamur: Et ppter-
ea nullū corp⁹ vere pureq vnū esse cōcedi-
mus: in quo tn̄ nō possēt tā multa numera-
ri/nisi illi⁹ vni⁹ cognitione discreta. Cū enī
quero vnū in corpore: et me non inuenirē
nō dubito: noui vtiq quid ibi querā/et qđ
non inueniā/τ non posse inueniri/ vel poti-
us omnino ibi non esse. Ubi ergo noui q
nō est corp⁹ vnū: vnū enī si nō nossē/ mul-
ta in corpore numerari non possem. Ubi-
cunq autē vnū nouerim: nō vtiq per cor-
poris sensū noui: q2 p corpis sensū nō noui
nisi corp⁹ qđ vere pureq vnū nō esse ꝯuin-
cim⁹. Porro si vnū nō pcepim⁹ corpori sen-
su: nullū numerū eo sensu pcepim⁹ eorum
dumtaxat numerorū quos intelligētia cer-
nimus. Nullus enī est ex his q non tot vo-
cetur/ quotiens habet vnū: cuius pceptio
corporis sensu nō fit. Cuiuslibet enī corpu-
sculi pars dimidia/quantis duabus totū
constat/habet τ ipsa dimidiā suam. Sic er- C
go sūt ille due partes i corpore/vt nec ipse
simpliciter due sint. Numer⁹ aūt ille q vo-
cat duo/qm̄ bis habet illud/qđ simpliciter
vnū ē: nō potest ps ei⁹ dimidia.i.illud ipsū
qđ simpliciter vnum est/non potest rursus
habere dimidiā partē/vel tertiā/ vel quo-
tamlibet: qm̄ simplex τ vere vnū. Deinde
qm̄ tenētes ordinē nūerorū/post vnū/duo
videm⁹: q nūerus ad vnū collatus/duplus
iuenit: duplus duorū nō ꝯsequēter adiūgi-
tur: sed interposito ternario/ quaternari⁹
sequit/q duplus est duorū. Et hec ratio p
oēs ceteros nūeros/certissima τ incōmuta-
bili lege pertēdit: vt post vnū/id ē post pri-
mū omniū numerorū/ipso excepto prim⁹
sit/q duplū eius habet: duo enī sequūtur:
Post secundū aūt.i.post duo/ ipso excepto
secūdus sit qui duplū ei⁹ habet. Post duo
enī prim⁹ est ternarius: secundus quater-
narius/duplus secūdi. Post tertiū.i.terna-
riū/ipso excepto terti⁹ sit/q duplus ē eius:
Post tertiū enī/id est post ternariū/ prim⁹
est quaternarius: secūdus quinarius: terti-
us senarius/ qui duplus est tertij. Atq ita
post quartū/ ipo excepto quart⁹ habet du-
plum ei⁹: Post quartum enī/id est quater-
nariū/primus est quinarius/secūdus sena-

rius/tertius septenarius/quartus octona/
rius/qui duplex ē quarti: Atq͂ ita p omēs
ceteros reperies hoc qđ in pma copula nu
merorū/id est vno ⁊ duobus inuentū ē: vt
quotus quisq͂ numerus est ab ipso princi/
pio totus/post illum sit duplus eius. Hoc
ergo quod p omēs numeros esse immobi/
le/firmū/incorruptūq͂ conspicimus/vñ cō/
spicimus? Non em̄ ullus vllo sensu corpo/
ris omēs numeros attingit: Innumerabi/
les em̄ sunt: Vñ ergo nouimus p oēs hoc
esse: aut qua phantasia vel phātasmate tā/
q͂ certa veritas numeri per innumerabilia
tā fidēter/ nisi in luce interiore ↄspicit/quā
corpalis sensus ignorat? His et talib⁹ mul/
tis documentis coguntur fateri/quib⁹ dis/
putantibus deus donauit ingeniū: ⁊ per/
tinacia caliginē nō obducit: rationē veri/
tatēq͂ numerorū/⁊ ad sensus corporis non
Ar. t inuer tibilem ptinere/ et ꝉ inuestigabilē sincerāq͂ cōsiste/
re: ⁊ omībus ratiocināntib⁹ ad videndū esse
cōmunē. Quapropt' cū multa alia possint
occurrere/q̄ cōmuniter ⁊ tanq͂ publice pre/
sto sunt ratiocinātibus: et ab eis videātur
mēte atq͂ ratione singulorū quorūq͂ cernē
tiū/eaq͂ inuiolata ⁊ incōmutabilia mane/
ant: nō tñ inuitus acceperim qđ ista ratio
et vitas numeri tibi potissimū occurrerit/
cū ad id quod interrogauerā/respōdere vo
luisses: Nō em̄ frustra in libris sapiētie cō/
Eccs.1.b. iunct⁹ est numer⁹/vbi dictū ē: Circūiui ego
Ps.146. ⁊ inclinaui cor meū/vt scirē ⁊ considerarē ⁊
quererē sapientiam ⁊ numerū.

**Quid sapientia: et si vna sit cō/
munis omnibus: aut tot sint sapi
entie quot sapientes: ⁊ quomodo
omnia bonam ⁊ beatā vitam ap/
petunt: in via tamē multi errant: ⁊
q̄ nemo sine sapientia beat⁹: quo/
rum et noticia mentibus nostris
impressa sit/ anteq͂ beati aut sapi/
entes simus: Ca.ix.**

A Erūtamē queso te quid de ipsa sa/
v piētia putas existimandū? Singu
las quasq͂ suas arbitrarī singulos
quosq͂ homines habere sapiētias? An vo
vna est q̄sto est cōmuniter oibus: cui⁹ quā/
to magis quisq͂ sit pticeps/tāto est sapien
tior? Euo. Quā dicas sapientiā nondum
scio: Video quippe varie videri hominib⁹/
quid fiat dicaturvē sapienter. Nā ⁊ q̄ mili
tant/sapiēter sibi facere vidētur: Et qui cō/
tempta militia colēdo agro curā atq͂ ope/
ram impendunt: hoc potius laudant/ tri/
buuntq͂ sapiētie: Et qui astuti sunt ad ex/
cogitādos modos cōquirēde pecunie/ sibi
videntur esse sapiētes: Et qui hec omīa ne/
gligunt vel abijciunt/ et queq͂ sunt huius/
modi tēporalia: ⁊ totū studiū suū ad inue/
stigationē ↄferunt veritatī/ vt semetipsos
deumq͂ cognoscant: magnū hoc esse sapiē
tie munus iudicant: Et qui huic ocio que/
rendi ⁊ contemplādi veri nolūt se dare/sed
potius laboriosissimis curī ⁊ officijs agūt/
vt hominib⁹ consulant: ⁊ in rerū humanarū
iuste moderandarū ⁊ gubernandarū actio/
ne versentur/sapiētes se esse arbitrant: Et
qui vtrūq͂ horū agunt/ ⁊ partim viuunt in
contemplatione veritatis/ partim in labo
rib⁹ officiosis: quos humane societati de/
beri putant: sibi palmā sapiētie tenere vi/
dent. Omitto innumerabiles sectas/qua/
rum nulla est que nō sectatores suos ppo/
nens ceteris/ eos solos velit esse sapiētes.
Q obrem cū id nunc agatur inter nos/ vt
non quid credamus respondenduz sit/ sed
quid dilucida intelligētia teneamus: nul/
lo modo ad id tibi qđ interrogasti rñdere
potero/ nisi qđ credēdo teneo/ contēplan/
do etiā et ratione cernēdo nouerim que sit
ipsa sapientia. Aug⁹. Nū aliā putes esse B
sapientiā nisi veritatē/in qua cernit et te/
netur summū bonuz? Nā illi omnes quos
cōmemorasti diuersa sectantes: bonū ap/
petunt ⁊ malū fugiunt: sed ppterea diuer/
sa sectātur/ q̄ aliud alij videt bonū. Quis/
quis ergo appetit qđ appetendū non erat/
tametsi id nō appeteret nisi ei videret bo/
num: errat tñ. Errare aūt neq͂ ille potest q̄
nihil appetit: neq͂ ille qui hoc appetit qđ
debet appetere. Inquātū igitur omēs ho/
mines appetunt vitam beatā/non errant:
Inquantū autē quisq͂ non eā tenet vite vi/
am que ducit ad beatitudinē: cum se fate/
atur et ↄfiteatur nolle nisi ad beatitudinē
puenire/intantū errat. Error ē em̄ cum se/
quit aliqđ qđ nō ad id ducit/ quo volum⁹
puenire. Et quanto magis in via vite ds
errat/ tanto minus sapit: Tanto em̄ ma/
gis longe est a veritate in qua cernit/et te/
net summū bonum: Sūmo autē bono as/
secuto ⁊ adepto/beatus quisq͂ fit: qđ om/
nes sine controuersia volumus. Vt ergo
cōstat nos beatos esse velle: ita nos cōstat

velle esse sapientes: quia nemo sine sapiē
tia beat⁹ est. Nemo eñ beatus ē nisi sūmo
bono: qđ in eā veritate/ quā sapientiā vo
camus/ cernitur ⁊ tenet̄. Sicut ergo anteq̄
beati simus/ mētibus tñ nostris impssa est
notio beatitatis: per hanc eñ scim⁹ fiden
terq̄ ⁊ sine vlla dubitatiōe dicim⁹ beatos
nos esse velle: ita etiam priusq̄ sapiētes si
mus/ sapientię notionē in mēte habemus
impressam: p quā vnusq̄sq̄ nostrū si inter
roget̄/ velit ne esse sapiens: sine vlla caligi
ne dubitationis/ se velle respōdet. Quare
si iā constat inter nos q̄ sit sapiētia: quam
fortasse verbis explicare non poteras: Nā
si eā nullo mō aīo cerneres/ nullo modo sci
res/ ⁊ velle te eē sapiētē/ ⁊ velle debere: qđ
C te negaturū esse non arbitror: volo iam di
cas mihi/ vtrū etiam sapientiā sicut nume
ri rationē atq̄ veritatē ōībus ratiocinan
tibus cōmunē se p̄bere arbitreris? An qm̄
tot sunt mētes hoim quot hoies sunt: vñ
nec ego de tua mēte aliqđ cerno/ nec tu de
mea: tot etiā putes eē sapiētias quot po
tuerunt esse sapiētes? Euo. Si sūmū bo
nū omnibus vnū est: oportet etiam verita
tē i qua cernitur ⁊ tenet̄/ id ē sapientiā om
nib⁹ vnā esse cōmunē. Aug⁹. An dubitas
summū bonū/ quicqđ illud est/ ōībus ho
minibus vnū esse? Euo. Dubito sane: q̄
diuersos diuersis reb⁹ gaudere video tan
q̄ summis bonis suis. Aug⁹. Vellē qui
dē vt de summo bono ita nemo dubitaret
vt nemo dubitat/ quicqđ illud est/ non ni
si eo adepto posse fieri hoiem beatū. Sed
qm̄ magna questio est/ et longum sermonē
forte desiderat: putem⁹ ōīno tot summa
bona esse/ quot sunt ipsę res diuersę/ quę a
diuersis tanq̄ summa bona appetunt̄: nū
ideo sequitur/ vt ipsa sapiētia etiam nō sit
vna cōmunis ōībus: q̄ illa bona q̄ in il
la cernunt ⁊ eligunt hoies/ multa ⁊ diuersa
sunt? Si eñ hoc putas/ potes ⁊ de luce so
lis dubitare q̄ vna sit: quia multa ⁊ diuer
sa sunt q̄ in ea cernimus. De quibus mult̄
eligit quisq̄ p voluntate/ quo fruatur p ocu
loꝝ sensum: Et alius altitudinē mōtis ali
cui⁹ intuetur libēter/ ⁊ eo gaudet aspectu:
Alius cāpi planiciē/ alius conuexa valli
um/ alius nemorū viriditatē/ alius mobilē
ęqualitatē maris: alius hęc ōīa/ vel quę
dam hoꝝ simul pulchra confert ad leticiā
D viuēdi. Sicut ergo ista multa ⁊ diuersa sūt
quę in luce solis hoies vident ⁊ eligunt ad
fruendū: lux tñ ipsa vna est/ in qua videt ⁊
tenet quo fruat̄ vniuscuiusq̄ intuētis aspe
ctus: ita etiā et si multa sunt bona eaq̄ di
uersa/ e quibus eligat quisq̄ qđ volet: idq̄
videndo et tenēdo ad fruendū summū sibi
bonū recte vereq̄ cōstituat: fieri tñ potest/
vt lux ipsa sapientię/ in qua hęc videri ⁊ te
neri psit/ omnibus sit vna cōmunis. Euo.
Fateor fieri posse: nec impedire aliquid vt
non sit ōībus cōmunis vna sapiētia/ eti
am si multa ⁊ diuersa sint sūma bona: Sed
vellē scire an ita sit. Quod eñ cōcedimus
fieri posse ita vt sit/ non cōtinuo ita esse cō
cedimus. Aug⁹. Tenem⁹ interim esse sa
pientiam: Sed vtrū sit cōmunis vna om
nib⁹/ an singuli sapiētes suas habeāt sicu
ti animas vel mētes suas/ hoc nondū tene
mus. Euo. Ita est.

Unā esse sapientiā cōmunē omnibus/ p regulas sapiētię incōmutabiles ⁊ veras/ q̄ lumina sūt virtutū conuincitur. Ca. x. Aug⁹.

q Quid hoc qđ tenem⁹/ vel esse sapi
entiā/ vl sapiētes: ⁊ beatos eē ōēs A
homines velle/ vbi videmus? Nā
hoc te videre ⁊ veꝝ esse/ nullo mō vtique du
bitauerim. Hoc q̄ verū sic vides/ vt cogi
tationē tuam/ quā si mihi nō enūcies/ ego
prorsus ignoro. An ita vt itelligas et a me
videri posse hoc verum/ tametsi mihi abs
te non dicat̄? Euo. Immo ita vt abs te
quoq̄ etiā me inuito videri posse nō dubi
tem. Aug⁹. Qđ ergo vnū verū videmus
ambo singulis mētibus/ nonne vtriq̄ no
strum cōmune est? Euo. Manifestissime.
Aug⁹. Itē credo te non negare studendū
esse sapientię/ atq̄ hoc veꝝ esse concedere.
Euo. Prorsus nō dubito. Aug⁹. Hoc itē
veꝝ ⁊ vnū esse/ ⁊ ōībus q̄ hoc sciūt ad vi
dendū esse cōmune: q̄uis vnusq̄sq̄ id nec
mea/ nec tua/ nec cuiusq̄ alteri⁹/ sed sua mē
te cōspiciat: cū id qđ cōspicit̄/ ōīb⁹ cōspicien
tibus cōmuniter p̄sto sit: nunqđ negare po
terimus? Euo. Nullo mō. Aug⁹. Itē iu
ste esse viuendū/ deteriora melioribus esse
subdēda/ ⁊ paria parib⁹ cōparāda/ et ppria
suis quibusq̄ tribuēda: nonne fateberis esse
verissimū: ⁊ tā mihi q̄ tibi/ atq̄ ōībus id
videntibus p̄sto esse cōmuniter? Euo. As
sentior. Aug⁹. Quid icorruptū meli⁹ esse
corrupto/ ęternū tpali/ inuiolabile violabili

poteris negare? Euo. Quis pōt? Aug⁹.
Hoc ꝗ verꝝ potest quisqꝫ suū ꝓpriū dicere:
cū incōmutabiliter ꝯtēplandū assit oībus
qui hoc ꝯtemplari valēt. Euo. Nullus hoc
vere dixerit suū eē ꝓpriū / cū tā sit vnū atqꝫ
oibus cōmune ꝙ verꝝ est. Aug⁹. Itē a cor/
ruptione auertendū animū / atqꝫ ad incor/
ruptionē cōuertēdū esse / id ē / nō corruptio/
nem / ſ incorruptionē diligendā esse qs ne/
gat? Aut qs cū verū esse fateaṫ / nō etiā in/
cōmutabile itelligat: atqꝫ oibus mētibus id va
lentibus intueri / cōmuniter p̄sto esse videat?
Euo. Uerissimū ē. Aug⁹. Quid eā vitā
ꝗ nullꝭ aduersitatibus de certa ꝛ honesta sen
tentia demoueṫ / dubitat aliqs esse melio/
rē / ꝙ eā ꝗ facile incōmodis tp̄alibus fran/
B gitur atqꝫ subuertitur? Euo. Quis dubi/
tauerit? Aug⁹. Iā huiusmodi plura non
querā: Satis em̄ ē ꝙ istas tanꝗ regulas et
quedā lumina ꝟtutū / et vera / ꝛ incōmuta/
bilia / et siue singula siue oia cōmuniter ad/
esse / ad cōtēplandū eis q̄ hec valēt sua q̄sqꝫ
ratiōe ac mēte cōspicere: pariṫ mecū vides /
certissimūqꝫ esse ꝯcedis. Sed sane q̄ro / vtrꝫ
hec tibi videatur ad sapientiaꝫ pertinere?
Nā credo videri tibi eū q̄ sapientiā assecu/
tus ē / esse sapientē. Euo. Videṫ omnino.
Aug⁹. Quid ille qui iuste viuit: posset ne
ita viuere nisi videret ꝗ inferiora quibus po
tioribus subdat: ꝛ ꝗ paria sibimet copulet: ꝛ
que propria suis q̄buſqꝫ distribuat? Euo.
Nō posset. Aug⁹. Qui ꝗ hec videt / nū eū
negabis sapiēter videre. Euo. Nō nego.
Aug⁹. Quid ille q̄ prudēter viuit / nōne ele
git incorruptionē / ꝛ eā corruptioni p̄ponē/
dam esse decernit? Euo. Manifestissime.
Aug⁹. Cū ꝗ id eligit q̄ cōuertat animū ad
id qd̄ eligēdū ē / nemo ambigit: nū negari
pōt sapiēter eligere? Euo. Nullo mō ne/
gauerim. Aug⁹. Cū ꝗ ad id qd̄ sapiēter eli
git ꝯuertit animū / sapienter vtiqꝫ ꝯuertit.
Euo. Certissimuꝫ est. Aug⁹. Et q̄ ab eo
qd̄ sapiēter eligit / et quo sapienter ꝯuertit
nullis terroribus penisqꝫ depelliṫ: sapienter
sine dubio facit. Euo. Prorsus sine du/
bio. Aug⁹. Manifestissimū ē igiṫ oēs has
q̄s regulas diximus ꝛ lumina ꝟtutū / ad sapi/
entiā ꝑtinere: Quīq̄dē q̄nto magis q̄sqꝫ ad
agendā vitā eis vtiṫ: et s̄m hoc agit vitā:
tāto magꝭ viuit facitqꝫ sapiēter. Om̄e aūt
qd̄ sapiēter fit / non pōt recte dici a sapien/
tia esse sepatū. Euo. Oino ita est. Aug⁹.
Ut ꝗ vere atqꝫ incōmutabiles sunt regule
numeroꝝ: quorū rationē atqꝫ ꝟitatē incō/
mutabiliṫ atqꝫ cōmuniter oībus eā cernē/
tibus p̄sto eē dixisti: tā sūt vere atqꝫ incōmu/
tabiles regule sapiētie / de q̄bus paucꝭ nūc
singillatim iterrogatus r̄ndisti eē veras atqꝫ
manifestas: easqꝫ oībus q̄ hoc ītueri valēt /
cōmunes ad contemplandū adesse ꝯcedis.

Sapientia ꝛ numerus in scriptu
ris sactis coniūcte posita vnū sūt:
numerus tamē quare vilis sit mul
titudini hoīm / ꝛ sapiētia chara / ra/
tio pulcherrima assignaṫ: ꝛ ꝙ do/
cti ꝛ studiosi nūeros ꝛ sapiētiā au
ro ꝛ argēto p̄ponāt. Ca. XI. Euo.

Dubitare nō possū. Sed ꝑuellē sci/ A
D re / vtrū vno in aliq̄ genere ꝯtine/
anṫ hec duo / sapiētia scꝫ ꝛ numerus:
qꝛ ꝯiūcta etiā ī scripturis sanctis hec posita
esse cōmemorasti: An alterꝝ existat ab alte
ro: aut alterꝝ in altero ꝯsistat: veluti nume/
rus a sapiētia / vꝉ in sapiētia. Nā sapientiā
existere a numero / aut cōsistere in numero
non ausim dicere. Nescio q̄ em̄ mō qꝛ mul/
tos noui numerarios aut numeratores / vꝉ
si quo alio noīe vocandi sunt / q̄ summe at/
qꝫ mirabiliter computant: sapiētes autē ꝑ/
paucos / aut forsitan neminē: longe venera
bilior mihi occurrit sapiētia ꝙ numerus.
Aug⁹. Rē dicis quā ego quoqꝫ mirari so/
leo. Nam cū incōmutabilē veritatē nume/
roꝝ mecū ipse considero: ꝛ eius quasi cubi
le ac penetrale vel regionē quandaꝫ / vel si
quod aliud nomen aptū inueniri pōt quo
nominemus quasi habitaculū quoddā sedē
qꝫ numeroꝝ / longe remoueor a corpe: ꝛ in/
ueniēs fortasse aliq̄d qd̄ cogitare possim:
non tñ aliquid inueniēs qd̄ verbis ꝓferre
sufficiā: redeo tanꝗ lassatus in hec nostra
vt loqui possim: ꝛ ea que añ oculos sita sūt
dico / sicut dici solēt. Hoc mihi accidit etiaꝫ
cū de sapiētia quantū valeo / vigilātissime
cogito. Et ꝓpterea multū miror / cum hec B
duo sint ī secretissima certissimaqꝫ ꝟitate:
accedēte etiā testimonio scripturarū q̄ cō/
memoraui cōiūcte illa posita: plurimū mi/
ror (vt dixi) quare numerus vilis sit multitu
dini hominū / ꝛ chara sapiētia: Sed nimirū
illud est / ꝙ vna quedā eadēqꝫ res ē. Uerū/
tamen quoniā nihilominus in diuinis libris
de sapientia diciṫ / ꝙ attingit a fine vsqꝫ ad Sap. 8. a.
finem fortiter: ꝛ disponit omnia suauiter:

ea potentia qua fortiter a fine vsq; ad finē
attingit/numerus fortasse dicit: Ea vero q̄
disponit om̄ia suauiter/sapiētia ꝓprie iam
vocatur: cū sit vtrūq; vnius eiusdēq; sapi-
entię. Sed q2 dedit numeros om̄ibus reb9
etiā infimis/ et i fine rerum locatis: et corpa
eñ omnia q̄uis in rebus extrema sint/ ha-
bent numeros suos: sapere aūt non dedit
corpibus neq; animis om̄ib9/ sed tm̄ ratio-
nalib9: tanq̄ in eis sibi sedē locauerit: de q̄
disponat om̄ia/ illa etiā infima quib9 nume
ros dedit. Itaq; qm̄ de corpib9 facile iudi-
cam9/ tāq̄ de reb9 q̄ infra nos ordiatę sūt:
qb9 impssos nūeros ifra nos esse cernim9/
et eos ꝓpterea vili9 habem9. Sed cū cęperi
mus tāq̄ sursū v'sus recurrere/ inuenim9 eos
etiā nostras mētes trāscēdere: atq; incōmu
C tabiles i ipsa manere v'itate. Et q2 sapere
pauci pñt/ numerare aūt etiā stultis ꝯcessū
ē: mirant hoies sapiētiā/ nūerosq; ꝯtēnūt.
Docti aūt et studiosi/ q̄ntū remotiores sunt
a labe terrena/ tanto magł et numeꝝ et sapi-
entiā i ipsa veritate ꝯtuent: et vtrūq; charꝝ
habēt: Et i ei9 v'itatis compatiōe nō solū
eis auꝝ et argentū/ et cętera de quib9 hoies
dimicant/ sed ipsi etiam vilescunt sibi. Nec
Al. t vilsisse. mirerł numeros ideo †vilescere hominib9/
et charā esse sapientiā: q2 facilius possūt nu
merare q̄ sapere: cum videas chari9 illos
habere auꝝ q̄ lumē lucernę/ cui cōparatū
auꝝ ridet. Sed honoratur ampli9 res lon-
ge inferior: q2 lucernā sibi et mēdicus accen
dit: aurū v'o pauci hąbent: q̄q̄ sapientia
absit/ vt in compatione numeri inueniatur
inferior/ cū eadē sit si oculū quo cerni pos-
Comparatio ignis ad sapientiam et numerum. sit/ inquirat. Sed queadmodū in vno igne
ꝯsubstantialis (vt ita dicā) sentit fulgor et
calor: nec separi ab inuicē possunt: tamen
ad ea calor ꝑuenit/ q̄ ꝓpe admouētur: ful-
gor vero etiā longius latiusq; diffūditur:
sic intelligētię potētia q̄ inest sapiētię pro-
pinquiora feruescūt/ sicuti sūt aię rōnales:
ea v'o quę remotiora sunt/ sicuti corpa: nō
attingit calore sapiēdi/ sed ꝑfundit lumine
numeroꝝ. Quod tibi fortassis obscuꝝ est:
Nō eñ vlla visibilis similitudo/ inuisibili rei
potest ad omnē cōuenientiā coaptari. Tm̄
illud attēde: qd et quęstioni quā suscępim9
satis ē: et humiliorib9 etiam mētibus q̄les
nos sum9 sese manifestat: q2 et si clarū no-
bis esse non potest/ vtrum in sapiētia/ vel
ex sapiētia numer9: an ipsa sapiētia ex nu-
mero/ an in nūero sit: an vtrūq; nomē vni9
rei possit ostendi: illud certe manifestū est
vtrūq; veꝝ esse/ et incōmutabiliter verum.

Q2 vna sit incōmutabiłł veritas omibus incōmutabilia et vera cernentibus: cōmunis menti nostrę: nec inferior nec ęqualis/ sed superior et excellentior: Ca. XII.

Quapropt nullo mō negaueris esse B
incōmutabilē veritatē/ hec om̄ia q̄
incōmutabiliter vera sunt ꝯtinen-
tē: quā nō possis dicere tuā vel meā vel cu
iusq̄ hominis: s3 om̄ib9 incōmutabilia ve-
ra cernētib9/ tanq̄ mirł modis secretū et pu
blicū lumen p̄sto eē ac se p̄bere cōmuniter.
Qd̄ autē qd cōmuniter oib9 ratiocinātib9
atq; intelligētibus p̄sto est: ad vlli9 eoꝝ ꝓ-
prie naturā ꝑtinere q̄s dixerit? Meministi
eñ (vt opinor) q̄d de sensib9 corpis paulo-
ante tractatū sit: Ea sc3 q̄ oculoꝝ vel auriū
sensu cōmuniter tāgim9: sicuti sūt colores
et soni/ q̄s ego et tu simul videm9 vel simul
audim9: nō ꝑtinere ad oculoꝝ nostroꝝ au-
riū ve naturā: s3 ad sentiendū nobis esse cō-
munia. Sic q̄ etiā illa q̄ ego et tu cōmunit
ꝓpria q̄sq; mēte ꝯspicim9: nequaq̄ dixeris
ad mētis alicui9 nostꝝ ꝑtinere naturā. Du-
orū eñ oculi qd simul vidēt: nec hui9 nec il
lius oculos esse poterł dicere: sed aliq̄d ter-
tiū i qd vtriusq; ꝯferat aspect9. Euo. Aper-
tissimū atq; verissimum est. Aug9. Hanc B
q̄ veritatē/ de qua diu loq̄mur: et i qua vna
tā multa conspicimus/ excellentiorē putas
esse q̄ mēs nostra ē: an ęqualē mentib9 no
stris: an etiā inferiorē? Sed si esset iferior:
nō s̄m illā/ s3 de illa iudicarem9/ sicut iudi-
camus de corpibus/ q2 infra sunt: et dicim9
ea plęrunq;/ non tm̄ ita esse vel non ita/ sed
ita vel non ita eē debere: Sic et de aīs no-
stris non solū ita eē aīm nouim9/ s3 plęrūq;
etiā ita esse debere. Et de corpibus q̄dē sic
iudicam9/ cū dicim9 minus candidū esse q̄
debuit: aut minus quadꝝ: et multa siłr. De
animis v'o/ min9 aptus est q̄ debeat: aut
min9 lętus/ aut min9 lenis/ aut min9 vęhe-
mēs: sicut nostroꝝ moꝝ se ratio tulerit. Et
iudicam9 hoc s̄m illas iteriores regulas v'i-
tatł/ q̄s cōmuniter cernim9: De ipsis v'o nul
lo mō q̄s iudicat. Cū eñ q̄s dixerit ęterna
tpalib9 eē † potiora: aut septē et tria decem Al. tpaliora.
esse: nemo dicit ita eē † debuisse: sed tm̄ ita Al. habeat nō
esse cognoscēs/ nō examinator corrigit/ sed

tũ lętaꝛ inuctoꝛ. Si aũt esset ęq̃lis mẽtib⁹ nr̃is hęc ỽitas/ mutabilꝭ etiã ipsa eẽt. Mẽtes eñ nr̃ę aliqñ eã min⁹/ aliqñ pl⁹ vidẽt: ꝛ ex h̃ fatẽꝛ se eẽ mutabiles: cũ illa i se manẽs nec ꝓficiat cũ plus a nobis videꝛ: nec deficiat cũ min⁹: sed itegra ꝛ incoꝛrupta/ ꝛ ꝯuersos lętificet lumīe/ ꝛ auersos puniat cęcitate. Quid ꝙ etiã de ipsis mẽtib⁹ nr̃is ſm illã iudicam⁹/ cũ de illa nullo mõ iudicare possim⁹? Dicim⁹ eñ: min⁹ itelligit q̃ debet: aut tãtũ quãtũ debet itelligit. Tantũ aũt mẽs debet intelligere/ q̃ntũ ꝓpi⁹ admoueri atq; inhęrere potuerit incommutabilꝭ veritati. Quare si nec inferioꝛ/ nec ęqualis est: restat vt sit superioꝛ atq; excellentioꝛ.

Hortamur p multa quasi similia ad veritatis amorẽ et fruitionẽ vt beati simus: beatus est eñ q̃ fruiꝛ summo bono: Ca. XIII.

A Promiserã autẽ si meministi/ me tibi demonstraturũ esse aliquid/ qđ sit mente nostra atq; ratione sublimi⁹. Ecce tibi ẽ ipsa ỽitas: Amplectere il-

Ps. 36. laꝫ si potes/ ꝛ fruere illa: ꝛ delectare i dñ̃o/ ꝛ dabit tibi petitiones cordis tui. Quid eñ petis ampli⁹ q̃ vt beatus sis? Et quid beati⁹ eo q̃ fruitur inconcussa ꝛ incõmutabili ꝛ excellẽtissima veritate? An vero damãt hoĩes beatos se eẽ/ cũ pulchra coꝛpoꝛa magno desiderio ꝯcupita/ siue ꝯiugiũ/ siue etiã meretricũ amplexanꝛ: ꝛ nos i amplexu veritatis beatos esse dubitamus? Clamant hoĩes se beatos esse/ cum ęstu aridis faucibus ad fontẽ abundantẽ salubrẽq; ꝑueniũt: aut esurientes prandiũ cęnãve oꝛnatã copiosãq; reperiunt: ꝛ nos negabim⁹ beatos esse/ cũ irrigamur pascimurq; veritate? Solemus audire voces clamantiũ se beatos/ si iaceant i rosa ꝛ in alijs floꝛib⁹: vꝭ ynguẽtis odoꝛatissimis ꝑfruanꝛ. Quid fragranti⁹/ q̃d iucũdius inspiratione ỽitatis? Et dubitamus nos cũ ab illa inspiramur/ dicere beatos. Multi beatam vitam i cantu vocũ/ ꝛ neruoꝝ/ et tibiaꝝ sibi ꝯstituunt: et cũ ea sibi desunt/ se miseros iudicant: cũ aũt assunt/ efferunꝛ lęticia: ꝛ nos cũ mẽtib⁹ nr̃is sine vllo strepitu/ vt ita dicam/ canoꝝ ꝛ facundũ quoddã silentiũ ỽitatis illabiꝛ: aliam beatã vitã quęrim⁹: ꝛ tam certa ꝛ ꝑsente non fruimur? Luce auri ꝛ argenti/ luce gemmaꝝ ꝛ alioꝝ coloꝝ: siue ipsius lucis quę ad oculos ꝑtinet: siue in ignibus terrenis/ siue in stellis ꝛ luna vel sole claritate ꝛ iocũditate delectati homines: cũ ab ista lęticia nullis molestijs/ nulla indigẽtia reuocantur/ beati sibi vidẽtur: et ꝓpter hęc semꝑ volunt viuere: et nos i luce veritatis beatam vitã collocare metuimus? Immo ỽo qm̃ in veritate cognoscitur ꝛ tenetur summũ bonũ: eaq; veritas sapientia est: cernamus i ea/ teneamusq; summũ bonũ/ eoq; ꝑfruamur. Beatus ẽ quippe q̃ fruitur B
sũmo bono: hoc eñ veritas ostẽdit: Oĩa bona q̃ vera sunt/ quę sibi suo captu intelligẽtes hoĩes/ vel singula/ vel plura eligũt/ q̃b⁹ fruanꝛ. Sꝫ quẽadmodũ illi q̃ i luce solꝭ eligũt qđ libẽter aspiciãt/ ꝛ eo aspectu lętificanꝛ: in q̃b⁹ si q̃ forte fuerint vegetioꝛib⁹ saniſq;/ ꝛ foꝛtissimis oculꝭ ꝑditi: nihil libẽtius q̃ ipsũ solẽ ꝯtuẽtur: q̃ etiã cętera q̃b⁹ infirmioꝛes oculi delectãꝛ illustrat: Sic foꝛtꝭ acies mẽtis † illustrata/ cũ mlt̃a vera ꝛ incõ Al. fit vegeta
mutabilia certa rõne ꝯspexerit/ diriget se i ipsã ỽitatẽ q̃ cũcta mõstranꝛ: eiq; inhęrẽs tãq; obliuisciꝛ cętera: ꝛ in illa sil oĩb⁹ fruiꝛ. Quicq̃d eñ iocũdũ ẽ i cęteris veris/ ipa vtiq; ỽitate iocũdũ ẽ. Hęc est libertas nr̃a/ cũ isti subdimur ỽitati: Et ipse est de⁹ nr̃ q̃ nos liberat a moꝛte. i. a cõditione peccati. Ipsa eñ veritas etiã hõ cũ hominib⁹ loquẽs/ ait credẽtibus sibi: Si manseritis i ỽbo meo/ Joh. 8. v.
vere discipuli mei estis: ꝛ cognoscetis veritatẽ: ꝛ veritas liberabit vos.

Q summũ bonũ (quod est veritas et sapiẽtia) omnibus cõmune sit: quod nemo amittit inuitus: qđ comparatur obiectis sensuum visus ꝛ auditus: Ca. XIIII.

A Nulla eñ re fruitur aĩa cũ libertate nisi q̃ fruiꝛ cũ securitate. Nemo autẽ secur⁹ ẽ in his bonis q̃ põt inuit⁹ amittere: Veritatẽ autẽ atq; sapientiã nemo amittit īuit⁹: Nõ eñ locis sepaꝛi ab ea q̃sq; põt: Sꝫ ea q̃ dꝛ a veritate atq; sapiẽtia sepatio/ ꝑuersa volũtas ẽ qua inferioꝛa diligũtur. Nemo aũt vult aliquid nolens. Habem⁹ igitur q̃ fruamur oẽs ęq̃liter atq; cõmuniter: Nullę sunt angustię/ nullus in ea defectus: Omnes amatoꝛes suos nullo mõ sibi inuidos recipit: et oĩbus cõmunis ẽ: et singulis casta est. Nemo alicui dicit/ recede/ vt etiã ego accedã: remoue manus/ vt etiã ego amplectar. Oẽs inhęrent † ipsã oẽs tangũt: Cibus ei⁹ nulla ex parte Al. † idipsum

diſcerpit. Nihil de ipſa bibis quod ego nõ
poſſim: Non enĩ ab eius cõmunione ĩ pri/
uatũ tuũ mutas aliquid: Sed quod tu de
illa capis/et mihi manet integrũ. Qr te in/
ſpirat/ non expecto vt reddatur abs te: et
ſic ego inſpirer ex eo: Nõ enĩ aliquid eius
aliquãdo fit cuiuſq̃ vnius/ aut quorundã
ꝓpriũ/ſed ſimul omnibus tota ẽ cõmunis.
Minus ergo ea q̃ tangimus/ vel q̃ guſta/
mus/ vel quę olfacimus huic ſunt veritati
ſimilia: ſed magis ea quę audimus ⁊ cerni/
mus: quia et omne verbũ a quibus audit:
totũ audit ab om̃ib⁹/⁊ ſimul a ſingulis to/
tũ: Et ſpecies om̃is q̃ oculis adiacet/quan
ta videt ab vno/tanta ⁊ ab alio ſimul. Sʒ
multũ lõgo interuallo ſũt iſta ſilia: Nec to
ta enĩ ſimul ſonat quęlibet vox: q: per tpa
tẽditur ⁊ ꝓducitur: ⁊ aliud eius ꝑus ſonat/
aliud poſterius: Et ſpecies oĩs viſibil' tan/
q̃ intumeſcit ꝑ locos: nec vbiq̃ tota ẽ. Et
certe om̃ia hęc auferũtur inuito: ⁊ quo mi/
nus eis frui poſſimus/q̃buſdã impedimur
anguſtijs: Nam et ſi poſſet eſſe cuiuſq̃ ſu/
auis cantus ſempiternus: ⁊ ſtudioſi ei⁹ cer/
tatim ad eum audiendũ venirent: coarta/
rent ſeſe atq̃ pugnarent de locis/ quanto
plures eſſent/ vt cantãti eſſet quiſq̃ ꝓpin/
quior: Et in audiẽdo nihil tenerẽt manere
ſecũ: ſed omnibus vocibus fugiẽtibus tan
B gerentur. Solẽ autẽ iſtum ſi vellem intue/
ri/atq̃ id pertinaciter poſſem/ et in occaſu
me deſereret/ ⁊ ſubuelaret nubilo: et mul/
tis alijs obſtaculis voluptatẽ videndi cũ
inuitus amitterẽ. Poſtremo etiã ſi adeſſet
ſemꝑ ſuauitas/ ⁊ lucis vidẽti/ ⁊ vocis audiẽ
ti: quid magnũ ad me ꝑueniret/cũ mihi eſ/
Cõmendatio sapientie ſet cõmune cũ beluis? At illa v̾itatis et ſa/
pientię pulchritudo/ tm̃ aſſit ꝑſeuerãs vo/
luntas fruendi/nec multitudine audienti/
um conſtipata ſecludit veniẽtes: nec pera/
gitur tempore: nec migrat locis: nec nocte
intercipit: nec vmbra intercludit: nec ſen/
ſibus corporis ſubiacet. De toto mundo
ad ſe conuerſis qui diligunt eã/om̃ibus ꝓ/
xima ẽ/om̃ibus ſempiterna: Nullo loco ẽ:
nuſq̃ deeſt: foris admonet: intus docet cer
nẽtes ſe: Cõmutat omnes in melius: a nul
lo ĩ deterius cõmutat: null⁹ de illa iudicat.
null⁹ ſine illa iudicat bñ. Ac ꝑ hoc eam ma/
nifeſtũ eſt mentibus noſtris/q̃ ab ipſa vna
fiunt ſingulę ſapientes: et non de ipſa/ſed
per ipſam de cęteris iudices ſine dubitati/
one eſſe potiorem.

Qr deus ſũme ſit/ et veritas de/
us ſit: ⁊ beata vita aię ſicuti aĩa vi/
ta eſt corpis: ⁊ q̃ inſipiẽtes cũ ad/
huc ſimus/ſapientiã tñ noſcimus/
quã adhuc quęrimus: Ca. XV.

Tu aũt ꝯceſſeras/ſi q̃d ſupra men/ A
t tes noſtras eſſe monſtrarẽ/ deũ te
eſſe ꝯfeſſurũ/ſi adhuc nihil eſſet ſu/
peri⁹. Quã tuã cõceſſionẽ accipiens dixerã
ſatis eſſe/ vt hoc demonſtrarẽ. Si enĩ aliq̃d
eſt excellentius/ ille poti⁹ de⁹ eſt: ſi autẽ nõ
eſt: iam ipſa veritas deus eſt. Siue ergo il/
lud ſit/ ſiue nõ ſit: deũ tamẽ eſſe/ negare nõ
poteris: quę nobis erat ad diſſerẽdũ ⁊ tra/
ctandũ quęſtio cõſtituta. Nã ſi te hoc mo/
uet quod apud ſacroſanctã diſciplinã chri/
ſti in fidẽ recępimus/eſſe patrẽ ſapientię:
memento nos etiã hoc in fide accepiſſe/ q̃
ęterno patri ſit ęqualis quę ab ipſo genita
eſt ſapientia: Vñ nũc nihil q̃rendũ eſt/ ſed
inconcuſſa fide retinendũ. Eſt enĩ deus/et
vere ſummeq̃ eſt. Quod iã non ſolũ indu/
bitatũ quantũ arbitror fide retinemus/ſed
etiam certa/q̃uis adhuc tenuiſſima forma
cognitionis attingim⁹: quod quęſtioni ſu/
ſceptę ſufficit/ vt cętera quę ad rẽ pertinẽt
explicare poſſim⁹: Niſi quid habes aduer/
ſus iſta quę oppbnas. Euo. Ego vero in/
credibili om̃ino/et quã tibi verbis explica/
re non poſſum lęticia ꝑfuſus accipio iſta: ⁊
clamo eſſe certiſſima. Clamo autẽ voce in/
teriore/ qua exaudiri cupio ab ipſa verita/
te et illi inhęrere: q̃d non ſolũ bonũ/ſed eti
am ſummũ bonũ ⁊ beatificũ eſſe concedo.
Aug⁹. Recte ſane: etiam ego plurimum B
gaudeo. Sʒ q̃ſo te/nũq̃d iã ſapientes ⁊ be
ati ſumus: an adhuc tẽdimus eo/ vt id no/
bis eſſe ꝑueniat? Euo. Ego nos poti⁹ ten/
dere exiſtimo. Aug⁹. Vnde ergo iſta cõ/
prehendis/ quib⁹ veriſq̃ certis gaudere te
clamas: et hoc ad ſapientiã ꝑtinere conce/
dis? An quiſq̃ inſipiẽs poteſt noſſe ſapiẽ/
tiam? Euo. Q̃diu inſipiens eſt/ non po/
teſt. Aug⁹. Tu ergo iã ſapiẽs es: aut non/
dũ noſti ſapientiã? Euo. Non ſum quidẽ
adhuc ſapiens: ſed nec inſipientẽ me dixe/
rim/inquantũ noui ſapientiã: quoniã ⁊ cer
ta ſunt iſta quę noui: et ad ſapiẽtiã ꝑtinere
negare non poſſũ. Aug⁹. Dic q̃ſo te: non/
ne fateberis eũ qui non ẽ iuſtus/iniuſtum
eſſe: ⁊ qui non eſt prudẽs/imprudentẽ eſſe:

et q̄ nō ē tēperās/intēperantē? Aug⁹. An dubitari de his aliq̄d pōt? Euo. Fateor hoiem q̄ iust⁹ nō ē/iiustū esse: hoc etiā de prudēte ↄ tēperāte rn̄derim. Aug⁹. Cur ḡ et q̄ sapiēs nō est/non sit insipiēs? Euo. Hoc quoq̧ fateor/q̄ q̄sq̧ sapiēs nō est/eū esse isipientē: Aug⁹. Nūc ḡ tu quid hoꝝ es? Euo. Quodlibet hoꝝ me appelles nōdū audeo me dicere sapiētē: Et ex his q̄ ꝯcessi/ video esse ꝯsequēs/vt me isipientez nō dubitē dicere. Aug⁹. Nouit ḡ insipiēs sapiētiā. Nō eñ sicut iā dictū est/cert⁹ esset velle se eē sapiētē/idq̧ oportere/nisi notio sapiētię mēti ei⁹ inhereret/sicut eaꝝ reꝝ de quib⁹ singillatim iterrogatus respōdisti/q̄ ad ipsā sapiētiā pertinēt/quorū cognitiōe lętat⁹ es. Euo. Ita est vt dicis.

Qz numeri consideratio in omnibus rebus mentem eleuet ad sapientię cognitionem: Ca.XVI.

A Quid igitur aliud agi/ (Aug⁹. mus cū studemus esse sapiētes/nisi vt quāta possumus alacritate/ad id qđ mēte contingim⁹/totā animā nr̄am quodāmodo colligam⁹ ↄ ponam⁹:ibi atq̧ stabiliter infigamus/ vt non iam priuato suo gaudeat quod implicauit rebus trāseuntibus: sed exuta omnibus temporuz et locorū affectionibus/apprehēdat id qđ vnū atq̧ idem semp est. Sicut eñ tota vita corporis ē anima: sic beata vita animę deus ē. Quod dū agimus: donec peragamus in via sumus. Et qđ istis veris et certis bonis/q̄uis adhuc in hoc tenebroso itinere coruscantibus/gaudere concessum ē: vide vtrū hoc sit quod scriptū est de sapientia/quid agat cū amatoribus suis cū ad eam veniunt/et eā querunt. Dictū est eñ:
Sap.6.c. In vijs ondit se illis hilariter:ↄ oñi prouidentia occurret illis. Quoquo eñ te verteris/ vestigijs quibusdā operib⁹ suis impressis loquitur tibi:et te in exteriora relabentē/ipsis exterioꝝ formis intro reuocat: vt quicquid te delectat in corpore/ↄ p corporeos illicit sensus/ videas esse numerosum/ↄ quęras vnde sit:et in teipsum redeas: atq̧ itelligas te id qđ attingis sensib⁹ corporis / ꝓbare aut improbare nō posse nisi apđ te habeas quasdā pulchritudinis leges/ad quas referas quęq̧ pulchra sentis exterius. Intuere cęlum/ et terram/et mare/ et quęcunq̧ in eis vel desuper fulgent/vel deorsum repunt/ vel volant/ vel natant/formas habent/quia numeros habent:adime illis hęc/nihil erūt. A quo ergo sunt/ nisi a quo numerus? quādoquidē intantū illis est esse/inquantuz numerosa esse. Et omniū quidem formarū corporearum artifices homines in arte habent numeros/quibus coaptent opera sua:ↄ tamdiu manus atq̧ instrumenta i fabricando mouent/donec illud quod formatur foris/ad eā quę intus est lucē numerorū relatū/quantū potest impetret absolutionē: placeatq̧ per interpretē sensum interno iudici super nos numeros intuenti. Quęre deinde artificis ipsius mēbra quis moueat: numerus erit: Nam mouētur etiā illa numerose. Et si detrahas de manibus opus/ et de animo intentionē fabricandi: motusq̧ ille membrorū ad delectationē referatur/saltatio vocabitur: Quęre ergo quid i saltatione delectet? Respōdebit tibi numerus:
Ecce sum. Inspice iam pulchritudinē formati corporis/ nūeri tenētur i loco: Inspice B
iā pulchritudinē mobilitatis in corpore/et numeri versantur in tempore. Intra ad artē vnde isti ꝓcedunt:quęre i ea tempus ↄ locum/nunq̄ erit/nusq̄ erit: viuit in ea tamē numerus: Nec eius regio spaciorū est/ nec ętas dierum: et discendę arti tamen cū se accōmodant/ qui se artifices fieri volunt: corpus suū per loca ↄ tempora mouēt/animū vero p tempora. Accessu quippe temporis peritiores fiūt. Transcēde ergo et animū artificis/ vt numerū sempiternū videas: Iam tibi sapientia de ipsa interiore sede fulgebit/et de ipso secretario veritatis: Quę si adhuc languidiorē aspectuz tuum reuerberat: refer oculū mentis in illam viam/vbi se ostendebat hilariter. Memento sane distulisse te visionē/ quā fortior saniorq̧ repetas. Uę q̄ derelinquūt te ducē:et oberrant in vestigijs tuis:qui nut⁹ tuos p te amāt: ↄ obliuiscuntur quid innuas. O suauissima lux purgatę mentis sapiētia: Nō eñ cessas innuere nobis/ q̄ ↄ q̄nta sis: Et nutus tui sunt omne creaturarum decus: Et artifex eñ quodāmō innuit spectatori operis sui de ipsa opis pulchritudie:ne ibi totus hęreat/ sed speciem corporis fabricati sic pcurrat oculis/vt in eū q̄ fabricauerit/recurrat affectu. Similes autē sunt ho- C
minibus/ qui ea quę facis ꝓ te amant:qui

cũ audiũt aliquẽ facũdũ sapiẽtẽ/ dũ nimis
suauitatem vocis eius/ et structuras sylla/
barum apte locatarũ auide audiunt: amit
tunt sententiaruꝫ principatum/ cuius illa
verba tanq̃ signa sonuerunt: Ue q̄ se auer
tunt a lumine tuo/ et obscuritati suę dulci/
ter inhęrent: Tanq̃ enĩ dorsum ad te po/
nentes i carnali opere/ velut in vmbra sua
defigunt: ⁊ tñ etiaꝫ ibi quod eos delectat/
adhuc habent de circũfulgentia lucis tuę.
Sed vmbra dum amatur/ languidiorẽ fa/
cit oculũ animi/ ⁊ inualidiorẽ ad perferen/
dum conspectũ tuum. Propterea magis/
magisq̃ homo tenebratur/ dũ sectatur li/
bentius/ quicquid infirmi⁹ et tolerabilius
excipit: Ex quo incipit nõ posse videre qđ
summũ est: et malũ putare quicquid fallit
improuidũ/ aut illicit indignũ/ aut captum
excruciat: cũ ea pro merito patiatur auer/
sionis suę: ⁊ quicquid iustũ est/ malum esse
non possit. Si ergo quicq̃d mutabile aspe
xeris/ vel sensu corporis/ vel animi consi/
deratione capere nõ potes/ nisi aliqua nu/
merorũ forma teneatur/ qua detracta i ni/
hil recidat: Noli dubitare vt ista mutabi/
lia non intercipiantur/ sed dimensis moti/
bus/ et distincta varietate formarũ/ quasi
quosdã versus temporũ peragant esse ali/
quam formã ęternam ⁊ incõmutabilẽ: quę
neq̃ contineat et quasi diffundatis locis:
neq̃ protẽdatur atq̃ varietur tẽporibus:
per quã cuncta ista formari valeant/ ⁊ pro
suo genere implere atq̃ agere locorum ac
tempoꝝ numeros.

Quod nulla res formare se possit: sed omne quod est/ a forma incommutabili et semper manente formatur: ea propter a deo omia sũt: ad cuius laudem referendum est quicquid laudabile in creaturis aduertitur: Ca. XVII.

A Omnis enĩ res mutabilis/ etiã for/
mabilis sit necesse est. Sicut autẽ
mutabile dicim⁹ quod mutari po/
test: ita formabile quod formari potest ap/
pellauerim. Nulla autẽ res formare seipsã
potest: q: nulla res potest dare sibi qđ nõ
habet: Et vtiq̃ vt habeat formã/ forma/
tur aliq̃d. Quapropter quęlibet res si quã
habet formã: nõ ei opus est accipere quod
habet: Si quã vero nõ habet formã: non
potest a se accipere quod nõ habet. Nulla
ergo res vt diximus/ formare se põt. Quid
autem de mutabilitate corporis et animi
dicam⁹? Superius enĩ satis dictũ est. Con/
ficitur itaq̃/ vt corpus ⁊ anim⁹ forma qua/
dam incõmutabili et semp manẽte formẽ/
tur. Cui formę dictũ ẽ: Mutabis ea ⁊ mu/ Ps. 101.
tabũtur: tu autem idem ipse es/ et anni tui
non deficient. Annos sine defectu pro ęter
nitate posuit prophetica locutio. De hac
item forma dictũ est/ q̃ in seipsa manẽs in/ Sap. 7. b.
nouet oĩa. Hinc etiã comprehendiť om/
nia prouidentia gubernari. Si enĩ omnia
quę sunt/ forma penitus subtracta nulla
erũt: forma ipsa incõmutabilis/ p quã mu/
tabilia cuncta subsistunt: vt formarũ sua/
rum numeris impleantur ⁊ agant/ ipsa est
eorum prouidentia: Non enim ista essent/
si illa non esset. Intuitus ergo et conside/
rans vniuersã creaturã: quicunq̃ iter agit
ad sapientiã/ sentit sapientiã in via se sibi Sap. 6. c.
ostendere hilariter: ⁊ in omni prouidentia
occurrere sibi: ⁊ tanto alacrius ardescit vi/
am istam pagere/ quanto et ipsa via p illã
pulchra est ad quã exęstuat peruenire. Tu B
autẽ si pręter id quod est sed nõ viuit/ et id
qđ est et viuit/ neq̃ intelligit: ⁊ id quod ẽ
et viuit et intelligit/ inueneris aliquod cre
aturaruꝫ genus: tunc aude dicere aliquod
bonũ esse qđ non sit ex eo. Tria enĩ hęc du/
obus etiã nominibus enunciari possunt:
si appellent corpus et vita: quia ⁊ illa quę
tñ viuit/ neq̃ intelligit: qualis est pecorũ:
⁊ hęc quę intelligit/ sicuti est hominũ/ rectis
sime vita dicitur: Hęc autẽ duo/ id est cor/
pus ⁊ vita: quę q̃dẽ creaturę deputant: nã
⁊ creatoris ipsi⁹ vita dicit: et ea sũma vita
est. Istę igiť duę creaturę corp⁹ et vita/ qm̃
formabilia sunt: sicuti superi⁹ dicta docue/
rũt: amissaq̃ oĩno forma i nihilũ recidũt:
satis ostendũt se ex ista forma subsistere/ q̃
semp eiusmodi ẽ. Quobrẽ q̃ntacunq̃ bona
q̃uis magna/ q̃uis minima/ nisi ex deo eẽ
nõ possunt. Quid enĩ maius in creaturis/
q̃ vita intelligens: aut quid minus potest
esse q̃ corpus? Quę quantũlibet deficiant
⁊ eo tendãt vt nõ sint: tamẽ aliquid formę
illis remanet/ vt quoquo mõ sint. Quicq̃d
autẽ formę cuipiã rei deficiẽti remanet: ex
illa forma est quę nescit deficere: motusq̃
ipsos rerũ deficientiũ vel proficientiũ exce
dere numeroꝝ suorũ legẽ non sinit. Quic/
quid igitur laudabile aduertiť in rerũ na/

tura/ siue exigua/siue ampla/laude dignū
iudicetur: ad excellentissimā ⁊ ineffabilem
laudem referendū est cōditoris: Nisi quid
habes ad hoc.

Qz deus sit/ ⁊ ex ipso omnia bo
na sint/etiam libera volūtas: que
propterea quia male ea vti possu/
mus in peccando / non est mala:
quod similib⁹ probatur: recta au/
tē ratione male vti nemo potest:

A Satis mihi p/ (Ca.XVIII. Euo.
suasum esse fateor: ⁊ quemadmo/
dum manifestū fiat/ quantū in hac
vita atq; inter tales q̄les nos sum⁹ potest/
deū esse/ et ex deo esse oīa bona: quādo/
quidē omnia que sunt/ siue que intelligūt/
et viuunt/ et sunt: siue que tm̄ sunt/ ex deo
sunt: Nūc iam tertiā questionē videamus/
vtrum expediri possit/ inter bona esse nu/
merandā liberam voluntatē. Quo demō/
strato/ sine dubitatiōe concedā: deū dedis
se nobis eā/ dariq; oportuisse. Aug⁹. Be
ne meministi pposita: et secundā questio/
nem iam explicatā vigilanter animaduer/
tisti: Sed videre debuisti etiā istam tertiā
iam solutā. Propterea quippe tibi videri
dixeras/ dari nō debuisse liberū volunta/
tis arbitriū/ q eo quisq; peccat. Cui sentē/
1.Retract. ca.9.1. tie tue cū ego intulissez: Recte fieri nō pos
se/ nisi eodē libero volūtatis arbitrio: atq;
ad id poti⁹ hoc deū dedisse asseuerarē: re/
spōdisti liberā volūtatē ita nobis dari de/
buisse/ vt iusticia data ē qua nemo nisi re/
cte potest vti. Que respōsio tua in tantos
circūit⁹ disputationis nos ire cōpulit/ qui/
bus tibi pbaremus ⁊ maiora ⁊ minora bo
na nō esse nisi ex deo. Qd non tam diluci/
de ostendi posset/ nisi prius aduersus opi/
niones impie stulticie/ qua dicit insipiēs ī
Ps.52. corde suo: nō ē deus: qualiscūq; de re tan/
ta p modulo nostro inita ratio/ eodē ipso
deo in tā periculoso itinere nobis opitulā/
te/ in aliquid manifestū intēderetur. Que
duo tamē/ id est deū esse: ⁊ omnia bona ex
ipso esse/ q̄q̄ inconcussa fide etiā antea te/
nerētur: sic tamē tractata sunt/ vt hoc quo/
q; tertiū inter bona esse numerandū/ libe/
ram scz voluntatē/ manifestissime appare/
B. at. Jam enī superiore disputatione pate/
factū est/ constititq; inter nos: naturā cor/
poris inferiore gradu esse q̄ animi naturā:
ac per hoc animū maius bonū esse q̄ cor/
pus. Si ergo in corporis bonis inuenim⁹
aliqua quib⁹ nō recte vti homo possit: nec
tamen ppterea dicim⁹/ non ea dari debuis
se: quoniā esse confitemur bona: quid mi/z
si ⁊ in animo sunt quedā bona/ quibus eti
am non recte vti possimus: sed quia bona
sunt/ non potuerūt dari nisi ab illo/ a quo
sūt oīa bona? Uides enī quātū boni desit
corpori/ cui desunt man⁹: ⁊ tamē manibus
male vtitur/ qui eis operatur vel seua vel
turpia. Sine pedibus aliquē si aspiceres:
fatereris deesse integritati corporis pluri/
mū bonū: et tamē eū qui ad nocendū cui/
piam/ vel seipsum dehonestandū pedibus
vteretur/ male vti pedib⁹ nō negares. Ocu
lis hanc lucē videmus/ formasq; interno/
scimus corporū: idq; et speciosissimū est in
nostro corpore: vnde in fastigio quodā di/
gnitatis hec membra locata sunt/ et ad sa/
lutē tuendā/ multaq; alia vite cōmoda re/
fert visus oculorū: oculis tamen plerīq; ple
raq; agunt turpiter: et eos militare cogūt
libidini: Et vides quantū bonū desit in fa
cie si oculi desint: Cum autez assunt: quis
hos dedit/ nisi bonorū omniū largitor de/
us? Quemadmodū ergo ista pbas in cor/
pore: ⁊ nō intuens eos qui male his vtun/
tur/ laudas illū q hec dedit bona: Sic libe/
rā volūtatē sine qua nemo pōt recte viue/
re/ oportet et bonum esse et diuinitus da/
tum: et potius eos damnādos qui hoc bo
no male vtūtur/ q̄ eum qui dederit/ dare
non debuisse fatearis. Euo. Prius ergo C
vellē/ vt mihi probares aliquod bonū esse
liberam voluntatē: et ego concederē deū
illā dedisse nobis: quia fateor ex deo om/
nia bona esse. Aug⁹. Jta ne tandē non
probaui tāto molimine superioris dispu/
tationis: cum omnē speciem formāq; cor/
poris a summa omniū rerū forma/ id est a
veritate subsistere fatereris/ et bonuz esse
concederes? Nam et capillos nostros nu/ Matth. 10. b.
meratos esse: ipsa ī euangelio loquitur ve/
ritas. De numeri autē summitate/ et a fine
vsq; ad finē pertendēte potētia: que locuti
fuerim⁹/ excidit tibi? Que igit̄ ista ē tanta
puersitas: capillos nostros/ q̄uis inter exi/
gua ⁊ omnino abiectissima/ tū inter bona
numerare: nec inuenire cui auctori tribuant
nisi bonoꝝ oīm conditori deo: q; ⁊ maxima
⁊ minima bona ab illo sunt/ a quo ē omne
bonū: ⁊ dubitare de libera volūtate sine q̄

recte viui non posse concedunt/ etiam qui
D pessime viuunt. Et certe nũc respõde que-
so/quid tibi melius esse videatur in nobis:
sine quo recte viui potest: an sine quo re-
cte viui non põt? Euo. Jamiã parce que-
so: pudet cecitatis. Quis eñi ambigat id
longe esse prestantius/ sine quo recta vita
nulla est? Aug. Jam ergo tu negabis lu-
scũ hominẽ recte posse viuere? Euo. Ab-
sit tã immanis amentia. Aug. Cũ ergo
in corpe oculũ cõcedas esse aliquod/ bonũ
quo amisso tamen ad recte viuendũ non
impeditur voluntas libera: tibi videt nul-
lum bonũ/ sine qua recte nemo viuit? Jn-
tueris eñi iusticiã/ qua nemo male vtitur.
Hec inter summa bona que i ipso sunt ho-
mine numeratur: omnesq; virtutes animi
quibus ipsa recta vita et honesta constat.
Nam neq; prudẽtia/ neq; fortitudine/ neq;
temperantia male quis vtitur: Etiam in
his enim omnibus / sicut in ipsa quam tu
cõmemorasti iusticia/ recta ratio viget: si-
ne qua virtutes esse nõ possunt: Recta autẽ
ratione male vti nemo potest.

Q omnia bona/ non solum ma-
gna/ sed et media et minima a deo
sint: magnis autem bonis/ vt sunt
virtutes/ nemo male vtit: et in his
magis laudãda bonitas diuina:
et q voluntas voluntate vtat/ sicut et
ratio ratione cognoscit/ et memo-
ria sui memoratur: Ca. xix.

A Sta ğ magna bona sunt: Sed me-
1. Retract. ca. 9. q. I minisse te oportet: nõ solũ magna/
sed etiã minima bona nõ esse pos-
se nisi ab illo a quo sunt omnia bona/ hoc ẽ
deo. Jd eñi superior disputatio psuasit: cui
2. sen. dist. 26. ca. si vero. totiens tamq; letus assensus es: Virtutes
igit quib recte viuitur/ magna bona sunt:
Species autẽ quorũlibet corporũ/ sine qui-
bus recte viui põt/ minima bona sũt: Po-
tentie vo anime sine quibus recte viui nõ
põt/ media bona sũt. Virtutib nemo ma-
le vtitur: Ceteris autẽ bonis/ id ẽ medijs et
minimis/ non solũ bñ/ sed etiã male quisq;
vti potest: Et ideo virtute nemo male vti-
tur: quia opus virtutis est bonus vsus isto-
rum: quibus etiam non bñ vti possumus.
2. sen. dist. 26. ca. attẽde. et ca. querit. Nemo autẽ bene vtendo male vtit: Qua-
re abundantia et magnitudo bonitatis dei
non solũ magna/ sed etiã media et minima
bona esse pstitit. Magis laudanda est bo-
nitas eius in magnis/ q̃ in medijs: et ma-
gis in medijs q̃ in minimis bonis: sed ma-
gis in omnibus/ q̃ si nõ omnia tribuisset.
Euo. Assentior. Sed illõ me mouet: qm
de libera volũtate qstio est/ et videm ipsã
bñ vti ceteris/ vel nõ bñ: quomõ et ipsa in-
ter illa qb vtimur numeranda sit? Aug.
Quomõ oĩa que ad scientiã cognoscam
ratione cognoscimus: et tamẽ etiã ipsa ra-
tio inter illa numerat que ratiõe cognosci- B
mus. An oblitus es cũ quererem q̃ rati- 3. medẽ. ca. 3.
one cognoscant: confessũ te fuisse etiã rati-
onẽ ratione cognosci? Noli ğ mirari/ si cete-
ris p liberã voluntatẽ vtimur / etiã ipsa li-
bera volũtate p eãipsã vti nos posse: vt q-
dãmodo seipsa vtat volũtas ğ vtitur cete-
ris: sicut seipsam cognoscit ratio/ ğ cogno-
scit et cetera: Nam et memoria non solũ ce-
tera omnia que meminimus cõphendit
sed etiã q nõ obliuiscimur nos habere me-
moriã/ ipsa se memoria quodãmodo tenet
in nobis: que non solũ aliorũ/ sed etiam sui
meminit: vel potius nos et cetera et ipsam
p ipsam meminimus. Voluntas ergo que
mediũ bonũ est/ cum inheret incõmutabili
bono: eiq; cõmuni/ nõ pprio: sicuti est illa
de q̃ multũ locuti sumus: et nihil digne di-
ximus/ veritas: tenet hõ beatã vitam: Ea-
q; ipsa vita beata/ id ẽ animi affectio inhe-
rẽtis incõmutabili bono / ppriũ et primũ ẽ
hominis bonũ. Jn eo sunt etiã virtutes om-
nes: quibus male vti nemo potest. Nã hec
q̃uis magna in homine et pma sint: ppria
tñ esse vniuscuiusq; hominis/ nõ cõmunia
satis intelligit. Veritate eñ atq; sapien-
tia/ que cõmunis est oĩb/ oẽs sapiẽtes
et beati fiũt inherẽdo illi: Beatitudine aũt
alterius hoĩs nõ fit alter btũs: qr et cũ eum
imitatur vt fit/ inde appetit beat fieri/ vñ il-
lũ factũ videt: illa sc3 incõmutabili cõmu-
niq; virtute. Neq; prudẽtia cuiusq; fit pru-
dens alius aut fortis fortitudine aut tẽpe-
rans tẽperãtia: aut iustus iusticia hoĩs al-
terius qsq; efficit: s coaptãdo animũ illis
incõmutabilib regulis / luminibusq; vir-
tutũ/ ğ incorruptibiliter viuũt in ipa veri-
tate sapientiaq; cõmuni: qb et ille coapta-
uit et fixit animũ/ quẽ istis virtutib predi-
tũ sibi ad imitandũ pposuit. Volũtas er- C
go adherẽs cõmuni atq; incõmutabili bo-
no/ impetrat pma et magna hominis bona:
cũ ipsa sit mediũ quoddã bonũ: Volũtas

autem auersa ab incōmutabili et cōmuni bono/ et cōuersa ad propriū bonū/ aut ad exterius/aut ad inferius/peccat. Ad ꝓprium conuertitur/cū sue potestatis vult esse: Ad exterius/ cū aliorū ꝓpria/ vel quecunq; ad se nō pertinēt/ cognoscere studet: Ad inferius/ cum voluptatē corporis diligit: Atq; ita homo superbus et curiosus et lasciuus effectus/excipitur ab alia vita: que in comparatione superioris vite mors est: Que tamen regitur administratione diuine prudentie: que congruis sedibus ordinat omnia: et ꝓ meritis sua cuiq; distribuit. Ita fit vt neq; illa bona que a peccantibus appetūtur/ vllo modo mala sint/neq; ipa volūtas libera/ quam in bonis quibusdā medijs numerandā esse comperimus: sed malum sit auersio eius ab incōmutabili bono/et conuersio ad mutabilia bona: Que tamen auersio atq; conuersio/ quoniā nō cogitur/sed ē voluntaria: digna et iusta eā miserie pena subsequitur.

Unde sit motus quo voluntas auertitur ab incommutabili bono ad commutabile bonum: et ꝙ nulla natura sit que non sit a deo: homo quoq; non sicut sponte cecidit/etiam sponte surgere potest: (Ca. XX.

A Sed tu fortasse quesiturus es: quoniam mouetur voluntas cum se auertit ab incōmutabili bono ad mutabile bonū: vnde ei iste motus existat: qui profecto malus est/ tametsi voluntas libera: quia sine illa nec recte viui potest/ in bonis numeranda sit. Si enī motus iste/ id est auersio voluntatis a domino deo/ sine dubitatione peccatum est: num possumus auctorē peccati deum dicere? Non erit ergo iste motus ex deo: Unde igitur erit? Ita querenti tibi/ si respondeā nescire me/ fortasse eris tristior: Sed tñ vera responderim: Sciri enī nō potest quod nihil est: Tu tñ pietatem inconcussam tene: vt nullum tibi bonū/ vel sentienti/ vel intelligēti/ vel quoquo modo cogitanti occurrat quod non sit ex deo: Ita enī nulla natura occurrit/ q̄ non sit ex deo. Omnē quippe rem vbi mensurā/ et numerum/ et ordinē non videris/ deo artifici tribuere non cuncteris: Unde autē ista penitus detraxeris/ nihil omnino remanebit: quia etsi remanserit aliqua forme alicuius inchoatio/ vbi neq; mensurā/ neq; numerum/ neq; ordinē inuenias: quia vbicunq; ista sunt/ forma ꝑfecta est: oportet auferas etiā ipsā inchoationē forme/ que tāq; materies ad ꝑficiēdū subiacere videt̄ artifici. Si enī forme perfectio bonū est: nonnullū iam bonū est et forme inchoatio. Ita detracto penitus omni bono/ nihil omnino remanebit: Omne autē bonū ex deo: Nulla ergo natura est que nō sit ex deo. Motus ergo ille auersionis/ quod fatemur esse peccatū/ quoniā defectiuus motus est: omnis autem defectus ex nihilo est/ vide q̄ ꝑtineat: et ad deum ꝑtinere non dubites: Qui tamen defectus quoniā est volūtarius/ in nostra est positus potestate: Si enī times illum/ oportet vt nolis: Si autē nolis/ non erit. Quid ergo securius/ q̄ esse in ea vita/ vbi nō possit tibi euenire qđ non vis. Sed quoniā non sicut homo sponte cecidit/ ita etiam sponte surgere potest: porrectā nobis desuper dexteram dei/ id est dominū nostrum iesum christū/ firma fide teneamus: et expectemus certa spe: et charitate ardēti desideremus. Si quid autem de origine peccati diligentius querendū adhuc putas: nam omnino ego iā opus esse non arbitror: si quid tamen putas/ in aliam disputationem differendū est. Euo. Sequor sane voluntatē tuā/ vt in tempus aliud quod hinc moueri posset/ differamus: Nā illud tibi nō concesserim/ vt satis iam inde quesitum putes.

Margin notes: [beside "teſt quod nihil est"] 1. Retract. ca. 9. r. — [beside "Omnē quippe rem"] Sap. 11. d. — [right margin, beside "go natura est"] B — [beside "vbi nō possit"] 1. Retract. ca. 9. s. 2. sen. dis. 27. ca. si igitur

Diui aurelij augustini hipponensis epi de libero arbitrio/ liber secundus explicit.

Capitulorum tertij libri de libero arbitrio/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

4 Qꝫ nō aduersentur pręsciētia dei/ et nostrum liberum arbitrium: quoniam deus neminem ad peccandum cogit: pręuidet autem eos qui propria voluntate peccabunt: quos et iuste iudicabit.

5 Qꝫ animę etiā peccatiꝫ sordidatę meliores sint omni corpore/ etiam luce visibili: nec dicendum melius fuisse vt non essent: nec aliter fieri debuisse: ꝗcquid etiā vera rōne meliꝰ occurrit/ deꝰ fecit: nec eas ꝗs ī peccandi volūtate mansuras pręsciuit/ minus curare debuit.

6 Quis necesse sit fieri pctā quę deus pręsciuit/ ipsi tñ deputanda non sūt: ⁊ ꝙ nemo vere dicere poterit: mallem nō esse ꝙ̄ miser esse: sed de omnibus ⁊ in omnibꝰ gratię sint agēdę conditori.

7 Quantum bonum sit/ esse/ quod ⁊ miseri ⁊ beati volunt: ⁊ hoc ipsū amando deo propinquamus: ⁊ ꝙ oīa eo ipso quo sunt/ iure laudanda sunt: sic eñ bona sunt.

8 Qꝫ absurdū sit dicere: mallem nō esse ꝙ̄ miser esse: nec recte quis eligere potest vt non sit: et de his qui se ipsos interimunt: itē in quo sensus et opinio differāt: nemo etiā ī eo ꝙ est/ bonitati creatoris ingratus sit.

9 Qꝫ vniuersitatiꝫ pfectio exigat/ vt nec omnes creaturę perfectę sint/ ne eidem peccatrices animę desint: et quare peccans creatura superior/ ī creaturis īferioribꝰ puniaꝛ: ⁊ quomodo creatura vna altera diuersimode ornetur.

10 Qꝫ diabolus hominē non vi/ sed suasione capiens/ iure ęquissimo vendicabat: dei autem filius non diabolum/ sed hominē ab eo deceptū/ non violēto dominatu/ sed lege iusticię liberauit.

11 Qꝫ angeli nō peccātes et animę peccatrices diuersimode vniuersitatis perfectionem ornent: ⁊ quomō spiritales creaturę et coniunguntur ⁊ distinguūtur: ⁊ qualiter anima peccatrix sit melior corpore cęlesti.

12 Qꝫ nihil possit interturbare vniuersitatis ordinē/ et dei creatoris imperiū/ etiā si omnes angeli peccassent.

13 Qꝫ oīs natura inquantū natura bona sit: ⁊ īcorruptibilis melior corruptibili: deus autem ineffabile bonum ita in omnibus laudandum/ vt sine eius laude nec laudari possimꝰ/ nec vituperari: ⁊ ꝙ cōtra naturam sit omne vitiū/ etiā eius rei cuius est vitium.

14 An aliquā natura sine vitio suo corrumpi possit: non enim omnis corruptio vitiosa est: rei vero cuius vitium vituperatur/ natura laudabilis est: vituperatio equidē vitioꝝ ē/ laus naturarum.

15 Qꝫ deus omniū conditor naturarū etiam in earum vitijs laudandus est: et qui defectus possint recte vituperari.

16 Qꝫ deus gratuito oīa pręstet: ea propter creaturę omnia illi debent: ex eo autem quod non accępit/ nullius reꝰ ē: nec fieri potest/ vt peccata nostra tribuantur creatori nostro.

17 Cum non nisi ꝓpria voluntate quisquis peccet: illius voluntatis causa perquiritur: ⁊ quomodo auaricia sit radix omniū malorum.

18 Quis nemo peccet in eo quod nullo modo caueri potest/ tamē per ignorantiam aut necessitatem quędam facta scriptura īprobat: et ꝙ iustissima pęna sit peccati/ vt qui recte facere cum possit/ noluit: amittat posse cum velit.

19 Cur adam ⁊ eua peccantibus/ nos illius peccati pęnas/ ignorantiā scꝫ ⁊ difficultatē patimur: et qñ hęc duo ꝓpria peccata sint.

20 Quibus causa et modo originale peccatum cum pęnis suis a primis parentibus ad posteros deriuetur: iuxta diuersam de animarum origine opinionem.

21 Qꝫ de animaꝝ origine opiniones indefinite relinquēdę sint: quantū ve intersit de creatore et creaturis aliter ꝙ̄ se res habet sentire: et quomō diuinę auctoritati cedendum sit.

22 Qꝫ nihil qđ naturaliter inest animę/ deputari possit in reatum: ⁊ quādo ignorātia excuset.

23 Cur paruuli hic corporis varios cruciatus perferant/ cum mali nihil fecerint: aut quare nascantur subito morituri: quale de ipsis iudicium futurum: et quid ipsis nondũ cognoscentibus prosit baptismus: pecora insuper cur tanta patiantur incommoda/ quę nihil meruerunt mali/ nihil sperant boni: et quomodo oĩs creaturę motus et species creatoris vnitatem insinuant.

24 An homo creatus sit sapiẽs/ aut stultus: et q̃d stulticia/ quis ve recte stultus dici possit: in quo pręterea homo anteq̃ꝫ sapiens sit/ ⁊ postq̃ꝫ iã sapiens factus est peccat: mediũq̃ꝫ inter sapientiam et stulticiã esse conuincitur.

25 Q̃ꝫ in voluntate non sit ab obiectis non moueri: in eius tamen potestate situm est assentire vel dissentire: et quo obiecto motus peccauit diabolus qui hominẽ seduxit: et quãta sit pulchritudo lucis ęternę.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ ꝺ libero arbitrio liber tertius incipit.

Unde/ aut si naturalis/ et quõ culpabilis sit mot⁹ animi/ quo ab incõmutabili ad cõmutabilia mouetur: Capi. I.

A Euo. Quoniam satis mihi manifestũ est inter bona/ ⁊ ea quidem non minima numerandã esse liberam voluntatẽ: ex quo etiam fateri cogimur eã diuinitus datam esse/ dariq̃ꝫ oportuisse: iã si opportunũ existimas/ cupio ꝑ te cognoscere/ vnde ille motus existat/ quo ipsa volũtas auertit a cõmuni atq̃ꝫ incõmutabili bono: et ad ꝓpria vel aliena/ vel infima/ atq̃ꝫ oĩa cõmutabilia conuertitur bona. Aug⁹. Quid eñ opus est hoc scire? Euo. Quia si ita data est/ vt naturalem habeat istum motũ/ iam necessitate ad hęc cõuertitur/ neq̃ꝫ vlla culpa deprehendi potest/ vbi natura necessitasq̃ꝫ dominat. Aug⁹. Placet ne tibi iste mot⁹/ an displicet? Euo. Displicet. Aug⁹. Reprehẽdis ergo eũ? Euo. Utiq̃ꝫ reprehendo. Aug⁹. Reprehendis igitur animi motũ inculpabilẽ? Euo. Inculpabilẽ animi motũ nõ reprehendo: sed nescio an vlla culpa sit/ relicto incõmutabili bono ad cõmutabilia cõuerti. Aug⁹. Reprehendis q̃ꝫ qȯ nescis. Euo. Noli ꝟbo ꝑmere: Ita eñ dixi: Nescio an vlla culpa sit: vt itelligi voluerim sine dubio culpã esse: Nã hoc ꝟbo qȯ dixi/ nescio/ sat⁹ ꝑfecto irrisi dubitationem de re manifesta. Aug⁹. Uide quid sit certissima ꝟitas/ quę te coegit tã cito obliuisci quod pauloante dixisti. Si eñ natura vel necessitate iste motus existit/ culpabilis esse nullo pacto potest: Tu vero esse culpabilem ita firmissime tenes/ vt dubitationẽ de hac re tam certa etiam irridendam putaueris. Cur ergo tibi vel affirmãdum/ vel certe cum aliqua dubitatione dicendum visum est/ quod perspicue falsum esse ipse conuincis? Dixisti eñ: Si ita data est voluntas libera/ vt naturalem habeat istum motum: iam necessitate ad hęc conuertitur: neq̃ꝫ vlla culpa deprehendi potest/ vbi natura necessitasq̃ꝫ dominat: Nullo modo autẽ dubitare debuisti nõ esse ita datã/ quando istum motũ culpabilem esse non dubitas. Euo. Ego ipsum motũ culpabilem esse dixi: et ideo mihi displicere et reprehendendũ esse dubitare non possum: B Animã vero quę isto motu ab incõmutabili bono ad cõmutabilia detrahit/ nego esse culpandã si eius natura talis est/ vt eo necessario moueatur. Aug⁹: Cuius ẽ iste motus/ quẽ profecto culpandũ esse concedis? Euo. In animo eũ video: sed cuius sit nescio. Aug⁹. Nunquid negas eo motu aĩam moueri? Euo. Nõ nego. Aug⁹: Negas ergo motum quo mouet lapis motum esse lapidis? Neq̃ꝫ eñ illum dico motum quo eum nos mouem⁹/ vel aliqua vi aliena mouetur: veluti cum in cęlum iacitur: sed eum quo ad terram nutu suo mergit et cadit. Euo. Non equidẽ nego motum/ quo ita vt dicis inclinatur ⁊ ima petit/ motum esse lapidis: sed naturalem. Si autem hoc modo etiã illum motũ habet anima/ profecto etiam ipse naturalis ẽ: nec ex eo quo naturaliter mouetur/ recte vituperari potest: quia etiam si ad perniciem mouetur/ naturę tamen suę necessitate compellit. Porro quia istum motũ non dubitamus esse culpabilẽ/ omnimodo negandũ ẽ esse naturalẽ: Et ideo nõ ẽ similis

illi motui quo naturaliter mouetur lapis. Aug⁹. Egimus ne aliquid superioribꝰ duabus disputationibus? Euo. Egimus sane. C Aug⁹. Credo ergo meminisse te in prima disputatione/ satis esse compertū nulla re fieri mentē seruam libidinis/ nisi propria voluntate: Nam neqꝫ a superiore/ neqꝫ ab ęquali eam posse ad hoc dedecus cogi/ quia iiustū ē: neqꝫ ab inferiore/ quia nō potest. Restat igit͛ vt eius sit ꝓprius iste motus/ quo fruendi voluntatem ad creaturam a creatore conuertit: Qui motus si culpę deputatur/ vnde ꝙ dubitat/ irrisione dignus tibi visus est: nō est vtiqꝫ naturalis sed voluntarius: In eoqꝫ similis est illi motui quo deorsum versus lapis fertur: ꝙ sicut iste proprius est lapidis/ sic ille animi. Verūtamen in eo dissimilis/ ꝙ in potestate non habet lapis cohibere motum quo fertur inferius: animus vero dum nō vult/ non ita mouetur/ vt superioribus desertis inferiora deligat: Et ideo lapidi naturalis est ille motus: animę vero iste voluntarius. Hinc est ꝙ lapidem si quis dicat peccare/ ꝙ pondere suo tendit i infima: nō dicam ipso lapide stolidior/ sed ꝓfecto demens iudicatur: Animū vero peccati arguimus/ cum eū cōuincimus superioribus desertis ad fruendū inferiora pręponere. Propterea quid opꝰ est quęrere vnde iste motus existat/ quo voluntas auertitur ab incōmutabili bono ad cōmutabile bonū: cum eū non nisi animi/ ⁊ voluntariū/ et ob hoc culpabilem esse fateamur: omnisqꝫ de hac re disciplina vtilis ad id valeat/ vt eo motu improbato atqꝫ cohibito/ voluntatem nostrā ad fruendū sempiterno bono/ a lapsu temporaliū conuertamus. Euo. Video/ ⁊ quodāmodo tango ac teneo vera esse quę dicis: Nō eñ quicq̄ tā firme atqꝫ intime sentio/ q̄ me habere voluntatē: eaqꝫ me moueri ad aliq̄d fruēdū: quid autem meū dicam prorsus non inuenio/ si voluntas qua volo ⁊ nolo nō est mea: Quapropter cui tribuendū est si quid per illam male facio nisi mihi? Cum eñ bonus deus me fecerit: nec bene aliquid faciam nisi per volūtatem: ad hoc potius datam esse a bono deo satis apparet: Motus autem quo huc atqꝫ illuc volūtas conuertitur/ nisi esset voluntarius/ atqꝫ in nostra potius potestate: neqꝫ laudandus cum ad superiora/ neqꝫ culpandus homo esset cū ad inferiora detorquet quasi quendā cardinē voluntatis: neqꝫ omnino monēdus esset/ vt istis neglectis ęterna vellet adipisci: atqꝫ vt male nollet viuere/ velle autē bene. Hoc autē monendū non esse hominē/ quisquis existimat/ de hominū numero exterminādus ē.

Margin: 3.lib.1. ca.11.b. — 1.Retract. ca.9.k.

Quomodo fieri possit/ vt et deus sit pręscius omnium futurorū: et nos nulla necessitate peccemꝰ: opiniones varię de prouidentia enumerantur et confutant͛: Ca.II.

A Qvę cū ita sint/ ineffabiliter me mouet quomodo fieri possit/ vt ⁊ deus pręscius sit omniū futurorum: et nos nulla necessitate peccemus. Quisquis eñ dixerit aliter euenire posse aliq̄d q̄ deus ante pręsciuit: pręscientiā dei destruere insanissima impietate molit͛. Quapropter si pręsciuit deus peccaturū esse primū hominē/ quod necesse est concedat mihi quisquis mecum omniū futurorum pręscium fatetur deū: Si ergo ita est/ non dico nō eū facere: bonum eñ fecit: nec obesse quicq̄ deo posset peccatū eius quem bonum ipse fecit/ immo in quo faciendo bonitatem suam ostenderat. Ostendit etiam in puniendo iusticiā/ et liberando misericordiā: Non itaqꝫ dico non eū faceret/ sed hoc dico: quoniam peccaturum esse pręsciuerat: necesse erat id fieri/ qđ futurū esse pręsciebat deus. Quomodo est igitur voluntas libera/ vbi tam ineuitabilis apparet necessitas? B Aug⁹. Pulsasti vehementer: misericordia dei assit/ aperiatqꝫ pulsantibus. Verūtamen maximā partem hominum ista quęstione torqueri non ob aliud crediderim/ nisi quia non pie quęrunt: velocioresqꝫ sunt ad excusationē q̄ ad confessionem peccatorū suorum. Aut eñ nullam diuinam prouidentiā pręesse rebus humanis libenter opinantur: duñqꝫ fortuitis cōmittunt casibus/ ⁊ animos ⁊ corpora sua: tradunt se feriendos ⁊ dilaniandos libidinibus/ diuina iudicia negantes/ humana fallentes: eos a quibus accusantur fortunę patrocinio propulsare se putāt: Quam tamen cęcam effingere ac pingere consueuerunt: vt aut meliores ea sint a qua se regi arbitrantur: aut se quoqꝫ cum eadē cęcitate/ et sentire ista fateātur et dicere. Nec eñ talibus absurde etiā concedit͛/ casibus

eos agere omnia quando agendo cadunt. Sed aduersus hanc opinionem plenam stultissimi et dementissimi erroris/satis vt arbitror secũda nostra sermocinatiõe dissertum est. Alij vero ꝗꝗ negare non audeant pręsidere humanę vitę prouidentiam dei: malunt tñ eam vel infirmã vel iniustam vel malã nefario errore credere / ꝗ sua peccata pietate supplici confiteri. Qui omnes si persuaderi sibi paterentur/ vt cũ de optimo et iustissimo et potentissimo cogitant/bonitatem et iusticiam et potentiam dei/ longe maiorem superioremq́ esse crederent / ꝗ quod cogitatione concipiũt: considerantesq́ semetipsos/gratias deo se debere intelligerent/ etiam si aliquid inferius eos voluisset esse ꝗ sunt: omnibusq́ ossibus et medullis conscientię suę clama-
Ps.40. rent: Ego dixi domine miserere mei: cura animã meam quia peccaui tibi: Ita certis itineribus diuinę misericordię in sapientiam ducerentur: vt neq́ inuentis rebus inflati/neq́ non inuẽtis turbulenti/ ꝛ cognoscendo instructiores fierent ad viuendũ/et ad quęrendũ ignorãdo mitiores. Tibi vero cui iam hoc persuasum esse non dubito: vide ꝗ facile de tam magna quęstione respondeam/ cũ mihi prior interrogãti pauca responderis.

Q͛ omĩa quę deus prescíuit necessario eueniat: nihil autem tam in nostra potestate/ ꝗ ipsam volũtatem nostram: et ꝓpterea eam nobis liberam esse: Ca.III.

A Erte enim hoc te mouet /ꝛ hoc miraris/ quomodo non sint contra-
C ria ꝛ repugnantia: vt et deus pręscius sit omniũ futurorum: et nos non necessitate/ sed volũtate peccemus. Si enim ꝑscius est deus inquis peccaturũ esse hominem: necesse est vt peccet: Si autem necesse est: non ergo est in peccando voluntatis arbitrium/ sed potius ineuitabilis et fixa necessitas. Qua ratiocinatiõe hoc videlicet ne ꝯficiaẽ/times: vt aut deus futurorum oĩm pręscius impie negetur: aut si hoc negare non possumus/ fateamur non voluntate/ sed necessitate peccari. An aliquid aliud te mouet? Euo. Nihil interim aliud. Aug⁹. Res ergo vniuersas quarũ deus est pręscius / nõ volũtate sed necessitate fieri putas. Euo. Omĩno ita fieri puto. Aug⁹. Expergiscere tandẽ/teq́ ipsum paululũ intuere: ꝛ dic mihi si potes/ qlẽ sis habiturus cras voluntatẽ: vtrum peccandi/an recte faciẽdi? Euo. Nescio. Aug⁹. Quid/ deũ itidẽ nescire hoc putas? Euo. Nullo modo id putauerim. Aug⁹. Si ergo voluntatẽ tuam crastinam nouit/ et oĩm hoĩm/ siue qui sunt / siue q̃ futuri sunt futuras pręuidet voluntates: multo magis pręuidet quid de iustis impijsq́ facturus sit. Euo. Prorsus si meorũ operũ pręscium deum dico: multo fidentius eũ dixerim pręscire opera sua: et quid sit facturus/ certissime pręuidere. Aug⁹. Nonne igitur caues/ne tibi dicatur: etiã ipsũ quęcunq́ facturus est/ non voluntate sed necessitate facturum/ si omnia quorum deus pręscius est necessitate fiunt/non volũtate? Euo. Ego cum dicerem necessitate vniuersa fieri quę deus futura pręsciuit/ea sola intuebar quę in creatura eius fiunt: non autem quę in ipso: Non eñ ea fiunt/ sed sunt sempiterna. Aug⁹. Nihil ergo in B
sua creatura operatur de⁹? Euo. Iam semel statuit queadmodũ feratur ordo eius vniuersitatis quam condidit: Neq́ enim aliqd noua volũtate administrat. Aug⁹. Nunquid neminẽ beatum facit? Euo. Facit vero. Aug⁹. Tũc vtiq́ facit qñ ille fit. Euo. Ita est. Aug⁹. Si igiẽ/ v͛bi gratia/ post annũ beatus futurus es/ post annum te beatũ facturus est. Euo. Etiaꝫ. Aug⁹. Iam ergo pręscit hodie/ quid post annum facturus ẽ. Euo. Semꝑ hoc ꝑsciuit: Nũc quoq́ hoc cum pręscire consentio/ si est ita futurum. Aug⁹. Dic quęso: num tu creatura eius non es/ aut tua beatitudo nõ in in te fiet? Euo. Immo et creatura eius sum: ꝛ in me fiet ꝙ beatus ero. Aug⁹. Nõ ergo voluntate/sed necessitate in te fiet beatitudo tua deo faciente: tu ergo inuitus beatus es? Euo. Voluntas illius mihi ẽ necessitas: Si eñ mihi esset potestas vt essem beatus/iam profecto essem: Volo eñ etiam nunc et non sum: quia nõ ego/sed ille me beatum facit. Aug⁹. Optime de te 1. Retract. ca.9.l.
veritas clamat: Non enim possum aliud sentire esse in potestate nostra/ nisi qđ cum volumus facimus: Quapropter nihil tam 1. Retract. ca.9.c.
in nostra potestate / ꝗ ipsa voluntas est. 2. sen. dis. 28.
Ea enim prorsus nullo interuallo mox vt ca. aliþ.
volumus ꝑsto est. Et ideo recte possumus 2. sen. dis. 41. ca. si autem

dicere: non voluntate viuimus/ sed neces-
sitate: aut non voluntate morimur/ sed
necessitate: et si quid aliud huiusmodi. Nõ
voluntate autem volumus: quis vel dely-
rus audeat dicere? Quobrem ꝗuis pręsci-
at deus nostras volũtates futuras: nõ ex
eo tamen conficitur/ vt non voluntate ali-
quid velimus: Nam et de beatitudine qđ
dixisti/ non abs teipso beatum fieri: ita di-
Nota egre- xisti/ ꝗsi hoc ego ↑narrauerim: Sed dico/ cũ
gerim. futurus es beatus/ non te inuitum/ sed vo-
lentem futurum. Cum igitur pręscius de-
us sit futurę beatitudinis tuę: nec aliter ali-
quid fieri possit ꝗ ille pręsciuit: alioquin
nulla pręscientia est: non tamen ex eo co-
gimur sentire quod absurdissimũ est/ et lon
ge a veritate seclusum: non te volentẽ be-
atum futurum. Sicut autem voluntatem
beatitudinis cum esse cęperis beatus/ nõ
tibi aufert pręscientia dei/ quę hodie de tua
futura beatitudine certa est: sic etiam vo-
luntas culpabilis/ si qua in te futura est: nõ
propterea voluntas non erit/ quoniá de-
us eam futuram esse pręsciuit. Attẽde enĩ
quęso quanta cęcitate dicatur: si pręsciuit
deus futuram voluntatẽ meá: quoniã ni-
hil aliter potest fieri ꝗ pręsciuit: necesse est
vt velim quod ille pręsciuit: si autẽ neces-
se est/ non iam voluntate/ sed necessitate id
C me velle fatendũ est. O stulticiam singula-
rem: Quomodo ergo nõ potest aliud fie-
ri ꝗ pręsciuit deus/ si voluntas non erit:
quam voluntatẽ futuram ille pręsciuerit?
Omitto illud ęque monstruosũ/ quod pau
lo ante dixi: eundem hominẽ dicere necesse
est/ vt ita velim: qui necessitate supposita
auferre nitit voluntatem. Si enĩ necesse est
vt velit: vnde volet cum volũtas nõ erit?
Quod si non hoc modo dixerit/ sed dixe-
rit se/ quia necesse est vt velit/ ipsam volũ-
tatem in potestate non habere: occurretur
ex eo quod ipse dixisti/ cum quęrerẽ: vtrũ
inuitus beatus sis futurus: Respondisti enĩ
ꝗ iam esses beatus/ si potestas esset in te:
velle enĩ te/ sed nondum posse dixisti. Ubi
ego subieci de te clamasse veritatem: Non
enĩ negare possumus habere nos potesta-
tem/ nisi cum nobis quod volumus deest:
Dum autem volumus/ si ipsa voluntas de-
est nobis/ non vtiq volumus. Quod si fieri
non potest: vt dum volumus nõ velimus:
adest vtiq voluntas volentibus: Nec ali-

ud quicꝗ ẽ in potestate/ nisi quod volenti-
bus adest. Uoluntas igitur nostra nec vo-
luntas esset/ nisi esset in nostra potestate.
Porro quia est in potestate/ libera est no-
bis: Non enim est nobis liberum quod in
potestate nõ habemus/ aut potest nõ esse
quod habemus. Ita fit vt et deum nõ ne-
gemus esse pręscium omniũ futurorum: et
nos tamen velimus quod volumus. Cum
enĩ sit pręscius voluntatis nostrę/ cuius est
pręscius/ ipsa erit. Uolũtas ergo erit: quia
voluntatis est pręscius. Non igitur ꝑ eius
pręscientiam mihi potestas adimitur: quę
propterea mihi certior aderit/ quia ille cu-
ius pręscientia non fallitur/ affuturam mi-
hi esse pręsciuit. Euo. Ecce iam non nego
ita necesse esse fieri quęcunq pręsciuit de-
us: et ita eum peccata nostra pręscire/ vt ma-
neat tamen nobis voluntas libera/ atq in
nostra posita potestate.

Qr non aduersentur/ prescien-
tia dei/ et nostrum liberum arbi-
trium: quoniam deus neminem
ad peccandum cogit: preuidet au-
tem eos qui propria volũtate pec
cabunt: quos et iuste iudicabit:

q Uid ergo te (Ca. IIII. Aug.
mouet? An forte oblitus quid pri
ma nostra disputatio peręgit/ ne-
gabis nullo cogente/ aut superiore/ aut in-
feriore/ aut ęquali: sed ea nos volũtate pec
care? Euo. Nihil horum prorsus audeo ne-
gare. Sed tamẽ fateor/ nondũ video quo-
modo sibi non aduersentur hęc duo: pręsci
entia dei de peccatis nostris/ et nostrum in
peccando liberum arbitriũ: Nam et iustum
deum necesse est fateamur et pręsciũ. Sed
scire vellem/ qua iusticia puniat peccata/
quę necesse est fieri: Aut quomodo non sit
necesse fieri/ quę futura esse pręsciuit: Aut
quomodo non creatori deputádũ ẽ/ quic-
quid in eius creatura fieri necesse ẽ. Aug.
Unde tibi videtur aduersũ esse liberũ ar-
bitrium nostrũ pręscientię dei: Quia pręsci-
entia est: an quia dei pręscientia est? Euo.
Quia dei potius. Aug. Quid ergo/ si tu
pręscires peccaturũ esse aliquem/ non esset
necesse vt peccaret? Euo. Immo necesse
esset vt peccaret: Non enĩ aliter esset pręsci
entia mea nisi certa pręscirẽ. Aug. Nõ igi-
tur quia dei pręscientia est/ necesse est fieri
quę pręscierit/ sed tantũmodo quia pręscientia

est: Que si non certa prenoscit/ vtiqꝫ nul-
la est. Euo. Consentio: Sed quorsū ista?
Aug⁹. Quia nisi fallor/ non continuo tu
peccare cogeres quem peccaturū esse pre-
scires. Neqꝫ ipsa prescientia tua peccare eū
cogeret: quis sine dubio peccaturus esset:
Nō eñ aliter id futurum esse prescires. Si-
cut itaqꝫ non sibi aduersant hec duo/ vt tu
pscientia tua noueris quod alius sua volū-
tate facturus est: ita deus neminē ad pec-
candum cogens/ preuidet tamen eos qui
ppria voluntate peccabunt. Cur ergo nō
Al. t vindicet t iudicet iustus/ que fieri non cogit pscius?
Sicut eñ memoria tua nō cogis facta esse
que preterierūt: sic deus prescientia sua nō
cogit facienda que futura sunt. Et sicut tu
quedā que fecisti meministi/ nec tamē que
meministi oīa fecisti: ita deus oīa quo-
rum ipse auctor est prescit: nec tamen om-
niū que prescit ipse auctor est. Quoꝝ autē
nō est malus auctor/ iustus ē vltor. Hinc er-
go iam intellige/ q̄ iusticia de⁹ pctā puniat:
q̄ que nouit futura nō facit: nā si ppterea
nō debet retribuere suppliciū peccantib⁹/
q̄ puidet peccaturos: nec recte facientibus
debet pmia retribuere/ q̄ ꝛ recte facturos
nihilomin⁹ puidet: Immo vo fateamur et
ad prescientiā eius ptinere/ ne qd eū lateat fu-
turorū: ꝛ ad iusticiā/ vt pctm q̄ voluntate
cōmittit: ita iudicio eius impune non fiat/
sicut pscientia non cogit fieri.

Q animę etiam peccatis sordi-
date/ meliores sint omni corpore/
etiam luce visibili: nec dicendum
melius fuisse vt non essent: nec ali
ter fieri debuisse: quicquid etiam
vera ratiōe melius occurrit/ deus
fecit: nec eas quas in peccandi vo
luntate mānsuras presciuit/ minus
curare debuit: Ca. v.

A Am illō quod tertio loco posuisti:
quomodo nō creatori deputandū
sit/ quicqd in eius creatura fieri ne-
cesse ē: regula illa pietatis facile nō immo-
uebit: quā meminisse nos conuenit/ grati-
arumactiōes nos debere creatori nostro.
Cuius pfecto largissima bonitas iustissi-
me laudaret/ etiam si aliquo inferiore cre-
aturę gradu nos cōdidisset. Quis eñ ani-
ma nostra peccatis tabefacta sit: sublimior
est tamen ꝛ melior q̄ si in hanc lucē visibi-
lem verteret. Et vides pfecto de huius lu-
cis eminentia/ quantū laudent animę deū
etiā corpis sensibus deditę. Quapropter
non te iam moueat/ q̄ vituperantur ani-
mę peccatrices: vt dicas in corde tuo/ meli-
us fuisse si non essent: In sui eñ compara-
tione vituperant dū cogitat q̄les essent si
peccare noluissent. Institutor tñ earū de⁹
pclarissime p humana facultate laudādus
est: nō solū qm̄ peccātes eas iuste ordinat/
sed etiā q̄ tales instituit/ vt etiaꝫ peccatis
sordidatę/ nullo modo lucis corporalis di-
gnitate superent: de q̄ tñ iure laudat. Illō B
qꝫ moneo caueas/ ne forte non dicas qdē
meli⁹ fuisse vt nō essent/ sed dicas aliter fi-
eri eas debuisse. Quicquid eñ tibi vera ra
tione melius occurrerit: scias fecisse deum
tanq̄ bonoꝝ omniū conditorē. Non ē au-
tē vera ratio/ sed inuida infirmitas/ cū ali-
quid melius faciendū fuisse cogitaueris: iā
nihil aliud inferius velle fieri: tanq̄ si per-
specto cęlo/ nolles terrā factā eēt vnq̄ om Al. t nunque
nino. Recte eñ reprehēderes/ si ptermisso
cęlo/ terram factā videres: quoniā diceres
ita eam fieri debuisse/ sicuti posses cogita-
re cęlū. Cum ergo etiā illud ad cuius speci-
em volebas terram pducere/ factum esse p-
spiceres: non autem hoc terrā/ sed cęlū vo-
cari: credo q̄ re meliore non fraudat⁹ vt in-
ferior quoqꝫ aliqua fieret/ et terra esset/ ne-
quaq̄ inuidere deberes. In qua terra rur-
sus sm̄ partes eius tanta ē varietas/ vt ni-
hil quod ad terrę ptinet speciē cogitāti oc-
currat/ qō non in tota eius mole deus om
niū conditor fecerit. Nāqꝫ a terra feracissi-
ma ꝛ amęnissima vsqꝫ ad salsissimā et infę-
cundissimā ita gradatim p medias perue-
nitur/ vt nullā reprehēdere audeas/ nisi in
compatiōe melioris. Atqꝫ ita p oīes gra-
dus laudis ascendas/ vt qō summū genus
terrę inueneris/ t cęlū tñ esse nolis. Iā vo Al. t nolis
inter totā terrā et cęlū quāta distantia est:
Interponunt eñ humida flabilisqꝫ natu-
ra: Atqꝫ ex his q̄ttuor elementis/ alię innu
merabiles nobis/ numeratę autē deo rerū
species formęqꝫ variant. Potest ḡ esse ali- C
quid in reꝝ natura/ quod tua ratione non
cogitas: Non esse autem quod vera rati-
one cogitas/ nō potest. Neqꝫ eñ tu potes
aliquid melius in creatura cogitare/ quod
creaturę artificē fugerit. Humana quippe
anima naturaliter diuinis ex quibus pen-
det connexa rationibus/ cum dicit: melius

hoc fieret ꝙ̃ illud: si verũ dicit ⁊ videt qđ
dicit/in illis quibus connexa ẽ rationibus
videt. Credat ergo deum fecisse/quod ve/
ra ratione ab eo faciendum fuisse cogno/
uit:etiam si hoc in rebus factis non videt.
Quia etiam si celũ oculis videre nõ pos/
set: ⁊ tamen ratione vera tale aliquid faci/
endum fuisse colligeret: credere debuit fa/
ctum esse/ꝙ̃uis id oculis nõ videret: Non
eñ cogitatione videret fuisse faciendũ/ ni/
si in his rationibus quibus facta sunt om/
nia. Quod autẽ ibi non est/tam nemo po/
test veraci cogitatione videre ꝙ̃ nõ est ve/
rum. In eo plerīꝙ̃ homines errant: quia
meliora cum mente conspexerint/nõ in se/
dibus cõgruis ea oculis querunt: Veluti si
quisꝙ̃ perfectã rotunditatẽ ratione com/
prehendẽs/stomachet̃ ꝙ talem i nuce non
inuenit/si nullũ vnꝙ̃ corp⁹ rotũdũ p̃ter hu/
D iuscemodi poma conspexit. Nam ita qui/
dam cum ratione verissima videant meli/
orem esse creaturã: que ꝙ̃uis habeat libe/
ram voluntatem/ deo tamen semp infixa/
nunꝙ̃ peccauerit: intuentes peccata homi
num/non vt peccare desinant/ sed quia fa/
cti sũt dolent/dicentes: Tales nos faceret
vt semp incõmutabili eius veritate ꝑfrui/
nunꝙ̃ autẽ peccare vellemus. Nõ clamẽt/
non succenseant: quia neꝙ̃ ipsos ideo co/
egit peccare/ quia fecit: quib⁹ potestatem
vtrum vellent dedit: et sunt tales quidam
angeli/qui neꝙ̃ peccauerũt vnꝙ̃/neꝙ̃ pec
caturi sunt: Quobrem si te delectat creatu/
ra/ que perseuerantissima voluntate non
peccat: nõ est dubitandũ ꝙ eam peccãti re/
cta ratiõe preponas: sꝫ sicut eã tu cogitati
one preponis/sic eaꝫ creator deus ordina/
tione preposuit. Crede esse talẽ in superi/
oribus sedibus/et in sublimitate celorum:
quia si bonitatẽ conditor prebuit ad eam
condendã/cuius preuidit futura peccata:
nullo modo nõ preberet eam bonitatẽ vt
creaturã conderet/quam peccaturã nõ esse
presciuit. Habet eñ illa sublimis perpetu/
am beatitudinẽ suam/ in perpetuũ fruens
creatore suo/quam perpetua tenẽde iusti/
cie voluntate ꝓmeretur. Habet deinde or/
dinem suum etiam ista peccatrix/ amissa i
peccatis beatitudine/ sed nõ dimissa recu/
perande beatitudinis facultate: que profe
cto superat eam/quã peccandi ꝑpetua vo/
luntas tenet: Inter quam ⁊ illam priorem
ꝑ ꝑmanentẽ i volũtate iusticie/ hec medi/
etatem quandã demonstrat/ que ꝑ penitẽdi
humilitate altitudinẽ suam recipit. Nam
neꝙ̃ ab illa creatura quam presciuit deus
non solũ peccaturam/ sed etiã in peccandi
voluntate mansurã/abstinuit largitatẽ bo
nitatis sue vt eam non conderet. Sicut eñ
melior est vel oberrans equus ꝙ̃ lapis: ꝓ/
pterea nõ oberrãs/quia ꝓprio motu ⁊ sen
su caret: ita est excellentior creatura que li/
bera voluntate peccat/ ꝙ̃ que ꝓpterea nõ
peccat/ quia nõ habet liberam voluntatẽ.
Et sicut laudarẽ vinum in suo genere bo/
num: in quo vino inebriatũ hominẽ vitu/
perarẽ: ⁊ tamẽ eundẽ hominẽ iam vitupe/
ratũ et adhuc ebrium/ laudato illi vino de
quo ebrius fact⁹ ẽ anteponerẽ: Ita corpo/
ralis creatura in suo gradu iure laudanda
est/ cũ illi vituperãdi sint qui ei⁹ immode/
rato vsu a veritatis ꝑceptione auertũtur:
ꝙ̃uis ĩdẽ rursus iam ꝑuersi ⁊ quodãmodo
temulenti/eidẽ creature in ordine suo lau/
dabili/cuius auiditate euanuerũt: nõ iam
merito vitioꝝ/ sed adhuc nature dignita/
te preferunt. Quia igit̃ omis anima omni E
corpore ẽ melior: omnisꝙ̃ peccatrix anima
quocunꝙ̃ ceciderit/nulla cõmutatione cor
poris efficitur: nec omnino illi aufertur ꝙ
anima est: et ideo nullo pacto amittit/ꝙ
corpore est melior. In corporibus autem
lux tenet primũ locum: consequẽs ẽ vt pri/
mo corpori anima extrema preponat̃: fieri
ꝙ̃ possit/vt corpori alicui⁹ anime aliquod
aliud corpus anteferatur: vt autẽ ipsi an/
me/nullo modo. Cur ergo nõ laudetur de/
us/⁊ ineffabili predicatione laudetur: qui
cum fecerit eas que in legibus essent iusti/
cie ꝑmansure/fecit etiã alias animas quas
vel peccaturas/vel in peccatis etiam perse
ueraturas esse preuidebat: cum ⁊ tales ad/
huc meliores sint eis/ que quoniam nullũ
habent rationale ac liberũ voluntatis ar/
bitrium/ peccare non possunt? Que tamẽ
adhuc etiam ipse meliores sunt ꝙ̃ corpoꝝ
quorumlibet quamlibet splendidissimus
fulgor/ quẽ pro ipsius summi dei substan/
tia quidaꝫ/ꝙ̃uis cum magno errore vene/
rantur. Quod si in ordine corporearũ cre/
aturarũ ab ipsis siderũ choris vsꝙ̃ ad nu/
merum capillorum nostrorũ/ ita gradatim
bonarum rerum pulchritudo contexit̃/ vt
imperitissime dicat̃: quid est hoc? vt quid

hoc? Omnia enim ordine suo creata sūt: quā-
tum imperitius de quacunqȝ anima dicit:
quę ad quantamlibet sui decoris diminu-
tionē defectumqȝ puenerit: omniū corpo-
rum dignitatē sine vlla dubitatione supe-
F rauit. Aliter enim ęstimat ratio: aliter vsus.
Ratio ęstimat luce veritatis / vt recto iudi-
cio subdat minora maioribus: Usus autē
consuetudine cōmoditatis plęrunqȝ incli-
nat: vt ea pluris ęstimet quę veritas mino
ra esse conuincit. Cum enim corpora cęlestia
corporibus terrestribus magna differētia
ratio pręponat: quis tamen carnalium ho
minum non mallet vel plura deesse in cę-
lo sidera / q̄ꝫ vnam arbustulam i agro suo:
aut vaccā in armento? Sed sicut ętate ma
iores homines vel omnino contemnunt /
vel certe patienter corrigenda expectant
iudicia paruulorum: qui exceptis quibus-
dam quorū amore lętant / quēlibet homi-
num cęterorum mori malint q̄ꝫ passerē su-
um: et multo magis si homo sit ille terribi-
lis: passer autē canorus et pulcher. Ita hi
qui prouectu animi ad sapiētiam profece-
runt / imperitos rerum existimatores cum
inuenerint deum laudātes in creaturis mi-
noribus / qui eas carnalibus suis sensibus
accōmodatius adhibēt: in sup̄ioribus vero
atqȝ melioribus: partim cum non laudan-
tes / min⁹ ve laudātes: partim etiā vitupa-
re aut emendare conantes: partim non cre
dētes q̄ earum ille sit conditor: taliū iudi-
cia vel omnino contemnere / si corrigere ne-
queunt: vel donec corrigant / ęquo animo
tolerare ac sustinere consuescant.

Quis necesse sit fieri peccata q̄
deus p̄sciuit / ipsi tamē deputanda
nō sunt: et q̄ nemo vere dicere po-
terit: mallem non esse q̄ꝫ miser esse:
sed de omnibus et in omnib⁹ gra-
tię sint agende conditori: Ca. VI.

A Quę cū ita se habeant: tantū abest
a vero / q̄ creatori deputāda existi
mant peccata creaturę: q̄uis neces-
se ē fiant / q̄ ipse futura pręsciuit: vt cū tu di
xeris nō te inuenire quomō nō ei deputet
quicquid in eius creatura fieri necesse ē: er
go contra non inueniā modū / neqȝ inueni-
ri posse atqȝ oīno nō esse confirmē / quo ei
deputet quicquid in eius creatura ita fieri
necesse est / vt voluntate peccantiū fiat. Si
enim qs dixerit: nō esse q̄ꝫ miserū me esse mal
lem: Respōdebo: mētiris: Nam et nūc mi-
ser es: nec ob aliud mori nō vis / nisi vt sis:
Ita cum miser nolis esse / esse vis tñ. Age
igitur gratias ex eo quod es volens / vt qd̄
inuitus es auferatur: Volens enim es / et mi-
ser inuitus es. Q si ingrat⁹ es in eo q̄ esse
vis: iure cogeris esse quod non vis. Ex illo
igitur q̄ etiam ingratus habes quod vis /
creatoris laudo bonitatem: Ex illo autem
quod pateris ingratus quod nō vis / ordi-
natoris laudo iusticiā. Si dixeris: Nō ideo B
mori volo q̄ malim miser esse q̄ꝫ omnino nō
esse: sed ne post mortē miserior sim: Respō
debo: Si hoc iniustū est / non sic eris: si au-
tem hoc iustum est / laudemus eum cuius
legib⁹ sic eris. Si dixeris: Unde pręsumā
q̄ si hoc iniustū est / non sic ero? Respōde-
bo: quia si eris in tua potestate / aut miser
non eris: aut tuipse te iniuste regēdo / iuste
eris miser: aut volēdo et non valēdo te iu-
ste regere / non eris in tua potestate: et aut
in nullius eris / aut in alterius. Si in nulli-
us / aut inuitus / aut volēs: Sed inuit⁹ esse
nihil potes / nisi te vis aliq̄ supauerit. Por-
ro nulla vi superari potest / qui est in nullius
potestate. Si autem volēs in nullius eris
potestate: ad hoc ratio recurrit vt sis i tua.
Et aut te iniuste regēdo iuste miser sis: aut
q̄m q̄dlibet volēs eris / habes adhuc vñ gra
tias agas bonitati cōditor⁹ tui. Q si in tua
potestate non eris: aut potētior profecto
aut infirmior te habebit in potestate. Q
si infirmior / tua culpa et iusta miseria: Po-
teris enim infirmiorē superare si voles. Si au-
tem potentior te infirmiorem habebit in
potestate: nullo modo tam rectā ordinati-
onē recte iniustam putabis. Verissime igi-
tur dictum est: Si hoc iniustum est / non sic
eris: si autem iustum / laudemus eum cui⁹
legibus sic eris.

Quantum bonum sit / esse / quod
et miseri et beati volunt: et hoc ipsū
amando deo propinquamus: et q̄
oīa eo ipso quo sunt / iure laudāda
sunt: sic em̄ bona sunt: Ca. VII.

Si dixeris: Ideo magis volo vel mi- A
ser esse q̄ꝫ omnino nō esse / q̄ iā sum:
si autē prius q̄ꝫ essem possem con-
suli: eligerē non esse potius q̄ꝫ vt essem mi-
ser: Nūc enim q̄ timeo nō eē cū miser sim / ad
ipsam miseriā p̄tinet: qua nō id volo quod
velle deberē: Nunc vero fateor me quidem

malle vel miserum esse / q̄ nihil : sed tan/
to stultius id volo quanto miserius: Tan/
to miserius autem / quanto verius video
non hoc me velle debuisse: Respondebo:
Caue potius ne hic erres / vbi te videre
verum putas: Nam si beatus esses / vtrꝗ
esse q̄ non esse malles: Et nunc miser cum
sis / mauis tamen esse vel miser / q̄ om/
nino non esse / cum esse nolis miser . Con/
sidera igitur quantum potes: q̄ magnum
bonum sit ipsum esse / quod ⁊ beati ⁊ mise/
ri volunt: Nam si hoc bene consideraue/
ris: videbis te intantum esse miserum / in/
quantū non propinquas ei quod summe
est: Intantum autem putare melius esse /
vt quisꝗ non sit q̄ vt miser sit / inquantū
non vides quod summe est: et ideo tamen
te esse velle: quoniam ab illo es qui sum/
B me est. Si vis itaꝗ miseriam fugere: ama
in te hocipsum / quia esse vis: Si enim ma/
gis magisꝗ esse volueris / ei quod summe
est / ꝓpinquabis: Et gratias age nūc quia
es . Quāuis em̄ beatis sis inferior : supior
tamē es q̄ ea que nō habent vel beatitu/
dinis voluntatem: quorum tamen multa
etiam a miseris laudantur. Omnia tamen
eoipso quo sunt / iure laudanda sunt: quia
eoipso quo sunt / bona sunt. Quanto enim
amplius esse amaueris / tanto amplius vi/
tam eternam desiderabis: teꝗ ita forma/
ri exoptabis / vt affectiones tue non sint
temporales / de temporalium rerum amo/
ribus iniuste et impresse: Que tēporalia ⁊
anteq̄ sint non sunt: ⁊ cum sunt fugiunt: ⁊
cum fugerint non erunt. Itaꝗ cum futu/
ra sunt / nondum sunt: cum autem preteri/
ta sunt / iam non sunt: Quomodo igitur te/
nebuntur vt maneant : quibus hoc est inci
pere vt sint / quod est pergere vt non sint?
Qui autē amat esse / probat ista inquan/
tum sunt: et amat quod semp est. Et si va/
riebatur in amore istorum / munitur in il/
lius: Et si defluebat in amore transeunti/
um: in permanentis amore solidabitur: et
stabit et obtinebit ipsum esse quod vole/
bat / cum timebat nō esse / et stare non po/
terat irretitus amore fugientiū . Non igi/
tur tibi displiceat / immo maxime placeat /
ꝙ mauis esse vel miser / q̄ propterea miser
nō esse / qꝛ nihil eris . Huic em̄ exordio quo
esse vis si adijcias magis / magisꝗ esse / cō/
surgis / atꝗ extrueris in id qđ summe est:
atꝗ ita te ab omni labe cohibebis: q̄ tran
sit vt non sit quod in fine est / ⁊ secū aman/
tis vires subruit. Hinc fiet vt q̄ mauult nō
esse ne miser sit / quia non esse nō potest / re/
stat vt miser sit: Qui aūt plus amat esse q̄
odit miser esse: adijciendo quod amat / qđ
odit excludat. Cū em̄ in suo genere ꝑfecte
esse ceperit / miser non erit.

Qȝ absurdum sit dicere / mallem nō esse q̄ miser esse: nec recte quis eligere potest vt non sit / et de his qui seipsos interimūt: item ī quo sensus et opinio differant: nemo etiam in eo qđ est / bonitati creatoris ingratus sit: Ca. VIII.

Nam illud vide q̄ absurde atꝗ in/ A
conuenienter dicat: Mallem non
esse / q̄ miser esse. Qui em̄ dicit: mal
lem hoc q̄ illud / eligit aliquid: Non esse au
tem non est aliquid / sed nihil: et ideo nullo
pacto potes recte eligere / quando qđ eli/
gas non est. Dicis velle te quidem esse cū
sis miser: sed hoc nō velle debuisse. Quid
igitur velle debuisti? Nō esse inquis. Po/
tius si hoc velle debuisti / hoc est melius.
Quod autem non est / melius esse nō po/
test: Non ergo id velle debuisti: Veracior
ꝗ sensus est / q̄ id non vis / q̄ opinatio per
quā te id velle debuisse arbitraris . Dein/
de quod quisꝗ recte eligit appetendū / cū
ad id ꝑuenerit / necesse est melior fiat. Me/
lior autē esse non poterit qui non erit: Ne/
mo igitur recte potest eligere vt nō sit. Ne/
ꝗ enim moueri nos oportet eorū iudicio /
qui vrgente miseria sese interemerūt. Aut
enim eo confugerunt / vbi melius fore sibi
putarunt: et non est contrariū rationi no/
stre / q̄quo mō putauerint: Aut si nullos se
futuros om̄ino crediderūt: multo minꝰ fal
sa electio nihil eligētiū cōmouebit . Quo/
mō em̄ sequar eligentem / a quo si querам
quid eligat: respondebit / nihil? Nā qui eli/
git non esse: profecto se nihil eligere / etiā si
hoc nolit / respondere conuincit. Verūta/
mē vt de hac tota re si potero dicā qđ sen/
tio. Nemo mihi videtur cū seipsum necat / B
aut quolibet modo emori cupit: habere in
sensu / ꝙ post mortē non sit futurꝰ: tametsi
aliquantū hoc ī opinione habeat: Nā opi
nio aut in errore / aut in veritate ratiocinā/
tis ē / vel credētis: Sensus autem aut con/
suetudine aut natura valet. Posse aūt fieri

vt aliud sit in opinione/ aliud in sensu: vel ex hoc cognoscere facile est/ q plerumq aliud faciendu3 esse credimus/ et aliud facere delectat. Et aliquādo veracior est sensus q̄ opinio/ si illa de errore/ ille de natura ē: velut cum eger plerūq aqua frigida cum non obest/ dulciter delectatur: quam tamē credit si biberet esse nocituram. Aliquando veracior opinio q̄ sensus/ si credit arti medicine obesse frigidam/ cum revera oberit: et tamen bibere delectet. Aliquando vtrunq in veritate est: cum id quod prodest: non solum ita creditur/ sed etiā libet. Aliquando vtrūq in errore est: cum id q̄d nocet/ et prodesse creditur/ et libere non desinit. Solet autem et recta opinio prauam corrigere consuetudinē: et praua opinio rectam depravare naturā: Tanta vis est i dominatu et principatu rationis. Cū ergo quisq credens/ quod post mortē non erit: intolerabilib⁹ tamen molestijs ad totam cupiditatem mortis impellitur/ et decernit atq arripit mortem: in opinione habet errorem omnimode defectionis: in sensu autē naturale desideriū quietis. Quod autem quietū est/ non est nihil: immo etiam magis est q̄ id quod inquietū est. Inquietudo eīn variat affectiōes/ vt altera alteram perimat: quies autē habet constantiam/ in qua maxime intelligitur quod dictum est. Omnis itaq ille appetitus in voluntate mortis est: nō vt qui moritur non sit/ sed vt requiescat intendit. Ita cum errore credat non se futurū: natura tamē quietus esse/ hoc ē magis esse desiderat. Quapropter sicut nullo pacto fieri potest/ vt nō esse aliquē libeat: ita nullo pacto fieri pōt vt ex eo quod est quisq/ bonitati creatoris ingratus sit.

Quod vniuersitatis perfectio exigat/ vt nec omnes creature perfecte sint/ ne eidem peccatrices anime desint: et quare peccans creatura superior/ creaturis inferioribus puniat: et quomodo creatura vna altera diuersimode ornet: Ca. ix.

A Si dixerit: non erat tam difficile aut laboriosum omnipotenti deo/ vt omnia quecunq fecit sic haberent ordinem suū/ vt nulla creatura vsq ad miseriam perueniret: Non eīn hoc aut omnipotens non potuit/ aut bon⁹ inuidit: Respondebo ordinem creaturarū a summa vsq ad infimā gradibus iustis ita decurrere/ vt ille inuideat q̄ dixerit: ista non esset: inuideat etiam ille qui dixerit: ista talis esset. Si eīn talem vult esse qualis ē superior: iam illa est/ et tanta ē/ vt adijci ei non oporteat/ q perfecta est. Qui ergo dicit: etiam ista talis esset: aut perfecte superiori vult addere/ et erit immoderatus et iniustus: aut istam vult iterimere/ et erit malus atq inuidus. Qui autē dixerit: ista non esset: nihilominus erit malus et inuidus/ cum eam nō vult esse/ quā inferiorem laudare adhuc cogitur. Velut si dicat: nō esset luna/ cum etiam lucerne claritatē longe inferiorem/ in suo tamē genere pulchrā: et terrenis tenebris/ sed decoram atq aptā nocturnis visibus/ atq in omnibus p suo modulo vtiq laudabilē/ aut fateatur/ aut stultissime vel contētiose neget. Quomodo ergo recte dicere audebit: luna non esset in rebus: qui si diceret/ lucerna non esset/ deridēdū se esse sentiret. Quod si non dicit: luna non esset: sed qualem solem videt/ talem dicit lunam esse debuisse: nō intelligit nihil aliud se dicere/ q̄ non esset luna/ sed essent soles duo. In quo dupliciter errat: q rerum perfectioni/ et addere aliquid cupit/ cum desiderat alterum solem/ et minuere/ cum lunam vult detrahi. Hic fortasse dicat: ideo nihil se de luna cōqueri: quia splendor eius ita minor est/ vt miser nō sit: de animarum autem non obscuritate/ sed miseria se dolere: sedulo cogitet ita lune splendorem nō esse miserum/ vt nec splendor solis sit beatus. B Quis eīn corpora celestia sint: corpora sunt tamen quantū ad lucem istam pertinet/ que p corporeos oculos sentiri potest: Nulla autē corpa quantū ad sese attinet/ vel beata possunt esse vel misera/ q̄ q̄ beatorum aut miserorum corpora possunt esse. Sed de illis luminibus similitudo adhibita id docet/ quemadmodum corporum differentias contemplando videns alia clariora/ iniuste petis auferri que obscuriora conspexeris/ aut clarioribus adequari: Sed ad perfectionē vniuersitatis referēs oīa: quanto magis minusve inter se clara sunt/ tāto magis cernis esse oīa. Nec tibi occurrit pfecta vniuersitas/ nisi vbi maiora sic p̄sto sūt vt minora nō desint. Sic etiam differentias animarū

cogites:in quibus hoc quoq inuenies/ vt
miseriam quam doles/ ad id quoq valere
cognoscas: vt vniuersitatis pfectioni nec
illę desint animę quę miserę fieri debue/
rũt:quia peccatrices animę esse voluerũt.
Tantũq abest/ vt deus tales facere non
debuerit/ vt etiam cęteras creaturas lau/
dabiliter fecerit/ longe inferiores animis
C miseris. Sed adhuc videtur minus intelli/
gens qd dictum est/habere qd cõtradicat:
Dicit eñ: Si vniuersitatis perfectionẽ cõ/
plet etiã nostra miseria / defuisset aliquid
huic perfectioni/ si beati semper essemus:
Quapropter si ad miseriam nisi peccando
non peruenit anima : etiam peccata no/
stra necessaria sunt perfectioni vniuersita/
tis quã cõdidit deus. Quomodo ergo iu/
ste peccata punit: quę si defuissent/ creatu/
ra eius plena et perfecta nõ esset? Hic re/
spõdetur : nõ ipsa peccata vel ipsam mise/
riã pfectioni vniuersitatis esse necessaria/
sed animas inquantũ animę sunt : q̃ si ve/
lint/ peccãt: si peccauerint / miserę fiũt: Si
eñ peccatis earũ detractis miseria pseue/
rat/aut etiam peccata pręcedit:recte defor
mari dicitur ordo atq administratio vni/
uersitatis. Rursus si peccata fiant/ et desit
miseria/nihilominus dehonestat ordinem
iniqtas. Cũ autẽ nõ peccantib^9 adest bea/
titudo/perfecta est vniuersitas: Cum vero
peccantib^9 adest miseria /nihilomin^9 pfecta
est vniuersitas. Qz aũt ipsę nõ desunt aię/
quas vel peccãtes sequit̃ miseria/vel recte
faciẽtes beatitudo/semp naturis oĩb^9 vni/
uersitas plena atq pfecta est : Nõ eñ pec/
catum ⁊ suppliciũ peccati naturę sunt quę/
dam/sed affectiones naturarũ:illa volun/
taria/ista pęnalis. Sed voluntaria quę in
peccato fit / turpis affectio est : Cui ppter
ea pęnalis adhibetur /vt ordinet eam vbi
talẽ esse non turpe sit/et decori vniuersita/
tis congruere cogat/vt peccati dedec^9 emẽ
det pęna peccati. Hinc fit vt peccãs crea/
tura superior/creaturis inferioribus puni/
atur : quia illę tam sunt infimę / vt ornari
etiam a turpibus animis possint: atq ita
D decori vniuersitatis congruere. Quid eñ
tã magnũ in domo est q̃ homo: et quid tã
abiectũ ⁊ infimũ q̃ cloaca dom^9? Seru^9 ta/
men in tali peccato deiectus/vt mũdandę
cloacę dignus habeat̃/ornat eã etiã turpi/
tudine sua: et vtrũq horum/id est turpitu
do serui/⁊ mundatio cloacę/ iaz coniunctũ
⁊ redactũ in quandã sui generis vnitatem
ita dispositę domui coaptatur atq subte/
xitur/vt ei^9 vniuersitati ordinatissimo de/
core cõueniat: Qui tamen seruus si pecca/
re noluisset/ nõ defuisset domesticę discipli
nę alia puisio/qua necessaria mũdarentur:
Quid itaq tã infimũ in rebus q̃ corpus
omne terrenũ? Hanc tamen corruptibilem
carnem peccatrix anima sic ornat/ vt ei spe
ciem decentissimã pręheat/motumq vita/
lem. Habitationi ergo cęlesti talis anima
nõ congruit per peccatũ: terrestri autẽ cõ/
gruit per supplicium: vt quodlibet elege/
rit/semper sit pulchra vniuersitatis decen/
tissimis partibus ordinata/ cuius ẽ condi/
tor et administrator de^9. Nãq optimę ani
mę cum cũ infimis creaturis habitant / nõ
eas ornant miseria sua quam non habent/
sed vsu earum bono. Si autez peccatrices
animę permittant̃ habitare in sublimibus
locis/inhonestũ est:quia non conueniũt il/
lis quibus nec bene vti possunt/ nec orna/
menti aliquid conferunt: Ideo q̃q̃ orbis
iste terrenus rebus corruptibilibus de/
putatus sit: tamen seruans quantum po/
test imaginem superiorũ/exempla nobis ⁊
indicia q̃dam demõstrare nõ cessat. Si eñ E
bonũ et magnũ aliquẽ virũ hortante ho/
nestatis officio videam^9 ignib^9 quantũ ad
corpus attinet cõcremari : nõ hoc vocam^9
pęnã peccati/ sed fortitudinis/ et patientię
documẽtũ: eũq magis diligim^9/ cũ fędissi/
ma corruptio corporea membra eius absu
mat/ q̃ si nihil huiusmodi pateret̃. Mira/
mur quippe animi naturam mutabilitate
corporis non mutari. At vero crudelissimi
latronis membra cum tali supplicio confi/
ci aspicimus/approbamus ordinẽ legum.
Ornant ergo ambo illa tormenta : sed il/
le merito virtutis/iste peccati: At si post il/
los ignes/ vel etiam ante illos optimũ vi/
rum illum cõmutatum/ ad congruentiam
cęlestis habitationis ad sidera videremus
attolli/ vtiq lętaremur: Si autem scelera/
tum latronẽ/ siue ante suppliciũ/ siue post
suppliciũ/cum eadem malicia voluntatis/
ad sedẽ honoris sempiternã leuari videre/
mus in cęlum / quis nõ offenderetur? Ita
fit vt iferiores creaturas ambo ornare po/
tuerint : superiores autem vnus illorum.
Ex q̃ admonemur aduertere mortalitatẽ

carnis huius: et primū hominem ornaſſe/
vt peccato pęna congrueret: et dominū no
ſtrum vt a peccato miſericordia liberaret.
Non autem ſicut iuſtus potuit in ipſa iu/
ſticia permanens corpus habere mortale:
ita iniquus poteſt dum iniquus eſt/ad im/
mortalitatem peruenire ſanctorū/ ſcilicet
ſublimē et angelicam: non eorum angelo/
1. Corī. 6. a. rum de quibꝰ apoſtolus ait: Neſcitis quia
angelos ſumus iudicaturi/ ſed eorum de
Matth. 22. c. quibus dominus ait: Et erunt ęquales an
gelis dei. Qui eñ ęqualitatem angelorū
deſiderant propter inanem gloriam ſuam:
non ideo volunt ęquales eſſe angelis/ ſed
ſibi. Itaqꝫ in tali voluntate perſeuerātes/
ęquabūtur ſupplicio pręuaricatoribꝰ ange/
lis/poteſtatem ſuam potius ꝙ dei omni/
potentis diligentibꝰ. Talibus enim ad ſi/
niſtrā ꝯſtitutis/ qꝛ nō queſierūt deū per hu
militatis ianuā/ quā i ſeipſo dñs ieſus chri
ſtus oſtēdit/ et imiſericorditer ſupbeqꝫ vixe
Matth. 25. d. rūt/ dicet: Ite i ignē ęternū/ q̄ pręparatus
eſt diabolo ⁊ angelis eius.

Qr diabolus hominem non vi
ſed ſuaſione capiens/ iure ęquiſſi/
mo vendicabat: dei autem filius
non diabolum/ ſed hominem ab
eo deceptum/ nō violento domi/
natu/ ſed lege iuſticię liberauit:

A Um eñ duę ſint origines (Ca. X
c petōrum: vna ſpontanea cogitati/
one/ altera pſuaſione alterius: quo
Pſ. 18. pertinere arbitror quod pphera dicit: Ab
occultis meis munda me domine: ⁊ ab ali/
enis parce ſeruo tuo. Utrūqꝫ voluntariuz
eſt quidem: Nam ſicut ppria cogitatione
non peccat inuitus: ita dum conſentit ma
le ſuadenti/ non vtiqꝫ niſi voluntate con/
ſentit. Sz tamē grauius eſt: nō ſolum nul/
lo ſuadente ppria cogitatiōe peccare/ ſed
etiam ad peccandū alteri p inuidentiā do/
lumqꝫ ſuadere/ ꝙ ad peccādū alterius ſua/
ſione traduci. Seruata ē ergo in vtroqꝫ pec
cato iuſticia dei punientis: Nā et illud ap/
penſum eſt ęquitatis examine/ vt nec ipſi/
us diaboli poteſtati negaret homo/ quē ſi/
bi male ſuadendo ſubiecerat: Iniquū eñ
erat/ vt ei quē ceperat nō dominaret: Nec
fieri vllo modo poteſt/ vt dei ſummi ⁊ veri
pfecta iuſticia: quę vſqꝫquaqꝫ pertēditur:
deſerat etiā ordinandas ruinas peccātiū.
Et tamē quia minus peccauerat homo ꝙ
diabolus: idipſum ei valuit ad reparandā
ſalutē/ qđ ſcꝫ principi huiꝰ mūdi/ partis rec
rū ſcilicet huius mortalis atqꝫ infimę/ hoc
eſt principio omniū peccatorum et prępo/
ſito mortis vſqꝫ ad mortalitatē carnis ad/
dictꝰ eſt. Ita eñ cōſcientia mortalitatis ti
midus/ ⁊ iā a viliſſimis ⁊ abiectiſſimis be/
ſtijs/ vel etiā minutiſſimis/ moleſtias atqꝫ
interitum reformidans/ incertuſqꝫ futuro/
rum/ ⁊ illicitas cohibere lęticias/ ⁊ maxime
ſuperbiam/ cuius perſuaſione deiectus ē:
⁊ q̄ vno vitio miſericordię medicīa reſpul/
tur/ frangere ⁊ edomare ꝯſueuit. Quid eñ
tā opus habēs miſcōia ꝙ miſer? Et qđ tā
indignuz miſericordia ꝙ ſuperbus miſer?
Ex quo factum eſt/ vt illud dei verbū per
quod facta ſunt omnia: et quo fruitur om/
nis angelica beatitudo/ vſqꝫ ad miſeriam
noſtrā clementiā ſuam porrigeret: et ver/
bum caro fieret/ et habitaret in nobis. Sic Ioh. 1. b.
eñ poſſet panē angelorū hō manducare: Pſ. 77.
nondū angelis adęquatꝰ/ ſi panis ipſe an/
gelorꝫ hoibꝰ dignaret adęq̄ri. Nec ſic deſcē B
dit ad nos vt illos deſereret/ ſed ſimul īte/
ger illis/ īteger nobis: illos ītrinſecꝰ paſce/
ns p id qđ deꝰ eſt/ nos forinſecꝰ admonēs
per id quod nos ſumus/ idoneos facit per
fidem/ quos per ſpeciem paſcat ęqualiter.
Quia eñ rationalis creatura vbo illo tan
ꝙ optimo cibo ſuo paſcitur: humana autē
anima rōnalis eſt/ quę mortalibus vincu/
lis peccati pęna tenebat/ ad hoc deminu/
tionis eſt redacta/ vt per coniecturas rerū
viſibilium ad itelligenda inuiſibilia nite/
retur: cibus rationalis creaturę factus eſt
viſibilis: nō cōmutatiōe naturę ſuę/ ſꝫ ha/
bitu mortalitatꝭ nrę: vt viſibilia ſectātes/
ad ſe īuiſibilem reuocaret. Sic eū aīa/ quē
ſuperbiens intus reliquerat/ foris humilē
inuenit: imitatura eius humilitatē viſibi/
lem: et ad inuiſibilem altitudinē reditura.
Atqꝫ verbū dei vnicꝰ dei filius/ diaboluꝫ
quem ſemp ſub legibus ſuis habuit et ha/
bebit: homine indutus/ etiā homini ſubiu
gauit: nihil ei extorquēs violēto domina/
tu/ ſed ſuperans eū lege iuſticię: vt quoniā
fęmina decepta/ ⁊ deiecto p fęminam viro/
oēm prolē primi hominis tanꝙ peccatricē
legibus mortis/ malicioſa quidē nocēdi cu
piditate/ ſed tamē iure ęquiſſimo vendica/
bat: tādiu poteſtas eius valeret/ donec in/
terficeret iuſtū/ in q̄ nihil dignū morte poſ/

set ostendere: nō solū quia sine crimine occisus est, sed etiā quia sine libidine natus: cui subiugauerat ille q̄s ceperat: vt quicq̄d inde nasceretur tanq̄ sue arboris fructus, praua quidē habendi cupiditate, sed tamē nō iniquo possidendi iure retineret. Iustissime itaq̄ dimittere cogitur credentes in eū, quē iniustissime occidit: vt et q̄ tēporaliter moriuntur, debitū exoluant: τ q̄ semper viuunt, in illo viuant, qui p eis q̄d nō debebat exoluit: quibus autem infidelitatis perseuerantiā persuasisset, iuste secū haberet in ppetua dānatione consortes. Ita factum est, vt neq̄ diabolo p vim eriperetur homo, quem nec ipse vi, sed psuasione ceperat: et qui iusto plus humiliatus ē vt seruiret cui ad malū consenserat: iuste per eum cui ad bonū cōsensit liberaret: q̄ minus iste in consentiendo, q̄ ille i male suadendo peccauerat.

Ps. 68.

Qd angeli non peccantes τ anime peccatrices, diuersimode vniuersitatis perfectionem ornent: et quomō spiritales creature et coniunguntur et distinguunt: τ qualiter anima peccatrix sit melior corpore celesti: Ca. xi.

A Naturas igit omnes deus fecit: nō n solū in virtute atq̄ iusticia pmansuras, sed etiā peccaturas: non vt peccarēt, sed vt essent ornature vniuersū, siue peccare, siue non peccare voluissent. Si enim rebus deessent anime que ipsum fastigiū ordinis in vniuersa creatura sic obtinerēt: vt si peccare voluissent, infirmaret τ labefactaret vniuersitas, magnū quiddā deesset creature: Illud em̄ deesset, q̄ remoto stabilitas rerū atq̄ connexio turbaret. Tales sunt optime τ sancte τ sublimes creature celestiū vel supercelestiū potestatū: quibus solus deus imperat: vniuersus autem mūdus subiect⁹ est. Sine istaꝝ officijs iustis atq̄ pfectis esse vniuersitas nō pōt. Itē si deessent, que siue peccarent, siue nō peccarēt, nihil vniuersitatis ordini minueretur, etiā si plurimū deesset: Anime sunt em̄ rationales, et illis superioribus officio quidē impares, sed natura pares: quibus adhuc inferiores sunt multi, et tamen laudabiles a summo deo constitutarū rerum gradus. Illa ergo natura sublimioris officij est: que non solū si non esset, sed etiam si peccaret, minueret ordinē vniuersitatis. Inferioris officij est ista: q̄ tm̄modo si non esset: nō autem si peccaret, aliquid min⁹ haberet vniuersitas. Illi data ē potentia omnia continendi officio pprio: quod rerum ordini deesse non posset: Nec ideo in bona voluntate pmanet, quia hoc accepit officium: sed ideo accepit, quoniā ab illo qui dedit pmansura preuisa est. Nec tamē sua maiestate continet omnia, sed inherendo illius maiestati et eius imperijs deuotissime obtemperando: a quo, et p quem, et in quo facta sunt omnia: Huic autē datum est quidē nō peccanti potentissimū officiū cōtinendi omnia: non tamen pprium, sed cū illa tanq̄ ei que peccatura pcognita ē. Habent sane spiritalia queq̄ inter se et cōiunctionē sine cumulo, et seiunctionē sine diminutione: vt neq̄ adiuuaret illa in actionis sue facilitate, cū hec sibi piūgeret: neq̄ difficilior illi actio fieret, si hec officiū suū peccando desereret. Non em̄ locis et mole corporum, sed parilitate affectuū iungi, et disparilitate seiungi possunt spiritales creature: quis corpora sua queq̄ possideant. In corporibus autē inferioribus atq̄ mortalib⁹ post peccatū ordinata, regit corpus suum: nō oīmodo p arbitrio, sed sicut leges vniuersitatis sinunt: Nec ideo tamen talis anima inferior est corpore celesti: cui corpori etiā corpora terrena subiecta sunt. Pannosa q̄ppe vestis damnati serui multo est inferior veste bene meriti: τ in honore magno apud dominū cōstituti: sed ipse seruus melior est qualibet veste preciosa: quia homo est. Illa ergo inheret deo: et in celesti corpe angelica potestate, etiam terrestre corp⁹ ornat τ regit, sicut iubet ille cuius nutū ineffabiliter intuetur: Ista vero mortalib⁹ mēbris onerata, vix hoc ipsū q̄ premitur administrat intrinsecus: et tamē ornat quantū potest. Cetera vo extrinsec⁹ adiacētia, longe infirmiore operatione extrinsecus afficit sicut potest.

Roma. xi. b.

B

Qd nihil possit inturbare vniuersitatis ordinem, et dei creatoris imperium, etiam si omnes angeli peccassent: Ca. xii.

V Nde colligitur non defuturum fu A isse ornatum congruentissimū infime corporee creature: etiam si ista peccare noluisset: quoniā q̄ totū potest re-

gere/etiam partē regit: Que autē min⁹ potest/nō cōtinuo pōt ampliora: Perfectus enim medicus etiam scabiem sanat efficaciter: at nō continuo qui scabioso vtiliter ɔsulit/vniuersę humanę valitudini mederi potest. Et ratio quidē si certa conspicitur: qua manifestū fiat esse oportuisse creaturā que nunq̄ peccauerit/ nunq̄ peccatura sit: etiā illud eadē ratio renūciat a peccato illam libera voluntate abstinere: neq̄ coactam nō peccare/ sed sponte. Verū tamen etiam si peccaret/ q̄q̄ non peccauit/sic eā non peccaturā pręsciuit deus: tamen si etiā ipsa peccaret/sufficeret dei potestas ineffabilis potentię/ad regendā istā vniuersitatē: vt omnibus congrua et condigna retribuens: nihil i toto imperio suo
B turpe aut idecorū esse permitteret. Quia siue per nullas ad hoc ipsū conditas potestates: si omnis angelica natura ab eius pceptis peccando defecisset: maiestate sua decentissime atq̄ optime regeret omnia: nec sic iuidēs creaturę spiritali vt esset qui etiam corporalē peccantibus quoq̄ spiritalibus longe inferiorē/tanta largitate bonitatis istituit/vt nullus sit cęlum terramq̄ rationabiliter intuens: omnesq̄ naturas visibiles i suis generibus moderatas/formatas/ordinatas: qui vel alium credat artificem omniū esse q̄ deum: vel non eum ineffabiliter laudanduz esse fateatur: Siue nulla ē melior rerū ordinatio nisi potestas āgelica naturę excellētia/ꝛ bonitate volūtatis in dispositiōe vniuersitatis supęmineat: etiam si omnes peccassent angeli/ nullam inopiam facerent ad regenduz imperiū suum creatori angelorū. Non enī vel bonitas eius q̄si aliquo tędio/ vel omnipotentia difficultate deficeret ad creandos alios/quos in eis sedibus collocaret/ quas peccando alij deseruissent: aut creatura spiritalis quantilibet numeri pro suis meritis damnaret: angustare posset ordinem/qui ɔueniēter et decenter excipit q̄scunq̄ damnandos multos. Quacunq̄ se igitur consideratio nostra conuerterit/ ineffabiliter laudandū inuenit deum naturarum omniū conditorē optimū/ et administratorem iustissimum. Postremo vt relinquamus contemplationē pulchritudinis rerum: his qui eum diuino munere videre possunt: nec eos ad ineffabilia contuenda verbis conemur adducere: et tamen ꝓpter loquaces/aut infirmos/aut insidiosos homines tantā quęstionez breuissimā complexione peragamus.

Q omnis natura inquantū natura bona sit: ꝛ icorruptibilis melior corruptibili: deus autem ineffabile bonum/ita in omnibus laudandū/vt sine eius laude nec laudari possim⁹/ nec vituperari: ꝛ q̄ cōtra naturā sit omē vitiū/ etiā ei⁹ rei cuius est vitium: Ca. XIII.

Omnis natura que minus bona fieri potest/bona est: et omnis natura dū corrumpit/ minus bona fit. A
Aut enī nō ei nocet corruptio/ꝛ non corrūpitur: aut si corrumpit/ nocet ei corruptio: et si nocet/ minuit aliquid de bono eius: ꝛ eam minus bonaz facit. Nā si penit⁹ eam priuat omni bono/quicquid eius remanebit/iam corrumpi nō poterit: quia nullum erit bonū cui⁹ ademptione possit nocere corruptio: Cui autē non potest nocere corruptio/non corrumpitur. Porro natura que non corrumpitur/ incorruptibilis est. Erit ergo naturę/quod absurdissimū est dicere corruptione facta icorruptibilis. Quapropter quod verissime dicit: Omnis natura inquātū natura est/bona est: quia si incorruptibilis/melior est q̄ corruptibilis: si autem corruptibilis ē/ quoniā dū corrumpitur minus bona fit/ sine dubitatiōe bona est. Omnis autem natura aut corruptibilis est/aut incorruptibilis: omnis ergo natura bona ē. Naturā voco que ꝛ substātia dici solet. Omnis igitur substātia aut deus aut ex deo: quia omne bonū/aut deus/ aut ex deo. Quibus constitutis atq̄ firmatis tanq̄ in capite ratiocinationis nostrę/ attende quid dicā. Ois ergo natura rationalis que cum libero voluntatis arbitrio cōdita est: si manet in fruendo summo atq̄ incōmutabili bono/ proculdubio laudanda est: Et omnis que tendit vt maneat/etiam ipsa laudanda est. Omnis autē que nō i eo manet: ꝛ nō vult agere vt maneat: inquantū ibi nō est/ꝛ inquantum nō id agit vt ibi sit/vituperanda est. Si ergo laudatur rationalis natura que est facta: nemo dubitat laudandū esse qui fecit. Et si vituperatur/ nemo dubitat eius conditorē in ipsa eius vituperatione laudari. Cum enī

propterea vituperamus hanc/quoniā sum mo et incommutabili bono/id est creatore suo frui non vult: illū sine vlla dubitatiōe B laudam⁹. Quātū ergo bonū/et ꝙ vel ineffabiliter linguis oīnibus vel ineffabiliter cogitatiōib⁹ oīnib⁹ ꝑdicādus et honorandus ē creator oim de⁹: sine cuius laude nec laudari possumus nec vituperari. Non eñ vituperari possumus/ quia in eo non manemus/nisi quia magnum et summū ꝛ primum nostrum bonum est/ manere in illo. Unde autē hoc/nisi quia ille ineffabile bonum est? Quid ergo inueniri potest in nostris peccatis vnde ille vituperetur: quando vituperatio peccatorū nostrorum nulla est / nisi ille laudetur? Quid ꝙ etiam in ipsis rebus quę vituperantur/nullius vituperatur nisi vitiū: nullius autem vituperatur vitium / nisi cuius natura laudatur? Aut eñ sm naturam est quod vituperas/ et non est vitiū: tuq̧ magis emendandus es/vt recte vituperare noueris/ ꝙ illud qδ non recte vituperas: aut si vitiū est/ vt recte vituperari possit: etiam contra naturā sit necesse est. Omne quippe vitiū/ eoipso quo vitiū est/cōtra naturā est. Si eñ naturę non nocet/ nec vitiū est: si autē q₂ nocet ideo vitiū est/ideo vitiū est q₂ cōtra naturā est. Q₂ si nō suo/sed alieno vitio aliq̄ natura corrūpit/iniuste vituperat: ꝛ q̄rendū est vtrū illa natura non corrūpatur vitio suo: cuius vitio potuit alia natura corrumpi. Sed quid est aliud vitiari/ nisi vitio corrumpi? Porro natura quę non vitiatur/caret vitio: cuius autem vitio alia natura corrumpitur/habet vtiq̧ vitium. Prior ergo vitiosa est: ꝛ prior corrūpitur vitio suo: cuius vitio alia quoq̧ corrumpi potest. Ex quo colligitur contra naturam esse omne vitiū/etiam eius rei cuius est vitiū. Quapropter quoniam in quacunq̧ re non vituperatur nisi vitiū: ideo autem vitiū est: q₂ contra naturam eius rei est cuius est vitium: nullius rei recte vituperatur vitiū/ nisi cuius natura laudatur: Non eñ tibi recte in vitio displicet/nisi quia vitiat quod in natura placet.

An aliqua natura sine vitio suo corrumpi possit: non enim omnis corruptio vitiosa est: rei vero cuius vitiū vituperatur/natura laudabilis est: vituperatio equidē vitiorꝝ est/laus naturarꝝ: Ca. xiiii.

Jdendū est etiam illud/ vtrū vere v dicatur aliquam naturam naturę A alterius vitio corrumpi/ nullo adiuncto vitio suo. Si eñ natura quę accedit cum vitio suo ad aliam corrumpendā/non in ea corruptibile aliquid inuenit/ nō eam corrumpit: Si autē inuenit: adiuncto eius vitio corruptionē eius operat: Potentior eñ ab infirmiore si corrumpi nolit/nō corrumpitur: Si autē velit/ prius incipit suo vitio corrumpi ꝙ alieno. Equalis autē ab ęquali nihilominus si corrumpi nolit/non potest: Nam quęcunq̧ natura cū vitio ad eam quę sine vitio est/ vt corrumpat accedit: eoipso nō accedit ęqualis/ sed infirmior vitio suo. Si vero potētior inualidiorē corrumpit: aut vtriusq̧ vitio fit/si vtriusq̧ praua cupiditate fit: aut vitio potentioris/si naturę tanta pręstātia est/vt inferiorē quā corrumpit/etiā vitiosa pręcedat. Quis eñ recte vituperauerit fructus terrę/ꝙ hoies eis nō vtantur bene: corruptiq̧ vitio suo/corrumpant eos abutendo ad luxuriā: cum tamē dubitare demētis sit pręstantiorē potentioremq̧ esse hominis naturam etiā vitiosam/ꝙ non vitiosas quasq̧ fruges? Potest etiā fieri vt aliquā inferiorem potentior natura corrumpat: ꝛ hoc nullius eaꝝ vitio fiat. Siquidē vitiū dicimus/quod vituperatione dignū ē. Quis autē vel frugalē hominē nihil aliud de frugibus/ꝙ †subleuamenta naturę quęritantem/ vituperare audeat: aut easdē fruges ꝙ vsu ciboꝝ eius corrumpātur? Talis eñ nec vsitate corruptio dicit: q₂ maxime vitij nomen solet esse corruptio. Nam ꝛ illud B in rebus facile animaduerti potest/ ꝙ plęrūq̧ in nōnullos vsus explēdę indigentię suę natura potentior inferiorē corrumpit: vel iusticię ordine dum vindicat culpā. Ex qua regula illud dictū est ab aplo: Si quis templū dei corruperit/ corrumpet illū deus: Uel ordine mutabiliū rerū sibi cedentium sm leges congruentissimas ꝑ valentia cuiusq̧ partis vniuersitatis datas. Neq̧ eñ si cuiusq̧ oculos ꝑ naturę suę modulo ferendę lucis inualidos/ sol fulgore corrumpat: aut ad explendā indigentiā sui luminis eos cōmutare putādus ē: aut id facere vllo vitio suo: aut saltē ipsi oculi vituperādi sunt/ q₂ et dño suo cesserūt vt cōtra

Al. † supplementa

1. Cor. 3. c.

legem aperirent/ ꝛ ipsi luci vt corrūperent.
Omniū igit̄ corruptionū sola q̄ vitiosa est/
corruptio recte vitupera̅t : ceterę autē aut
nec corruptioēs q̄dē dicēdę sūt/aut certe q̄z
vitiosę nō sūt/ dignę vitupatiōe eē nō pos/
sūt: Nā ꝛ ipsa vitupatio/ ꝙ soli vitio para/
ta/id ē apta ꝛ debita sit/ inde traxisse voca/
bulū credit̄/ vt vitupatio diceret̄. Vitiū au
tē vt dicere cęperā/ nō aliunde malū ē/ nisi
quia naturę aduersat̄ eiusipsius rei cuius ē
vitiū. Vñ manifestū ē hanc eandē rē cuius
vitiū vitupera̅t/ naturā esse laudabilē: ita
vt oīno hancipsam vituperationē vitio/
rum/naturaꝝ laudē esse fateamur/earū scʒ
quarū vitia vituperant̄. Quia eñ vitium
naturę aduersat̄: tantū addit̄ malicię viti/
orū/ q̄ntū naturaꝝ integritati minuit̄. Cū
ḡ vituperas vitiū/id ꝑfecto laudas cui᷒ in/
tegritatē desideras. Cui᷒ aūt nisi naturę in/
tegritatē? Natura eñ ꝑfecta/ nō solū nulla
vitupatione/sed etiā laude i suo genere di/
gna ē. Quod ḡ ꝑfectiōi naturę deesse ꝑspe/
xeris/id vocas vitiū: satis tibi eam placere
contestans/ꝙ̄ vt vitupationē imperfectio/
nis eius velles esse ꝑfectā.

Q deus omniū conditor natu/ rarum/ etiam in earum vitijs lau/ dandus ē: et qui defectus possint recte vituperari: Ca.XV.

A S igit̄ vituperatio reꝝ ipsarum eti
am quarum sunt vitia/ naturaruʒ
decus dignitatēꝗ̄ cōmēdat: quan/
to magis deus conditor omniū naturaꝝ
etiam in earū vitijs laudandus ē: cū ꝛ hoc
ab illo habeāt ꝙ naturę sunt: ꝛ intantū vi/
tiosę sint/ inquantū ab eius a q̄ factę sunt
arte discedūt: ꝛ intantū recte vituperant̄/
inq̄ntū earū vitupator artē/ qua factę sunt
videt: vt hoc in eis vituperet/ qȯ ibi nō vi/
det. Et si ars ipsa ꝑ quā facta sunt omnia:
hoc ē summa ꝛ incōmutabilis sapiētia dei/
vere summeꝗ̄ est sicuti ē: respice quo tēdat
quicquid ab ipsa discedit: Qui tamē defe/
ctus nō esset vitupatione dignus nisi esset
volūtarius. Attēde eñ quęso/ vtrum recte
vitupes qȯ ita ē sicuti esse debuit? Euo:
Nō opinor/ sed vtiꝗ̄ ꝙ nō ita ē vt debuit.
Aug᷒. Nemo aūt debet qȯ nō accępit: Et
quisq̄s debet/ cui debet/ nisi a q̄ accępit vt
debeat? Nā ꝛ q̄ reddūt̄ tralegādo/ ei reddū
tur qui tralegauerat: Et qȯ creditoꝝ iustis
successoribus reddit̄: ipsis vtiꝗ̄ reddit̄ qui/
bus isti iure succedūt: Aliter nō redditio/ s
cessio vel amissio/ vel si quid aliud huiusce/
modi/ nominanda ē. Quapropter oīa tpa/
lia q̄ in hoc rerū ordine locata sunt/ vt nisi
deficiant/ nō possint ꝑteritis futura succe/
dere/ vt tota tēpoꝝ in suo genere pulchri/
tudo ꝑagat̄: absurdissime dicimus nō de/
bere deficere. Quantū eñ accęperūt/ tan/
tū agūt: et tantū reddūt ei cui debēt ꝙ sūt
inquātū sūt. Qui eñ dolet ea deficere/ ser/
monē suū oportet attēdat: eo certe ipso ꝙ
ista conqueri̅t/ si iustū et prudentia ꝑfectū
esse arbitrat̄: cuius sermonis quod ad sonū
eius attinet/ si quis vnā particulā diligat:
nec eā velit cęteris deficiēdo locū dare: q̄b᷒
decedētibus ꝛ succedētibus totus ille ser/
mo contexit̄/ mirabilis demētię iudicabit̄.
In his igit̄ rebus q̄ ideo deficiunt/ q̄z non
vltra esse accęperunt/ vt suis tēporib᷒ om/
nia peragant̄/ nemo defectū recte vitupe/
rat: quia nemo pōt dicere/ debuit ꝑmane/
re: cū acceptas metas trāsire nō posset. In B
creaturis aūt rationalibus/ quib᷒ siue pec/
cātibus siue nō peccātibus/ vniuersat̄ pul/
chritudo modis congruētissimis termina/
tur: aut nulla peccata sūt/ qȯ absurdissimū
ē dicere: peccat eñ saltē q̄ vl̄ damnat qua/
si pctā q̄ nulla sunt: aut nō sunt vituperan
da pctā: qȯ nihilomin᷒ absurdū ē: Incipi/
ent q̄ppe nec recte facta laudari: ꝛ tota tur/
babit̄ humanę mētis intētio/ vitamꝗ̄ sub/
uertet: aut vitupabit̄ factū qȯ ita factū est
vt debuit: ꝛ execrabilis īsania/ vel vt miti᷒
loquar/ error miserrim᷒ orit̄ : aut si cogit
verissima ratio/ sicuti cogit/ vt et vitupent̄
pctā: ꝛ quicq̄d recte vitupat̄ ideo vitupat̄/
q̄z non ē ita vt esse debuit. Quęre q̄d de/
beat natura peccatrix: ꝛ inuenies recte fa/
ctū. Quęre cui debeat/ ꝛ īuenies deo: A q̄
eñ accępit posse recte facere cū velit: ab eo
accępit vt sit etiā misera/ si nō fecerit: ꝛ bea
ta/ si fecerit. Quia eñ nemo superat leges
oīpotētis creatoris/ non sinit̄ aīa nō red/
dere debitū. Aut eñ reddit bñ vtendo qȯ
accępit: aut reddit amittēdo quo bene vti
noluit. Itaꝗ̄ si nō reddit faciēdo iusticiā/
reddet patiēdo miseriā: quia in vtroꝗ̄ ver/
bum illud debiti sonat: Hoc eñ etiā modo
dici potuit qȯ dictū ē: si nō reddit faciēdo
qȯ debet/ reddet patiendo qȯ debet. Nul/
lo autē tēporis interuallo ista diuidunt̄/ vt
quasi alio tēpore nō faciat qȯ debet/ ꝛ alio

patiatur qđ debet: ne vel puncto tēporis
vniuersalis pulchritudo turpet᷑/vt sit in ea
peccati dedecus sine decore vindicte. Sed
in futuꝝ iudiciū seruat᷑ ad manifestationē
atq; acerrimū sensum miserie/quicqd nunc
occultissime vindicat᷑. Sicut eñ qui nō vi-
gilat dormit: sic quisquis non facit qđ de-
bet/sine interuallo patit᷑ qđ debet: qm̄ tan
ta est beatitudo iusticie/vt nemo ab ea nisi
ad miseriā possit abscedere. In omnib⁹ er-
go defectib⁹ aut non acceperūt vltra esse ꝗ̄
deficiūt: ⁊ nlla culpa ē: sic̄ ⁊ cū sūt/q2 nō ac-
ceperūt ampl⁹ esse ꝗ̄ sūt/ nihilomin⁹ nul-
la culpa ē: aut nolūt eē/qđ si vellēt/eē acce-
perūt. Et quia bonū ē/reat⁹ est si noluit.

Q2 de⁹ gratuito oīa pstet: ꝓpro-
pter creature oīa illi debent: ex eo
aūt qđ nō accepit/nullus reus est:
nec fieri pōt vt pctā nostra tribuā-
tur creatori nostro: Ca. XVI.

A Eus autē nulli debet aliqd: q2 oīa
D gratuito pstat. Et si qsq; dicet ab
illo aliqd deberi meritis suis/certe
vt eēt nō ei debebat᷑: Nō eñ erat cui debe
ret᷑: Et tñ qđ meritū ē/ꝯuerti ad eū ex q̄ es:
vt ex ipso etiā melior sis/ex q̄ habes vt sis.
Quid ꝗ̄ ei ꝓrogas/vt tāq; debitū poscas:
qm̄ si nolles ad eū conuerti/nihil ei deesset:
tibi autē ipse sine quo nihil esses: ⁊ ex q̄ ita
es aliqd/vt nisi ꝯuertendo te ad illū/reddi-
deris ei qđ ab ipso es: nō quidē nihil/ꝫ mi-
ser tñ eris? Oīa ꝗ̄ illi debēt p̄mo qcqd sunt
inquantū nature sūt. Deinde qcqd melius
pñt esse si velint/quecūq; acceperunt vt ve
lint/aut quicqd oportet eas eē. Ex eo igit᷑
qđ nō accepit/nullus re⁹ ē: ex eo vo qđ nō
facit qđ debet/iuste reus ē: Debet aūt si ac
cepit ⁊ voluntatē liberā ⁊ sufficiētissimā fa
cultatē. Vsq; adeo autē dū nō facit qsq; qđ
debet/nulla culpa ē ꝯditoris/vt et laus sit:
qm̄ qđ debet patit᷑: et i eoipso ꝙ vituperat᷑
nō faciēdo qđ debet/ nō nisi laudet᷑ ille cui
1. Retract. ca. 9. m. debet. Si eñ tu laudaris vidēdo qd facere
debeas: cū id nō videas/nisi i illo q̄ ē incō-
mutabilis vitas: quāto magl ille q̄ ⁊ velle
ꝓcepit/⁊ posse ꝓbuit: ⁊ nō impune nolle ꝑ-
1. Retract. ca. 9. n. misit? Si eñ h̄ debet qsq; qđ accepit: ⁊ sic
hō factus ē vt necessario peccet/hoc debet
B vt peccet. Cū ꝗ̄ peccat/qđ debet fac᷑. Qđ si
scelus ē dicere/neminē natura sua cogit vt
peccet: ꝫ nec aliena: Nō eñ quisquis dū id
qđ nō vult patit᷑ peccat. Nā si iuste patit᷑/
nō in eo peccat ꝙ patit᷑ inuit⁹: sed i eo pec-
cauit ꝙ ita fecit volens/ vt qđ nollet iure
pateret᷑. Si autē iniuste patit᷑/quō peccat?
Nō eñ iiuste aliqd pati/ꝫ iiuste aliqd face-
re/pctm̄ ē. Q2 si neq; sua neq; aliena natu-
ra qs peccare cogit᷑: restat vt ꝓpria volūta
te peccet᷑: Qđ si tribuere volueri cōditori/
peccātē purgabis: qui nihil ꝓter sui ꝯdito-
ris instituta cōmisit: Qui si recte defendit᷑/
non peccauit. Nō ē ꝗ̄ qđ tribuas ꝯditori.
Laudemus ꝗ̄ ꝯditorē/si pōt defendi pctōr:
laudemus si non pōt. Si eñ iuste defēdit᷑/
nō est pctōr: lauda ꝗ̄ creatorē. Si autē de-
fendi non pōt/intantū pctōr est/inq̄ntū se a
creatore auertit: lauda ꝗ̄ creatorē. Oīno
igit᷑ nō inuenio/ nec inueniri posse ⁊ ꝓrsus
nō esse ꝯfirmo/quō tribuantur pctā nostra
creatori nostro deo/qm̄ ⁊ in ipsis eū lauda-
bilē inuenio: non solū ꝙ ea punit/sed etiā
ꝙ tūc fiūt/ cū ab ei⁹ veritate recedit᷑. Euo.
Accipio ista libētissime ac probo: ⁊ oīno
veꝝ eē ꝯsentio: nullo mō fieri posse/vt cre-
atori nostro recte pctā nostra tribuantur.

Cum non nisi propria volunta-
te quisquis peccet/illius volunta-
tis causa ꝑquirit᷑: ⁊ quomō auari-
cia sit radix oīm malorū: Ca. XVII.

S Ed tamen scire vellē si fieri posset: A
quare illa natura nō peccet/quam
non peccaturā ꝓsciuit deus: ⁊ qua-
re ista peccet/ que ab illo peccatura ꝓuisa
est: Non eñ iā puto/ipsa dei ꝓscientia vel
istā peccare/vel illā non peccare cogi. Sed
tamē si nulla causa esset/ nō ita dispertiret᷑
creatura rationalis/vt alia nunq; peccet/ ⁊
alia in peccādo ꝑseueret: alia quasi media
inter vtrāq; aliquādo peccet/ aliquādo ad
recte faciendū conuertat᷑. Que causa i has
tres partes eā distribuit: Sꝫ nolo mihi re-
spondeatur voluntas: Ego eñ causā que-
ro ipsius volūtatis: Nō eñ sine causa nū-
q; vult illa peccare/nunq; ista nō vult: que-
dā vero aliquādo vult/ aliquādo nō vult:
cum eiusdē generis omnes sint: Hoc soluꝫ
eñ mihi videre videor non sine causa esse
istam tripertitā voluntatē rationalis crea-
ture: sed que causa sit nescio. Aug⁹. Quo- B
niā voluntas ē causa peccati: tu autē cau-
sā ipsius volūtatis queris: si hanc inueni-
re potuero/nōne causā etiā eius cause que
inuēta fuerit quesitur⁹ es? Et qs erit que-
rendi modus: quis finis ꝑcunctandi ac dis-

ſcrēdi/cū te vltra radicē quęrere nihil opoꝛ
teat? Caue em̄ ne puteſ quicq̄ potuiſſe di/
ci verius q̄ id qđ dictū eſt: radicem omniū
maloꝛū eſſe auariciā: hoc eſt/ plus velle q̄
ſat eſt: Tantū autē ſat ē/ quantū ſibi exigit
naturę i ſuo genere conſeruādę modꝰ. Aua
ricia em̄ q̄ grece φιλαργυρία philargyria
dicit: nō in ſolo argento vel in nūmis (vñ
magis nomen duxiſſe reſonat: argento em̄
nummi vel mixto argēto frequētius apud
veteres fiebant) ſed i omnibus rebus quę
immoderate cupiunt intelligenda eſt: vbi/
C cunq̄ oino plus vult quiſq̄ q̄ ſat eſt. Hęc
autē auaricia cupiditas eſt: cupiditas poꝛ/
ro impꝛoba voluntas eſt: Ergo impꝛoba
voluntas maloꝛum omniū cauſa ē. Quę
ſi ſm naturā eſſet/ conſeruaret vtiq̄ natu/
ram: nec ei pernitioſa eſſet: et ideo nō eſſet
impꝛoba. Unde colligit radicē omniū ma
loꝛū non eſſe ſm naturā: quod ſufficit ad/
uerſus omnes qui volunt accuſare natu/
ras. Tu autē ſi huius radicis cauſam quę/
ris: quomō erit iſta radix omniū maloꝛū?
Illa em̄ erit quę cauſa huius eſt: quā cum
inueneris vt dixi: etiā ipſius cauſam quę/
ſiturus es: et quęrendi nullū habebis mo/
1. Retract. ca. 9. e. dum. Sed quę tandē eſſe poterit añ volun
tatē cauſa voluntatis? Aut em̄ ipſa volun
tas eſt/ et a radice iſta volūtatis nō recedi/
tur: aut non eſt voluntas: et peccatum
2. ſen. diſ. 41. ca. ſi autem nullum habet: Aut igitur ipſa voluntas ē
pꝛima cauſa peccandi: aut nullum peccatū
eſt pꝛima cauſa peccandi: Nec eſt cui recte
imputet peccatū niſi peccanti: Non ergo ē
cui recte imputetur niſi volēti. Sed neſcio
cur aliud te quęrere libeat. Deinde quęcū/
q̄ illa cauſa ē volūtatis/ aut iuſta ꝑfecto ē
aut iniuſta: Si iuſta/ quiſquis ei obtempe/
rauerit/ non peccabit: Si iniuſta/ nō ei ob/
tēperet/ ꝛ non peccabit.

Quis nemo peccet in eo quod nullo modo caueri poteſt/ tamē ꝑ ignoꝛantiam aut neceſſitatē quę/dam facta ſcriptura impꝛobat: ꝛ q̄ iuſtiſſima pena ſit peccati/ vt q̄ re/cte facere cum poſſit/ noluit: amit/tat poſſe cum vult: Ca. XVIII.

A An foꝛte violēta eſt ꝛ cogit inuitū?
a Num eadē totiens replicaturi ſu/
mus? Reminiſcere ſuperioꝝ quę a
nobis tam multa de peccato ꝛ volūtate li/
bera dicta ſunt. Sed ſi laboꝛioſum ē oīa
mandare memoꝛię/ hoc breuiſſimuꝫ tene:
Quęcūq̄ iſta cauſa ē volūtatis/ ſi nō ei po
teſt reſiſti ſine pctō/ ei cedit: Si aūt poteſt/
nō ei cedatur/ ꝛ non peccabit. An foꝛte fal/
lit incautū? Ergo caueat ne fallat. An tan/
ta fallacia ē vt caueri oīno nō poſſit? Si
ita ē/ nulla pctā ſunt. Quis em̄ peccat i eo 1. Retract.
qđ nullo mō caueri pōt? Peccatur aūt: Ca ca. 9. p. et. t.
ueri igit pōt: Et tñ etiā ꝑ ignoꝛantiā facta 2. ſen. diſ. 28. ca. quod vero
quędā impꝛobātur/ ꝛ coꝛrigēda iudicatur: De natura et
ſicut in diuinis auctoꝛitatibus legimꝰ. Ait gratia. ca. 67.
em̄ apſus: Miſericoꝛdiā ꝯſecutꝰ ſū q2 igno 1. timoth. 1. d.
rans feci. Ait ꝛ ꝓpheta: Delicta iuuētutis Pē. 24.
meę/ ꝛ ignoꝛātias meas ne memineri. Sūt 2. ſen. diſ. 36.
etiā neceſſitate facta impꝛobāda/ vbi vult ca. quod antē et. ca. illud aūt
homo recte facere ꝛ nō poteſt: Nā vñ ſunt
illę voces: Non em̄ qđ volo facio bonū/ ſꝫ Roma. 7. c.
qđ nolo malū/ hoc ago. Et illud: Uelle ad/
iacet mihi: ꝑficere aūt bonū nō inuenio. Et
illud: Caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū/ ſpi Gal. 5. c.
ritꝰ aūt aduerſus carnē: Hęc em̄ inuicē ad/
uerſant/ vt nō ea q̄ vultis faciatis? Sꝫ hęc
oīa hominū ſunt ex illa moꝛtis damna/
tione venientiū: Nā ſi nō eſt iſta pęna ho/
minis ſed natura/ nulla iſta peccata ſūt. Si
em̄ nō receditur ab eo mō q̄ naturaliter fa/
ctus ē/ ita vt melius eſſe nō poſſit: ea q̄ de/
bet facit cū hęc facit: Si aūt bonus homo
eſſet/ aliter eſſet: Nūc autē q2 ita ē/ non eſt
bonus: nec habet in poteſtate vt bonꝰ ſit:
ſiue nō vidēdo qualis eſſe debeat/ ſiue vi/
dendo ꝛ nō valendo eſſe/ qualē debere eſſe
ſe videt: pęnam iſtam eſſe quis dubitet? B
Omnis autē pęna ſi iuſta eſt/ peccati pęna 2. ſen. diſ. 36. ca. et ideo
eſt/ ꝛ ſuppliciū nominatur. Si autē iniuſta
ē pęna/ quā pęnā eſſe nemo ambigit iniu/
ſto aliquo dominā te/ homini impoſita eſt.
Poꝛro quia de omnipotētia dei et iuſticia
dubitare demētis eſt/ iuſta hęc pęna eſt: et
ꝓ peccato aliquo pendit. Non em̄ quiſq̄
iniuſtꝰ dominatur/ aut ſurripere hominē
potuit velut ignoꝛāte deo/ aut extoꝛquere
inuito tanq̄ inualidioꝛi/ vel terrēdo vł cō/
fligēdo/ vt hominē iniuſta pęna cruciaret.
Relinquitur ergo vt hęc pęna iuſta de dā/
natione hoīs veniat. Nec mirăduꝫ eſt q̄
vel ignoꝛando nō habet arbitriū libeꝝ vo
luntatis ad eligendū quid recte faciat: vel
reſiſtēte carnali ꝯſuetudine/ q̄ violētia moꝛ
talis ſucceſſionis quodāmō naturaliter in/
oleuit/ videat quid recte faciendū ſit et ve/
lit/ nec poſſit implere. Illa ē em̄ pcti pęna

iustissima/vt amittat vnusquisq; quo bñ vti
noluit/cũ sine vlla posset difficultate si vel
let: Id ẽ aũt vt q̃ sciẽs recte nõ facit/amit/
tat scire quid rectum sit: et qui recte facere
cum posset noluit: amittat posse cuz velit:
Nã sunt reuera omni peccanti animę duo
ista pęnalia/ ignorantia et difficultas. Ex
ignorantia dehonestat error: ex difficulta/
1. Retract. ca. 9. v. 5 sen. dis. 15. ca. tradit. te cruciatus affligit. Sed approbare falsa
p veris vt erret inuit⁹: ꝛ resistẽte atq; tor/
quẽte dolore carnalis vinculi/nõ posse a li
bidinosis opibus tẽperare/nõ ẽ natura in/
stituti hominis/sed pęna damnati. Cũ aũt
de libera volũtate recte faciẽdi loquimur/
de illa scz in qua homo factus ẽ loquimur.

Cur adam et eua peccãtib⁹/nos illius peccati penas/ ignorantiam scz ꝛ difficultatẽ patimur: ꝛ quando hęc duo propria peccata sint:

A Ic occurrit illa quęstio (Ca. XIX.
b quã iter se murmurãtes homines
rodere ꝯsueuerũt: q̃ quodlibet ali/
ud in peccando q̃ se accusare parati sunt.
Dicũt eñ: Si adã ꝛ eua peccauerunt/quid
nos miseri fecimus: vt cũ ignorantię cęci/
tate/ ꝛ difficultatꝫ cruciatib⁹ nasceremur: ꝛ
primo erraremus/nesciẽtes quid nobis esset
faciendũ: deinde vbi nobis inciperẽt apiri
p̃cepta iusticię/vellemus ea facere/ ꝛ renitẽ/
te carnalis concupiscentię nescio qua ne/
cessitate non valem⁹? Quibus breuiter re/
spõdetur vt quiescãt: ꝛ aduersus deũ mur/
murare desistant. Recte eñ fortasse quere/
rẽtur/si erroris ꝛ libidinis nullus hominũ
victor existeret: Cũ vo vbiq; sit p̃sens/qui
multis modis p creaturã sibi dño seruien/
tẽ aduersum vocet/doceat credentẽ/ conso
letur sperantẽ/diligentẽ exhortetur/conan
tem adiuuet/exaudiat deprecantẽ: nõ tibi
deputatur ad culpaz q̃ inuitus ignoras/s
q̃ negligis quęrere quod ignoras: neq; il/
lud q̃ vulnerata membra nõ colligis/ sz q̃
volentẽ sanare contemnis: Ista tua ppria
B peccata sunt. Nulli eñ homini ablatuz est
scire vtiliter quod inutiliter ignoratur: Et
humiliter cõfitẽdã esse imbecillitatẽ: vt q̃/
rẽti ꝛ confitẽti ille subueniat/qui nec errat
dũ subuenit/nec laborat. Nam illud quod
ignorãs quisq; nõ recte facit: ꝛ quod recte
volẽs facere nõ potest/ideo dicũtur pecca/
ta qz de peccato illo liberę volũtatis origi
nẽ ducũt. Illud eñ p̃cedens meruit ista se/
quẽtia. Nã sicut linguã dicim⁹ nõ solũ mẽ/
brũ qd mouemus in ore dũ loqmur/sed eti
am illud qd hui⁹ mẽbri motũ ꝯsequit: id ẽ
formã tenorẽq; verborũ: fm quẽ modũ di/
cit alia lingua grȩca/alia latina: sic nõ solũ
pctm illud dicim⁹ qd pprie vocat pctm: li/
bera eñ volũtate ꝛ ab sciẽte cõmittit: sed
etiã illud quod iã de huius supplicio conse/
quatur/necesse ẽ. Sic etiã ipsaz naturã ali
ter dicimus/cũ pprie loquimur naturã ho/
minis/in qua primũ in suo genere inculpa
bilis factus ẽ: aliter istã in qua ex illi⁹ dam/
nati pęna ꝛ mortales/ ꝛ ignari/ ꝛ carni sub/
diti nascimur: Iuxta quẽ modũ dicit apo/
stolus: Fuimus eñ ꝛ nos naturaliter filij Eph. 2. a.
irę/sicut et cęteri.

Quibus causa ꝛ modo originale peccatuz cũ penis suis a primis parentibus ad posteros deriuet: iuxta diuersam de animarum origine opinionem: Ca. XX.

T autẽ de illo p̃mo coniugio/et cũ A
v ignorantia/ ꝛ cũ difficultate/ ꝛ cum
mortalitate nascamur: qm illi cum
peccauissent/ ꝛ in errorẽ/et in erumnã/et in
mortẽ p̃cipitati sunt: rex moderatori sum/
mo deo iustissime placuit/vt et in ortu ho/
minis originaliter appareret iusticia punie̅/
tis/et in pueectu misericordia liberãtis: Nõ
eñ dãnato p̃mo homini sic adempta ẽ be/
atitudo/vt etiã fęcũditas adimeret. Pote/
rat eñ ꝛ de ple eius/q̃uis carnali ꝛ morta/
li/aliqd in suo genere fieri decus ornamen
tũq; terrax. Iã vo vt meliores gigneret q̃
ipse esset/nõ erat ęquitatis/ sed ex ꝯuersio/
ne ad deũ: vt vinceret quisq; suppliciuz/qd
origo ei⁹ ex auersione meruerat: nõ solũ vo
lentẽ nõ phiberi/sed etiã adiuuari oporte/
bat: Sic eñ rex creator ostẽdit/quãta faci
litate potuisset hõ si voluisset retinere qd
factus ẽ: cũ ples ei⁹ potuit etiaz supare qd
nata ẽ. Deinde si vna aia facta est/ ex qua
omniũ hoim animę trahũtur nascentium/
quis potest dicere nõ se peccasse/cũ prim⁹ il
le peccauit? Si aũt singillatim fiũt in vno/
quoq; nascẽtiũ: nõ ẽ puersũ/ immo ꝯueniẽ/
tissimũ ꝛ ordiatissimũ apparet: vt malũ me/
ritũ priorꝫ/ natura sequẽtis sit: ꝛ bonũ me/
ritũ sequẽtis/natura prioris sit. Quid eñ B
indignũ si etiã sic voluit creator ostẽdere:
vsq; adeo excellere creaturis corporeis aię
dignitatẽ/vt ab eo gradu possit esse ortus

alterius / ad quem alterius perductus est occasus? Nam cum ad ignorantiam difficultatemq; peruenerit illa peccatrix: ideo pena recte dicitur / quia melior ante hanc penam fuit. Si ergo altera talis esse cepit: non solum ante peccatū / sed ante omnē vitam suam: qualis alia post vitā culpabilē facta est: nō paruum bonū habet vn̄ conditori suo gratias agat: quia ipse ortus ei⁹ et inchoatio / quouis profecto corpore est melior. Non eñ mediocria bona sunt: non solū q̄ anima est / qua natura iam omne corpus precedit: sed etiam q̄ facultatem habet / vt adiuuāte creatore seipsam excolat: et pio studio possit omnes acquirere et capere virtutes / per quas et a difficultate cruciante / et ab ignorantia cecante liberetur. Quod si ita est: nō erit nascētibus animis ignorantia et difficultas supplicium peccati / sed pficiendi admonitio et perfectionis exordium. Non eñ ante omne meritū boni operis / paruum est accepisse naturale iudiciū / quo sapiētiā preponat errori / et quietem difficultati: vt ad hanc nō nascendo / sed studēdo pueniat. Quod si agere noluerit / peccati rea iure tenebitur / tanq̄ q̄ non bene vsa sit ea facultate quā accepit. Quāq̄ eñ in ignorātia et difficultate nata sit: non tamen ad pmanendū in eo q̄ nata est aliq̄ necessitate comprimit: Neq; omnino potuit / nisi deus omnipotēs esse etiam talium creator aīarū / q̄s et nō dilectus ipse faciat / et diligens eas reficiat / et dilectus ipse pficiat: Qui et nō existentib⁹ pstat vt sint: et amantib⁹ eum a q̄ sunt / prestat vt beate

C sint. Si vero in dei aliquo secreto iā existentes anime mittūtur ad inspiranda et regenda corpora singulorū quorumq; nascentium: ad hoc vtiq; mittuntur officiū / vt corpus quod de pena peccati / hoc ē mortalitate primi hominis nascit / bene administrando / id est castigādo p virtutes: et ordinatissime atq; legitime seruituti subijciendo: et ipsi comparent ordine atq; tempore opportuno celestis incorruptionis locum. Que cum introeunt in hanc vitā / subeuntq; gestanda mēbra mortalia: subeant etiam necesse est et obliuionē vite prioris / et presentis laborē / vnde illa ignorantia et difficultas consequitur / qd in primo homine supplicium mortalitatis fuit / ad animi expendendā miseriam: in istis autē ianua ministerij ad reparandā corporis incorruptionem. Nam hoc quoq; modo non dicuntur ista peccata: nisi quia caro de ppagine veniens peccatoris / venientib⁹ ad se animis hanc ignorantiā et difficultatem facit / que neq; his / neq; creatori tanq̄ culpanda tribuat. Dedit eñ ille et facultatē bene operandi in laboriosis officijs / et viam fidei in obliuionis cecitate. Iudiciū illud vel maxime / q̄ anima omīs et querendū esse concedit / quod inutiliter nescit: et pseueranter in officiosis laborib⁹ enitendū / ad euincēdam recte faciendi difficultatē: et opē a creatore implorandā / vt conantem adiuuet: q̄ vel extrinsecus lege / vl' in intimis cordis allocutione conandū esse precepit: et preparat ciuitatē beatissime gloriā triumphātibus de illo qui primū hominē ad istam miseriam perduxit victum pessima suasione: quam miseriam isti suscipiunt ad eum vincendū optima fide: Non eñ parue glorie militia est diabolū vincere eodē suscepto supplicio / quo se hominē victum pduxisse gloriatur. Quisquis autē hoc istius vite captus amore neglexerit: nullo pacto iuste flagitium desertiōis sue regis imperio deputabit / sed erit potius sub omnium domino in eius partibus ordinatus / cui⁹ turpe stipēdiū vt castra sua desereret / adamauit. Si autē alibi anime constitute non D mittuntur a deo / sed sua sponte ad inhabitanda corpora veniunt: facile est iam hoc videre / quicquid ignorantie difficultatisq; secutum fuerit earum ppriam voluntatē / nullo modo creatorē hinc esse culpandum: Quādoquidē etiā si eas ipse misisset / quibus etiam in ipsa ignorantia et difficultate liberam voluntatē petendi et querendi et conandi non abstulit / daturus petētibus / demonstraturus querētibus / pulsantibus aperturus: omnino extra culpam eēt. Hāc eñ ignorantiam et difficultatē studiosis et beniuolis euincendā / ad coronā glorie valere prestaret: negligētibus autem et peccata sua de infirmitate defendere volentibus: nō ipsam ignorantiā difficultatemq; pro crimine obijceret: sed quia in eis potius pmanere / q̄ studio querendi atq; discēdi / et humilitate confitendi atq; orandi / ad veritatē ac facilitatē puenire voluerūt / iusto supplicio vindicaret.

Qe de animarum origine opini-

ones indefinite relinquende sint:
quantumve intersit de creatore z
creaturis aliter ꝙ̄ se res habet sen
tire: z quomodo diuine auctorita
ti cedendum sit: Ca. xxi.

A Arum autem quattuor de anima
b sentẽtiarũ / vtrũ de propagine ve/
niãt: an in singulis quibuscꝫ nascẽ
tibus noue fiant: an in corpora nascenti/
um iam alicubi existentes / vel mittant di/
uinitus / vel sua sponte labantur: nullã te/
mere affirmare oportebit. Aut enim non/
dum ista questio a diuinorum librorũ ca/
tholicis tractatoribus ꝓ merito sue ob/
scuritatis et perplexitatis euoluta atcꝫ il/
lustrata est: Aut si iam factum est / nõdum
in manus nostras huiuscemodi littere per/
uenerunt. Tñ assit fides / nihil de substan/
tia creatoris falsum indignumcꝫ sentien/
di: Ad illum enim tendimus itinere pieta/
tis. Si ergo aliud de illo senserimus / ꝙ̄ est
intentio nostra: nõ in beatitatẽ / sed in va/
nitatẽ nos ire compellet. De creatura ve/
ro si qd aliter ꝙ̄ sese habet senserimus: dũ/
modo non id pro cognito perceptocꝫ te/
neamus / nullum periculũ est. Non enĩ ad
creaturam iubemur tendere vt efficiamur
beati / sed ad ipsum creatorem: dẽ quo si ali
ud ꝙ̄ oportet ac sese res habet nobis per/
suadetur / pniciosissimo errore decipimur:
Ad hoc enĩ pergendo quod aut nõ est: aut
si est / non facit beatos: ad beatam vitã nul
lus peruenire potest. Sed ad contemplan
dam veritatis eternitatẽ / vt ea perfrui eicꝫ
inherere valeamus: infirmitati nostre via
de temporalibus procurata est: vt quan/
tum itineri sufficit ad eterna tendentium /
preterita z futura credamus. Que fidei di/
sciplina vt auctoritate prepolleat / diuina
misericordia gubernatur. Presentia vero
quantum ad creaturam ptinet in corporis
et animi mobilitate et mutabilitate / qua/
si transeuntia sentiuntur: In quibus quic/
quid non experimur / cognitione qualicun
B cꝫ tenere non possumus. Quecuncꝫ ergo
nobis de quibuscuncꝫ creaturis vel prete/
rita vel futura diuina auctoritate creden/
da narrantur: ꝙ̄uis partim priusꝙ̄ ea sen/
tire potuerimus preterierint: partim non/
dum in nostros sensus peruenerint: tamẽ
quia plurimum valẽt ad roborandã spem
nostram / z exhortandam dilectionem: dũ

nobis commendant per ordinatissimã se/
riem temporum / ꝙ̄ non negligat libera/
tionem nostram deus / sine vlla dubita/
tione credenda sunt. Sed quisquis error
personaʒ sibi diuine auctoritatis assumit:
ea maxime ratione refellitur si aut aliquã
vel mutabilem speciem preter creaturam
dei / aut aliquam mutabilem speciem in
substantia dei credere aut affirmare con/
uincit: eamcꝫ substãtiam dei vel plus vel
minus ꝙ̄ trinitatem esse contendit: Cui
trinitati pie sobriecꝫ intelligende / omnis
excubat vigilantia christiana / z omnis eius
prouectus intenditur. De cuius trinita/
tis vnitate z equalitate / z singularum i ea
personarum quadam ꝓprietate / non hic lo
cus est differendi: Nam cõmemorare que/
dam de domino deo auctore / et formato/
re / et ordinatore rerum omniũ / que ad sa/
luberrimam fidem pertineãt: z quibus la/
ctẽs / atcꝫ terrenis in celestia sese attollere
incipiens vtiliter adminiculetur intentio:
et factu facillimũ / et a plerisꝫ iam factum
est: Pertractare autem istam totam / atcꝫ
ita versare questionem / vt perspicue ratio/
ni quantum in hac vita datur / omnis hu/
mana intelligẽtia subiugetur: non modo
eloquio / sed ne cogitatione quidẽ / vel cui/
ꝙ̄ hominuʒ / vel certe nobis satis expeditũ
et facile aggrediendum videri potest. Nũc C
ergo vt quod instituim⁹ / quantum adiu/
uamur et quantum sinimur peragamus:
Quecũcꝫ nobis quantuʒ ad creaturã per/
tinet / vel narrantur preterita / vel prenun/
ciantur futura / que ad cõmendandã vale/
ant integram religionem / excitando nos
ad sincerissimam dilectionem dei et proxi/
mi / sine dubitatione credẽda sunt. Aduer/
sus incredulos autem hactenus defenden
da: vt vel mole auctoritatĩ infidelitas eo/
rum obteratur / vel eis ostendatur quantũ
põt / primo ꝙ̄ non sit stultuʒ talia credere /
deinde ꝙ̄ sit stultum talia nõ credere. Ve/
rũtamen falsam doctrinam non tã de pre/
teritis z futuris / ꝙ̄ de presentibus / et ma/
xime de incommutabilibus oportet refel/
lere: z quantũ datur perspicua ratione cõ/
uincere. Sane in miseria temporaliũ / iqui
sitioni preteritorum futurorum expecta/
tio preferẽda est. Quandoquidẽ etiam in
diuinis libris ea que preterita narrantur /
vel prefigurationẽ futurorũ / vel pollicita/

tionem vel testificationē pręsentiū gerūt:
Et reuera quę i his etiam quę ad hanc vi/
tam pertinent/prosperis aduersisq₃ rebus
quid quisq₃ fuerit/nō satis curat. In id ve/
ro quod futurū speratur/ sese omnis cura/
rum ęstus agglomerat: Nescio quo quip/
pe intimo naturaliq₃ sensu ea q̄ nobis ac/
ciderunt/quoniā transacta sunt/sic haben/
tur ad momentū fęlicitatis ₇ miserię/ qua/
si nunq₃ accidissent. Quid igitur mihi ob/
est/si esse qn̄ ceperim nescio / cum esse me
nouerim/nec futurū esse desperē: Non eīn
in pręterita me attendo/ vt tanq₃ errorem
pernitiosissimū verear/si aliter de his sen/
sero q₃ fuerint: sed in his quod futur⁹ sum/
cursum dirigo duce misericordia condito/
ris mei. De hoc igitur quod futurus sum/
et de illo apud quem futurus sum si aliter
q₃ veritas sese habet credidero aut sensero/
vehementer cauēdus est error/ne mihi aut
necessaria non prępararem ad eumipsum fi/
nem propositi mei/dum aliud pro alio mi/
D hi videtur/ peruenire non possim. Quobrē
sicut ad comparandaȝ vestē nihil mihi ob/
esset/si pręteritę hyemis oblitus essem: ob/
esset autem si futurum frigus iminere non
crederem: Ita nihil oberit animę meę si ob/
lita est quid forte pertulerit/ si modo dili/
genter aduertat ₇ teneat quo se deinceps
parare moneaꝛ. Et sicut/verbi gratia/ ro/
mam nauiganti/nihil noceret si excidisset
animo a quo littore nauim solueret/dū ta/
mē ab eo loco vbi esset non ignoraret quo
prorā dirigeret: nihil autem prodesset me/
minisse littoris vnde iter exorsus ē/si de ro
mano portu falsum aliqd existimans i sa/
xa incidisset: Ita neq₃ si non tenuero initi/
um temporis vitę meę/quicq₃ mihi oberit
scienti quo fine requiescam : nec prodes/
set aliquid illa siue memoria siue coniectu/
ra inchoatę vitę/si de ipso deo qui vnus la
borum animę finis est/ aliter q₃ dignū est
opinatus/ in scopulos errorum irruerem.
Nec iste sermo ad id valuerit/vt quisq₃ nos
prohibere arbitretur: vt quęrant qui potu
erint s̄m scripturas diuinitus inspiratas/
vtrum anima de anima propageꝛ: an suo
cuiq₃ animanti singulę in ipso fiant: an ad
regendum animandūq₃ corpus diuino nu
tu alicunde mittantur/vel ꝑpria volunta/
te se insinuēt: si vel alicuius expediēdę ne/
cessarię questionis ratio flagitat ista consi
derare atq₃ discutere: vel a reb⁹ magis ne/
cessarijs ocium ad hęc quęrenda ₇ differen
da conceditur. Uerum ad id potius ista di
xerim: ne quis in re tali vel temere succen/
seat ei qui suę opinioni humaniore fortas/
se dubitatione non cedit: aut etiaȝ si quid
hinc certi quisq₃ et liquidi cōp̄henderit:
ideo putet aliuȝ spem ꝑdidisse futuroꝝ/qȝ
p̄terita exorsa non recolit.

Qz nihil qđ naturaliter īest anime/deputari possit in reatū: et qn̄ ignorantia excuset: Ca. XXII.

Uoquo mō aūt se istud habeat/si/ A
q ue omnino omittendū/siue nūc dif/
ferendū ₇ alias cōsiderandū sit/ p̄/
sens tamē quęstio nō impediꝛ/quo minus
appareat integerrima ₇ iustissima ₇ incōcus
sa atq₃ incōmutabili maiestate ₇ substātia
creatoris/supplicia peccatoꝝ suoꝝ aīas lu/
ere: Quę petā vt iā diu disseruim⁹/non nisi
ꝑprię voluntati eaꝝ tribuēda sunt: nec vl
la vlterior peccatoꝝ causa quęrēda. Igno/
rantia vō et difficultas si naturalis ē/ inde
incipit anima ꝓficere: ₇ ad cognitionē ₇ re
quiē donec in ea perficiaꝛ vita beata ꝓmo
ueri. Quē profectū in studijs optimis at/
q₃ pietate/quorum facultas ei non negata
est/si ꝑpria volūtate neglexerit: iuste i gra
uiorem quę iam pęnalis est ignorantiā dif
ficultatemq₃ pręcipitaꝛ/decētissimo ₇ ꝯue/
nientissimo rerū moderamine i inferiorib⁹
ordinante. Non eīn qꝫ naturaliter nescit/ ₇
naturaliter nō potest/ hoc animę deputeꝛ
in reatum: sed qꝫ scire nō studuit/₇ qꝫ dignā
facilitati comparandę ad recte faciendum
operam non dedit. Loqui eīn nō nosse at/
q₃ non posse/infanti naturale ē: Quę igno
rātia difficultasq₃ sermonis non modo in/
culpabilis sub grammaticorū legibus/sed
etiam humanis affectibus blanda ₇ grata
est: Nō eīn vllo vitio vllam facultatē com/
parare negligit: aut vllo vitio quā compa
rauerat amisit. Itaq₃ si nobis in eloquen/
tia eēt beatitudo ꝯstituta: atq₃ ita crimini
duceręꝛ cū peccaꝛ i linguę sonis/quēadmo
dū cū peccatur i actibus vitę: nullus vtiq₃
argueretur infantię/ qꝫ ab ea esset exorsus
ad ꝯsequendā eloquentiā: sed plane meri/
to damnaretur/si suę volūtatis pueritate
vel ad eam recidisset/ vel i ea remansisset.
Sic etiā ₇ nūc: si ignorantia veri ₇ difficul/
tas recti naturalis est homini/ vn̄ incipiat

in sapientie quietisq; beatitudinē surgeret:
nullus hanc ex initio naturali recte arguit.
Sed si proficere noluerit/ aut a ꝑfectu re-
trorsum relabi voluerit/ iure meritoq; pe-
nas luet. Creator vero eiꝰ vbiq; laudat: vel
q eā ab ipsis exordijs ad sūmi boni capa-
citatē inchoauerit: vel q eiꝰ ꝑfectum adiu-
uet: vel q impleat ꝑficientē atq; perficiat:
vel q peccātē id est aut ab initijs suis sese
ad ꝑfectionē attollere recusantē/ aut iā ex
ꝑfectu aliq̄ relabentē/ iustissima dānatiōe
B ꝓ meritis ordinat. Nō enī propterea malā
creauit: q: nōdū tāta est/ quāta vt ꝑficien-
do esse posset accepit: cū eiꝰ exordio ꝑfecti-
ones omēs corporū longe inferiores sint/
q̄s tñ in suo genere laudabiles eē iudicat/
quisquis de rebꝰ sanissime iudicat. Qȝ ḡ igno
rat qd sibi agēdū sit/ ex eo est qđ nōdū acce
pit: sed hoc quoq; accipiet / si hoc qđ acce-
pit bñ vsa fuerit: Accepit autē vt pie & dili
genter q̄rat si volet. Et qđ agnoscēs qd si-
bi agendum sit/ nō cōtinuo valet implere/
hoc quoq; nōdū accepit: p̄cessit enī quedā
pars eiꝰ sublimior ad sentiendū recte facti
bonū: sed quedā tardior atq; carnalis non
ꝯsequēter in sententiā ducit: vt ex ipsa dif-
ficultate admoneat eūdē implorare adiu-
torem ꝑfectiōis sue/ quē inchoationis sen-
tit auctorē: vt ex hoc ei fiat charior/ dū non
suis viribus/ sed cuiꝰ bonitate habet/ vt sit
eiꝰ misericordia subleuat/ vt btā sit. Quā-
to autē charior illi est a quo est/ tanto in eo
firmius acquiescit: & tanto vberius eterni-
tate eius ꝑfruitur. Si enī arboris nouellū
et rude virgultū nullo modo recte sterile
dicimus: q̄uis aliquot estates sine fructi-
bus traijciat / donec opportuno tempore
expromat feracitatem suam: cur nō auctor
anime debita pietate laudetur/ si ei tale tri
buit exordium/ vt studendo ac proficiendo
ad frugem sapientie iusticieq; perueniat:
tantumq; illi prestitit dignitatis/ vt in eiꝰ
etiam potestate poneret/ si vellet ad beati-
tudinem tendere?

**Cur paruuli hic corporis vari-
os cruciatus perferant/ cum ma-
li nihil fecerint: aut quare nascan-
tur subito morituri: quale de ipsis
iudicium futurum: et quid ipsis
nondum cognoscentibus prosit
baptismus: pecora insuper cur tā-
ta patiantur incommoda/ que ni-
hil meruerunt mali/ nihil sperant
boni: et quomodo omnis creatu-
re motus et species/ creatoris vni-
tatem insinuāt: Ca. XXIII.**

Hic autem disputationi obijci ab A
b imperitis solet quedam calumnia
de mortibus paruulorū/ & de qui-
busdā cruciatibus corporis quibus eos se-
pe videmꝰ affligi. Dicūt enī: qd opus erat
vt nasceretur/ qui anteq̄ iniret vllum vite
meritum/ excessit e vita? Aut qualis in fu-
turo iudicio deputabitur/ cui neq; inter iu-
stos locus est/ quoniā nihil recte fecit: neq;
inter malos/ quoniā nihil peccauit? Quibꝰ
respondet: Ad vniuersitatis complexū et
totius creature/ vel ꝑ locos/ vel ꝑ tempora
ordinatissimā connexionem non posse su-
perfluū creari qualemcūq; hominē: vbi fo-
lium arboris nullū superfluo creatur: Sed
sane superfluo queri de meritis eiꝰ qui ni-
hil meruerit. Non enī metuendū est/ ne vi-
ta esse potuerit media quedam inter recte
factū atq; peccatū: & sententia iudicis me-
dia esse non possit inter premiū atq; sup-
plicium. Quo loco etiam illud ꝑscrutari ho- De ꝯsecra. di. 4. c. illud
mines solent: sacramentū baptismi christi
qd paruulis ꝓsit / cū eo accepto plerumq;
moriuntur/ priusq̄ ex eo quicq̄ cognosce-
re potuerūt: Qua in re satis pie recteq; cre-
tur ꝓdesse paruulo eoꝝ fidē/ a quibus con-
secrandus offertur: Et hoc ecclesie cōmen-
dat saluberrima auctoritas: vt ex eo quis-
q; sentiat quid sibi prosit fides sua/ quādo
in alioꝝ quoq; beneficiū/ qui ꝓpriam non-
dum habēt/ potest aliena cōmodari. Quid
enī in filio vidue ꝓfuit fides sua/ quā vtiq;
mortuus non habebat: cui tamē ꝓfuit ma
tris vt resurgeret? Quāto ergo potiꝰ fides
aliena potest consulere paruulo/ cui sua ꝑfi
dia nō potest imputari. De cruciatibꝰ autē B
corporis quibus affligunt paruuli: quorū
ꝑ etatē nulla peccata sūt/ si anime quibus
animātur/ nō priusq̄ ipsi homines esse ce-
perunt/ maior q̄rela & quasi misericors de-
poni solet cū dicit: Quid mali fecerunt vt
ista paterētur? Quasi possit esse innocētie
meritum/ anteq̄ quisq; aliquid nocere pos-
sit. Cum autē boni aliquid operat deus in
emendatiōe maioꝝ / cū paruuloꝝ suorum
qui eis chari sūt doloribꝰ ac mortibꝰ flagel-
lant: cur ista nō fiant/ q̄n cū trāsierint ꝓ nō
factis erūt in quibꝰ facta sūt: ꝓpter q̄s aūt

facta sunt/aut meliores erũt si tpalib⁹ incõ
modis emẽdati recti⁹ elegerint viuere:aut
excusationem i futuri iudicij supplicio nõ
habebũt/si vite huius angoribus ad eter/
nam vitam desiderium conuertere nolue/
De origine aie ad hieronymũ.ca.17.c. runt?Quis autē nouit quid paruulis/de
quorum cruciatibus duricia maiorũ con/
tunditur aut exercetur/fides aut misericor
dia pbatur?Quis ergo nouit qd ipsis par
uulis in secreto iudiciorũ suorum bone com/
pensatiõis reseruet deus?Quoniã quãq̃ ni/
hil recte fecerint/tamẽ nec peccãtes aliqd
Math.2.c. ista ppessi sunt.Non enĩ frustra etiã infan/
tes illos/qui cum dñs iesus christus necan
dus ab herode quereret/occisi sunt/in ho/
nore martyrũ receptos cõmendat ecclesia:
quãq̃ isti calumniosi/et taliũ questionũ nõ
studiosissimi examinatores/sz loqcissimi
ventilatores:etiam de pecorum dolori/
bus et laboribus/solẽt minus eruditorum sol/
C licitare fidẽ/cum dicunt:Quid etiam peco
De origine aie ad hieronymũ.ca.14.b. ra vel meruerunt mali/ vt tanta patiantur
incõmoda:vel sperãt boni/quia tantis ex/
ercent incõmodis?Sed hec dicunt vel sen
tiunt/qi iniquissime de rebus existimant:
qui cũ summũ bonũ/quod et quãtũ sit aspi
cere nequeant:talia volunt esse oĩa qua/
le putant esse summũ bonũ:pter enĩ sum/
ma corpora que celestia sunt/ minusq̃ cor/
ruptioni subiacent/summũ bonũ cogitare
non possunt:ideoq̃ inordinatissime flagi/
tant/ vt nec mortẽ nec vllã corruptionẽ pa
tiantur corpa bestiarum:quasi nõ sint morta
lia/cum sint infima:aut ideo mala sint/qr
sunt celestia meliora.Dolor aũt quẽ bestie
sentiunt/animarum etiã bestialiũ vim quan/
dã in suo genere mirabilẽ laudabilẽq̃ com
mẽdat.Hoc ipso enĩ satis apparet in regen
dis animandisq̃ suis corporib⁹/q̃ sint ap/
Dolor qd sit. petentes vnitatis. Quid est enĩ aliud do/
lor/nisi quidã sensus diuisionis vel corru/
ptionis impatiẽs?Vñ luce clarius apparet
q̃ sit illa anima in sui corporis vniuersita/
te auida vnitatis et tenax:que nec libẽter/
nec indifferẽter/sed potius renitẽter et relu
ctãter intẽdit i eã passionẽ corpis sui:p quã
ei⁹ vnitatẽ atq̃ integritatẽ labefactari mo
leste accipit.Nõ ergo appareret quãt⁹ iferi/
oribus creaturis animalibus esset appetit⁹
vnitatis/nisi dolore bestiarum.Qd si nõ ap/
pareret min⁹ q̃ opus esset:admoneremur
M.tab. in illa summa et ieffabili vnitate creatoris
esse oĩa ista pstituta.Et reuera si pie ac dili D
gẽter attẽdas:oĩs creature species et mo
tus/q̃ i animi hũani consideratione cadit/
eruditionẽ nostrã loqr a diuersis motib⁹ et
affectionib⁹/quasi in quadã varietate lin/
guarum: vndiq̃ clamãs atq̃ increpãs cogno
scendũ esse creatorẽ.Nulla enĩ res est earũ
que nec dolorẽ nec voluptatē sentiunt/ q̃
nõ aliqua vnitate dec⁹ proprij generis assecq̃
tur/vel oĩino nature sue qualẽcunq̃ stabi
litatẽ.Nulla itẽ res est earum que vl' doloris
molestias/vl' blãditias sentiũt voluptatis/
que non in coipso q̃ dolorẽ fugiunt volu/
ptatẽq̃ appetunt: dirēptionẽ se fugere/ M.Retrac/tationum.
vnitatẽq̃ appetere fateat.Inq̃ ipsis ratio/
nalib⁹ animis/ omnis appetit⁹ cognitiõis:
q̃ illa natura letatur: et ad vnitatem refert
oẽ qd pcipit:et in errore nihil fugit aliud
q̃ incõprehensibili ambiguitate cõfundi.
Omne autẽ ambiguũ vñ molestũ est/nisi
quia certã non habet vnitatẽ?Ex quo ap/
paret omnia/siue cũ offendũt vel offendũ/
tur/siue cum delectãt vel delectãtur vnita
tẽ insinuare atq̃ pdicare creatoris. Si au/
tẽ ignorantia et difficultas/a quibus istam
vitã necesse est incipe/non sunt aie natura/
les:restat vt aut officio suscepte sint/aut
irrogate supplicio.De quib⁹ iam satis esse
arbitror disputatum.

An homo creatus sit sapiẽs/aut stultus:et quid stulticia/quisve recte stultus dici possit:in quo pter ea homo anteq̃ sapiẽs sit/et postq̃ iã sapiens factus est peccat:mediumq̃ inter sapientiam et stulticiam esse conuincitur: Ca.XXIIII.

Q Uapropter ipse prim⁹ homo qua/ A
lis factus sit magis querendũ est/
q̃ quõ ei⁹ posteritas ppagata sit.
Multum enĩ sibi videntur acute pponere
questionẽ qui dicunt:Si sapiẽs factus est
prim⁹ homo/cur seduct⁹ ẽ?Si aũt stult⁹ fa
ctus ẽ/quõ non ẽ deus auctor viciorum/cũ sit
stulticia maximũ viciũ?Quasi vero natura
humana pter stulticiã et sapiẽtiã nullã me/
diã recipiat affectionẽ/que nec stulticia nec
sapiẽtia dici possit.Tunc enĩ homo incipit
aut stultus esse aut sapiens: vt alterum horum
necessario appelletur/ cũ iã posset nisi negli
geret habere sapiẽtiã/vt viciose stulticie sit
volũtas rea. Non enĩ quisq̃ ita desipit/vt
stultũ appellet infantẽ:quis sit absurdior

si velit appellare sapientē. Ut ergo infans
nec stultus nec sapiens dici potest/q̄uis iā
hō sit: ex quo apparet naturā hominis reci/
pere aliq̄d mediū/qđ neq̄ stulticia neq̄ sa/
piētia recte pōt appellari: ita etiā si q̄sq̄ ta/
li affectione aīatus esset/ qualē habēt illi q̄
per negligentiā sapientia carent: nemo eū
stultū recte diceret/quē non vitio ſ natura
talē videret. Est enī stulticia rex appetēda/
rū ⁊ vitādax nō q̄libet/sed vitiosa ignorā/
tia. Vñ neq̄ animal irrationale stultū di/
cimus: quia non accepit vt sapiēs esse pos/
set. Appellamus tñ plerūq̄ ex similitudine
aliq̄d nō ꝑprie: Nam ⁊ cecitas cū maximū
vitiū sit oculorū: nō tñ i catulis nascentib⁹
vitium est / nec proprie cecitas dici potest.
Si ergo ita factus ē homo / vt q̄uis sapiēs
nōdū esset: preceptū tamē posset accipere:
cui vtiq̄ obtēperare deberet. Nec illud iā
mix est q̄ seduci potuit: nec illud iniustum
q̄ precepto nō obtemperās penas luit: nec
creator eius auctor vitiox est: quia nō ha/
bere sapientiā nondū erat vitiū hominis/
si nondū vt habere posset acceperat: Sed
tamē habebat aliquid/quo si bñ vti vellet/
B ad id qđ non habebat ascēderet. Aliud est
enī esse rationalē/aliud esse sapientē. Rati/
one fit q̄sq̄ ꝑcepti capax/cui fidē debet/ vt
qđ ꝑcipit̄ faciat. Sicut aūt natura ratiōis
preceptū capit / sic ꝑcepti obseruatio sapi/
entiā: Qđ est autē natura ad capiendum
preceptū/ hoc est volūtas ad obseruandū.
Et sicut rōnalis natura tāq̄ meritū est ꝑce
pti acipiendi: sic ꝑcepti obseruatio meritū
est accipiēde sapientie. Ex quo aūt incipit
homo ꝑcepti esse capax/ ex illo incipit pos/
se peccare. Duobus autē modis peccat an/
teq̄ fiat sapiens: Si aut se non accōmodet
ad accipiendū preceptū: aut cū accepit nō
obseruet. Sapiēs aūt peccat/ si se auerterit
a sapientia. Sicut enī preceptū nō est ab il
lo cui precipit̄/sed ab illo qui ꝑcipit: sic sa/
piētia non ē ab illo qui illuminat̄/ sed ab il
lo qui illuminat. Quid ḡ est vñ nō laudan/
dus sit hominis creator? Bonū est enī ali/
qđ homo ⁊ melius q̄ pecus/ex eo q̄ est ꝑce
pti capax: Et hoc melius/cū preceptū iam
cepit: Rursus hoc melius/cum ꝑcepto pa/
ruit: Et his omnibus melius/cū eterno lu/
mine sapientie beatus est. Peccatū autem
malū est in negligentia/ vel ad capiendum
preceptū / vel ad obseruandū/ vel ad custo/
diendā contemplationē sapientie. Ex quo
intelligitur etiam si sapiēs primus homo
factus est/ potuit tamē seduci: Quod pec/
catum cū esset in libero arbitrio/iusta diui/
na lege penam cōsecuta est. Ita dicit etiā
apostolus paulus: Dicētes se esse sapien/ Roma. i.c.
tes/stulti facti sunt. Superbia enī auertit
a sapientia: Auersionē autē stulticia conse
quitur. Stulticia quippe cecitas quedā est:
sicut idem dicit: Et obscuratum est insipi/ Ibidem.
ens cor eox. Unde aūt hec obscuratio/ ni/
si ex auersione a lumine sapientie? Vñ au
tem hec auersio / nisi dum ille cui bonū est
deus /sibi ipe vult esse bonū suū/sicuti sibi
est deus? Itaq̄ ad meipsum inquit turba/
ta est anima mea: Et/ Gustate/⁊ eritꝭ sicut Geñ. 3.a.
dij. Turbat autē considerantes/q̄ ita que/ C
runt: Stulticia ne primus homo recessit a
deo/ an recedendo stultus factus ē? Quia
si responderis eū stulticia recessisse a sapi/
entia: videbitur stultus fuisse anteq̄ rece/
deret a sapiētia: vt stulticia illi causa esset
recedendi. Itē si responderis/eū recedēdo
stultū esse factū: querunt vtrum stulte/ an
sapienter fecerit q̄ recesserit. Si enī sapien/
ter fecit/recte fecit/nihilq̄ peccauit: Si stul
te/iam erat inquiunt in eo stulticia/qua fa
ctum est vt recederet: Non enī stulte aliq̄d
sine stulticia facere poterat. Ex quo appa/
ret esse quoddā medium/quo ad stulticiā
a sapientia transitur: quod neq̄ stulte/ne/
q̄ sapienter factū dici potest: quod ab ho/
minibus in hac vita constitutis nō nisi ex
contrario datur intelligi. Sicut enī nullus
mortaliū fit sapiens nisi a stulticia ad sapi/
entiā transeat: ipse autē transitus si stulte
fit/non vtiq̄ bene fit: quod dementissimū
est dicere: si autem sapiēter fit/ iam erat sa/
pientia in homine anteq̄ transiret ad sapi/
entiā: quod nihilominus absurdū est. Ex
quo intelligitur esse mediū/ quod neutrū
dici possit: Ita ⁊ ex arce sapiētie/ vt ad stul
ticiā primus homo transiret: nec stult⁹/nec
sapiens trāsitus ille fuit. Velut in somno
et vigilijs neq̄ id ē dormire quod obdor/
miscere: neq̄ id ē vigilare quod expergisci:
sed transitus quidā ex altero in alterx. Ve/
rum hoc interest/ q̄ sine voluntate plerū/
q̄ ista fiunt: illa autem nunq̄/nisi per vo/
luntatem: vnde iustissime retributiones
consequuntur.

Q̄ 𝔮̄ i volūtate nō sit ab obiectꝭ

non moueri: in eius tamen pote/
state situm est assentire vel dissen/
tire: et quo obiecto motus pecca/
uit diabolus qui hominem sedu/
xit: τ quanta sit pulchritudo lucis
eterne: Capi. XXV.

A S Ed quia voluntatē non allicit ad
faciēdū qđlibet / nisi aliqđ visum:
qđ autē quisq̧ vł sumat vel respu/
at ē in potestate: sed quo viso tangať / nul/
la potestas ē: fatendū ē τ ex superiorib⁹ vł
inferioribus visis animū tangi / vt ratio/
nalis substātia ex vtroq̧ sumat qđ volue/
rit: τ ex merito sumēdi vel miseria vel bea/
titas subsequať. Velut in paradiso visum
ex supioribus / p̄ceptū dei: visum ex infe/
riorib⁹ / suggestio serpētis: Nā neq̧ qđ si/
bi p̄ciperet a dño / neq̧ quid a serpēte sug/
gereretur / fuit i hominis potestate. Q̄ sit au
tē liberꝫ / τ ab omnibus difficultatis vincu
lis expeditū / i ipsa sapiētie sanitate consti/
tuto nō cedere visis inferioris illecebre / vł
hinc intelligi pōt: q̄ etiā stulti ea superant
ad sapientiā transituri: etiā cū molestia ca/
rendi pernitiosaꝝ consuetudinū pestilēti/
osa dulcedine. Queri aūt hoc loco potest:
si homini p̄sto fuerunt ex vtraq̧ p̄te vi/
sa: vnū ex p̄cepto dei / alterꝫ ex suggestio/
ne serpentis: vñ ipsi diabolo suggestū sit /
appetende impietatis consilium / quo de
sublimibus sedibus laberetur. Si eñ nul/
lo viso tangeretur / nō eligeret facere quod
fecit: Nam si non ei aliquid venisset in mē
tem / nullo modo intentionē conuertisset i
nefas: Vñ igitur venit in mentē / quicquid
illud ē quod venit in mentē / vt ea molire/
tur quibus ex bono angelo diabolus fie/
ret? Qui eñ vult / p̄fecto aliquid vult: qđ
nisi aut extrinsecus p̄ sensum corporis ad/
moneatur: aut occultis modis i mentē ve/
B niat / velle nō potest. Discernēda igitur sūt
Genera visorū que sint.
genera visoꝝ: quorum vnū est quod p̄fici/
scitur a voluntate suadētis: quale illud dia/
boli / cui homo cōsentiēdo peccauit: Alterꝫ
a subiacētibus reb⁹ vł intentioni animi vł
sensibus corporis. Intētioni animi subia/
cet excepta incommutabilitate trinitatis:
Que quidē non subiacet / sed eminet poti/
us. Subiacet ergo intentioni animi prius
ipse anim⁹ / vñ nos etiā viuere sentim⁹: de/
inde corp⁹ qđ administrat: Vñ ad qđlibet
operādū mēbꝝ qđ op⁹ ē cū op⁹ est mouet.
Subiacēt aūt sensui corpis quecūq̧ corpo
rea. Vt autē in contēplatione summe sapi
entie / que vtiq̧ animus non ē: nā incōmu
tabilis est / etiaꝫ seipsum q̄ est cōmutabilis
anim⁹ intueať: τ sibi ipse quodāmodo ve/
niat i mentē / nō fit nisi differētia qua nō ē
qđ deus: τ tamē aliqđ est qđ possit placere
post deū. Melior est aūt cū obliuiscať sui p̄
charitate incōmutabilis dei / vel seipsū pe/
nitus in illius compatione contemnit. Si
autē tanq̧ obui⁹ placet sibi ad p̄uerse imi/
tandū deū / vt potestate sua frui velit: tan/
to fit minor / quanto se cupit esse maiorē.
Et hoc est initiū oīs peccati supbie: τ ini Eccl. 10. b.
tiū supbie hominis apostatare a deo. Su/
perbie autē diaboli accessit maliuolentissi
ma inuidia: vt hāc supbiā homini p̄suade/
ret / p̄ quā sētiebat se esse damnatū. Vñ fa/
ctū est / vt pena hominē susciperet emēda/
toria potius q̄ꝫ interfectoria: vt cui se dia/
bolus ad imitationē supbie p̄buerat: ei se
dñs ad imitationē humilitatis p̄beret / p̄
quem nobis eterna vita p̄mittitur: vt p̄e/
rogato nobis christi sāguine / post labores
miseriasq̧ ineffabiles / tanta charitate libe
ratori nostro adhereamus: τ tanta eius in
eum claritate rapiamur / vt nulla nos visa
ex inferioribus a conspectu supiore detor/
queant: q̄ꝫq̄ꝫ τ si aliquid huic intētioni no/
stre suggereretur ab appetitu inferioꝝ / sempi
terna nos diaboli dānatio cruciatusq̧ re/
uocarēt. Tanta ē aūt pulchritudo iusticie / C
tanta iocūditas lucis eterne / hoc ē incōmu
tabilis v̄itatis atq̧ sapiētie: vt etiā si non
liceret ampli⁹ i ea manere q̄ꝫ vni⁹ diei mo/
ra: p̄pter hoc solū inumerabiles anni hui⁹
vite pleni delitijs τ circūfluentia tpaliū bo
noꝝ recte meritoq̧ ꝯtēnerenť. Non eñ fal Ps. 83.
so aut p̄uo affectu dictū ē: Qm̄ melior ē di
es vn⁹ i atrijs tuis sup̄ milia: q̄ꝫq̄ꝫ τ alio sen
su posset intelligi: vt milia dieꝝ i tpis mu/
tabilitate intelliganť: vnius aūt diei noīe
incōmutabilitas eternitatis voceť. Nescio
me aliquid p̄termisisse / quod ex nostra re/
sponsione quantū dñs p̄bere dignatus ē /
tuis interrogationibus desit: q̄ꝫq̄ꝫ et si tibi
aliquid occurrit: modus libri nos iam finē
facere / τ ab hac disputatione requiescere ali/
quando compellit.

Diui aurelij augustini hipponensis epi
de libero arbitrio / lib er tertius explicit.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi/i libros de genesi aduersus manicheos/ex libro retractationū/Argumentum.

A
1. Retract. ca. 10. I Am vo in africa ↄstitut⁹/cōscpsi duos libros de genesi ↄtra manicheos. Quis em̄ i supiorib⁹ libris qcqd disputaui/vā oñdere deū sūme bonū et imutabilē creatorē esse oim mutabiliū naturarū: nec vllā esse naturā malā siue substantiā inq̄ntū natura ē atq̄ substantia: aduersus manicheos nr̄a inuigilaret intētio:
1. de gen. ↄtra manicheos. ca. 1. a. isti tñ duo libri aptissime aduersus eos edi
ti sūt in defensionē veteris legis/quā vehe
mēti studio vesani errorl oppugnāt. In pri
Gen. 1. a. mo libro/ab eo qd̄ scriptū ē: In pncipio fe
cit de⁹ celū et terrā: donec septē peragant di
es/vbi legit de⁹ req̄euisse i die septimo. In
scd̄o autē ab eo qd̄ scptū ē: Hic liber cre
ature celi ⁊ terre: donec adā ⁊ mulier ei⁹ di
missi sūt de paradiso: et custodia posita est
de ligno vite. Deinde i fine libri/errori ma
nicheorū fidē catholice vitatis opposui/ qd
B illi dicāt/ et qd nos dicam⁹ breuiter apteq̄
1. de gen. ↄtra manicheos. ca. 3. b. cōplectēs. Qd̄ vo dixi: Illud aūt lumē nō
irrationabiliū aīaliū oculos pascit/ s pura
corda eorū qui deo credunt/⁊ ab amore vi
sibiliū rerū ⁊ temporaliū se ad eius p̄cepta
Al. ⁊ seruāda timplēda cōuertunt: qd̄ oēs hoīes possunt
si velint: nō existimēt noui heretici pelagi
ani sm̄ eos esse dictū. Vex est em̄ omnino
omnes homines hoc posse si velint: sed p̄
paratur volūtas a dn̄o: et tantū auget mu
nere charitatis vt possint. Quod hic ideo
C dictū non ē: quoniā p̄senti non erat neces
1. de gen. ↄtra manicheos. ca. 19. sariū questioni. Quod vero ibi legit de be
nedictione dei qua dictū ē: Crescite ⁊ mul
Gen. 1. d. tiplicamini: in carnalem fecunditatē post
peccatū conuersam esse credēdam: si nō po
Al. ⁊ videri test alio modo dictū⁺ inueniri/nisi vt putē
tur illi homines non habituri fuisse filios
D homines nisi peccassent/omnino nō appro
1 de gen. ↄtra manicheos. ca. 20. b. bo. Illud etiā non ē consequēs/vt ideo in
telligat in allegoria tm̄modo esse accipiē
dū/q herbe virides/et ligna fructifera om
ni generi bestiar/⁊ auibus omnibus/⁊ om
nibus serpētibus in libro geneseos dātur
Al. li. 5. de ciuitate dei. ca. 27. c. ad cibum: quia sunt ⁊ quadrupedia ⁊ vola
tilia/que solis carnibus viuere videantur.
Fieri em̄ posse vt alerētur ab hominibus
etiam de fructibus terre: si pp̄ter obedien
tiam/qua ipsi homines deo sine vlla ini
quitate seruirēt/mererētur oēs bestias ⁊ E
aues oīm modo habere seruiētes. Itē mo 1. de gen. ↄtra manicheos.
uere pōt/quō dixerim de p̄plo israel adhuc ca. 23. b.
corporali circumcisione et sacrificijs/ tanq̄
in mari gentiū populus ille legi seruiebat:
Quandoquidē apud gētes sacrificare nō
poterant: sicut eos ⁊ nūc videmus sine sa
crificijs remansisse/ nisi forte q per pascha
immolant ouē/ hoc in sacrificijs deputet. F
In secundo etiā libro illud quod posui: no 2. de gen. ↄtra manicheos.
mine pabuli significare posse vitam: cum ca. 3. b.
melioris interp̄tationis codices nō habe
ant pabulū/s fenū: nō satis apte dictū vi
detur: Nō em̄ ↄgruit feni noie significatio G
vite quomodo pabuli. Itē videor nō recte 2. de gen. ↄtra manicheos.
appellasse vba p̄phetica quib⁹ scriptum ē: ca. 5. a.
Quid supbit terra et cinis: q: nō in eius li Eccl. 10. b.
bro legit quē certi simus appellasse esse p H
phetā. Nec illud apostoli/ vbi adhibet te 1. Cor. 15. f. Gen. 2. b.
stimoniū de genesi/dicēs: Factus ē prim⁹ 2. de gen. ↄtra
adā in animā viuentē/ sicut ille voluit/ in manicheos.
tellexi/cū exponerē qd̄ scptū ē: Insufflauit ca. 8 b.
deus in faciē eius flatū vite: ⁊ factus ē hō i
animā viuā/vel in aīam viuentē. Apl's em̄
ad hoc adhibuit illud testimoniū/ vt p̄ba
ret corpus esse aīale: ego autē hinc putaui
hoc esse monstrandū animale factū prius I
hominē/ nō corpus hoīs solū. Quod autē 2. de gen. ↄtra
dixi: Nulli nature nocere pctā nisi sua: ido manicheos.
dixi: qm̄ iusto qui nocet/non ei vere nocet: ca. 29. a.
q̄nquidē etiā mercedē ei⁹ auget in celis: Si
bi autē peccando vere nocet: q: p̄pter ipsā
voluntatem nocendi/recipiet id quod no
cuit. Possunt sane pelagiani ad suuz do
gma trahere istā sentētiā: ⁊ ido dicere par
uulis aliena nō nocuisse pctā: q: dixi/nulli
nature nocere pctā nisi sua: nō itueētes ido
puulos/q vtiq̄ ptinēt ad humanā naturā/
trahere originale peccatū: q: i p̄mis homi
nib⁹ natura humana peccauit: ac p hoc na
ture humane nulla nocuere pctā nisi sua.
Per vnū q̄ppe hoīem in q oēs peccauerūt/ Roma 5. b.
pctm̄ intrauit i mūdū: Nō em̄ nulli hoī/sed K
nulli nature dixi pctā nocere nisi sua. Itē 2. de gen. ↄtra
in eo qd̄ paulo post dixi: Nullū esse malū manicheos.
naturale: phic q̄rere similē latebrā: nisi hoc ca. 29. b.
dictū ad naturā talē referat/q̄lis sine vitio
p̄mitus ↄdita ē. Ipsa em̄ vere ac p̄prie na
tura hoīs dicit. Trāslato aūt vbo vtimur/
vt naturā dicam⁹ etiā q̄lis nascit hō. Scd̄z
quā locutionē dixit apl's: Fuim⁹ em̄ ⁊ nos Eph. 2. a.
aliquādo natura filij ire/sicut ⁊ ceteri.

Annotatio caplorū

Capitulorum libri primi de genesi contra manicheos sancti augustini recollecta annotatio.

Liber primus

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi / de genesi contra manicheos / liber primus īcipit.

Quare aduersus manicheos simpliciori stilo disputauerit.

a

b

Si eligerēt manichei quos deciperent: eligeremus et nos verba qb⁹ eis respōderemus: cū vero illi z doctos litteris z indoctos errore suo psequant: et cū pmittūt veritatē / a v̄itate conant auertere: nō ornato politoq̄ sermone / sed rebus manifestis cōuincenda est vanitas eorum. Placuit eñ mihi quorundā vere christianorū sentētia / qui cū sint eruditi liberalib⁹ litteris: tñ alios libros nostros quos aduersus manicheos edidimus cū legissent / viderūt eos ab imperitiorib⁹ aut nō aut difficile itelligi: z me beniuolentissime monuerūt / vt cōmunē loquēdi cōsuetudinē nō desererē / si errores illos tā pniciosos ab animis etiā imperitorū expellere cogitarē. Hūc eñ sermonē vsitatū et simplicē etiā docti intelligūt: illū autē idocti nō intelligūt. Solēt q̄ manichei scripturas veter̄ testamēti / q̄s nō nouerūt / vituperare: z ea vituperatiōe īfirmos z paruulos nros / nō iueniētes quō sibi rñdeāt / irridere et decipere. ¶ Quia nulla scriptura est q̄ nō apud eos q̄ illam non intelligunt facile possit rep̄hendi. Sed ideo diuina puidentia multos diuersi erroris hereticos esse p̄mittit: vt cū insultāt nobis / et interrogant nos ea q̄ nescim⁹ / vel sic excutiamus pigriciā / z diuinas scripturas nosse cupiamus. Propterea et aplus dicit: Oportet mltas hereses esse / vt pbati manifesti fiant inter vos. Hi eñ deo pbati sūt q̄ bñ possūt docere: sed manifesti hominib⁹ esse nō possūt / nisi cū docēt. Docere autē nolunt nisi eos q̄ doceri querūt. Sed multi ad querendum

¶ Flores bti aug'. sup Gen contra manicheos sic colliguntur. Prima veritas est / q̄ nulla scriptura est que non apud eos qui eam non intelligūt facile possit rep̄hendi. Et id̄ dr / q̄ puidentia diuina multos diuersi erroris hereticos esse permisit: vt cū insultant nobis et interrogant nos ea que nescim⁹ / excutiamus pigritiam / z diuinas scripturas scire cupiamus. Ex quo dicto accipiuntur duo theologica documenta. Primū est / q̄ hoīes qui aliquā doctrinā ignorant faciliter rep̄hendunt eā: quia ipsam in superficie considerantes / intrinsecus non intelligūt. Unde dicit / q̄ propterea manichei irrident doctrinā veteris testamenti: quia scz ipsam nō intelligūt. Secūdū documētum / q̄ sicut expedit i ecclesia esse hereticos ad pigritiam amouēdā: ita expedit in theologia esse cōtrarias opiniones

Illuminati doctor̄ francisci marōis flores siue veritates in primū librū de Gen. cōtra manicheos incipiunt.

Prima v̄itas

1. Retract. / ca. 10. a.

1. Cor. 11. e

pigri ſũt:niſi p moleſtias ⁊ inſultationes hereticorum quaſi de ſomno excitent̃:et de imperitia ſua erubeſcãt ſibi: ⁊ de illa imperitia pichitari ſe ſẽti

Al. ꝓ cedũt. ant. Qui holes ſi bonę ſũt fidei/nõ credũt hereticis/ſꝫ qd eis rñdeant diligẽter ĩquirũt. Nec eos deſerit de⁹ vt petẽtes accipiãt ⁊ qrẽtes ĩueniãt/⁊ pulſãtib⁹ aperiat̃. Qui aũt

Matth. 7.c. deſperãt ſe poſſe ĩ catholica diſciplina inuenire qȯ ꝗrũt/atterunt̃ erroꝛib⁹:etſi pſeuerãter inqrunt/ad ipſos fõtes a qb⁹ aberrauerant poſt magnos laboꝛes fatigati/atqꝫ ſitientes ⁊ pene moꝛtui reuertunt̃.

ꝗ opiniones ad tertiam deuiẽdam: qꝛ dũ ignorata querũt/auidi⁹ addiſcuntur. Unde ratio ſua cõcludit ad opinionũ cõtrarietatẽ/ſicut ad hereſũ varietatẽ:⁊ iſta cõtrarietas non eſt in fide ita nociua.

In quo principio celum deus et terra condiderit ⁊ de volũtatis dei cauſa non inquirenda: Ca. II.

A Primũ ergo librũ veteris teſtamenti/qui inſcribit̃ geneſis/ſic ſolẽt manichei rep̄hẽdere. Qȯ ſcriptũ ẽ: In

Gen. 1.a. pꝛĩcipio fecit deus cęlũ ⁊ terrã: Querũt in

Li. 11. de ciui. tate dei. ca. 4. quo pꝛincipio:et dicũt: Si in pꝛincipio aliquo tp̄is fecit de⁹ cęlũ et terrã:quid agebat antecꝗ faceret cęlũ et terrã? Et quid ei ſubito placuit facere/qȯ nunquã antea fecerat

Secũda veritas p tp̄a ęterna? ¶ His reſpondem⁹:deum in pꝛincipio feciſſe cęluꝫ ⁊ terrã: non in pꝛincipio tp̄is/ſed ĩ chꝛiſto:

Joh. 1.a. cũ verbuꝫ eſſet apud patrẽ/p qȯ facta et in quo facta ſunt oĩa. Dñs eñ noſter ieſus chꝛiſtus cũ eũ iudei interrogaſſent qs eſſet/

Joh. 8.d. rñdit: Pꝛincipiũ q̄ et loquoꝛ vobis. Sed ⁊ ſi in pꝛincipio tp̄is deum feciſſe cęlũ ⁊ terrã credam⁹/debem⁹ vtiqꝫ intelligere/ꝙ añ pꝛincipium tp̄is nõ erat tẽpus. Deus eñ fecit ⁊ tp̄a. Et iȯ añcꝗ faceret tp̄a/nõ erãt tp̄a. Nõ ergo poſſum⁹ dicere fuiſſe aliqȯ tẽpus qñ deus nõdũ aliqd fecerat. Quȯ eñ erat tẽpus qȯ deus nõ fecerat/ cũ omniũ tẽpoꝛũ ipſe ſit fabꝛicatoꝛ? Et ſi tẽpus cũ cęlo ⁊ terra eſſe cępit/ non poteſt inueniri tempus quo deus nondũ fecerat cęlum et terram.

a ¶ Secũda veritas/ꝙ cũ dicit̃: In pꝛincipio fecit de⁹ celũ et terrã: non eſt intelligendũ de pꝛincipio tp̄is:ſꝫ ĩ eo qȯ dixit iudeis: Ego pꝛincipiũ q̄ ⁊ loquoꝛ. Et illud pꝛobat:qꝛ ante pꝛincipium tp̄is nõ erat tẽp⁹. Unde apparet ꝙ nõ eſt eius intẽtio negare quin in pꝛimo inſtanti tp̄is inchoante fuerit fact⁹ mũdus: ſed ꝙ nõ fuerit factus in copulãte tẽpus pꝛeteritũ cum futuro. Intelligendũ tñ/ꝙ ĩ eodẽ proceſſu ponit q̄ttuoꝛ notabilia.

ꝗ Pꝛimũ/ꝙ

¶ Cũ aũt dicit̃:quid ei placuit ſubito? ſic dicit̃/quaſi aliq̄ tp̄a trãſierint qbus deus nihil operat⁹ eſt. Nõ eñ trãſire poterat tẽpus qȯ nõdũ fecerat deus:qꝛ non põt eſſe

b ꝗ Pꝛimũ/ꝙ cũ q̄rũt manichei: Quid deo ſubito placuit vt faceret mũdũ/⁊ nõdũ añ :ꝺcipiunt̃ ĩ eo ꝙ añ mũdũ imaginant̃ tp̄a añ q̄ deũ nõ opatũ fuiſſe exiſtimãt:cũ tñ añ ip̄ſ nĩhuꝫ tp̄ſ fuerit.

ꝗ Secũdũ no/

B operatoꝛ tẽpoꝛũ/niſi q̄ eſt ante tp̄a. Certe ⁊ ipſi manichei legũt ap̄lm paulũ/ et laudãt ⁊ honoꝛãt:⁊ ei⁹ ep̄las male interp̄tãdo multos decipiũt. Dicãt ergo nobis qd dixerit

Ad tim. 1.a. ap̄lus paulus/ Agnitionem veritatis q̄ eſt ſcḋm pietatẽ dei in ſpem vitę ęternę/ quã pmiſit nõ mẽdax de⁹ ante tp̄a ęterna. Eterna eñ tp̄a qd añ ſe habere potuerunt? Hoc ergo cogant̃ exponere/vt intelligãt ſe non intelligere/ cũ temere volũt rep̄hẽdere/qȯ diligenter quęrere debuerũt. Si aũt nõ dicũt: qd placuit deo ſubito facere cęlũ ⁊ terram/ſed tollũt inde/ſubito/et hoc tñ dicũt qd placuit deo facere cęlũ ⁊ terrã? Non eñ coęuũ deo mũdũ iſtũ dicim⁹:qꝛ nõ ei⁹ ęternitatis ẽ hic mũdus/cui⁹ ęternitatis ẽ de⁹: mundũ quippe fecit de⁹/etſi cũ ipſa creatura quã de⁹ fecit/tp̄a eſſe cęperũt. Et ideo di-

Quõ eterna tẽpoꝛa ⁊ de⁹ creatur bona dicantur. cunt̃ tp̄a ęterna:nõ tñ ſic ſunt ęterna tẽpoꝛa quõ ęternus ẽ de⁹:qꝛ de⁹ eſt ante tp̄a/ q̄ factoꝛ eſt tẽpoꝛ: Sicut oĩa q̄ fecit de⁹ bo-

Al. fabꝛicatoꝛ. na ſunt valde/ſed nõ ſic bona ſunt/quõ bonus eſt deus q̄ illa fecit: hęc aũt facta ſunt: Nec ea genuit de ſeipſo vt hoc eſſẽt qȯ ipſe ẽ/ ſed ea fecit de nihilo vt non eſſent ęqualia: nec ei a quo facta ſunt/nec filio ei⁹ p quẽ facta ſunt: Iuſt⁹ eſt eñ. Si ergo iſti dixerint: qd placuit deo facere cęlũ et terrã? Reſpondendũ eſt eis/vt pꝛius diſcãt vim voluntatis humanę qui voluntatẽ dei noſſe deſiderãt. Cauſas eñ volũtatis dei ſcire quęrũt: cũ volũtas dei oĩm q̄ ſunt ipſa ſit cauſa. Si eñ habet cauſã volũtas dei/ẽ aliquid qȯ antecedat volũtatẽ dei: qȯ nefas eſt credere. ¶ Qui ergo dicit: q̄re fecit deus cęlũ et terrã? Reſpõdenduꝫ eſt ei qꝛ voluit. Voluntas eñ dei cauſa ẽ cęli et terrę:et ideo maioꝛ eſt volũtas dei q̄ꝫ cęlũ et terra. Qui autẽ dicit/q̄re voluit facere cęlũ et terrã? mai⁹ aliqd quęrit/q̄ꝫ ẽ voluntas dei:nihil aũt mai⁹ inueniri põt. Cõ-

C peſcat ergo ſe humana temeritas:et id qȯ nõ eſt nõ quęrat/ne id qȯ eſt non inueniat. Et ſi volũtatẽ dei noſſe qſqꝫ deſiderat/fiat amic⁹ deo: Quia ſi volũtatem hoĩs noſcere vellet cui⁹ amicus nõ eſſet/omnes ei⁹ im

Al. impꝛudentiam. pꝛudentiã ac ſtulticiã deriderẽt. Nõ aũt qſq̄ efficit̃ amic⁹ dei niſi purgatiſſimis moꝛib⁹/⁊ illo fine pꝛecepti de q̄ ap̄lus dicit: Fi-

c ꝗ Secũdũ notabile/ cũ q̄rũt iſti: Quare voluit de⁹ tũc celũ et terrã facere:ipſi querũt aliquid maius volũtate diuina: cũ tñ ipſa nihil poſſit maius inueniri. Cũ habeat ꝙ finis ẽ melioꝛ his quę ſũt ad finẽ:quia queſtio de quare ẽ q̄ſtio de fine.

ꝗ Tertiũ no/

1.Timoth.1.a. nis aūt p̄cepti est charitas de corde puro ⁊
cōsciētia bona ⁊ fide nō ficta. Qd̄ isti si ha/
berēt/nō essent heretici.

Quō terra īuisibilis a deo sit cre ata: ⁊ de diuini luminis a corporali differentia: Ca.III.

A Uod aūt sequit̄ in libro geneseos:
Gen.1.a. q Terra erat īuisibil' ⁊ incōposita/sic
rep̄hendūt manichei vt dicāt: Quō
fec̄ de⁹ ī p̄ncipio celū ⁊ terrā si iā terra erat
īuisibil' ⁊ incōposita: ita cū volunt scriptu/
ras diuinas pri⁹ vituperare q̄ȝ nosse/ etiā res
apertissimas nō ītelligūt. Quid em̄ manife/
sti⁹ dici potuit/q̄ȝ h̄ dictū ē: In p̄ncipio fec̄
de⁹ celū ⁊ terrā: terra aūt erat inuisibilis/⁊
incōposita: id est: in principio fecit de⁹ ce/
lum ⁊ terram: terra aūt ipsa quā fecit de⁹ ī/
uisibilis erat et incōposita: anteq̄ȝ de⁹ oīm
rerū formas locis et sedib⁹ suis ordīata di/
stinctione disponeret: anteq̄ȝ diceret: fiat
lux/⁊ fiat firmamētū/⁊ cōgregēt̄ aque ⁊ ap
pareat arida: ⁊ cetera q̄ ī eodē libro sic ex/
ponūt̄ p ordinē/quēadmodū possit ea puu
li capere? Que oīa cōtinēt tā magna myste
ria/vt quisquis ea didicerit/oīm hereticoȝ
vanitatē/vel doleat q: hoīes sūt/ vel deri/
deat q: sup̄bi sunt. Sequit̄ in eodem libro:

B ¶ Et tenebre erāt su
p abyssum. Qd̄ mani
chei rep̄hēdūt dicen/
tes: In tenebris ergo
erat deus anteq̄ȝ face
ret lucē? Uere ipi sūt
in tenebris ignoran/
tie: ⁊ ideo nō intelli/
gūt lucē: in q̄ de⁹ erat an̄q̄ȝ faceret istā lucē.
Nō em̄ norūt isti lucē/nisi quā carneis ocul̄
vidēt: Et ideo istū solē/quē pariter nō solū
cū bestijs maioribus/sed etiā cuȝ muscis ⁊
vermiculis cernim⁹: illi sic colūt/vt particu
lā dicāt esse lucis illi⁹ in q̄ habitat de⁹. Sed
nos ītelligam⁹ aliā lucē eē ī q̄ de⁹ habitat:
vñ est illud lumē de q̄ in euangelio loquit̄:
Joh.1.a. Erat lumē verū/qd̄ illuminat oēm hoīem
venientē in hūc mūdū. Nā solis isti⁹ lumen
nō illuminat oēm hoīem: s; corpus hoīs et
mortales oculos: ī q̄bus nos vincūt aq̄la/
rū oculi: q̄ solē istū multo meli⁹ q̄ȝ nos dicū
1. Retract. tur aspicere. Illud aūt lumē nō irrōnabiliū
ca.10.b. aīaliū oculos pascit/s; pura corda eorum q̄
deo credūt/⁊ ab amore visibiliū rerū ⁊ tpa/
M.L. timplēde. liū se ad ei⁹ p̄cepta ⁊ seruāda cōuertunt. Qd̄
oēs hoīes possunt si velint: q: illud lumen
oēm hoīem illuminat venientē ī hūc mūdū.
Ergo tenebre erāt sup abyssum anteq̄ȝ lux
ista fieret: De q̄ cōsequenter hoc loco dicit̄.

c ❡ Tertiū notabile/ q̄ cū d̄r q̄ tenebre erāt sup faciē abyssi/nō fuit aliq̄d tenebre ab eterno: sic̄ ar/ guūt manichei: q: sic̄ nu/ ditas nō ē aliq̄ res s; tm̄ p̄uatio rei/ita tenebre nō sūt nisi p̄uatio lucis.

d ❡ Quartū notabile/ q̄ cū dicitur/q̄ spiritus domini ferebatur super aquas: nō intēt sicut nūc fertur sol sup terram: sed p potētiā inuisibilis sub limitatis sue.

Qr tenebre nihil sint: Ca.IIII.

C Et dixit de⁹: Fiat lux: Quia vbi lux Gen.1.a.
c nō ē/tenebre sūt: nō q: aliq̄d sūt te/
nebre/s; ipsa lucis absentia tenebre
dicunt̄. Sicut silētiū nō aliq̄ res ē/s; vbi so 2.sen.dis.12.
nus nō est/ silentiū d̄r: Et nuditas aliq̄ res ca.fm bona.
nō est/s; in corp̄e vbi tegumentū nō ē nudi
tas dicit̄: Et inanitas non est aliq̄d/s; locus
vbi corp⁹ nō ē/inanitas d̄r: Sic tenebre non
aliq̄d sūt/s; vbi lux nō est/ tenebre dicunt̄.
Hoc ideo dixim⁹/q: solēt dicere: Uñ erant
ipse tenebre sup abyssū: anteq̄ȝ faceret de⁹
lucē? Quis illas fecerat vel genuerat? Aut
si nemo fecerat vel genuerat eas/ eterne erāt
tenebre: quasi aliq̄d sint tenebre. Sed vt
dictū ē lucis absentia h̄ nomē accepit. Sed
q: ipsi fabulis suis decepti crediderūt esse
gentē tenebraruȝ/in q̄ ⁊ corpa ⁊ formas et
aīas ī illis corporib⁹ fuisse arbitrant̄: iō pu
tant q̄ tenebre aliq̄d sint: ⁊ nō intelligunt
nō sentiri tenebras/nisi q̄n nō videm⁹: sicut
nō sentit̄ silentiū/nisi q̄n nō audim⁹. Sicut
aūt silentiū nihil ē: sic ⁊ tenebre nihil sunt.
Sicut autē isti dicūt/ gentē tenebrarū ꝯtra
lucē dei pugnasse: sic pōt ali⁹ similiter van⁹
dicere: gētē silētioȝ ꝯtra vocē dei pugnas/
se. Sed illas vanitates mō non suscepim⁹
refellere atq̧ cōuincere. Nūc em̄ ea quā re/
p̄hendūt ī veteri testamēto statuim⁹ defen
dere q̄ȝtū vires dn̄s p̄stare dignat̄: ⁊ in eis
ostendere ꝯtra veritatē dei nihil valere ho/
minum cecitatem.

Quō sup aquas ferebat̄ sp̄us: ⁊ quid aque noīe importet̄/⁊ q̄re: Ca.V.

D Uod aūt scriptū est: Et
q sp̄us dei ferebat̄ sup aquā: sic solēt
manichei rep̄hēdere vt dicāt: Aqua
ḡ erat habitaculū sp̄us dei: ⁊ ipsa ꝯtinebat
spiritum dei? Totum ergo conant̄ p̄uersa
mente p̄uertere: ⁊ excecantur malicia sua.
❡ Cū em̄ dicim⁹: Sol
supfert̄ sup terrā: nū/
quid hoc intelligi vo/
lumus/q̄ in terra ha/
bitet sol/et terra soleȝ
cōtineat? Et tñ nō sic
sp̄us dei supferebat̄ sup aquā/sicut supfert̄
sol sup trā: s; alio mō quē pauci intelligūt.
Nō em̄ p spacia locoruȝ supferebat̄ aq̄ ille
sp̄us/sicut terre sol supfert̄: sed p potētiā in
uisibilis sublimitatis sue. Dicāt aūt nobis 2.sen.dis.12.
isti: quō his reb⁹ q̄ fabricāde sunt supferat̄ ca.scdm bona.
volūtas fabri? Q: si hec hūana et quotidi
ana nō comp̄hēdūt/ timeāt deū: ⁊ simplici
corde qd̄ nō ītelligūt q̄rāt: nec cū volūt ver/
bis sacrilegi ꝯcidere veritatē quā videre nō

possūt: redeat illᵉ securᵉ ī cura: Nā illa ꝯcidi nō pōt ꝗ incōmutabilis manet: sed ꝗcun-ꝗ plagę in illā emissę fuerunt repcutiunt: ⁊ maiore ictu redeunt in eos ꝗ cedere audēt qꝺ credere deberēt, vt itelligere mererent. Deinde querūt ⁊ insultādo iterrogāt: Vñ erat ipsa aq̄ sup quā ferebat spūs dei? Nū-quid eñ superiᵒ scriptū est, ꝙ deus aquā fecerit? Hoc si pie quererēt: inuenirēt quēad-modū intelligēdū esset. Nō eñ aqua sic appellata ē hoc loco, vt hęc a nobis itelligat quā videre iā possumᵒ ⁊ tāgere: quō nec terra ꝗ incōposita et inuisibilis dicta est, talis erat q̄lis ista ꝗ iā videri et tractari potest.

B ¶ Sed illō qꝺ dictū ē: In pncipio fecit deus cęlū ⁊ terram: cęli et terrę noīe vniuersa creatura significata ē quā fecit ⁊ cōdidit deus. Ideo aūt noībus visibiliū rerū hęc appellata sūt, ꝑpt paruulorū infirmitatē, ꝗ minus idonei sunt inuisibilia cōphendere. Prima ergo materia facta est ꝯfusa ⁊ informis: vñ oīa fierent ꝗ distincta atꝗ formata sūt: qꝺ credo a gręcis chaos appellari. Sic eñ ⁊ alio loco legimᵒ dictū in laudibᵒ dei: Qui fecisti mundū de materia informi. Qꝺ aliq̄ codices habēt de materia inuisa.

Tertia vitas. · 2. sen. dis. 12. ca. scdm hanc.

a ¶ Tertia vitas, ꝙ cū dicit, vel dictū ē: In principio fecit deus celum et terrā: celi ⁊ terre nomine vniuersa creatura significata est: Iō inq̄t nominibᵒ visibiliū rerꝫ appellata sūt, ꝑpt ifirmitatē paruulorꝫ, ꝗ minᵒ idonei sūt inuisibilia cōprehēdere. Et adiūgit, ꝙ pma materia facta est informis ⁊ cōfusa: vnde oīa fierēt que formata sunt, que inquit a grecis chaos appellat: de qua dicitur in scriptura: Qui fecisti mūdū de materia iformi: sicut inꝗ habet textus noster: Qui fecisti orbē frarū ex materia inuisa. Ex quibus dictis accipiunt duo theologica documēta. Pmū, ꝙ oīs creatura habet aliquā materiā: quia dicit omnia facta de ista materia informi. Secūdū, ꝙ pma materia omnē aliā creaturā precessit, ordine nature ad minᵒ: qꝛ oē qꝺ fit de aliquo, est aliquo modo posteriᵒ illo. Intelligendum tñ ꝙ in sequentibus ponit quattuor notabilia. ☞ Pmū no.

Quare ex informi facta materia creata asserant ex nihilo: Ca. VI.

e Ideo deᵒ rectissime creditur omnia de nihilo fecisse: quia etiam si oīa formata de ista materia fctā sūt, hęc ipsa tamen materia de omnino nihilo facta ē. Nō eñ debemus esse similes istis ꝗ omnipotētē deū nō credunt aliq̄d de nihilo facere potuisse: cū cōsiderant fabros ⁊ quoslibet opifices nō posse aliquid fabricare nisi habuerit vnde fabricent. Et ligna enim adiuuant fabrum: et argētum argētariū adiuuat: ⁊ aurꝫ aurificē: ⁊ terra figulū vt possit ꝑficere opa sua. Si eñ nō adiuuētur ea materia vnde aliq̄d faciūt, nihil possunt facere, cū materiā ipsam ipi nō faciūt. Nō eñ faber lignū facit, sed de ligno facit aliq̄d: Sic ⁊ ceteri oēs huiusmodi opifices. Oīpotēs aūt deᵒ nulla re adiuuādus erat quā ipe nō fecerat, vt qꝺ volebat efficeret. Si eñ ad eas res quas facere volebat adiuuabat eum aliqua res quā ipse nō fecerat, nō erat oīpotēs: qꝺ sacrilegū ē credere.

b ☞ Primū notabile ē, ꝙ ideo deus dicit fecisse oīa de nihilo, qꝛ omia formata sunt de ista materia que de oīno nihilo facta est. Vñ habetur argumentum, ꝙ entia ꝑhibita non sunt magis nihila ꝗ̄ ista materia anteq̄ fuit creata: quia dicit de omnino nihilo. ☞ Secūdū notabile.

Quare celū ⁊ t̄ra vocata sit informis adhuc materia: cur etiā varijs sit ipa māria vocata noībᵒ: Ca. VII

A

t Informis ꝗ illa māria quā de nihilo deᵒ fecit, appellata ē primo cęlū et terra: ⁊ dictū ē: In principio fecit deᵒ cęlū ⁊ terrā: nō qꝛ iam hoc erat, sꝫ qꝛ h̄ eē poterat: Nā ⁊ cęlum scribit postea factū. Quēadmoduꝫ si semē arboris ꝯsiderātes dicamᵒ ibi eē radices et robur ⁊ ramos et fructᵒ et folia: nō qꝛ iā sūt, ſ qꝛ inde futura sunt: Sic dictū ē: In pncipio fecit deᵒ cęlum et t̄rā, q̄si semē cęli ⁊ terrę: cū i cōfuso adhuc eēt cęli et terrę materia. Sꝫ qꝛ certū erat inde futurꝫ eē cęlū ⁊ terrā: iā et ipsa materia cęlū et terra appellata est. Isto genere locutionis etiā dñs loquit cū dicit: Iā nō dicā vos seruos: qꝛ seruus nescit q̄d faciat dñs eiᵒ: Vos aūt dixi amicos, qꝛ oīa quęcūꝗ audiui a patre meo nota feci vobis: nō qꝛ iā factū erat, ſ qꝛ certissime futurꝫ erat. Nā post paululū dicit illis: Adhuc multa habeo vobis dicere: ſ nō potestis portare mō. Ut q̄d ꝗ dixerat: Oīa ꝗ audiui a pr̄e meo nota vobis feci, nisi qꝛ se sciebat h̄ eē facturꝫ. Sic etiā cęlū ⁊ t̄ra potuit dici materia vnde nōdū erat factū cęlū ⁊ terra: ſ tñ nō erat aliūde faciēdū. Innūerabiles tales locutiōes i scripturis diuinis iueniunt. Sicut i cōsuetudine sermonis nr̄i cū id qꝺ certissime speramᵒ futurꝫ, dicamᵒ iā factū puta. ¶ Hāc aūt adhuc iformē materiā, etiā terrā inuisibilē atꝗ incōpositam voluit appellare, qꝛ inter oīa elemēta mūdi t̄ra videt minᵒ speciosa ꝗ̄ cętera. Inuisibilē aūt dixit ꝑpt obscuritatē: ⁊ icōpositā ꝑpt informitatem. Eandē

Lib. 1. de tri. ca. 12. a. · Joh. 15. b. · Joh. 16. c. · B · 2. sen. dis. 12. ca. scdm hāc.

c ☞ Secundū notabile, ꝙ cū dr̄: In pncipio creauit deᵒ celū ⁊ terrā, ꝯcreauit pmā materiā: sic ē intelligēdū: nō qꝛ iā tūc erat, sed qꝛ eē poterat. ☞ Tertiū notabile

d ☞ Tertiū notabile, ꝙ terra erat inuisibilis et incōposita. Inuisibilē inq̄t dixit, propter obscuritatem: et incōpositā, ꝑpter informitatē. Quartum notabile, ꝙ pma materia sicut res ignota pluribus nominibᵒ est nuncupata: ne imperitioribᵒ hoc esse putaret cui assimilat. Unde habetur ꝙ materia pma ſm se ē icognoscibilis. Sꝫ attende ☞ ꝙ hic augᵒ

ipsā materiā etiā aquā appellauit/sup quā ferebat spiritus dei:sicut superfert reb⁹ fabricā/dis voluntas artificis. Qđ etsi paucorū intelligentia potest attingere/hūanis tn̄ verbis nescio vtrū vel a paucis hoībus possit exponi. Propterea vero nō absurde etiā aq̄ dicta ē ista materia:q2 oia q̄ in terra nascunt/siue aialia/siue arbores vel herbę et si q̄ similia/ab humore icipiūt formari atq₃ nutriri. Hęc ḡ oia/siue cęlū ⁊ terra/siue terra iuisibil' ⁊ icōposita/ et abyssus cū tenebris/siue aq̄ sup quā spūs ferebat: noīa sūt iformis materię/vt res ignota notis vocabulis isinuaret iperitiorib⁹:⁊ nō vno vocabulo/ſ multis:ne si vnū eēt/hoc putaret eē qđ cōsueuerāt hoīes in illo vocabulo itelligere. Dictū ē ḡ cęlū ⁊ terra/q2 inde futurū erat cęlū ⁊ terra. Dicta est terra iuisibilis et incōposita ⁊ tenebrę sup abyssū:q2 iformis erat/⁊ nulla spē cerni aut tractari poterat/etiā si eēt hō q̄ videret atq₃ tractaret. Dicta ē aq̄:q2 facilis ⁊ ductil' subiacebat opāti/vt d̄ illa oia formarent. Sȝ sub his oib⁹ noīb⁹ materia erat iuisa et informis:de qua de⁹ condidit mundū.

Q hic aug⁹ ponit primam materiam/quadrifariā appellatā. Primo dicit/q fuit appellata celū ⁊ terra. Secūdo dicit ipsā appellatā inuisibilē ⁊ incompositā/pter dictā causam. Tertio dicit eā appellatā abyssum tenebrosā:q2 in infimis sita/nulla specie cerni poterat. Quarto dicit ipsā appellatā aquas/cū dicatur: Spirit⁹ dei ferebat sup aquas:q2 facilius inquit et ductibili⁹ subiacebat operāti.

Qualit' deo placeāt opa sua:quō q₃ ea mirari dici possit: Ca. VIII.

Gen. 1. c. Et dixit de⁹: Fiat lux:⁊ fctā ē lux. Hoc e nō solēt rephendere manichei/ſ illđ qđ sequit: Et vidit de⁹ lucē q2 bona ē. Dicūt eñ: Ergo nō nouerat de⁹ lucē/aut nō nouerat bonā. Miseri hoīes/q̄b⁹ displicet/q deo placuerūt opa sua: cū videāt etiā hoīem artificē: verbi grā: lignariū fabrū: q̄uis in cōparatiōe sapiētię ⁊ potētię dei pene null⁹ sit/tn̄ tādiu lignū cędere atq₃ tractare dolando/asciādo/planādo/vel tornādo atq₃ poliēdo q̄usq₃ ad artis regulas pducat quantū potest et placeat artifici suo. Nunq̄d ḡ q2 placet ei q̄ fecit/iō nō nouerat bonum? Prorsus nouerat int⁹ in aīo/vbi ars ipsa pulchrior est/q̄ illa q̄ arte fabricāt. Sȝ qđ videt artifex int⁹ i arte/h̄ foris pbat in ope:⁊ hoc ē pfectū qđ artifici suo placet. Vidit ḡ de⁹ lucē q2 bona ē: Quib⁹ verbis nō ostendit duxisse deo isolitū bonū/ſ placuisse pfectū. Q2 si dictū eēt: miratus est de⁹ lucē/q2 bona ē: q̄tū clamarēt/q̄tū litigarēt. Admiratio eñ reuera de reb⁹ isperatis nasci solet: et tn̄ legūt isti et laudāt dn̄m nr̄m iesū christū i euāgelio admiratū eē fidē credētiū. Matth. 8. b. Quis aūt i ill' fecerat ipaȝ fidē/nisi ipse q̄ eā mirabat? Q2 si ⁊ ali⁹ eā fecisset vt q̄d mirare q̄ ꝑfect⁹ erat? Si soluūt manichei q̄stionem istā: videāt q2 ⁊ illa solui pōt. Si aūt non soluūt/q̄d ista rephendūt q̄ ad se nolūt ptinere: cū illa q̄ ad se ptinere dicūt/nō nouerint. Qđ eñ mirabat dn̄s noster/nob mirādū eē significat/q̄b⁹ adhuc ē op⁹ sic moueri. Oēs ḡ tales motus ei⁹ nō pturbati animi sūt signa/ſ docentis magistri. Sic sūt ⁊ verba veteris testamēti: q̄ nōdū infirmū docēt/ſ nec infirmitati blandiūt: Nihil eñ de deo digne dici potest: Nob tn̄ vt nutriat fides/⁊ ad ea pueniam⁹ q̄ nullo humano sermone dici possūt/ea dicuntur q̄ capere possumus.

Quomodo tenebras de⁹ vel fecerit vel vocauerit: Ca. IX.

Et diuisit de⁹ inter lucē et tenebras/et Gen. 1. a. e vocauit de⁹ diē lucē/⁊ tenebras vocauit noctē. Hic nō dictū ē: fecit de⁹ tenebras: q2 tenebrę sicut superi⁹ dictū ē/lucis absentia est. Distinctio tn̄ facta est iter lucē ⁊ tenebras: quēadmodū nos clamādo vocē facimus: silētiū aūt nō sonādo facim⁹/q2 cessatio vocis silentiū ē. Distinguim⁹ tn̄ sensu quodā iter vocē ⁊ silētiū: et illđ vocam⁹ vocē/illud silētiū. Quēadmodū ḡ recte dicimur facere silētiū/sic recte multis diuinarū scripturarū locis deus dicit facere tenebras: q2 lucē q̄bus vult Esaie. 45. a. tpib⁹ ⁊ locis/vel nō donat/vel detrahit. Hoc aūt totū ad intellectū nr̄m dictū ē. Qua enīȝ lingua vocauit de⁹ diē lucē ⁊ tenebras noctē: vtrū hebręa an gręca/an latina/an aliq̄ alia? Et sic oīa q̄ vocauit q̄ri pōt q̄ ligua vocauerit. Sȝ apud deū pur⁹ intellect⁹ est/ sine strepitu et diuersitate linguarū. Vocauit aūt. i. dictū ē. i. vocari fecit: q2 sic distixit oīa ⁊ ordiauit vt et discerni possent et noīa accipere. Sȝ postea suo loco reqrem⁹/ vtrū vere sic ē accipiēdū/q2 vocauit de⁹: qm̄ quātū accedim⁹ i scripturis et in eis assuescim⁹/tātū nobis locutiōes earū inotescūt. Sic eñ dicim⁹: Ille paterfamilias ędificauit domū istam. i. ędificari fecit: ⁊ mlta talia p oēs libros diuinarū scripturarū iueniūt.

Q2 a mane vsq₃ ad mane dies vocetur: Ca. X.

Et factū ē vespere: et factū est mane dies vn⁹. Gen. 1. a. e Et hic calūniant manichei/ dū putant ista dicta esse/q̄si a vespa dies cęperit. Nō intelligūt opationē illā q̄ lux fctā est: ⁊ diuisū ē inter lucē ⁊ tenebras/⁊ vocata ē lux dies/⁊ tenebrę nox. Hāc ḡ totā opationē nō itelligūt ad diē ptinere: post hāc aūt opationē tāq₃ finito die facta ē vespa. Sȝ q2 etiā nox ad diē suū ptinet/nō dr̄ trāsisse dies vn⁹ nisi etiā nocte trāsacta cū factū ē mane: sic deinceps reliq̄ dies cōputāt a mane vsq₃ in mane. Nūc eñ qđ factū ē mane/⁊ trāsacta ē vna dies: icipit opatio q̄ sequit ab ipo mane qđ

ſiam factū eſt: ꝛ poſt ipſam opationē fit veſpera: deinde mane et trāſit altera dies/atq₃ ita deinceps ceteri dies trāſeūt.

De aquis ſupra firmamentū quid ſentiendum: Ca. XI.

Sē. i. a. E dixit de⁹: Fiat firmamentū i medio aq̄rū/ꝛ ſit diuiſio inter aquā et aquā: et ſic factū eſt. Et fecit de⁹ firmamētū: ꝛ diuiſit de⁹ inter aquā q̄ eſt ſup firmamentū ꝛ inter aquā que ē ſub firmamēto: et vocauit deus firmamētū celū: ꝛ vidit de⁹ q2 bonū eſt. Hoc nō memini manicheos rephendere ſolere: tū ꝙ diuiſe ſūt aq̄ vt alie eſſēt ſup firmamētū/et alie ſub firmamēto/qm materiā illā dicebam⁹ noīe aq̄ appellatā: credo ſub firmamēto celi materiā corporalē rez viſibiliū ab illa icorpali rerū iuiſibiliū fuiſſe diſcretā. Cū eni celū ſit corp⁹ pulcherrimū/oīs iuiſibilis creatura excedit etiā pulchritudinē celi: ꝛ iō fortaſſe ſup celū eē dicūt aq̄ iuiſibiles/q̄ a paucꝭ itelligunt nō locoꝝ ſedib⁹/ſ3 dignitate nature ſuperare celuz: q̄q₃ de hac re nihil temere affirmādū ē: Obſcura ē eni et remota a ſenſib⁹ hominū. S3 q̄quo mō ſe habeāt anq̄ intelligat credēda ē. Et facta ē veſpera/ꝛ factū ē mane dies ſecūdus: Iā oia hec q̄ repetunt/ſicut ſuperi⁹ intelligēda atq₃ tractāda ſunt.

Primū notabile quinte. j. veritatis.

De aquarum in vnum congregatione: Ca. XII.

Sē. i. a. E dixit de⁹: Cōgreget aq̄ q̄ ē ſub celo in cōgregatione vnā et appareat arida: et ſic factū eſt. Et cōgregata eſt aq̄ q̄ erat ſub celo in ꝯgregationez vnā: ꝛ apparuit arida. Et vocauit de⁹ aridā/terrā: ꝛ cōgregationē aq̄/vocauit mare. Et vidit de⁹ quia bonū eſt. In iſto loco manichei dicūt: Si totū aq̄s plenū erat/quō poterāt aq̄ ꝯgregari i vnū? S3 iā vt ſuperi⁹ dictū eſt: noīe aq̄rū materiā illā appellatā ſup quā ferebat ſpūs dei/vñ erat de⁹ oia formatur⁹. Nūc vero cū dicit: Cōgreget aq̄ q̄ ē ſb celo i cōgregationē vnā: hoc dr vt illa materia corpalis formet in eam ſpeciē quā habēt aq̄ iſte viſibiles: Ipſa enim cōgregatio in vnū/ipa ē aq̄rū iſtaꝝ formatio q̄s vidim⁹ ꝛ tangimus.

Quarta veritas. ¶ Oñis eni forma ad vnitatꝭ regulam cogit. Et qđ dr: Appareat arida/ q̄d aliō dici itelligēdū ē/ niſi vt illa materia accipiat viſibilē formā quā nūc habet t̄ra iſta quā videm⁹ ꝛ tāgimus. Superi⁹ ĝ qđ noiabat terra iuiſibilis/et icōpoſita materię cōfuſio/ et obſcuritas noiabat: et qđ noiabat aq̄ ſup quā ferebat ſpūs dñi/ eadē rurſus materia noiabatur. Nūc vero aq̄ iſta et terra formāt ex illa materia q̄ ipſis noibus appellabat anq̄ formas iſtas quas nūc videm⁹ acciperet. Sane dr i hebrea locutiōe/omnē aq̄rū ſiue ſalſaꝝ ſiue dulcium mare appellari.

a ¶ Quarta veritas/ꝙ oñis forma ad vnitatis regulā/cogitur. Ex quo dicto accipiuntur quattuor theologica documēta. Primum eſt/ꝙ proceſſus ad formam/ē proceſſus ad vnitatē: ꝛ pceſſus ad formā ſicut pceſſus ad materiā/eſt pceſſus ad pl'itatē: q2 oīs inquit forma ad vnitatis regulā cogit: et h̄ nō niſi p ſuā materiā. Et ſic habet/ꝙ materia coacta venit ad pluralitatē. Secūdā documētū/ꝙ act⁹ formalis ē q̄ diſtīguit: q2 q̄ ipſū ē q̄olibet vnū: p vniꝰ aūt rōnē eſt vnūqđq₃ indiuiſū in ſe/et diuiſū a q̄libet alio. Tertiū documētū/ꝙ i ſpecieb⁹ nō eſt pceſſus in infinitū ſcđm formas ſpecificas: q2 tal' pceſſus ē ad formam et vnitatē: talis aūt pceſſus ad vnitatē nō ē pceſſus in ifinitū. Quartū documētū/ꝙ oīs multitudo materialꝭ ē aliquo mō p materiā: q2 nō p formā/ cū proceſſus ad formā ſit aliquo mō pceſſus ad vnū ꝛ nō ad materiam: Et accipitur pleruq₃ materia p decēitatez put diſtinguit cōtra formā ſpecificam. Intelligēdū eni ꝙ aug⁹ h̄ ponit duo notabilia. Primū eſt/ꝙ manichei derident ſcpturā/q2 dicit: Factū eſt veſpere et mane dies vn⁹: q̄re veſpere p̄cedat mane: Et dicit aug⁹/ꝙ cū dicat veſpere et mane/accipit veſpere p fine vnius opis/ et in ichoatiōe alterius. ¶ Secundū no/ S. cō. illa.

Quare multa horrida in terra naſcantur ꝛ infructuoſa poſt hominis peccatum. Capitulum. XIII.

E dixit de⁹: Germinet terra herbā pabuli/ferentē ſemen ſm ſuū gen⁹ et ſilitudinē/ꝛ lignū fructifeꝝ faciēs fructū cui⁹ ſemē ſit i ſe ſm ſuā ſilitudinē. Et ſic ē factū. Et eiecit t̄ra herbā pabuli/ferētē ſemē ſm ſuū gen⁹/ꝛ lignū fructiferū faciēs fructū cui⁹ ſemen in ſe ſm ſuā ſilitudinē ſm ſuū gen⁹ ſup terrā. Et vidit de⁹ q2 bonū ē: ꝛ facta ē veſpera/ꝛ factū ē mane dies terti⁹: Hic ſolēt dicere: Si de⁹ iuſſit naſci d̄ t̄ra herbā pabuli/ꝛ lignū fructiferū/q̄s iuſſit naſci tātas herbas vl ſpinoſas vel venenoſas q̄ ad pabulū nō pficiunt/et tā multa ligna q̄ nullū fructum ferūt? Quib⁹ ſic reſpōdendū eſt vt nulla indignis aperiāt myſteria: neq₃ oñdat i q̄ figura futuroꝝ iſta ſic dicta ſint. Ergo dicēdū ē ꝙ p peccatū hoīs terra maledicta ſit/vt ſpinas pareret: nō vt ipſa †ſpinas ſentiret/q̄ ſine ſēſu eſt/ ſ3 vt peccati hūani crimen ſemp hoibus ante oculos poneret q̄ admonerent aliq̄n auerti a pctis et ad dei p̄cepta cōuerti. Herbe aūt venenoſe ad penā/vel ad †exercitationē mortalium create ſunt: ꝛ hoc totum propter peccatum/quia mortales poſt peccatum facti ſumus. Per infructuoſas vero arbores inſultatur hoibus/vt intelligāt q̄ ſit erubeſcēdū ſine fructu bonoꝝ opeꝝ eſſe in agro dei/hoc eſt in eccl'ia: ꝛ timeāt ne deſerat illos deus/q2 et ipſi in agris ſuis infructuoſas arbores deſerunt/nec aliquam culturam eis adhibent.

B Gen. i. b.

Al. ſpinas

Al. exercitati/onem.

¶ Ante pctm̄ ĝ homis non eſt ſcriptum ꝙ terra aliud ptulerit niſi herbam pabuli et ligna fructuoſa: Poſt pctm̄ aūt

b ¶ Secūdū notabile/ ꝙ herbe venenoſe et inutiles nō videt fuiſſe create vſq₃ poſt hois lapſū ꝓpt penā pcti: qđ pbat q2 i maledictiōe ade fuit ¶ dictū ſpinas

videm⁹ multa horrēda et infructuosa de t̃ra na sci:credo ꝓpter eā cau/ sam quā diximus. Sic eñ dꝛ ad primū homi/ nem posteaq̃ peccauit:

Nō dictū: spinas ꝛ tri/ bulos germinabit tibi. Oppositū tñ videt̃ scri/ ri sup genesim ad litte/ rā. Et pōt vtrūq̃ cōcor/ dari diffiniēdo īter sub stātiā et q̄litatē nociuā.

Gen.3.c. Maledicta erit t̃ra tibi ī oīb⁹ opīb⁹ tuis. In tristicia et gemitu edes ex ea oīb⁹ dieb⁹ vitę tuę. Spinas ꝛ tribulos eijciet tibi / ꝛ edes pa bulū agri tui. In sudore vult⁹ tui edes panē tuū / donec reuertaris ī terrā de q̄ sūpt⁹ es: qꝛ terra es / ꝛ in terrā ibis.

Quō accipiendi tres dies / et inci/ piendi sint ante solis creationem: ꝛ de lune p̄sidētia noctibus: Ca.XIIII.

A
Gen.1.d. c Et dixit de⁹: Fiāt sidera ī firmamento cęli / sic vt luceāt sup terrā: ꝛ diuidant inter diē ꝛ noctē / et sint ī signa ꝛ ī tpa ꝛ in dies ꝛ in annos / et sint in splēdore in fir/ mamēto cęli sic vt luceant super terram. Et factum est ita. Et fecit deus duo luminaria: maius ꝛ min⁹. Luminare mai⁹ in inchoatio/ nē diei / et luminare min⁹ in inchoationē no/ ctis et stellas. Et posuit illas de⁹ in firmamē to celi / sic vt luceāt sup terrā et p̄esint diei et nocti / ꝛ diuidāt īter diē ꝛ noctē: Et vidit de⁹ qꝛ bonū ē. Et facta ē vespa / ꝛ factū ē mane di es q̄rt⁹. Hic p̄mo q̄rūt / quō q̄rto die facta sit sidera.i.sol ꝛ luna ꝛ stellę: Tres eñ dies su/ piores quō eē sine sole potuerūt: cū videam⁹ nūc solis ortu ꝛ occasu diem trāsigi / noctem ꝯo noб fieri solis absētia / cū ab alia pte mū/ di ad oriētem redit: Quib⁹ r̄ndem⁹: potuisse fieri / vt tres supiores dies singuli p tātā mo/ rā tpis cōputarent̃ / p quātā morā circūit sol ex q̄ ꝓcedat ab oriēte q̄usq̃ rursus ad oriētē reuertit̃. Hāc eñ morā ꝛ lōgitudinē tpis pos/ sent sentire hoīes etiā si ī spelūcis habitarēt vbi oriētē et occidētē solē videre nō possent. Atq̃ ita sentit̃ potuisse istā morā fieri etiā si/ ne sole añq̃ sol fact⁹ eēt: atq̃ ipam morā in il lo triduo p dies singulos cōputatā. Hoc q̄rñ derem⁹ / nisi nos reuocaret qđ ibi dꝛ: Et fctā ē vespa / ꝛ factū ē mane: qđ nūc sine solis cursu videm⁹ fieri nō posse. Restat ergo vt intelli/ gam⁹ ī ipsa q̄dē mora tpis ipsas distinctiōes opeꝝ sic appellatas / vespam ꝓpt̃ trāsactionē ꝯsūmati opis / ꝛ mane ꝓpt̃ ichoationē futuri opis / de similitudine scȝ hūanoꝝ operū: qꝛ ple/ raq̃ a mane incipiūt ꝛ ad vesperā desinunt. Habēt eñ ꝯsuetudinē diuię scripture đ reb⁹
B hūanis ad diuinas res / ꝯba trāsferre. Deīñ q̄/ rūt vt q̄d dictū sit de siderib⁹: Et sint ī signa et in tpa: Nūq̄d enim tres illi dies sine tpib⁹ esse potuerūt: aut ad tpis spacia non ptinēt: Sȝ in signa ꝛ in tpa dictū est / vt p hęc sidera tpa distinguant̃ et ab hoīb⁹ dinoscant̃: qꝛ si currāt tpa et nullis distinguāt̃ articulis / q̄ ar ticuli p siderū cursus notant̃: possunt q̄dem
2.sen.dis.14. ca.quia ergo.
currere tpa atq̃ p̄terire / sed itelligi ꝛ discerni ab hoībus nō possunt. Sicut horę q̃ñ nubi/ lus dies est trāseunt quidē / et sua spacia per/ agūt / sed distingui a nobis ꝛ notari non pos/ sunt. Qđ aūt dictū est: Et fecit de⁹ duo lumi naria: luminare mai⁹ in ichoationē dei / et lu/ minare min⁹ in inchoationē noctis: ꝓ eo di/ ctū ē ac si diceret̃: in̄ principiū diei ꝛ in̄ prin cipiū noctis. Nō eñ sol tm̄modo inchoat di/ em / et nō etiā pagit et finit: luna ꝯo aliquā/ do media nocte vel in fine noctis ad nos ꝓ/ cedit. Si ergo illę noctes quib⁹ hoc facit nō ab ista ichoant̃ / quō ī inchoationē noctis fa/ cta est: Si aūt p inchoationē principiū itelli/ gas / et p principiū principatū: manifestū est / quia p diē sol principatū tenet / luna vero p noctem / qꝛ etsi cetera sidera tūc apparēt / illa tñ suo fulgore superat oīa / et ideo princeps eorū rectissime dicit̃. Qđ autē dictū ē: Et di/ uidant inter diē et noctē: pōt hic fieri calum/ nia / vt dicat̃ / quō iam de⁹ diuiserat superius īter diē ꝛ noctē / si hoc q̄rto die sidera faciunt: Sic igit̃ hic dictū est: diuidāt inter diē ꝛ no/ ctē / taq̃ si diceret̃ / sic inter se diem diuidant ꝛ noctē / vt soli dies det̃ / nox aūt lunę et sideri/ bus cęteris. Quę duo iā diuisa erāt sed non/ dū inter sidera: vt iam certum esset de siderū numero quid per diem / et quid per noctē ap/ pareret hominibus.
Al.ꝛ princi/ patum.

Quare aerea quoq̃ animalia ex aquis nasci asserantur: et de monte olympo in macedonia. Ca.XV.

Gen.1.e. Et dixit de⁹: Educāt aquę reptilia ani/
c marū viuarū / et volatilia volātia sup terrā sub firmamento cęli: et sic est fa/ ctū. Et fecit deus cetos magnos / et oēm ani/ mā animaliū et repentiū q̄ eiecerūt aquę / et oē gen⁹ volatile penatū s̄m vniuscuiusq̃ ge/ nus. Et vidit de⁹ qꝛ bona sūt: et benedixit il/ la de⁹ dicēs: Crescite et multiplicamini et re/ plete aquas mar̃ / et volatilia m̄tiplicent̃ su/ per terrā. Et facta ē vespera et factū ē mane dies q̄ntus. Hic solēt rep̄hendere / quęrentes vel poti⁹ calumniātes / quare alalia non solū ea q̄ in aquis viuūt / sed etiā ea q̄ in aere vo/ litant et omnia pennata de aquis nata scri/ ptū sit. Sed sciant omnes quos hęc mouent istum aerem nubilosum et humidum / in quo aues volāt / a doctissimis hoīb⁹ q̄ hęc diligen ter iquirūt cū aq̄s solere deputari. Cōcrescit eñ ꝛ crassus efficit̃ exhalatioībus ꝛ quasi va/ poribus maris ꝛ terrę: ꝛ de ipso humore pin/ guescit quodāmodo vt volatus auiū porta/ re possit: Ideo p noctes serenas etiam roꝛat cui⁹ roris guttę mane in herbis inueniūtur.

Quīta vitas ¶ Nam mōs ille macedonię qui olymp⁹ vocaṫ/tātę altitudinis eē diciṫ/vt i ei⁹ cacumine nec vētus sētiatur/ nec nubeſ ſe colligāt:q: excessit altitudie sua totū istū aerē humidū i quo aues volāt: ⁊ ideo nec aues ibi volare asserātur. Ar. i. pditur. Quod ab eis ⁊pceptū diciṫ qui per singulos annos solebāt/ nescio quorum sacrificiorū cā/ memorati mon- S. ca. xi. tis cacumen scandere et aliq̄s notas i puluere scribere/q̄s alio anno itegras iueniebāt. Quod fieri non posset si ventum aut pluuiā locus ille pateretur. Deinde quia tenuitas aeris illius qui ibi est/non eos inspirabat:durare ibi non poterāt nisi spongias humectas narib⁹ applicarēt vn̄ crassiorē ⁊ ꝯsuetum spm̄ ducerēt. Ibi ꝗ̄ indicauerūt etiā nullā auē se in eo loco aliq̄n vidisse. Nō itaq̧ imerito nō solū pisces ⁊ cętera q̄ i aq̄s sūt aīalia/ſ etiā aueſ de aq̄s natas eē/ fidelissima scptura cōmemorat:q: p istū aerē volare possūt q̄ de maris et terrę humorib⁹ surgit.

a ¶ Quinta veritas/ q̄ mōs macedōię q̄ olymp⁹ vocaṫ/tante altitudinis videṫ esse/vt in ei⁹ cacumine nec vētus sentiaṫ: nec nubes ibi se colligāt nec aues ibi volare videntur:quod ab eis pceptū diciṫ q̄ singulos annos solebant ꝓter sacrificia illū cacumē ascendere/et aliq̄s notaſ i puluere scribere/q̄s alio āno itegraſ inueniebāt. Et adiūgit/ q̄ iste aer non est ꝯueniens ad respirādū hoīb⁹/ vnde illuc ascendentes spōgias portāt. Intelligendū tamē q̄ hic ponit q̄ttuor notabilia. Primū ē/q̄ cū diciṫ de⁹ diuisisse aq̄s q̄ erāt sup firmamētū ab illis q̄ erāt sub firmamēto:pōt intelligi ab inuisibili:nihil tn̄ determinate affirmat.

¶ Secūdū no.

Quō pernitiosa etiam hoīb⁹ animalia ad pulchritudinem pertineant vniuersi: Capitulum. XVI.

A Gen. i. c. Et dixit de⁹: Eijciat terra aīam viuam ſm vnūq̄dq̧ gen⁹ q̄drupedū et serpētiū ⁊ bestiaꝝ terrę: ⁊ sic ē factū. Et fec de⁹ bestias tr̄ę ſm gen⁹/⁊ pecora scdm gen⁹/⁊ oīa repētia tr̄ę ſm gen⁹. Et vidit de⁹ q: bona sūt. Solēt etiā manichei mouere q̄stionē vt dicāt: Quid op⁹ erat vt tā multa aīalia de⁹ faceret/siue i aq̄s siue i terra quę hoīb⁹ nō sūt necessaria? Multa etiā pnitiosa sunt ⁊ timēda.

¶ Sz cū ista dicūt/nō itelligūt quēadmodum oīa pulchra sūt cōditori ⁊ artifici suo:q̄ oīb⁹ vtiṫ ad gubernationē vniūsitatis/cui sūma lege dñatur. Si em̄ in alicui⁹ opificis officinā iperit⁹ intrauerit/videt ibi multa instrumēta quoruꝫ causas ignorat:⁊ si multū ē insipiēs/ supflua putat. Iā vero si in fornacē incaut⁹ ceciderit: aut ferramēto aliq̄ acuto/cū id male tractat seipm̄ vulnerauerit/etiā pnitiosa et noxia existimat ibi eē multa. Quoꝝ tn̄ vsū q̄n nouit artifex/isipiētiā ei⁹ irridet: ⁊ vba iepta nō curās/officinā suā ꝯstāter exercet: Et tn̄ tā stulti sūt hoīes vt apud artificē hoīem nō audeant vitupare q̄ ignorant:ſ cū ea viderit/credūt eē necessaria/⁊ ꝓpṫ vsus aliq̄s istituta:i h̄ aūt mūdo cui⁹ ꝯditor ⁊ admistrator p̄dicaṫ de⁹/audēt mlta rephēdere q̄rū causas nō vidēt/⁊ i opib⁹ atq̧ istrumētiſ oīpotētis artificiſ volūt se videri scire quod nesciūt. Ego vero B fateor me nescire mures et ranę quare creata sint/aut muscę aut vermiculi: video tn̄ oīa in suo genere pulchra esse: q̄uis ꝓpṫ pctā nr̄a multa nobis videanṫ aduersa. Nō em̄ aīalis alicui⁹ corpus ⁊ mēbra cōsidero vbi nō mēsuras ⁊ nūeros ⁊ ordinē inueniā ad vnitatē cōcordię ptinere. Quę oīa vn̄ veniāt nō intelligo:nisi a sūma mēsura ⁊ nūero ⁊ ordie q̄ i ipsa dei sblimitate icōmutabili atq̧ ęterna cōsistunt. Quō si cogitarēt isti loq̄cissimi ⁊ ieptissimi:nō nob̄ tędiū facerēt/sz ipsi ꝯsiderando pulchritudines oīm et sūmas et isimas/ deū artificē vbiq̧ laudarēt. Et q̄n nusq̄ offēdiṫ rō: vbi forte sensus carnalis offēdiṫ:nō rerū ipsarū vitio/ſ nr̄ę mortalitatis meritis imputarēt. Et certe oīa aīalia aut vtilia nobis sūt D aut pnitiosa aut supflua. Aduersus vtilia nō habent q̄d dicāt. De pnitiosis aūt vel punimur vel exercemur vel terremur: vt nō vitaꝫ istā multiſ periculis ⁊ laborib⁹ subditā/sz aliam meliorē vbi securitas sūma est diligam⁹ et desiderem⁹/⁊ eā nob̄ pietatiſ meritis cōparem⁹. De supfluis vero q̄d nobis ē quęrere? Si tibi displicet q̄ non ꝓsunt/placeat q̄ non obsunt:q: etsi domui nr̄ę nō sunt necessaria/ eis tn̄ cōpleṫ hui⁹ vniuersitatis integritas:q̄ multo maior ē q̄ dom⁹ nostra ⁊ mlto melior. Hāc em̄ multo meli⁹ admistrat de⁹/q̄ vnusq̄sq̧ nr̄m domū suā. Usurpa ꝗ̄ vtilia:caue pniciosa/relinque supflua: In oībus tn̄ cū mensuras et nūeros ⁊ ordinē vides/ artificē q̄re. Nec aliū inuenies nisi vbi summa mēsura et sūmus nūerus ⁊ sūmus ordo est.i. deū:de q̄ verissime dictū ē:q̄ oīa i mēsura ⁊ nūero ⁊ pondere disposuerit. Sap. xi. c. Sic fortasse vberiorē capies fructū/cū deū laudas in hūilitate formicę q̄ cū trāsis fluuiū i alicui⁹ iumēti altitudine.

b ¶ Secundū notabile q̄ sicut ignorātes aliquā artē nesciunt ad q̄d sint acōmoda instrumēta illi⁹ art':ita q̄ ignorāt pulchritudinē vniuersi/iudicāt supfluas que videntur inutiles creaturas.

¶ Tertium no.

Scdm quid hō factus sit ad imaginem dei. Ca. XVII.

A Gen. i. c. Et dixit de⁹: Faciam⁹ hoīem ad imaginē et silitudinē nr̄am: et habeat ptātē pisciū maris ⁊ volatiliū cęli et oīm pecorū et ferarū/et oīs terrę ⁊ oīm reptiliū q̄ sup terrā repunt: et cętera vsq̧ ad vesperā et mane quo cōpleṫ dies sext⁹. Istā maxime q̄stionē solēt manichei loq̄citer agitare/⁊ isultare nob̄ q̄ hoīeꝫ credam⁹ fctm̄ ad imaginē ⁊ silitudinē dei. Attēdūt em̄ figurā corpis nr̄i

et infeliciter q̃rũt/ vtrũ habeat de⁹ nares et dẽtes et barbã/ ⁊ mẽbra etiã interiora/ ⁊ cętera q̃ in nobis sũt necessaria. In deo autẽ talia ridiculũ est/ imo impiũ credere: ⁊ iõ ne boiem factũ eẽ ad imaginẽ ⁊ silitudinẽ dei. ¶ Quib⁹ respondem⁹: mẽbra q̃dẽ ista i scripturꝭ plerũq̧ nominari/ cũ de⁹ insinuatur audiẽtib⁹ paruulꝭ: ⁊ h nõ solũ i veterꝭ testamenti libris/ ſ etiã in noui. Nam ⁊ oculi dei cõmemorant̃ et aures ⁊ labia ⁊ pedes: ⁊ ad dexterã dei patris sedere euãgeliçat̃ fili⁹. Et ipe dñs dic: Nolite p cęlũ iurare/ qꝛ sedes dei ẽ: neq̧ p terrã/ qꝛ scabellũ pedum ei⁹ ẽ. Itẽ ipse dicit/ ꝙ i digito dei eyciebat demonia. Sꝫ oẽs q̃ spiritalit̃ itelligũt scripturas: nõ mẽbra corporea p ista noia/ sed spiritales potẽtias accipe didicerunt: sicut galeas ⁊ scutũ ⁊ gladiũ ⁊ alia mlta. Primo g istis hereticis dicẽdũ est/ q̃ impudẽtia de talib⁹ verbis veteri testamẽto calũniẽt̃/ cũ etiã i nouo posita videãt: Aut fortasse non videãt/ ſ cũ litigãt excecãt̃: Sꝫ tñ nouerit in catholica disciplina spiritales fideles nõ credere deum forma corporea definitũ. Et ꝙ hõ ad imaginẽ dei fact⁹ dr: ſm interiorẽ hoiem dici/ vbi est rõ et intellectus: vñ etiã habet ptãtẽ pisciũ maris ⁊ volatiliũ cęli et oim pecorũ ⁊ ferarũ ⁊ ois terrę ⁊ oim repentiũ q̃ repũt sup terrã. Cũ eñ dixisset: Faciamus hoiem ad imaginẽ ⁊ silitudinẽ nrãm/ addidit ꝯtinuo: ⁊ habeat ptãtẽ pisciũ marꝭ ⁊ volatiliũ cęli ⁊ cętera/ vt intelligerem⁹ nõ ppt̃ corp⁹ dici hoiẽ factũ ad imaginẽ dei: ſ ppter eã ptãtẽ q̃ oia pecora supat. Oia eñ aialia cętera subiecta sũt hoi: nõ ppter corpus/ ſ ppter intellectũ/ quẽ nos habem⁹ et illa non habent: q̃uis etiã corp⁹ nrm sic fabricatũ sit vt idicet nos meliores eẽ q̃ bestias ⁊ pptera deo siles. Oim eñ aialiũ corpa/ siue q̃ in aq̃s/ siue q̃ in terra viuũt/ siue q̃ i aere volitant/ inclinata sũt ad terrã ⁊ nõ sũt erecta sicut hoĩs corpus: Quo significat̃ etiã aĩm nrm i supna sua. i. i eterna spiritalia erectũ esse debere. Ita intelligit̃ per aĩm maxime attestãte etiã erecta corpis forma hõ fact⁹ ad imaginẽ ⁊ silitudinẽ dei.

c ¶ Tertiũ notabile/ ꝙ cũ mẽbra corporalia ⁊ eo in scripturis attribuũtur: p ista nomia potẽtie spiritales integre dicunt̃: sicut exẽplificat de digito.

¶ Quartum no/

Matth. 5. f.

Luce. 11. c.

B

Ephe. 6. c.

Gen. 1. d.

2. sen. dis. 16. ca. quo circa

De ptãte hoim i bestias terre/ pisces maris et celi volatilia. Ca. XVIII.

a ¶ Liqñ etiã solẽt dicere: Quõ accepit hõ ptãtẽ pisciũ maris et volatiliũ cęli et oim pecorũ et ferarũ/ cũ videam⁹ a multꝭ feris hoĩes occidi: et a multis volatilib⁹ nobis noceri/ q̃ volum⁹ vel vitare vel cape et plerũq̧ nõ posse: Quõ g i h accępim⁹ ptãtẽ: Hic illis primo dicẽdũ ẽ/ ꝙ multũ errẽt q̃ post pctm cõsiderãt hoiem/ cũ in hui⁹ vitę mortalitatẽ damnat⁹ est/ ⁊ amisit pfectionẽ illam q̃ fact⁹ est ad imaginẽ dei. Sꝫ si dñatio ei⁹ tãtũ valet vt tã multꝭ pecorib⁹ iperet: q̃uis eñ a multis feris ppter fragilitatẽ corpis possit occidi/ a nllis tñ domari põt: cũ ipse tã multas ⁊ ppe oẽs domet. Si g hęc hoĩs dñatio tãtũ valet/ q̃d de regno ei⁹ cogitãdũ ẽ qđ ei renouato ⁊ liberato diuina voce pmittit̃:

De eo ꝙ homo iubet̃ crescere et multiplicari: Ca. XIX.

q ¶ Uod aũt scriptũ ẽ: Masculũ ⁊ feminã fecit illos/ et bñdixit eos de⁹ dicẽs: Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ generate ⁊ replete terrã: rectissime q̃rit̃ quẽadmodũ accipiẽda sit ꝯiũctio masculi et fęminę añ pctm: ⁊ ista bñdictio q̃ dictũ ẽ: Crescite ⁊ mltiplicamĩ ⁊ generate ⁊ replete terrã: vtrũ carnaliter an spiritaliter accipiẽda sit: Licet eñ nobis eã etiã spiritalit̃ accipe/ vt in carnalẽ fęcũditatẽ post pctm ꝯuersa esse credat̃. Erat eñ pri⁹ casta cõiũctio masculi et fęminę: hui⁹ ad regẽdũ/ illi⁹ ad obtẽperãdũ accõmodata: et spiritalis fęt⁹ itelligibiliũ et imortaliũ gaudiorꝫ replens terrã. i. viuificãs corp⁹ et dominãs ei⁹. i. ita subiectũ habẽs vt nullã ex eo aduersitatẽ/ nullã molestiã pateret̃. Qđ iõ sic credẽdũ est/ qꝛ nõdũ erant filij sęculi hui⁹ añq̃ peccarẽt. Filij eñ sęculi huius generãt et generant̃: sicut dñs dicit: cũ in cõparatione futurę vitę q̃ nobis pmittit̃/ carnalẽ istã generationẽ contẽnendã esse demonstrat.

1. Retract. ca. 10. c.

Luce. 20. f.

Spiritalis expositio ptãtis hũane i bestias/ pisces ⁊ aues: ⁊ de animalium escis. Ca. XX.

A

Gen. 1. d.

c ¶ Et qđ eis dictũ ẽ: Habete potestatẽ pisciũ maris et volatiliũ cęli ⁊ repẽtiũ oim q̃ repũt sup terrã: saluo q̃dẽ itellectu/ q̃ manifestũ ẽ oib⁹ his aialib⁹ hominẽ rõne dñari: recte tñ itelligit̃ etiã spiritalit̃ vt oẽs affectiões et mot⁹ animi q̃s habemus istis aialib⁹ siles subditos haberẽt: ⁊ eorũ dñarent̃ p tẽperãtiã ⁊ modestiã. Cũ eñ nõ regũt̃ isti mot⁹/ erũpũt ⁊ pgũt i fędissimas ꝯsuetudines/ et p diuersas pnitiosas q̧ delectatiões nos rapiũt: ⁊ faciũt siles oĩ generi bestiarꝫ. Cũ aũt regũt̃ et subijciunt̃/ omnino mãsuescũt ⁊ nobiscũ ꝯcorditer viuunt: Nõ eñ a nobis alieni sunt mot⁹ animi nostri. Pascunt̃ etiã nobiscũ cognitiõe rationũ ⁊ morũ optimorꝫ et vita eterna: tã q̃ herbis seminalibus et lignis fructiferis

ꝛ herbis viridibus. Et hęc est hoīs vita be
ata atqꝫ tranquilla/cū omnes motus eius
rōni veritatiqꝫ cōsentiunt:ꝛ vocāt gaudia
B amores sancti/casti ꝛ boni. Si autē nō con
sentiūt/nihilominus dū negligenter gerūt
ꝛ cōscindunt et dissipāt aīm/et faciūt vitaꝫ
miserrimā:ꝛ vocant ꝑturbationes ꝛ libidi
nes et cōcupiscētię malę. De quibus iam
nobis ꝓcipit/ vt eas cū quāto possumus la
1. Cor. 15. g. bore crucifigamꝰ in nobis donec absorbea
Gal. 5. d. tur mors in victoriā. Dicit eñ aplus: Qui
autē iesu christi sunt/carnē crucifixerūt cuꝫ
1. Retract. ca. 10. d. ꝑturbationibus ꝛ cōcupiscētiys. Uel hinc
eñ quisqꝫ admoneri debet:nō carnalit̃ hęc
Gen. 1. d. esse intelligenda/ qꝛ herbę virides et ligna
fructifera omni generi bestiarū/ ꝛ omnibꝰ
volatilibus et oībus serpētibꝰ in genesi dā
Li. 15. de ci/ uitate dei ca. 27. e. et f. tur ad cibū:cum videamus leones ꝛ accipi
tres et miluos et aquilas nō pasci nisi car/
nibus/ꝛ interfectione alioꝝ animaliū. Qđ
etiā de nōnullis serpētibꝰ credo/ qui sunt ī
arenosis ꝛ desertis locis:vbi nec lignū nec
herba nascit̃.

Quare singula creata bona di/ cant̃:creaturarū autē vniuersitas bona valde: Ca. XXI.

A
Gen. 1. d. S Ane nō est negligēter ꝓtereūdū qđ
dictū est:Et vidit deꝰ oīa q̄ fecit bo
na valde:Cū eñ de singulis ageret
dicebat tñ:vidit deus qꝛ bonū est:cū aūt
de oībus diceret̃:paꝝ fuit dicere bona/nisi
adderetur/et valde. Si eñ singula opa dei
cū considerant̃ a prudētibꝰ inueniunt̃ habe
Sap. 11. d. re laudabiles et mēsuras et numeros ꝛ or/
dines in suo queqꝫ genere constituta/ q̄to
magis omnia simul. i. ipsa vniuersitas/ quę
istis singulis in vnum collatis completur.

¶ Omīs eñ pulchri/
tudo quę partibꝰ cō/
stat/multo est lauda/
bilior in toto q̄ ī par/
te:Sicut in corpe hu/
mano si laudamꝰ ocu
los solos/si nasum so
lū/si solas genas/aut
solū caput/ aut solas
manus/aut solos pe/
des/et cęta si pulchra
singula ꝛ sola lauda/
mus: q̄to magꝭ totū
corpus cui omnia mē
bra/quę singula pulchra sunt/cōferūt pul/
chritudinē suā: ita vt manꝰ pulchra q̄ etiā
sola laudabat̃ in corpore/si separet̃ a cor/
pore/et ipsa amittat gratiā suā/et cętera si/
ne illa īhonesta sint:tāta ē vis ꝛ potētia in

D ¶ Quartū notabile/ ꝙ pulchritudo q̄ ꝑtibus constat multo laudabi/ lior est in toto q̄ in par/ te: sicut exemplificat in membris corporis simul sumptis et seorsum acce/ ptis. Unde accipit̃ do/ cumentū/ꝙ nobilius eē habet et meliꝰ oīa a cor/ pore separata:qꝛ in toto corpore est cū suo toto ꝛ nō a corpore separa/ꝛ iō tñ ꝑpetuo nō possit esse priuata suo optimo si est imortalis certe cōcludit̃ resurrectio futura.

tegritatis ꝛ vnitatis/vt etiā quę multa sūt
bona placeant/cū ī vniuersum aliquid tūc
cōueniunt atqꝫ cōcurrūt. Uniuersum autē
ab vnitate nomen accępit. Qđ si manichei B
cōsiderarēt/laudarēt vniuersitatis auctorē
et cōditorē deū:ꝛ qđ eos ꝑpter cōditionē
nostrę mortalitatis in pte offendit/ redige/
rent ad vniuersi pulchritudinē: ꝛ viderent
quēadmodū deꝰ fecerit oīa non solū bona/
sed etiā bona valde. Qui etiā in sermōe ali
quo ornato atqꝫ cōposito si cōsideremꝰ sin/
gulas syllabas/vel etiā singulas lr̃as:q̄ cū
sonuerūt statim trāseūt:nō in eis inuenimꝰ
q̄d delectet atqꝫ laudandū sit. Totus eñ il
le sermo nō de singulis syllabis aut litterꝭ/
sed de omnibus pulcher est.

Qualiter requieuisse deum in/ telligi debeat: Ca. XXII.

I Am nunc videamꝰ etiā illud qđ so/ A
lent maiore impudētia q̄ imperitia
deridere qđ scriptū est/deū cōsūma Gen. 2. a.
to cęlo et terra atqꝫ oībus quę fecit/requie/
uisse die septimo ab oībus opibus suis: et
benedixisse diē septimū:ꝛ sanctificasse euꝫ:
qꝛ reqeuit ab opibꝰ suis: Dicunt eñ: Quid
opus erat vt deus reqesceret? An forte ope
ribus sex dierū fatigatꝰ et lassatꝰ erat? †Ad/ Al. † adducit
dūt etiā dñi testimoniū vbi ait. Pater me/ Joh. 5. c.
us vsqꝫ nūc operat̃:ꝛ hinc multos impitos
decipiūt q̄bus ꝑsuadere conant̃ nouū testa
mētū veteri testamēto aduersari. Sꝫ sicut
illi q̄bꝰ dñs dicit: Pater meꝰ vsqꝫ nūc ope/
rat̃/carnaliter opinabant̃ requiē dei: ꝛ car/
naliter sabbatum obseruātes:nō videbāt
q̄d illius diei significatio figuraret:sic ꝛ isti
diuersa quidē volūtate/pariter tamē nō in
telligūt sabbati sacramētū:et illi eñ carna
liter obseruādo:ꝛ isti carnaliter†exercendo Al. † reprobādo
sabbatū nō nouert. Trāseat ꝙ vnusquisqꝫ
ad christū vt auferat̃ velamē:sic aplus di/ 2. Cor. 3. d.
cit. Uelamē eñ aufert̃/q̄n similitudines et al/
legorię coopimento ablato veritas nudat̃
vt possit videri. Primo ꝙ huiꝰ locutiōis re/
gula ī multꝭ diuinaꝝ scripturaꝝ locꝭ aiad/
uertēda atqꝫ discēda ē. Quid eñ aliud si/
gnificat ꝙ dr̃†deū reqeuisse ab oībꝰ opibꝰ Al. † deus
suis q̄ fec̃ bona valde:nisi requiē nr̃aꝫ quā
nob datur̃ ē ab oībus opibꝰ nr̃is:si et nos
bona opa fecerimꝰ. Scđm ip̃am figurā lo/ B
cutiōis dic̃ aplus: Quid eñ oremꝰ sic͂ opor Rom. 8. e.
tet nescimꝰ:ꝫ ip̃e spūs postulat gemitibꝰ ī/
enarrabilibꝰ. Nō eñ spūsscēus gemit:q̄si ī/
digeat/aut āgustias patiat̃:q̄ scđm deū in/
terpellat ꝓ scīis:ꝫ qꝛ ip̃e nos mouet ad orā/
dū cū gemimꝰ:qđ ip̃o mouēte nos facimꝰ/
ip̃se facere dictꝰ ē. Sic dr̃ etiā illud: Tēptat

Deut. 13.a. vos dñs deus vester vt sciat si diligat᷑ eū.
Non eñ vt sciat ipse quē nihil latet/sed vt
scire nos faciat/quātū in eius dilectione ꝓ
fecerim⁹/tēptari nos ꝑmittit. Scđm ipsam
Matth. 24.c. locutionē dicit ⁊ dominus noster nescire se
diem et horā ꝺ fine seculi. Quid eñ potest
eē qꝺ ipse nesciat? Sʒ qꝛ hoc vtiliter occul
tabat discipulis/ nesciētē se esse dixit: quia
illos nescientes occultādo faciebat. Scđm
Ibidē. hanc figurā etiā patrē solū dixit scire diem
ipsum/qꝛ eundē filiū scire faceret. Ex hac fi
gura multę quęstiōes in diuinis scripturis
eis qui iam genus locutionis hui⁹ nouerūt
sine vlla difficultate soluunt᷑. Talibus lo/
cutionib⁹ etiā abundat nostra cōsuetudo
cū dicim⁹: lętū diē/qꝛ nos letos facit: et pi/
grū frigus/ qꝛ nos pigros facit: ⁊ fossam cę
cam/qꝛ nos eam nō videmus: ⁊ linguā po/
litā/qꝛ vba polita facit. Postremo etiā q/
etū ab oib⁹ molestijs tēpus dicim⁹/i q̄ nos
Gen. 2.a. ab oib⁹ molestijs q̄eti sum⁹. Sic et de⁹ req/
euisse dict⁹ est ab oib⁹ opib⁹ suis/q̄ fecit bo
na valde: qꝛ i illo requiescem⁹ ab oib⁹ operi
bus nostris/si opera bona fecerim⁹: qꝛ ⁊ ip
sa bona opera nostra illi tribuenda sunt q
vocat/qui ꝑcipit/q viā veritatis ostendit:
qui vt et velimus inuitat/et vires implēdi
ea quę imperat/ subministrat.

De correspōdentia mutua septē dierum creationis ad septem etates mundi et hominis. Ca. XXIII.

A Ed quare septimo diei requies ista
S tribuat᷑/diligentius ꝯsiderandū ar/
bitror. Video eñ ꝑ totū textū diui
narū scripturarū sex quasdā ętates opero/
sas/certis quasi limitibus suis esse distin/
ctas/ vt in septima speretur requies: ⁊ eas/
dem sex ętates habere similitudinem isto/
rū sex dieꝝ/ i q̄bus ea facta sūt q̄ dñm fecis
se scriptura cōmemorat. Primordia eñ ge
neris humani/in q̄b⁹ ista luce frui cępit/bñ
cōparant᷑ ꝑmo diei quo fecit de⁹ lucē. Hęc
Prima etas ętas tanq̄ infantia deputāda est ipius vni
uersi seculi/qꝺ tanq̄ vnū hoiem ꝓ portione
magnitudinis suę cogitare debem⁹: quia
vnusq̄sq̄ hō cū primo nascit᷑ ⁊ exit ad lucē
ꝑmā ętatē agit i īfantia. Hęc tendit᷑ ab adā
vsq̄ ad noe generationib⁹ decem. Quasi
vespera hui⁹ diei fit diluuiū: qꝛ et infantia
nostra tanq̄ obliuionis diluuio delet᷑. Et in
Secūda etas. cipit mane a tꝑibus noe secūda ętas tanq̄
pueritia: et tendit᷑ hęc ętas vsq̄ ad abraā
alijs generationib⁹ decē. Et bene cōparat᷑
secūdo diei quo factū est firmamentū inter
aquā et aquā: qꝛ et arca in qua erat noe cū
suis/ firmamētū erat inter aquas īferiores
in q̄bus natabat: et suꝑiores q̄bus cōplue/
bat᷑. Hęc ętas nō diluuio delet᷑: qꝛ ⁊ pueri/
tia nostra nō obliuiōe tergit᷑ de memoria:
Meminim⁹ eñ nos fuisse pueros: īfantes
aūt nō meminim⁹. Hui⁹ vespa ē cōfusio lin
guarū in eis q turrim ędificabāt: ⁊ fit ma/
ne ad abraā. Sed nec ista ętas secūda gene
rauit ꝑplm dei: qꝛ nec pueritia apta est ad
generādū. Mane q̄ fit ab abraā: et succedit B Tertia etas.
ętas tertia silis adolescētię. Et bñ cōparat᷑
diei tertio/quo ab aq̄s terra sepata est: ab
oībus eñ gentib⁹ quarū error instabilis et
vanis simulacrorū doctrinis tanq̄ vētis oī/
bus mobilis maris noīe bñ significat᷑. Ab
hac q̄ gentiū vanitate et hui⁹ seculi fluctib⁹
separatus est ꝑplus dei ꝑ abraā: tanq̄ terra
cū apparuit arida. i. sitiēs imbrē cęlestē di/
uinorū mādatoꝝ. Qui ꝑpls vnū deū colē/
do tanq̄ irrigata terra possit fructus vtiles
afferre sanctarū scripturarū et ꝓphetarū.
Hęc eñ ętas potuit iam generare ꝑplm dei:
quia ⁊ tertia ętas id est adolescentia filios
habere pōt. Et ideo ad abraā dictū ē: Pa/ Gen. 17.a.
trē multarū gētiū posui te ante deū cui cre Roma. 4.c.
didisti: qui viuificat mortuos/ et vocat ea
q̄ nō sunt tanq̄ ea q̄ sunt. Qui ꝯtra spem in
spem credidit vt fieret pater multarū gen/
tiū: sm qꝺ dictū ē: Sic erit semē tuū: ⁊ auge
am te nimis valde: ⁊ ponā te in gentes: et
reges de te exient: et ponā testamentū me/
um inter me ⁊ inter semē tuū post te in ge/
neratiōes eorū in testamētū ętemū: vt sim
tibi deus ⁊ semini tuo post te: ⁊ dabo tibi ⁊
semini tuo post te terrā in qua habitas/om
nē terrā chanaan i possessionē ętemā: ⁊ ero
ill' de⁹. Hęc ętas porrigit᷑ ab abraā vsq̄ ad
dauid q̄ttuordecim generatiōib⁹. Hui⁹ ves
pera ē i ꝑpli peccatis/q̄b⁹ diuina mādata ꝑ
teribāt vsq̄ ad maliciā pessimi reg' saul. Et Quarta etas.
inde fit mane regnū dauid. Hęc ętas simi/
lis iuuētuti est. Et reuera inter oēs ętates
regnat iuuētus: ⁊ ipsa est firmamentū et or
namentū omniū ętatum: et ideo bene cō/
paratur q̄rto diei quo facta sunt sidera in
firmamento cęli. Quid eñ euidenti⁹ signi/
ficat splendorē regni q̄ solis excellētia? Et
plebem obtēperantē regno/splendor lunę
ostēdit: tanq̄ synagogā ipsam/ ⁊ stellas ꝑn
cipes eius: et oia tanq̄ in firmamento in re
gni stabilitate fundata. Hui⁹ quasi vespe/
ra est in peccatis regū/quibus illa gēs me/ C
ruit captiuari atq̄ seruire. Et fit mane a Quinta etas.
trāsmigratione i babyloniā: cū in ea capti/
uitate populus leniter et i peregrino ocio
collocat⁹ est. Et porrigit᷑ hęc ętas vsq̄ ad
aduentum domini nostri iesu christi/id est

q̄nta ętas/declinatio a iuuentute ad sene/
ctutez:nondum senect⁹/ſ iā nō iuuent⁹:qꝛ
senior ętas ē/quē greci πρεσβυτην vocāt.
Nā senex apd eos nō πρεσβυτησ ſ γερων
dicit. Et reuera sic ista ętas a regni robore
iclinata ꝛ facta ē i pplo iudęorū:quēadmo/
dū homo a iuuētute fit senior. Et bñ cōpa
raf illi diei q̄nto/quo facta sūt i aq̄s aīalia/
ꝛ volatilia cęli/posteaq̄ȝ illi hoīes inter gē/
St. ꝛ vivere. tes tanq̄ȝ in mari esse cęperūt et habere in/
certā sedē ꝛ instabilem sicut volātes aues.
Sȝ plane erāt ibi etiā ceti magni.i.illi ma/
gni homines qui magis dñari fluctibus sę/
culi q̄ȝ seruire in illa captiuitate potuerunt:
Sexta. veritas. ¶ Nō em̄ ad cultum
idolorū aliquo terro/
re d̄prauati sūt. Ubi
sane aīaduertendū ē/
q̄ benedixit deus illa
Gen.1.d. aīalia dicēs: Crescite
et multiplicamini et
implete aquas maris:
ꝛ volatilia multiplicē
tur sup terrā:qꝛ reue/
ra gens iudęorū ex q̄
dispsa ē p gentes val
de mltiplicata ē. Hu/
ius diei/ hoc ē huius
ętatis quasi vespera
est multiplicatio pec/
catorū i pplo iudęo/
rū: qꝛ sic excęcati sūt
vt etiā dñm iesū chri/
stū nō possēt agnosce
re. Mane aūt fit ex p̄
dicatione euangelij p
dñm nostrum iesum
christum/ꝛ finif dies
D quint⁹. Incipit sext⁹
Sexta etas. in quo senectus vete
ris hoīs apparet. Hac
em̄ ętate illud carna/
le regnū vehementer
attritū est: qñ et tem/
plū deiectū ē/ꝛ sacrifi
cia ipsa cessauerūt: et
nūc ea gens/q̄ȝtū ad
regni sui vires attinet/quasi extremā vitaȝ
trahit. In ista aūt ętate tāq̄ȝ i senectute ve/
teris hoīs/homo nouus nascif: q̄ iam spi/
ritalif viuit. Sexta em̄ die dictū erat: Pro/
Gen.1.e. ducat terra aīam viuā. Nā q̄nto die dictuȝ
erat: Producāt aquę: nō aīam viuā/sed re
ptilia animarū viuarū:qm̄ corpora sunt re/
1. Retract. ptilia/ꝛ adhuc corpali circūcisione et sacrifi
ca.10.c. cijs tanq̄ȝ in mari gentiū populus ille serui

Sexta veritas/q̄ exq̄ iudei a terreno regno ex
ciderūt/ꝛ inter gētes dis
psi sūt/ad cultū idolorū
nō aliq̄ terrore depraua
sūt. Ex q̄ dicto accipiunf
duo theologica documē
ta. Primū ē/q̄ synago/
ga plus profecit spiritali
bus bonis tpe tribulati/
onis q̄ȝ pspiritatis:qꝛ tē
pore pspitatis q̄du in
regno pmanebat/deflu
it in idolatriā p seipsam
quotidie:vt patet in ve/
teri testamēto:qñ aūt in
captiuitatē ducti fuerūt
nō potuerūt vt h̄ dr ad
idolatriā cogi. Secūdū
documētū/q̄ ecclia vbe/
riores fructus attulit in
spiritalib⁹ tpe tribulati/
onis q̄ȝ nūc faciat tpe p/
speritatis:qꝛ corone mar
tyrꝫ etiā fuerūt p̄clarissi/
me et sctitates pmitiue/
p̄cipue p eo q̄ virt⁹ i ex
ercitatiōe pficif. Sȝ orif
dubiū:qꝛ tūc videref il/
licitū ecclie tpalia pspe/
ra pcurare cum th siluer/
ster papa talia pcurauer/
rit. Dicif aūt q̄ talis p/
curatio ē necessaria pp
infirmos et nō ppter p/
fectos:ꝛ qꝛ multitudo nō
est pfecta/sed est ifirma:
idcirco sancti nisi sūt ad
ipsā fouendam/que for
te in tribulatione succū
beret.

ebat legi. Istā vero aīam viuā dicit/q̄ vita
iā incipiūt ęterna desiderari. Serpentes q̄
ꝛ pecora q̄ terra pducit/gentes significant
iam stabiliter euāgelio credituras. De qui/
bus dicif in illo vase qd petro demonstra/
tū est in actibus aplorū: Macta ꝛ māduca. Act.10.b.
Et cū ille immūda diceret:respōsum est ei:
Quę deus mūdauit/tu ne immūda dixeris.
Tūc fit homo ad imaginē et similitudineȝ
dei/sicut in ista sexta ętate nascitur in carne
dñs noster/de quo dictū est p pphetaȝ: Et
homo est:ꝛ q̄s cognoscet eū? Et quēadmo/
duȝ in illo die masculus ꝛ fęmina/sic in ista
ętate christus et ecclesia. Et p̄ponif homo
in illo die pecoribus et serpentib⁹ et volati
libus cęli:sicut in ista ętate christ⁹ regit ani
mas obtemperātes sibi: q̄ ad ecclesiā eius
partim de gentib⁹/partim de pplo iudęorū
venerūt/vt ab eo domarenf atq̄ȝ māsuesce/
rent hoīes/q̄ vel carnali cōcupiscentię sunt
dediti sic̄ pecora/vel tenebrosa curiositate
obscurati/quasi serpētes/vel elati superbia
quasi aues. Et sicut in illo die pascif ho/ E
mo et animalia q̄ cū ipso sunt herbis semi/
nalibus et lignis fructiferis et herbis viri/
dib⁹:sic ista ętate spiritalis homo quicūq̄ȝ
bonus minister est christi/et eū q̄ȝtū potest
imitaf cū ipso pplo spiritalif pascif sancta/
rū scripturaꝝ alimentis et lege diuina:par
tim ad cōcipiendā fęcūditatē rōnū atq̄ȝ ser
monū tāq̄ȝ herbis seminalibus:partim ad
vtilitatē morū cōuersatiōis humanę tanq̄ȝ
lignis fructiferis:partim ad vigorem fidei
spei et charitatis in vitā ęternā/ tanq̄ȝ her/
bis viridib⁹.i.vigentib⁹: q̄ nullo ęstu tribu
lationum possunt arescere. Sed spiritalis
sic istis alimētis pascif vt multa intelligat:
carnalis autē.i.paruulus i christo tāq̄ȝ pec⁹
dei/vt multa credat q̄ intelligere nondum
potest:tamē eosdem cibos omnes habent.
Huius aūt ętatis quasi vespera/q̄ vtinam
nos non inueniat/si tamē nondū nō cępit:
illa est em̄ de qua dñs dicit: Putas cū ve/ Luce.18.b.
niet filius hominis ueniet fidē sup terraȝ?
Post istā vesperā fiet mane/cū ipse domi/
nus in claritate venturus est: Tūc requie/
scent cū christo ab oībus opibus suis hi q̄/
bus dictum est: Estote pfecti sicut pater ve Matth.5.b.
ster qui in cęlis est. Tales em̄ faciūt opera
bona valde. Post em̄ talia opera speranda
est requies in die septimo qui vesperā non
habet. Nullo ergo modo verbis dici po/
test quēadmodū deus fecerit et condiderit
cęlū et terrā et omnē creaturā quā cōdidit:
sed ista expositio p ordinē dierū sic indicat
tanq̄ȝ historiā rerū factarū/ vt p̄dicationeȝ

futurorū maxime obseruet

Quid decē generationes in primis duabus/ et quattuordecim in tribus sequētibus etatibus significent. Capitulum.XXIIII.

Si aūt aliquē mouet q in istis etatibus seculi duas etates primas denis generatiōib⁹ aduertim⁹ explica Math.1.c.
ri: tres aūt cōsequētes singule quattuordecim generationibus contexunt: sexta vero ista nullo generationū nūero definita est: facile est videre etiā i vnoq̄z hoīe duas primas etates/ infantiā et pueritiā/ corporis sensib⁹ inherere. Qui sensus corporis quiq̄z sūt: visus/ audit⁹/ olfact⁹/ gustus et tactus. Quinari⁹ aūt numer⁹ duplicat⁹/ qm̄ duplex est sexus human⁹/ vnde generatiōes tales existūt/ masculin⁹ et feminin⁹: qnari⁹ ergo vt diximus duplicat⁹/ denariū numerū facit. Iā vero ab adolescētia deinceps vbi ratio iam incipit in hoīe ꝑualere/ accedit quiq̄z sensib⁹/ cognitio et actio/ qb⁹ vita regit et administrat: vt iam septenari⁹ numer⁹ incipiat esse: Qui similiter duplicat⁹ ꝓpter duplicē sexū in q̄ttuordecim generationib⁹ eminet et apparet: quas habēt tres etates consequētes/ tanq̄z adolescentie et iuuenis et senioris. Senect⁹ vero sicut in nobis nullo statuto annorum tempe definit/ sed post quinq̄z illas etates quātū quisq̄z vixerit/ senectuti deputat: sic et i ista etate seculi nō apparent generatio-
Math.24.c. nes vt etiā occult⁹ sit vltim⁹ dies: quē vtiliter dn̄s latere oportere monstrauit.

De septē diebus in bonis opib⁹ post quos peruenitur ad requiem. Ca.XXV

A Habet etiā vnusq̄sq̄z nostrū in bonis opibus et recta vita tanq̄z distinctos istos sex dies/ post q̄s debet quietē sperare. Primo die lucē fidei: qm̄ prius visibilib⁹ credit: ꝓpter quā fidem dn̄s visibiliter apparere dignat⁹ est. Secūdo die tanq̄z firmamētū discipline: quo discernit inter carnalia et spiritalia/ sicut inter aq̄s iferiores et supiores. Tertio die/ q̄ mētē suā ad ferendos bonorū operū fruct⁹ separat a labe et fluctib⁹ tēptationū carnaliū: tanq̄z aridam terrā a ꝑturbatiōibus maris vt
Roma.7.d. iam possit dicere: Mēte seruio legi dei/ carne aūt legi peccati. Quarto die/ quo iam in illo firmamento discipline spiritales intelligentias operat atq̄z distinguit/ videt q̄d sit incōmutabilis veritas: que tanq̄z sol fulget in anima: et quēadmodū anima ipsi⁹ veritatis particeps fiat/ et corpori ordinē et pulchritudinē prestet: tanq̄z luna illuminās noctem: et quēadmodū stelle omnes intelligētie spiritales in hui⁹ vite obscuritate tanq̄z in nocte micent et fulgeant. Quarū rerū noticia fortior effectus incipiat quinto die in actionibus turbulentissimi seculi/ tanq̄z in aquis maris opari/ ꝓpter vtilitatē fraterne societatis: et de corpalibus agnitionib⁹ que ad ipsū mare ptinet. i. ad hāc vitā ꝓducere animarū viuarū reptilia/ id est opera que psint animis viuis: et cetos magnos/ id ē fortissimas actiones/ quib⁹ fluctus seculi di- Al. et agnitiones.
rūpunt et contēnunt: et volatilia celi/ id est voces celestia predicātes. Sexto aūt die producat de terra animā viuā: id est de ipa stabilitate mētis sue vbi spiritales habet fructus: id est/ bonas cogitatiōes/ motus oēs animi sui regat/ vt sit in illo anima viua: id est/ rationi et iusticie seruiens/ nō temeritati atq̄z peccato. Ita fiat etiā homo ad imaginē et similitudinē dei/ masculus et femina: id est itellect⁹ et actio/ quorū copulatiōe spiri- Al. et agnitio.
talis fetus terrā impleat/ id est carnē subiiciat: et cetera que iam i hois pfectione superius dicta sūt. In istis aūt tanq̄z dieb⁹ vespera ē i ipa pfectiōe singulorū operū: et mane in inchoatione tpm. Post istorum quasi sex dierū opera bona valde/ speret etiam hō quietē perpetuā: et intelligat quid sit: Re- Gen.2.a.
quieuit deus septima die ab oībus opibus suis: q2 et ipse i nob hec bona operat/ q vt operemur iubet. Et ipse recte requiescere dicitur: quia post hec omnia opera requiē nobis ipse prestabit. Quomō eī recte dicit paterfamilias edificare domū: cū hoc non opere suo faciat/ sz eorū quibus seruientib⁹ imperat: sic recte dicit et ab operib⁹ requiescere: cū post perfectionē fabrice illis quibus impabat permittit vt vacēt: et iocūdo ocio perfruantur.

Sancti augustini hipponensis epi/ liber prim⁹ de genesi ꝯtra manicheos/ explicit.

Capitulorū libri secūdi de genesi contra manicheos/ sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de Genesi contra manicheos/ liber secūdus incipit.

Recitatio secundi ꝛ tertij capituli genesis: Capi. I.

Post enumerationē ꝛ expletionē dierum septē/ interposita est q̄si quedā ꝯclusio: ꝛ appellatꝰ ē liber creature celi et terre quicq̄d superius dictum est/ cū sit parua pars libri. Sed ideo sic meruit vocari/ q2 vniuersi seculi a capite vsqꝫ ad finē quasi breuis aliqua imago in his diebus septē figurata est. Deinde incipit de hoīe diligētius narrare. Que omnis narratio non apte/ sed figurate explicat: vt exerceat mētes querētiū veritatē ꝛ spirituali negocio a negocijs carnalibus auocet. Sic enim se ꝯtinet: Hic est liber creature celi ꝛ terre. Cū factꝰ eēt dies q̄ fecit deꝰ celū ꝛ terram ꝛ omnia viridia agri anteqꝫ essent sup terrā: ꝛ omē pabulū agri anteqꝫ germinaret: Nōdū eñ pluerat deꝰ sup terrā nec erat hō q̄ operaret ī ea. Fōs aūt ascēdebat de terra ꝛ irrigabat omnē faciē terre. Et cū finxit deꝰ hoīem de limo terre: ꝛ insufflauit in faciē eius flatum vite: et factus est hō in aīam viuentē. Et tunc plātauit deꝰ paradisum in eden ad orientē: ꝛ posuit ibi hoīem quē finxerat. Et ꝓduxit adhuc deꝰ de terra omē lignū formosū ad aspectū ꝛ bonū ad escam: Et lignū vite plātauit in medio paradisi: ꝛ lignū scientie boni ꝛ mali. Flumen aūt ꝓdibat ex eden ꝛ irrigabat paradisū q̄ inde diuidit in q̄ttuor ptes. Nomē vni phison: hoc ē q̄ circuit totā terrā euilath: vbi aurū nascit/ ꝛ aurū terre illiꝰ optimum. Ibi ē carbūculus ꝛ lapis prasinus. Et nomen secūdi fluminis geon: hoc circuit totā terrā ethiopie. Et flumē tertiū tigris: hoc ē q̄ vadit cōtra assyrios. Et flumē quartū ē euphrates. Et sūpsit dn̄s deꝰ hoīem quē fecerat: et posuit eū in paradiso/ vt operaret ibi ꝛ custodiret eū. Et p̄cepit dn̄s deus ade dicēs: Ex omi ligno q̄ est ī paradiso edes ad escā: de ligno aūt sciētie boni ꝛ mali nō edetis ab eo. Qua die eñ ederitis ab illo/ morte moriemini. Et dixit dn̄s deꝰ: Nō est bonū esse hoīem solū: faciamꝰ ei adiutoriū sile sibi. Et q̄cūqꝫ finxerat deꝰ ex oī genere pecoꝝ: ꝛ ex omni genere bestiarū agri: ꝛ volatiliū volantiū sub celo ꝓduxit ea ad adā: vt videret quid ea vocaret: ꝛ q̄ vocauit ea

A
Al. ꝛ explēti/ onē.
Gen. 2.
B

ola alam viuaz/ hoc est nomē eius. Et post
hec vocauit adā noia oim pecorū & omniū
auiū celi & oim bestiarū agri: & scdm qd vo/
cauit ea adā hoc est nomē eorū vsq; in ho/
diernū diē. Ipsi aūt ade nondū fuit adiu/
toriū simile illi. Et immisit de⁹ soporē i adā
& obdormiuit. Et sumpsit de⁹ vnā de costis
ei⁹: & impleuit locū ei⁹ carne: & formauit de⁹
costā quā accepit ab adā in mulierē: & addu
xit eā ad adā/ vt videret qd eā vocaret. Et
dixit adā: Hoc nūc os ex ossib⁹ meis: & caro
de carne mea. Hec vocabit̄ mulier: qm̄ de
viro suo sumpta est: Et hec erit mihi adiu/
toriū. Propter hoc relinquet homo patrē &
matrē/ & adherebit vxori sue: & erūt duo in
C carne vna. Et erant ābo nudi/ adā & mulier
Gen.3.a. eius: & nō ↄfundebant̄. Serpēs aūt erat sa/
pientior oim bestiarū q̄ erāt sup terrā: qs fe
cerat dn̄s de⁹. Et dixit serpens ad mulierē:
Quare dixit de⁹: Ne ederitis ab omi ligno
qd est in paradiso? Et dixit mulier ad serpē
tē: Ex omni ligno qd est i paradiso edem⁹:
a fructu aūt ligni qd ē i medio paradisi di/
xit de⁹ ne edam⁹: sed neq; tāgam⁹/ ne mori/
amur. Et dixit serpēs ad mulierē: Nō mori/
te moriemini. Sciebat eīm de⁹/ q2 q̄ die mā/
ducaretis ex illo/ aperient̄ oculi vestri: & eri/
tis sicut dij sciētes bonū & malum. Et vidit
mulier q2 bonū est lignū in escā: & q2 bonū
ē oculis ad vidēdū & cognoscendū: & sūpsit
fructū de ligno illo & māducauit & dedit vi/
ro suo: Et accepit adā & māducauit: & aperti
sunt oculi eoꝝ: & tūc scierūt q2 nudi erant: &
fecerūt sibi folia fici: & fecerūt sibi succincto/
ria. Et cū audissent vocē dn̄i deambulātis
i paradiso ad vesperā/ abscōderūt se adā &
mulier ei⁹ a facie dn̄i dei sui/ ad illā arborē
q̄ erat in medio padiso. Et vocauit dn̄s de⁹
adā/ & dixit illi: Adam vbi es? Et dixit ille:
Vocē tuā audiui dn̄e in paradiso & timui:
& abscondi me: q2 nudus sum. Et dixit dn̄s
de⁹: Quis nūciauit tibi q2 nud⁹ es: nisi q2
ab illa arbore d q̄ dixerā tibi ex illa sola nō
māducares: ex illa māducasti? Et dixit adā:
Mulier quā dedisti mihi sociā dedit vt ede/
rē/ & māducaui. Et dixit de⁹ mlieri: Quid
hoc fecisti? Et dixit mulier: Serpēs seduxit
D me: & manducaui. Et dixit dn̄s de⁹ serpēti:
Quia h fecisti/ maledict⁹ tu ab oī pecore: &
omni genere bestiarū: Pectore & ventre re/
pes & terrā māducabis oibus diebus vite
tue: & inimicitiā ponā inter te & mulierem: &
inter semē tuū/ & inter semē illi⁹. Ipsa tuuz
obseruabit caput: & tu ei⁹ calcaneū. Et mu/
lieri dixit: Multiplicās multiplicabo dolo
res tuos: & suspiria tua: & in dolorib⁹ paries
filios: & ad virū tuū †cōuersio tua: & ille tui Al.† cōuer/sio.
dominabit̄. Et tūc dixit de⁹ ad adā: Quia
audisti vocē mulieris tue: & manducasti de
ligno de q̄ p̄ceperā tibi/ ex illo solo ne ede/
res: maledicta terra erit tibi i oībus operi/
bus tuis/ & in tristicia & in gemitu tuo man
ducabis ex ea oibus dieb⁹ vite tue. Spinas
& tribulos germinabit tibi: et edes pabu/
lū agri tui. In sudore vultus tui edes panē
tuū: donec reuertaris in terrā de q̄ sumpt⁹
es: q2 terra es/ & in terram ibis. Et tunc adā
posuit nomē vxori sue/ vita: q2 mat est oim
viuoꝝ. Et tūc fecit dn̄s de⁹ ade & mulieri ei⁹
tunicas pelliceas/ & induit illos. Et dixit de⁹:
Ecce adam factus est tāq; vnus ex nobis/
ad scientiam cognoscendi bonū & malum.
Et tunc ne porrigeret manū suā adā ad ar/
borē vite: & sumeret sibi inde/ & ederet & vi/
ueret in eternū/ dimisit eū dn̄s de⁹ de para/
diso suauitatis: vt operaret̄ terrā de qua et
sumptus fuerat. Et electus foras de para/
diso/ moratus est ↄtra paradisuz volupta/
tis. Et cherubin & illā flāmeā frameā q̄ ver/
sat/ posuit de⁹ ad custodiendā viam arbo/
ris vite.

De difficultate litteralis exposi/tionis prescriptorū: Ca. II.

Ec secreta verboꝝ si nō rep̄henden/ A
b tes & accusātes/ sz q̄rētes †& reueren/ Al. treuer/tentes.
tes manichei mallēt discutere: nō es/
sent vtiq; manichei/ sz daret̄ petentib⁹: & q̄/ Math. 7. a.
rētes inuenirēt: & pulsantib⁹ aperiret̄. Plu/
res eīm q̄stiones in hoc sermone p̄ponūt̄: q̄
diligētia pia q̄rūt/ q̄z isti miseri atq; impij.
Sed hoc interest: q illi i querūt vt inueniāt:
isti nihil laborāt/ nisi nō īuenire qd q̄runt.
Hic q̄ totus sermo p̄mo scdm historiā discu
tiendus ē: deinde scdm p̄phetiā. Scdm hi
storiaz facta narrant̄/ scdm p̄phetiā futura
prenūciant̄. ¶ Sane
q̄squis voluerit oia q̄
dicta sunt scdm lrām
accipere. i. nō aliter in
telligere q̄z lra sonat:
& potuerit vitare blas
phemias: & oia cōgru
entia fidei p̄dicare ca/
tholice: nō solū ei nō
ē inuidēdū/ sz p̄cipu⁹
multūq; laudabilis i/
tellector habēdus ē.
Si aūt nullus exitus
datur/ vt pie & digne
deo q̄ scripta sunt in/
telligant̄ nisi figura/
te atq; in enigmatib⁹

¶ In h secūdo libro p̄/ Prima veri/tas secūdi libri
ma veritas/ q quisq; vo/
luerit oia q̄ dicta sunt in
diuina scriptura/ scdm litte
rā accipere & nō alit̄ intel/
ligere q̄z littera sonat/ et
poterit etiā vitare blas/
phemias/ & oia cōgrua ca
tholice fidei p̄dicare: nō
solū ei nō ē inuidēdū/ sed
p̄cipu⁹ multūq; laudabi
lis intellector habēdus ē.
Si aūt null⁹ inde exitus
dat̄/ vt pie et digne de
deo que scripta sūt intel/
ligant̄: figuratiue et eni
gmatice que dicta sunt
intelligamus: habentes
inquit auctoritatez apl̄i/
cam a qbus tā multa de
libri veteri testamēti eni

De genesi cõtra manicheos

Enigmatice dissoluunt. B Ex q dicto accipiũt duo theologica documenta. Primũ ẽ/ q sensus litteral diuine scripture est maxime cõmendãdus: z tãto plus qñto plus se quis ipsã litterã sicut iacet: dũ tñ sit cõsonũ fidei catholice: et ideo talẽ expositorẽ tãq̃ pcipuũ cõ Matth. 7. a. mẽdat. Secũdũ documẽtũ/ q sensus enigmatic9 z spiritalis est tũc requirẽdus/ qñ nõ põt sensus litteralis haberi sine blas J. ca. 2. a. phemia vel errore. Intelligendũ tñ q in sequẽtibus loquẽs de peccato originali dicit: Oẽs qui post peccatũ nati sumus animalẽ hoĩem agimus scdm adã prius/ donec assequamur dñm nostrum iesum christũ. Unde habetur argumentũ/ q oẽs nati per propagationẽ cõtrahũt originalẽ culpam.

pposita ista credamus: habẽtes auctoritatẽ apostolicã: a qb9 tã multa de libris veteris testamẽti soluunt enigmata: modũ quẽ intendim9 teneamus: adiuuante illo q nos petere/ q̃rere z pulsare adhortat: vt omẽs istas figuras rex scdm catholicã fidẽ/ siue q ad historiã/ siue q ad pphetiã ptinẽt explicemus: nõ pıudicãtes meliori diligẽtiorique tractatui/ siue p nos/ siue p alios qb9 dñs reuelare dignatur.

Quid per viride agri scriptura insinuet: Ca. III.

A f Hic9 ẽ q dies quo diẽ fecit de9 celũ z terrã z oẽ viride agri/ añq̃ eẽnt sup terrã/ z oẽ pabulũ agri. Superius septẽ dies numerabant: nũc vnus dr dies/ q die fecit de9 celũ et terrã z oẽ viride agri/ z omne pabulũ: cuius diei noie omne tempus significari bene intelligit. Fecit eñ de9 omne tẽpus simul cũ oibus creaturis tẽporalib9: q creaturę visibiles celi z trę noie significant. Mouere autẽ nos debet ad quęrẽdũ/ q cũ diẽ q factũ est celũ et tra nominasset: adiecit etiã/ viride agri: z oẽ pabulũ. Nõ eñ qñ dictũ est: In pncipio fecit de9 celũ z terrã/ tũc dictũ est/ factũ esse oẽ viride agri z pabulũ. Manifeste eñ legit/ q tertio die factum est omne viride z pabulum agri. Qđ aũt dictũ est: in pncipio fecit deus celũ et terrã/ nõ ptinet ad aliquẽ dierũ ex illis septẽ diebus. Adhuc eñ vl' materiã ipsam vñ facta sunt oia/ celi z terrę noie nũcupabat: Uel certe pri9 totã creaturam celi z terrę noie ppo fuerat/ dicẽdo: in pncipio fecit deus celũ z terrã/ z postea particulatim p ordinẽ dierũ sicut oportebat/ ppt pphetiã/ quã i pmo libro cõmemorauim9: B dei opa executus exposuit. Quid sibi ergo vult q nũc noiato celo z tra/ addidit/ viride agri z pabulũ: z tacuit cętera tã multa q sunt in celo z in terra/ vel etiã in mari: nisi qr viride agri inuisibilẽ creaturã vult intelligi: sicut est aia? Ager eñ solet in scripturis figurate/ mũdus appellari. Nam z ipẽ dñs: Matth. 13. d. Ager est hic iquit mũdus: cũ illã parabolã exponeret/ vbi bono semini sunt commixta zizania. Uiride q agri spiritalẽ atque inuisibilem creaturã dicit/ ppter vigorẽ vitę: z no- 1. Retract. ca. 10. f. mine pabuli/ vtique ppter vitã hñ hoc ipsum interptamur. Deinde qđ addidit: anteq̃ essent sup terrã: intelligit/ anteq̃ aia peccaret: Terrenis eñi cupiditatibus sordidata: tanq̃ sup terrã nata/ vel sup terrã esse recte dr: Ideoque addidit: nõdũ enim pluerat de9 super terram.

Quid sit nondum pluere super terram: Ca. IIII.

q Uia et nunc viride agri deus facit: sed pluendo sup terrã. i. cũ facit animas reuirescere p verbũ suũ: sed de nubib9 eas irrigat. i. de scripturis pphetarũ z aplorum. Recte aũt appellant nubes: qr vba ista q sonãt scisso z pcusso aere trãseũt. Addita etiã obscuritate allegoriarum/ qsi aliqua caligine obducta/ velut nubes fiunt. Quę dũ tractãdo exprimunt: bene intelligentib9 tanq̃ imber veritatis infundit. Sz hoc nondũ erat anteq̃ aia peccaret. i. añq̃ viride agri esset sup terrã. Nondũ eñ pluerat de9 sup terrã: nec erat hõ q oparet in ea. Laborãti eñ homini in terra imber de nubibus est necessarius: de qbus nubibus iã dictũ est. Post peccatũ aũt hõ laborare cępit in tra: z necessarias habere illas nubes. Ante pctm vo cũ viride agri et pabulũ fecisset de9: q noie inuisibilẽ creaturã significari diximus/ irrigabat eũ fonte iteriore: loquẽs in intellectu eius vt non extrinsecus vba exciperet tanq̃ ex supradictis nubib9 pluuiã: sed fonte suo/ hoc est de intimis suis manante veritate satiaret.

De fonte terrã irrigante quam homo operabatur: Ca. V.

f Ons eñ ascendebat inquit de tra: A z irrigabat oẽm faciez trę: De q scz tra dr: Spes mea es tu: portio mea Ps. 141. in terra viuentiũ. Quãdo aũt aia tali fonte irrigabat/ nondũ p supbiã pieceerat intima sua. Initiũ eñ supbię hoĩs apostatare Eccli. 10 b. a deo. Et qñ in exteriora p superbiã tumescens cepit nõ irrigari fonte intimo/ hñ insultat illi vbis ppheticis et dr: Quid sup- 1. Retract. bit terra z cinis? Qm in vita sua piecit inti- ca. 10. f. ma sua. Quid est eñ supbia aliud: nisi de- Supbia qd sit serto secretario cõscientię foris videri velle qđ nõ est? Et ideo laborãs iam in terra necessariã habet pluuiã de nubibus. i. doctrinam de humanis verbis: vt etiã hoc modo possit ab illa ariditate reuirescere/ z iterũ fieri viride agri. Sed vtinã vel pluuiã veritatis de ipsis nubib9 libenter excipiat. Nã

ꝓpter illā dn̄s nubilū carnis nr̄ę dignatus
ē assumere/imbrē scti euāgelij largissimū i/
fudit: ꝓmittens etiam/ꝙ si quis biberit de
aqua eius/rediet ad illū intimū fontē: vt
Job.4.b. forinsec⁹ nō q̄rat pluuiā. Dicit enī: Fiet in
B eo fons aquę salientis in vitā eternā. Iste
credo fons an̄ peccatū ascēdebat de terra: ⁊
irrigabat oēm faciē terrę: q₂ interior erat/et
nubiū nō desiderabat auxiliū: nondū enim
pluerat de⁹ sup terrā/ nec erat hō q̄ oparet̄
in ea. Cū enī dixisset: nondū enī pluerat de⁹
sup terrā: subiecit ⁊ causam q̄re nondū plu/
erat: q₂ nōdū erat hō q̄ operaret̄ in ea. Tūc
aūt hō cępit opari in terra/cū post pctm̄ de
beata vita dimissus est/q̄ in paradiso frue/
Gen.3.d. bat̄. Sic enī scriptū est: Et dimisit dn̄s de⁹
de paradiso suauitatis vt oparet̄ terrā: de
I.ca.22.b q̄ et sumptus fuerat: Un̄ suo loco reqrem⁹.
Qđ nūc ad hoc cōmemoraui/ vt intellige/
remus laborāti homini in terra.i.in pctōrū
ariditate cōstituto/necessariā esse de huma/
nis verbis diuinā doctrinā: tanq̄ꝫ de nubi/
bus pluuiā. Talis aūt sciētia destruet̄: Ui/
1.Cor.13.c. dem⁹ enī nunc p speculū in enigmate tanq̄ꝫ
in nubilo saginā q̄rentes: tunc aūt facie ad
faciē/quādo vniuersa facies terrę nr̄ę inte/
riore fonte aq̄ salientis irrigabit̄. Nā si fon
tē aliquē huius visibilis aquę voluerimus
Gen.2.a. itelligere/ de q̄ dictū est: Fons aūt ascēde/
bat de terra: ⁊ irrigabat oēm faciē terrę: nō
est verisimile/ꝙ cū tā multi fontes ꝑennes:
siue riuoꝝ/siue fluuiorū p vniuersam terrā
inueniantur: solus ille siccauerit qui irriga/
bat oēm faciem terrę.

Quid noīb⁹ celi/terre/diei/viri/dis ⁊ pabuli fōtisq̄ꝫ irrigātis itelligatur/breuis insinuatio: Ca.VI.

Ub his ergo paucis verbis vniuer
S sa creatura nobis †significata est/an̄
pctm̄ aīę. Noīe enī cęli et terrę vni/
Al. †insinuata. Al. †significata. uersa visibilis creatura †isinuata est: ⁊ noīe
diei/vniuersum tēpus: ⁊ noīe viridiū ⁊ pa/
buli agri/creatura iuisibilis: ⁊ nomie fōtis
ascendentis ⁊ irrigantis oēm faciē terrę/in/
undatio veritatis/aīam satiās an̄ peccatū.
Dies aūt iste cuius noīe vniuersum tēpus
significari diximus: insinuat nobis nō solū
visibilē/ sed etiā iuisibilē creaturā tempus
posse sentire: qđ de aīa nobis manifestat̄:
q̄ tanta varietate affectionū suarū/ ⁊ ipo la/
psu q̄ misera facta est/ ⁊ reparatione qua
rursus in beatitatem redit tpe mutari pos/
se cōuincit̄. Et ideo nō dictū est: cū fact⁹ eēt
dies: q̄ die fecit deus cęlū ⁊ terram tm̄/ qui
bus noībus visibilis creatura intimat̄/ sed
1. Retract. ca.10.f. additū est etiā: viride ⁊ pabulū agri: q̄ noīe
inuisibilē creaturā ꝓpter vigorē ⁊ vitam si
gnificari diximus: sicuti est aīa. Et ita dictuꝫ
est: Cū fact⁹ esset dies q̄ die fecit deus cęlū
⁊ terrā ⁊ oīe viride ⁊ pabulū agri: vt sic in/
telligeremus: nō solū visibilē/sed etiā inui/
sibilē creaturā ꝑtinere ad tempus/ ꝓpt̄ mu
tabilitatē: q₂ solus deus incōmutabilis est
qui est ante tempora.

Quare et quomō de limo deus hominem formauerit: Ca.VII.

Unc videamus post vniuersę cre/ A
N aturę insinuationē tā visibilis q̄ꝫ in/
uisibilis ⁊ vniuersale beneficiū di/
uini fontis erga inuisibilē creaturā / q̄d de
hoīe specialiter intimem⁹/qđ ad nos maxi/
me ꝑtinet. Primo enī ꝙ de limo terrę de⁹
hoīem finxit/solet habere q̄stionē qual̄ ille
limus fuerit: vel q̄ materia noīe limi signifi
cata sit. Illi aūt inimici veterū librorū/ oīa
carnaliter intuentes/ ⁊ ꝓpterea semꝑ erran
tes/ etiā hoc repħēdere mordaciter solēt: ꝙ
de limo de⁹ hoīem finxit. Dicūt enī: Quare
de limo fecit de⁹ hoīem? An defuerat ei me/
lior ⁊ cęlestis materia vnde hoīem faceret:
vt de labe terrena tam fragilem mortalēq̄ꝫ
formaret? Nō intelligentes ꝑmo ꝙ multis
significationib⁹ vel terra vel aqua in scri/
pturis ponat̄. Limus enī aq̄ ⁊ terrę cōmi/
xtio est. Dicim⁹ enī tabidū ⁊ fragile ⁊ mor/
ti destinatū corpus humanū post pctm̄ eē
cępisse. Nō enī in nostro corpe isti exhorre/
scunt/nisi mortalitatē q̄ dānationē merui/
mus. Quid aūt mirū aut difficile deo/ etiā
si de limo istius terrę hoīem fecit/tale tamē
corpus efficere qđ corruptioni nō subiace/
ret/si hō p̄ceptū dei custodiens peccare no
luisset. Si enī speciē cęli ipsi⁹ d̄ nihilo vl̄ de
informi materia dicimus factā: q₂ oīpoten/
tem artificem credim⁹: q̄d mirū si corp⁹ qđ
de limo qualicūq̄ꝫ factū est/potuit ab oīpo
tēti artifice tale fieri/vt nulla molestia/ nul
la indigentia cruciaret hoīem ante pctm̄: ⁊
nulla corruptiōe tabesceret? Itaq̄ꝫ sup̄flue B
q̄rit̄ vn̄ hoīs corpus de⁹ fecerit: si tamē nūc
de corpis formatione d₂. Sic enī nōnullos
nostros intelligere accepi qui dicūt: postea
q̄ꝫ dictū ē: Finxit de⁹ hoīem de limo terrę:
ꝓpterea nō additū esse/ad imaginem et si/
militudinē suā: qm̄ nūc de corpis formati/
one d₂. Tunc aūt hō interior significat̄/ qn̄
dictū ē: Fecit de⁹ hoīem ad imaginē ⁊ simitu
dinē dei. Sꝫ etiā si nūc quoq̄ꝫ hoīem ex cor
pore ⁊ aīa factū intelligamus: vt nō alicui⁹
noui operis inchoatio/sed superius breui/
ter insinuati diligentior retractatio isto ser/
mone explicet̄. Si ergo vt dixi hominē hoc

loco ex corpore ꝛ anima factū intelligam⁹:
non absurde ipsa cōmixtio limi nomen ac/
cepit. Sicut eñ aqua terrā colligit ꝛ cōglu/
tinat ꝛ continet/ quādo eius commixtione
limus efficit: sic aīa corpis materiā viuifi/
cādo in vnitatē cōcordem cōformat/ ꝛ non
pmittit labi ꝛ resolui.

Quō intelligenda sit dei in faciem hoīs insufflatio: Ca. VIII.

A Gen. 2. b. Quod aūt scriptum est: Et isufflauit
in eū spm̄ vitę: ꝛ factus est homo in
aīam viuentē: si adhuc corpus solū
erat/ aīam adiunctā corpori hoc loco intelli
gere debem⁹: Siue ǧ iā facta erat/ sed tāq̄
in ore dei erat. i. in ei⁹ veritate vel sapiētia:
vñ tamen non recessit q̄si locis separata qñ
insufflata est: nō eñ de⁹ loco ↄtinet/ ſ vbi/
q̄ p̄sens est: Siue tūc aīa facta est/ qñ i illō
figmentū deus insufflauit spm̄ vitę: vt illa
insufflatio ip̄am operationē dei significet:
qua fecit aīam in hominē spū potentię suę.
Lib. 13. de ci/uitate dei. ca. 24. Si aūt hō ille qui factus erat iā corpus et
aīa erat: ipsi aię sensus est additus ista in/
sufflatione cū factus est hō in aīam viuētē:
Nō q: illa insufflatio cōuersa est in aīaz vi/
uentē: ſ opata est in aīam viuentē. Nondū
tñ spiritalē hoīem debem⁹ intelligere: qui
factus est in animā viuentē/ sed adhuc ani/
malem. Tunc enim spiritalis effectus est/
cum in paradiso/ hoc est in beata vita con/
stitutus: pręceptum etiam perfectionis ac/
cepit: vt v̄bo dei cōsummaret. Itaq̄ post
q̄ peccauit recedēs a p̄cepto dei ꝛ dimissus
est de paradiso: in eo remāsit vt aīalis esset:
Vide. 3. in pri/ma v̄itate hu/ius sc̄di libri. Et ideo aīalem hoīem p̄us agim⁹ oēs q̄ de
illo post pctm̄ nati sumus: donec asseq̄mur
spiritalē adā. i. dn̄m nr̄m iesum christū: qui
1. Pet. 2. d. peccatū nō fecit: ꝛ ab illo recreati ꝛ viuifica
Luce. 23. f. ti restituamur in paradisum: vbi latro ille
cū ipso eo die meruit esse quo vitā istam fi/
1. Cor. 15. f. niuit. Sicut eñ apl's dicit: Sed nō p̄us qō
B spiritale ē/ sed qō aīale: sicut scriptū est: Fa
1. Retract. ca. 10. b. ctus est p̄mus adā in aīam viuentē: nouissi
mus adā in spm̄ viuificantē: Sic ǧ debem⁹
itelligere hūc locū: vt nō q: dictū est: Insuf
flauit in eū spm̄ vitę/ ꝛ factus est hō i aīam
viuentē/ credamus illā veluti partē naturę
dei in aīam hoīs fuisse cōuersam: ꝛ coga/
mur dicere naturā dei esse mutabilē: in quo
errore maxime istos manicheos veritas p̄/
mit. Sicut eñ est mater omniū hereticorū
superbia: ausi sunt dicere q̄ natura dei sit
aīa. Et hinc vrgent a nobis cū eis dicim⁹:
ergo natura dei errat ꝛ misera est/ ꝛ vitiorū
labe corrūpit ꝛ peccat: aut etiā vt vos dici/
tis/ naturę ↄtrarię sordib⁹ iquinat: et cęte/
ra talia quę de natura dei nefas ē credere:
Nā factā esse aīam ab oīpotēte deo/ ꝛ ideo
nō illā eē partē dei vel naturā dei manife/
ste alio loco scriptū est/ dicēte ꝑpheta: Et q̄
finxit spm̄ oībus/ ip̄e fecit oīa. Et alio loco:
Qui finxit spm̄ hoīs. In ipso ǧ factum esse Ps. 32.
spm̄ hoīs: manifeste his testimonijs appro/
bat. Spūs aūt hoīs in scripturis/ dr̄ ipsius Quid i scri/pturis dicat spirit⁹ hoīs. 1. Cor. 2. c.
aię potētia rōnalis/ q̄ distat a pecorib⁹ ꝛ eis
naturę lege dñat. De q̄ dic̄ apl's: Nemo scit
q̄ sunt hoīs/ nisi spūs hoīs q̄ in ipso est. Ne
forte si ꝓbaret his testimonijs aīam factaz
esse/ nō deessent q̄ dicerēt: spm̄ hoīs nō esse
factū/ ꝛ ip̄m arbitrarent eē naturā dei: ꝛ in
ip̄m dicerēt partē dei esse cōuersam/ cū illa
insufflatio dei facta est. Qō sana doctrina
similit respuit: q: ꝛ ip̄e spūs hoīs cū aliqñ
errat/ et aliquādo prudēter sapit/ mutabilē
se eē clamat: qō nullo mō de natura dei fas
est credere. Nō aūt pōt maius signū esse su/
perbię q̄ vt dicat se humana aīa hoc esse
qō de⁹ est/ cū adhuc sub tātis vitioꝝ ꝛ mise
riarū molib⁹ gemat.

Quid paradisi noīe cuz alijs in eo plātatis intelligatur: Ca. IX.

Nunc iā videamus ip̄am beatitudi/ A
nez hoīs. q̄ paradisi noīe significat:
Nā qñ in nemorib⁹ delitiosa quies
hoīm esse solet: et corporeis sensib⁹ nr̄is de
oriēte lumē orit cęlūq̄ cōsurgit: qō superi⁹
corp⁹ est nr̄o corpe atq̄ excellētius: ꝓpte/
rea his verbis etiā spiritales delitię q̄s ha/
bet beata vita figurate explicant/ ꝛ ad oriē
tem paradisus plantat. Intelligamus aūt 13. de ciuitate dei. ca. 21.
nr̄a gaudia spiritalia significare oīe lignū
formosuz ad aspectū intelligētię: ꝛ bonum
ad escā q̄ nō corrūpit/ q̄ beatę aię pascunt:
Nā ꝛ dn̄s dic̄: Opamini escā q̄ nō corrūpit: Joh. 6. c.
vt est oīs ratio q̄ cibus est aię. Ad oriētē lu
cē sapiētię in eden. i. in delitijs imortalib⁹
ꝛ intelligibilib⁹. Nā delitię vel voluptas/
vel epulū hoc verbo significari dr̄: si ex he/
bręo in latinū interp̄tet. Positū est autē sic
sine interp̄tatione/ vt aliquē loci significa/
re videat/ magisq̄ figuratā faciat locutio/
nem. Productū aūt ex terra omne illud li/
gnum/ accipimus omne illud gaudiū spiri/
tale. i. supeminere terrę: ꝛ non inuolui atq̄
obrui terrenarū cupiditatū impedimentis.
Lignū aūt vitę plantatū in medio paradi/
si/ sapiētiā illā significat q̄ oportet vt itelli
gat aīa in medio nullr⁹ quodā rex se esse or
dinatā: vt q̄uis subiectā sibi habeat omnē
naturā corporeā/ supra se tamen esse intelli 13. de ciuitate dei. ca. 20. i fi.
gat naturā dei: ꝛ neq̄ i dexterā declinet si/
bi arrogando qō non est: neq̄ ad sinistrā/ p

negligētiā contēnendo qđ est: et hoc est li/
B gnum vite plantatū in medio paradisi. Li/
gno aūt scientię boni ⁊ mali/ ipa itē medie/
tas aię et ordinata itegritas significat: Nā
et ipsū lignū in medio paradisi plantatū ē:
et ideo lignū dinoscētię boni ⁊ mali dicit:
Phil. 3. c. q2 si aīa q̄ debet in ea q̄ anteriora sunt se ex
tēdere. i. in deū: ⁊ ea q̄ posteriora sunt obli/
uisci. i. corporeas voluptates/ ad se ipā3 de/
serto deo couersa fuerit ⁊ sua potētia tanq̄
sine deo frui voluerit: intumescit superbia:
Eccli. 10. b. qđ est initiū oīs peccati. Et cū hoc eius pec
catū pęna fuerit consecuta/ experiēdo discit
quid intersit inter bonū qđ deseruit/ ⁊ ma/
lum q̄ cecidit: Et hoc ei erit gustasse de fru/
ctu arboris dinoscentię boni ⁊ mali. Preci/
pitur q̄ illi vt de omni ligno paradisi edat:
ex ligno aūt in q̄ est dinoscētia boni ⁊ mali
non edat: id est nō sic eo fruat/ vt ipsam or/
dinatā integritatem naturę suę q̄si mandu
cando violet atq3 corrūpat.

De fluminib9 ex eden fluentib9: (Ca. X.

A Flumen autē qđ pcede/
bat ex edē. i. ex delitijs ⁊ voluptate
⁊ epulis: qđ flumē a ppha significa
Ps. 35. tur in psalmis cū dicit: Torrēte voluptatis
tuę potabis eos. Hoc ē eñ eden qđ latine
voluptas dr: ¶ Diui
dit in q̄ttuor partes:
id ē quattuor v̄tutes
significat: prudētia3/
fortitudinem/ tēpera/
tiam/ iusticiam. Dicit
autem phison ipse eē
ganges. Geon autē3
nilus: qđ etiā in biere
mia ppheta aiaduer/
ti pōt: nūc alijs nomi/
nib9 appellat. Sic nūc
tybris dr fluuius/ qui
prius albula dicebat
Tigris v̄o ⁊ euphra/
tes etiam nūc eadem
nomina tenēt. Qui/
bus tamen nominibus
virtutes vt dixi spiri/
tales significant. Qđ
etiā ipsorū3 nominū in
terp̄tatio docet: si q̄s
hebręam liguā vel sy/
rā cōsideret. Sic hie/
rusalē q̄uis sit visibi/
lis et terrenus locus:

Sctus veritas. 13. de ciuitate dei. ca. 21. ¶ Secūda v̄itas/ q quat/
tuor ptes fluuij q̄ egredi
ebāt de loco voluptat9/
significāt q̄ttuor v̄tutes:
sc3 prudētiam/ fortitudi/
nē/ tēperātiā/ iusticiā. Et
dicit hic/ q primus fluui9
significat prudētiam/ sc3
phison: q2 ibi inenit aur3
⁊ carbūculus: Prudētia
aūt ē ad modū auri splē/
dida/ et nocte fulget vt
carbūculus. Secundus
fluui9 q̄ circuit ethiopiā
regionē feruentē/ signifi/
cat fortitudinē/ calore in
quit actiōis alacrē/ nō pi
grū. Tertius fluui9 sc3 ti
gris/ significat tēperātiā
libidinē restringentē: vñ
vadit iste fluuius contra
syros. Quart9 fluui9: si/
gnificat iusticiā/ de q̄ nō
dicit aug9/ p quā terrā
vadat: q2 iusticia inquit
ad oēs partes aīe ptinet/
et oēs alias i se copulat
v̄tutes. Vñ accipitur do
cumentū/ q iusticia ē vir
tus cōmunis/ cōplectēs
omnes alias virtutes. Et
intelligendum est de le/
gali iusticia.

significat tamē ciuitatē pac spiritaliter: Et
sion q̄uis sit mōs in terra/ speculationē ta/
men significat: ⁊ hoc nomē scripturarū in al
legorijs ad spiritalia intelligēda sępe trās/
fertur. Et ille qui descendebat ab hierusa/ Luce. 10. e.
lē i hiericho: sicut domin9 dicit: ⁊ in via vul
neratus/ saucius ⁊ semiuiuus relictus est a De natura et
latronibus: vtiq3 locos istos terrarū/ q̄uis grat. a. ca. 43. et. 52.
scđm historiā in terra inueniant/ spiritali/
ter cogit intelligi. Prudentia ergo quę si/ B
gnificat ipsam cōtemplationē veritatis/ ab
omni ore humano alienam/ quia est ineffa/
bilis: quā si eloqui velis/ parturis eā poti/
us q̄ paris: q2 ibi audiuit ⁊ apostolus ineffa 2. Cor. 12. a.
bilia verba quę nō licet homini loqui. Hęc
ergo prudentia terrā circūit: quę habet au/ Gen. 2. b.
rum ⁊ carbunculum ⁊ lapidē prasinū: id est
disciplinā viuendi: quę ab omnibus terre/
nis sordibus quasi decocta nitescit: sic au/
rum optimum et verū quod nulla falsitas
vincit: sicut carbunculi fulgor nocte nō vin
citur: ⁊ vitam ęternā quę viriditate lapidis
prasini significatur/ pp̄ter vigorem qui nō
arescit. Fluuius autem ille qui circūit terrā
ęthiopiā multū calidam atq3 feruentem: si/
gnificat fortitudinem calore actionis ala/
crem atq3 impigram. Tertius aūt tigris va
dit contra assyrios: ⁊ significat tēperantiā:
q̄ resistit libidini: multū aduersanti cōsilijs
prudentię: Unde plerūq3 i scripturis assy/
rij aduersariorum loco ponunt. Quartus
fluuius/ nō dictū est cōtra quid vadat: aut
quā terrā circūeat: iusticia eñ ad oēs par/
tes aię ptinet: q2 ipse ordo ⁊ ęquitas aię est
qua sibi ista tria cōcorditer copulant: pri/
ma prudētia: scđa fortitudo: tertia tempe/
rātia: et in ista tota copulatione atq3 ordi/
natione pficiunt iusticiam.

De opere hominis in paradiso: et de euę cōditione/ et nominis im positione: Ca. XI.

Quod aūt ita cōstitut9 ē hō in paradi A
so/ vt operaret ⁊ custodiret: opatio
illa laudabilis/ laboriosa non erat.
Alia ē nāq3 i paradiso opatio/ ⁊ alia i terra/
quo post peccatū damnatus est. Ex eo aūt
quod additū est/ ⁊ custodiret: significatum
est qualis illa operatio erat. Nāq3 in tran/
quillitate beatę vitę vbi mors non est: om
nis operatio est custodire qđ tenes. Acci/ Al. topera.
pit etiā pręceptū: de quo superi9 iā tracta/ S. eodē. ca. 9.
uimus. Quod preceptum q̄m sic cōcludit/
vt nō ad vnū loquat/ sic eñ dicit: Qua die
aūt māducaueritis/ morte moriemini: inci/
pit exponi quō sit facta fęmina. Et facta di
citur in adiutorium viri: vt copulatione spi
ritali/ spiritales fętus ederet. i. bona opera
diuinę laudis du3 ille regit/ hęc obtēperat:
ille a sapiētia regitur: hęc a viro. Caput eñ 1. Cor. 11. a.

viri christus: ⁊ caput mulieris vir: Ideoq̃
dicitur: Nō est bonum solū hominem esse.

B Tertia vitas. a ¶ Tertia vitas / ꝙ aīa debet dn̄ari corpori: et in cuius exēplū facta ē mulier vt subiecta esset viro. Et adiūgit / ꝙ puersa ⁊ misera ē dom⁹ i q̄ femina pmittit regere ⁊ dn̄ari. Et
J.ca.19.b. inferius subdit ꝙ supbe mulieres volūt domiari viris suis. Intelligēdū tamen ꝙ inferius ponit duo notabilia.

¶ Primum nota.

¶ Adhuc enim erat quo fieret: vt nō solū anima corpori domi/naretur / quia corpus seruilē locū obtinet: sed etiā virilis ratio subiugaret sibi aialē partem suā / p qd̄ adiutoriū imperaret cor/pori. Ad huius rei ex/emplū femina facta
est: quā rerum ordo subiugat viro: vt qd̄ i
duobus hominib⁹ euidētius apparet / id ē
in masculo ⁊ femina / etiam in vno homine
cōsiderari possit: vt appetitū anime / p quē
de mēbris corporis opamur / habeat mens
interior tanq̄ virilis ratio subiugatū: ⁊ iu/
sta lege modū imponat adiutorio suo: sicut
1.timoth.2.d. vir debet feminā regere: nec eam pmittere
dn̄ari in virū: Quod vbi cōtingit: peruersa
C et misera dom⁹ est. Primo ergo demōstra/
uit de⁹ homini / quāto melior esset pecori/
bus ⁊ omnibus irrōnalibus animātibus:
Gen.2.c. ⁊ hoc significat quod dictū ē: adducta esse
ad illum oīa / vt videret quid ea vocaret: et
eis noīa imponeret. Ex hoc eñ apparet ipa
ratione hominē meliorē esse q̄ pecora: qd̄
distinguere et nominatim ea discernere nō
nisi ratio pōt / q̄ de ipsis iudicat. Sed hec fa
cilis ratio est: cito eñ homo intelligit se me/
liorem esse pecoribus. Illa est difficilis ra/
tio / q̄ intelligit i seipso aliud esse rationale
qd̄ regit: aliud aīale qd̄ regit.

Quid soporis nomine insinuetur: et de impletione carnis in coste locum: Ca.XII.

A Et quoniā hec secretiore sapiētia vi/
e det / ipsam visionē secretā nomie so/
poris significari arbitror: quē immi
sit deus in adam quādo ei mulier facta est.
Ut eñ hoc videat / nō est opus oculis istis
corporeis: sed quāto quisq̃ ab istis visibi/
libus rebus in interiora intelligentie seces/
serit / hoc est autē q̄si obdormiscere / tāto me
lius ⁊ sincerius illud videt. Ipsa eñ cogni/
tio qua intelligitur in nobis aliud esse qd̄
ratione dominet: aliud qd̄ rōni obtēperet:
ipsa ergo cognitio veluti effectio mulieris
est de costa viri / ppter cōiunctionē signifi/
candā. Deinde vt quisq̃ huic sue parti re/
cte dn̄etur: ⁊ fiat quasi cōiugalis in seipso:
Gal.5.c. vt caro nō cōcupiscat aduersus spiritū / sed
spūi subiuget: id est cōcupiscentia carnalis
non aduersetur rationi / sed potius obtēpe/
rādo desinat esse carnalis: opus habet pfe/
cta sapientia. Cuius contēplatio quia in/
terior est ⁊ secretior / ⁊ ab omni sensu corpo/
ris remotissima: cōuenienter etiā ista sopo/
ris nomine itelligi pōt. Tūc eñ ordinatis/
sime caput mulieris vir est / cū caput viri est 1.Cor.11.a.
christus / que sapientia est dei. Et sane in lo 1.Cor.1.d.
cum illius coste carnem adimpleuit: vt hoc B
nomine insinuaret dilectionis affectus / q̄
diligit quisq̃ animā suam: ⁊ non est durus
vt eā contēnat quā diligit q̄sq̃ cui preest.
Nō enim sic nominata est caro isto loco / vt
carnalem cōcupiscentiam significet: sed illo
modo potius quo pphetа dicit / auferri po/ Ezech.11.
pulo cor lapideū ⁊ dari cor carneū. Hoc mo ca.36.
do enim dicit etiā apostolus: Nō i tabulis 2.Cor.3.a.
lapideis / sed in tabulis cordis carnalibus.
Aliud est quippe ppria locutio: aliud figu/
rata: qualis ista est quā tractamus modo.
Quapropter etsi visibilis femina scd̄m hi/
storiam de corpore viri pmo facta est a dn̄o
deo: nō vtiq̃ sine causa ita facta est: nisi vt
aliqd̄ secretū intimaret. Non eñ aut limus
defuit vnde femina formaret: aut si vellet
domin⁹ / homini vigilanti costā sine dolore
†detrahere posset. Siue ḡ ista figurate di/ Al.auferre.
cta sint / siue etiā figurate facta sint: nō fru/
stra hoc modo dicta vel facta sunt: sed sunt
plane mysteria ⁊ sacramenta: siue hoc mo/
do quo tenuitas nostra conat / siue aliquo
alio meliore scd̄m sanā tn̄ fidem sūt interp̄/
tanda ⁊ intelligenda.

Nominū mulieri impositio q̄d importet: et de coniunctione eius ad virum / et vtriusq̃ nuditate:

Uocauit ergo mulie/ (Ca.XIII.
v rem suam vir / tanq̄ potior iferiorē: A
⁊ dixit: Hoc nūc os de ossib⁹ meis: Gen.2.d.
⁊ caro de carne mea. Os de ossibus fortas/
se / ppt fortitudinē: ⁊ caro de carne / ppter
tēperantiā. He nāq̃ due virtutes ad infe/
riorem animi partē / quā prudētia rationa/
lis regit / docent ptinere. Qd̄ aūt dictū est:
Hec vocabit mulier / qm̄ de viro suo sūpta
est: ista origo nomis ⁊ interp̄tatio in latina
ligua nō apparet. Quid eñ simile habeat
mulieris nomē ad viri nomē non inuenit.
Sed in hebrea locutione dr̄ sic sonare qua/
si dictū sit: hec vocabit virago: qm̄ de viro
suo sumpta est. Nā virago vel †virgo poti⁹ Al.virgo
habet aliquā similitudinē cū viri noīe: mu/
lier aūt non habet. Sed hoc vt dixi / lingue
diuersitas facit. Qd̄ aūt additū ē: Reliquet B
hō patrē ⁊ matrem ⁊ adherebit vxori sue: ⁊ Lib.6.de tri/
erūt duo in carne vna: quō referat ad histo nitate.ca.8.et
riā non video / nisi ꝙ plerūq̃ in genere hu/ 12.ca.3.et.ca.6.d.

mano ista ꝯtingūt: sꝫ tota ꝓphetia est: cui⁹
Eph. 5. f. apls meminit dicens: Propt hoc relinquet
hō patrem ꝛ matrē: ꝛ adherebit vxori suę: ꝛ
erūt duo in carne vna. Sacramentum hoc
magnū est. Ego aūt dico in christo et in ec/
clesia. Q̄ḋ manichei si nō ceci legerēt: q̄ per
eplas aplicas multos decipiūt: itelligerēt
quō accipiendę sint veteris testamēti scri/
pturę: nec tam sacrilega voce auderent ac/
C cusare qḋ nesciunt. Q̄ autē nudi erāt adā
ꝛ mulier eius / ꝛ nō ꝯfundebant: simplicita
tem aīe castitatēq; significat. Nā ꝛ apls ita
2. Cor. 11. a. dicit: Aptaui vos vni viro virginem castā
exhibere christo. Timeo aūt ne sicut serpēs
euā fefellit versutia sua: ita corrūpant men
tes vestrę a simplicitate ꝛ castitate quę est
in christo.

Quō et vbi euā serpens temptauerit: et quō nunc quoq; tēptatio perficiatur: Capitulū. XIIII.

A Serpens aūt significat diabolū: qui
sane nō erat simplex. Q̄ eñ dr sa/
pientior oībus bestijs / figurate insi
nuat eius ꝯsutia. Nō aūt dictū est q̄ l pa/
radiso erat serpēs: sed erat serpēs inter be/
stias q̄s fecit de⁹. Paradisus nāq; beatā vi
s. ca. 9. tā / vt superius dixi significat: l q̄ iā nō erat
serpēs: q̄ iā diabolus erat: ꝛ de sua beatitu
Joh. 8. f. dine ceciderat: q̄ in veritate nō stetit. Nec
mirandū est quō mulieri loqui potuerit: cū
illa esset in paradiso / ꝛ ille nō esset. Nec eñ
aut illa scḋm locū erat in paradiso / sꝫ poti⁹
scḋm beatitudinis affectum: aut etiā si loc⁹
est talis qui paradisus vocat / in q̄ corpora/
liter adā ꝛ mulier habitabant / etiā diaboli
accessum corpaliter intelligere debemus:
Nō vtiq; / sꝫ spiritaliter: sic aplus dicit: scḋm
Eph. 2. a. pncipē potestatis aeris hui⁹ spūs qui nūc
2. sen. dis. 24. operat in filijs diffidētię. Nunq̄d ꝗ visibi/
ca. itaq; vt. liter eis apparet: aut quasi corporeis locis
accedit ad eos l quibus operat? Nō vtiq;:
sed miris modis per cogitationes suggerit
quicq̄d pōt. Quib⁹ suggestionib⁹ resistūt:
2. Cor. 2. c. q̄ vere dicūt / qḋ itē dicit apls: Nō eñ igno
ramus astutias eius. Quō enim accessit ad
iudā / qñ ei ꝑsuasit vt dñm traderet? Nūq̄d
in locis / aut p hos oculos ei visus est? Sed
Luce. 22. a. vtiq; vt dictuꝫ est: intrauit in cor eius. Re/
pellit autē illū homo si paradisum custodi/
at. Posuit enim deus hominem in paradi/
sum: vt operaret ꝛ custodiret: q̄ sic ꝛ eccle/
Cant. 4. d. sia dicit in canticis canticorum: Hortus cō/
clusus / fons signatus: quo vtiq; nō admit/
B titur peruersitatis ille ꝑsuasor. Sed tamen
per mulierem decipit: Non eñ etiam ratio
nostra deduci ad consensionem peccati po/
test: nisi cum delectatio mota fuerit in illa
parte animi quę debet obtēperare rōni tā
q̄ rectori viro. ¶ Eti/
am nunc in vnoquo/
q; nostrū nihil aliud
agitur cum ad pecca/
tum quisq; delabitur
q̄ tunc actum est in
illis tribus: serpente /
muliere: ꝛ viro. Nam
primo fit suggestio /
siue per cogitationē:
siue per sensus cor/
poris: vel videndo:
vel tangendo: vel audiendo: vel gustan/
do: vel olfaciendo. Quę suggestio cum fa/
cta fuerit: si cupiditas nostra non moue/
bitur ad peccandū / excludetur serpētis astu
tia. Si autem mota fuerit: quasi mulieri iā
persuasum erit. Sed aliquando ratio viri/
liter etiam cōmotam cupiditatem refrenat /
atq; compescit. Quod cum fit: nō labimur
in peccatum / sed cum aliquanta luctatione
coronamur. Si autem ratio consentiat: et
quod libido cōmouerit faciendum esse de/
cernat: ab omni vita beata tanq̄ de para/
diso expellitur homo. Jam enim peccatum
imputat etiā si non subsequat factum: q̄ñ
rea tenet in cōsensione cōscientia.

b ¶ Primum notabile / q̄ in ordine tēptationis nostre ē sicut fuit l tēptatione pmoꝝ parentū: q̄ cū fit sola suggestio / tūc serpēs mulierē alloquit. Si aūt sola cōcupiscētia moueat ad tēptandum l carne / tūc mlier comedit fructū. Si aūt rō consen/tiat / tūc est perfū viri cō/sūmatū: et sequit expul/sio paradisi. 12. de trinita/te. ca. 8. et. ca. 12. a. b.

¶ Secūdū nota.

De temptationis processu et cōpletione: Capitulum. XV.

Q Uo aūt mō serpēs ille pctm̄ ꝑsuase A
rit diligēter ꝯsiderandū ē: ptinet eñ
maxime ad nostrā salutē: Nā ideo
hęc scripta sunt: vt iam talia caueam⁹. Nā
cum interrogata mulier respondisset quid
eis p̄ceptum esset / ait ille: Nō morte morie/ Gen. 3. a.
mini: Sciebat eñ de⁹ / quoniā qua die mā/
ducaueritis ex illo / aperient oculi vestri: et
eritis sicut dij / sciētes bonū ꝛ malū. Vide/
mus his verbis per superbiā peccatum eē
persuasum: Ad hoc enim valet qḋ dictū ē:
Eritis sicut dij: Sicut etiam hoc qḋ dictū
est: Sciebat eñ de⁹ / quoniā qua die mādu/
caueritis ex eo aperiētur oculi vestri / quid
intelligitur / nisi persuasum esse / vt sub deo
esse nollent: sed in sua potestate potius si/
ne domino: vt legem eius non obseruarēt:
quasi inuidentis sibi / ne seipsi regerent: nō
indigentes illius interno lumine / sed vten/
tes ꝓpria ꝓuidentia quasi oculis suis ad
dinoscendum bonum ꝛ malum / quod ille
ꝓhibuisset? Hoc est ergo qḋ persuasum est:
vt suam potestatem nimis amarent: ꝛ cum
deo esse pares vellent / illa medietate per
quā deo subiecti erant: et corpora subiecta

habebāt tanq̃ fructu arboris cōstitute in
medio paradisi male vterenť.i.contra legē
dei:atq̃ ita qđ acceperāt amitterent:dū id
qđ nō acceperant vsurpare voluerūt. Non
enī accepit hōis natura vt per suā potesta/
tem deo nō regente beata sit:q2 nullo regē
te/per suā potestatē beatus esse solus deus
B pōt. Et vidit inquit mulier q2 bonū ē lignū
Gen.3.a. ad escā:7 q2 bonū est oculis ad videndū et
cognoscendū. Quō videbant/ si clausi erāt
12.de trinita/te.ca.8. oculi? Sed hoc dictū est/ vt intelligeremus
eos oculos eē apertos/ posteaq̃ de fructu
illo acceperūt/ quibus se nudos videbāt et
displicebant sibi .i. oculos astutię/ quibus
simplicitas displicet. Cum enī quisq̃ ceci/
derit ab illa intima 7 secretissima luce veri/
tatis/nihil est vnde velit placere superbia/
nisi fraudulentis simulationib9. Hinc enim
7 hypocrisis nascit̄:in qua multū sibi vidē/
tur cordati qui potuerūt fallere 7 decipere
quē voluerūt. Dedit enī mulier viro suo:et
mānducauerūt:7 apti sūt oculi eoꝝ de quib9
iam dictū est:7 tūc viderūt q2 nudi essent:s
oculis puersis/quibus illa simplicitas quę
nuditatis noīe significata est erubescenda
videbat̄. Itaq̃ vt iam nō essent simplices/
fecerūt de folijs fici sibi succinctoria/tanq̃
tegentes pudēda sua.i.occultantes simpli/
citatē:de qua iam erubescebat astuta sup/
bia. Folia vo fici pruritū quēdā significāt:
si hoc bene in rebus incorporalibus dicit̄:
quę miris modis animus patit̄ cupiditate
7 delectatione mentiēdi. Unde etiā latine
falsi dicunt̄/q̃ iocari amāt. In iocis autem
vtiq̃ simulatio principatū tenet.

De abscōsione adam 7 eue a fa/cie dñi in paradiso ad vesperā de/ambulante/cum singulorum expo/sitione: Ca.XVI.

I Taq̃ cū deambularet deus ī para/
diso ad vesperā.i.cū ad eos iam iu/
dicandos veniret:adhuc añ pęnam
eoꝝ deambulabat in paradiso.i.q̃si moue/
batur in eis p̃sentia dei:quādo iam ipsi sta
biles in eius p̃cępto non erant. Et bene ad
vesperā.i.cum iam ab eis sol occideret.i.au
ferret̄ ab eis lux illa interior veritatis. Au/
dierunt vocē eius:7 absconderūt se a cōspe
ctu eius. Quis se abscondit a cōspectu dei:
nisi qui deserto ipso incipit iam amare qđ
suū est? Iam enī habebāt coopcimēta mē
Ioh.8.f. dacij. Qui autē loquit̄ mendaciū: de suo lo
quit̄. Et ideo ad arborem se dicunt̄ abscon/
dere/q̃ erat in medio paradisi.i.ad seipsos:
qui in medio rerū intra deū 7 supra corpo/
ra ordinati erant. Ergo ad seipsos abscōde
runt se:vt cōturbarent̄ miseris erroib9/ re/
licto lumine veritatis qđ ipi nō erant. Par
ticeps enim veritatis pōt esse aīa humana:
ipsa aūt veritas deus est incōmutabilis su/
pra illam. Ab ea ğ veritate quisq̃s auersus
est:7 ad seipsum cōuersus:7 non directore
atq̃ illustratore deo/ sed de suis motib9 q̃si
libris exultat/tenebrat̄ mēdacio:qm̄ qui lo Ioh.8.f.
quitur mēdaciū/de suo loquit̄: atq̃ ita tur
batur/vt vox illa pphetę manifestat q̃ di/
ctum est: Ad meipsum aīa mea turbata ē. Ps.41.
Itaq̃ iam interrogat̄ adā: nō deo nescien/
te vbi esset/sed cogēte ad ꝯfessionē peccati:
Nō enī 7 dñs iesus christ9 tā multa q̃ inter
rogabat/ nesciebat. Respōdit aūt voce ei9
audita/abscondisse se: qm̄ nudus esset. Iā
miserrimo errore respōdit: quasi deo posset
displicere nudus / sicut eū ipse fecerat. Est
aūt hoc error̄ ppriū/vt qđ cuiq̃ displicet:
hoc etiā deo displicere arbitret̄. Illud autē
7subtiliter itelligēdū est/ qđ dñs ait: Quis Al.subtiliter
nūciauit tibi q̄ nudus esses: nisi q2 ab illa Gen.3.b.
arbore de q̃ dixeram tibi/ex illa sola ne mā
ducares/ex illa mānducasti? Nudus enī erat
a simulatione/ sed vestiebatur luce diuina.
Unū auersus 7 ad seipsum ꝯuersus:qđ signi
ficat de illa arbore mānducasse nuditatē su/
am vidit: et displicuit sibi ex eo q̄ non ha/
bebat aliquid proprium.

De retorsione q̃si peccati in deū et de pena serpentis: Ca.XVII.

D Einde iam more supbię in se nō ac/
cusat q̄ cōsensit mulieri:sed in mu/
lierē refūdit culpā suā:7 sic subtilit
q̃si ð astutia quā miser ꝯcęperat:voluit ad
ipm deū ptinere q̄ peccauit. Nō enī ait: mu 11.de gen. ad
lier dedit mihi:s3 addidit dicēs: mulier quā litterā. ca.35.
dedisti mihi. ¶ Nihil a.8.ca.8.
est aūt tam familiare
peccantibus q̃ tribu/
ere deo velle vndecū/
q̃ accusantur. Et hoc
de illa vena supbię:
vt qm̄ sic homo pec/
cauit cū vult esse par
deo.i. liber esse ab ei9
dñio sicut ille ab omī
dñio liber est: quoniā
ipse est domin9 omni/
um. Quoniā ergo in maiestate par illi esse
nō potuit: iam lapsus et iacens in peccato
suo/parem sibi eum facere conatur: vel po/
tius illum vult ostendere peccasse/ se autē
esse innocentem. Et mulier interrogata re/
fert culpam in serpentem: quasi aut ille sic
accęperit vxorem vt ei obtemperaret/et nō

e ¶ Secūdū notabile / q̄ nihil tā familiare pec/cātibus q̃ deo velle attri/buere vndecūq̃ accusāt. Et iō dicit q̄ adā dixit: mulier quā dedisti/mihi dedit. Et eua dixit: ser/pēs decepit me. Sz attē/dēdū ē/q̄liter ista duo di/cit vnū vbū valde solē/ne/scz q̄ hypocrisis na/scit̄ ex supbia/cū q̄s frau/dulentis simulatōibus vult placere.

potius vt ipsam sibi obtemperare faceret:
aut illa non poterat dei preceptum potius
B custodire q̄ verba serpentis admittere. Iā
serpens non interrogatur/ sed prior exce/
pit penā: quia nec ↄfiteri peccatū pōt: nec
habet oīno vñ se excuset. Nō aūt nūc ea dā
natio diaboli dr̄ q̄ vltimo iudicio reseruat:
Matth. 25. d. de q̄ loquit dn̄s cū dicit: Ite i ignē eternū:
q̄ pparat⁹ est diabolo ⁊ angelis ei⁹: sed ea
pena eius dr̄ q̄ nobis cauendus est. Pena
eñ ei⁹ est vt in potestate habeat eos q̄ dei
pcepta ↄtēnunt. Hoc eñ explicat his v̄bis
q̄bus in eū pfert sentētia: ⁊ inde maior pe/
na est/ q̄r de hac tā īfelici potestate letat: q̄
solebat an̄q̄ caderet/ sublimi veritate gau/
Joh. 8. f. dere in qua nō stetit: ⁊ iō illi etiā pecora p/
ponunt: nō in potestate/ sed in conuersiōe
nature sue: q̄r pecora nō amiserūt beatitu/
dinē aliquā celestē/ quā nūq̄ habuerūt: s̄ i
sua natura quā acceperūt pagūt vitā. Di/
cit ergo huic: Pectore ⁊ ventre repes. Qd̄
quidē ⁊ in colubro aīaduertit ⁊ ex illo ani/
mante visibili ad hūc inuisibilē inimicū no
strū locutio figurat. Noīe eñ pectoris/ si/
gnificat supbia: q̄r ibi dn̄at impet⁹ aīe. No
mine aūt ventris/ significat carnale deside
rium: q̄r hec pars mollior sentit in corpore.
Et q̄r his reb⁹ ille serpit ad eos q̄s vult de/
cipere: ppterea dictum est: Pectore ⁊ ven/
tre repes.

Qui dies vite serpētis intelligantur: ⁊ de inimicitia inter eum ⁊ mulierem: Ca. XVIII.

Gen. 3. c. Et terrā inquit manducabis oībus
C diebus vite tue. i. oībus diebus q̄/
bus agis hāc potestatē/ ante illam
vltimā penā iudicij. Hec eñ vita eius vide
tur/ de qua gaudet atq̄ gloriatur. Terram
ergo manducabis/ duobus modis intelli/
gi pōt. Uel ad te ptinebunt: q̄s terrena cu/
piditate decepis. i. peccatores/ q̄ terre noīe
significāt: Uel certe gen⁹ tertiū tēptatiōis
his verbis figurat: qd̄ est curiositas. Terrā
eñ qui manducat/ pfunda ⁊ tenebrosa pe/
netrat: ⁊ tñ tēporalia atq̄ terrena. Nō aūt
inimicitie ponunt inter ipsum ⁊ virum/ sed
inter ipsum ⁊ mulierē. Nunq̄d q̄r viros nō
decipit ⁊ tēptat? Sed manifestū est q̄ de/
cipit. An q̄r ipsum adā nō decepit: sed mu/
lierē eius? Sed nunq̄d ppterea non est ini/
micus eius ad quē puenit p mulierem suā
illa deceptio: maxime q̄r de futuro iam di/
citur: inimicitiā ponā inter te ⁊ mulierē? Si
aūt quod non deinceps decepit adam: nec
ipsam euā deinceps decepit: Quare ergo
ita dicitur: nisi quia hic manifeste ostēdit:
nō posse nos a diabolo tēptari: nisi per illā
animalem partē/ que quasi mulieris ima/
ginem/ vel exemplum in vno ipso homine
ostendit: de qua superius iam multa dixi/
mus? Q̄ autē etiam inter semen diaboli/
⁊ semen mulieris ponunt inimicitie: signi/
ficatur semine diaboli peruersa suggestio:
semine autē mulieris/ fructus boni operis:
quo puerse suggestioni resistit. Et ideo ob/
seruat ipse plantā mulieris: vt si quādo il/
licita elabitur delectatio/ tunc illā capiat: ⁊
illa obseruat caput eius/ vt eum in ipso ini
tio male suasionis excludat.

De penis mulieri īflictis: Ca. XIX.

Iam de pena mulieris nlla questio A
I est: Manifeste enim multiplicatos
dolores habet atq̄ suspiria in hui⁹
vite calamitatibus: ⁊ q̄ in doloribus pa/
riat filios. Quāuis ⁊ in ista visibili muliere
compleat: tamen ad illā secretiorē conside/
ratio reuocanda est. Nam ⁊ in pecoribus fe
mine cum doloribus pariunt filios: et hec
est illis mortalis ↄditio potius q̄ pena pec
cati. Potest ergo fieri/ vt etiam in feminis
hominibus mortalium corporum sit ista
cōditio. Sed hoc est magnum supplicium:
q̄ ad istā corporū mortalitatem ex illa im/
mortalitate venerūt.

¶ Ueruntamen ma/
gnum sacramentū est
hui⁹ sententie: q̄ nul/
la abstinētia fiat a vo
luntate carnali q̄ nō
habeat in exordio do/
lorem/ donec in meli/
orem partē consuetu/
do flectat. Qd̄ cū p/
uenerit q̄si natus ē fi/
li⁹. i. ad bonū op⁹ pa/
rat⁹ ē affect⁹ p cōsue/
tudinē bonam. Que
cōsuetudo vt nascere/
tur cū dolore/ relucta/
tum est consuetudini
male. Nā et illud qd̄
post partū dictū est:
Erit tibi cōuersio ad
virū tuum: et ipse tui
dn̄abit: nōne mlt̄e ac
ppe oēs mlieres ab/
sētib⁹ viris suis pariūt:
et post partū se ad il/
los non conuertunt?
Que aūt supbe sunt
mulieres ⁊ dn̄ant vi/
ris: nūq̄d post partū

¶ Quarta veritas/ q̄ nulla operatio sine ab/ Quarta veritas.
stinentia fiat a volun/
tate carnali que non ha/
beat in exordio dolorē/
donec in meliorem par/
tē cōsuetudo flectat: qd̄
cū puenerit inq̄t/ quasi
natus est filius/ id est ad
op⁹ bonū paratus affe/
ctus per consuetudinē
bonam: que consuetu/
do vt nasceretur relucta/
tū est male cōsuetudini.
Ex q̄ dicto accipiunt q̄/
tuor documēta. Primū
ē/ q̄ act⁹ v̄tutis circa p̄n
cipiū sūt difficiles et pe/
nales: q̄r dicit/ q̄ opatio
habet dolorē in exordio.
Secūdū documētum/ q̄
actus v̄tutis circa finē B
sunt faciles ⁊ delectabi/
les: q̄r dicit q̄ bonā con
suetudinē patit effectus
ad oppositū scz eius qd̄
pncipaliter dixerat. Ter
tiū documētū/ q̄ repelle/
re ⁊ mutare malā cōsue/
tudinē/ dolor ⁊ tristicia i
actu v̄tuoso orit ex relu
ctatiōe ad malā cōsuetu
dinē: q̄r dic/ q̄ cū dolore
reluctatū ē male ↄsuetu
dini/ vt bona nasceret
IS cōsuetudo

ꝝ cōsuetudo. Quartū
documētū/ꝙ graue ē mu
tare malā ꝯsuetudinē: qꝛ
dicit/ꝙ h nō pōt fieri ni
si cū dolore. Intelligēdū
J.ca.22.a. tñ ꝙ in sequētibus ponit
vnū ꝟbū notabile cōtra
apostatas/sic lquēs: Dō
mal⁹ cū int bonos viue/
re cepit/si se ī meli⁹ cōmu
tare noluerit/ ex ista bo
noꝝ cōgregatiōe pōdere
sue male cōsuetudis pel/
lit: et illi cū nō excludūt
reluctātē/ sꝫ dimittūt cu
pientē. Cui⁹ inquit rō ē:
quia inter bonos nō po/
test libere malū opari.

caret hoc vitio/vt vi/
ri eaꝝ dñent? Immo
quasi dignitatem sibi
additā credunt ꝙ ma
tres fiunt / et plerūqꝫ
superbiores existunt.
Quid sibi ḡ vult ꝙ
posteaqꝫ dictum est:
in dolorib⁹ paries fili
os: additū est: ꝛ erit ti
bi cōuersio ad virum
tuū/ꝛ ip̄e tui dñabit:
nisi qꝛ illa pars aīe q̄
carnalib⁹ gaudijs te/
net/cū aliquā malam cōsuetudinē volens
vincere passa fuerit difficultatē ac dolorem
atqꝫ ita peperit ꝯsuetudinē bonā/cauti⁹ iā
ꝛ diligentius rationi obtēperat tāqꝫ viro:
ꝛ ipsis tanqꝫ erudita dolorib⁹ conuertit ad
rationē: ꝛ libenter seruit iubēti/ne iterūꝫ in
aliquā pnīciosā consuetudinē defluat? Ita
ḡ q̄ vident maledicta p̄cepta sunt/si nō car/
Roma. 7.c. naliter spiritalia legamus: Lex enim spiri/
talis est.

De viri pena: Ca.XX.

Jtē de sententia ista q̄ ꝓlata ē i ip̄m
vir ꝗd dicemus? Nunqd forte diui
tes qb⁹ ꝓuenit facilim⁹ vict⁹/ neqꝫ
ī terra operāt/euasisse istā penā existimādi
Gen.3.c. sūt qua dr: Maledicta terra erit tibi in om
nibus operib⁹ tuis: i tristicia ꝛ gemitu tuo
mādncabis ex ea oib⁹ dieb⁹ vite tue: Spi/
nas ꝛ tribulos pariet tibi: ꝛ edes pabulum
agri tui: in sudore vultus tui edes panē tuū
donec reuertaris in terrā de q̄ sumptus es:
qꝛ t̄ra es/ꝛ in terrā ibis? Sꝫ certe illud ma/
nifestū est/ꝙ nemo euadat istam sententiā:
Hoc ip̄m eñ ꝙ in hac vita qsqꝫ natus est/
difficultatē inueniēde veritatis ex corrupti
Sap.9.d. bili corpe patit. Sicut eñ salomō dic: Cor/
pus qđ corrūpit aggrauat aīam: ꝛ dep̄mit
terrena inhabitatio sensuꝫ multa cogitātē:
ipsi sunt labores et tristicie q̄s habet hō ex
terra: ꝛ spine ac tribuli sūt pūctiones tortu/
osarū q̄stionū: aut cogitatiōes de ꝓuisione
hui⁹ vite: q̄ plerūqꝫ nisi extirpent/ꝛ de agro
Marci.4.b. dei ꝓijciant suffocāt ꝟbū dei ne fructificet
in hoie: sicut dñs in euangelio dicit. Et qm̄
necessitate iam p hos oculos ꝛ p has aures
de ipsa veritate admonemur: ꝛ difficile est
resistere phātasmatib⁹ q̄ p istos sēsus itrāt
in aīam: q̄uis p illos itret etiā ip̄a admoni/
tio veritatis: In ista ḡ pplexitate cui⁹ vult⁹
nō sudet: vt māducet panē suū? Qđ oibus
dieb⁹ vite nr̄e passuri sum⁹. i. hui⁹ vite que
trāsitura ē. Et h illi dictū ē q̄ coluerit agrū
suū: qꝛ ista patit donec reuertat in terrā de
q̄ sumpt⁹ ē. i. donec finiat vitā istā. Qui eñ
coluerit agrū suū interius ꝛ ad panē suum
q̄uis cū labore ꝓuenerit/pōt vsqꝫ ad finēꝫ
vite hui⁹ hūc laborē pati: Post hāc aūt vi/
tā nō ē necesse vt patiat. Sꝫ qui forte agrū
nō coluerit/ꝛ spinis eū opp̄mi ꝑmiserit/ha/
bet in hac vita maledictionē t̄re sue in oib⁹
opib⁹ suis: ꝛ post hanc vitā habebit vl ignē
purgatiōis vel penā eternā. Ita nemo eua
dit istam sententiā. Sed agendū est/vt sal/
tem in hac tantū vita sentiatur.

Quare post trāgressionē adā vitā vocauerit ip̄aꝫ euā: ꝛ de pellicearū tunicarū significatiōe: Ca.XXI

Jtem autē nō moueat ꝙ post pctm̄ A
ꝛ sententiā iudicis dei vocat adā mu Gen.3.d.
lierē suā vitā: qꝛ viuoꝝ ipsa sit mat
posteaqꝫ meruit morteꝫ: ꝛ mortales fetus
parere destinata est: nisi qꝛ illos fetus attē/
dit scriptura/q̄s cū in dolorib⁹ peperit/fi/
et illi ꝯuersio ad virū suū: ꝛ ei⁹ ipse dñabit?
De quib⁹ fetib⁹ superius dictū est: Sic eñ
est illa vita materqꝫ viuoꝝ. Nā vita que in
pctis est/mors appellari ī scripturis solet:
sicut apl's dicit/mortuā eē viduā q̄ in deli/ 1.timoth.5.a.
tijs viuit: ꝛ mortui noie pctm̄ ip̄m significa
ri legim⁹ vbi dictū est: Qui baptiçat a mor Eccl.34.d.
tuo ꝛ iterū tāgit illū/quid ꝓficit in lauacro
suo? Sic ꝛ q̄ ieiunat sup pctā sua/ꝛ iteꝝ am
bulans hec eadem facit. Pro pctō eñ mor/
tuū posuit: abstinētiā ꝟo ieiuniū q̄ a pctō:
tāqꝫ baptismū hoc ē iundationē a mortuo.
Iterū aūt redire ad pctm̄/tanqꝫ iterū tāge/
re mortuum. Quare ḡ aīalis illa pars nr̄a
q̄ tanqꝫ viro debet obtēpare rōni: cū p ip̄aꝫ
rōneꝫ de ꝟbo vite recte viuēdi sarcinā ꝯce/
pit/appellat vita: ꝛ cū parturitiōe abstinē
tie/q̄uis cū dolorib⁹ atqꝫ gemitib⁹/male cō
suetudini resistēs bonā ꝯsuetudinē ad re/
cte facta peperit: mat viuorū vocat. i. recte
factoꝝ: qbus ꝯtraria sunt pctā/q̄ noie mor/
tuoꝝ significari posse docuimus. Nam illa
mors quā oēs q̄ ex adā nati sum⁹ cepim⁹ de/
bere nature quā minat⁹ ē de⁹/cū p̄ceptū da
ret ne arboris fruct⁹ ille ederet: illa ḡ mors
ī tunicis pelliceis figurata est. Ipsi eñ sibi
fecerūt p̄cinctoria de folijs fici: ꝛ de⁹ illis fe
cit tunicas pelliceas. i. ipsi appetiuerūt mē/
tiendi libidinē relicta facie veritatis: et de⁹
corpora eoꝝ in istā mortalitatē carnis mu/
tauit/vbi latēt corda mēdacia. Neqꝫ eñ in B
illis corporibus celestibus sic latere posse
cogitationes credendū est/quēadmodū in
his corporibus latēt: Sꝫ sicut nōnulli mo/
tus animorum apparent in vultu/et maxie

me in oculis:sic i illa pspicuitate ac simpli/
citate celestium corporum omnes omnino
motus animi latere nõ arbitror. Itaq3 illi
merebunt habitationẽ illã ꝛ cõmutationẽ
in angelicã formã/qui etiã in hac vita cum
possint sub tunicl pelliceis occultare mẽda/
cia oderũt: ea tamẽ ꝛ cauẽt flagrantissimo
amore veritatis:ꝛ hoc solũ tegũt qd hi qui
audiũt ferre nõ possunt:sed nulla mẽtiunt.
Math.10.c. Veniet eñ tps vt nihil etiã ptegat. Nihil
est eñ occultũ qd nõ manifestabit. Tãdiu
aũt in paradiso fuerũt isti:q̃uis iã sub sen/
tẽtia dãnatl dei:donec vẽtũ eẽt ad pellice/
as tunicas.i.ad hu9 vite mortalitatẽ. Quo
eñ maiore indicio potuit significari mors
quã sentimus i corpe/q̃ pellib9 q̃ mortuis
pecoribus detrahi solent. Itaq3 cũ contra
pceptũ nõ imitatione legitima/ sed illicita
supbia de9 esse appetit hõ/ vsq3 ad belua/
rũ mortalitatẽ deiectus est. Ideo sic illi lex
diuina isultat ore dei:qua isultatione nos
admonemur q̃tũ possum9 cauere supbiã.

De sequelis pmi peccati quo ad dei assimilationẽ ꝛ hois ex paradiso dimissionem: Ca.XXII.

A
Gen.2.d. Ecce adã fact9 est tanq̃ vn9 ex nobis
ad scientiã cognoscẽdi bonũ et ma/
lum. Que ambigua locutio figurã
fac: Nã fact9 ẽ tãq̃ vn9 ex nob dupliciter i/
telligi põt: Vl vn9 ex nob q̃si ꝛ ipse de9:qd
ptinet ad isultationẽ: Sic dr/ vn9 ex sena/
torib9 vtiq3 senator: Aut certe/ qꝛ ꝛ ipse de9:
esset q̃uis creatoris sui beneficio/nõ natu/
ra si sb ei9 potestate manere voluisset: Sic
dictũ ẽ/ex nobis:quõ dr/ex cõsulib9/ aut p
cõsulib9 q iã nõ est/s3 ad quã rem fact9 est.
Tãq̃ vn9 ex nobis ad scientiã .s.dinoscẽdi
boni et mali: vt iste p experimentũ disceret
dũ sentit malũ/ qd de9 p sapiẽtiã nouit. Et
potestatẽ illã oipotẽtis quã pati noluit be
atus atq3 cõsentiẽs/pena sua discat esse in/
euitabilẽ. Et tunc ne porrigeret adã manũ
suã ad arborẽ vite/ꝛ viueret in eternũ:dimi
sit illũ de9 de paradiso. Bene dictũ est/di/
misit:nõ exclusit/vt ipo peccatorũ suorũ põ/
dere tanq̃ in locũ sibi cõgruũ videret vrge
2.sen.d.f.29. ri. Quod patitur plerũq3 malus homo cu3
ca. sed quia. inter bonos viuere ceperit/si se in meli9 cõ/
mutare noluerit/ex illa bonorum cõgrega/
tione pondere male sue cõsuetudinis pel/
litur: et illi eũ non excludunt reluctantem:
B sed dimittũt cupientẽ. Qd aũt dictũ est:ne
Gen.3.d. porrigeret adã manũ suã ad arborem vite:
etiã hec ãbigua locutio ẽ: Loquimur eñ sic
cũ dicimus: Ideo te moneo ne iteru3 facias
qd fecisti/volẽtes vtiq3:vt nõ faciat. Et ite/
rum sic: Ideo te moneo ne forte sis bonus:
volẽtes vtiq3 vt sit.i.moneo te ne desperes
q bonus possis esse. Sicut loquit aplus cũ
dicit: Ne forte det illis de9 penitẽtiã ad co/ 2.timoth.2.d.
gnoscendã veritatẽ. Põt q̃ videri ppterea
homo in labores hu9 vite esse dimissus /vt
aliq̃n manũ porrigat ad arborẽ vite:et vi/
uat i eternũ. Man9 aũt porrectio hñ signi/
ficat crucẽ p quã vita eterna † cõparat/q̃uis Al. † recupe/
etiã si illo modo intelligam9/ne manũ por/ ratur.
rigat et viuat in eternũ/nõ iniusta pena est
post peccatũ iterdusũ eẽ aditũ ad sapiẽtiã/
donec dei misericordia mensurl tpm remini
scat/ q mortuus ẽ vt inueniat qui perierat. Luce.15.g.
Dimissus ẽ q̃ de padiso suauitatl/vt opera
ret terrã de q̃ sumptus erat/vt in corpe isto
laboraret:id est si posset ꝛ ibi collocaret sibi
meritũ redeundi. Morat9 est aũt cõtra pa/
radisũ in miseria/q̃ vtiq3 beate vite ptraria
est. Nam beatam vitam paradisi nomine
significari existimo.

Quid per versatilem frameam cherubin intelligatur: Ca.XXIII.

Posuit aũt deus cherubin et flãmeã A
frameã q̃ versatur:que vno nomine Gen.3.d.
versatilis dici põt:ad custodienda3
viã arboris vite. Sicut illi volũt q hebrea
vba in scripturis interptati sunt:cherubin
latine sciẽtie plenitudo eẽ dicit. Flammea
vero framea versatilis/tpales pene intelli/
gũt:qñ tpa volubilitate versant. Propte/
rea ꝛ flãmea dicit/qꝛ vrit quodãmõ ois tri
bulatio. S3 aliud est vri ad cõsumptionẽ:ꝛ
aliud est vri ad purgationẽ. Nã et aplus di
cit: Quis scãdalizat/ꝛ ego nõ vror: Sed iste 2.Cor.11.g.
affectus purgabat eũ magl/qꝛ de charitate
veniebat. Et ille tribulatiões quas iusti pa Eccl.2.b.
tiunt/ad istã ptinẽt flammeã frameã: qñ i
igne pbat aurũ ꝛ argentũ ꝛ hoies accepta/
biles deo i camino hũilitatis. Et iterũ: Va/ Eccl.27.c.
sa figuli pbat fornax/ꝛ homies iustos tem/
ptatio tribulatiõis. Qñ ergo quem diligit Heb.12.b.
deus hũc corripit:et flagellat omnẽ filium
quẽ recipit/sicut dicit aplus: Scientes qñ Roma.5.a.
tribulatio patiẽtiam operat: patiẽtia autẽ
pbationẽ/ꝛ legimus ꝛ audim9 ꝛ credendũ
est arborẽ vite/plenitudinẽ scientie/ꝛ flam/
mea framea custodiri. Nemo põt puenire B
ad arbore3 vite/nisi per has duas.i.p tole/ 2.sen.dis.29.
rantiã molestiarũ/et scientie plenitudinem. ca.nec vo l.
Sed tolerãtia molestiarũ omib9 fere in hac
vita subeunda est/tendẽtibus ad arborem
vite. Plenitudo aũt sciẽtie videtur paucio/
rib9 puenire: vt q̃si nõ oẽs qui pueniunt ad
arborẽ vite/per sciẽtie plenitudinẽ veniãt:
q̃uis oẽs tolerantiã molestiarũ.i.flammeã

frameā versatilē sentiāt. Sed si attēdat qd
Roma.13.c. aplus dicit: Plenitudo aūt legꝪ charitas: ꝛ
videam⁹ eandē legis charitatem / pręcepto
Math.22.d. illo gemino contineri: Diliges dn̄m deum
tuū ex toto corde tuo: ꝛ ex tota anima tua
et ex tota mente tua: Et diliges ꝓximū tā
q̄ te ipm̄: In qbus duobus pręceptis tota
lex pēdet ꝛ ꝓphetę / sine dubitatione intelli
gimus ad arborē vitę / nō solū per flammeā
frameā versatilē .i. p tolerantiam tpalium
molestiarū / sed etiā per plenitudinē sciētię:
1.Cor.13.a. id est / per charitatē veniri: quia si charitatē
inquit non habeam / nihil sum.

Eorū que de primo adā scribuntur adaptatio ad christum / quo ad mysterium ꝯiunctionis ipsius cū ecclesia. Capitulum. XXIIII.

S Ed in hoc sermone pollicitꝰ sum cō
siderationē rerū factarū / quā puto
explicatā: ꝛ deinde cōsiderationē ꝓ
phetię / q̄ remanet explicanda iā breuiter.
Posito enim tanq̄ signo quodam mani
festo / quo cetera dirigantur: non diu nos
q̄tum arbitror ista consideratio detinebit.
Eph.5.g. Dicit eīm aplus sacramentū magnum esse
quod dictū est: Propter hoc relinquet hō
patrē ꝛ matrē / ꝛ adherebit vxori suę: ꝛ erūt
duo in carne vna: quod ipse iterpretatꝰ sub
iciendo: Ego aūt dico i christo ꝛ i ecclesia.
Ergo quod per historiā repletū est i adam /
per prophetiā significat christū qui reliqt
Joh.16.f. patrē / cū dicit: Ego a patre exiui et veni in
hunc mundū. Sꝫ nō loco reliquit / quia deꝰ
loco nō cōtinetꝰ: neq̄ auersiōe peccati / sicut
apostatę relinquūt deū / sed apparēdo ho
Joh.1.b. minibꝰ in hoīe: cum verbū caro factū est: et
habitauit in nobis: Qd ipsum nō cōmuta
tionē naturę dei significat / sed susceptionē
naturę inferioris personę / id est humanę.
Phil.2.a. Ad hoc valet etiā / quod dicitꝰ: Semetipsū
exinaniuit: quia nō i ea dignitate apparuit
hominibꝰ in qua est apud patrē: blādiens
eorū infirmitati / qui cor mundū nōdū ha
bebāt / vnde videretꝰ verbū in pncipio deꝰ
B apud deū. Quid est ergo qd diximꝰ: Reli
quit patrē / nisi reliquit apparere hoībus si
cut est apud patrē? Itē reliquit et matrē .i.
synagogę veterē atq̄ carnalē obseruātiā:
Roma.1.a. q̄ illi mater erat ex semine dauid scd̄m car
nā: ꝛ adhęsit vxori suę .i. ecclię: vt sint duo i
Col.1.c. carne vna. Dicit eīm apl's ipsum esse caput
ecclesię: ꝛ ecclīā corpꝰ eiꝰ. Ergo ꝛ ipse sopi
tus est dormitione passiōis / vt ei coniunx
ecclīa formaretꝰ: quā dormitionē cātat p ꝓ
Ps.3. phetā dicēs: Ego dormiui ꝛ somnū cepi: et
exurrexi / qm̄ dn̄s suscepit me. Formata est

q̄ cōiux ecclesia de latere eiꝰ .i. de fide passio
nis ꝛ baptismi: Nā pcussū latus eius lan Joh.19.f.
cea / sāguinē ꝛ aquā fudit. Factꝰ autē vt su
pra dixi: ex semine dauid scd̄m carnē / sicut Roma.1.a.
apl's dicit .i. tāq̄ de limo terrę cū hō nō eēt
q̄ operaretꝰ in terra: qꝛ nullus hō opatus ē in
virgine de q̄ natus est christus. Fons autē Gen.2.a.
ascēdebat de terra ꝛ irrigabat oēm faciem
terrę. Facies terrę .i. dignitas terrę / mat dn̄i
virgo maria rectissime accipitꝰ quā: irrigauit
spūsctūs q̄ fontis ꝛ aq̄ nomīe in euangelio Joh.7.f.
significatꝰ: vt qualis de limo terrę / talis ho
mo ille fieret: qui cōstitutꝰ est in paradiso:
vt operaretꝰ ibi ꝛ custodiret .i. in voluntate
patris: vt eā ipleret atq̄ seruaret.

De christi personā quilibet sustineat christianus. Ca. XXV.

N Am pceptum qd accepit / nos acce
pimꝰ in illo: quia vnusquisq̄ christi
anus non incongrue sustinet psonā
christi: dicente ipso domino: Quod fecistis Math.25.d.
vni ex minimis meis / mihi fecistis. Atq̄ vti
nā frueremur sicut ē pceptū omi ligno para
disi / qd significat spiritales delitias. Fru
ctus aūt spūs est / charitas / gaudiū / pax: lō Gal.5.d.
ganimitas / benignitas / bonitas / fides / mā
suetudo / cōtinētia: sicut apl's dicit. Et ne tā
geremꝰ lignū in medio paradisi plantatū
scientię boni ꝛ mali .i. non vellemꝰ supbire
de natura nr̄a: q̄ sicut iā diximꝰ media ē: vt
decepti experiremur / quid intersit inter sim
plicē fidē catholicā / ꝛ fallacias hereticorū.
Ita eīm puenimꝰ ad dinoscētiā boni ꝛ ma
li: Nā oportet inqt etiā hereses esse / vt pba 1.Cor.11.b.
ti manifesti fiant int vos. Etenī serpēs ille
scd̄z ꝓphetiā hereticoꝝ / venena significat:
ꝛ maxime istoꝝ manicheoꝝ / ꝛ q̄cūq̄ veteri
testamēto aduersantꝰ. Nō eīm aliqd manife
stius pnūciatū arbitror / q̄ istos in illo ser
pente / vel potius illū in istis esse vitandū.
Nulli eīm loq̄cius atq̄ iactātius pmittunt
scientiam boni ꝛ mali: et in ipso hoīe tanq̄
in arbore q̄ plantata est in medio paradisi
eā dinoscēdā demōstraturos se eē psumūt:
ꝛ etiā illd qd dictū est: Eritis sicut dij: q̄ alij Gen.3.a.
magis dicūt q̄ isti q̄ per suā supbā vanita
tē / eandē supbiā persuadere conātes / affir
māt aīam naturalit h̄ eē qd deꝰ ē? Et ad q̄s
magis ptinet apertio carnaliū oculorū q̄
ad istos / q̄ relicta iteriore sapiētię luce solē
istū q̄ ptinet ad oculos corpis adorare cō
pellūt? Et oēs quidē heretici generalit sciē
tię pollicitatione decipiūt ꝛ rephendūt eos
q̄s simpliciter credētes inuenerit: ꝛ qꝛ om
nino carnalia psuadēt / q̄si ad carnaliū ocu
lorū apertionē conantꝰ adducere: vt interior

oculus excecetur.

De hereticis: pcipue manicheis serpentis cōditiones pre se ferentibus: Ca.XXVI.

A Sed istis etiā corpora sua displicēt: non ꝓpter penalē mortalitatē/ quā peccādo meruim⁹/ sed ita vt negent deū esse corpoꝝ cōditorē/ tanq̄ȝ aptis oculis carnēis nudita/ s ista displiceat. Sȝ nihil vehementius istos designat ꝛ notat q̄ȝ qḋ
Gen.3.a. dic serpēs: Nō morte moriemini: Sciebat em̄ de⁹ q̄m qua die ederitis/ aperienł oculi vestri. Sic em̄ isti credūt: q̄ serpēs ille christus fuerit: ꝛ deū nescio quē gētis tenebrarū/ sicuti affirmāt/ illḋ p̄ceptū dedisse ꝯfingūt: tāq̄ȝ inuideret hoib⁹ sciētiā boni ꝛ mali. Ex ista opiniōe etiam nescio q̄s serpētinos natos eē arbitror/ q̄ serpētē ꝓ christo colere
2.Cor.11.a. dicunł: nec attēdūt apłm q̄ ait: Metuo ne sicut serpēs euā seducit astutia sua: sic ꝛ sensus vr̄i corrūpanł. Hos ḡ ꝓ istā ꝓphetiam ꝓfiguratos eē existimo. Seducił aūt vbis hui⁹ serpētis carnalis nr̄a ꝯcupiscētia: et ꝑ illā decipił adā/ nō christus: sȝ christian⁹/ q̄
Roma.1.b. si p̄ceptū dei seruare vellet ꝛ ex fide pseuerāter viueret/ donec idoneus fieret intelligētie veritatis .i. si oparet in paradiso et custodiret qḋ accepit: nō veniret i illā deformitatē vt cū sibi displiceret caro q̄si nuditas sua: carnalia magis tegumēta mēdaciorū/ tanq̄ȝ folia fici colligeret/ quib⁹ sibi faceret succinctoriū. Hoc em̄ isti faciūt/ cū de christo mētiunł: ꝛ ipsū mētitū esse p̄dicāt: ꝛ tanq̄ȝ abscondūt se a facie dei ad sua mendacia ab illi⁹ veritate cōuersi: sicut apłs di
2.timoth.4.a cit: Et a veritate quidē auditū auertēt/ ad fabulas aūt cōuertenł. Et ille q̄dē serpēs/ .i. ille error hereticoꝝ q̄ tēptat ecctiam: cōtra quē clamat apłs cū dic: Metuo ne sic
2.Cor.11.a. serpens euā seducit astutia sua: sic ꝛ sensus
B vestri corrūpanł. Ille ḡ error pectore ꝛ vētre serpit: ꝛ terrā mādūcat. Nō em̄ decipit/ nisi aut supbos q̄ sibi arrogātes qḋ nō sūt cito credunt/ q̄ summi dei ꝛ anime humane vna eadēq̄ natura sit: aut desiderijs carnalibus implicatos/ qui libenter audiunt q̄ q̄cq̄d lasciue faciūt: non ipsi faciunt sed gens tenebrarum/ aut curiosos q̄ terrena sapiūt ꝛ spiritalia terreno oculo inquirūt.
Gen.3.c. Erūt aūt inimicitie inter istū ꝛ mulierē: ꝛ inter semē eius ꝛ semē mulieris: si pariat ista filios q̄uis cū dolorib⁹: ꝛ se ad virū suū cōuertat vt ei⁹ ipse dn̄ef. Tūc em̄ pōt cognosci/ nō aliā partē in nobis ptinere ad auctorē deū/ ꝛ aliā ad gentē tenebrarū/ sicut isti dicūt: sȝ poti⁹ ꝛ illud qḋ regēdi habet potestatē in hoie: ꝛ illud inferius qḋ regendū
1.Cor.11.b. est ex deo eē: sicut dicit apłs: Uir quidē nō debet velare caput/ cū sit imago ꝛ gł'a dei: mulier aūt gł'a viri ē. Nō em̄ vir ex muliere: sȝ mulier ex viro. Etenī nō creat⁹ ē vir ꝓpł mulierē/ ſ mulier ꝓpł virū: ꝓpterea debet habere velamē mulier sup caput ꝓpter angelos. Uerūtñ neq̄ mulier sine viro: neq̄ vir sine muliere in dn̄o: sicut em̄ mulier ex viro: ita vir ꝑ mulierē: oīa aūt ex deo.

Quō ad veritatis inq̄sitionem hō se debeat applicare: Ca.XXVII.

Laboret iam adam in agro suo/ ꝛ q̄ spinas ꝛ tribulos ei pariat fra/ itelligat nō nature eē/ sed pene: ꝛ h̄ nō nescio cui genti tenebrarū/ sed diuino iudicio tribuat: quia moderamē iusticie est/ sua
1.Cor.11.a. cuiq̄ tribuere. Tribuat ḡ ipse mulieri escā celestē quā accepit a capite suo q̄ ē christ⁹: nō ab illa accipiat vetitū cibū .i. hereticorū fallaciā cū magna pollicitatione sciētie: ꝛ q̄si secretoꝝ adapertionē: q̄ fiat ad decipiendū error ipse cōditor hereticoꝝ. Quippe supbia ꝛ curiosa cupiditas in libro puerbiorū clamat sub mulieris imagine ꝛ dicit:
Prouer.9.d. Qui stultus ē diuertat ad me: ꝛ inopes sensu exhortał dicēs: Panes occultos edite libenter/ ꝛ aquā dulcē furtiuā bibite. Et necesse est tamē cū ꝛ illa quisq̄ crediderit/ p̄cedēte libidine mētiēdi/ q̄ christū mētitū esse credit/ accipiat etiā tunicā pelliceā diuino iudicio: Quo noie mihi videł i ꝓphetia significari: nō corpis mortalitas/ q̄ significał in historia: de q̄ iā tractatū est/ ſ de carnalib⁹ sensib⁹ attracta phātasmata/ q̄ carnalit mētientē diuina lege cōsequunł ꝛ contegunł. Atq̄ ita de paradiso .i. de catholica fide et veritate dimittił habitaturus ꝯtra paradisū/ .i. eidē fidei cōtradicturus. Qui si aliq̄n se ad deū cōuerterit ꝑ flammeā frameā .i. per tēporales tribulationes sua scȝ pctā cognoscendo ꝛ gemēdo/ ꝛ non iā extraneā naturā q̄ nulla est sed seipsuȝ accusando: vt ipse ꝑ conuersionē veniā mereał: ꝛ ꝑ plenitudinē sciētie/ q̄ ē charitas/ diligēdo deū q̄ supra oīa est incōmutabił: ꝛ diligēdo ex toto cor
Matth.22.d. de: ꝛ ex tota aīa: ꝛ ex tota mēte: ꝛ diligendo p̄ximū tanq̄ seipsum/ ꝑueniet ad arborē vite/ ꝛ viuet in eternum.

De manicheorū calūnijs in scriptura/ cum responsionibus breuiter replicatis: Ca.XXVIII.

A Quid habent ergo isti qḋ in his lr̄is veteris testamēti reprehēdant? Interrogent scḋm morē suū: ꝛ respondeamus sicut dn̄s donare dignał: Quare

fecit de⁹ hoiem inquiũt/ quẽ peccaturũ sci/
ebat? Quia et de peccante multa bona fa/
cere poterat/ ordinãs eũ scdm moderamen
iusticię suę: ⁊ q̃ nihil oberat deo peccatum
eius: ⁊ siue nõ peccaret/ mors nulla esset: si/
ue q̃ peccauit/ alij mortales de peccato ei⁹
corrigunt: Nihil eñ sic reuocat hoĩes a pec
cato/ quẽadmodũ iminẽtis mortis cogita/
tio. Sic eũ faceret inquiũt vt nõ peccaret?
Jmmo ipse hoc faceret: Sic eñ factus est:
vt si voluisset/ nõ peccaret. Nõ admitteret
ĩquiũt diabolus ad ei⁹ mulierẽ? Jmmo ipa
ad se diabolũ nõ admitteret: Sic eñ facta
est vt si voluisset nõ admitteret. Non fieret
inquiunt mulier? hoc est dicere/ non fieret
bonũ: q̃ ⁊ ipsa vtiq̃ aliq̃d bonũ est: et tãtũ
1. Cor. 11. b. bonũ/ vt apl's eã gloriã viri esse dicat: Oia
B certe ex deo. Quis fecit diabolũ? Seipse:
Nõ eñ natura/ sz peccando diabolus fact⁹
est. Vel ipsum aiunt nõ faceret de⁹ si cum
peccaturũ esse sciebat. Jmmo/ q̃re nõ face/
ret cũ p suã iusticiã ⁊ puidentiã multos de
malicia diaboli corrigat. An forte non au/
1. Timoth. 1. b. disti apl'm paulũ dicentẽ: Quos tradidi sa
thanę/ vt discãt nõ blasphemare? Et de se
2. Cor. 12. b. ipso dicit: Et ne magnitudo reuelationũ ex
tollat me/ datus est mihi stimulus carnis/
angelus sathanę q̃ me colaphiçet. Ergo in
quiũt bon⁹ est diabolus/ q̃ vtilis est? Jm/
mo malus inq̃tuz diabolus est: sed bonus
⁊ oĩpotẽs de⁹ est/ q̃ etiã de malicia ei⁹ mul/
ta iusta ⁊ bona operat. Nõ eñ diabolo im/
putat/ nisi voluntas sua/ qua conat facere
male/ nõ dei puidentia q̃ de illo bñ facit.

Quid de deo suisq̃ operib⁹ manichei sentiãt/ ⁊ quid catholici/ precedẽtium epilogatio: Ca. XXIX.

A
1. Retract. ca. 10. a.
Postremo q̃m cuz manicheis nobis
de religione q̃stio est: q̃stio aũt reli/
gionis est/ quid de deo pie sentiat:
q̃ñ negare nõ possum⁹ in miseria pctõr ẽẽ
gen⁹ humanũ. Jlli dicũt naturã dei esse in
miseria: Nos negam⁹/ sed dicim⁹ eã naturã
esse ĩ miseria/ quã de nihilo fecit deus: ⁊ ad
hoc venisse nõ coactã/ sed voluntate peccã/
di. Jlli dicunt naturã dei cogi ab ipso deo
ad pęnitẽtiã peccator: Nos negam⁹/ sz di/
cimus eã natura quã deus fecit de nihilo/
posteaq̃ peccauit cogi ad pęnitentiã pec/
catorum. Jlli dicũt naturã dei ab ipso deo
accipere veniã: Nos negam⁹/ sed dicim⁹ eã
naturã quã fec̃ de⁹ de nihilo/ si se a pctis su
is ad deũ suũ cõuerterit/ accipe veniã pctõ/
rũ. Jlli dicũt naturã dei necessitate esse mu
tabilẽ: Nos negam⁹/ sed dicim⁹ eã naturã
quã de⁹ fecit de nihilo volũtate ẽẽ mutatã.

¶ Jlli dicunt naturę
dei nocere aliena pec
cata: Nos negam⁹/ sz
dicimus nulli naturę
nocere pctã/ nisi sua:
⁊ deũ dicim⁹ tãtę bo/
nitatis esse/ tãtę iusti/
cię/ tãtę incorruptio/
nis/ vt neq̃ peccet/ ne
q̃ ipe alicui noceat q̃
peccare noluerit: nec
ipsi aliq̃s qui peccare
voluerit. Jlli dicunt
esse naturam mali cui
de⁹ coactus est natu/
rę suę partẽ dare cru/
ciandaz: Nos dicim⁹
nullũ malũ esse natu/
rę/ sz oẽs naturas bo/
nas esse: ⁊ ipsum deũ
summã ẽẽ naturã: cę/
teras ex ipõ esse natu/
ras: ⁊ omẽs bonas in
quantũ sunt: q̃ñ fecit
de⁹ oia bona valde: s
distinctionis gradib⁹
ordinata/ vt sit aliud
alio melius. Atq̃ ita
omni genere bonorũ
vniuersitas ista cõple
tur: q̃ q̃busdã pfectis/
quibusdã impfectis:
tota perfecta ẽ. Quã
de⁹ effector cõditorq̃
eius iusto moderami
ne administrare non
cessat: q̃ oia bona fa/
cit volũtate: nihil ma
li patitur necessitate.
Cui⁹ eñ volũtas su/
perat oia/ nihil ex pte
quicq̃ sentit inuitus.
Cum q̃ illa illi/ ⁊ nos
ista dicim⁹/ vnusq̃sq̃
eligat q̃d seq̃t. Ego
eñ qd bona fide corã
deo dixerim/ sine vl/
lo studio ptentionis/
sine aliq̃ dubitatione
veritatis/ ⁊ sine aliquo piudicio diligentio
ris tractationis q̃ mihi videbant exposui.

¶ Quinta veritas/ q̃ nul Quinta veritas
li nature nocẽt pctã alie
na. Vñ cõtradicẽs opini
oni manicheor: q̃ dice/
bant nocere aliena pctã/ 1. Retract.
dicit sic: Nos negam⁹: sz ca. 10. l.
dicim⁹ nulli nature noce
re pctã/ nisi sua. Sz attẽ/
dẽdũ/ q̃ in pmo libro re
tractationũ ca. 10. istud
dictũ exponit ⁊ cõfirmat
dicẽs/ q̃ non dixit nulli
boĩ/ sz nulli nature. Et istã
explanationẽ ipse facit/
ne forte putaret q̃ pctm
pmor parentũ nõ obesset
paruul vt ptrahãt reatũ
originalẽ. Jntelligendũ
tñ q̃ ex pmissis sequũtur
q̃tuor cõclusiones. Pri/
ma/ q̃ alicui supposito no
cet pctm qd nõ ẽ suũ: cũ 1. Retract.
hic accipiat hominem p ca. 10. l.
supposito hoĩs/ cũ dicit:
nõ dixi homini. Secũda
cõclusio/ q̃ alicui nature
non nocet pctm nisi suũ:
q̃ dicit q̃ nulli nature: ⁊
nõ aliq̃s/ ⁊ nullus cõpol
lẽt. Tertia conclusio/ q̃
in plus se habet natura Scd. 1. d.
humana q̃ suppositũ: q̃
p tãto dicit nõ nocere ni
si eidẽ nature cui⁹ est: q̃
eadẽ ẽ in pmo parẽte et ĩ
aliq̃s: et de supposito di/
cit oppositũ: q̃ nõ ẽ idẽ
suppositũ in primo et in
aliq̃s. Quarta cõclusio/
q̃ vnitas nature l indiui
duis/ est vnitas non fa/
bricata ab aĩa nostra: q̃
nocumẽtũ pcti originat
qd ẽ realissimũ/ non seq̃t
itellectũ nostrũ: tñc aũt
noceret eidẽ nature solũ
p actũ rõnis. Sz oritur du
biũ: q̃ sicut nõ videt iu/
stũ q̃ vna natura puniat
p alia: ita nõ videt de pi
ma. Dicit aũt q̃ verũ est
de pctõ qd cõsequit psõ/
nã sm se: istud aũt pec/
catũ originale sequit na
turã scilicet ppaguraz/ et
oia alia psonã: ⁊ ideo p
solo isto vnus iuste puni
tur pro alio: quẽadmo/
dũ cũ aĩa peccat/ corpus
iuste affligit: ⁊ cum per
os peccat/ venit iuste cru
ciat: aut cũ man⁹ interfi/
cit/ caput prescinditur.

Sancti augustini hipponensis episcopi/
liber secundus de Genesi contra maniche/
os explicit.

Epistola

Epistola sācti augustini ad memoriū: cōfitētis se libros quos emēdatuꝝ se ꝓmiserat
mittere/causamq; cur id nō fecerat exponentis. Possidiū pterea collegā suū nō litteris
illis/ q̄s uariaꝝ libidinū serui liberales uocāt:sed uere liberalib⁹ istitutū cōmēdātis: In-
quosq; & ipios q sibi eruditi uidenť cōfutātis:ac pariter ostēdētis ꝙ illoꝝ litteræ non
recte liberales uoceńt. Et queādmodū in historiaꝝ scriptoribus possit esse aliqua pro-
pinquitas libertatis. Petitioni quoq; illius de libris a se de rhythmo & melos compo-
sitis respōdentis:& rationem cur non scripserit/quibus numeris uersus dauidici con-
stent/reddentis.

Omino beatissimo & uenerabiliter charissimo & sincerissimo ac desiderātissi- A
d mo fratri & coepiscopo memorio/augustinus in dño salutē. Nullas iā reddere
debui litteras sactæ charitati tuę sine his libris quos a me sancti amoris iure ui-
olētissimo flagitasti:ut hac saltē obediētia respōderē eplīs tuis/ qb⁹ me magis onerare
q̄ honorare dignatus es: Q̄q̄ ubi succūbo/quia oneror:ibi etiā quia diligor/subleuor.
Neq; em̄ a quolibet diligor/subleuor/eligor:sed ab eo uiro & dñi sacerdote/ quem sic
accæptū deo sentio/ut cū animā tuā tā bonā leuas ad dñm: qm̄ i illa me habes/leues &
me. Debui ergo nūc libros mittere/quos emēdatuꝝ me esse ꝓmiserā: Et ideo nō misi:
qa nō emēdaui: Nō quia nolui/sed qa nō potui:curis uidelicet multis & multū pręualē
tib⁹ occupat⁹. Nimis aūt ingratū ac ferreū fuit:ut te q nos sic amas/ hic sanctus frater &
collega noster possidi⁹:i quo nostrā nō paruā præsentiā reperies:uel nō disceret/ uel si-
ne litteris nostris disceret. Est eni ꝑ nostrū ministeriū/nō litteris illis quas uariaꝝ serui
libidinū liberales uocāt:sed dñico pane nutrit⁹: q̄tus ei potuit ꝑ nr̄as angustias dispēsa
ri. Quid eni aliud dicēdū ē eis/q cū siut iniqui & impíj: liberaliter sibi uideńt eruditi/
nisi ꝙ i litteris uere liberalib⁹ legim⁹: Si uos filius liberauerit/tūc uere liberi eritis. Per Joh. 8. c.
eū nāq; præstať/ut ipsę etiā quæ liberales disciplinæ ab eis q in libertatē uocati nō sūt/
appellanť:quid i se habeāt liberale noscať. Neq; eni habēt congruū libertati/ nisi quod
habēt congruū ueritati. Vn̄ ille ipse filius: Et ueritas inquit liberabit uos. Nō ergo illæ
innumerabiles & impiæ fabulæ/quib⁹ uanoꝝ plena sunt carmina poetaꝝ/ ullo mō no-
stræ consonāt libertati: Non oratoꝝ inflata & expolita mēdacia: Nō deniq; ipsoꝝ phi-
losophoꝝ garrulæ argutiæ:qui uel deū ꝓrsus nō cognouerūt: uel cū cognouissent deū Roma. 1. c.
non sicut deū glorificauerūt/aut gratias ęgerūt: sed euanuerūt in cogitatiōibus suis: &
obscuratū ē insipiens cor eoꝝ:& dicētes se esse sapiēteis/stulti facti sunt: Et immutaue
runt gloriā incorrupti dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis/ & uolucrū
atq; quadrupedū & serpentiū:uel qui istis simulacris nō dediti/aut nō nimis dediti/co
luerunt tamē & seruierūt creaturæ potius q̄ creatori. Absit oino ut istoꝝ uanitates &
insaniæ mēdaces/uētosæ nugæ ac supb⁹ error recte liberales litteræ nomineńt: homi-
nū scilicet infœliciū:qui dei gratiā ꝑ iesum christū dñm nostrū/ qua sola liberamur de
corpe mortis hui⁹/nō cognouerūt: nec in eis ipsis quæ uera sūt senserūt. Historia sane
cui⁹ scriptores fidē se præcipue narrationib⁹ suis debere ꝓfiteńt: fortassis habeat aliqd
cognitione dignū liberis:cū siue bona siue mala hoim/tn̄ uera narrańt. Quāuis in eis
cognoscēdis/qui spūsancto nō adiuti sunt/rumoresq; colligere ipsa humanæ infirmita-
tis cōditione cōpulsi sunt:queādmodū nō falleren/i plurimis oino nō uideo. Est tn̄ in
eis aliqua ꝓpinqtas libertatis/si uoluntatē mentiēdi nō habēt:nec hoies fallūt/nisi cum
ab hoibus humana infirmitate falluńt. Veꝝ quia in oibus reꝝ motib⁹ q numerari ua- B
leāt/facilius consideraǵ in uocibus/eaq; consideratio qbusdā quasi gradatis itinerib⁹ ni-
tiť ad supna intima ueritatis: in qb⁹ uíjs ostēdit se sapiētia hilariter: & in omi ꝓuidētia
occurrit amātib⁹: Initio nr̄i ocíj cū a curis maiorib⁹ magisq; necessarijs uacabat anim⁹:
uolui ꝑ ista quæ a nobis desiderasti scripta ꝓludere: qn̄ cōscpsi de solo rhythmo sex li-
bros:& de melos scribere alios forsitan sex/fateor disponebā/ cū mihi ociū futurū spe-
rabā. Sed posteaq; mihi curaꝝ ecclesiasticaꝝ sarcina imposita ē/oēs illæ delitiæ fugere
de manib⁹:ita ut uix nūc ipsū codicē inueniā:qm̄ tuā uoluntatē/nec petitionē/sed iussi-
onē contēnere nequeo. Qđ sane opusculū si potuero mittere/nō quidē me tibi obtem
perasse:uerūtamē te hoc a me tātope flagitasse pœnitebit. Difficillime qppe intelligūť

Argumentum

in eo qnq; libri/si nõ assit q nõ solũ disputãtiũ possit separe ꝑsonas/uerũetiã ꝓnũciãdo
ita sonare morulas syllabaꝝ/ut eis exprimant/sensũq; auriũ feriant genera numeroꝝ:
maxime qa in quibusdã etiã silẽtioꝝ dimẽsa interualla miscent/ quæ oino sentiri neq̃/
unt/nisi adiutorẽ ꝓnũciator informet. Sextũ sane libꝝ quẽ emẽdatũ reperi/ubi est ois
fructꝰ cæteroꝝ/non distuli mittere charitati tuæ:fortassis ipse tuã non multũ refugiet
grauitatẽ. Nã superiores qnq; uix filio nostro & cõdiacono iuliano:qm̃ & ipse iã nobis/
cũ cõmilitat/cognitione uidebunt: Quẽ quidẽ non audeo dicere/plus amo q̃ te:quia
nec ueraciter dico/sed tamẽ audeo dicere/plus desidero q̃ te. Mirũ uideri pot/quem/
admodũ quẽ pariter amo/amplius desiderẽ: sed hoc mihi facit spes amplior uidendi
eũ. Puto em̃ ꝙ si ad nos te iubẽte uel mittente uenerit:& hoc faciet quod adolescentẽ
decet:maxime quia nondũ curis maioribus detinet:& teipsũ mihi expeditius appor
tabit. Quibus numeris consistãt uersus dauidici:nõ scripsi:quia nescio. Neq; em̃ ex he
bræa lingua quam ignoro/potuit etiã numeros interpres exprimere:ne metri necessi/
tate ab interpretandi ueritate amplius q̃ ratio sententiaꝝ sinebat/digredi cogeretur:
certis tamẽ eos constare numeris credo illis qui eã linguã ꝓbe callent. Amauit em̃ uir
ille sanctus musicã piã:& in ea studia nos magis ipse q̃ ullus alius auctor accendit. Ha/
bitetis omnes in æternũ in adiutorio altissimi qui habitatis unanimes in domo/ patet
materq; fratres flioꝝ:& cuncti unius patris filij/ memores nostri.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi in libros de musica ex pmo libro retractationũ Argumentũ.

A
1. Retract. ca. 11. — Deinde vt supra cõmemoraui/sex li
bros de musica scpsi: q̃ꝝ ipse sextꝰ
1. Retract. ca. 6. — maxime inotuit:qm̃ i eo res cogni
tiõe digna ṽsat: quõ a corpalibꝰ ⁊ spiritali
bus/ꝫ mutabilibꝰ numeri ꝑueniat ad imu/
tabiles numeros/q̃ iã in ipsa sũt imutabili
Roma. 1. c. — ṽitate:⁊ sic inuisibilia dei ꝑ ea q̃ facta sũt in/
tellecta ꝯspiciat: Qð q̃ nõ pñt/et tñ ex fide
christi viuũt: ad illa certiꝰ atq; felicꝰ ꝯspici/
enda post hãc vitã veniũt. Quid aũt pñt si
1. timoth. 2. b. — desit eis fides christi/q̃ vnꝰ mediator ẽ dei
B — et hoim:cũ tota sapiẽtia sua pereunt. In B
Lib. 6. musice ca. 4. c. — libro/illud qð dixi: Corpa em̃ tanto melio/
ra sũt:quãto nũerosiora talibꝰ numeri:ala
ṽo istis q̃ ꝑ corpus accipit/ carẽdo fit meli/
or/cũ sese auertit a carnalibꝰ sensibus/ ⁊ di
uinis sapiẽtię numeri reformat: Nõ sic acci
piẽdũ ẽ/quasi nõ sint futuri numeri corpa/
les in corpibꝰ incorruptibilibꝰ ⁊ spiritalibꝰ
cũ mlto speciosiora ⁊ decẽtiora futura sint:
aut aĩa eos sensura nõ sit/ qñ erit optima:
quẽadmodũ eis hic carẽdo fit melior. Hic
em̃ opus habet auertere se a carnalibꝰ sen/
sibus ad intelligibilia capiẽda: qꝛ ĩfirma ẽ
⁊ minꝰ idonea vtrisq; simul adhibere inten
tionẽ suã. Et i his corpalibus nũc illecebra
cauenda est/q̃diu aĩa illici ad delectationẽ
turpẽ põt: Tũc aũt tam firma erit atq; pfe/
cta/vt numeris corpalibꝰ nõ auertat a ꝯtẽ/
platione sapiẽtię:⁊ ita sentiat eos/vt nõ il/
liciat ab eis:nec eis carẽdo fiat melior: sed
ita sit bona ⁊ recta/ vt nec latere possint eã
nec occupare. Itẽ qð dixi: Hęc aũt sanitas — C
tunc firmissima erit atq; certissima/cũ pristi/ — Lib. 6. musice ca. 5. c.
nę stabilitati certo suo tpe atq; ordine/ B
corpus fuerit restitutũ: Nõ ita dictũ putet
quasi nõ sint futura post resurrectionẽ cor/
pora meliora/ q̃ pmoꝝ hoim i padiso fue/
runt:cũ illa iã nõ sint alẽda corpalibꝰ alimẽ
tis quibus alebant ista:ꝫ pristina stabilitas
hactenꝰ accipiẽda ẽ/q̃tenus ęgritudinẽ ita
nullã corpa illa patiẽtur/ sicut nec ista pati
possẽt añ pctm̃. Alio loco: Laboriosior ẽ i/ — D
quã huius mũdi amor. Qð em̃ ala i illo q̃/ — Lib. 6. musice ca. 14. b.
rit ꝯstantiã scꝫ ęternitatẽq; nõ inuenit: qm̃
reꝝ trãsitu cõpletur infima pulchritudo:et
qð in illa imitatur ꝯstãtiam/a sũmo deo ꝑ
alam traijcitur: qm̃ prior est species tñ mõ
tpe cõmutabilis/q̃ ea q̃ et tpe et locis. Hęc
ṽba si eo mõ accipi pñt/ vt nõ intelligatur
infirma pulchritudo nisi in corpibus homi
nũ/oimq; animaliũ q̃ cuꝫ sensu corpis vi/
uunt/ratio manifesta defendit. Hoc q̃ppe i
ea pulchritudine imitat ꝯstantiã/ ꝙ in cõ/
page sua manẽt eadẽ corpa inq̃tũ manẽt:
Id aũt a sũmo deo in eã ꝑ alam traijcitur.
Ala quippe ipsã cõpagẽ tenet ne dissolua/
tur ⁊ defluat/qð videmus in corpibus ani
maliũ ala discedẽte ꝯtingere. Si autẽ infi/
ma pulchritudo in oĩbus corpibꝰ intelli/
gatur:cogit ista sentẽtia etiã ipsuꝫ mundũ
alal credere:vt etiã in ipsum qð in illo imi
tatur ꝯstantiã/a summo deo traijciat. Sed

Lib.7.de ciuita. dei ca. 23. aial esse istũ mũdũ / sicut plato sensit aliiq3 phi plurimi / nec ratiõe certa indagare potui: nec diuinarũ scripturarũ auctoritate psuaderi posse cognoui. Vñ tale aliquid a me dictu3 quo id accipi possit: etiã in libro

De imortalitate aie ca.15. et 1. Retract. ca.5.b. de imortalitate animę temere dictũ notaui: Nõ q2 h̃ falsum esse ꝯfirmo / ꝫ q2 nec verum esse cõphẽdo / ꝙ sit aial mund⁹. Hoc sane inconcusse retinendũ esse nõ dubito: deũ nobis nõ esse istũ mundũ / siue aia eius vlla / siue nulla sit: Quia si vlla ẽ / ille q̃ eã fecit / ẽ deus noster. Si autẽ nulla est: nullorꝫ deus põt esse iste: quanto min⁹ noster. Esse tñ spiritalẽ vitaleq3 ꝟtutẽ / etiã si nõ sit aial mũdus. Quę ꝟtus i angelis scis ad decorandũ atq3 administradũ olm deo seruit: ⁊ a quib⁹ nõ intelligit / rectissime credit. An

Al. t̃ uocem gelorꝫ aũt sanctorꝫ noie / omnẽ t̃ sanctã creaturam spiritalẽ in dei secreto atq3 occulto mysterio constitutã nũc appellauerim: Sed spũs ãgelicos sctã scp̃tura noie aiarꝫ significare nõ solet. Proinde ꝟo i eo qđ circa fi

E

Lib.6.musice ca.17.c. nẽ hui⁹ libri dixi: Rationales ⁊ intellectua

Al. ⁊ et ipsa lege. les numeri beatarꝫ aiarꝫ atq3 sanctarꝫ t̃ legẽ ipsã dei / sine qua foliũ de arbore nõ cadit:

Matth.10.d. ⁊ cui nostri capilli numerati sunt: nulla interposita natura excipiẽtes / vsq3 ad terrena et inferna iura trãsmittunt: Non video quẽadmodũ vocabulũ animarꝫ fm̃ scp̃turas sanctas possit ostẽdi: quãdoquidẽ non nisi angelos sanctos intelligi volui: quos habere animas nusq3 me legisse in diuinis eloquiis canonicis recolo.

Capitulorum primi libri de musica / sancti augustini / recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelii augustini hipponẽsis epi de musica liber p̃mus incipit.

Q3 musica sonorꝫ doceat mensuras: grãmatica vero edisserendi vsum: Capi.1. Magister.

m ODus: qui pes ẽ? Discipul⁹. Pyrrhichius. Ma. Quot tẽporꝫ ẽ? Di. Duũ. Ma. Bonus qui pes est? Di. Idẽ qui ⁊ modus. Ma. Hoc est ꝙ modus qđ bon⁹? Di. Non. Ma. Cur ꝙ idẽ? Di. Quia idẽ in sono / in significatione aliud. Ma. Concedis ergo eundẽ sonũ esse cu3 dicimus / modus / et bonus. Di. Litterarũ sono ista video discrepare / cętera autẽ paria esse. Ma. Quid cũ enũciamus / pone verbũ / et pone aduerbiũ / p̃ter id ꝙ significatio diuersa est: nihil tibi videt son⁹ distare? Di. Distat oĩno. Ma. Vñ distãt cũ ⁊ hisdẽ temporibus vtrũq3 / ⁊ hisdẽ litteris constat? Di. Eo distat ꝙ in diuersis locis habent acumẽ. Ma. Cuius tandẽ artis est ista dinoscere? Di. A grãmaticis hęc audire soleo / ⁊ ibi ea didici: sed vtrũ hoc eiusdem artis sit ppriũ / an aliunde vsurpatũ / nescio. Ma. Post ista videbimus: Nunc illđ quęro / vtrũ si tympanũ vel chordã his pcuteres tã raptim ⁊ velociter q̃3 cũ enun

clamus/modus aut bonᵒ agnosceres/ ꝛ ibi eadē tpa cē/an nō? Di. Agnoscerē. Ma. Vocares ꝗ pedē pyrrhichiū? Di. Vocarē. Ma. Nomē huius pedis a quo nisi a grāmatico didicisti? Di. Fateor. Ma. Ergo de oibᵒ hmōi sonis grāmaticᵒ iudicabit: an ꝑ teipsū istos pulsus didicisti/ ꝟ nomen qd̄ īponeres a grāmatico audieras? Di. Ita ē. Ma. Et ausus es nomē qd̄ te grāmatica docuit transferre ad eā rē quā non ꝑtinere
B ad grāmaticā ꝯfiteris? Di. Video non ob aliud pedi nomē impositū/ꝗ̄ ꝓpter tēpoꝝ dimensionē: quā vbicūq̄ cognouero/ trāsferre illud vocabulū cur nō audeo? Sed et si aliqua vocabula sunt imponēda/cū eiusdē dimēsionis soni sint/sed ad grāmaticos tñ non ꝑtinet: qd̄ mihi ē de noībus laborare/cū res aperta sit? Ma. Nec ego id volo: sed tñ cū videas innumerabilia genera sonoꝝ/ ī quibᵒ certę dimēsiones obseruari psūt: ꝗ̄ genera fatemur grāmaticę disciplinę nō esse tribuēda: nōne cēses esse aliā aliquā disciplinā: qꝛ quicqd̄ in hmōi sit vocibus/numerosum artificiosumq̄ cōtineat? Di. Probabile mihi videt̄. Ma. Quod nomen eius existimas? Nā opinoꝛ nō tibi nouū esse/omnipotentiā quandā canēdis musis solere cōcedi. Di. Hec est/ nisi falloꝛ illa quę musica nominatur.

Quid musica sit/ ꝛ vñ dicat̄ modulatio: Ca. II.

A Ma. Et ego hanc esse existimo. Sed iam
c placet nobis ð noīe minime laborare: Mō inquiramus si videt̄ ꝗ̄ diligētissime possumus omnē huiᵒ quęcūq̄ est disciplinę vim atq̄ rationē. Di. Inquiramus sane: Nā hoc totū quicquid est/ multū nosse desidero. Ma. Defini ergo musicā. Di. Non audeo. Ma. Potes saltem definitionez meam probare? Di. Ex
Musica qd̄ sit periboꝛ si dixeris. Ma. Musica est scientia bene modulādi: An tibi non videtur? Di. Videret̄ fortasse/ si mihi liq̄sceret qd̄ sit ipsa modulatio. Ma. Nūquid nā hoc verbū qd̄ modulari dicitur/aut vnq̄ audisti/aut vspiam nisi in eo quod ad cātandū saltandūq̄ pertineret? Di. Ita est quidē: Sed quia video modulari a modo esse dictum/cū in omnibus pene factis modᵒ seruandus sit: et multa etiā in canēdo ac saltādo ꝗ̄uis delectēt/ vilissima sint/volo plenissime accipere quid ꝓprius sit ipsa modulatio: quo vno pene verbo tātę disciplinę definitio ꝯtinetur. Non eñ tale aliqd̄ hic discendū ē/q̄le q̄libet cātatores histrionesq̄ nouerunt. Ma. Illud superius q̄ i omnibus etiam pręter musicaz factis modus seruādus est: ꝛ tamen in musica modulatio dicit̄/nō te moueat: Nisi forte ignoꝛes dictionē oratoris ꝓprie nomīari. Di. Nō ignoꝛo: Sed quorsum istuc? Ma. Quia ꝛ puer tuᵒ q̄libet impolitissimus ꝛ rusticissimus/ cū vel vno verbo interrogāti tibi respōdet/fateris eū aliqd̄ dicere? Di. Fateoꝛ. Ma. Ergo ꝛ ille oratoꝛ est. Di. Nō. Ma. Non igitur dictione vsus est cū aliquid dixerit: ꝗ̄uis dictionē a dicendo dictam esse fateamur. Di. Concedo. Sed et hoc quo ꝑtineat requiro. Ma. Ad id scꝫ vt intelligas modulationē posse ad solam musicā pertinere: ꝗ̄uis modus vnde flexū verbū est/ possit etiam in alijs rebus esse: quemadmodū dictio ꝓprie tribuit̄ oratoribus: ꝗ̄uis dicat aliquid oīs qui loquitur: ꝛ a dicēdo dictio nomīata sit. Di. Iā intelligo. Ma. Illud ergo qd̄ abs te post B
ea dictū est/multa esse in canēdo et saltando vilia: in quibus si modulationis nomē accipimus/pene diuina ista disciplina vilescit: cautissime oīno abs te animaduersum ē. Itaq̄ discutiamus primū quid sit modulari: deinde quid sit bene modulari: non eñ frustra ē definitioni additū. Postremo etiā q̄ ibi/scientia/posita est/nō est cōtemnendū: Nā his tribus/nisi falloꝛ/ definitio illa ꝑfecta ē. Di. Ita fiat. Ma. Igit̄ quoniā fatemur modulationē a modo esse nominatā: nūquid nā tibi videtur metuendū/ne aut excedat̄ modus/aut nō impleatur nisi in rebᵒ quę motu aliquo fuerit? Aut si nihil moueat̄/possumus formidare/ne ꝑter modū aliquid fiat? Di. Nullo pacto. Ma. Ergo modulatio nō incongrue dicit̄ mouendi quidē peritia: vel certe qua fit vt bñ aliquid moueat̄. Di. Non eñ possumus dicere bñ moueri aliquid/ si modū nō seruat. Ma. Nō possumus quidem: Sed necesse erit rursus istā modulationē in oībᵒ benefactis intelligere. Di. Nihil quippe nisi bene mouēdo/bñ fieri video. Ma. Quid si forte ista omnia ꝑ musicā fiāt: ꝗ̄uis modulationis nomē ī eiuscemodi organis magis tritū sit: Nec immerito: Nā credo videri tibi aliud esse ornatū

ligneū/vel argenteū/vel cuiuscumq̄ mate
rie:aliud autē ipse motus artificis / cū ipsa
tornantur. Di. Assentior multū differre.
Ma. Nunquid nam ergo ipse motus ꝓ
pter se appetit̄:et non ꝓpter id q̄ vult esse
tornatū? Di. Manifestū est. Ma. Quid
si mēbra nō ob aliud moueret / nisi vt pul
chre ac decore mouerent̄:cū facere aliquid
nisi saltare diceremus? Di. Ita videtur.
Ma. Quādo ergo cēses aliquā rē ꝑstare
ꝛ quasi dominari:cū ꝓpter seipsam/an ꝓ
pter aliud appetitur? Di. Quis negat cū
ꝓpter seipsam? Ma. Repete nūc illud su
perius quod de modulatione diximꝰ: Nā
cum ita eā posuerimus/quasi quandā mo
uendi esse peritiā:ꝛ vide vtrū magis habe
re sedē debeat hoc nomen in eo motu qui
velut liber est/id est ꝓpter se ipse appetit̄:
et ꝓpter se ipse delectat:an in eo qui seruit
quodammodo: Nā quasi seruiunt omnia
que nō sibi sūt/sed ad aliquid aliud referū
tur? Di. In eo scʒ q̄ ꝓpter se appetit̄. Ma.
Ergo scientiā modulandi iā ꝓbabile ē esse
scientiā bn̄ mouēdi: ita vt motus ꝑ se ipse
appetatur: atq̄ ob hoc per se ipse delectet.
Di. Probabile sane.

Quid sit bene modulari: et cur in musice definitione ponatur: Ca. III.

c Cur ergo additū
Ma. est/bene:cū iā ipsa modulatio nisi
bene moueatur/esse nō possit? Di.
Nescio:ꝛ quemadmodū mihi exemptū sit
ignoro: Nā hoc requirēdū animo hęserat.
Ma. Poterat omnino nulla de hoc ver
bo controuersia fieri:vt iam musicā subla
to eo quod positū est/bene/tm̄ scientiā mo
dulandi definiremus. Di. Quis em̄ ferat
si enodare totum ita velis: Musica est sci
entia bene mouendi? Ma. Sed quia be
ne moueri iam dici potest/quicquid nume
rositatis/quę temporū atq̄ interuallorum
dimēsionibus mouetur: iam em̄ delectat:
Et ob hoc modulatio nō incongrue iā vo
catur. Fieri autē potest/ vt ista numerosi
tas atq̄ dimēsio delectet/quādo nō opus
est: vt si quis suauissime canēs/ et pulchre
saltans: velit eo ipso lasciuire/cū res seue
ritatē desiderat:nō bn̄ vtiq̄ numerosa mo
dulatiōe vtit̄/ id est ea motione quę iā bo
na/ex eo quia numerosa est/dici potest:ma
le ille / id est incongruenter vtitur. Unde
aliud est modulari/ aliud bene modulari:
Nam modulatio ad quemuis cantatorē/
tm̄ qui non erret in illis dimensionibus
vocum ac sonorū: Bona vero modulatio
ad hanc liberalē disciplinā / id est ad musi
cam ꝑtinere arbitrāda est. Q̄ si nec illa bo
na tibi motio videtur/ex eo q̄ inepta ē:q̄
uis artificiose numerosā esse fatear: tene
amus illud † nouissimum/ quod vbiq̄ ser Al. ꝛ nostrum
uandū est: non certamē verbi/ re satis elu
cente/nos torqueat: nihilq̄ curemus vtrū
musica modulandi/an bn̄ modulandi sciē
tia describat̄. Di. Amo quidē rixas verbo
rum ꝑterire atq̄ ꝯtemnere:non tamē mihi
displicet illa distinctio.

De differentia inter imitationē et scientiam / ad hoc vt ostendatur musicam esse bene modulandi scientiam: et in pluribus etiam bene modulantibus nō esse:magis autem vsum: Ca. IIII.

Ma.
r Restat vt quęramus / cur sit in de B
finitione sciētia. Di. Ita fiat: Nā
h flagitare ordinē memini. Ma.
Responde igitur / vtrū tibi videatur bene
modulari vocē lucinia parte anni: Nam et
numerosus ē ꝛ suauissimus ille cātus: ꝛ ni
si fallor tempori congruit. Di. Videt̄ om
nino. Ma. Nunquid nā liberalis huius
disciplinę perita est? Di. Non. Ma. Ui
des igitur nomē scientię definitioni pne
cessariū. Di. Video prsus. Ma. Dic mi
hi ergo quęso te:nōne tales tibi omnes vi
dentur/qualis illa lucinia ē/qui sensu quo
dam ducti bene canūt:hoc ē/ numerose id
faciūt ac suauiter:q̄uis īterrogati de ipsis
numeris/vel de interuallis acutarū grauī
umq̄ vocū rn̄dere nō possunt. Di. Simil
limos eos puto. Ma. Quid hi qui illos
sine ista scientia libēter audiunt: cū vide
amus elephantos/ vrsos/ aliaq̄ nonnulla
genera bestiarū ad cantus moueri:auesq̄
ipsas delectari suis vocibus : nō em̄ nullo
extra ꝓposito cōmodato impense id age
rent sine quadā libidine: nōne pecoribus
cōparādi sunt? Di. Censeo: Sʒ pene ī om
ne genus humanū tendit hęc contumelia.
Ma. Non ē quod putas: Nā magni vi
ri etsi musicā nesciunt / aut congruere plę
bi volunt : quę non multū a pecoribus di
stat/ꝛ cuius ingēs est numerus: quod mo
destissime ac prudentissime faciūt: Sed de
hoc nūc disserendi locus nō est:aut ꝓpter

magnas curas relaxãdi ac reparãdi animi·
gfa/moderatissime ab his aliqd voluptatꝭ
Al. † assumit. tassumũt/quã iterdũ sic capere modestissi/
mũ ẽ:ab ea ꝟo capi vel interdũ/turpe at/
B qꝫ indecoꝝ ẽ. Sed qd tibi videꝛ/vel qui ti/
bijs canũt/vel cithara/atqꝫ hmõi istrumẽ/
tis:nũquid nam pñt luciniẹ compari? Di.
Non. Ma. Quid igitur distant? Di. Qꝛ
in istis artẽ quandã esse video/in illa vero
solaꝫ naturã. Ma. Verisimile dicis: Sed
ars tibi videꝛ dicẽda/etiã si quadã imitati/
one id faciunt? Di. Cur nõ? Nã video tan
tũ valere in artibus imitationẽ/vt ea sub/
lata/oẽs pene perimanꝛ: Pꝛębẽt eñ se ma
gistri ad imitandũ: et hoc ipsũ ẽ qꝺ vocant
docere. Ma. Videꝛ tibi ars ratio eẽ quę/
dam:ꝛ hi qui arte vtunꝛ/ratiõe vti:an ali/
ter putas? Di. Videtur. Ma. Quisqs igi
tur rõne vti nõ potest/arte non vtiꝛ. Di.
Et hoc concedo. Ma. Cẽses ne muta ala/
lia/quę etiaꝫ irrationalia dicunꝛ/vti posse
ratiõe? Di. Nullo mõ. Ma. Aut igiꝛ pi/
cas ꝛ psitacos ꝛ coꝛuos rationalia esse di/
cturus es alalia:aut imitationem noie ar/
tis temere vocasti. Videmꝰ eñ has aues ꝛ
multa canere ac sonare quodã hũano vsu:
et nõ nisi imitãdo facere:nisi tu aliꝛ credis.
Al. † cõsuerl. Di. Quõ hoc†cõfeceris/ꝛ quantũ ꝯtra re/
sponsionẽ meã valeat/nondũ plane intel/
ligo. Ma. Quęsiueram ex te:vtꝝ cithari/
stas ꝛ tibicines/ꝛ hmõi aliud genus hoim/
artẽ diceres habere: etiã si id qꝺ in canen/
do faciunt/imitatione assecuti sunt. Dixi/
sti esse artẽ/tantũqꝫ id valere affirmasti/vt
oẽs pene tibi artes periclitari viderẽtur
imitatione sublata. Ex quo iã colligi põt:
omnẽ q̃ imitãdo asseqꝛ aliqd/arte vti: et si
forte nõ omnis qui arte vtiꝛ/imitando eã
pceperit. Aut si oĩs imitatio ars ẽ/et ars
oĩs ratio/ois imitatio ratio: ratione aũt
nõ vtiꝛ irrationale aial: non igiꝛ habet ar/
tẽ:habet aũt imitationẽ:nõ ẽ igiꝛ ars imi/
tatio. Di. Ego multas artes imitatiõe cõ/
stare dixi/non ipsã imitationẽ artẽ vocaui.
C Ma. Quę igitur artes imitatione ꝯstãt/
non eas censes ratione ꝯstare? Di. Immo
vtroqꝫ puto eos ꝯstare. Ma. Nihil repu/
gno: Sꝫ sciẽtiã i q̃ ponis:in ratiõe/an imi/
tatione? Di. Et hoc in vtroqꝫ. Ma. Ergo
scientiã illis auibꝰ dabis/quibꝰ imitationẽ
non adimis. Di. Nõ dabo: Ita eñ dixi in
vtroqꝫ esse scientiã/vt i sola imitatiõe esse
nõ possit. Ma. Quid/i sola rõne videꝛ ti/
bi eẽ posse? Di. Videꝛ. Ma. Aliud igiꝛ pu
tas esse artẽ/aliud scientiã. Siquidẽ sciẽtia
ꝛ in sola ratione esse potest: ars autẽ rati/
oni iungit imitationẽ. Di. Non video esse
consequẽs: Non eñ omnes/sed multas ar
tes dixeram simul ratione atqꝫ imitatione
constare. Ma. Quid scientiã vocabis/ne
etiam illã quę his duabus simul constat:
an ei solã parteꝫ rationis attribues? Di.
Quid eñ me ꝓhibet vocare scientiã/cũ ra
tioni adiũgitur imitatio? Ma. Quoniaꝫ D
nũc agimus de citharista ꝛ tibicine/id ẽ de
musicis rebus/volo mihi dicas: vtꝝ corpo
ri tribuendũ sit.i.obtẽperationi cuidã cor/
poris/si quid isti homines imitatione faci/
unt? Di. Ego istã ꝛ animo simul ꝛ corpi tri
buẽdũ puto: q̃q̃ idipsum verbũ satis im/
proprie abs te positũ est/q̃ obtemperatio/
nẽ corpis appellasti: Nõ eñ obtẽperare ni/
si aio põt. Ma. Video te†acutissime imi/ Al. † tenuis/sime.
tationẽ non soli corpori voluisse ꝯcedere:
Sed nũquid scientiã negabis ad solũ ani/
mũ ptinere? Di. Quis h negauerit? Ma.
Nullo modo igitur scientiã i sonis neruo/
rum ꝛ tibiarũ/simul ꝛ rationi et imitationi
tribuere sineris. Illa eñ imitatio non est/
vt confessus es/sine corpe: scientiã ꝟo soli/
us animi esse dixisti. Di. Ex his quidẽ quę
tibi concessi/fateoꝛ hoc esse confectũ. Sed
quid ad rẽ? habebit eñ et tibicen scientiã i
aio: Neqꝫ eñ cum ei accedit imitatio/quã
sine corpe dedi esse nõ posse: adimet illud
qꝺ in animo amplectiꝛ. Ma. Nõ adimet
quidẽ: Nec eñ ego affirmo eos/a quibus
organa ista tractãtur omnes carere sciẽtia/
sꝫ nõ habere oẽs dico. Istã eñ adhuc vol/
uimus quęstionẽ/vt intelligamus si possu
mus/q̃ recte sit sciẽtia i illa definitiõe mu/
sicę posita: quã ꝛ tibicines et fidicines/et
id genꝰ alij quilibet habent. Di. Nihil ista
disciplina puto esse vilius/nihil abiectius.
E Ma. Sed attende q̃ diligẽtissime/vt qꝺ
diu iam molimur appareat. Certe eñ iam
mihi dedisti/in solo animo habitare scien/
tiã. Di. Quid ni dederim? Ma. Quid sẽ/
sum auriũ: animo ne/an corpi/an vtriqꝫ cõ
cedis? Di. Vtriqꝫ. Ma. Quid memoriã?
Di. Animo puto esse tribuendã: Non eñ
si p sensus pcipimus aliquid qꝺ memorię
cõmendamus/ideo in corpe memoria esse
putanda est. Ma. Magna fortasse ista

questio est/ neq̧ huic opportuna sermoni: Sed qđ ꝓposito sat est/ puto te negare nõ posse: bestias habere memoriã: Nam ⁊ nidos post annũ reuisunt hirundines: et de capellis verissime dictũ est: Atq̧ ipse memores redeũt ĩ tecta capelle: Et canis dominũ iam in suis hominib⁹ oblitũ recognouisse predicat: ⁊ innumerabilia si velimus animaduertere possimus/ quibus id qđ dico manifestũ ẽ.

Virgili⁹ georgicorum .3.

Di. Nõ ego istud nego: et qđ te adiuuet/ vehementer expecto. Ma. Quid putas/ nisi ꝙ scientiã qui soli animo tribuit: cãq̧ omnibus irrationabilib⁹ animantibus adimit/ neq̧ in sensu eã/ neq̧ in memoria: nam illud nõ est sine corpore: et vtrũq̧ in bestia ẽ: sed in solo intellectu collocauit. Di. Et hoc expecto qđ adiuuet. Ma. Nihil aliud/ nisi omẽs qui sensũ sequunt: ⁊ qđ in eo delectat/ memorie cõmẽdant: atq̧ ſm id corp⁹ mouẽtes/ vim quandam imitationis adiungũt/ nõ eos habere scientiã/ ꝗuis perite ac docte multa facere videant/ si rẽ ipsam quã profitent aut exhibent/ intellectus puritate ac veritate non teneãt: ac si tales esse istos theatricos operarios ratio demõstrauit: nihil erit/ vt opinor/ cur dubites ei negare sciẽtiã: et ob hoc musicam/ que scientia modulandi est/ nequaꝗ̃ concedere. Di. Explica hoc: videamus quale sit.

5 Ma. Mobilitatẽ digitorum celeriorem vel pigriorem credo te nõ scientie/ sed vsui dare. Di. Cur ita credis id? Ma. Quia superius soli animo scientiã tribuebas: hoc autẽ ꝗ̃ꝗ̃ imperãte aio/ tamẽ esse corporis vides. Di. Sed cũ sciens animus hoc imperat corpori: magis hoc sciẽti aio/ ꝗ̃ seruiẽtib⁹ mẽbris tribuendũ puto. Ma. Nõne cẽses posse fieri vt vn⁹ aliũ scientia ꝓcedat: cũ ille imperitior multo facili⁹ et expeditius digitos moueat? Di. Censeo. Ma. At si mot⁹ celer ⁊ expeditior digitorũ scientie tribuẽdus esset: tanto in eo quisꝗ̃ excelleret/ quanto esset sciẽtior. Di. Concedo. Ma. Attende etiã istud: Nam opinor nonnũꝗ̃ te animaduertisse fabros/ vel huiuscemodi opifices/ ascia siue securi eũdẽ locũ feriẽdo repetere: et nõ alio ꝗ̃ eo q̃ intendit anim⁹ ictũ pducere: qđ nos temptantes cũ assequi nequimus/ ab eis sepe irridemur. Di. Ita est vt dicis. Ma. Ergo cũ id nos facere nõ valeamus/ nũquid ignoramus quid feriri debeat/ vel quantũ debeat amputari? Di. Sepe ignoramus/ sepe scimus. Ma. Fac ergo aliquẽ nosse omnia que fabri facere debeãt/ ⁊ pfecte nosse: minus tamẽ valere in opere: sed eisdem ipsis qui facillime operant/ multa dictare sollertius/ ꝗ̃ illi p se iudicare possent: an id vsu euenire negas? Di. Non nego. Ma. Non igitur solum mouendi celeritas atq̧ facilitas/ sed etiã motionis modus ipse in membris/ vsui potius ꝗ̃ scientie tribuendus ẽ. Nam si aliter esset/ eo quisq̧ manibus melius vteretur quo esset peritior: qđ licet ad tibias citharasve referam⁹: ne qđ ibi digiti atq̧ articuli faciunt: quia difficile nobis ẽ scientia/ poti⁹ ꝗ̃ vsu et sedula imitatione ac meditatione fieri putemus. Di. Nõ queo resistere: Nã ⁊ medicos audire soleo doctissimos viros/ sepe in secandis/ vel quoquo mõ comprimendis membris/ in eo quod manu ac ferro fiat/ ab imperitiorib⁹ añcedi: qđ gen⁹ curãdi chirurgiã noiant: q̃ vocabulo satis significat operaria quedã ĩ manib⁹ medẽdi cõsuetudo. Perge itaq̧ ad cetera: etiã istã confice questionẽ.

Q2 de musicis modulationib⁹ natura nõnunꝗ̃ iudicet sine scientia: ⁊ eisdẽ vsu assuescere posse sẽsu et memoria: Ca. V. Ma.

Illud restat/ vt opinor/ vt inueniamus si possumus/ has ipsas artes que nobis per manus placent/ vt illi⁹ vsus potentes essent/ non cõtinuo scientiã/ sꝫ sensũ ac memoriã secutas: Ne forte mihi dicas fieri quidem posse/ vt scientia sine vsu sit: et maior plerũq̧ ꝗ̃ ẽ in eis qui vsu excellunt: sed tamen etiã illos ad vsũ tãtũ non potuisse sine vlla sciẽtia peruenire. Di. Aggredere: nã ita deberi manifestũ est. Ma. Nunꝗ̃ ne huiusmodi histriones audisti studiosi⁹/ plus fortasse velle? Unde fieri putas/ vt imperita multitudo explodat sepe tibicinẽ nugatorios sonos afferentẽ: rursumq̧ plaudat bene canenti: Et prsus quanto suauius canit/ tanto ampli⁹ ⁊ studiosi⁹ moueat: Nũqđ nã id a vulgo p artẽ musicam fieri credendũ est? Di. Non. Ma. Quid igitur? Di. Natura id fieri puto/ que oĩbus dedit sensum audiẽdi q̃ ista iudicat. Ma. Recte putas. Sed iã etiã illđ vide: vtrũ ⁊ tibicen ipse hoc sensu ꝓditus sit. Quod si ita ẽ: potest eius sequens iudiciũ mouere digitos cum tibi

as instauerit: ꝛ qꝺ satis cōmode ꝑ arbitrio sonuerit/ id notare ac mandare memorię: atqꝫ id repetēdo ꝯsuefacere/digitos eo ferri sine vlla trepidatione et errore: siue ab alio accipiat id quod cantet: siue ipse inueniat illa de qua dictū est/ ducēte atqꝫ approbante natura. Itaqꝫ cū sensum memoria/ et articuli memoriā sequūt/ vsu iā tedomiti atqꝫ ꝑparati/ canit cū vult tanto melius atqꝫ iocundius/ quāto illi omnibus ꝑstat: quę superi⁹ ratio docuit cū bestijs nos habere cōmunia/ appetitū.s. imitādi sensū atqꝫ memoriā. Nūqd habes aduersū ista qꝺ dicas? Di. Ego vero nihil habeo. Iā audire cupio cuiusmodi sit illa disciplina/ quā ꝑfecto a cognitiōe vilissimorū animoꝝ video subtilissime vendicatā.

Al. tedocti

Qꝫ histriones ad ppli plausū canētes/ musicę sciētia careat/ cū eidē laudē hoīm ꝑponāt: Ca. VI.

A Ma. n Ondū est satis qꝺ factū est: nec ad ei⁹ explicationē transire nos sināt: nisi quēadmodū cōstitit inter nos posse histriones sine ista sciētia satisfacere voluptati auriū populariū: ita etiā nullo mō esse posse histriones musicę studiosos peritosqꝫ ꝯstiterit. Di. Mirꝫ si hoc effecerꝭ. Ma. Facile id quidē ē: sꝫ attētiore te mihi opus. Di. Nūqꝫ eqdē ꝙ sciā remissior in audiēdo fui. Ab vsqꝫ sermo iste sūpsit exordiū: Sꝫ nūc me fateor multo erectiorē reddidisti. Ma. Gratum habeo tibi te cōmodes magis. Itaqꝫ rňde si placet: vtrū tibi videaꝭ scire qd sit aure⁹ solid⁹/ qui eū ęquo ꝓcio vēdere cupiēs/ decē nūmos eū valere putauerit. Di. Cui hoc videatur? Ma. Nūc age dic mihi/ qd charius habēdū sit: qꝺ nostra intelligētia ꝯtineꝭ: an qꝺ nobis fortuito imperitoꝝ iudicio tribuitur? Di. Nulli dubiū ē/ longe illud primū ꝑstare cęteris omnibus/ quę neqꝫ nostra quidē putanda sunt. Ma. Num ergo negas omnē scientiā intelligētia ꝯtineri. Di. Quis negat? Ma. Et musica igiꝭ ibi ē. Di. Video ex eius definitione id esse ꝯsequēs. Ma. Quid plausus ꝑꝑli/ ꝛ oīa illa theatrica pręmia: nōne tibi ex eo genere videꝭ/ qꝺ i potestate fortunę ꝛ impitoꝝ iudicio positū est? Di. Nihil magꝭ arbitror esse fortuitū obnoxiūqꝫ casib⁹ ꝛ plębeę ditioni nutibusqꝫ subiectū/ ꝙ illa sint oīa. Ma. Hoccine igitur ꝓcio cant⁹ suos venderēt histriones/ si musicā scirēt? Di. Nō parꝫ quidē hac ꝯclusione cōmoueor/ sed nō nihil habeo qd cōtradicā: Nā ille vēditor solidi cū isto cōparādus non videꝭ: Nō eñ accepto plausu/ aut qualibet sibi largita pecunia/ scientiā sꝫ si quā forte habeat ꝙ ꝑplm delectauit amittit: sed onustior nūmo/ et laude hoīm lętior/ cū eadem disciplina incolumi atqꝫ integra domū discedit: stultus autē si cōmoda illa cōtemneret ꝙ nō adeptus multo eēt ignobilior atqꝫ paupior/ adept⁹ aūt nihilo esset indoctior. Ma. Vide ꝙ vtrꝫ vel isto ꝯficiam⁹ qꝺ volum⁹. Nā credo videri tibi multum esse ꝑstanti⁹ ꝙ aliqd facim⁹/ ꝙ idipsum qꝺ facim⁹. Di. Manifestū est. Ma. Qui ꝙ cātat vł cātare discit: nō ob aliud nisi vt laudeꝭ a ꝑꝑlo/ vł oīno abs quis hoīe: nōne dicat meliorē laudē illā esse ꝙ cantū? Di. Negare nō possū. Ma. Quid ille q male de aliq re iudicat/ videꝭ tibi eam scire? Di. Nullo mō/ nisi forte qq mō corrupt⁹. Ma. Ergo q vo putat meli⁹ esse aliqd qꝺ deterius ē/ nullo dubitāte sciētia ei⁹ caret. Di. Ita est. Ma. Qñ igiꝭ mihi vel ꝑsuaseris vel ostēderis/ quēlibet histrionū nō ideo illam si quā habeat facultatē/ vel assecutum esse/ vel exhiberet vt populo placeat ꝓpter quęstū aut famā/ concedā posse quemꝙ et musicę habere scientiā/ et esse histrionē. Si autem ꝓbabile est: neminē esse histrionū/ q nō sibi professionis finē in pecunia/ seu gloria constituat ac ꝓponat: fateri necesse est/ aut musicā nescire histriones/ aut magꝭ expetendā esse ab alijs laudē/ vel quęqꝫ alia fortuita cōmoda/ ꝙ a nobismetipsis intelligentiā. Di. Video me qui superiora concesseram/ etiā istis cedere debere. Non eñ mihi vllo modo videri potest de scęna inueniri posse talē virꝫ/ qui artē suā ꝓpter seipsam/ non ꝓpter extraposita cōmoda diligat: cū de gymnasio vix talis inueniaꝭ: ꝙ ꝙ si quis existit vel extiterit: nō eo cōtēnendi musici/ ꝫ honorādi aliqñ histriōes possint videri: Quobrē explica iā si placet tñ istā/ quę iā vilis mihi videri nō pōt/ disciplinā.

B

De binis contrarijs/ diu ꝛ non diu/ tarde et velociter: Capi. VII.

f Aciā: immo tu facies: Nā (Ma. ego nihil aliud ꝙ rogabo te ac ꝑcōtabor: Tu vo totū h qcqd est/ ꝛ qꝺ nunc nesciēs quęrere videris/ respōdendo explicabis. Itaqꝫ iam ex te quęro: vtrum

quisq̄ possit / ꝛ diu / ꝛ velociter currere? Di. Pōt. Ma. Quid tarde et velociter? Di. Nullo modo. Ma. Aliud ergo est diu / aliud tarde. Di. Aliud omnino. Ma. Item quero / quid potest diuturnitati esse cōtrariū / sicuti est tarditati velocitas? Di. Non mihi occurrit vsitatū nomen. Itaq̄ diuturno nihil video quid opponā / nisi non diuturnū: vt ei quod dicit̄ / diu / cōtrarium sit / non diu: quia et velociter si nolim dicere: et ꝓ eo non tarde dicerē: nihil aliud significaretur. Ma. Verū dicis. Nihil eñ deperit cum ita loquimur veritati: Nā et mihi si est h̄ nomē / qḋ tibi nō occurrisse dicis: aut ignoratur a me / aut in p̄sentia non venit in mentē: Quob: em sic agamus / vt hęc bina contraria appellemus: hoc modo diu ꝛ non diu / tarde ꝛ velociter: Ac primū de diuturno ꝛ non diuturno differamus si placet. Di. Ita fiat.

Qr iuxta proportionem modorum sit quoq̄ motuū proportio / simul et temporum: Ca. VIII.

m Anifestū ne tibi est id di- (Ma. ci diu fieri / quod per longū: id autem non diu / quod ꝑ breue tēpus fit? Di. Manifestū. Ma. Motus igitur qui fit / verbi gratia / in duabus horis: nōne ad eū qui per horā fit / duplū habet tempus? Di. Quis hinc dubitauerit? Ma. Recipit ergo id quod diu vel nō diu dicimus dimensiones huiusmodi ꝛ numeros: vt alius motus ad aliū tanq̄ duo ad vnū sint: id est vt bis tm̄ habeat ali⁹: itē ad alium tanq̄ tria ad duo: id est vt tātas tres partes tēporis habeat / quantas alius duas: atq̄ ita ꝑ cęteros numeros licet currere: vt nō sint spacia īfinita ꝛ iterminata / s; habeant ad se duo mot⁹ aliquem numeꝝ: aut eundē / vt quantū temporis vnus / tantum teneat alter: aut non eundē / vt vnum ad duo / duo ad tria / tria ad quattuor: aut vnū ad tria / duo ad sex: et quicquid potest aliquid ad sese dimensionis obtinere. Di. Planius ista quęro. Ma. Reuertere ergo ad illas horas: ꝛ quod satis putabā dictum / cū de vna hora ꝛ de duabus dixissē / per omnia considera. Certe eñ non negas posse fieri aliquē motum tēpore vnius horę / et alium duarū. Di. Verum est. Ma. Quid alium duarū / alium trium non fateris? Di. Fateor. Ma. Et aliū tribus horis fieri / alium quattuor: rursus aliū vna / aliū tribus / aut alium duabus / alium sex: nonne manifestū est? Di. Manifestū est. Ma. Cur ergo et illud non manifestū sit? Nam hoc dicebā cum duos motus habere ad se posse aliquem numerū dicerē / vel vnum ad duo / duo ad tria / tria ad quattuor: vnū ad tria / duo ad sex: et si quos alios recēsere volueris. His eñ cognitis / ē ꝛ potestati ꝓsequi cętera / siue septē ad decē / siue quinq̄ ad octo: et quicquid oīno est i duobus motibus ita partes dimēsas habētibus ad inuicem / vt possint dici tot ad tot: siue ęquales numeri sint / siue alius maior: alius minor. Di. Iā intelligo: et fieri posse concedo.

De motib⁹ rōnabilib⁹ ꝛ irrationabilib⁹ / ęqualib⁹ ꝛ īęqualib⁹ / cōnumeratis ꝛ dinumeratis q̄ sint: ꝛ quō alter alteri nobilior: Ca. IX.

i Llud etiā vt opinor intel (Ma. gis / omnē mensurā et modum / immoderationi ꝛ infinitati recte āpponi. Di. Manifestissimū est. Ma. Duo igitur motus qui ad sese / vt dictū est / habent aliquā numerosam dimensionē / his qui eā non habent anteponēdi sunt. Di. Et hoc manifestū est atq̄ consequēs: Illos eñ certus quidā modus atq̄ mensura q̄ i numeris est / sibimet copulat: qua qui carēt / non vtiq̄ sibi aliqua ratione iūgunt̄. Ma. Appellem⁹ ergo si placet illos qui inter se dimensi sunt rationabiles / illos autē qui ea dimēsione carēt / irrationabiles. Di. Placet vo. Ma. Iā illud attēde: vtꝝ tibi videatur maior ꝯcordia in motibus rationabilib⁹ eoꝝ qui ęquales sunt inter se / q̄ eorum q̄ sunt inęquales? Di. Cui hoc nō videat̄? Ma. Porro īęqualiū / nōne alij sūt in q̄b⁹ possumus dicere / q̄ a pte sua maior aut coęquet̄ minori / aut eum excedat? Alij autē in quib⁹ nō idē dici pōt: sicut i his numeris / duo ꝛ quattuor / vel sex ꝛ octo: cernis ꝑfecto in illis duobus supiorib⁹ dimidia pte / maiorē minori coęquari: In his rursū quos posteri⁹ dixi / minorē a maiore quarta pte maioris excedi: In his aūt alijs / quales sunt tria ꝛ decē / vel septē ꝛ vndecim: videmus quidē nōnullā ꝯuenientiā: q: ptes ad se habent / de quibus dici possit / tot ad tot: sed nūquid talē qualis ē in supiorib⁹? Nā neq̄ q̄ a pte minori maior ęquet̄ / neq̄

q̄ a parte minore maior excedat/dici vllo
mō pōt: Nā neq̄ tria quota ps sit denarij
nūeri/ neq̄ quattuor q̄ta ps sit vndenarij/
dixerit q̄spiā. Cū aūt dico/vt cōsideres q̄ta
sit ps/liquidā dico ꝛ sine vllo additamēto:
sicuti ē dimidia/tertia/ quarta/q̄nta/ sexta/
ꝛ deinceps: nō vt triētis ꝛ semiūcię/ ꝛ hoc ge
nus ꝑcisionū aliq̄d addat. Di. Iā itelligo.
B Ma. Ergo ex his inęq̄lib⁹ motib⁹ rōnabi
lib⁹/q̄m duo genera/ subiectl etiā numerorū
exēplis ꝑposui/q̄s q̄bus anponēdos arbi/
trarl: Illos/ne i quib⁹ illa q̄ta ps dici pōt:
an i q̄bus nō pōt: Di. Illos mihi ratio vi/
det anponendos iubere/i q̄bus pōt dici vt
demonstratū ē/q̄ta pte sui maior/aut coęq̄/
tur minori/aut cū excedat his i q̄b⁹ idē nō
euenit. Ma. Recte. Sed vis ne etiam his
noīa imponam⁹: vt cū eos deinceps cōme/
morare necesse fuerit/expediti⁹ loquamur?
Di. Volo sane. Ma. Appellemus ꝗ istos
q̄s ꝑponim⁹ cōnumeratos: illos aūt quib⁹
hos ꝑ̄ponim⁹ dinumeratos: ꝓpterea q̄
isti superiores nō solū singuli numerant/ſ̄
etiaꝫ ea pte qua maior minori ęquatur vel
eam excedit/se metiuntur et numerant: illi
autem posteriores singillatim tantummo/
do ad se numerantur: ea vero pte qua vel
ęquatur minori maior vel excedit/metiunt
ꝛ numerant. Non eñ potest in eis dici/aut
quotiēs habeat minorē maior: aut illud q̄d
excedit maior minorem/quotiēs habeat et
maior ꝛ minor. Di. Accipio ꝛ ista vocabu
la: ꝛ quantū valeo faciā vt meminerim.

Qz mot⁹ connumerati duplices
sint/cōplicati. s. ꝛ sesq̄ti: Ca. x. Ma
A Se nūc videamus ꝯnumeratoꝝ q̄
a possit eē ptitio: Nāq̄ arbitror esse
ꝑspicuū. Vnū eñ genus ē ꝯnume/
ratoꝝ/i quo minor numer⁹ metit maiorē. s.
aliquotiēs eū habeat: sicut numeros duo ꝛ
q̄ttuor esse diximus: Videm⁹ eñ duo a q̄t/
tuor his haberi/q̄ ter haberent si non q̄ttu
or/sꝫ sex ad duo poneremus: quater aūt si
octo: q̄nq̄es aūt si decē. Aliud gen⁹ ē/i quo
ea pars qua excedit maior minorē/ambos
metit. s. aliquotiēs habēt eā/ꝛ maior ꝛ mi/
nor: qđ i illis nūerl iā ꝑspexim⁹/sex ꝛ octo:
Nā ps illa qua excedit minor/duo sunt/q̄s
vides esse in octonario nūero quater/in se/
nario ter: quare hos quoq̄ motus de qui/
bus agitur/ ꝛ numeros ꝑ quos illustratur
qđ i motibus discere volum⁹/ notem⁹ atq̄
signem⁹ vocabul: Nā coꝝ distinctio iā du B
dū nisi fallor apparet. Quocirca si tibi iā vi/
det/illi vbi multiplicato minore fit maior:
vocētur cōplicati: Illi aūt sesquati vetere Nūeri sesque ti qui et vnde appellentur.
iā noīe: Nā sesque appellant vbi duo nūeri
ad se ea ratione affecti sunt/vt tot ptes ha
beat ad minorē maior/quot a pte sua eū ꝑ/
cedit: Nā si ē tria ad duo/tertia pte sui ꝑce
dit maior minorē: si quattuor ad tria/quar
ta: si quinq̄ ad q̄ttuor/ q̄nta: Atq̄ ita dein/
ceps eadē ratio ē: ꝛ i sex ad q̄ttuor/ octo ad
sex/ decē ad octo: et inde licet hāc rationē i
ꝯsequētibus/et in maiorib⁹ numeris aiad/
uertere atq̄ explorare: Nominis autē hu/
ius originem non facile dixerim/ nisi forte
sesque quasi se absq̄ dictū. i. absq̄ se: qua/
si quinq̄ ad quattuor absq̄ se quinta par/
te sua maior: hoc ē quod minor. Quib⁹ de
rebus quęro quid tibi videat: Di. Mihi
ꝟo et illa ratio dimensionū atq̄ numeroꝝ
videtur verissima: ꝛ vocabula q̄ abs te im/
posita sunt/ꝯgrua mihi vidētur/ cōmemo/
randis eis rebus quas intelleximus: ꝛ hu/
ius origo nominis quā nūc explicasti/nō ē
absurda: etiam si forte non ea sit quā secu/
tus est qui hoc nomen instituit.

De numeroꝝ ꝛ motuū infinita/
te/nisi aliq̄ rōe q̄ numerorū limes
dicit coerceant/ q̄ triplex assignat:
Probo et accipio (Ca. XI. Ma. A
p sententiā tuā: sed vide ne oēs istos
rationabiles motus. i. qui ad sese
habent aliquā numerorū dimensionē i in/
finitum posse ꝑ numeros pergere/nisi rur/
sus eos certa ratio coercuerit: ꝛ ad quendā
modū formamq̄ reuocauerit. Nam vt pri
mo de ipsis ęqualibus dicā/vnū ad vnuꝫ/
duo ad duo/tria ad tria/quattuor ad quat
tuor/ac deinceps si ꝑsequar quis finis erit/
cū ipius numeri finis nullus sit: Nāq̄ ista
vis numero inest/ vt oīs dictus finitus
sit: nō dictus autē infinit⁹. Et qđ ęqualib⁹
euenit/ hoc etiā inęq̄lib⁹ euenire potes aiad/
uertere/siue multiplicatl/siue sesquatl/siue Al. cōplicatl
ꝯnumeratis/siue dinumeratis. Si eñ vnū
ad duo ꝯstituas: ꝛ i ea multiplicatiōe ꝑma
nere velis: dicēdo vnū ad tria/vnū ad q̄ttu
or/vnū ad q̄nq̄ / nō erit finis: siue sola du/
pla/vt vnū ad duo/duo ad q̄ttuor/quattu/
or ad octo/octo ad sedecim/et deide huc q̄ꝫ
nullus ē finis: ita et tripla sola et q̄drupla
sola: ꝛ q̄cq̄d hoꝝ tēptare volueris/ i infinitū

pgrediunt. Ita etiã sesquati: Nã duo ad
tria/tria ad q̃ttuor/q̃ttuor ad qnq3 cũ dici/
m⁹: vides nihil phibere cetera psequi/nullo
resistẽte fine: siue isto mõ vel ĩ eodẽ genere
pseuerãs: vt duo ad tria/q̃ttuor ad sex/sex
ad nouẽ/octo ad duodeci/decẽ ad qndeci:
τ deinceps siue ĩ hoc genere/siue in ceteris
nullus finis occurrit. Quid opus ẽ õ dinu/
meratis iã dicere: cũ ex his q̃ iam dicta sũt
quis intelligere possit in his quoq3 grada/
tim surgẽtibus nullũ esse finẽ? An tibi nõ
videt? Di. Quid h̃ vo veri⁹ dici põt? Sz iã
illã rationẽ q̃ istã infinitatẽ reuocat ad cer
tũ modũ formãq3 pscribit/quã excedere nõ
oporteat/auidissime cognoscere expecto.
B Ma. Hanc quoq3 vt alia temetipsuz nos/
se cognosces/cũ me interrogãte vera respõ
debis. Nã pmo abs te quero/qm de nume
rosis motibus agimus/vtrũ ipsos debea/
mus ɔsulere numeros: vt quas ĩ eis leges
certas fixasq3 monstrauerimus/eas in illis
motib⁹ animaduertẽdas/obseruãdasq3 iu/
dicemus. Di. Placet vo: Nõ eñ quicq̃ or
dinati⁹ fieri posse arbitror. Ma. Ergo ab
ipso si videt pncipio numeroꝝ capiamus
huius ɔsiderationis exordiũ: et videamus
quantũ p viribus mẽtis nostre talia vale/
am⁹ intueri: q̃ nã sit ratio/vt q̃uis p ĩfinitũ
vt dictũ est numer⁹ pgrediatur/articulos
q̃sdã hoĩes ĩ numerãdo fecerint: a qb⁹ ad
vnũ rursus redeãt/qd ẽ pncipiũ numeroꝝ.
In numerãdo eñ pgredimur ad decẽ: atq3
inde ad vnũ reuertimur: Ac si denariã con
plicationẽ psequi velis/vt hoc mõ pgredi/
aris: decẽ/viginti/triginta/quadragita/vs/
q3 ad centũ ẽ pgressio: si centenariã: centũ/
ducẽta/trecẽta/q̃dringẽta ĩ mille ẽ articul⁹
a q̃ redeat: Quid iã ẽ op⁹ vltra q̃rere? Vi/
des certe q̃s articlos dicam: q̃ꝝ pma regla
denario nũero pscribit. Nã vt decẽ decies
habẽt vnũ: ita cẽtũ decies habẽt eosdẽ de/
cẽ: τ mille decies habẽt cẽtũ: τ ita deĩceps
quousq3 libitũ ẽ pgredi/viuit ĩ huiuscemo
di quasi articulis qd ĩ denario numero p̃sti
nitũ est. An aliq̃d hoꝝ non intelligis? Di.
Manifestissima omnia sunt/τ verissima.

De t'narij/q̃ternarij/vnitat/τ bi/
narij pfectiõib⁹: qb⁹ denari⁹ adu/
nat/vñ redit ad vnitate: q̃ cũ bina
rio pfectũ ɔstituit nũeꝝ ordiate se
quentez: τ quare eos quaternari⁹
subsequat: Ca. XII

Hoc ergo quantũ possum⁹ (Ma. B
b diligẽter pscrutemur: q̃ nã sit rõ vt
ab vno vsq3 ad decẽ sit pgressus/et
inde rurs⁹ ad vnũ redit⁹ fiat. Vñ abs te q̃/
ro/vtꝝ qd vocam⁹ pncipiũ possit oĩno nisi
alicui⁹ esse pncipiũ. Di. Nullo mõ potest.
Ma. Itẽ qd dicim⁹ finẽ: põt ne nisi alicu/
ius rei finis eẽ? Di. Etiã id non põt. Ma.
Quid a pncipio ad finẽ: nũ putas pueni/
re posse nisi p aliqd mediũ? Di. Nõ puto.
Ma. Ergo vt totuz aliquid sit/pncipio τ
medio τ fine constat. Di. Ita videt. Ma.
Dic itaq3 nũc: pncipiũ/mediũ τ finis q̃ nu/
mero tibi ɔtineri videãt. Di. Arbitror ter/
narium numeꝝ te velle vt rñdeã. Tria eñ
quedã sunt de qbus q̃ris. Ma. Recte ar/
bitraris. Quare ĩ ternario nũero quãdã esse
pfectionẽ vides: q2 totus ẽ: habet eñ pnci/
pium/medium et finẽ. Di. Video plane.
Ma. Quid illud? Nõne ab ineũte pueri/
cia didicim⁹: oẽm numeꝝ aut parẽ eẽ: aut
imparẽ? Di. Veꝝ dicis. Ma Recordare q̃
τ dic mihi/quẽ soleam⁹ dicere parẽ eẽ/aut
imparẽ? Di. An ille qui potest ĩ duas par/ Nũeri par et imparis descriptio.
tes equales diuidi/par: qui autẽ nõ potest/
impar vocatur? Ma. Rẽ tenes. Cum igi/
tur ternarius primus sit/et totus impar:
principio eñ τ medio τ fine constat/vt di/
ctũ est: nonne oportet etiã parẽ esse totũ
atq3 pfectũ/vt ĩ eo τ pncipiũ/mediũ finisq3
inueniat. Di. Oportet sane. Ma. At iste
quisq̃s est/non põt habere indiuiduũ me/
diũ sicut impar. Si eñ haberet/nõ posset ĩ
duas equales ptes diuidi: qd esse pprium
paris numeri dixim⁹. Indiuiduũ aũt τ medi
um ẽ vnũ/dimidiũ duo. Mediũ autẽ est in
numeris/a q̃ ambo latera sibimet sunt eq̃/ Ar. Nũul.
lia. An aliq̃d obscure dictũ ẽ/minusq3 asse/
q̃ris? Di. Immo mihi hec mãifesta sũt: Et
dũ quero totũ nũeꝝ parẽ/q̃ternari⁹ pmus
occurrit: Nã ĩ duobus quomõ psit tria illa
inueniri p que totus est numerus.i. princi
piũ/mediũ τ finis? Ma. Idipsum oĩno
abs te responsum ẽ quod volebã: τ ipsa ra/
tio cogit fateri. Repete itaq3 ab ipso vno B
tractationem atq3 considera: videbis pro/
fecto ideo vnũ non habere medium τ finẽ:
quia tñ principiũ est: vl ideo esse principi/
um/quia medio τ fine caret. Di. Manife/
stum est. Ma. Quid ergo dicemus de du
obus? Nõ possum⁹ ĩ eis ĩtelligere pncipiũ
et mediũ τ finẽ: cum mediũ esse non possit

nisi vbi finis: aut ꝑncipiū τ finē/ cū ad finē
nisi ꝑ mediū nō q̄at ꝑueniri? Di. Urget ra
tio cōfiteri: Et q̄d de h̄ nūero r̄ndeā/ ꝓrsus
incertus sū. Ma. Uide ne iste ꝙ numerꝰ
possit ꝑncipiū eē numeroꝝ: Nā si medio ca
ret τ fine: q̄ꝺ vt dixisti cogit ratio ꝯfiteri: q̄d
restat/ nisi vt sit hoc ꝙ ꝑncipiū? An dubi/
tas duo ꝑncipia ꝯstituere? Di. Uehemen
ter dubito. Ma. Bn̄ faceres si ex aduerso
sibi ꝯstituerent̄ duo ꝑncipia. Nūc autē hoc
alterꝫ ꝑncipiū de illo ꝑncipio ē: vt illꝺ a nul
lo sit/ hoc xo ab illo: vnum em̄ et vnū duo
sūt: τ ꝑncipia ista sūt ambo: vt oēs numeri
quidē ab vno sint/ ſꝫ qꝛ ꝑ cōplicationē atq̄
adiunctionē quandā fiunt: oꝛigo aūt com/
plicationis τ adiūctionis duali nūero recte
tribuit̄: fit vt illud pꝛimū ꝑncipiū a quo nu
meri omēs: hoc autē alterū ꝑ quod numeri
omēs esse inueniant̄: Nisi q̄d habes aduer
sum ista qꝺ disseras. Di. Ego vero nihil: τ
sine admiratione ista non cogito: ꝙuis et
interrogatus abs te ipse respōdeā. Ma.
Subtilius ista querūtur atq̄ abstrusius in
ea disciplina q̄ est de numeris. Hic aūt nos
ad institutū opus quāto citiꝰ possumꝰ rede
amus. Quocirca quero: vni duo iūcta/ q̄d
C faciūt? Di. Tria Ma. Ergo hec duo ꝑn/
cipia numeroꝝ sibimet copulata/ totū nu/
merꝫ faciunt atq̄ ꝑfectū. Di. Ita ē. Ma.
Quid ī numerādo post vnū τ duo/ quē nu
merꝫ ponimus? Di. Eadē tria. Ma. Idē
igit̄ numerꝰ q̄ fit ex vno τ duobꝰ post vtrū/
q̄ i oꝛdine collocat̄/ ita vt nullus aliꝰ inter/
poni queat. Di. Ita video. Ma. Atq̄ et
illud videas/ opoꝛtet: in nullis reliquis nu/
meris id posse ꝯtingere: vt cū duos quosli/
bet sibimet in numerādi oꝛdine copulatos
notaueris/ ꝯsequat̄ eos ille q̄ ex ambobus
ꝯficit̄ nullo interposito. Di. Ita ꝙ video:
Nā duo et tria q̄ sibi numeri copulati sūt/
in sūma q̄nq̄ faciunt: nō autē quinq̄ ꝯtinu
atim sequunt̄/ ſꝫ q̄ttuoꝛ. Rursus tria τ q̄ttu
oꝛ septē faciunt: inter q̄ttuoꝛ autē ac septē
quinq̄ atq̄ sex oꝛdinati sūt: τ q̄ntū ꝓgredi
voluero/ tāto plures interponunt̄. Ma.
Magna ḡ hec ꝯcoꝛdia ē in ꝑoꝛibus tribus
numerꝭ: vnū em̄ τ duo τ tria dicimus/ qui/
bus nihil iterponi pōt. Unū aūt τ duo/ ipa
sunt tria. Di. Magna ꝓrsus. Ma. Quid
illud? Nulla ne ꝯsideratiōe dignū putas/ ꝙ
Al. τ pliacioꝛ ista ꝯcoꝛdia q̄nto ē artioꝛ atq̄ †cōstrictioꝛ/
tāto magis in vnitatē quādā tēdit: et vnū

q̄ddā de pluribꝰ efficit. Di. Immo maxīa:
τ nescio quō et miroꝛ τ amo istā quā cōmē
das vnitatē. Ma. Multuꝫ ꝓbo: sed certe
quelibet †numeroꝝ copulatio vł cōnexio/ Al. † rerum
tūc maxie vnū q̄ddā efficit: cū et media ex/
tremis/ et mediis extrema consentiūt. Di.
Ita certe opoꝛtet. Ma. Attēde igitur vt D
hoc ī ista ꝯnexione videamꝰ: Nā cū vnum
duo tria dicimꝰ: nōne q̄ntū vnū a duobus/
tantū duo a tribꝰ supantur? Di. Uerissimū
est. Ma. Dic iā nūc mihi ī ista collatione:
quotiens vnū nominauerim? Di. Semel.
Ma. Tria quotiens? Di. Semel. Ma.
Quid duo? Di. Bis. Ma. Semel ergo τ
bis τ semel/ q̄tiens fit ī sūma? Di. Quater.
Ma. Recte igitur istos tres q̄ternariꝰ nu/
merꝰ sequit̄: ei quippe tribuitur ista ꝓpoꝛti/
one collatio. Que q̄ntū valeat/ eo assuesce
cognoscere/ ꝙ illa vnitas quam te amare
dixisti in rebus oꝛdinatꝭ/ hac vna effici po/
test/ cuiꝰ grecū nomē αναλογια ē: nr̄i qui/
dā ꝓpoꝛtionē vocauerūt: q̄ noīe vtamur si
placet: Non em̄ libēter nisi necessitate gre/
ca vocabła ī latino sermone vsurpauerim.
Di. Mihi xo placet: sed ꝑge q̄ intēderas.
Ma. Faciā. Nā q̄d sit ꝓpoꝛtio/ q̄ntūq̄ in
rebus iurꝭ habeat/ τ suo loco ī hac discipli/
na diligētius req̄remꝰ: et q̄nto ī eruditione
ꝓmptioꝛ eris/ tanto eiꝰ vim meliꝰ naturāq̄
cognosces. Sed vides certe qꝺ ī ꝑsentia sa
tis ē: tres illos numeros/ quoꝝ mirabaris
ꝯcoꝛdiā/ sibimet ī eadē ꝯnexione nisi ꝑ qua/
ternariū numerꝫ nō potuisse ꝯferri. Quobrē
post illos se oꝛdinari sic illa cōcoꝛdia artio/
re cū bis copulet̄/ quantū intelligꝭ iure ipe
trauit/ vt iā non vnū/ duo/ tria tm̄/ sed vnū
duo tria q̄ttuoꝛ sit amicissime copulata ꝓ/
gressio numeroꝝ. Di. Oia assētioꝛ. Ma.
At cetera intuere/ ne arbitrerꝭ nihil habere
ꝓpꝛiū quaternariū numerꝫ/ q̄ reliq̄ oēs nu
meri careāt/ qꝺ valeat ad istā ꝯnexionē de
qua loq̄r: vt ab vno vsq̄ ad quattuoꝛ certꝰ
numerꝭ sit et pulcherrimus ꝓgrediēdi mo/
dus. Conuenerat q̄ppe inter nos superiꝰ tunc
ex pluribus vnū aliquid maxime fieri cum
extremis media/ τ mediis extrema cōsenti/
unt. Di. Ita ē. Ma. Cū ḡ collocamꝰ vnū
τ duo τ tria: dic q̄ sunt extrema/ qꝺ mediū?
Di. Unū τ tria extrema video/ duo medi/
um. Ma. R̄nde nunc/ ex vno τ tribꝰ quid
cōficiat̄? Di. Quattuoꝛ. Ma. Quid em̄
duo: qꝛ vnus ī medio numerus eē nō pōt

nisi sibi conferri: q̄obrem dic etiā duo bis quid faciunt? Di. Quattuor. Ma. Itaq̧ ergo mediū extremis/ ꝛ medio extrema cō/sentiunt. Q̄ob rē: sicut excellit in tribus/ q̄ post vnum et duo collocātur/ cū ex vno et duobus constēt: sic excellit in quattuor/ q̄ post vnū ꝛ duo et tria numerātur/ cū con/stent ex vno/ et trib⁹/ vel bis duobus: quę extremoꝝ cum medio/ ꝛ mediȷ̄ cū extremis in illa quę grece αναλογια dicitur/ ꝓpor/tiōe ꝯsensio est: Q̄ð vtrū intellexeris pan/de. Di. Satis intelligo. Ma. Tempta ḡ in reliquis numeris/ vtrū non inueniaꝛ qð quaternariȷ̄ numeri ꝓprium esse diximus. Di. Faciā: Nam si constituam⁹ duo/ tria/ q̄ttuor/ extrema collata fiunt sex: hoc facit et mediū sibi collatū: non tn̄ sex sed quinq̧ ꝯsequūtur. Rursus tria/ quattuor et quin/q̧ ꝯstituta/ extrema octo faciunt: medium quoq̧ bis dictū: At inter quinq̧ ꝛ octo/ nō iā vnū/ ſ̄ duo/ senariū scilicet et septenari/um numeros interpositos video. Atq̧ illa ratione q̄ntū ꝓgredior/ tantū hęc faciūt in/terualla maiora. Ma. Video te itellexis/se et oīno scire qð dictū est: ſ̄ iā nūc ne im/moremur/ animaduertis certe ab vno vsq̧ ad quattuor iustissimā fieri ꝓgressionē: si/ue ꝓpter imparē ac parem numeꝝ: quoni/am prim⁹ impar totus tria/ ꝛ prim⁹ par to/tū quattuor: de qua re pauloante tractatū ē: siue quia vnū ꝛ duo ꝑncipia sunt/ ꝛ qua/si semina numeroꝝ/ e quib⁹ ternarius ꝯfi/citur: vt sint iā tres numeri/ qui sibi dum proportione cōferuntur/ quaternarius elu/cescit ꝛ gignitur: et propterea eis iure con/iungitur: vt vsq̧ ad illū fiat ea quā quęri/mus moderata ꝓgressio. Di. Intelligo bn̄. Ma. Sane. Sȝ meministi ne tādē q̄d in/stitueramus inquirere? Naȝ vt opinor/ ꝓ/positū erat si quomō inuenire possem⁹: cū in illa infinitate numeroꝝ certi articuli es/sent a numerātibus ꝯstituti/ quid esset cau/sę cur ipse prim⁹ articulus ī denario nume/ro esset/ qui ꝑ omnes cęteros valet plurimū: id ē cur ab vno vsq̧ ad decē ꝓgressi nume/rantes/ rursum ad vnū remearēt. Di. Re/cordor plane inq̄sitiōis hui⁹ causa nos tātū circūisse: ſ̄ quid effecerim⁹ qð ad eā soluen/dam ptineat/ nō inuenio. Siquidē illa oīs nr̄a ratiocinatio ad id ꝯclusa est/ vt nō vs/q̧ ad denariū/ ſ̄ vsq̧ ad q̄ternariū numeꝝ sit iusta ꝛ moderata ꝓgressio. Ma. Tu ne igiꝛ nō vides ex vno ꝛ duob⁹ ꝛ trib⁹ ꝛ q̄ttu/or quę summa conficiaꝛ? Di. Video iā/ vi/deo/ ꝛ miror omnia: ꝛ ortā quęstionē solutā esse confiteor: vnū eīn/ ꝛ duo/ ꝛ tria/ ꝛ quat/tuor simul decē sunt. Ma. Ergo istos q̄t/tuor primos numeros/ seriēq̧ ꝛ connexio/nem eoꝝ honorabilius haberi q̄ cętera in numeris conuenit.

De ꝓportionatoꝝ motuū decore: Ca. XIII.

E (marg.)

Tempus est autē ad il/los mot⁹ redire tractādos ꝛ discu/tiendos/ q̄ huic disciplinę ꝓprię tri/buuntur: ꝛ ꝓpter quos ista de numeris/ de alia scilicet disciplina/ quantū ꝑ negocio sa/tis visum ē ꝯsiderauimus. Itaq̧ nunc abs te quęro/ q̄m intelligēdi gratia in horarum spacio motus cōstituebam⁹/ quos ad sein/uicē habere aliquā numerosā dimensionē ratio demōstrabat/ vtꝝ si quisq̧ mora vni/us horę currat/ ꝛ alius deinceps duaꝝ/ pos/sis nō inspecto horologio vel clepsydra/ vł aliq̄ huiuscemodi tēpoꝝ notatione sentire illos duos motus/ q̄ vn⁹ simplus/ alt⁹ du/plus sit: vł etiā si id nō possis dicere/ illa tn̄ cōgruētia delectari/ atq̧ aliq̄ voluptate af/fici. Di. Nullo mō possum. Ma. Quid si q̄spiaȝ numerose plaudat/ ita vt vn⁹ sonit⁹ simplū/ alter duplū tēporis teneat: q̄s iam/bos pedes vocāt: eosq̧ ꝯtinuet atq̧ conte/xat: alius autēȝ ad eundē sonum saltet/ ſm ea scȝ tēpora mouēs mēbra: nonne aut eti/am dicas ipsum modulū tempoꝝ/ id est q̄ simplū ad duplū spacia ī motib⁹ alternāt/ siue in illo plausu qui audiꝛ/ siue in illa sal/tatiōe quę cernitur: aut saltē delecteri ea/dem numerositate quā sentias: tametsi nō possis numeros eius dimensiōis edicere? Di. Ita vō est vt dicis: Nā ꝛ illi q̄ hos nu/meros nouerūt/ sentiūt eos in plausu atq̧ saltatione/ quiq̧ sint facile dicūt: et q̄ eos non nouerunt/ nec possunt dicere: non ne/gant tamē ex his sese voluptate aliqua ꝑ/frui. Ma. Cū igitur ad ipsā rationē disci/plinę hui⁹/ siquidē scientia est bn̄ modulan/di/ non possit negari oēs ptinere motus q̄ bn̄ modulati sunt/ etiā eos potissimū q̄ nō referunꝛ ad aliud aliquid/ sed in seipsis fi/nem decoris delectationisq̧ ꝯseruāt. Hi ta/mē motus/ vt tunc a me rogatus recte ve/req̧ dixisti/ si longo spacio tēporis fiant/ in/q̧ ipsa dimensione quę decora ē/ horā vel etiā mai⁹ tēpus obtineāt/ nō pnt̄ cōgruere B

nostris sensibus. Quobrem cũ procedens quodãmodo de secretissimis penetralib⁹ musica/ in nostris etiã sensibus/ vel in his rebus que a nobis sentiunt/ vestigia quedam posuerit: nonne oportet eadem vestigia prius psequi/ vt cõmodi⁹ ad ipsa si potuerimus/ que diximus penetralia/ sine vllo errore ducamur? Di. Oportet vo: et hoc iamq; vt faciamus efflagito. Ma. Omittam⁹ ergo illas vltra capacitatẽ sensus nostri porrectas tempor metas: et de his breuibus interuallor spacijs/ que in cantãdo saltandoq; nos mulcẽt/ quantũ ratio nos duxerit/ disseramus. Nisi tu forte aliter putas illa vestigia indagari posse/ que in nostris sẽsibus/ hisq; reb⁹ quas† volum⁹ sentire hanc disciplinã †potuisse/ predictũ est. Di. Nullo mõ aliter puto.

Al. † valem⁹.
Al. † posuisse.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/ de musica liber primus explicit.

Capitulorũ libri secundi de musica/ sancti augustini/ recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/ de musica liber secundus incipit.

Quõ aliter grãmatici syllabarũ breuiũ longarũq; distantiã doceant q̃ musici: Ca. I.

Ma. Attende igitur diligenter/ et nũc demũ accipe q̃si alter nostre disputationis exordiũ. Ac pmũ rñde: vtrũ bene didiceris eã quam grãmatici docẽt/ syllabar breuiũ lõgarũq; distãtiã: An vo siue ista noris siue ignores/ mauis vt ista queram⁹/ quasi omnino rudes har rer simus: vt ad omnia nos rõ potius pducat/ q̃ inueterata cõsuetudo/ aut piudicata cogat auctoritas? Di. Ita plane/ malle me nõ modo ipsa ratio/ s istar etiã syllabar imperitia/ quid eñi fateri dubitẽ impellit. Ma. Age iã saltẽ illud eloquere: vtr tuipse p te nũq̃ animaduerteris i locutiõe nra alias syllabas raptim et minime diu: alias autẽ pductius et diuti⁹ enũciari? Di. Negare nõ possũ/ nõ me ad ista etiã surdũ fuisse. Ma. Atq; scias velim totã illã q̃ grãmatica grece/ latine autẽ litteraria nominat/ historie custodiã pfiteri: vel solã/ vt subtilior docet ratio: vel maxime/ vt etiã pinguia corda pcedũt. Itaq;/ vbi gra/ cũ dixeris/ cano: vel i vsu forte posueris ita/ vt vel tu pnũciãs pducas hui⁹ vbi syllabam primã: vel in versu eo loco ponas vbi esse pductã oportebat: reprehendet grãmatic⁹/ custos ille videlicet historie: nihil aliud asserẽs/ cur hanc corripi oporteat/ nisi q̃ hi qui añ nos fuerunt/ et quor libri extant tractanturq; a grãmaticis/ ea correpta/ nõ pducta vsi fuerint: Quare hic q̃c quid valeat/ auctoritas valet. At vo musice ratio/ ad quã dimensio ipsa vocũ rationabilis et numerositas ptinet: nõ curat nisi vt corripiat vel pducatur syllaba/ q̃ illo vel illo loco est fm rationẽ mensurar suarum: Nam si eo loco vbi duas longas syllabas poni decet/ hoc vbum posueris: et pmã/ que breuis est/ pnunciationẽ longã feceris: nihil musica oĩno succenset: tempora eñi vocũ ea peruenere ad aures/ que illi

numero debita fuerit. Grāmatic⁹ autē iubet emēdari: ⁊ illō te ꝟbū ponere cui⁹ p̄ma syllaba ꝓducēda sit ſm maiorū/ vt dictum est/ auctoritatē/ quoꝝ scripta custodiunt.

Quid in versuum indebita pronunciatione vel grammaticus offendat/ vel musicum: quid sensum quoqꝫ vel auctoritatē: (Ca. II.

A Quamobrem nos cū rationes musice persequēdas susceperim⁹/ etiam si nescis que syllaba corripienda/ que ꝓducēda sit: possum⁹ tamē non impediri hac ignorātia tua/ satisqꝫ habere qd̄ te animaduertisse dixisti/ alias syllabas correptiores/ alias productiores. Quare illō nūc quero/ vtꝝ sonus versuū aliqū te aliq̄ ꝑ aures voluptate cōmouerit? Di. Prorsus sepissime: ita vel nūq̄ fere sine delectatione versum audiuerim. Ma. Si quis ꝗ in ꝟsu/ quo audito delectaris/ eo loco quo ratio eiusdē versus non postulat/ vel ꝓducat syllabas/ vł corripiat: nū eodē mō delectari potes? Di. Immo audire hoc sine offensione nō possum. Ma. Nullo mō igitur dubiū est/ quin te in sono quo delectari dicis/ dimēsio quedā numeroꝝ delectet: quo ꝑturbato delectatio illa exhiberi auribus non pōt. Di. Manifestū est. Ma. Dic mihi deinceps qd̄ ad sonū versus attinet/ quid intersit vtꝝ dicā: Arma virumqꝫ cano troie qui prim⁹ ab oris: An: qui p̄mis ab oris? Di. Mihi ꝟo vtrunqꝫ quantū ad illam dimensionē ꝑtinet idē sonat. Ma. Et hoc mea ꝓnunciatione factū est/ cū eo scilicet vitio qd̄ barbarismū grāmatici vocant. Nam/ prim⁹/ longa est/ ⁊ breuis syllaba: primis/ aūt ambe ꝓducende sunt: sed ego vltimā earum corripui: ita nihil fraudis passe sunt aures tue? Quobrē illō etiā atqꝫ etiā tēptandū est/ vtrū me ꝓnūciantem sentias/ quod fit in syllabis diu ⁊ non diu: vt nostra disputatio me interrogāte/ ac te respondente/ sicut instituimus/ possit

B ꝓcedere. Itaqꝫ iam eundē versum in quo barbarismū fecerā/ repetā: et illam syllabā ne tue aures offenderent/ corripui/ ꝓducam/ vt grāmatici iubent: tu mihi renunciato/ vtrū illa dimēsio sensum tuū eadē afficiat voluptate: sic enī ꝓnunciē: Arma virumqꝫ cano troie qui primis ab oris. Di. Nunc vero negare nō possum: nescio quā soni deformitate me offensum. Ma. Nō iniuria: Quāq̄ enī barbarismus factus non sit: id tamē vitiū factū est/ qd̄ et grāmatica reprehēdat ⁊ musica. Grāmatica/ q: id verbum cui⁹ nouissima syllaba ꝓducēda ē/ eo loco positū est vbi corripienda poni debuit: Musica vero tm̄mō/ quia ꝓducta quelibet vox est eo loco q̄ corripi oportebat/ et tempus debitū qd̄ numerosa dimēsio postulabat/ redditū nō est. Quocirca si iam satis cernis/ q̄d sensus/ q̄d auctoritas postulat: sequit̄ vt videamus/ illeipse sensus cur alias delectet̄ in sonis vel ꝓductl vł correptis/ alias offendat̄: id ē enī qd̄ ad diu ⁊ nō diu ꝑtinet: quā partē nos explicādā suscepisse credo qd̄ memineris. Di. Ego vero ⁊ illud discreui/ ⁊ hoc memini: ⁊ ea q̄ sequuntur intentissime expecto.

De breuiū longarūqꝫ syllabarū temporibus: Ca. III.

A Ma. Que putas/ nisi vt incipiamus sibimet syllabas comparare/ ⁊ videre q̄s numeros ad sese habeant: sicut de motib⁹ iā inter nos tā longa superi⁹ ratione tractatū ē? Mot⁹ ē enī etiā oē qd̄ sonat: ⁊ syllabe vtiqꝫ sonāt: An q̄cq̄ hoꝝ negari potest? Di. Nullo mō. Ma. Cū ergo syllabe inter se ꝯferunt̄/ motus quidā inter se conferunt̄/ i quibus possint numeri quidā temporis mēsura diuturnitatl inquiri. Di. Ita est. Ma. Nū igit̄ potest sibi vna syllaba comparari? Nā oēm cōparationē nisi tu aliud putes/ singlaritas fugit. Di. Nihil puto aliud. Ma. Quid vna vni/ aut vna vel due duab⁹/ vel trib⁹/ ⁊ deinceps in plurib⁹ que possunt sibimet cōferri/ nō negas? Di. Quis hoc negauerit? Ma. Rursus hoc vide: quālibet syllabā breuē minimeqꝫ diu ꝓnunciatā/ ⁊ mox vt eruperit desinentē occupare/ tñ in tempore aliq̄d spacij et habere quandā morulā suā. Di. Video necesse esse qd̄ dicis. Ma. Dic nunc/ vñ numerū exordiamur? Di. Ab vno scili-

B cet. Ma. Nō absurde igitur hoc in tēpore: q: minimū spacij qd̄ breuis attinet syllaba/ vnū tēpus veteres vocauerūt: a breui enī ad longam ꝓgredimur. Di. Verum est. Ma. Sequitur iā vt illud quoqꝫ animaduertas: quoniā vt in numeris ab vno ad duo est p̄ma ꝓgressio: ita in syllabis/ q̄ scilicet a breui ad longā ꝓgredimur/ longā duplū tēporis habere debere. Ac ꝑ hoc si spaciū qd̄ breuis occupat/ recte vnū tēpus

Syllaba breuis vni⁹ temporis est

Syllaba lõga duo tpa habet

vocari: spaciũ itẽ qđ longa occupat/recte duo tempora nominari. Di. Recte prius: nam id rationẽ postulare consentio.

De syllabę breuis lõgeꝗ cõbinatione q̃druplici: et exurgẽtiũ inde pedũ ad nũeros ꝓportiõe: Ca. IIII

A

a Ge nũc collationes ipsas (Ma. videamus: Nã vna breuis syllaba ad breuẽ syllabã/quęro quã rõnẽ tibi habere videat: vł vbi motus inter se quid vocent? Meministi eñ nisi fallor in superiore sermone nos omnib⁹ motib⁹/ qui iter se aliqua numerositate ꝯueniũt/iposuisse vocabula. Di. Eq̃les eos memini noiatos: tãtũdẽ eñ ad sese habẽt temporis. Ma. Sed istã collationẽ syllabaꝝ qua sibi iam conferunt vt habeant ad se aliquos numeros/nunc cẽses sine vocabulo esse relinquẽdã? Di. Non puto. Ma. At scias veteres pedẽ nũcupasse talẽ collationẽ sonoꝝ: Sz quousqꝫ pedẽ ꝓgredi ratio sinat/diligẽter aiaduertendũ ẽ. Quobrẽ tũ dic etiã: breuis et lõga syllaba q̃ sibi ratione ꝯferant. Di. Opinor ex illo genere numeroꝝ/q̃s cõplicatos eẽ vocauim⁹/istã collectionẽ manere: Siquidẽ in ea simplũ ad duplũ collatũ esse video.i.vnũ tempus breuis syllabę ad duo tempora longę syllabę. Ma. Quid si ita ordinent/ vt pꝰus longa/ deinde breuis syllaba ꝓnunciet? Num q2 ordo mutat⁹ ẽ/ ideo complicatoꝝ numeroꝝ ratio non manet? Nã vt in illo pede simplũ ad duplũ/ ita in isto duplũ ad simplũ inuenitur. Di. Ita. Ma. Quid in pede duarũ longaꝝ: nonne duo tẽpora duob⁹ tẽporib⁹ comparantur? Di. Manifestũ est. Ma. Ex qua

B ergo ratiõe ducit ista collatio? Di. Ex eorũ scz q̃ ęquales appellati sunt. Ma. Age nũc dic mihi/ex q̃ a duab⁹ breuibus orsi ad duas syllabas longas ꝑuenimus/quot pedũ collationes tractauerim⁹? Di. Quattuor: Nã primo de duab⁹ breuibus dictũ ẽ: Secundo de breui ꝛ longa: Tertio đ lõga ꝛ breui: Quarto de duabus longis. Ma. Non põt esse plures q̃ quattuor/cum duę syllabę sibimet ꝯferuntur? Di. Nullo mõ. Nã cũ syllabę hunc moduz acceperint/ vt breuis vnũ tempus/longa duo habeat: cũ ꝙ syllaba oĩs/aut breuis/aut lõga sit: quo pacto sibi possint duę syllabę comparari atꝙ copulari/vt pedẽ faciant/nisi aut breuis et breuis sit/aut breuis ꝛ longa/aut longa ꝛ breuis/aut longa ꝛ longa. Ma. Dic etiam quot habeat tempora binaꝝ syllabaꝝ minim⁹ pes: quot itẽ maximus? Di. Duo ille/iste quattuor. Ma. Vides ne vt progressio nisi vsqꝫ ad quaternariũ numeꝝ fieri non potuerit/siue in pedibus/siue in tẽporibus? Di. Video plane/ꝛ recordor rationẽ ꝓgressionis in numeris: atqꝫ illã vim hic etiã inesse sentio cũ magna animi voluptate. Ma. Nonne ergo censes/cũ pedes syllabis ꝯstent.i. distinctis ꝛ quasi articulatis motibus qui fiũt in sonis: syllabę vero tendant tẽporibus/ oportere fieri etiã vsqꝫ ad quattuor syllabas progressionẽ pedis: sicut iam factã vsqꝫ ad quaternariũ numerum/ꝛ ipsoꝝ pedũ et temporꝝ cernis? Di. Ita plane vt dicis sentio: ꝛ hoc videri ꝑfectę rationi cognosco/ꝛ debitum flagito.

Al. ꝛcopulationem.

Pes quid sit.

De ternaꝝ syllabaꝝ pedibus: ꝛ quot eẽ possint/ deqꝫ eoꝝ ordine:

A

a Gam nunc ergo (Ca. V. Ma. prius/vt ordo ipse postulat/ ternarum syllabaꝝ pedes/quot esse possint videamus: sicut binarũ quattuor esse comperim⁹. Di. Ita fiat. Ma. Meministi ab vna breui syllaba.i. vnius temporis istã nos inchoasse rationẽ: et cur ita oporteret/satis itellexisse. Di. Memini ab illa lege numerãdi/ q ab vno incipim⁹/qđ ꝑncipiũ numeroꝝ est/placuisse nõ oportere discedere. Ma. Cũ igit i pedib⁹ binaꝝ syllabaꝝ ille sit prim⁹ q̃ duab⁹ breuibus cõstat: cogebat eñ ratio vni tẽpori pri⁹ vnũ tempus iungi q̃ duo: quẽ tandẽ arbitraris i pedibus ternaꝝ syllabaꝝ primũ esse debere? Di. Quẽ nisi eũ qui a tribus breuib⁹ ꝯstet? Ma. Et iste quot temporꝝ ẽ? Di. Trium scz. Ma. Quõ ergo hui⁹ partes sibi conferunt? Nam omnẽ pedẽ ꝓpter illam numeroꝝ collationẽ duas habere partes/ q̃ sibimet aliqua ratione conferant/necesse ẽ: id ꝙ superius ęgisse nos memini: sed nunq̃d possumus hunc triũ breuiũ syllabaꝝ pedẽ i duas ęquales partes diuidere? Di. Nullo mõ. Ma. Quõ ergo diuidit? Di. Nihil aliud video/ nisi vt prima pars habeat vnã syllabã/secunda duas: aut ꝑma duas/ secunda vnã. Ma. Dic etiam hoc/de qua regula numeroꝝ sit? Di. De complicatorum genere esse cognosco. Ma. Age nũc B illud attẽde: tres syllabę in quib⁹ ẽ vna lõga/cęterę breues/q̃tiẽs variari possint.i.q̃t

pedes facere: ꝛ vide si inueneris. Di. Unū
pedē video esse/ qui longa et duabꝰ breui/
bus ꝯstet: aliud nō intelligo. Ma. Idē ne
solus tibi videt̃ habere vnā in tribꝰ longā
qui eā ꝑmo habet loco? Di. Nullo pacto
istuc putauerim. Ma. Cum possint etiaȝ
due breues ꝑores esse/ longa vltima: consi/
dera vtrū sit aliquid tertiū? Di. Est plane:
Nam hec longa etiā in medio duaꝝ breui/
um collocari potest. Ma. Uide etiā ne sit
aliquid quartum. Di. Omnino non potest.
Ma. Potes ne iā respondere: Tres sylla/
be habētes in se vnā longā ꝛ duas breues/
quotiens variari possint. i. quot pedes fa/
cere? Di. Possum sane: nam tres sunt vari
ate/ ꝛ tres fecerunt pedes. Ma. Quid isti
tres pedes/ quō sunt ordinādi/ iā ne ipse col
ligis: an adhuc minutatim es ꝑducendus?
Di. Displicet enī tibi ordo ille q̃ ipsā vari/
etatē cōperi: Nā ꝑmo aduerti vnā lōgā et
duas breues: deinde duas breues ꝛ vnā lō
gā: postremo breuē ꝛ longā ꝛ breuē. Ma.
Ita ne vero tibi nō displiceat q̃ sic ordinat/
vt a primo ad tertiū veniat/ a tertio ad se/
cundū: ac nō potiꝰ a ꝑmo ad secundū/ ꝛ de/
C inde ad tertiū? Di. Displicet ꝓrsus. Ma.
Sȝ quid hic tandē tale aduertisti rogo: cū
omnino in hac tripertita differētia illum pe
dē primū posueris/ qui ꝑmo loco habet lō/
gam: quia sensisti vnitatē ipsam longe syl/
labe principatū tenere? Siqdē ipa ibi vna
est: ꝛ ꝓpterea cum deberet ordinē gignere
vt ille sit ꝑmus pes vbi ꝑma ipsa ē. Simul
enī videre debuisti eū esse secundū/ vbi ipa
secunda est: ꝛ eum tertiū/ vbi eadē tertia ē:
An adhuc in illa sentētia manēdū putas?
Di. Immo eam sine dubitatione cōdem/
no: Hūc enī esse meliorē ordinē/ vel potius
hunc esse ordinē/ quis nō assentiat? Ma.
Nunc ergo dic/ q̃ numeroꝝ regula isti quo
q̧ diuidātur pedes eorū/ qui sibi ꝑ partes
conferant? Di. Primū ꝛ postremū equali
regula diuidi video: qꝛ ꝛ ille in longā ꝛ du/
as breues/ ꝛ iste in duas breues et longam
diuidi potest: vt singule ꝑtes habeant bi/
na tēpora: ꝛ ob hoc sint equales. In secun
do autē quoniā mediam habet longā syl/
labā/ siue ꝑori siue posteriori parti tribua/
tur: aut in tria ꝛ vnū/ aut in vnū ꝛ tria tem
pora diuidat̃: Ac per hoc in eius diuisiōe
complicatoꝝ numeroꝝ ratio valet. Ma.
Uolo mihi iā dicas ꝑ te ipse si potes: post
istos q̃ a nobis tractati sunt q̃s pedes ordi
nandos putes. Tractati enī sunt primo bi
naꝝ syllabaꝝ quattuor: quoꝝ ordo ductꝰ ē
a numeroꝝ ordine/ vt a breuibus syllabis
ordiremur. Deinde iam doctiores ternaꝝ
syllabaꝝ pedes tractandos suscepimus: ꝑ
qd̃ facile erat/ ex supiore ratione a tribꝰ bre
uibus orsi sumꝰ. Quid deinde sequebat̃/
nisi vt vna longa cū duabus breuibꝰ quot
formas ederet videremus? Uisum ē ꝛ tres
pedes post illū primū/ ita vt oportebat or
dinati sunt/ qui deinceps sequerent̃: nōne
ꝑ teipsum videre iā debes/ ne omnia minu
tissimis interrogatiunculꝭ eruamꝰ? Di. Re
cte dicis: Nā q̃s nō videat eos iā sequi in
quibus vna breuis sit/ cetere longe: cui bre
ui qꝛ vna est cū superiore ratione ꝑncipatꝰ
tribuat̃. Primus erit ꝑfecto in his vbi pri/
ma est: Secūdus vbi secūda: Tertius vbi
tertia/ que etiā vltima est. Ma. Cernis vt D
opinor quibus etiā rationibꝰ diuidantur/
vt sibi eoꝝ partes conferri queāt. Di. Cer
no ꝓrsus. Nā ille qui ex vna breui et dua/
bus lōgis ꝯstat/ diuidi nō potest: nisi ita vt
prior pars habeat tria tēpora/ que cōtinet
breuē ꝛ longam: posterior duo/ que vni lō/
ge insunt. Hic autē tertius in eo quidē pri/
ori par est: q̧ vnam patit̃ in diuisione: In
eo autē dissimilis/ q̧ cū ille in tria ꝛ duo/ iste
in duo ꝛ tria tempora secatur: Nam ꝛ lon/
ga syllaba que primā tenet partē/ duobus
tēporibus tendit̃. Restat longa et breuis/
qd̃ est triū temporꝝ spaciū: At vero medi/
us qui habet breuē syllabā mediā: iam nō
potest partitionē pati: qꝛ eadē breuis ꝛ ꝑ/
ori et posteriori parti tribui potest: iccirco
aut in duo ꝛ tria/ aut in tria et duo diuidit̃
tempora: Quobrē sesquatoriū numeroꝝ ra/
tio/ tres istos possidet pedes. Ma. Omnes
ne iam trium syllabaꝝ pedes ꝯsiderauimꝰ:
an aliqd restat? Di. Unuȝ reliquū video/
qui ex tribus longis ꝯstat. Ma. Tracta er
go etiam huius diuisionē. Di. Una sylla/
ba et due/ aut due atq̧ vna huiꝰ diuisio ē:
tēpora scȝ duo et quattuor/ aut q̃ttuor et
duo: quare complicatoꝝ numeroꝝ ratiōe
illius pedis sibi partes conferunt̃.

De quaternaꝝ syllabaꝝ pedibꝰ/ eorūq̧ ordine: Ca. VI.

Ma. Nunc q̃ternaꝝ syllabaꝝ pedes ꝯse/ A
n quētes atq̧ ordinē videamꝰ: ꝛ ipse
iā dic quē ꝑmū hoꝝ esse oporteat:

addita etiã ratione diuisionis eius.s.q̃ttu
oꝛ breuiũ/ q̃ diuidit̃ i duas binaꝝ syllaba-
ruʒ partes/equaliũ ratione numeroꝝ duo
et duo tempora possidentes. Di. Teneo.
Ma. Jam itaq; ge ipse ⁊ ꝓsequere cetera:
Nihil eñ opꝰ esse iã puto te ꝑ singula iter-
rogari: cum sit vna ratio demẽdi/deinceps
breues syllabas/et ꝓ his lõgas subĳcẽdi
donec ad oẽs longas veniat̃: ⁊ cũ demunt̃
breues/longe quidẽ subdunt̃: quas varie-
tates faciant/⁊ quot pedes gignant ꝯside-
randũ: ea.s.syllaba ꝑncipatũ ordinis reti-
nente/que vna fuerit inter ceteras vł lõga
vł breuis: Jn his eñ omibus iã superiꝰ es
exercitatus. Ubi autẽ due breues sunt/ et
due longe/qđ in p̃cedentibus non erat/q̃s
censes ꝑncipatũ habere debere? Di. Jam
hoc quoq; manifestũ de supioribꝰ: Siqui-
dẽ magis tenet vnitateʒ breuis syllaba q̃
C vnũ habet tẽpus/q̃ lõga q̃ duo: Et ꝓpter
ea in omi capite atq; ꝑncipio eũ pedẽ ꝯsti-
tuimꝰ qui ex breuibꝰ ꝯstat. Ma. Nihil igi-
tur te impedit/ q̃n oẽs istos ꝓsequaris pe-
des audiẽte ac iudicãte me/non interrogã-
B te. Di. Faciã si potero: Nam ꝑmo de q̃t-
tuoꝛ breuibus ꝑma breuis vna detrahen-
da est/⁊ ꝓ ea longa ponẽda in ꝑmo loco ꝓ-
pter vnitatis dignitatẽ. Hic autẽ pes diui-
ditur bis: aut in longã et tres breues: aut i
longã ⁊ breuẽ ⁊ duas breues.i. aut in duo
⁊ tria/ aut in tria ⁊ duo tempora. Secun-
do aũt loco posita lõga/ facit alium pedẽ:
q̃ vno mõ recte diuiditur i tria.s.duo tpa:
vt prioꝛ ꝑs teneat breuẽ ⁊ longã/posterioꝛ
duas breues. Porro tertio loco ꝯstituta lõ-
ga/facit eum pedẽ/ qui rursus vno mõ rite
diuidit̃: sʒ ita vt ꝑoꝛ pars habeat duo tem
poꝛa in duabus breuibꝰ syllabis: posterioꝛ
tria i longa ⁊ breui: Quartũ pedẽ facit lon
ga ⁊ vltima: qui duobꝰ modis diuidit̃/vt
ille vbi ꝑma est: Nã vł i duas breues ⁊ bre
uẽ ac longam/vł in tres breues ⁊ logã par
tiri eũ liquet/i duo.s.⁊ tria/aut i tria et duo
tempora. Oẽs aũt illi quattuoꝛ pedes/vbi
cũ tribus breuibꝰ varie longa collocat̃: ses-
quatorũ numeroꝝ ratione partes suas ad
se collocatas habẽt. Sequit̃ vt de quattu-
oꝛ breuibus duabꝰ detractꝭ/ ꝓ his duas lõ
gas subĳciamus: videamusq; q̃t formas ac
ɾ pedes/cũ breues ac longe bine sint/possint
ꝯdere. Primo igit̃ video duas breues ⁊ du
as longas esse ponẽdas/qđ a breuibus re-
ctius exordiui. Js autẽ pes habet duplicẽ
diuisionẽ: Aut eñ in duo ⁊ quattuoꝛ/aut i
quattuoꝛ ⁊ duo diuidit̃ tẽpora: vt aut due
breues prioꝛẽ partẽ teneant/⁊ posterioꝛem
due longe: aut due breues posterioꝛẽ: Aut
si ex lõga ⁊ breui fiat ꝑma ꝑs/ ⁊ alia ex bre-
ui ⁊ longa q̃ reliqua ẽ: ⁊ fiat alius pes/cum
due iste breues q̃s i capite posueramꝰ/ ita
vt ordo ipse postulat/i medio fuerint collo
cate: ⁊ ẽ huiꝰ pedis diuisio i tria ⁊ tria tẽpo
ra: Nã prioꝛẽ partẽ occupãt lõga ⁊ breuis/
posterioꝛẽ breuis ⁊ lõga. Cũ autẽ ponũtur
in vltimo: nã hoc sequitur/faciunt pedẽ ge
mine diuisionis: cuius aut prioꝛ ꝑs habe-
at duo tẽpoꝛa in vna lõga/posterioꝛ quat-
tuoꝛ/i longa ⁊ duabus breuibꝰ: aut ꝑoꝛ q̃t
tuoꝛ in duabꝰ longis/posterioꝛ i duabꝰ bre
uibus duo. Hoꝝ autẽ trium pedũ partes/
qđ ad primũ ⁊ tertiũ attinet/ complicatoꝝ
numeroꝝ ratione sibi comparant̃/medius
equales eas habet. Jam deinceps iste due C
breues que coniuncte ponebant̃/ disiũcte
ponẽde sunt: quarũ minima disiunctio ẽ:
a qua etiã incipiendũ vt vnam syllabã lon
gã inter se habeãt/maxima autẽ duas. Sʒ
cũ vna est inter eas/duobꝰ modis fit/⁊ duo
pedes gignunt̃. Prioꝛ autẽ est hoꝝ modo-
rum/vt in capite breuis sit/ deinde longa/
inde breuis ⁊ lõga que reliqua ẽ. Alter mo
dus ẽ/vt i secũdo ⁊ in vltimo sint breues/i Al. ⁊ medio.
ꝑmo ⁊ tertio loco lõge: Jta erit lõga ⁊ bre-
uis/⁊ lõga ⁊ breuis. Maxima vo illa disiũ
ctio est/cũ due longe i medio sunt. Breuiũ
autẽ vna in ꝑncipio/altera i extremo loco:
Et diuidunt̃ hi tres pedes i quibꝰ breues
disiũcte ponunt̃ i tria ⁊ tria tẽpoꝛa.i. primꝰ
hoꝝ i breuẽ ⁊ longã/ ⁊ breuẽ ac longã. Se-
cundus in longã ac breuẽ/et longã ac bre-
uẽ. Tertius in breuẽ ac longã/ ⁊ longam ac
breuẽ. Jta fiũt sex pedes duabus breuibꝰ
⁊ duabus longꝭ syllabis varie inter se q̃ad
p̃fit locatis. Restat vt de q̃ttuoꝛ breuibus
detrahant̃ tres: ⁊ ꝓ his tres longe ꝯstituan
tur/⁊ vna breuis: ⁊ quia vna breuis i capi
te/quã tres longe consequent̃/facit aliũ pe
dem: secundo loco posita secundũ: tertiũ
tertio: quartũ quarto. Quoꝝ q̃ttuoꝛ duo
ꝑmi in tria ⁊ quattuoꝛ tempoꝛa diuidunt̃:
duo autẽ posterioꝛes in quattuoꝛ ⁊ tria: et
omnes sesquatoꝝ ratione numeroꝛũ ꝑtes
sibi collatas habẽt: Nã prioꝛ ꝑs ꝑmi ẽ bre-
uis et longa/tenẽs tria tempoꝛa: posterioꝛ

duę longę in quattuor temporibus. Secūdi por ps longa et breuis: Ergo tria tēpora: posterior duę longę quattuor tempora. Tertius priorē partē habet in duabus longis/quattuor tēporib⁹: Posteriorē eñ partem breuis ⁊ longa obtinet/id est tria tpa. Quarti por ps duę longę/q̄ttuor tpib⁹: ac posterior lōga et breuis/tribusq̧ tpib⁹. Reliquus pes est q̄ternarū syllabarū/vbi oēs auferunť breues/ vt q̄ttuor longis pes cōstet. Hic ī duas ⁊ duas lōgas fm ęq̄les numeros/id ē in q̄ttuor ⁊ q̄ttuor videlicet diuidiť tpa. Habes qđ p meipsū explicari voluisti: Perge iā rogando ꝓsequi cetera.

Quomodo sicut ex syllabis pedes/ita ⁊ ex pedibus nō quidē infinitis / ꝟsus ratiōe/ nō auctoritate conficitur: Ca. VII.

Ma.

A Aciā: Sȝ satis ne ꝯsiderasti ꝓgressionē istā vsq̧ ad quaternariū numer͛/ quę in ipsis numeris demonstrata est/quantū in his etiā pedib⁹ valeť? Di. Ita sane in his vt ī illis hanc ꝓgrediendi rationē ꝓbo. Ma. Quid illud: nōne vt cōtextis syllabis pedes facti sūt/ita etiā ꝯtextis pedibus aliqd fieri posse existimādum est/qđ iam neq̧ syllabę neq̧ pedis nomine censeať? Di. Omino existimo. Ma. Quid tandē putas esse? Di. Uersum arbitror. Ma. Quid si ꝑpetuo ꝯtexere quispiam pedes aliquos velit/ita vt eis modum ac finē nō imponat: nisi aut defectus vocī/ aut aliquis alius casus interpellās/ aut tēporis ratio/ aut aliud aliqd transcēdi/ etiā ne versus a te nominabiť: habēs vł viginti/vel triginta/vel centū etiā/siue amplius pedes: vt voluerit ac potuerit ille qui eos quālibet longa ꝑpetuitate ꝯtexit? Di. Nō ita ē: Neq̧ eñ/aut vbi pedes quoslibet q̄buslibet ꝑmixtos animaduertero / aut per infinitā lōgitudinē multos cōnexos/ ꝟsuȝ appellabo: sed ⁊ genus ⁊ numerū pedū/id ē qui ⁊ quot pedes versū ꝯficiant aliq̄ disciplina ꝯsequi/ et ex ea iudicare potero/vtrū versus aures meas pepulerit: At hęc quęcunq̧ cū disciplina ꝟsibus regulā ⁊ modū non vtiq̧ vt libitū est/ sed aliq̄ ratione ꝯstituit: Non eñ aliter siquidem disciplina ē/

B aut oportebat/aut poterat. Ma. Hanc ǭ rationē inuestigem⁹/et asseqūmur si placet: Nā si auctoritatē solam intueamur/is erit versus/quē versuȝ dici voluit asclepiades nescio q̄/aut archilochus: poetę scilicet vetereo: aut sapphō poeta: ⁊ cęteri/quorum etiā nominib⁹ versuū genera vocanť: q̄ ꝑmi animaduertētes cecinerūt: Nā ⁊ asclepiadic⁹ ꝟsus diciť/⁊ archilochic⁹/et sapphicus/⁊ alia sexcenta auctoꝝ vocabula gręci versib⁹ diuersi generis indiderunt. Ex quo nō absurde cuipiā videri potest / ꝙ si quis vt volet pedes quot volet/⁊ q̄s volet ordinauerit: q̄ nemo eū ipsum hunc ordinē ac mensuram pedibus ꝯstituerit/recte ac iure conditor noui generis versuū / ꝓpagator q̧ diciť. Aut si hęc licētia intercludiť homini: cū quęstione quęrendū est quid tandē illi meruerūt/si nullā rationē secuti/ qui ꝯnexionē pedū q̄s illi cōnectere placuit / versū appellari habereq̧ fecerunt: An tibi aliť videť? Di. Ita ꝟo ē vt dicis: et ꝓrsus assentior/ ratiōe poti⁹ ꝙ auctoritate ꝟsū esse generatū/quē peto iam iamq̧ videamus.

De pedū noib⁹ ad veterū voluntates impositis: Ca. VIII.

Ma: A

V Ideamus ergo qui pedes sibimet copulādi sint: deinde quid his copulatis fiat: nō eñ ꝟsus fit solus: postremo de ꝟsus tota ratiōe tractabim⁹. Sed num cēses cōmode ista nos posse ꝓsequi/nisi pedū noia teneam⁹? Quǭ hoc ordine a nobis digesti sint/vt possint ipsi⁹ sui ordinis noibus nūcupari. Dici eñ pōt/primus/secūd⁹/terti⁹/atq̧ hoc mō cęteri. Sed q̄ nō sunt cōtemnenda vetusta vocabula/ nec facile a ꝯsuetudine recedendū/ nisi ǭ rationi aduersať: vtendū ē his noibus pedū/ ǭ gręci instituerūt: ⁊ nostri iā vtunť ꝓ latinis: Quę plane ita vsurpem⁹/ vt nō q̄ram⁹ origines noim. Multum eñ habet ista res loquacitatis/ vtilitatis parū. Neq̧ eñ eo min⁹ vtiliter in loquendo appellas panē lignū/lapidē/ꝙ nescis cur hęc ita sint appellata. Di. Ita ꝓrsus vt dicis/sentio.

1 Prim⁹ pes vocať pyrrhichi⁹/ ex duabus breuib⁹/tempoꝝ duū: vt fuga.

2 Iambus ex breui et longa: vt parēs/ temporum trium.

3 Trocheus vel chorius/ex longa ⁊ breui: vt meta/temporum trium.

4 Spondeus ex duab⁹ longis: vt ęstas/ temporum quattuor.

5 Tribrachus ex tribus breuib⁹: vt matula/temporum trium.

6 Dactylus ex longa et duab⁹ breuib⁹/ vt menalus/temporum quattuor.

7 Amphibrachus ex breui et longa et

breui: vt carina/tempoꝝ quattuor.
8 Bacchius ex breui ꝛ duabus longis: vt achates/temporū quinqꝫ.
9 Anapestus ex duabus breuibus ꝛ lōga: vt erato/temporum quattuor.
10 Cretic⁹ vel amphimacr⁹ ex lōga ꝛ breui et longa: vt insulę/tēpoꝝ quinqꝫ.
11 Palimbacchi⁹ ex duab⁹ longis ꝛ breui: vt natura/temporum quinqꝫ.
12 Molosus ex tribus lōgis: vt ęneas/temporum sex.
13 Procelcumaticus ex q̄ttuor breuib⁹: vt auicula/temporum quattuor.
14 Peon prim⁹ ex p̄ma longa ꝛ trib⁹ breuibus/vt legitim⁹/ tempoꝝ quinqꝫ.
15 Peon secūdus ex secunda longa ꝛ trib⁹ breuib⁹/vt colonia/tēpoꝝ q̄nqꝫ.
16 Peon terti⁹ ex tertia longa ꝛ trib⁹ breuib⁹: vt menedemus/tēpoꝝ quinqꝫ.
17 Peon quart⁹ ex q̄rta lōga ꝛ trib⁹ breuibus: vt celeritas/tempoꝝ q̄nqꝫ.
18 Ionic⁹ a minore ex duab⁹ breuibus ꝛ duab⁹ lōgi: vt diomedes/tēpoꝝ sex.
19 Choriāb⁹ ex longa ꝛ duab⁹ breuib⁹ et longa: vt armipotēs/tempoꝝ sex.
20 Ionic⁹ a maiore ex duab⁹ lōgis ꝛ duab⁹ breuib⁹: vt iunonius/tēpoꝝ sex.
21 Diambus ex breui ꝛ longa ꝛ breui et longa: vt ꝑpinquitas/ tempoꝝ sex.
22 Dichori⁹ vł ditroche⁹ ex lōga et breui ꝛ lōga ꝛ breui: vt cātilena/tēpoꝝ sex.
23 Antipastus ex breui et duabus lōgis ꝛ breui: vt salomius/tempoꝝ sex.
24 Epitrit⁹ primus/ex p̄ma breui ꝛ trib⁹ lōgis: vt sacerdotes/tēpoꝝ septem.
25 Epitrit⁹ secūdus/ex secūda breui ꝛ tribus lōgis/vt ꝯditores/tēpoꝝ septē.
26 Epitrit⁹ terti⁹/ex tertia breui ꝛ trib⁹ lōgis: vt demosthenes/tēpoꝝ septē.
27 Epitritus quart⁹/ex q̄rta breui ꝛ trib⁹ longis: vt fescenninus/ tēpoꝝ septē.
28 Dispondeus ex q̄ttuor lōgis: vt oratores/tempoꝝ octo.

De pedū copulatiōib⁹ ī cōmuni: (Ca.ix.

Habeo ista. Nūc dis Di.
b sere q̄ sibi pedes copulent. Ma. Iudicabis hoc facile/si ęqualitatē ac silitudinē/ inęqualitati ꝛ dissilitudini ꝑstantiorez esse iudicas. Di. Neminē eē arbitror q̄ non ista iudicet. Ma. Hāc ꝗ ꝑus maxime in contexēdo pedib⁹ seq̄ oportet: nec ab ea omino deuiandū/nisi cū aliqua causa iustissima ē. Di. Assētior. Ma. Nō igit dubitabis pyrrhichios sibimet pedes ꝯtexere/nec iambos nec trocheos/q̄s etiā tchorij nomināt/nec spōdeos/atqꝫ cęteros sui generī ꝑfecto sibimet sine vlla dubitatione copulabis. Est eñ summa ęqualitas cū eiusdē generis ꝛ nois pedes sese ꝯsequūtur: An tibi nō videt? Di. Nullo mō mihi aliter videri pōt. Ma. Quid illō? Nonne approbas alios alijs pedes ęq̄litate seruata esse miscēdos? Quid eñ auribus pōt iucundi⁹ esse/q̄ cū varietate mulcent/nec ęq̄litate fraudantur? Di. Satis ꝓbo. Ma. Num censes alios ęquales habendos pedes/nisi qui eiusdem mēsurę sint? Di. Ita existimo. Ma. Quid eiusdē mēsurę putādi ne sunt/nisi q̄ tēporis tantūdē occupāt? Di. Verū ē. Ma. Quos ergo inuenis pedes totidē temporū/sine auriū offensione contexis? Di. Video esse ꝯsequēs. Al. tchozābi

Quare nōnull' pedib⁹ nō misceatur amphibrach⁹: Ca.x.

Ma. Recte q̄dē: sꝫ adhuc nō nihil q̄stionis A
r res habet: Nā cū āphibrach⁹ pes q̄ttuor sit tēpoꝝ/negant eū q̄dā posse miscere vel dactylis/vel anapestis/vel spōdeis/vel ꝓceleumaticis: nā hi sunt omnes quaternoꝝ tempoꝝ pedes: Et nō solū istī eū negant posse misceri/sed nec ex ipso solo repetito ꝛ sibimet ꝯnexo/recte ꝛ quasi legitime ꝓcedere numeꝝ putāt. Quorū opinionē considerare nos oportet/ne quid habeant rationis/ quod sequi et approbare conueniat. Di. Habeo ꝑrius audire quid afferant. Non eñ paruꝫ me mouet/cū duo de triginta pedes sint/quos ratio ꝓsecuta est/hunc solū excludi a ꝯtinuatione numeroꝝ: cū tantū spacij teneat in tēpore quantū dactylus/ꝛ alij quos pares enumerasti/quos cōnectere nemo ꝓhibet. Ma. Atq̄ opus est vt hoc discere valeas et considerare cęteros pedes/ quemadmodum sibimet eorū partes conferant. Ita eñ videbis huic vni quiddā accidere nouū ac singulare/vt nō frustra minime adhibend⁹ ad numeros iudicat⁹ sit. Sed hoc nobis cōsiderantibus/opus ē hęc duo noīa mandare memorię/leuationez et positionem. In plaudendo eñ q: leuatur ꝛ ponit manus: partē pedis sibi leuatio vēdicat/ partē positio. Partes aūt pedū dico illas de q̄bus superius cū eos ordine ꝓsequeremur satis dictū est: Quocirca si hoc ꝓbas/incipe recensere breuiter mensuras partiū in omni Leuatio ꝛ positio

bus pedib⁹/vt quid huic de quo agit͛ pro/
B prium acciderit/noueris. Di. Uideo pri/
mū pyrrhichiū tantū habere in leuatione
quantū in positione. Spondeus ꝗꝗ dacty/
lus/anapest⁹/proceleumatic⁹/choriamb⁹/ di
ambus/ dichori⁹/ antipast⁹/ dispōde⁹ eadē
ratione diuidūtur: Nā tantundē temporis
in his ponit plausus/ quātū leuat. Uideo
secundū iambū simpli ꝛ dupli habere rati/
onem: quā rationē cerno ꝛ ī chorio ꝛ in tri/
bracho et in molosso/et ī vtroqꝫ ionico: Iā
huius amphibrachi leuatio et positio: nā
ipsa mihi ex ordine occurrit/ cui pares cęte
ros quęrā: simpli ꝛ tripli ratione ꝯstat: Sꝫ
nō inuenio prius aliū deinceps/ cuius sibi
partes tanto interuallo conferātur. Nam
cum eos considero in quibus vna breuis
est ꝛ due lōgę.i. bacchium/ creticū/ ꝛ palim
bachiū/sesquaterni numeri ratione leuati/
onē ac positionē in his fieri video. Eadē rō
ē ꝛ in his q̄ttuor in quib⁹ vna lōga ē ꝛ tres
breues/qui quattuor peones ex ordine nu
merantur. Reliqui sunt quattuor epitriti
similiter ex ordine nūcupati: quoꝝ leuationē
ac positionē sesquitertius numer⁹ cōtinet.
Ma. Num igitur parꝝ tibi iusta causa vi/
detur esse/cur iste pes ad seriē numerosam
vocū non admittatur/ q͛ solius partes taꝫ
longe a se differant/ vt vna simpla sit/ alia
tripla? Uicinitas eñ quędā partiū tanto ē
approbatione dignior/quanto ē ꝓxima ęq̄/
litati. Itaqꝫ in ista regula numeroꝝ/ cū ab
vno vsqꝫ ad q̄ttuor ꝓgredimur: nihil vni/
cuiqꝫ est seipso ꝓpinquius. Quare illud in
ꝑmis approbandū est/cū in pedibus tātun/
dē habeāt partes adinuicē: deīde copula/
tio simpli ꝛ dupli eminet ī vno ꝛ duobus.
Sesquialtera ꝟo copulatio ī duob⁹ ꝛ trib⁹
apparet/etiā sesquitertia/ trib⁹ ꝛ quattuor.
Simpliū ꝟo ꝛ triplū ꝗꝗ complicatoꝝ nu/
meroꝝ lege teneat͛/ nō tamē in ordine illo
sibimet cohęret: Non eñ post vnū tria nu/
meram⁹/sꝫ ab vno ad ternariū nūerū bina/
rio interposito ꝑuenit͛. Hęc rō ē q̄ excluden/
dus iudicat͛ amphibrach⁹ pes ab ea copu/
latione de qua q̄rimus quę si abs te ꝓbat͛/
cętera videam⁹. Di. Probatur sane: Nā
manifestissima atqꝫ certissima ratio est.

De pedū mixtione ratiōabili: q̄ licet tpe ęq̄les/nō eadē tñ ꝑcussio/ ne concordāt. Ca. XI. Ma.

A

C Cum ergo placeat quoquo mō se ī syllabis habeant: tamē si eiusdem

spacij sint in tempore: recte sibi et sine de/
trimento ęqualitatis pedes posse misceri/
excepto dumtaxat amphibracho/ quęri nō
immerito potest: vtrum recte misceantur:
qui ꝗꝗ sint ęquales tempore/ non eadem
tamen ꝑcussione concordāt/ q̄ leuatione ac
positione partes pedis sibimet cōfert. Nā
dactylus ꝛ anapestus ꝛ spondeus/ nō solū
ęqualiū temporꝝ sunt/ sed etiam ꝑcutiūtur
ęqualiter. In omnibus eñ tantū leuatio/
quantū positio sibi vendicat: Itaqꝫ hi sibi
miscent͛ iustius ꝗ quilibet ionicus cęteris
sex temporꝝ pedibus: Uterqꝫ quippe ionic⁹
ad simplū ꝛ duplum ꝑcutitur/duo scꝫ tem/
pora quattuor temporibus conferēs. His
molosus etiā in hac re congruit: Cęteri ꝟo
pedes ad tantundē: nam in his leuationi
ac positioni terna tempora tribuunt͛. Er/
go tametsi omnes legitime feriant͛: nam
et illi tres simpli ꝛ dupli ratione: et alij q̄t/
tuor ęquis partibus feriunt͛: tamē q͛ plau
sum inęqualē facit ista ꝑmixtio: haud scio
an iure repudietur: nisi q̄d habes ad hęc.
Di. Procliuior sum in istam sētentiā: Nā B
inęqualis plausus quomō sensum non of/
fendat ignoro: Si autē offendit: non vtiqꝫ
id potest sine vitio huius ꝑmixtionis acci/
dere. Ma. Atq̄ scias veteres miscēdos iu
dicasse istos pedes: ꝛ hoꝝ mixtione versus
compositos ꝯdidisse. Sed ne te auctorita/
te ꝑmere videar: accipe aliquid hoꝝ versu/
um: et vide vtrum offendat auditū. Si eñ
non mō nō offenderit/sed etiam delectaue
rit/nulla erit ratio huius mixtionis impro
bādę. Uersus autē hi sunt quos aduertas
volo: At cōsona q̄ sūt/nisi vocalib⁹ aptes:
Pars dimidiū voci op⁹ ꝓferet ea se: Pars
muta soni cōprimit ora mouentū: Ill' son⁹
obscurior ipeditiorqꝫ. Utcūqꝫ tñ ꝓmit͛ ore
semicluso: Satı̄ eē arbitror ad iudicādū id
qd̄ volo: Quare dic quęso vtrū nihil tuas
aures numer⁹ iste ꝑmulserit? Di. Immo
nihil mihi videtur currere ac sonare festiui
us. Ma. Cōsidera igitur pedes/ inuenies
ꝓfecto cū sint q̄nqꝫ versus: duos ꝑmos so/
lis ionicis currere: tres posteriores habere
admixtū dichoriū/cū omes omino sensum
nostrū cōmuni ęq̄litate delectēt. Di. Iam
hoc animaduerti/ ꝛ facilius te ꝓnunciante.
Ma. Quid q̄ dubitamus ꝯsentire veteri/
bus nō eoꝝ auctoritate/sed ipsa iā ratione
victi: q̄ censent eos pedes q̄ eiusdē tpis sūt
rōnabilit͛ posse misceri/ si habeāt legitimā/

Leuatio et positio tantundē sibi vendicāt.

q̄uis diuersam ꝑcussionē. Di. Cedo iā p̄/
sus: nā me ille son⁹ q̄cq̄ ꝯtradicere nō sinit.

De mixtionib⁹ pedū sex tēpoꝝ: Ca. XII.

A Attende itē istos (Ma.
versus: Volo tandē tibi parcas / la/
bor ē in chartis: Et apertū ire per
auras animū ꝑmittas. Placet hoc: nā sa/
piēter remittere interdū: Aciē rebus agen/
dis decēter intentā. Di. Etiā hoc satis est.
Ma. Presertim cū isti v̄sus sint incondi/
ti necessitate / quos ad tēpus fabricau⁹ suꝫ:
Verūtamē ⁊ in his quattuor requiro iudi/
ciū sensus tui. Di. Quid aliud et hic possū
dicere / q̄ pulchre illos ꝯgruentęq̄ sonuisse.
Ma. Sētis ne etiā duos supiores altero
ionico constare q̄ dicit̄ a minore: duos aūt
posteriores dijambū habere ꝑmixtū? Di.
Et hoc te ꝓnūciādo insinuāte ꝑsensi. Ma.
Quid illō: nōne te mouet q̄ i illis terētia/
nis versibus ionico eo q̄ a maiore dicit̄ di/
chorius / in his autē nostris alteri ionico q̄
a minore nominat̄ / dijamb⁹ mixtus ē? An
nihil interesse arbitraris? Di. Immo inter/
est / ⁊ videor mihi rationē ipsam videre. Nā
q̄m ionicus a maiore a duabus incipit lon
gis / eū sibi potius copulandū poscit / vbi lō
ga p̄ma ē: id ē dichori⁹. Dijamb⁹ v̄o q̄ in/
B cipit a breui / congruētius alteri miscet̄ ioni
co a duabus breuibus incipiēti. Ma. Bñ
intelligis: q̄re hoc quoq̄ tenendū est: istā
etiā congruētiā / excepta qualitate tempo/
rum / in pedibus miscēdis aliquantū vale/
re oportere: non eñ plurimū / sed tamē non
nihil valet: Nam ꝓ omni pede sex tempo/
rum / omnē pedem sex temporꝫ poni posse.
Ita sensu interrogato iudice scꝫ / p̄mū mo/
losi exemplū sit nobis / v̄tutes: ionici a mi/
nore / moderatas: choriambi / ꝑcipies: ioni/
ci a maiore / cōcedere: dijambi / benignitas:
dichorij / ciuitasq̄: antipasti / volent iustā.
Di. Habeo ista. Ma. Cōtexe igit̄ ista oīa
atq̄ ꝓnūcia: vel me poti⁹ ꝓnūciāte accipe /
q̄ ad iudicādū liberior sensus vacet: Nā vt
cōtinuati numeri equalitatē / sine vlla offen/
sione auriū tibi insinuē / h̄ totū cōtextū ter
pronūciabo: qđ satis eē nō dubitauerim:
Virtutes moderatas ꝑcipies / cōcedere be/
nignitas ciuitasq̄ volent iustā. Virtutes
moderatas ꝑcipies concedere benignitas
ciuitasq̄ volēt iustā. Virtutes moderatas
ꝑcipies cōcedere benignitas ciuitasq̄ vo/
lent iustam. Num si forte aliquid in hoc pe
dum cursu aures tuas equalitate ac suauita/
te fraudauit. Di. Nullo mō. Ma. Dele/
ctauit ne aliq̄d: q̄q̄ ⁊ hoc quidē ꝯsequēs ē
in hoc genere / vt delectet oīe qđ nō offen
dit. Di. Non possū aliter me dicere affectū
q̄ videt̄ tibi. Ma. Probas ꝗ oēs istos pe
des senū temporum recte sibi posse copu/
lari atq̄ misceri? Di. Probo.

De pedū ordinis ꝑmutatione / et amphibrachi mixtione: Ca. XIII.

Nihil ne formidas ne q̄s (Ma. A
arbitret̄ tāta equalitate istos pedes
hoc ordine collocatos sonare potu
isse: si aūt ordinē ꝑmutes nō idē posse? Nā
nihil quidē affert / ſ expiri non est difficile.
† Istos ergo facito cū vacabit: nō aliter in/ Al. † Iste
uenies q̄ sensum tuū multiformi varietate
et vna equalitate mulceri. Di. Faciā: q̄q̄
hoc exemplo nemo est qui nō ꝓuideat ne/
cessario id euētuꝝ. Ma. Recte existimas:
Sꝫ qđ ad ꝓpositū ꝑtinet / admoto plausu
istā ꝑcurraꝫ: vt de h̄ q̄q̄ dijudicare possis /
vtrum aliq̄d / an nihil claudicet. Atq̄ vt si/
mul aliq̄d expiaris de cōmutatione illi⁹ or/
dinis: quā nihil claudicatiōis illaturā esse
ꝓdiximus / iā nūc ipsū ordinē nota: et vt li/
bitum est / eosdem pedes collocatos / aliter
a me collocati sūt / ꝑsonādos mihi plaudē/
dosq̄ ꝑmitte. Di. Primū volo esse ionicū
a minore: secundū ionicū a maiore: tertiuꝫ
choriambū: q̄rtū dijambū: q̄ntū antipas/
tum: sextum dichoriū: septimū molosum.
Ma. Intende ergo ⁊ aurē i sonū / ⁊ i plau/
sum oculos: Non eñ audiri / ſ videri op⁹ ē
plaudētē manu / ⁊ animaduerte acriter q̄n/
ta tēporis mora i eleuatione / quanta i de/
positione sit. Di. Totus istic sū quantū va
leo. Ma. Accipe igit̄ collationē illā cum
plausu tuā: Moderatas cōcedere ꝑcipies
benignitas volet iustā ciuitasq̄ virtutes.
Di. Sētio quidē nequaq̄ plausū istū clau
dicare / et tantū leuare quātū ponere: ſ ve/
hemēter admiror quō eo ꝑcuti potuerint il
li pedes / quoꝝ diuisio simpli ⁊ dupli ratio/
ne ꝯstat / sicuti sūt ambo ionici ⁊ molosus.
Ma. Quid hic fieri tu arbitraris / cū i his
tria leuent̄ tēpora / totidēq̄ ponātur? Di.
Nihil aliud hic prorsus video q̄ eam lon/
gam syllabā / q̄ in ionico a maiore / ⁊ in mo/
loso secunda: i ionico autē a minore / tertia
ē plausu ipso diuidi: vt quoniā duo habet
tēpora / vnū supiori parti / alteꝝ posteriori
tribuat: atq̄ ita terna tpa leuatio positio
q̄ sortiant̄. Ma. Nihil hic oīno aliud dici B

aut intelligi potest. Sed cur nõ etiã ille amphibrach⁹/quẽ ab ista numerositate penitus ejiciebam⁹/hac ɔditione misceat̃ spondeo/dactylo ⁊ anapesto/vel p se ipse numerosus aliquid in musica cõtinuat⁹ efficiat. Ma. Potest etiã simili ratiõe media quoq; pedis eius syllaba/ quẽ lõga est/plausu diuidi: vt cũ singula tẽpora singulis laterib⁹ dederit: nõ iã vnũ ⁊ tria/sed bina tẽpora leuatio positioq; sibi vẽdicẽt: Nisi habes aliquid q̃ resistas. Di. Nihil sane habeo qd dicã/nisi hũc etiam esse admittendum. Ma. Aliquid ergo plaudam⁹ quaternorum numeroꝝ temporũq; pedib⁹ ordinatũ atq; contextũ/ quibus iste cõmixt⁹ sit: ⁊ eodem mõ sensu exploremus/vtrũ nihil imparile offendat. Et ideo attẽde i hũc numerũ/ ppter iudicãdi facilitatẽ cũ plausu tertio repetitũ: Sumas optima/ facias honesta: Sumas optima/facias honesta: Sumas optima/facias honesta. Di. Jãiã obsecro pce aurib⁹ meis: Nã etiã plausu nõ admoto/ ipse p se horũ pedũ cursus in illo amphibracho vehementissime claudicat. Ma. Quid igit̃ putandũ est esse causẽ/vt in hoc fieri nõ possit qd in moloso ⁊ i ionicis potuit? An quoniã in illis ẽqualia sunt medio latera? In nũero enĩ pari si sit mediũ suis ẽquale lateribus/prim⁹ senari⁹ occurrit. Ergo illi senorũ temporꝝ pedes/ qñ duo tempora i medio possident/⁊ bina lateribus: libenter quodãmodo illud mediũ cecidit i latera/quib⁹ amicissima ẽqualitate ɔiungit̃: Non autẽ idẽ fiet in amphibracho/vbi sunt imparia medio latera: siquidẽ in illis singula: i illo duo tẽpora sũt. Huc accedit q̃ i ionico et moloso medio i latera soluto/terna fiũt tẽpora: i quib⁹ rursũ medio paria latera iueniunt̃/ qd itẽ deest amphibracho. Di. Ita res ẽ vt dicis: nec immerito amphibrachus in illa serie offendit auditum/hic ṽo etiam delectat.

Qui pedes quib⁹ misceant̃/breuiter explicatur: Ca. xiiii.

A Ma. De nunc tu per te ab ipso exordire
a pyrrhichio: ⁊ fm supradictas rationes q̃s pedes quib⁹ misceri oporteat/q̃ntũ potes breuiter explica. Di. Null⁹ pyrrhichio: nõ enĩ ali⁹ inuenit̃ totidẽ tẽporũ. Jambo posset chorius: s; ppter inẽq̃lẽ plausũ vitãdũ ẽ: alter a simplo/a duplo alter incipit. Ergo tribrach⁹ vtrisq; accõmodari põt. Spõdeũ ⁊ dactylũ et anapestũ/ ⁊ pceleumaticũ amicos inter se ⁊ copulabiles video: Non enĩ tm̃ tẽporibus/sed plausu etiã sibi congruũt. Enimuero exclusus amphibrach⁹/nulla potuit ratione reduci: cui parilitas tẽpoꝝ auxiliari q̃d diuisiõe plausuq; discordante/non potuit. Bacchio creticũ/⁊ peonẽ primũ/secundũ ⁊ quartũ: Palimbacchio aũt eundẽ creticũ/⁊ peones primũ ⁊ tertiũ ⁊ quartũ in temporibus ⁊ plausu ɔcordare manifestũ ẽ. Ergo cretico ⁊ peonibus pmo ⁊ quarto: quoniã a duobus ⁊ a tribus temporibus eoꝝ incipere diuisio potest: Et ceteri oẽs quinũ temporꝝ pedes
B pñt sine vlla claudicatione copulari. Jã illoꝝ qui sex temporibus cõstant/omniũ inter se miram quandã esse ɔcordiã satis disputatũ est. Quandoquidem illi quoq; ab alijs in plaudẽdo nõ dissonãt: quos aliter diuidi exegit ɔditio syllabaꝝ: tãtã vim habet cum medio lateꝝ ẽq̃lita. Porro septenum tẽpoꝝ pedes cũ sint quattuor/ q̃ epitriti nominant̃/ primũ et secundũ inuenio sibi posse copulari: Amboꝝ enĩ diuisio incipit a tribus temporibus: iccirco nec spacio tẽporis nec plausu dissident. Rursus libẽter sibi copulãt̃ terti⁹ ⁊ quart⁹: q̃ vterq; in diuidẽdo incipit a quattuor temporib⁹: ⁊ quare ⁊ metiunt̃ et plaudunt̃ ẽqualit̃. Restat octo tempoꝝ pes qui dispondeus vocat̃: cui sicut pyrrhichio par nullus est. Habes a me qd poposcisti/⁊ facere potui: Perge ad reliq̃. Ma. Faciã: sed post tã longũ sermonẽ respiremus aliquãtũ: ⁊ illoꝝ versuũ meminerim⁹/quos mihi extemporales pauloañ ipsa lassitudo suggessit. Volo tãdẽ tibi parcas: labor ẽ in chartis: Et aperte ire p auras animũ pmittas. Placet hoc nam sapiẽter remittere interdũ Aciẽ reb⁹ agẽdis decenter intentam. Di. Placet sane: ac libenter obtempero.

Diui aurelij augustini hipponẽsis epi/ de musica liber secundus explicit.

Capituloꝝ tertij libri de musica scti augustini recollecta anotatio.

1 Quid sit rhythmus atq; metrum.
2 Vtꝝ sicut ois ṽsus metrũ ẽ/ita omne metrũ ṽsus sit: et de reꝝ vocabulis
3 De rhythmis ex pyrrichijs ɔstitutis/an simul et pceleumatici esse possint. (q̃d curandũ.

4 Quibus pedibus rhythmus ꝯtinua/
ri possit/siue pceleumaticus/siue iā/
bicus/vel quiuis alius.
5 Utrum aliqua pedis dimensio/q̄uis
octo tēpora nō excedat/excedat ta/
men numeꝝ quattuor syllabaꝝ: re/
pugnantieq̄ cuiusdā cōpositio.
6 Quid de quinq̄ vel sex syllabaꝝ pe/
dibus sentiendum.
7 De metro/q̄bus ꝛ q̄t ꝯstituat̄ pedib⁹.
8 De silētioꝝ spacijs metri interponen
dis/ꝛ de eorūdē mō ꝛ diuturnitate.
9 Usq̄ ad quot pedes et tempora me/
trum ꝑtendere debeamus.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi de musica liber tertius incipit.

Quid sit rhythmus atq̄ metrū: Capitulum .i.

Ma.

A Erti⁹ hic ser/
mo postulat/vt quoniā de
pedū amicitia quadā con/
cordiaq̄ satis dictū est: vi/
deamus quid ex his conte
xtis continuatisq̄ gignat̄. Quare p̄mū ex
te quero/ vtruꝫ possint copulari sibi pedes
quos copulari oportet/ꝑpetuū quendā nu
meꝝ creare/vbi nullus finis cert⁹ appareat:
velut cū symphoniacis cabella ꝛ cymbala
pedibus feriant̄ certis quidē numeris/ꝛ his
q̄ sibi cū auriū voluptate iūgūt̄/sꝫ tñ teno/
re ꝑpetuo: ita vt si tibias nō audias/nullo
mō ibi notare possis/quousq̄ ꝓcurrat con/
nexio pedum: ꝛ vñ rursus ad caput redeat̄:
Uelut si tu velis centū vel amplius/quo/
usq̄ libitū est pyrrhichios vel alios qui in/
ter se amici sunt pedes/continua ꝯnexione
decurrere. Di. Iā intelligo: ꝛ fieri posse cō/
cedo quandā pedū connexionē: in qua cer/
tum est vsq̄ ad quot pedes ꝓgrediēdū sit/
atq̄ inde redeundū. Ma. Num huius ge
neris esse dubitas/ꝛ hoc ab illo supiore di/
stare ꝯcedis: cū certam faciendoꝝ versuum
disciplinā esse non neges: et qui versus te
semꝑ cū voluptate audisse ꝯfessus sis? Di.
Manifestū est hoc esse: ꝛ ab illo supiore ge
B nere distare. Ma. Ergo q̄m oportet distin
gui etiā vocabulis ea q̄ ab se distincta sūt:
scias illud superi⁹ gen⁹ copulatiōis/rhyth/
mū a grecis: hoc aūt alteꝝ metrū vocari: lati
ne aūt dici p̄st/illud numer⁹/hoc mēsio vl
mensura. Sed q̄m hec apud nos noīa late
patent: ꝛ cauendū est ne ambigue loq̄mur/
cōmodius vtimur grecis. Uides tñ vt opi
nor/ q̄̄ recte vtrūq̄ nomen his reb⁹ sit im/
positū: Nam q̄m illud pedib⁹ certis pro/
uoluitur/ peccaturq̄ in eo/si pedes dissoni
misceant̄/recte appellatus ē rhythmus/id ē
numerus. Sed q2 ista ꝓuolutio non habet
modū: et nec statutū est i quoto pede finis
aliquis emineat/ꝓpter nullā mensurā ꝯti/
nuatiōis nō debuit metrū vocari. Hoc au/
tē vtrūq̄ habet: nam ꝛ certis pedibus cur/
rit̄/ꝛ certo terminat̄ mō. Itaq̄ non solum
metrū ꝓpter insignē finē/sed etiā rhythm⁹
est/ꝓpter pedum rationabilē connexionē:
Quocirca omne metrū rhythmus/ nō om
nis rhythm⁹ etiā metrū ē. Rhythmi eñ no
men in musica vsq̄adeo late patet/ vt hec
tota pars eius que ad diu ꝛ nō diu ꝑtinet/
rhythmus nominata sit. Sed de noīe cum
res appareat/nō esse satagendū ꝛ doctis et
sapientib⁹ placuit. An aliq̄d cōtradicendū
aut dubitandū putas de his que a me di/
cta sunt? Di. Immo ꝓrsus assentio.

Utꝝ sicut oīs ꝟsus metꝝ est/ ita omne metꝝ ꝟsus sit: ꝛ de reꝝ vocabul' q̄d curandū: Ca .ii.

Ma.

A Unc ergo mecū illud ꝯsidera/vtrū
sicut oīs versus metrū ē/ita oē
metrū etiā ꝟsus sit. Di. Conside/
ro quidē/sed quid respondeā non inuenio.
Ma. Uñ id tibi censes accidisse? An q2 de
vocabulis questio ē? Non eñ vt de rebus
ad disciplinā ꝑtinentibus/ ita de nomini/
bus possum⁹ respōdere interrogati: Pro/
pterea/quia res omniū mentib⁹ cōmuniter
sunt insite: noīa ꝟo vt cuiq̄ placet impo/
sita: quoꝝ vis auctoritate atq̄ ꝯsuetudine
maxime nitit̄: vñ etiā esse linguaꝝ diuersi/
tas potest: reꝝ autē in ipsa veritate cōsti/
tutaꝝ ꝑfecto nō potest. A me igitur accipe
qđ ipse ꝑ te nullo pacto respōdere posses:
Nā nō versum solum metrū veteres voca/
uere. Itaq̄ qđ ad te attinet/ vide atq̄ re/
sponde: non eñ iam de noībus agit̄: vtrū
inter hec duo aliq̄d distet: q2 quidā nume/
rus pedū ita certo fine claudat̄/vt nihil ad
rem ꝑtineat vbi fiat quidā articulus ante/
q̄̄ veniatur ad finē: alius autē non solum
certo quodā fine claudat̄/sꝫ etiā certo quo/
dam loco q̄daꝫ ei⁹ partitio emineat/ vt q̄si
mēbris ꝯficiatur duobus. Di. Non intel/

ligo. Ma. Attende ergo in hec exempla:
B Cuncte igitur camene
Fonticule puelle/
Que canitis sub antris
Mellifluos sonores:
Que lauistis capillum
Purpureum hippocrine
Fonte/ vbi fusus olim
Spumea lauit almus
Ora iubis aquosis
Pegasus innitentem/
Peruolaturus ethre.
Attende ꝗ̄ͥ hec exempla: cernis ꝑfecto qn
ꝙ̄ superiores ꝟ̄siculos eodē loco partē orati-
onis habere terminatā .i. ī choriābo pede
cui subiungit bacchius/ vt versiculū com-
pleat: Nāꝙ hi vndeci/ choriābo ꝛ bacchio
pedibus ꝯstant. Ceteros ꝟo excepto vno/
scȝ: Ora iubis aquosis: non eodē loco ha-
bere terminatā partē orationis. Di. Cerno
istuc quidē/ ꝫ quo pertineat nō video. Ma.
Eo scȝ vt itelligas hoc metrū nō q̄si legiti-
mū locum habere/ vbi ante finē versus fir-
mat pars orationis: nā si ita esset/ omnes
eodē loco hunc haberent articulū: aut cer-
te rarissime ī his inuenir etur qui nō habe-
ret: nūc ꝟo cū sint vndecim/ sex ita sūt/ qn-
ꝙ̄ non ita. Di. Et hoc accepi: ꝛ adhuc quo
ratio tēdat expecto. Ma. Attēde ꝗ̄ etiā in
Eneid .i. ista peruulgatissima: Arma virumꝙ cano
troie/ q̄ primus ab oris. Et ne longū facia-
mus: qꝛ carmē notissimū ē: ab h̄ ꝟsu vsꝙ
ad quē volueris explora singulos: iuenies
finitā partē oratiōis ī quinto semipede .i. ī
duob⁹ pedib⁹ ꝛ semisse: Nā hi ꝟsus ꝯstant
pedibus quaternorū tempoꝝ: qꝛ iste finis
de quo agitur partis oratiōis/ q̄si legitim⁹
in decimo tempore est. Di. Manifestū est.
C Ma. Jam ergo intelligꝫ inter illa duo ge
nera que ante ista exempla ꝓposuerā non
nihil distare: ꝙ aliud scilicet metrū anteꝙ̄
claudatur/ non habet certū ꝛ statutum ali-
quem articulū/ sicut in illis vndecim versi-
culis explorauim⁹: Aliud ꝟo habet sicut in
heroico metro qntus semipes satꝫ indicat.
Di. Jā liquet qđ dicis. Ma. Atꝗ̄ scias
oportet a veterib⁹ doctis/ in quib⁹ magna
est auctoritas/ illud superi⁹ gen⁹ nō esse ꝟ-
Versus qd sit sū appellatū: sed hūc definitū ꝛ vocatū esse
versum/ qui duobus quasi mēbris consta-
ret/ certa mēsura et ratione coniūctis. Sed
tu non multū labores de nomine: qđ nisi a
me vel a quolibet alio tibi indicaret/ nullo
mō de hoc interrogatus respōdere posses.
Sed qđ ratio docet/ ī id ꝑcipue ꝛ maxime
animū attēde: velut hoc ipsum qđ nūc agi-
mus: Ratio eñ docet inter hec duo gene-
ra distare aliqđ/ quibuslibet vocabulis nū-
cupent. Itaꝙ hoc bñ interrogatus possis
dicere ipsa veritate cōfisus: illud autē nisi
auctoritatē secut⁹ nō posses. Di. Aptissime
iā ista cognoui: ꝛ quāti pēdas hoc de q̄ eti-
am crebro admonet iā existimo. Ma. Hec
ergo tria noīa/ quib⁹ differēdi causa neces-
sario vsi sumus/ memorie mandes velim:
rhythmū/ metꝝ/ versuȝ: que sic distinguū-
tur: vt oīe metrū etiā rhythm⁹ sit/ nō oīs
rhythm⁹ etiā metrū. Itē oīs ꝟsus et me-
trū sit/ nō oē metrū etiā versus. Ergo oīs
versus ē rhythmus ꝛ metrū: Nā hoc vt ar-
bitror esse consequēs vides. Di. Video sa-
ne: nam ꝛ luce clarius est.

De rhythmis ex pyrrhichiis cō-stitutis/ an simul et ꝓceleumatici esse possint: Ca. III.

Ma.
P Rius igit̄ si placet de rhythmo/ ī q̄ A
nullū metrū est/ deinde de metro
vbi ꝟsus non ē/ postremo de ipso
ꝟsu quātū possum⁹ disseram⁹. Di. Placet
ꝟo. Ma. Sume ꝗ̄ tibi ab ipso capite pe-
des pyrrhichios/ ꝛ de his rhythmū cōtexe.
Di. Etiā si id possū facere/ q̄ mod⁹ erit: an
satꝫ ē vt eū tēdas? Ma. Exēpli eñ grā id
faciam⁹ vsꝙ ad decē pedes: nā vsꝙ ad hūc
pedū nūeꝝ nō ꝓgredit̄ versus: qđ suo loco
diligenter tractabit̄. Di. Bñ quidē. Ma.
Tu nō multos pedes mihi ꝓposuisti copu-
lādos: sed videris mihi non recordari iā te
satis discreuisse/ qđ iter grāmaticū et mu-
sicū intersit. Di. Cū ergo tibi rñdissem syl-
labaꝝ longaꝝ et breuiū cognitionē me nō
habere/ q̄ a grāmaticis tradit̄: nisi forte si
ꝑmittis/ vt non versu/ sȝ aliq̄ plausu rhyth-
mū istū exhibeā: Nā iudiciū auriū ad tem-
poꝝ momenta moderāda me posse habe-
re nō nego: q̄ ꝟo syllaba ꝓducēda vel corri- B
pienda sit/ qđ in auctore sitū est/ oīno ne-
scio. Ma. Fateor nos ita vt dicis grāma-
ticum a musico discreuisse: ꝛ in hoc te gene-
re inscitiā tuam esse cōfessum: Quare a me
accipe hoc exempli gen⁹: Ago celerit̄ agile
qđ ago tibi qđ aīa velit. Di. Habeo istuc.
Ma. Hoc ergo quotiēs libet repetendo
efficies rhythmū hui⁹ lōgitudinē quātū vo-

leo:q̄z bi decē pedes ad exemplū sufficiāt. Sz illō q̄ro/si tibi quispiā dicat nō pyrrhichijs s̄ proceleumaticis pedib⁹ hūc rhythmū ↄstare: quid r̄ndebis? Di. Prorsus ignoro: Nā vbi decē pyrrhichij sunt/q̄nq̧ proceleumaticos metior: ⁊ eo maior dubitatio ē/q̄ de rhythmo cōsulimur/ q̄ scȝ ꝑpetuo fluit. Undecim eñ pyrrhichij vel tredecim/et q̄libet impari numero/ nō possūt habere integrū proceleumaticoꝝ numeꝝ. Si ergo eēt certus finis in hoc de q̄ agit̄ rhythmo: ibi saltē dicere possem⁹ pyrrhichio potius/ q̄z proceleumatico eū currere/vbi om̄es integri proceleumatici non inuenirent̄:nunc vero ⁊ ipsum infiniti a nobis ↄturbat iudiciū: ⁊ si qñ numerari quidē pedes/ s̄ pari numero nob ꝓponunt̄: sicuti sūt decē ad q̄ndecim. Ma. Et d̄ ipō īpari numero pyrrhichioꝝ qd̄ tibi visum ē/liq̄do visum ē. Quid eñ si vndecim ꝓpositis pedib⁹ pyrrhichijs dicat̄ rhythm⁹ q̄nq̧ habere proceleumaticos:⁊ semipedē/nūquid resisti pōt/cū multos inueniam⁹ v̄sus claudi semipede? Di. Jam dixi me nescire quid de hac re dici possit. Ma. Num etiam illud nescis / proceleumatico poŕē esse pyrrhichiū? Siq̄dē duob⁹ pyrrhichijs proceleumaticus cōstit: sicut prius ē vnū q̄z duo/et duo q̄z quattuor: ita proceleumatico ṗor est pyrrhichius. Di. Uerissimū est. Ma. Cū ergo ī hanc ambiguitatē incidim⁹/vt possit ī rhythmo ⁊ pyrrhichius metiri et proceleumaticus: cui ṗncipatū daturi sum⁹: ṗori/ex q̄ iste ↄstat:an posteriori/ex quo ille nō ↄstat? Di. Nemo dubitabit priori esse dandū. Ma. Quid ergo dubitas de hac re ↄsultus respondere/pyrrhichiū potius q̄z proceleumaticū istū rhythmū esse nuncupandū? Di. Jā om̄ino non dubito: Pudet tñ manifestā rationē non me cito animaduertisse.

Quibus pedib⁹ rhythm⁹ ↄtinuari possit/siue proceleumatic⁹/siue iābic⁹/vel quiuis ali⁹: Ca. iiii.

A Ma. Jdes ne illud etiā ista rōe cogi/ vt q̄dā pedes sint q̄ rhythmū cōtinuare nō possint? Nā qd̄ ī proceleumatico inuentū ē/cui tollit pyrrhichi⁹ ṗncipatū/h̄ ⁊ de dijambo ⁊ de dichoreo ⁊ d̄ dispondeo inuētū puto: nisi tibi aliud videt̄. Di. Quid mihi aliud videri pōt/cū ꝓbata illa ratiōe/hoc qd̄ sequit̄ improbare nō possū? Ma. Uide etiā ista/ ⁊ compara ac iudica: Nā videt̄ cū tale incertū euenit/ plausu potius debere discerni quo pede curra̅t: vt si pyrrhichio velis currere/vnū tibi tēpus leuandū/vnum ponendū sicut proceleumatico duo ⁊ duo: ita ⁊ pes apparebit: ⁊ nullus pedū erit a rhythmi ↄtinuatiōe seclusus. Di. Huic magis fauео sententie/ q̄ nullū pedem ab hac ↄtextione esse immunē sinit. Ma. Recte facis: ⁊ quo magis hoc approbes/ↄsidera d̄ tribracho pede qd̄ r̄ndere possum⁹/ si nihilomin⁹ q̄sq̧ ↄtēdat. Di. Nō pyrrhichio aut proceleumatico istū rhythmū/ s̄ tribracho currere video iudiciū ad plausū illū esse reuocandū: vt si vnū tēpus ē ī leuatione/duo ī positione.i.vna ⁊ due syllabe: aut contra due in leuatione/vna ī positione tribrachus rhythm⁹ eē dicat̄. Ma. Recte intelligi: Q̄obrē iā dic mihi vtrū spondeus pes pyrrhichio rhythmo possit adiūgi. Di. Nullo mō: nō eñ cōtinuabit̄ plausus equalis: cū leuatio ⁊ positio in pyrrhichio singula/in spondeo v̄o bina tempora teneant. Ma. Potest ergo proceleumatico adiungi? Di. Potest. Ma. Quid cum ei adiungit̄/interrogati/ vtrū rhythm⁹ proceleumaticus an spondaic⁹ sit/ q̄d r̄ndebimus? Di. Quid censes/nisi spondeo dandū esse ṗncipatū? Cū eñ plausu ista ↄtrouersia nō dijudicet̄ in vtroq̧: nā in vtroq̧ bina leuamus ac ponamus tempora: quid aliud restat nisi vt ille regnet/q̄ in ipso pedū ordine prior est? Ma. Rationē te secutū esse satis approbo: et vides vt arbitror quid seq̄tur. Di. Quid tandē? Ma. Quid putas/ nisi iā proceleumatico q̄z pyrrhichio rhythmo nullū aliū pedē posse misceri: qm̄ q̄sq̧ miscebit̄/totidē temporū: nō eñ aliter pōt misceri: in eū rhythmi nomē transferat̄ necesse est: Oēs eñ ꝑpriores in illo sunt q̄ totidem temporib⁹ ↄstant. B Et qm̄ hiis q̄ priores inuenti fuerint/cogit nos ratio quā vidisti ṗncipatū dare.i.ex eo rhythmū nūcupare: nō erit iā proceleumatic⁹ rhythm⁹ alio quattuor temporū mixto/s̄ spondaic⁹/aut dactylicus/ aut anapestic⁹. Amphibrachū eñ ab istoꝝ copulatiōe numeroꝝ recte remotū eē cōuenit. Di. Fateor ita eē. Ma. C Nūc ḡ ex ordine cōsidera iābicū rhythmū: qm̄ pyrrhichiū ⁊ proceleumaticū q̄ duplicato pyrrhichio gignit̄/satis discussim⁹. Quare dicas velim huic quē cēses admiscēdū pedē/vt iambic⁹ rhythm⁹ suū nomē obtineat:

Al. ꝑ pores

quē nisi tribrachū/ qui ⁊ tēporib⁹ ⁊ plausu
congruit/ et q₂ posterior est/ regno pellere
nō potest: Nā chorius est quidē posterior/
⁊ totidē tempoꝝ/ sed nō eodē mō plaudit.
Ma. Age iā/ vide rhythmū trochaicū: et
ad eadē de hoc quoq₃ responde. Di. Idē
respondeo: nā potest ⁊ huic nō solū spacio
tēporis/ sed plausu etiā ꝯcinere tribrach⁹.
Ma. Cauendū aūt iambū qs nō videat:
q̄ etiā si eq̄liter plauderet/ pncipatū tn̄ mi/
xt⁹ auferret. Quid spōdaico rhythmo quē
tandē copulabim⁹ pedē? Di. Sane in hoc
largissima copia ē: Nā ⁊ dactylū ⁊ anape/
stū ⁊ pceleumaticū nulla imparitate tēpo/
rū/nulla claudicatione plausus/nulla pnci
pat⁹ adēptione īpediente huic video misce
D ri posse: Ma. Video iā te facile posse cete
ra ordine ꝯsequi: quocirca remota interro
gatiōe mea/ vel poti⁹ tanq̄ de omnib⁹ in/
terrogat⁹ respōde breuiter/ dilucideq₃ q̄n/
tum potes/ quō singuli qui restant pedes/
alijs legitime īmixti obtineāt suū nomē in
rhythmo? Di. Faciā: Neq₃ eñ vlli⁹ nego/
cij ē tāta rōnū luce p̄missa. Nam tribracho
nullus miscebit: oēs eñ porē sunt q̄ ei sūt
temporibus pares. Dactylo anapest⁹ po/
test: nam ⁊ est posterior tempore/ ac plau/
su currit equaliter: vtriq₃ autē pceleumati/
cus eadē sc₃ ratione copulet. Iam bacchio
cretic⁹ ⁊ de peonib⁹ p̄mus/secund⁹/⁊ quar/
tus. Porro ipsi cretico oēs q̄ post illū sunt
quinq₃ tempoꝝ pedes iure miscētur: s₃ nō
omnes eadē diuisione. Alij nāq₃ ad duo et
tria/alij ad tria ⁊ duo tempora diuidūtur.
Ille autem creticus vtroq₃ mō diuidi po/
test: q₂ media breuis cuilibet parti tribui/
tur. Palimbacchius aūt/q₂ ei⁹ diuisio a du
obus tpib⁹ incipiēs in tria desinit: ꝯgruos
⁊ copulabiles habet peones oēs/p̄ter secū
dū. Molosus de trisyllabis restat: a q̄ pri/
mo incipiunt sex tempoꝝ pedes: q̄ oēs ei/
dē ꝯiungi p̄sūt: partim ꝑpter simpli dupliq₃
rationē: partim ꝑpter illā quā nobis plau/
sus ostēdit partitionē longe syllabe: q̄ sin/
gula tēpora partim vtriq₃ ꝯcedit: q₂ i sena/
rio numero par laterib⁹ mediū est. Ob quā
causam ⁊ molosus/⁊ ambo ionici: nō solū i
simplū et duplū/s₃ etiā in equas partes ꝑ/
pter terna tpa feriunt. Hinc efficitur vt de/
inceps omnibus sex tempoꝝ pedibus/oēs
totidē tēpoꝝ posteriores copulari queāt:
solusq₃ antipastus/ qui nullū sibi velit mi/
sceri/ remaneat. Hos ꝯsequunt q̄ttuor epi
triti: quoꝝ p̄mus admittit secundū: secūd⁹
nullū: tertius quartum: quart⁹ nullū. Re/
stat dispondeus/rhythmū solus etiā ipse
facturus: quia nec posteriorē quēq̄ inue/
nit/nec equalē habet. Itaq₃ olm pedes no
uē sūt/q̄ nullū aliū mixtū rhythmū faciūt:
pyrrhichius/tribrach⁹/pceleumatic⁹/peon
secūdus/peon quartus/ antipast⁹/ epitrit⁹
secūdus ⁊ quartus/et dispōdeus: reliq̄ eos
q̄ se posteriores copulari sibi patiūt: ita vt
rhythmi nomē obtineāt: etiā si pauciores i
ea serie numerent: hoc est vt opinor/ satis
a me qd̄ voluisti explicatū atq₃ digestum:
tuum est iam videre qd̄ restat.

Utꝝ aliq̄ pedis dimensio q̄uis octo tēpora nō excedat/excedat tn̄ numeꝝ q̄ttuor syllabaꝝ: repugnā tieq₃ cuiusdā compositio: Ca. V.

Ammo mecū etiā tu: am/ (Ma. A
i bo eñ querimus: S₃ qd̄ tandē re/
stare arbitrari qd̄ ad rhythmū atti
net? Nōne illud ꝯsiderandū ē/ vtꝝ aliq̄ di/
mēsio pedis/q̄uis octo tēpora nō excedat:
que dispondeus obtinet: excedat tn̄ nume
rū q̄ttuor syllabaꝝ? Di. Quere q̄so. Ma.
Immo tu quere me potius q̄ teipsum ro/
gas: An tibi non videt sine vlla fraude vl
offensione auriū/siue qd̄ ad plausū/siue ad
diuisionē pedū/ siue qd̄ ad spaciū tempori
ptinet/ ꝑ vna longa syllaba duas posse po
ni breues? Di. Quis hoc negauerit? Hinc
ergo est q̄ pro iambo vel chorio tribra/
chum ponimus: ⁊ ꝑ spondeo dactylū/ vel
anapestū/vel pceleumaticū/cū vel ꝑ secū/
da eius/vel ꝑ prima duas breues ponim⁹/
vel q̄ttuor ꝑ vtraq₃. Di. Assentior. Ma.
Fac igitur hoc idē i ionico quolibet vl alio
quopiā quadrisyllabo sex tempoꝝ pede:
⁊ ꝑ vna eius quacunq₃ longa duas breues
cōstituas: num quicq̄ mensure deerit/aut
plausui resistit? Di. Nihil oīno. Ma. Cō
sidera ergo quot syllabe fiūt. Di. Quinq₃
fieri video. Ma. Vides certe posse q̄ttu/
or syllabaꝝ numeꝝ excedi. Di. Video sa/
ne. Ma. Quid si ꝑ duab⁹ q̄ ibi sunt lōge/
q̄ttuor breues posueri: nōne i vno pede sex
syllabas necesse ē metiri? Di. Ita ē. Ma.
Quid si cuiuslibet epitriti oēs lōgas sol/
uas i breues: nū etiā de septē syllab dubitā
dum est? Di. Nullo mō. Ma. Quid ipse
dispōdeus? nōne octo efficit/cū ꝑ oībus

744

longis binas breues locamus? Di. Verif/
simū est. Ma. Quę igit ratio ē qua cogi/
mur etiā multarū syllabaꝝ metiri pedes: ꝛ
Ar. † vnū quinq; pedē q̄ adhibet ad † numeros / nō excede/
re quattuor syllabas/aū tractatꝰ rationibꝰ
ꝯsitemur? Nōne tibi videnł inter se ista pu
gnare? Di. Immo maxime: ꝛ quō istuc pa
cari possit ignoro. Ma. Etiā hoc facile ē/
si teipsum rursum interroges/vtꝝ rationa
biliter inter nos paulo ante ꝯstiterat/ideo
pyrrhichiū et ꝓceleumaticū plausu debere
dijudicari atq̧ discerni: ne sit vllus pes le/
gitimę diuisiōis q̄ rhythmū nō faciat.i. vt
ex eo rhythmꝰ nomineł. Di. Hoc vō me/
mini: et non inuenio cur mihi placuisse pę/
B nitear: sed quorsū ista? Ma. Quia scilicet
hi omnes pedes quaternarū syllabaꝝ/ ex/
cępto amphibracho/rhythmū faciūt.i. pn/
cipatū in rhythmo tenēt: eūq̧ iussu et noīe
afficiūt: Illi vō qui plures q̄ꝫ quattuor syl
labas habent/multi quidē ꝓ his poni pos/
sunt/ſ ipsi ꝑ se rhythmū facere/ ac rhythmi
nomē obtinere nō possūt: et ideo ne pedes
q̄dē istos appellandos putauerūt. Quobrē
repugnantia illa q̄ nos mouebat/iā vt opi
nor cōposita ē ꝛ sopita: qm̄quidē licet ꝛ plu
res syllabas q̄ꝫ quattuor ꝓ aliquo pede po
nere: ꝛ pedē tn̄ nō appellare/nisi cū q̄ rhyth/
mus efficiatur: Oportebat eī pedi ꝯstitui
aliquē modū ꝓgressionis i syllabis. Is aūt
modus ꝯstitui potuit/qui ō ipsa numeroꝝ
ratione trāslatus/in q̄ternario ꝯstitit: Ita/
q̧ longarū syllabaꝝ quattuor pes esse po/
tuit: Cū autē pro eo breues octo cōstitui/
mus: qm̄ tantū spacij habēt in tempore/ ꝓ
altero poni ꝑit. Quia vō legitimā ꝓgres/
sionē.i. quaternariū numerū excedūt: ꝓ se
ipsi poni/ac rhythmū gignere nō sensu au/
riū/sed disciplinę lege ꝓhibenł: nisi contra/
dicere aliquid paras. Di. Paro sane: et iā
faciā. Nam quid impediebat vsq̧ ad octo/
narium numerū syllabarū progredi pedē/
cum eundē numerū ad rhythmum admit/
ti posse videamus? Neq̧ eī me mouet/ ꝙ
pro alio dicis admitti: immo hoc nūc ma/
gis admonet quęrere: vel potius queri/ ꝙ
non etiā suo nomine admittitur qui ꝓ alio
potest. Ma. Non mirꝫ est ꝙ hic falleris/ſ
facilis explicatio veri ē: Nō omittā tanta
quę ꝓ quaternario numero iā ante dispu/
tata sunt / cur vsq̧ ad illū fieri debeat pro/
gressio syllabaꝝ. Fac me iā cessisse tibi ꝛ cō
sensisse vsq̧ in octo syllabas pedis debere
longitudinē porrigi: num resistere poteris
esse iā posse octo longarū syllabaꝝ pedē?
Certe eī ad aliquē numeꝝ syllabarū cum
ꝑuenit pes: nō solū ad eū ꝑuenit q̄ breuibꝰ/
sed etiā q̄ longis syllabis ꝯstat. Quo fit vt
adhibita rursus ea lege q̄ abrogari nō pōt/
duas breues ꝓ vna lōga poni licet/ad sede/
cim syllabas ꝑtendamꝰ. Vbi si rursus pe/
dis incrementū statuere volueris/ i trigin/
taduas breues ꝓficiscimur: huc quoq̧ ra/
tio tua pedē te cōpellit adducere: et rursus
lex illa duplū numeꝝ breuiū ꝓ longis loca/
re: atq̧ ita nullus ꝯstituet modus. Di. Iā
cedo rationi/qua vsq̧ ad quaternariū syl/
labarū numerū ꝓmouemꝰ pedē. Pro his
autē legitimis pedibus poni oportere pe/
des pluriū syllabaꝝ/dū breues duę vnius
longę locū occupant/non recuso.

Quid de quinq̧ vel sex syllaba/rū pedibus sentiendum: Ca. VI.

Facile est ergo te etiā illud (Ma. B
f videre/atq̧ cōcedere: alios pedes
esse ꝓ his/penes q̄s rhythmi ē pn/
cipatus: alios qui cū his collocātur. Nam
vbi ꝓ longis singulis geminanł breues/ ꝓ
eo q̄ rhythmū obtinet aliū collocamꝰ: ve/
lut ꝓ iābo/ ꝛ trocheo tribrachū: aut ꝓ spon
deo dactylū/aut anapestū/aut ꝓceleuma/
ticū. Vbi vō non idē fit: non ꝓ eo/ ſ cū eo
ponitur quisquis misceł inferior: vt cū da/
ctylo anapestus: cū ionico vō quolibet di/
iambus vel dichoreus: et similiter suo iure
cū cęteris. An paꝝ tibi dilucidū vel falsum
videtur? Di. Iā intelligo. Ma. Respon/
de ergo vtꝝ illi qui ꝓ alijs ponunł/possint
etiā ipsi ꝑ se facere rhythmū. Di. Possūt.
Ma. Omnes ne? Di. Oēs. Ma. Ergo
et q̄nq̧ syllabaꝝ pes potest suo noīe rhyth
mū facere: qr ꝓ bacchio vel cretico vel q̄li/
bet peone poni potest. Di. Non pōt qui/
dem: sed iam istū non vocari pedē/ si pro/
gressione illius vltra quaternariū nume/
rū transeat/satis memini: Ego autē cū om
nes posse rn̄di / pedes vtiq̧ posse respōdi.
Ma. Laudo etiā in nomine retinēdo di/ B
ligentiā et vigilantiā tuā. Sꝫ scias multis
etiā esse visum/senariū syllabaꝝ pedes nū/
cupandos: sed amplius ꝙ sciā nemini pla/
cuit. Et illi qbꝰ hoc placuit/negauerunt ad
rhythmū/ aut ad metrū ꝑ se gignendū taꝫ
lōgos pedes adhibere oportere. Itaq̧ ne

nomina quidē his īdiderūt: Quocirca ve/
rissimus ē ille ꝑgressionis modus/qui vsq3
ad q̄ttuoꝛ syllabas ꝑuenit: q̄ñquidē hi om/
nes pedes quibus diuisis duo fieri nō pos/
sunt / cōiūcti pedē facere potuerūt: ⁊ ita in
sextā syllabā vsq3 ꝑgressi sunt: nomen tñ
pedis in eos qui quartā excesserūt/trāsfer/
re ausi sunt: Ad ꝑncipatū ꝟo qui ē ī rhyth/
mis ⁊ metris/ nullo mō eos aspirare sciue/
runt. Sȝ cū ꝓ lōgis breues duplicanł/etiā
ad septimā atq3 octauā/vt iā ostēdit ratio/
syllabā ꝑuenił: ad quē numeꝝ nemo teten
dit pedem. Sed qm̄ video ꝯstare inter nos
quēlibet pluriū q̄3 quattuoꝛ syllabaꝝ/cū ꝓ
longa duas breues ponim⁹: nō cū his legi/
timis pedibus/ſ ꝓ his posse poni/neq3 ꝑ se
ipos rhythmū creare/ne in infinitū eat/qꝺ
ratione finienduȝ est: satis iā inter nos de
rhythmo existimo disputatuȝ: Transeam⁹
ad metra si placet. Di. Placet ꝟo.

De metro quibus ⁊ quot consti
tuatur pedibus: Ca. VII. Ma.

A Jc igił: Metrū ne arbitraris pedi/
d bus fieri/an pedes metro? Di. Nō
intelligo. Ma. Pedes ne ꝯiuncti
metrū creant: an metris ꝯiūctis pedes cre/
antur? Di. Scio iam quid dicas: ⁊ ꝯiūctis
pedib⁹ metrū fieri puto. Ma. Cur tandē
id fieri putas? Di. Quia inter rhythmū ⁊
metrū hoc interesse dixisti/ꝙ ī rhythmo cō/
textio pedū nullū certū habet finē: in me/
tro ꝟo habet: Jta ista ꝯtextio ⁊ rhythmi ⁊
metri esse intelligił: sed ibi infinita/hic au/
tē finita ꝯstat. Ma. Ergo vnus pes me/
trum non est. Di. Nō vtiq3. Ma. Quid
vnus et semipes? Di. Ne hoc q̄dē. Ma.
Quare? An quia metrū pedibus cōstat: nec
vtiq3 possūt dici pedes vbi nusq̄3 duo sūt?
Di. Jta est. Ma. Jnspiciamus igił me/
tra illa q̄ a me pauloan̄ cōmemoꝛata sūt: ⁊
videam⁹ quib⁹ pedib⁹ ꝯstēt: Nō eñ te ī hoc
genere animaduertēdo rudē esse adhuc de/
cet: Ea sunt autē: Jte igił camęnę Fonti/
culę puellę: Quę canitis sub antrł Melli/
fluos sonoꝛes. Satis hęc esse ad id qꝺ intē/
dimus puto: Tu iā metire ista: ⁊ quos ha/
beant pedes renūcia. Di. Omino nō pos/
sum: Eos eñ metiēdos puto/ qui sibi legi/
time copulari queūt: nec valeo me hinc ex/
pedire. Si eñ pꝛimū choꝛiuȝ fecero/sequił
iambus: qui tēpoꝛib⁹ par est/sed non simi/
liter plaudił: si dactylū/non sequił al⁹ qui
ei saltē tempoꝛibus coęqueł: si dichoꝛiū/
eadē difficultas est: Qꝺ eñ restat/nec tem/
poꝛibus cū eo/nec plausu conuenit: Qua/
re aut hoc metrū nō est/aut falsum ē qꝺ in/
ter nos de pedū copulatione dissertuȝ est:
Nam quid aliud dicā non inuenio. Ma.
Metꝝ quidē esse ⁊ in eo ꝙ plus est q̄3 pes/ B
certūq3 finem habet/ ⁊ ipsarū aurium iudi/
cio conuincimur. Non eñ tā suaui sonaret
ęqualitate: aut motu tā cōcinno clauderel/
si nō inesset illa numerositas/q̄ ꝑfecto esse
nisi ī hac parte musicę nō potest. Falsa ve/
ro esse q̄ inter nos ꝯstiterunt/miroꝛ q̄d exi/
stimes: Non eñ aut numeris quicq̄3 est cer
tius: aut illa pedū cōmemoꝛatione ⁊ colla/
tione oꝛdinatius: Nā ex ipsa numeroꝝ oꝛ/
dinatione/quę nullo mō fallit/ expꝛessū est
quicquid ī eis sit ad mulcēdas aures/et ad
obtinendū in rhythmo pꝛincipatū valere
ꝑspeximus. Sed vide potius cū sępe repe/
to. Quę canitis sb̄ antris: demulceoq3 ista
numerositate sensū tuū. Quid distat inter
hoc ⁊ si adderē ad finē huius breuē aliquā
syllabā: et itē istoc eodē mō repeterē: Quę
canitis sub antrisve? Di. Utrūq3 mihi io/
cunde illabił auribus. Hoc tamen posteri⁹
quo vnā syllabā addidisti/breuē plus tene/
re spaciꝫ ac tēpoꝛis/siquidē longius factuȝ
est/cogoꝛ fateri. Ma. Quid cū illud supe/
rius: Quę canitis sub antris: ita repeto vt
post finem nihil silcā: eadē ne ad te iocun/
ditas ꝑuenit? Di. Jmmo nescio quid clau
dū me offēdit/nisi foꝛte illā vltimā plus q̄3
ceteras longas ꝓduxeris. Ma. Ego siue
idipsū ampli⁹ qꝺ ꝓducił/ siue qꝺ sileł pꝛo/
duxero/ censesne in t̄pe habere aliq̄d spaciꝫ
qualiter potest? Di. Recte censeo.

De silentioꝛū spacijs metris in/
terponēdis: ⁊ de eoꝛundē modo ⁊
diuturnitate: Ca. VIII. Ma.

Ed dic mihi etiā/ quantū spacium A
ſ putas esse? Di. Metiri hoc omni/
no difficile ē. Ma. Uex dicis. Sȝ
nonne tibi videł breuis syllaba id metiri:
quā cuȝ addimus neq3 longę vltimę vltra
solitā productionē/neq3 vllū silentiū ī eius
metiri repetitione sensus desiderauit? Di.
Omino assentioꝛ: Nā recte illꝺ superi⁹ ꝓnun
ciāte te atq3 repetēte/ hoc posteri⁹ ego apꝺ
me ipse repetebā: pariter tecū ita sensi idē
spaciū t̄pis ambob⁹ occurrere cum silentio
suo breuis me vltima conueniret. Ma.

745

Teneas igit̃ oportet hec silentiorū spacia
certa ĩ metris esse: Quare cū inueneris ali/
quid deesse pedi legitimo: considerare te
oportebit/ vtrum dimenso atq; annume/
rato silentio cōpenset̃. Di. Teneo iā istuc:
B persequere cetera. Ma. Uideo iam nos
querere debere ipsius silentij modū: iamq;
ĩ hoc metro vbi post choriambū bacchium
comperimus/ quia vnū tempus deest: vt si
sex temporum esset choriamb⁹/ facillime id
aures senserunt: et in repetitione tāti spa-
cij silentiū iterponere coegerūt/ quantum
syllaba occuparet breuis: ⁊ si post choriā/
bum locetur spondeus/ duo nobis tēpora
cū silentio pagenda sunt ad caput redeun/
tibus/ veluti hoc est: Que canitis fontem.
Nam te sentire iā credo silentiū esse: vt cū
redim⁹ ad caput/ plausus nō claudicet. Sz
vt expiri queas quanti silētij hui⁹ mensura
sit/ adde vnā syllabā longā vt fiat: Que ca
nitis fontē vos: atq; hoc cū plausu repetes:
videbis tantū occupare tēpis plausū/ quan
tū ĩ supiore occupabat cū ibi due lōge post
choriambū/ h̄ tres sint locate: Uñ apparet
duum ibi tempoꝝ interponi silentiū. At si
post choriambū iam hi locētur/ sicut hoc ē:
Que canitis locos: tria tēpora silere cogi/
mur: qd̄ vt expleret̃/ addūtur siue p alterū
iambū/ siue p choriambū/ siue p tribrachū
vt sit: aut/ Que canitis locos bonos: aut/
Que canitis locos montes: aut/ Que ca/
nitis locos nemore. His cū additis/ cum
sine silētio iocūda et equalis repetitio mo/
uet: ⁊ plauso adhibito tantū spacij hec tria
singula tenere inueniunt̃/ quantū illud ĩ q̄
silebamus/ manifestū sit triuz temporū ibi
esse silētiū. Potest post choriambū vna syl
laba longa ↄstitui/ vt quattuor tēpora sile/
ant̃: Nā etiaz sic choriamb⁹ diuidi pōt/ vt
simplo ⁊ duplo leuatio sibi positioq; ↄue/
niant. Hui⁹ metri exemplū ē: Que canitis
res. Cui si addas vel duas lōgas/ vel lōgā
⁊ duas breues/ ⁊ breuē ⁊ longā ⁊ breuē/ vel
duas breues ⁊ longā/ vl' quattuor breues:
implebis septē tēpoꝝ pedē/ vt nullo desi/
derato silentio repetatur. Talia sunt: Que
canitis res magnas: Que canitis res ĩ bo/
na: Que canitis res bonū ve: Que canitis
res teneras: Que canitis res/ et alia. Di.
C Nō bñ. Ma. Quibus cognitis atq; ↄces/
sis/ credo tibi iā sat' apparere: nec min⁹ vno
tpe silere posse: nec plus quattuor tēpori/
bus sileri oportere: Nā et ipsa ē illa de qua
iā multa dicta sunt moderata ꝓgressio: ⁊ ĩ
oīb⁹ pedib⁹ nulla leuatio aut positio am
plius q̄ q̄ttuor occupat tēpora. Itaq; cum Metrū quod dicatur.
aliq̄d canitur siue ꝓnunciat̃ qd̄ habeat cer
tū finē: ⁊ plus habeat q̄ vnū pedē: ⁊ natu/
rali motu atq; ↄsideratione numeroꝝ sen/
sum quadā eq̄litate demulceat/ iā metꝝ ē.
Q̄q̄ eī minus habeat q̄ duos pedes: tñ
q: excedit vnū ⁊ silere cogit/ nō sine mēsu/
ra/ s̄ quantū implēdis tēporib⁹ satis ē/ q̄ al
teri debentur pedi/ p duobus pedibus au
ditis accipitur: quoꝝ duoꝝ pedū occupat
tēpora donec ad caput redeatur: dū annu/
meratur sono etiā certū atq; dimensuz in/
terualli silētiū. Sed iam mihi dicas velim/
vtrū his q̄ dicta sūt cognit' assentiar̃? Di.
Cognoui ⁊ assērior. Ma. Mihi ne credēs/
an p te ipē v̄a eē ꝓspiciēs? Di. Per me ip
se sane: q̄uis dicēte te v̄a hec eē cognosco.

Usq; ad quot pedes ⁊ tempora metrum protendere debeamus.

(Ca. IX.

Ma. Se ergo nūc quo/ A
a niam inuenimus vñ metrū incipi/
at/ inueniamus etiā quousq; ꝓce/
dat: Nā metꝝ incipit a duobus pedibus/
siue ipso sono plenis/ siue ad implendū qd̄
deest annumerato silētio. Quare oportet
te iā respicere ad illā quaternariā ꝓgressio/
nem: mihiq; renūciare vsq; ad quot pedes
metrū tēdere debeamus. Di. Facile istuc
quidē est: Nam octo pedes esse ratio satis
docet. Ma. Quid illud: Recordari' ne di/
xisse nos eū versum a doctis appellatū/ qui
duobus mēbris certa ratione dimensis co
pulatisq; ↄstaret? Di. Bñ memini. Ma.
Cum ergo nō sit dictum duobus pedibus
s̄ duobus mēbris constare versum: cumq;
manifestū sit versum non vnū pedē habe/
re/ s̄ plures: nōne ipsa res indicat longius
membrū esse q̄ pedē? Di. Ita vero. Ma.
At si membra equalia sint ĩ versu: nonne
preposterari poterit/ vt p̄ma pars sine dis/
crimine vltime/ vltima p̄ma fiat? Di. In/
telligo. Ma. Ergo ne accidat satisq; appa/
reat/ discernaturq; in versu aliud esse mē/
brū quo incipit/ aliud quo desinit: nō pos/
sumus recusare inequalia mēbra esse opor
tere? Di. Nullo mō. Ma. Id ergo p̄us in
pyrrhichio consideremus si placet: in quo
iam credo videri tibi minus tribus tempi/
bus membruz esse non posse: q̄ñ id primū

est plusq̄ pes. Di. Assentior. Ma. Ergo minimus versus quot tēpora possidebit? Di. Dicerem sex/ nisi me illa ꝑposteratio reuocaret. Septē ergo habebit: quia minus q̄ tria membrū habere nō potest: Plꝰ autem habere/ nondū ꝓhibitum ē. Ma. Recte intelligis. Sed dic q̄t pedes pyrrhichios habeāt septē tempora? Di. Tres semis. Ma. Debetur ergo vnius temporis silentiū/ dum ad ꝑncipiū reditur/ vt spaciū pedis possit impleri. Di. Debetur sane. Ma. Hoc annumerato q̄t tempora erūt? Di. Octo. Ma. Ut ḡ minimꝰ/ q̄ etiā ꝑmꝰ est pes/ minꝰ q̄ duo: ita minimꝰ q̄ ꝑmus est ꝟsus/ minꝰ habere q̄ octo tp̄a nō pōt. Di.
B Ita ē. Ma. Quid maximꝰ ꝟsus q̄ ampliorē esse nō oporteat/ q̄t tandē tempoꝝ esse debet? Nōne statim videbis si ad illā progressionē retulerimꝰ animū/ de q̄ totiēs tā multa dicta sūt. Di. Iā intelligo ampliorem q̄ trigintaduū tempoꝝ versū esse non posse. Ma. Quid de metri lōgitudine: cēses ne ampliorē eē debere q̄ ꝟsum: cū metrū id qđ est minimū/ tn̄ minꝰ sit q̄ minimꝰ ꝟsus? Di. Non censeo. Ma. Cū ḡ metrū incipiat a duobꝰ pedibꝰ/ versus a q̄ttuor: aut illō a spacio duoꝝ pedū/ h̄ a q̄ttuor annumerato silētio: metꝝ aūt octo pedes nō excedat: nōne cū et versus metrū sit/ necesse erit eum tot pedes ratione nō excedere? Di. Ita est. Ma. Rursus cū ꝟsus nō sit longior q̄ trigintaduū tempoꝝ: ⁊ metꝝ sit etiā lōgitudo ꝟsus/ si ꝯiunctionē duoꝝ mēbroꝝ talē nō habeat qualis in versu ꝑcipitur/ ƒ tn̄ certo fine claudit̄: neq̄ debeat lōgius eē q̄ ꝟsus: nōne manifestū ē vt ꝟsum pedes octo/ ita metrū trigintaduo tēpora excedere nō oportere? Di. Assētior. Ma. Erit ergo idē spaciū tēporis et idē numerꝰ pedū ⁊ metro ⁊ versui/ cōmunisq̄ q̄dā terminꝰ: vltra quē ꝓgredi vtrūq̄ nō debeat: q̄uis metrū q̄druplicatis pedibꝰ/ a quibꝰ esse incipit: versus autē quadruplicatis tēporibus/ a quibus ⁊ ipse esse incipit finiat̄: vt crescendi. s. modū quaternaria illa ratione seruata/ metrū cū versu cōmunicauerit in pedibus/ versus cū metro in temporibꝰ. Di. Intelligo et ꝓbo: atq̄ se habere istam concordiā consensionemq̄ delector.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/ de musica liber tertius explicit.

Capitulorum quarti libri de musica/ sancti augustini recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi/ de musica liber quartus incipit.

Quam ob causam vltima metri syllaba sit indifferenter accipienda: Capitulū. I. Ma.

Edeamꝰ ergo ad metri considerationem/ ꝓpter cuius ꝓgressū ac longitudinē de versu tecū aliquid agere coactus sum: Cuius tractandi postea nobis ē constitutus locus. Sed ꝑmo illud quęro/ vtrū non repudies/ q̄ vltimā syllabam quę metrū terminat/ seu longa/ seu breuis sit/ po/

74-5

ete atq3 eorũ iudices grãmatici nihil ad rẽ ptinere arbitrati sunt? Di. Omnino repudio: Non eñ mihi videt esse rõnis. Ma. Dic mihi obsecro qḋ metrum sit in pyrrhichio minimum? Di. Tres breues. Ma. Quantũ ergo silendũ est dũ repetit? Di. Unũ tps/ qḋ est vnius breuis syllabe spacium. Ma. Age iam pcute hoc metrũ: nõ voce/ sed plausu. Di. Feci. Ma. Percute etiam hoc mõ anapestũ. Di. Et hoc feci. Ma. Quid tibi visum est interesse? Di. Prorsus nihil. Ma. Quid cause/ cur ita

B sit/ potes ne dicere? Di. Uidetur mihi satis apparere: Nam qḋ in illo ad silẽtiũ/ hoc i isto ad pductionẽ vltime syllabe refert: Nam eodẽ mõ ibi breuis vltima/ vt hic lõga pcutitur: et post tãtundẽ interuallũ redditur ad caput. Sed ibi quiescit donec spaciũ pyrrhichij pedis/ h donec longe syllabe impleat. Ma. Ita in vtroq3 par mora est: qua interposita remeamus. Nõ igitur absurde illi vltimã syllabam metri/ seu longa seu breuis sit/ nihil ad rem ptinere voluerunt: vbi eñ finis est/ silentiũ seqtur/ quantũ ad ipsum metruz attinet qḋ finitur. An eos in hac causa repetitionẽ vllã vel reditum ad caput considerare debuisse existimas: ac non tñmodo quia finitur/ quasi deinceps nihil dicendũ sit? Di. Iã assentior vltimã syllabã indifferẽter esse accipiendã. Ma. Recte. Sed si hoc pper silentiũ sit: qm ita considerandus est finis/ q̄si deinceps nihil sonitur⁹ sit q̄ finierit: ⁊ ob hoc spaciũ tpis in ipsa quiete largissimũ/ nihil distat q̄ ibi syllaba locet: nõne illud ẽ cõsequẽs/ vt ipsa vltime syllabe indifferẽtia/ q̄ ⁊ pper largũ silentij spaciũ ↄcedit/ ad id pficiat/ vt siue ibi breuis syllaba siue longa sit/ eandẽ sibi cur eos p lõga vẽdicent? Di. Uideo plane esse consequens.

Quot syllabis minimũ constituatur pyrrhichium metruz: q̄diu quoq3 silendum: Ca. ii.

Ma.

A Ides ne etiã illud cũ diximus minimũ metrũ esse pyrrhichiũ tres breues syllabas: vt vni⁹ breuis spacio sileat dũ ad initiũ reuertimur/ nihil interesse/ vtrũ hoc metrum/ an pedes anapestos repetamus? Di. Iã hoc quidẽ pauloante illa pcussione pcepi. Ma. Nonne ergo quid hic est confusum/ distinguẽdũ aliqua ratione arbitraris? Di. Omnino arbitror. Ma. Dic vtrum aliam videas esse rationẽ que ista distinguat/ nisi vt metrum pyrrhichiũ nõ illḋ sit minimũ: qḋ tibi videbat i trib⁹ breuib⁹: sed i q̄nq3. Post vnũ eñ pedẽ ac semipedez silere mora semipedis ei⁹ qui debetur implẽdo pedi/ atq3 ita redire ad initiũ: ⁊ hoc minimũ metrũ i pyrrhichio ↄstituere/ non nos sinit anapesti parilitas: vt iam demonstratũ est: quare post duos pedes ⁊ semipedẽ silendũ est illud vnũ tẽpus/ si confusione carere volum⁹. Di. Cur eñ non duo pyrrhichij sunt minimũ metrum in pyrrhichio: ⁊ quattuor syllabe breues pott⁹: post q̄s silere op⁹ non sit/ q̄ q̄nq3 post quas op⁹ sit? Ma. Uigilãter quidẽ: sed non caues ne ab hoc te ita pceleumaticus/ vt ab illo anapest⁹ excludat? Di. Uerũ dicis. Ma. Placet ergo hic modus in q̄nq3 breuibus/ ⁊ silentio vni⁹ tpis? Di. Placet vero. Ma. Uidetur mihi oblitũ esse te/ queadmodũ i rhythmo diximus posse discerni/ vtrũ pyrrhichio an pceleumatico curreret. Di. Bñ admones: Nã plausu istos nũeros abinuicẽ distinguẽdos cõperim⁹: q̄re iã neq3 h istũ pceleumaticuz metior/ quẽ plausu adhibito a pyrrhichio discernere potero. Ma. Cur igitur nõ eũdẽ plausũ adhibendũ vidisti/ vt ab illis trib⁹ breuib⁹. i. pyrrhichio ⁊ semipede/ post quẽ oporteret vnũ tps silere/ discerneretur anapestus? Di. Iã itelligo ⁊ i viã redeo: metrũq3 in pyrrhichio minimũ tres syllabas breues/ q̄ annumerato silẽtio duorũ pyrrhichiorũ tps occupãt/ esse ↄfirmo. Ma. Probãt q̄ aures tue

B hoc gen⁹ numeri: Si aliqua bñ vis/ bene dic: bñ fac anim⁹: Si aliqua male vis/ male dic/ male fac: anim⁹ mediũ ẽ. Di. Satis pbãt: p̄sertim cũ iã recordat⁹ sim queadmodũ eos plaudi oporteat/ ne cuz metro pyrrhichio anapesti ↄfũdant pedes. Ma. Uide et ista: Si aliqd es/ age bñ: male q̄ agit nihil agit: ⁊ ideo miser erit. Di. Suauit etiam ista se insinuãt: nisi vno loco/ vbi finis tertij cũ initio q̄rti copulat. Ma. Idipsũ omnino ẽ qḋ a tuis aurib⁹ desideraui: Non eñ frustra sensus offenditur/ cũ oim syllabarũ nullo interposito silentio tpa singula expectat: quã expectationẽ pfecto fraudat ↄcursus duarũ consonantiũ t et n: que p̄cedentẽ vocalẽ longam esse cogunt: ⁊ in duo tempora extendunt: qḋ genus grãmatici positione longã syllabã vocãt. Sed pper

tiã vltimę syllabę indifferẽtiã/nemo crimi
natur hoc metrũ/cũ id sincęre atq̧ sęuere
aures etiã sine accusatore condemnet: Nã
vide quęso quantũ interest/si ꝓ eo qḋ est:
Male qui agit/nihil agit/dicat: Male qui
agit hõ/perit. Di. Hoc sane liquidum at-
q̧ integrũ ẽ. Ma. Hoc ergo nos obserue-
mus ꝓpter musicę sincęritatem/qḋ poetę
non obseruant ꝓpter facilitatẽ canendi: vt
q̃tiens/exempli causa/nobis necesse ẽ ali-
qua metra interponere/i quibus nihil de-
betur pedi qḋ silentio compensetur: eas po-
namus vltimas syllabas quas lex eiusdem
numeri flagitat: nec cũ aliq̃ offensione au-
riũ & falsitate mensurę/a fine ad initiũ rede
amus: concedẽtes tamẽ illis vt ita metra
talia finiant/quasi deinceps nihil dicturi:
& ideo extremã syllabã seu longã seu breuẽ
impune ↄstituant: Nã in ↄtinuatione me-
troꝝ aptissime conuincũtur auriũ iudicio/
non se debere ponere vltimã/nisi q̃ in ipsi-
us metri iure atq̧ ratione ponẽda est. Hęc
autẽ ↄtinuatio fit/cũ pedi nihil debetur ꝓ-
pter quod silere cogamur. Di. Intelligo &
gratũ habeo q̧ talia pollicerĩs exempla/q̧-
bus nullã patiatur sensus iniuriã. Age nunc
ordine de his quoq̧ renuncia pyrrhichijs.

Pyrrhichiorũ metroꝝ ordo et numerus: Ca. III.

Ma.
A Quid erit homo
q Qui amat hominem/
Si amet in eo
Fragile quod est?
Amet igitur
Animum hominis:
Et erit homo
Aliquid amans. Quid hęc videntur?
Di. Quid nisi suauissime atq̧ integerrime
currere? Ma. Quid ista?
Bonus erit amor:
Anima bona sit:
Amor enim habitat.
Et anima domus.
Ita bene habitat
Ubi bona domus:
Ubi mala/male.
Di. Etiã ista ↄtinuata suauissime accipio.
Ma. Nunc tres semipedes vide.
Animus hominis est:
Mala bona ve agitans.
Bona voluit habet:
Mala voluit habet.

Di. Hęc q̧ interposito vnius tp̃is silen-
tio iocunda sunt. Ma. Sequuntur quattu-
or pleni pyrrhichij: hęc accipe et iudica.
Animus hominis agit
Ut habeat ea bona
Quibus inhabitet homo/
Nihil ibi metiuntur.
Di. In his q̧ certa & iocũda mensura est.
Ma. Audi iã nũc nouẽ syllabas breues:
Hõ malus amat & eget: (Audi & iudica.
Malus etenim ea bona amat
Nihil vbi satiat eum.
Di. Prome nũc q̃nq̧ pyrrhichios. Ma. B
Leuilia fragilia bona:
Qui amat homo/similiter habet.
Di. Iam hoc sat ẽ & probo: nunc adde se-
mipedem. Ma. Faciam.
Uaga leuia fragilia bona/
Qui amat homo similis erit.
Di. Bene prorsus: et sex iam expecto pyr-
rhichios. Ma. Et hos audi.
Uaga leuicula fragilia bona:
Qui adamat homo similis erit eis.
Di. Satis est: Adde semipedem.
Ma. Fluida leuicula fragilia bona/
Quę adamat anima similis erit eis.
Di. Sat ẽ et bñ ẽ: da iã septẽ pyrrhichios.
Ma. Leuicula fragilia gracilia bona.
Quę adamat animula similis erit eis.
Di. Accedat his semipes: nam hoc elegã-
ter se habet.
Ma. Uaga fluida leuicula fragilia bona
Quę adamat anima/fit ea similis eis.
Di. Octo pedes restare iam video. Ma.
Ut iam istas minutias euadam⁹: q̧q̧ eũ
approbent aures naturali quadam dimen-
sione qḋ sonas: nolim te tamen tot breues
syllabas quęrere: quas ni fallor/contextas
inuenire in coniunctionem verboꝝ diffici-
lius est/q̧ si eis miscere longas liceret: Ni-
hil te fallit: et vt tibi ꝓbem gratulationem
meam: qḋ hinc aliq̃ transire ꝑmittimus:
metrum qḋ restat/huius generis sententia
faciliore componam.
Solida bona bon⁹ amat/et ea q̃ amat ha-
Itaq̧ neget & amor & ea bona de⁹ ẽ. (bet.
Di. Habeo cumulatissime perfecta metra
pyrrhichij.

De metro iambico: Ca. IIII:

Sequuntur iambica/de quib⁹ mihi
s singul bina exẽpla sufficiũt/q̃ nul-
la interpellatione audire delectat.

Ma. Geram tibi morē: s ista q̄ iā peregimᵘ quot sūt? Di. Quattuordecim. Ma. Quot etiā iambica fore credis? Di. Eque quattuordecim. Ma. Quid si I eis velim ꝓ iambo tribrachū ponere: nonne multiformior varietas erit? Di. Manifestuȝ est quidē: sed ego exempla ista in solis iambis audire cupio/ ne longū faciamᵘ: Pro quauis enī lōga syllaba duas breues posse poni/ facilis disciplina est. Ma. Faciā quod vis: gratumq; habeo ꝙ intelligentia seq̄ci minuis laborē meū: Sed autē ad iambicū ꝑge. Di. Istic sum: incipe.

Ma. Bonus vir beatus.
Al. sed est Malus miser sibi † est malū.
Bonus beatus/ deus bonum eius.
Bonus beatus est: deus bonum eius est.
Bonus vir est beatus:
Uidet deum beate.
Bonus vir/ ꝛ sapit bonum.
Uidens deum beatus est.
Bonus deum videre qui vult
Bonus qui viuit hic videbit.
Bonum videre qui cupit diem:
Bonus sit hic/ videbit ꝛ deum.
Beatus est bonus/ fruens enim est deo:
Malus miser/ sed ipsa pęna fit sua.
Beatus est videns deum/ nihil cupit plus.
Malus bonum foris req̄rit: hinc egestas.
Beatus ē vidēs deū: nihil boni amplius.
Malus bonū foris reqrit: hinc eget miser.
Beatᵘ ē vidēs deū/ nihil boni amplIᵘ vult.
Malᵘ foris bonū reqrit: hinc eget miser fit.
Beatus ē videns deū/ nihil boni amplius (volet.
Malus foris bonū requirit: hinc eget miser homo.

De metro trochaico: Ca. V. Di.

Trocheus est/ ꝓme trochaica: Naȝ ista sese habent optime. Ma. Faciam/ et eodem mō quo iambica.

Optimi non egent.
Ueritate non egetur.
Ueritas sat est semper hęc manet.
Ueritas vocatur ars dei supremi.
Ueritate factus est mūdus iste quē vides.
Ueritate facta cuncta quę gignit videmᵘ.
Ueritate facta cūcta sunt/ omniūq; forma veritas.
Ueritate cunctā facta cerno/ veritas manet/ mouentur ista.
Ueritate facta cernis omnia/ veritas manet/ mouentur omnia.
Ueritate facta cernis ista cuncta/ veritas tamē manet/ mouentur ista.
Ueritate facta cuncta cernis optime/ veritas manet/ mouentur hęc/ sed ordine.
Ueritate facta cuncta cernis ordinata: veritas manet/ nouās mouet qd̄ enouat.
Ueritate facta cūcta sunt ꝛ ordinata sunt: veritas nouat manens/ mouentur vt nouentur hęc.
Ueritate facta cūcta sūt/ ꝛ ordinata cūcta: veritas manens nouat/ mouentur vt nouentur ista.

De metro spōdaico: Ca. VI. Di.

Spondeū sequi video: Nam ꝛ trocheus satis auribus fecit. Ma. Hęc sunt metra spondei.

Magnorum est libertas.
Magnū est munus libertatis.
Solus liber fit/ qui errorē vincit.
Solus liber viuit qui errorem iam vincit.
Solus liber vere fit/ qui erroris vinclum iam vicit.
Solus liber nō falso viuit/ qui erroris vinculum iam deuicit.
Solus liber iure ac vere viuit/ qui erroris vinculum magnᵘ deuicit.
Solus liber iure ac nō falso viuit/ qui erroris vinclum funestū deuicit.
Solus liber iure ac vere magnᵘ viuit/ q̄ erroris vinclum funestum iam deuicit.
Solus liber iure ac nō falso magnᵘ viuit/ q̄ erroris vincluȝ funestū prudēs deuicit.
Solus liber iure ac nō falso securᵘ viuit/ q̄ erroris vinclū funestū prudens iam de- (uicit.
Solus liber iure ac non falso securus iam viuit/ qui erroris vincluȝ tetrū ac funestum prudens deuicit.
Solus liber iure ac non falso securā vitam viuit/ qui erroris vinclum tetrum ac funestum prudens iam deuicit.

Tribrachi metra quot sint: Ca. VII

Et de spōdeo habeo qd̄ re- (Di. quirā/ veniamᵘ ad tribrachū. Ma. Ita fꝫo: Sed cū omnes quattuor superiores pedes de quibus dictū est/ quattuor ꝛ dena metra pepererint/ q̄ fiūt simul sex ꝛ q̄nquaginta: plura sunt expectāda de tribracho: In illis enī cū spaciū semipedis in silētio ē/ plus vna syllaba nō silet: in hoc autē cū silemus: nū cēses vnIᵘ breuis syllabę spacio tm̄mō sileri oportere: an ꝛ duarū breuiū mora silētio ꝯtineri posset? Quādē

nemo dubitauerit duplicē hui⁹ esse diuisi/
onē: Nāq̃ aut ab vna icipit/finitur ad du/
as: aut contra incipiēs a duabus/ vna ter/
minatur: Quare hūc necesse est viginti et
vnū metra ꝑcreare. Di. Verissimū ē: Nā/
q̃ incipiunt a quattuoꝛ breuibus/ vt duo
tpa sileamus: Deinde quinq̃ sūt/vbi vnū
silemus: Tertio sex/ vbi nihil silenduʒ est.
Quarto septē/ vbi rursus duo tpa silenda
sunt: Inde octo/vbi vnū. Sexto nouē/vbi
nullū: atq̃ ita cū singulę adduntur/ donec
ad vigitiquattuoꝛ syllabas veniaᷓ/ q̃ octo
sūt tribrachi/vigintiunū oīno metra cōplē
B tur. Ma. Expeditissime rōnem secut⁹ es:
sed censes ne vbiq̃ a nobis exempla eē ꝓ/
menda? An ea q̃ illis quidē ꝑmis pedibus
subiecim⁹/ satis putandū est luminis cęte/
ris esse ꝑbitura? Di. Meo q̃dē iudicio sa/
tis. Ma. Nec ego nūc aliud reqro q̃ tuū.
Verūtamē quoniā iam optime scis ī pyr/
rhichijs metris notato plausu posse tribra
chū duplicī ꝑcuti: q̃ro vtꝝ pyrrhichij ꝑmū
metrū possit etiā tribrachi metrū habere?
Di. Nō pōt: Mai⁹ enī metrū opoꝛtet esse
q̃ pedē. Ma. Quid secūdum? Di. Pōt.
Nam breues quattuoꝛ pyrrhichij duo sūt.
tribrachus vnus est et semipes/ ita vt ibi
nullū/hic duo tpa sileamus. Ma. Nota/
to igiᷓ plausu habes in pyrrhicijs etiā tri/
brachi exempla vsq̃ ad sedecim syllabas.i.
vsq̃ ad q̄nq̃ tribrachos ꝛ semipedē/ q̄bus
debes esse ꝯtētus: Cętera enī potes vł vo/
ce vł aliquo pulsu ꝑ te ipse ꝯtexere: Si ta/
mē adhuc auriū sensu exploꝛādos huiusce/
modi numeros arbitraris. Di. Faciā eq̄/
dē q̄d videtur: videamus quę restāt.

De pedib⁹ dactylo postponēdis ꝓpter silentium: Ca. VIII.

Ma.
D Actylus sequiᷓ q̃ semel diuidi po/
test/an aliᷓ putas? Di. Immo ita
est. Ma. Quota ergo eius ꝑs po
test esse in silentio? Di. Duo scilicet dimi/
dia. Ma. Quid si post dactylum trocheo
cōstituto velit quispiā silere vnū tempus/
quod in breui syllaba dactylo debetur im/
plendo/quid respondebimus? Nō enī pos/
sumus dicere min⁹ q̃ spaciū semipedis sile/
ri opoꝛtere: Ratio enī superi⁹ tractata non
minus/sed amplius q̃ semipedis temp⁹ si/
lendū esse ꝑsuaserat: Nam vtiq̃ minus q̃
semipes siletur ī choꝛiambo: vbi post ipsū
choꝛiambū bacchius collocaᷓ: cuius exem/
plū est: Fonticulę puellę: vnius enī breuis
syllabę spacio hic nos silere cognoscis/ q̄d
sex tpibus debetur implēdis. Di. Vex di/
cis. Ma. Cōstituto ergo trocheo post da/
ctylum/licebit ne etiaʒ vnū tp̄s silere? Di.
Ita cogoꝛ fateri. Ma. Quis te tandē co/
geret si meminisses superioꝝ? Hoc enī tibi
accidit/q̄ de indifferētia vltimę syllabę/et
quomō sibi vltimā longā vendicēt aures/
vbi restat spaciū quo poꝛrigaᷓ/ etiā si bre/
uis sit: quid demonstratū fuerit oblit⁹ es?
Di. Iā intelligo: Nā vtiq̃ si vltimā sylla/
bam breuē q̄ restat/silentiū longuʒ aures
accipiunt: sicut superioꝛe ratione exēplisq̃
cognouim⁹: nihil interit vtrū post dacty/
lum trocheus an spondeus loceᷓ: Quobrē
cum repetitio distinguēda silentio est: vnā
longā syllabā opoꝛtet post dactyluʒ pone/
re: vt duoꝝ tempoꝝ spacio sileam⁹. Ma.
Quid si pyrrhichius ponaᷓ post dactylū:
recte ne fieri putas? Di. Non recte: Nam
vtrū idē sit/an iambus/nihil interest. Siq̄/
dem ꝓ iambo cum necesse est accipi ꝓpter
vltimā quam longaʒ exigunt aures: q᷑ re/
stat silentiū. Iambū autē nō opoꝛtet repo
ni post dactylū/ ꝓpᷓ diuersitatē leuatiōis
ꝛ positionis: quaꝝ neutrum opoꝛtere ī da/
ctylo habere tria tpa/quis non intelligat?
Ma. Optime omnino atq̃ sagaciter.

De bacchijs pedib⁹ quō metro incondantur: Ca. IX.

S Ed quid tibi tandē videtur de ana
pesto/an eadē ratio ē? Di. Pꝛoꝛ/
sus eadē. Ma. Iam ergo bacchi/
um consideremus si placet: et dic mihi quod
pꝛimū eius metrū est. Di. Quattuoꝛ syl/
labas puto esse: vnā breuē et tres longas:
quaꝝ duę ad bacchiū ꝑtinent: vna vero vl
tima ad inchoationē eius pedis qui cū bac
chio poni potest: vt id quod ei debetur/sit
in silētio: In aliquo tamē exemplo velim
hoc aurib⁹ exploꝛare. Ma. Facile quid eʒ
est exempla subijcere: quibus tamē non te
arbitroꝛ ita vt in superioꝛib⁹ posse delecta/
ri: Nam isti quinoꝝ tempoꝝ pedes/vt eti/
am septenoꝝ non tā suauiter currūt/ q̃ hi
qui aut ī ęquas partes diuiduntᷓ/aut ī sim/
plā ꝛ duplā/vł duplam ꝛ simplā: tantū in/
terest inter sesquatos motus ꝛ ęquales aut
complicatos: de quib⁹ satis in ꝑmo illo no
stro sermōe tractauim⁹. Itaq̃ hos pedes
quinq̃ ac septē.s. tempoꝝ/ vt spernentius

poetę/ita soluta libētiꝰ assumit oratio: qđ videri faciliꝰ in exemplis quę postulasti potest: Nā ista sūt: Laborat magister docēs tardos. Hoc reuolue interposito triū tēporū silētio: qđ vt sentires facilius/ ideo post tres pedes longā posui/ qđ est initiū cretici/ qui cū bacchio poni potest. Nec ad primi metri exemplū dedi/ qđ est quattuor syllabarū: ne vnus pes nō esset satis ad cōmouendū sensum tuū/ quantū post illum: atq; vnā longā silere deberes. Quod ecce nūc ędam atq; ipse repetā: vt in meo silētio tria tpa sentias: Labor nullus/amor magnus. Di. Satis apparet solutę orationis hos esse ꝯgruentiores pedes: ⁊ nihil opus est exemplis cętera excurrere. Ma. Verꝫ dicis/ sed num tibi cū silendū est/ vna tm̄ longa videt̄ poni posse post bacchiū? Di. Nō sane/ sed etiā breuis et lōga/ q̄ eiusdē bacchij semipes ꝑmus est. Nā si nobis inchoare creticū licuit/ qr cū eodē bacchio poni potest: quanto magis id de ipso bacchio facere licebit: cū p̄sertim nō totū de cretico posuerimꝰ/ qđ ꝑmę pti bacchij sit ęq̄le tēporibꝰ.

Quid ponatur post plenum pedem/ quando silentio reliquū impletur/ per oēs pedes exquiritur: Ca. x.

Ma. IAm ergo si placet me audiēte atq; iudicāte/ tuipse ꝑ cętera excurre: Et quid ponat̄ post plenum pedem qñ silentio reliquū impletur/ in omnibus pedibꝰ qui restant/ exequere. Di. Breuissimū iam opinor atq; facillimū est qđ requiris: Nam qđ de bacchio dictum est/ id etiā de secundo peone dici potest. Post creticū autem ⁊ vnam longā syllabam licet ponere/ ⁊ iambū/ et spondeum: ita vt aut tria tpa/ aut duo/ aut vnū sileat̄. Qđ autē de hoc dictū est/ idē in ꝑmū et in vltimū peonē cadit. Iā post palimbacchium vł vnā longā vel spōdeū collocari decet: quocirca ⁊ in hoc metro aut tria tēpora/ aut vnū silebitur. Eadem conditio ē peonis tertij: sane vbicunq; spondeus/ ibi et anapestus iure ponitur. Post molosū vero/ qđ ad eius attinet diuisionem/ aut vnā longā/ aut quattuor/ aut duas ponimꝰ/ vt duo tēpora silemus. Sed qm̄ et sensu ⁊ ratione exploratū ē ordinari cū eo posse oēs senū temporꝫ pedes/ erit post eum locus ⁊ iambo: et tria tempora silēda remanebūt: erit ⁊ cretico/ ⁊ vnū tacebit̄: hac conditione erit ⁊ bacchio: At si in duas breues ꝑmā cretici/ ⁊ secundā bacchij solueris/ erit ⁊ peoni quarto. Qđ aūt de moloso/ id etiā de cęteris sex temporꝫ pedibꝰ dixerim. Iā proceleumaticū arbitror ad cęteros q̄ quattuor tpibus constāt esse referendū/ nisi cū tres breues post eū locamus: Qđ ita est/ ac si anapestū locemꝰ ꝓpt vltimā syllabā q̄ cū silentio longa accipi solet. Primo v̄o epitrito iambus recte subiungit̄/ ⁊ bacchius/ ⁊ creticus/ ⁊ peon quartus. Hoc dictū sit et de secundo/ vt tpa sileantur/ aut quattuor/ aut duo. Duos autem reliquos epitritos recte possunt ꝯsequi spōdeus ⁊ molosus: ita vt ⁊ ꝑmā spondei/ ⁊ ꝑmā vel secundā molosi in duas breues soluere liceat. Ergo in his metris/ aut tria tpa/ aut vnū tacebit̄. Dispōdeus restat: post quē si posuerimꝰ spōdeū/ quattuor tpa silenda erunt: Si molosum/ duo manente licentia soluēdi longā in duas breues/ vel in spondeo vel in moloso/ excepta vltima. Habes qđ me ꝑcurrere voluisti: nisi aliquid forte emēdabis.

Quare post dichoriū iambꝰ male ponatur: Ca. XI.

Ma. IMmo nō ego/ sed tu/ cū aurem ad iudicandū adhibueris: Nā quęro a te/ vtꝝ cū dico ⁊ plaudo istuc metrū: Verus optimꝰ: ⁊ h: Verus optimorꝫ: ⁊ h/ Veritatis inops: tā iocunde hoc tertiū/ q̄ illa supiora tuꝰ sensus accipiat: qđ ea repetēdo/ ⁊ cū debitis silētijs plaudēdo facile iudicabit. Di. Manifestū ē q̄ iocūde illa/ hoc iniocūde accipiat. Ma. Non ergo recte post dichoriū iambus ponit̄. Di. Ita est. Ma. Recte autē posse poni post cęteros assentit̄ quisquis hęc metra cū disciplina interponēdorꝫ silētiorꝫ repetierit: Fallacē caue: Malecastū caue: Multiloquiū caue: Fallaciā caue: ⁊ inuidū caue: et infirma caue? Di. Sentio qđ dicis et approbo. Ma. Vide etiā vtrū te nihil offendat cū interposito duorꝫ tēporꝫ silētio/ hoc metrꝫ repetit̄/ ⁊ vtrūq; inęquale ꝑgit. Nū enī ista sonāt/ vt ista: Veraces regnāt: Sapientes regnāt: Veriloqui regnāt: Prudentia regnat: Boni in bonis regnāt: Pura cuncta regnāt. Di. Immo hęc ęq̄liter et suauiter/ illđ aūt absurde. Ma. Hoc q̄ tenebimꝰ in metris/ sex tēporū pedū/ dichoriū iambo/ antipastū spōdeo male claudi. Di. Tenebimus sane. Ma. Quid causę cur ita sit?

Nõne approbabis si animaduerteris leua-
tione ac positione in duas ptes diuidi pe-
dem: ita vt si qua in eo syllaba media ẽ/ vel
vna vel duę/ aut parti attribuant̃ priori vel
posteriori/ aut in vtraqꝫ partiant̃? Di. No
B ui q̃dẽ istuc/ ꝛ verꝝ ẽ: sꝫ q̃d ad rẽ? Ma. Hoc
quoqꝫ attẽde qd̃ dicã/ tunc videbis facili⁹
qd̃ requiris: Nam manifestũ tibi esse arbi-
troꝛ/ alios eẽ sine medijs syllabis pedes: vt
pyrrhichi⁹ ꝛ cęteri binaꝝ syllabaꝝ: alios i
q̃b⁹ mediuꝫ/ aut p̃mę pti/ aut extremę/ aut
vtriqꝫ/ aut neutri spacio cõueniat. Primę:
vt i anapesto/ vł palimbacchio/ vel i peone
p̃mo. Extremę: vt i dactylo/ vł i bacchio/ vł
in peone q̃rto: Vtriqꝫ: vt i tribrachο/ siue i
moloso/ siue in choriãbo/ siue i q̃libet ioni-
co. Neutro/ vt i cretico/ siue i peonib⁹ secũ-
do ꝛ tertio/ siue in iambo/ dichorio/ antipa-
sto: Nã q̃ pedes i tres ęquales ptes diuidi
pñt/ media ps in his ꝯuenit cũ p̃ma ꝛ extre
ma: Qui autẽ non pñt: aut cũ p̃ma tm̃/ aut
cuꝫ extrema/ aut cum neutra. Di. Et hoc
ęque est verꝝ: ꝛ quo tẽdat expecto. Ma.
Quo tandẽ putas/ nisi vt videas iambum
post dichoriũ ideo male poni cũ silẽtio: qꝛ
mediũ eius est/ nec p̃mę pti ęquale nec ex-
tremę: et iccirco a leuatione ac positione
discoꝛdat? Hoc etiã de spõdeo intelligit̃: q̃
similiter post anapestũ cũ silẽtio nõ amat
poni. An quicq̃ tibi aduersũ ista dicendũ?
Di. Mihi vero nihil/ nisi ꝙ ista offensio
q̃ fit auribus/ cũ ita hi pedes collocant̃/ in
compatione fit eius suauitatis quę oble-
ctat auditũ: aut post cęteros senũ tempoꝝ
hi cũ silẽtio ponunt̃ pedes? Nã si alijs taci
tis me consulueris/ quemadmodũ sonarẽt
exemplis subiectis/ aut post dichoriũ iam-
bus/ aut post antipastũ spõdeus cũ silẽtio
positi: dicã qd̃ sentio: foꝛtasse approbarẽ et
laudarẽ. Ma. Nõ equidẽ resisto tibi. Sa-
tis est mihi tamẽ ꝙ hęc collatio in compa-
tione taliũ numeroꝝ. s. melius sonantiũ/ si-
cut dicis offendit. Eo em̃ est improbãda/ ꝙ
cũ eiusdẽ generis etiã illi sint pedes q̃s hic
labi semipedib⁹ clausos iocũdi⁹ ꝯtremur/
ab his discrepare nõ debuit. Sꝫ nõne tibi
videt̃ fm̃ istã rõnẽ/ nec post epitritũ secun-
dũ iambũ cũ silẽtio poni opoꝛtere? Nã et i
h̃ pede iamb⁹ ita mediũ locuꝫ tenet/ vt nec
prioris nec posterioris ptis tempoꝛib⁹ ęque-
tur. Di. Cogit me supioꝛ ratio cõcedere.

De numero metroꝝ ex p̃memo-
ratis pedib⁹/ vel plenis/ vel cũ silẽ-
tio ꝓcreatis/ qui ẽ q̃ngenta septua-
ginta ꝛ vnum: Ca. XII. Ma.

Ge nunc/ redde mihi oĩm metroꝝ A
A numeꝝ si placet/ q̃ iã tractauim⁹. i.
coꝛũ q̃ a suis plenis pedib⁹/ incipi-
unt: claudũt̃ aũt aut suis pedib⁹ plenis ita
vt silẽtiũ cũ ad caput redit̃/ nõ interpona-
mus: aut nõ plenis pedib⁹ cũ silẽtio: quos
tamẽ eis ꝯgruere ratio docuit/ incipiẽte nu
mero a duobus nõ plenis vsqꝫ ad octo ple
nos: ita tñ vt trigintaduo tpa nõ excedan-
tur. Di. Operosum quidẽ est qd̃ iponis/
est tamẽ opepciũ. Sed memini nos paulo
añ iã puenisse ad septuagita septẽ metra a
pyrrhichio vsqꝫ ad tribrachũ: cũ illi binaꝝ
syllabaꝝ pedes quattuoꝛdecim singula cre
arẽt: qui fiũt simul q̃nquaginta ꝛ sex: Tri-
brach⁹ autẽ vigintiunũ ꝓpter geminã di-
uisionẽ. His igitur septuaginta ꝛ septẽ ad-
dimus quattuoꝛdecim dactyli/ et anapesti
totidẽ. Pleni em̃ si locent̃ nullo silẽtio/ in-
cipiẽte metro a duob⁹ vsqꝫ ad octo pedes/
septena pariũt: Additis vo semipedib⁹ cũ
silẽtio icipiẽte metro ab vno pede ꝛ semis
puenięte ad septẽ semis alia septena: ꝛ fiũt
iã oĩa centũ ꝛ q̃nqꝫ. Bacchi⁹ vo nõ põt me-
trũ suũ ad octo pedes pducere: ne triginta-
duo tpa transeat: neqꝫ quisq̃ quinũ tẽpo-
rũ pes: sed possũt isti vsqꝫ ad sex puenire.
Bacchius ergo et qui ei par est/ nõ m̃o tpi-
bus/ sed etiã diuisione: Peon secũd⁹ a du-
obus pedib⁹ vsqꝫ ad sex ꝓcedẽtes/ cũ inte-
gri oꝛdinant̃ sine silentio q̃na metra pari-
unt: Cũ silẽtio autẽ incipientes ab vno se-
mis/ ꝛ ad q̃nqꝫ semis puenięntes/ alia q̃na cũ
vna longa post eos ponit̃: ꝛ itẽ q̃na/ cũ bre
uis ꝛ longa. Quindena igit̃ creãt: quę i sũ-
ma reducta triginta sunt: et fiunt iã metra
oĩa centũ ꝛ trigintaq̃nqꝫ. Creticus vo/ et
qui pariter diuidunt̃/ peones p̃mus ꝛ quar
tus/ qꝛ post illos aut vnã lõgã/ ꝛ iambũ/ ꝛ
spõdeum/ ꝛ anapestum licet ponere/ ad se-
ptuagintaq̃nqꝫ puenjunt. Cũ em̃ tres sint
pedes/ q̃na creant sine silentio: cũ silentio
autẽ viginti: quę simul vt dictũ ẽ/ fiunt q̃n-
qꝫ ꝛ septuaginta: quibus addit̃ supioꝛi sũ-
mę/ decẽ ꝛ ducẽti cõplectũt̃. Palimbacchi B
us ꝛ qui ei diuisione ꝯcoꝛdat tertius peon
quina pariũt integri sine silẽtio: cũ silẽtio
autem quina cum vna longa/ quina cum
spõdeo/ quina cũ anapesto. Hęc addimus

ad maiorē summā:et habemus metra omnia ducenta quinquaginta. Molosus ⁊ ceteri sex tempoꝝ pedes/qui cū illo simul septem sūt/ q̄ terna creant integri: cū silētio autem /quoniā ⁊ vna longa post vnūquēq; eoꝝ locari potest. Et iambus ⁊ spōdeus et anapestus ⁊ bacchiꝰ ⁊ creticus/peon q̄rtus/ vicena ⁊ octona complēt: quę simul fiunt centū nonagintasex:quę ducta cū illis quaternis ducēti vigintiquattuor cōplentur:sed hinc octo deducēdi sunt:q₂ post dichoriū iambus/⁊ post antipastū spondeus male ordinanꝫ: Reliqua sunt ducēta sedecim: q̄ addita maiori summę/ faciūt metra oīa q̄dringēta sexagintasex. Proceleumatici ratio haberi nō potuit cū his pedibꝰ q̄bus congruit ꝓpter semipedes/ q̄ post hūc plures ponūtur: Nam et vna syllaba post eū poni potest cū silentio: sicut post dactylum ⁊ eiꝰ ꝯsortes: ⁊ tres breues / vt vnū tp̄s silendū sit:quo efficiꝫ vt vltima breuis ꝓ lōga accipiatur. Epitriti metra gignūt terna integri: incipiente metro a duobꝰ pedibus ꝑueniēte ad quattuor. Si eñ addas quintum/triginta duo tp̄a/ qđ nō oportet / excedes: Cū silentio v̄o p̄mꝰ ⁊ secūdus epitritꝰ terna post locato iābo/ terna bacchio / terna cretico peone q̄rto :q̄ fiūt simul cū illis ternis q̄ sūt sine silētio/triginta. Tertiꝰ v̄o et q̄rtus epitriti/restāte silentio/gignūt cū spōdeo terna/⁊ terna cū anapesto/terna cū moloso/terna cū ionico minore/terna cum choriābo: q̄ fiūt simul cū illis ternis/q̄ sine silentio genuerūt triginta et sex. Ergo epitriti oēs sexaginta ⁊ sex metra pariūt:q̄ cū viginti ⁊ vno ꝓceleumatici supiori summę addita/faciūt quingenta q̄nquagintatria. Dispondeus restat gignens et ipse tria integer: adhibito autē silentio cum spondeo tria/⁊ tria cū anapesto/tria cū moloso/ tria cū ionico a minore/tria cū choriambo:quę in summā ducta cū illis tribus q̄ creat integer/fiunt decē et octo: Ita erunt metra oīa quingenta septuaginta et vnū.

Qꝫ aliqua pars pedis in principio metri/in fine quoq; ⁊ in silētio poni possit: Ca. XIII.

A Ma. c Ssent quidē/ nisi tria detrahenda essent:q₂ post secundū epitritū dictū est iambū male poni: Sed hoc quidē bñ se habet:sed quare iam dic mihi/ quomō tibi aurē tāgat metrū hoc: Triplici vides/vt ortū triuię rogeꝫ ignis. Di. Persuauiter. Ma. Potes ne dicere quibꝰ pedibus ꝯstet? Di. Non possū: Neq; eñ inuenio quomō sibi congruāt quos metior: siue eñ pyrrhichiū a capite constituā/ siue anapestū/siue peonē tertiū/non his conueniunt qui sequunꝫ: ⁊ inuenio hic quidē creticū post tertiū peonē: vt reliqua sit longa syllaba/quā creticus post se nō respuit collocari: Sed his pedibus hoc metrū ꝯstare recte nō posset/nisi interposito silentio triū tempoꝝ. Nūc v̄o nihil sileꝫ/cū h̄ repetēdo ꝑmulcet auditū. Ma. Vide igiꝫ vtꝝ incipere debeat a pyrrhichio: deīde metiamur dichoriū/tū spondeū:q̄ complet tp̄a/quoꝝ duo sunt in p̄ncipio. Pōt itē caput tenere anapestū: deinde diiambū metiri/vt extrema longa collocata q̄ttuor tp̄ibus anapesti ꝑficiat sex tp̄a/ q̄ cū diiambo cōueniunt: ex quo intelligas licet ꝑtes pedū nō solū in fine poni/ſ etiā in capite metroꝝ. Di. Iā intelligo. Ma. Quid si demā vnā vltimā longā/vt tale sit metrū: Segetes meus labor: Nonne animaduertis cū silentio duorū tempoꝝ repeti? Ex quo manifestū est ⁊ aliquā partē pedis posse in p̄ncipio metri poni/⁊ aliquā in fine/et aliquam ī silentio. Di. Et hoc manifestū est. Ma. Sed hoc fieri si dichorium metiaris integrū in hoc metro: Nā si iambum / a capite anapestus ponatur: cernis partem pedis in principio positā/ quę habet iam quattuor tp̄a. Duo autē quę debenꝫ/silētur in fine. Ex quo discimus posse metrū incip̄e a parte pedis/ ⁊ desinere ad plenū pedem/sed nunq̄ sine silentio. Di. Et hoc perspicuum est. Ma. Quid hoc metrū? Potes ne metiri ⁊ dicere quibꝰ pedibus constet: Iam satis terris niuis / atq; dirę Grandinis misit pater/ et rubente Dextera / sacras iaculatus arces. Dextine. i. carminā. Di. Possū ꝯstituere in capite creticū:⁊ duos metiri reliq̄s senū tempoꝝ pedes/vnū ionicū a maiore/ alterū dichorium:et sileri vnū tēpus qđ adiūgiꝫ cretico vt sex tempora compleātur. Ma. Nō nihil defuit considerationi tuę: Nā cū dichorius est ī fine/ restante silentio/ vltima eius quę breuis ē/ ꝓ lōga accipiꝫ: An hoc negabis? Di. Immo fateor. Ma. Nō ergo ꝯstitui decet ī fine dichoriū/ nisi nullo ī repetitiōe ꝯseq̄nte silentio/ne nō iā dichorius/ſ epitritꝰ secundus sentiaꝫ. Di. Manifestū ē. Ma. Quō B

q̃ metiemur hoc metrū? Di. Nescio.

Q: nõ solū in fine/sed añ finē metri quoq; ẽm artē silendū sit/exēplis ostenditur: Ca. XIIII.

Ma.

A Attende q̃ vtrū bñ sonet cū ita pnū-
a cio/ vt post tres primas syllabas
vnū tēpus sileā: Ita eñ in fine ni-
hil debebit/ vt decēter ibi possit esse dicho-
rius. Di. Jocundissime sonat. Ma. Hoc
quoq; igitur adiūgamus arti/ vt nõ solū i
fine/ sed ꝛ ante finē cū oportet sileam⁹. Tūc
autē oportet/ cū id qd̃ debet implendis tē-
poribus pedū/ aut indecēter silet in fine ꝓ-
pter vltimā breuē/ vt i h qd̃ dictū ē: aut cū
duo ꝯstituunt nõ pleni pedes/ vn⁹ i capite/
aliter i fine q̄lis iste ē: Gētiles nfos i te ob-
errat eq̄s. Sēsisti eñ vt opinor me post qn
q; syllabas lõgas/ morā duorū tempoꝝ si-
luisse: ꝛ tantundē in fine silendū ē/ dū redit
ad caput. Si eñ hoc metrū ad legē sex tem
poꝝ metiaris: erit tibi ꝑmus spõdeus/ se-
cundus molosus/ terti⁹ choriamb⁹/ quart⁹
anapestus. Spõdeo igitur debētur duo tē-
pora/ vt sex tempoꝝ pedē impleat: et ana-
pesto itaq; duo silētur post molosū ante fi-
nē/ ꝛ duo post anapestū in fine. Si autē ad
legē tempoꝝ quattuor/ vna longa erit i ca
pite/ deinde duos metimur spõdeos/ dein-
de duos dactylos: ꝛ post vna ꝯcludet. Si-
lemus itaq; duo tēpora post geminū spon
deū ante finē/ et duo i fine/ vt ambo pedes
impleant: quoꝝ dimidias ptes i capite at-
q; i extremo posuim⁹. Nõnunq̃ tñ qd̃ duo-
bus nõ plenis pedibus debet in principio
ac fine collocatis/ finali tamē silētio reddi-
tur: si tātū sit vt dimidij spaciū tēporis nõ
excedat: qualia hęc duo sunt: Siluę labo-
rātes/ geluq;: Flumina cõstiterint acuto.
Hoꝝ eñ primus icipit a palimbacchio/ in-
de excurrit i molosum/ ꝛ bacchio terminat.
Silua ergo duo tempora: quorum vnum
bacchio/ alteꝝ palimbacchio cū reddideris/
sena vbiq; tēpora implebūtur. Hoc autem
posterius dactylo ichoatur: inde pgit i cho
riambū/ claudit bacchio. Tria q̃ tempora
silere oportebit. Hinc vnum bacchio/ duo
dactylo reddim⁹/ vt i oı̄bus sint sena tpa.
Prius aūt reddit qd̃ debet implēdo extre-
mo pedi q̃ i ꝑncipio ꝯstituto. Di. Nec ali-
ter oı̄no fieri aures sinūt. Ma. Nec mirū:
B Jd eñ cū repetim⁹ adiungit capiti quod
ꝑrius extremū est. Itaq; i hoc numero qd̃
dictū est: Flumina ꝯstiterint acuto: Cū tria
tempora senis vbiq; implēdis debeātur/ si
ea nõ silentio velis/ sed voce reddere pos-
sintq; ea reddi ꝛ p iambū ꝛ p chorīū ꝛ p tri-
brachū: q: omnes terna tempora possidēt:
nullo mõ ea p chorīū reddi sensus ipse per-
mittit/ in quo prior est longa syllaba/ bre-
uis posterior: Jd eñ ꝑus sonare debet/ qd̃
bacchio debet extremo. i. breuis syllaba:
nõ longa q̃ dactylo. Primo liq̄t h explora-
re his exemplis: Flumina ꝯstiterint a cuto
gelu: Flumina ꝯstiterint acute gelida: Flu
mina constiterint in altū nocte. Cui dubi-
um ē duo illa suauiter repeti: hoc autē ter-
tiū nullo mõ? Itē cū singula tēpora singu-
lis debent pedibus minus plenis: si ea vo
ce reddere velis/ nõ sinit sensus i vnā sylla-
bā coartari. Di. Mira oı̄no iusticia: Nõ
eñ ꝯuenit qd̃ sepatim reddendū est/ nõ eti
am ꝯstitui sepatim. Ma. Quocirca in illo C
metro: Siluę laborātes geluq;/ si vnā lon-
gā pro initio fini addas: sicuti est: Siluę la
borantes gelu duro/ non probant aures.
sicut probant cum dicimus: Siluę labo-
rantes gelu ꝛ frigore: qd̃ sagacissime sentis
cū singula repetis. Itē nõ oportet cū duo
min⁹ pleni pedes ponunt/ maiorē i ꝑncipio
q̃ in fine poni: nā et hoc cõdēnat auditus:
Tāq̃ si dicas: Optimū tēp⁹ adest: tādē vt
ꝑmus pes sit creticus/ secūdus choriamb⁹/
tertius spõdeus: vt tria tēpora sileamus:
quoꝝ duo debētur vltimo spõdeo ad sena
iplēda/ ꝛ vnū ꝑmo cretico. At si dicat: Tā-
dē tempus adest optimū: interposita triū
tempoꝝ mora i silentio/ q̄s nõ sentiat iocū
dissime repeti? Quare aut tanti spacij de-
cet esse in fine minus plenū pedē/ quanti ē
i ꝑncipio: vt illd/ Siluę laborātes geluq;:
aut minorē i ꝑncipio/ aut i fine maiorē: ve-
luti ē/ Flumina ꝯstiterint acuto. Nec iniu
ria/ q: vbi ē ęqualitas/ nulla discordia: vbi
autē dispar ē numerus/ si a minore ad ma
iorē veniam⁹/ vt i metiēdo ꝛ numerādo so-
let/ facit ipse rursus i numerādo ordo ꝯcor-
diā. Ex quo illud ē etiā consequēs: vt cū hi
de quibus agitur/ minus pleni ponunt pe
des/ si duobus locis interponit silentiū/ id
est ante finē ꝛ in fine tñ: ante finē sileatur
quantū debetur extremo: tantū autē i fine
quantū scʒ ꝑncipio: q: mediū tendit ad fi-
nē/ si vnā longā ꝓ silētio fini addas: sicuti/
Siluę laborātes gelu duro. A fine x̄o ad

principiũ redeundũ est. Si autẽ vtrinq; tan
tundẽ debetur / nulla controuersia ẽ / quin
tantũ ante finẽ / quantũ in fine silendũ sit:
Sileri autem oportet nõ nisi vbi termina-
tur pars orationis. In his autẽ numeris q̃
nõ verbis finiunt / sed aliquo pulsu / vel fla-
tu / vel ipsa etiã lingua: nullũ in hac re dis-
crimen est / postq̃ voce pcussioneve silea-
tur / mõ vt legitimũ fm supradictas ratio-
nes intercedat silentiũ. Quobrem et a du-
obus põt minus plenis pedibus metrũ in-
cipere / si tamẽ vtriusq; coniunctũ spacium
minus nõ sit q̃ posset esse vnius & dimidij
pedis. Nã supra diximus tunc rectos poni
duos minus plenos pedes / cum id quod
debetur ambobus / non transit spacio pe-
dem dimidium. Exemplum est: Montes
acuti / vt aut in fine tria tempora sileamus /
aut vnum tempus post spondeum / et duo
in fine: Aliter enim hoc metrum conueni-
enter metiri non potest.

Quanta debeat vltima orationis syllaba esse cũ i medio siletur: & quare silendũ sit nõnunq̃ in medio / aliquando vero minime / aliquado ad placitum: Ca. XV.

A Jt hoc etiã i disciplina: vt cũ ante
finẽ silem⁹ / non ibi pars orationis
breui syllaba terminet: ne fm illaz
sepe cõmemoratã regulã / p longa eã sen-
sus accipiat sequẽte silẽtio. Itaq; i hoc me
tro: Mõtib⁹ acutis / nõ possum⁹ silere post
dactylũ tempus vnũ / qd post spondeũ i su
periore poteramus: ne nõ iã dactylus / sed
creticus sentiat: Atq; ita nõ duobus min⁹
plenus pedibus qd nũc demonstramus / s
pleno dichorio & vltimo spõdeo metrũ cõ-
stare videat / duũ temporũ silentio in fine
reddendo. Sed illud notandũ est: in princi
pio posito min⁹ pleno pede / aut ibidẽ red-
di debitũ p silẽtiũ / sicuti ẽ: Iã satis terri ni-
uis atq; dire. Aut i fine: velut / Segetes me⁹
labor. Minus autẽ pleno pedi qui in fine
ponit: aut ibidẽ restitui silentio qd debet /
vt in illo: Ite igitur camenę: aut in aliquo
de medijs loco: veluti in hoc: Uer blandũ
viget aruis / adest hospes hirũdo. Unũ eñ
tẽpus qd debetur vltimo bacchio / vel post
totũ numerũ sileri potest / vł post primũ ei⁹
numeri pedẽ molosũ / vel secundũ ionicũ a
minore. Qd vo medijs forte min⁹ plenis
pedib⁹ debiti ẽ / non nisi ibidẽ reddi potest:

vt est / Tuba terribili sonitũ dedit ęre cur-
uo. Si eñ sic metiamur hoc metrũ / vt pri-
mũ faciamus anapestũ / secundũ ionicum:
quẽlibet in syllabis quinq; / soluta. s. longa
vel pma / vel vltima in duas breues: terti-
um coriambũ: vltimũ bacchiũ: Tria erunt
tẽpora i debitũ: vnũ extremo bacchio red-
dendũ / et duo anapesto pmo / vt sena com-
pleant. Sed hoc totũ spaciũ trium tempo-
rum i fine sileri põt. At si ab integro pede
incipias / quinq; syllabas pmas p q̃libet io-
nico metit: Seq̃tur choriamb⁹: Inde iã pe
dẽ integrũ nõ inuenies: q̃rca vnius lõga
spacio silere oportebit: q̃ annumerato cho
riambus alter implebit. Bacchio reliquo
metrũ clausum / cui⁹ tempus vnũ debitum
clausuro silebis in fine. Uñ iã esse opinor
pspicuũ / cũ i medijs siletur locis: aut ea re-
stitui tẽpora quę in fine debentur: aut ea q̃
ibi debent vbi siletur. Sed aliq̃n nõ est ne- B
cesse vt sileat i medijs / cũ põt aliter metrũ
metiri: vt in eo qd pauloañ posuimus: Ali
q̃n autẽ necesse est: vt in hoc / Uernę tẽperi
es / aurę patẽt / sunt delitię. Nã manifestũ ẽ
istum numerũ aut quaternorũ temporũ / aut
senorũ pedibus currere. Si quaternorũ: silẽ
dum ẽ vnũ temp⁹ post syllabã octauã: & in
fine duo metiãtur: pmo spõdeo / secũdo da-
ctylo: sed a tertio spondeo / quarto dactylo
annumerato post longã silẽtio: q; post bre
uẽ nõ oportet quinto spondeo / sexto dacty
lo / vltima longa qua numer⁹ clauditur / cui
duo tẽpora debita silent in fine. Si aũt se-
norũ temporũ hic metimur pedes / pm⁹ erit
molosus / secũdus ionicus a minore: terti⁹
creticus / qui fit dichorius adiũcto silentio
vnius tẽporis: quart⁹ ionicus a maiore et
longa vltima / postq̃ q̃truor tpa silebũtur.
Posset alio mõ currere / vt vna lõga i pnci-
pio locaretur / quã sequeret ionic⁹ a maio-
re / deinde molosus / deinde bacchi⁹: q̃ fieret
antipastus / adiũcto silẽtio vnius tẽporis:
vltim⁹ choriamb⁹ numerũ clauderet: ita vt
quattuor temporũ in fine silentiũ / redderet
vni longę in principio ↄstitutę. Sed aures
istã dimẽsionẽ repudiãt: q; ps pedis in pn
cipio collocata / nisi maior q̃ dimidia fue-
rit / nõ recte illi post plenũ pedẽ finali silen-
tio redditur vbi debet: sed alijs interposi-
tis pedib⁹ / scimus quidẽ quantũ debeat:
sed nõ cõphẽditur sensu / vt tanto spacio
sileatur / nisi min⁹ debeat i silẽtio q̃ positũ

est in sono: q: cũ maiorẽ partẽ pedis vox p-
ęgerit/minor q̄ reliqua ē/vbicũq; facile oc-
currit. Quobrẽ metri qđ sub hoc exemplo
posuim⁹: Verne tẽperies aurę tepent/sunt
delitię: cũ sit vna necessaria quã diximus di-
mẽsio: si post decimã eius syllabã tp̄s vnũ
sileatur/est alia voluntaria: si qs post sextã
syllabã velit silere duo tpa/ et vnũ post vn-
decimã/ et duo i fine: Ut sit in p̄ncipio spõ-
deus/sequat hunc choriamb⁹: tertio spon-
deo silẽtiũ duũ tempoꝝ annumeret/ vt vl
molosus vel a minore ionicus fiat: q̄rtus
bacchius/adiuncto itidẽ silẽtio vni⁹ tp̄is fi
at antipast⁹: q̄nto choriambo numer⁹ ter-
minet in voce/duobus tp̄ibus in fine p si-
lentiũ redditis/in p̄ncipio locato spondeo.
Est itẽ alia. Si eñ velis/post sextã syllabã
vnũ tp̄s silebis/ et post decimã vnum: post
vndecimã tãtundẽ/ et duo in fine: Ut sit p̄-
mus spõdeus: secũdus choriamb⁹: tertius
palimbacchi⁹ fiat antipastus vno silentij
tp̄e annumerato: quart⁹ spondeus fiat di-
chorius vnius tp̄is interiecto / et vni⁹ tp̄is
cõsequente silentio: choriambus vltimus
numerũ claudat: ita vt sileam⁹ duo tẽpora
in fine/q̄ p̄mo debent spõdeo. Est et tertia
dimẽsio/si post p̄mũ spondeũ tp̄s vnũ sile-
atur: et reliqua quę in p̄rimo supiore seruẽ-
tur: nisi q in eius fine vnũ tp̄s silebitur: q:
spõdeus ille q̄ solet in p̄ncipio locari/conse
quẽte vni⁹ tp̄is silẽtio / factus ē palimbac-
chius: vt plus vno tp̄e nihil ei deberet/qđ
in fine silendũ ē. Uñ iã p̄spicis metrl inter-
poni silẽtia quędã necessaria/quędã volũ-
taria. Et necessaria quidẽ/ cũ aliq̄d pedib⁹
debetur implẽdis: Volũtaria vero/cũ pleni
sũt pedes atq; integri. Qđ aũt sup⁹ dictũ
est: ampli⁹ q̄ttuor tp̄ib⁹ silendũ nõ esse. De
Al. et silentijs necessarijs et silẽdis dictũ ē/ vbi debita tp̄a
explent: Nã i his q̄ volũtaria silẽtia nom-
nimus/licet etiã pedẽ sonare/ et pedẽ silere:
qđ si parib⁹ interuall' fecerim⁹/non erit me-
trũ/sed rhythm⁹: nullo certo fine apparente
vñ redeat ad caput. Quobrẽ si exempli grã
silentijs vel' distinguere/vt post p̄mũ pedẽ
alterius pedis tp̄a sileas: non hoc p̄petuo
seruandũ est. Licet autẽ vti varietate qua-
libet cõnumeratis silẽtijs vsq; ad legitima
tp̄a metrũ p̄ducere: velut i hoc: Nobis ve-
rum in p̄mptu ē: Tu si veꝝ dicis. Licet hic
post p̄mũ spondeũ q̄ttuor tp̄a silere: et alia
q̄ttuor post sequẽtes duos: Post tres aũt
finales nihil silebit: Jã eñ trigintaduo tp̄a
terminata sunt/sed multũ ē apti⁹ et q̄dãmõ
iusti⁹/vt vel in fine tm̄ sileat: qđ subtracto
vno pede fieri põt: vt ita sit: Nob verũ in
p̄mptu ē/tu dic veꝝ. Hoc et l metris cętero-
rũ pedũ tenendũ est. s. necessarijs silẽtijs/si-
ue finalib⁹/ siue medijs/reddi debita vt pe
des ipleant: Nõ autẽ deberi oportere am-
pli⁹ q̄ pedis partẽ/quã leuatio positiõe oc
cupat: Volũtarijs aũt silẽtijs et p̄tes pedũ
et integros pedes silere p̄cedit: sicut exem-
plis supradictl mõstrauim⁹. Sz hacten⁹ in-
terponẽdoꝝ silentioꝝ ratio tractata sit.

De pedũ cõmixtione. Ca. XVI.

n Unc de pedũ cõmixtiõe/ et de ipso-
rũ metroꝝ copulatione pauca di-
camus. Cũ iã multa dicta sunt cũ
quęrerem⁹/ quos sibimet oporteat misce-
ri pedes: et qđ ad metroꝝ attinet copulati-
onẽ/nõnulla dicẽda sunt cũ de versib⁹ disse
rere cęperim⁹. Junguntur eñ sibi pedes at-
q; miscẽtur sm regulas quas in secũdo ser-
mone aperuim⁹. In hoc aũt illđ sciendũ ē/
q genera metri q̄ a poetl iã celebrata sunt/
habuisse auctores et inuẽtores suos a qb⁹
q̄sdã certas leges positas cõuellere p̄hibe-
mur. Nõ eñ oportet cũ illi eas ratiõe finxẽ
runt/q̄uis ibi aliquid sm rationem et audi- Al. mutare
re sine auriũ offensione possum⁹: cui⁹ rei cõ
gnitio nõ arte/ s historia tradit: vñ credit
poti⁹ q̄ cognoscit. Neq; eñ si falisc⁹ nescio
q/metrũ ita cõposuit/vt hęc sonãt: Cũ fla-
gella ligas/ita liga: vitis et vlm⁹: vti simul
eant/scire hoc possumus/ sed tm̄mõ crede-
re audiẽdo et legẽdo: Illud ē disciplinę qđ
ad nos p̄tinet: videre vtrũ h trib⁹ dactylis
constet et pyrrhichio vltimo/vt plerisq; mu-
sicę imperiti autumãt: Nõ eñ sentiũt pyr-
rhichiũ poni nõ posse post dactylũ. An vt
ratio docet / p̄m⁹ pes sit in hoc metro cho-
riamb⁹: secũdus ionic⁹/lõga syllaba in du-
as solutas breues: vltim⁹ iamb⁹ post quẽ
tria tp̄a silebũt: Qđ semidocti hoies sẽtire
possẽt/si a docto sm vtrãq; legẽ p̄nũciaret
et plauderet: Ita eñ naturali et cõmuni p̄sẽ-
su iudicarent/q̄d disciplinę norma p̄scribe-
ret. Uerũtñ q poeta ille hos numeros im-
mobiles esse voluit/cuz hoc metro vtimur
custodiendũ ē: nõ eñ fraudat auditũ: q̄q̄
eque nihil fraudaret/ si vel p choriãbo di-
iãbũ vl ipsũ ionicũ nulla i breues facta so-
lutione ponerem⁹/ et q̄cq̄d aliud p̄gruisset.

In hoc igiť metro nihil mutabiť: nō ea ratiōe q̄ inēq̄litatē vitam°/ ſ ea q̄ obſeruam° auctoritatē. Docet ſane ratio alia instituī metra imobilia.i.i quib° mutare nihil oportet: vt hoc ipſū ē de q̄ ſatꝭ locuti ſum°. Alia mobilia/i quib° locare pedes alios ꝓ alijs licet/ſicuti ē: Troię qui ṗm° ab oris: Arma virūq̧ cano. Nā hic ꝓ ſpōdeo anapeſtū q̄libet loco licet ponere. Alia nec tota imobilia/nec tota mobilia: vt eſt: Pēdeat ex humerꝭ dulcꝭ chelis: Et nūeros ędat varios. Quib° aſſonet oē virēſ Late nem°: ꝛ tortꝭ erráſq̧ flexib° fidis. Hic eṁ vbiq̧ ꝛ ſpōdeus ꝛ dactil° poni poſſet/ ṗt vltimū pedē quē metri auctor ſp cē dactylū voluit. Et i his q̄dē generib° trib° nō nihil valere auctoritatē vides. Qd̄ aūt i pedū cōmixtiōe ad rōnē ſolā ꝑtinet de his reb° q̄ ſētiunť iudicātē: ſciēdū ē eas ꝑtes pedū q̄ poſt certos pedeſ ſilētio teſtāte iſuauiť locāť: vt iamb° poſt dichoriū atq̧ ſecundū epitritū: ꝛ ſpōdeus poſt antipaſtū: etiā poſt alios pedes male locari/qb° iſti ꝑmixti fuerit: Nā manifeſtū ē iambū poſt moloſū bn̄ poni: ſicͨ hoc exēplū indicat/ſępe repetitū cū ſilētio i fine tēpoꝝ triū: Uer blādū viret florib°. Ac ſi ꝓ moloſo ṗmū dichoriū ꝯſtituas/ vt ē: Uere terrę vires floribus: reſpuit hoc audit° atq̧ ꝯdēnat. Id etiā i cęteris ſenſu explorāte facile ē expiri. Ratio nāq̧ certiſſima ē: cū ſibi copulanť/q̄ inť ſe ſunt copulabiles pedes/ eas ꝑtes debere i fine ſubiūgi q̄ oīb° ꝯueniūt i illa ſerie collocatꝭ: ne inter ſocios q̄damodo diſcordię aliq̄d oriať. Illud magꝭ mirandū ē/q cū ſpōdeus ꝛ dijābū ꝛ dichoriū ſuauiť claudat: tn̄ cū hi duo pedes/ſiue ſoli/ ſiue cū alijs copulabilib° quoq̄ mō mixtis i vna ſerie fuerint/ſpōdeuſ i fine approbāte ſēſu poni nō pōt. Quiſ eṁ dubitet audires libēter accipe iſta ſinglꝰa repetita: Et timēda res nō ē: ꝛ itē ſepatim iā timere noli: Aut ſi ita iūgas/Timēda res iā timere noli: niſi i ſoluta oratiōe audire nolꝭ. Nec abſurdū min° ē/ſi quolibet loco aliū ꝯnectas/ veluti moloſū hoc mō: Uir fortis timēda res: iam timere noli. Uel ita/Timēda res fortꝭ timere noli: Uľ etiā ita: Timēda res iā timere vir fortꝭ noli. Cui° abſurditatis cauſa ē/q pes diamb° etiā ad duplū ꝛ ſimplū plaudi pōt/vt ad ſimplū ꝛ duplū plaudi pōt dichori°. Spōdeus aūt duplę ꝑti corū ęqualꝰ ē: ſed cū eū ille trahiť ad ṗmā/ hic ad extremā/ exiſtit nōnulla diſcordia: ꝛ ita ratio tollit admirationē. Nec min° miraculū ędit antipaſt°: cui ſi null° pedū/aut certe ſolus dijambus miſceať/ patiť iābo metrū claudi: cū alijs autē poſitus nullo mō: ꝛ cū dichorio q̄dē ꝓpť ipſū dichoriū: Itaq̧ hoc minime miror. Cū cęterꝭ vͦo ſenorū tēpoꝝ pedib°/ cōmemoratū triū tēpoꝝ pedē i fine repudiet: neſcio q̄ ē cauſa ſecretior fortaſſe/q̄ vt a nobiſ aſſeri atq̧ oſtēdi q̄at. Sȝ h̄ ita cē his exemplꝰ ꝓbo: Nā iſta duo metra: Poteſtate placet: Prāte potētium placet: nemo ambigit ſuauiť ſingula repeti cū ſilētio triū tēpoꝝ i fine. At iſta inſuauiter cū eodē ſilētio: Poteſtate ꝓclara/placet: Prāte tibi multū placet: Prāte iam tibi ſic placet: Prāte multū tibi placet: Prātis magnitudo placet: qd̄ ad ſenſum attinet/ꝑęgit officiū ſuū i hac q̄ſtione: ꝛ q̄d accęperit/ꝛ q̄d exploderit indicauit: ſ de cauſa cur ita ſit/ratio ꝯſulēda ē. Ac mea q̄dē i tāta obſcuritate nihil aliud videt/niſi cū iābo antipaſtū dimidiā ꝑtē priorē habere cōmunē: Nā vterq̧ a breui et lōga icipit: poſteriorē aūt cū dichorio: Longa eṁ ꝛ breui ambo finiunť. Itaq̧ antipaſt° vel ſol° tan q̄ ſuā ṗorē dimidiā/vel cū iābo cū q̄ eā cōmuniter habet/collocat°: patiť i fine metri eſſe iambū: ꝛ cū dichorio pateret ſi eidē dichorio talꝰ terminus ꝯueniret: Cū cęterꝭ autē nō patiť/quib° tali ſocietate nō iūgitur.

De metroꝝ copulatiōe. Ca. XVII.

Quod vͦo ad metrorū copulationē attinet/ſatis ē i ꝓ̄ſentia videre poſſe ſibi diuerſa metra copulari: q̄ tn̄ plauſu.i.leuatione ac poſitione ꝯueniant: Diuerſa ſūt aūt/ vľ q̄ntitate/vt cū maiora copulanť minorib°: qualia ſunt videlicet:

Iam ſatis terris niuis/ atq̧ dirę
Grandinis miſit pater: ꝛ rubente
Dexteras ſacras iaculatus arces
Terruit vrbem.

Nā hoc quartū/qd̄ vno choriābo ꝛ vna i fine lōga terminať/q̄ paruū ſit trib° ſuꝑiorib° inť ſe ęq̄lib° ſubiectū vides. Uľ pedib°/ ſicͨ h̄: Grato pyrrha ſub antro: Cui flauā religas comā. Cernis quippe horū duorum ſuꝑi° ꝯſtare ſpōdeo ꝛ choriābo/ ꝛ lōga vltima: q̄ ad ſex tꝑa implēda ſpōdeo debebať: Hoc aūt poſteri° ſpōdeo ꝛ coriābo/ꝛ duab° vltimis breuibus/q̄ itē cū ṗmo ſpōdeo implent ſex tꝑa. Paria ſunt q̄ iſta tēporibus:

B Metra mobilia et immobilia et neutra.

Eneid. 1.

C

A Diuerſa ſunt metra quantitate vľ pedib°.

Horat° li. 1. carminū.

Ibidem.

sed in pedibus nõ nihil diuersitatis tenēt. Est et alia differentia istarū copulationū: q̄ alia ita copulantur, vt nulla sibi silētia interponi velint: sicut hec duo recentissima:
B alia iter se sileri aliquid postulēt, sicuti hec:
Horatius. i. carminū. Vides vt alta stet niue candidum
Soracte: nec iā sustineāt onus.
Silue laborantes, geluq̄
Flumina constiterint acuto.

Nā si hec singula repetant priora duo vnū tp̄s i fine sileri flagitāt, tertiū duo, quartū tria. Copulata vero a p̄mo ad secūdū trāseūtē vnū tp̄s fieri cogūt, a secundo ad tertiū duo, a tertio ad q̄rtū tria: A quarto autē si ad p̄mū redeas, tp̄s vnū silebis. Sed q̄ ē ratio redeūdi ad p̄mū, eadē est ad aliam talē copulationē trāseundi. Hoc genus copulationū recte nos appellamus circuitū, q̄ περίοδος grece dr̄. Circuitus q̄ minor eē nō pōt, q̄z
M. i. modis q̄ duobus mēbris ꝯstat. i. duobus metris. Nec eē maiorē voluerūt eo q̄ vsq̄ ad q̄ttuor mēbra p̄cedit. Licet igit minimū bimēbrē, mediū trimēbrē, et vltimū q̄drimēbrē vocarēt. Hos enī greci δικωλον, τρικωλον, τετρακωλον vocāt. De q̄ toto genere q̄m diligētius tractaturi sumus, vt dixi i eo sermone q̄ nob de versibus erit, nūc iterim satis sit. Sane arbitror iā te intelligere innumerabilia genera esse metrorū. Di. Que? Ma. Quingenta q̄dragintaseptē inueneramus, cū et de silētijs nō nisi finalibus exēpla eēnt data: et nulla pedū cōmixtio facta eēt: et nulla solutio lōgarū i duas breues, q̄ pedē vltra syllabas q̄ttuor porrigeret. At si adhibita oīm silētiorū iterpositiōe, et oī pedū cōmixtiōe, et oī solutiōe lōgarū colligere numerū metrorū velis: tātus existit vt nomē eius fortasse nō superet. Sed hec exēpla q̄ a nobis sūt posita et q̄cūq̄ alia poni p̄nt: q̄z ea et appetat i efficiēdo, et approbet i audiendo natura cōmunis, tn̄ nisi ea docti et exercitati hoīs p̄nunciatio cōmendet auribus, sensusq̄ audientiū non sit tardior q̄z humanitas postulat: non p̄nt ea q̄ tractauimus vera iudicari. Sz quiescamus aliquantulū, et de versu deinceps disseramus. Di. Ita fiat.

Diui aurelij augustini hipponensis epi, de musica liber quartus explicit.

Capitulorū q̄nti libri de musica, scti augustini recollecta ānotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis epi, de musica liber quintus incipit.

Quō differāt rhythmus, metrū et versus: Capi. i.

Ma. Quid sit versus, inter doctos veteres nō parua luctatione q̄situ ē: nec fructus defuit: Nā inuēta res ē: et ad noticiā posteriorū mādata litteris, graui atq̄ certa: nō tn̄ auctoritate, veruētiā ratiōe firmata ē. Interesse igit animaduerterūt inter rhythmū et metrū aliq̄d, vt oē metrū rhythmus, nō etiam ois rhythmus metrū sit. Ois enī legitima pedū ꝯnexio numerus ē: quā q̄m metrū habet, nō esse numerus nullo mō pōt. i. nō esse rhythmus. Sz q̄m nō est idē: q̄z vis legitimis pedibus, nullo tn̄ certo fine p̄uolui: et itē legitimis p̄gredi pedibus, et certo fine coerceri: hec duo genera etiā vocabulis discernēda erāt, vt illud superius rhythmus tn̄ p̄prio iā noīe: hoc aūt alterū, ita rhythmus vt me-

B trũ etiã vocaret. Rursus qm eoꝝ numero/
rũ q̄ certo fine claudunt.i.metroꝝ/alia sũt
i quib⁹ nõ habet ratio cuiusdã diuisionis
circa mediũ/alia quib⁹ sedulo habet: erat
etiã hec differẽtia notãda vocabulis: Qua/
propt illud vbi non habet hec ratio/rhyth
mi genus ꝓprie metꝝ vocatũ est: hoc autẽ
vbi habet/vsũ noiauerit. Cui⁹ appellatiõis
originẽ fortasse ꝓgredientib⁹ nob ratio ipsa
mõstrabit. Neqꝫ h ita ꝑsc̄ptũ putes/ vt illa
etiã metra vsus vocare nõ liceat: Sed aliõ
ẽ cũ abutimur nomẽ licẽtia cuiusdã vicini/
tatis: aliud cũ rẽ vocabulo suo enũciamus.
Sed noim cõmemoratio hacten⁹ facta sit:
In qbus vt iã didicim⁹/ꝯcessio interloquẽ
Al. notum tiũ ꝛ vetustatis auctoritas tãtũ valet. Cete
ra si placet/ more nostro inuestigem⁹ sensu
nũcio/indice ratione: vt illos etiã veteres
auctores nõ istituisse ista q̄si in natura reꝝ
integra ꝛ ꝑfecta nõ fuerit/s ratiocinãdo in/
uenisse/ꝛ appellando notasse cognoscas.

Iucũdiora fore metra i duas ꝑ/ tes diuisibilia: Ca. II.

Quare ꝑmũ a te q̄ro/ vtꝝ ob aliõ pes
q aurem mulceat nisi q̄ i eo due ille
partes/q̄ꝝ vna i leuatiõe/altera in
positione est/nũerosa sibi ꝯcinitate rñdẽt?
Di. In hoc quidẽ mihi a me ꝑsuasũ ẽ atqꝫ
ꝯꝑtũ. Ma. Quid metꝝ/ qõ mãifestũ ẽ
pedũ collocatione ꝯfici: nũ ex eo reꝝ gene/
re eẽ arbitrãdũ ẽ qõ diuidi nõ põt: cũ oino
ꝛ nihil indiuiduũ ꝑ tp̄s tẽdi queat: et quod
ex diuiduis pedibus constat/absurdissime
indiuiduũ putet? Di. Nullo mõ hoc gen⁹
diuisionẽ recipe abnuerim. Ma. At oia q̄
recipiũt diuisionẽ/ nõne pulchriora sunt si
eoꝝ ꝑtes aliq̄ parilitate ꝯcordent/ q̄ꝫ si dis/
cordes ꝛ dissone sũt? Di. Nulli dubiũ ẽ.
Ma. Quid ipsi⁹ diuisionis q̄ tãdẽ numer⁹
auctor ẽ paris? An dualis? Di. Ita ẽ. Ma.
Ut q̄ i duas ꝑtes ꝯcinentes diuidi pedẽ/et
eoipso aurẽ delectare cõperim⁹: si etiã me/
trũ tale inueniamus/ nonne ceteris nõ ta/
libus iure anteponetur? Di. Assentior.

Uersus vñ dicat: ꝛ quõ ꝑ nõ ꝯti distinguat a metro: Ca. III.

Ma.
A Recte sane. Quare iã illud rñde: cũ i
r oib⁹ q̄ aliq̄ tp̄is ꝑte metiunt/aliud
ꝑcedat/aliud subseq̄tur: aliud inci/
piat/aliõ terminet: nihil ne tibi videat in/
ter ꝑtẽ ꝑcedentẽ atqꝫ icipientẽ/ꝛ illã q̄ sub/
seq̄tur ac terminet interesse oportere? Di.

Interesse arbitror. Ma. Dic q̄ qd intersit
inter has duas ꝑtes vsus/q̄ꝝ vna ẽ: Cor/
nua velataꝝ: altera vo ẽ/ vtim⁹ antẽnaꝝ.
Non eñ vt idẽ poeta obuertim⁹: s si ita v/
sus enunciet: Cornua velataꝝ vtim⁹ antẽ
naꝝ. Nõne sepius repetẽdo efficit incertũ/
q̄ pars ꝑor sit/q̄ posterior? Neqꝫ eñ minus
idẽ stat vsus/cũ ita ꝓfertur: Uertim⁹ antẽ/
naꝝ cornua velataꝝ. Di. Plane icertũ fie
ri video. Ma. Cẽses ne vitandũ? Di. Cẽ
seo. Ma. Uide igitur vtrũ hic satis vitet:
cũ sit vna pars vsus/ ẽ ꝛ ea ꝑcedẽs: Arma Eneid. 1.
virũqꝫ cano: altera subseq̄ues: troie q̄ pri/
mus ab oris: q̄ vsqꝫadeo int se differt/ vt si
ordinẽ vtas/ꝛ hoc mõ ꝓnũcies: Troie q̄ ꝑ/
mus ab oris: arma virũqꝫ cano: alios pe/
des metiri necesse sit. Di. Intelligo. Ma.
At vide/ vtꝝ ista ratio in aliis seruata sit:
Nã cui⁹ dimẽsionis ẽ ꝑs icipiẽs: Arma viꝝ
qꝫ cano: eiusdẽ eẽ agnosce: Italiã fato. Lit/
tora: multũ ille: Et/ Ui superꝝ seue. Multa
q̄ꝫ et bello: Inferretqꝫ deos. Albaniqꝫ pa
tres: Nec multis ꝑseq̄r ceteros: quãtũ voles.
has ꝑores ꝑtes versuũ eiusdẽ dimẽsionis
inuenies.i. q̄nto semipede articulatas/ra/
rissime oino nõ ita ẽ: ita vt posteriores si/
cut iste nõ min⁹ int se pariles/ Troie qui ꝑ/
m⁹ ab oris. Profug⁹ lauinaqꝫ venit. Ter/
ris iactat⁹ ꝛ alto. Memorẽ iunonis ob irã.
Passus dũ ꝯderet vrbẽ. Latio gen⁹ vñ lati
nũ. Atqꝫ alta menia rome. Manifestũ est B
igitur q̄ q̄nqꝫ ꝛ septẽ semipedes vsũ heroi
cũ i duo mẽbra partiunt: q̄ sex pedib⁹ q̄ter/
noꝝ tẽpoꝝ ꝯstare notissimũ ẽ: ꝛ sine ꝯcini/
tate quidẽ duoꝝ mẽbroꝝ/siue ista/siue ali/
qua alia/vsus nullus ẽ. In qbus oib⁹ hoc
ratio demõstrauit esse seruandũ/vt nõ pos
sit ꝑs ꝑor i posteriore/ꝛ posterior in ꝑore lo
co poni. Qõ si aliter fuerit: nõ iã vsus/nisi
nois abusione dicet. Erit autẽ rhythmus ꝛ
metrũ/q̄lia rarissime longis carminib⁹ iter/
ponere q̄ vsibus ꝯtexũtur/nõ indecoꝝ est:
quale idẽ ipsũ est qõ pauloante cõmemo/
raui: Cornua velatarũ vertimus antẽna/
rũ. Quobrẽ nõ mihi vsus ex eo appellat⁹ vi
det/vt nõnulli putãt/q̄ a certo fine ad eius/
dẽ numeri caput reuertat/ vt nomẽ ductũ
sit ab his q̄ vertũt dũ via redeũt: nã hoc il/
li cũ his etiã metris q̄ versus nõ sunt/appa/
ret esse cõmune: sed magis fortasse a ꝯtra
rio noie venit. Ut queadmodũ grãmatici
deponẽs vbũ qõ.r.litteraz nõ deponit: si/

Al. tronsit cuti ẽ lucrõr ⁊ ꝯquerõr appellauerũt: ita qđ duob⁹ mẽbris ꝯstat / q̃rũ neutrũ in alteri⁹ loco salua lege numeroꝝ ꝯstituit / q̄ꝛ ꝟti nõ põt ꝟsus voceẜ. Sȝ vtrãlibet barũ originẽ vocabuli tu si licet ꝓbes / vel vtrãq; impꝛobes: et aliã q̃ras / aut cõtẽnas mecũ / totũ h̄ q̃stionis genus nihil ad hoc temp⁹ ꝑtinet: Cũ eñ satis res ipsa q̄ hoc noie significaẜ / appareat: nõ est de verbi stirpe laboꝛandũ. Nisi quid habes ad hęc? Di. Ego vero nihil / sed perge ad cętera.

De termino ꝟsuũ / et coꝛũdẽ sex obseruãdis legibus: Ca. iiii. Ma.

A Sequiẜ vt de versus termino req̄ramus: Nã ⁊ hic aliquã differẽtiã notandã atq; signãdã eẽ voluerũt / vł poti⁹ ipsa ratio. An tu nõ arbitraris meli⁹ esse vt finis / q̄ ꝓuolutio numeri coercetur / nõ ꝑturbata tẽpoꝝ ęq̄litate / tñ emineat: q̃ꝫ si cũ cęterĩ ꝑtib⁹ q̄ finẽ nõ faciũt / ꝯfundaẜ? Di. Quis dubitat hoc esse meli⁹ qđ ẽ euidenti⁹? Ma. Cõsidera q̄ vtꝝ recte insigne in finẽ ꝟsus heroici spondeũ pedẽ q̄dã esse voluerint: Nã in q̄nq; alijs locis vł hũc vł dactylũ licet ponere: in fine aũt nõ nisi spondeũ: Nã ꝙ trocheũ putãt ꝓpẜ indifferẽtiã sit vltimę syllabę: de qua in metrĩ satĩ locuti sum⁹. Sȝ s̄m hos iãbicus senari⁹ aut nõ erit versus: aut erit sine ista finis eminẽtia: vtrũq; autẽ absurdũ ẽ: Nã neq; quisq; vnq̃ꝫ / siue doctissimoꝝ hoim / siue mediocriter vel etiã tenuiter eruditoꝝ versũ eẽ dubitauit: Catullus Phasellus ille quẽ videtĩ hospitesẜ. Sȝ q̄cq̄d in ꝟbis ẽ / tali numerositate formatũ et grauissimi auctores eo q̄ ꝑitissimi nullũ sine insigni ꝟsum putandũ esse cẽsuerunt. Di. Ueꝝ dicis. Ma. Quare aliã termini huius notã quęrendã esse autumo: nõ hãc eẽ q̄ in spõdeo poniẜ approbãdã. Quid h̄? Num dubitas quęcũq; ista sit / aut ĩ pedis esse / aut ĩ tpis differẽtia / aut ĩ vtroq; qualiter põt? Di. Quid tandẽ hoꝝ triũ ꝓbas? Ma. Ego eñ / qm̄ idipsũ finire versum ne longius q̃ꝫ opoꝛtet excurrat: nõ ꝑtinet nisi ad tpis modũ: non arbitroꝛ aliũde istã notã debere sumi q̃ꝫ ex tpe. An tibi aliud placet? Di. Immo assentioꝛ. Ma. Uides ne etiã illud: cũ tp̄s hic differentiã habere nõ possit / nisi ꝙ aliud ẽ longius / aliud breui⁹: q̄ꝛ cũ ꝟsus finitur / id agiẜ ne ꝑgat lõgius / ĩ breuioꝛi tpe / notã finis esse opoꝛtere? Di. Uideo quidẽ: s̄ quo ꝑtinet qđ additũ est / hic? Ma. Eo scȝ ꝙ nõ vbiq; tpis differentiã in sola breuitate ac longitudine accipimus. An tu ęstatĩ ⁊ hyemis differẽtiã / aut esse tpis negas / aut ĩ spacio poti⁹ breuioꝛe vł longioꝛe? An non ĩ vi frigoꝛis caloꝛisq; ꝯstitutũ / vł humoꝛis ⁊ siccitatis / ⁊ si q̄d tale aliud? Di. Iã intelligo: ⁊ hanc quã quęrimus termini notã / a tpis breuitate ducendam esse ꝯsentio. Ma. Attẽde igitur hũc B versum: Roma roma cerne quanta sit deum benignitas: qui trochaicus dicitur: et metire illũ atq; r̄nde: q̄t si inueneris de mẽbris eius ⁊ numero pedũ. Di. De pedibus quidẽ facile responderim: liquet eñ eosdẽ septẽ semis esse. De membris aũt nõ satis apta res ẽ: multis eñ locis ꝑtẽ oꝛationis finiri video: verũtamẽ opinoꝛ esse istã ꝑtitionẽ ĩ octauo semipede: vt p̄cedẽs membꝝ sit: Roma roma cerne quanta: subsequẽs aũt: sit deum benignitas. Ma. Quot semipedes habet? Di. Septẽ. Ma. Ipa ratio te duxit omnino: Cũ eñ nihil sit ęq̄litate melius: eãq; ĩ diuidẽdo appetere opoꝛteat: si minus potuerit obtineri / vicinitas ei⁹ q̄rẽda ẽ / ne ab ea lõgius aberrem⁹. Itaq; cũ hic ꝟsus oẽs q̄ndecim semipedes habeat: nõ potuit ęqui⁹ q̃ꝫ ĩ octo ⁊ septẽ diuidi: nã eadẽ ẽ in septẽ et octo vicinitas. Sȝ ita nõ seruaretur nota finis in tpe breuioꝛe / vt eã seruandã ratio ipsa p̄cępit: Nã si talĩ ꝟsus esset: Roma cerne quãta sit tibi deum benignitas: vt inciperet membrum in his semipedibus septẽ: Roma cerne quãta sit: ⁊ in his octo alterũ terminaret: tibi deũ benignitas: nõ posset versũ semipes claudere. Octo eñ semipedes q̄ttuoꝛ integros pedes faciũt: ⁊ simul incedere tali defoꝛmitate video / vt nõ eosdẽ pedes in mẽbꝛo extremo q̄s ĩ p̄mo metiamur: ⁊ p̄us mẽbꝝ poti⁹ finireẜ nota breuioꝛĩ tpis. i. semipede q̃ꝫ posterius / cui hoc finis iure debeẜ. Nã in illo tresĩ trochei semis: Roma cerne q̄nta sit: in hoc q̄ttuoꝛ iambi scãderenẜ: tibi deũ benignitas. Nũc ꝟo ⁊ trocheos ĩ vtroq; mẽbꝛo scãdim⁹: ⁊ semipede ꝟsus claudiẜ: vt spacij breuioꝛĩ notã termin⁹ teneat: Nã sint ĩ p̄oꝛe q̄ttuoꝛ: Roma roma cerne q̄nta: ĩ posterioꝛe aũt tres semis: sit deum benignitas. An ꝯtradicere aliq̄d paras? Di. Nihil omnino / ⁊ libẽter assentioꝛ. Ma. Teneam⁹ igitur has leges incõcussas si placet: vt neq; mẽbꝛoꝝ duoꝛũ tẽdẽs ad ęq̄litatẽ / partitio

ꝟsui desit/sicuti huic est: Cornua velataꝝ vertim⁹ antēnaꝝ: Neqꝫ ipsa equalitas mēbroꝝ ꝯuertibilē/ vt ita dicā/ faciat partitionē: vt in hoc fit: Cornua velataꝝ ꝟtimus antēnaꝝ. Neqꝫ cū ista vitaꝝ ꝯuersio nimis a se mēbra discedāt/ ꝑ q̄ntū phſt ꝓximis numeri ꝓpe equēt: ne dicam⁹ hęc ita posse diuidi/ vt octo semipedes pręcedāt: Cornua velataꝝ ꝟtim⁹/ ꝛ q̄ttuor subseq̄nt.i. antēnaꝝ. Nec mēbꝝ posteri⁹ pari nūeri semipedis habeat: sicuti ē/ Tibi deū benignitas. Nec pleno pede ꝟsus finit⁹ nō habeāt terminū breuiore tp̄e notatū. Di. Habeo iaꝫ ista/ ꝛ mando memorię quantum valeo.

Q heroici ꝟsus p̄ma ps nō a semipede (vt vulg⁹ dicit) sꝫ a pleno pede finiatur: Ca.V.

Ma. A Quoniā igit iā tenemus nō debere versū finiri pleno pede: quō nobis heroicū versū metiendū putas/ vt ꝛ metroꝝ lex illa seruet/ ꝛ hęc ſmini nota ſ Di. Uideo duodecim esse semipedes: ꝛ q̄ ꝓpter illā ꝯuersionē vitandā senos semipedes habere mēbra nō pħt: neqꝫ a se longe oportet discedere: vt sint tres ꝛ nouē/ aut nouē ꝛ tres: neqꝫ pari nūeri semipedes posteriori mēbro dādi sint/ vt sint octo ꝛ q̄ttuor/ aut quattuor ꝛ octo: ne pleno pede versus finiat: ſ q̄nqꝫ ꝛ septē/ aut septē ꝛ quiqꝫ diuisio faciēda ē: Nā ꝛ hi numeri sūt ambo impares ꝓximi: ꝛ certe ꝓpinquius sibi accedūt mēbra q̄ꝫ ſ q̄ternario ꝛ octonario nūero accederēt. Qꝺ vt firmissimū teneam/ video partē orationis ſ q̄nto semipede semꝑ aut pene semꝑ terminari: vt ē ſ p̄mo virgilij versu: Arma viruꝫqꝫ cano: ꝛ in secundo: Italiā fato: ꝛ ſ tertio: Littora multū ille: ſ q̄rto itē: Ui supeꝝ ſęuę: atqꝫ ita deinceps ſ toto pene carmine. Ma. Ueꝝ dicis: Sꝫ vidēdū tibi ē/ q̄s pedes metiaris: vt nihil superioꝝ legū iā ſcōcusse ꝯstitutaꝝ violare audeas. Di. Q̄q̄ꝫ mihi satis ratio appareat: tn̄ nouitate ꝯturbor: Non eñ solem⁹ ſ hoc genere nisi spondeū pedē ꝛ dactylū scādere: qꝺ nemo fere est tā ſdoctus quin audierit/ etiā si minus id facere possit. Hanc ergo puulgatissimā consuetudinē/ ꝛ nūc si sequi voluero/ lex illa terminis ē abrogāda. Pręcedens eñ licet membꝝ semipede clauderetur/ posterius autē pleno pede/ qꝺ cōtra esse debuit. Sed q̄ illā legē iniquissimū ē tollere: ꝛ in numeris iā didici posse fieri/ vt non a pleno pede ordiamur: restat vt non hic dactylū cū spondeo/ sed anapestū locari iudicem⁹: vt incipiat versus a longa syllaba: deinde duo pedes/ vel spondei vel anapesti alteꝝ membꝝ superius terminēt: cū tres rursus alteꝝ vel anapesti vel quolibet loco spondeus/ siue omnibus/ ꝛ in fine vna syllaba q̄ versus legitime terminatur.

C Ma. Probas mihi/ ꝛ id ego quoqꝫ rectissimū esse iudico: sed non facile ista ꝑ ſe persuadent. Tanta eñ est vis ꝯsuetudinis/ vt ea inueterata/ si falsa opinione genita ē/ nihil sit inimicitius veritati. Nā qui ad faciendū versū nihil interesse intelligit/ vtrū in hoc genere anapestus cū spōdeo/ an dactylus collocet: ad metiēdū tn̄ rationabiliter/ qꝺ non auriū sed mētis ē ꝓpriū/ vera ꝛ certa ratione/ hoc non irrationabili opinione discernitur: neqꝫ nūc tab his p̄mū inuenta est/ sed multo ē hac inueterata ꝯsuetudine antiquius animaduersa. Quare si eos legant qui vꝉ in gręca vel ſ latina lingua disciplinę hui⁹ doctissimi fuerūt: nō mirabūtur nimis qui forte hoc audierūt: q̄q̄ꝫ pudet imbecillitatis/ cū rationi roborādę hominū auctoritas quęrit cū ipsius rationis ac veritatis auctoritate/ q̄ ꝓfecto ē omi homine melior/ nihil deberet esse pręstātius. Non eñ vt in ꝓducēda corripiēda ve syllaba nō nisi auctoritatē veteꝝ hominū quęrimus: vt queadmodū sint vsi verbis quibus nos quoqꝫ loq̄mur/ ita ꝛ nos vtamur: Quia et ſ huiuscemodi re ꝛ nullā obseruationē seq̄ desidię ē/ ꝛ nouā ſstituere licētię. Ita ſ metiēdo versu inueterata voluntas hoīm/ ac nō ęterna reꝝ ratio cogitāda ē: cū ꝛ moderatā eius longitudinē p̄us naturaliter aure sentiam⁹: Deinde approbem⁹ naturali ꝯsideratione numeroꝝ: et cū insigni fine claudendū esse iudicet quisqꝫ iudicat certi⁹: eūqꝫ q̄ꝫ cętera metra esse insigniter finiendū/ q̄ finē habet ſ breuiore tp̄e notatū manifestū sit: siquidē tp̄is longitudinē coercet ꝛ frenat quodammodo.

Q versus pleno pede minime finiat: exordiū aūt p̄mę parti vel ſ pleno vel nō pleno pede ꝯsistat: Ca.VI.

A Quę cū ita sint/ q̄ pōt posterius eius membꝝ nisi non pleno terminari pede? Prioris autēꝫ mēbri exordiū aut plenū pedē esse: vt in illo trochaico: Roma roma cerne quāta sit

Eneid.1.

Al. te nobis.

deū benignitas: aut partē pedis/ vt in he-
Eneid. i. roico: Arma virūq; cano troię qui primus
ab oris. Quapropter omni iā dubitatione
sublata/ etiā istū versum metire si placet: ꝛ
mihi de mēbris eius pedibusq; responde:
Catullus Phasellus ille quē videtis hospites. Di.
Membra quidē huius in quinq; ꝛ septem
semipedes video distributa/ vt pri⁹ sit pha
selius ille: posterius autē: quē videtis ho-
spites: pedes vo iambos cerno. Ma. Ni-
hil ne caues pleno pede versum nomina-
re aut terminare? Di. Vere dicis: et vbi fu
erim nescio. Quis eñ non videret sicut in
heroico exordiū esse a semipede: qd cum in
hoc genere fit: nō iambis/ s trocheis versū
metimur/ vt iam semipes claudat. Ma.
B Ita est vt dicis: Sz vide qd tibi de hoc re-
spondendū putes/ quem asclepiadeū vo-
Horatius. i. Carminū cant: Męcenas atauis edite regibus. Nā
ps orationis in sextā syllabā terminat: neq;
incōstanter/ sed in omib⁹ fere hui⁹ generis
versib⁹. Itaq; eius primū est mēbrū: Mę-
cenas atauis: secūdū vero/ edite regibus.
Quod qua nā ratiōe fiat/ dubitari potest:
Si eñ metiaris in hoc pedes quaternorū
tempoꝝ/ erūt quinq; in priore: in posterio-
re autē membro quattuor semipedes. Lex
autē vetat membrū posterius pari nume-
ro cōstare semipedū/ ne pleno pede versus
terminetur. Restat ergo vt pedes conside-
mus senorum temporū: ex quo fit vt mē-
brum vtrūq; sic ternis senis pedib⁹ cōstet:
Nā vt integro pede pręcedens membꝝ fi-
niatur/ a duab⁹ longis incipiēdū est: Dein
de totus choriambus versū diuidit/ vt se-
quente etiā alio choriambo mēbrū poste-
rius inchoet/ claudente versū semipede in
duabus breuib⁹ syllabis. Tot eñ tpa cum
spondeo in capite locato/ implēt sex tēpoꝝ
pedē. Nisi qd habes ad hęc. Di. Nihil pror-
sus. Ma. Placet ergo totidē semipedib⁹
constare vtrūq; membrū. Di. Cur nō pla-
ceat? Neq; eñ metuēda ē hic illa cōuersio:
quia posito posteriore mēbro in pcedentis
loco/ ita vt qd est primū/ secūdū fiat: nō ea-
dem lex manebit pedū. Quapropter nulla
causa est/ cur idē semipedū numerus i hoc
genere mēbris negetur/ cū sine vllo conuer
sionis vitio parilitas ista possit teneri fi-
nis etiā insignioris lege seruata/ cum ver-
sus non pleno pede terminatur: qd ꝯstan-
tissime seruandū esse perplacet.

Quomō semipedū imparilitas in versuū membris ad paritatem referatur. Ca. VII.

Ma.
Em ipsam omnino vidisti: quare iā B
r quoniā comperit ratio/ versuū esse
duo genera: vnū in quo idē nume-
rus semipedū/ aliud i quo dispar i mēbris
fit: diligēter ꝯsideremus si placet/ quo naz
mō ista iparilitas semipedū ad quandā pa
rilitatē referatur/ obscuriore aliquantū/ sed
sane subtilissima ratione numeroꝝ: Nā q̄-
ro ex te/ cū duo et tria dicā/ quot numeros
dicā? Di. Duos. Ma. Ergo ꝛ duo vn⁹/ et
tria vnus ē numerus: ꝛ quēlibet aliū dixe-
rimus. Di. Ita ē. Ma. Nōne tibi ex hoc
videtur vnū cū quolibet numero nō absur
de posse ꝯferri? Siquidē vnū duo esse non
possumus dicere: duo aūt vnū esse quodā
modo: ꝛ itē tria ꝛ quattuor vnū esse/ nō fal-
so dici pōt. Di. Assētior. Ma. Attēde ali-
ud: dic mihi/ duo ter ducta/ qd faciunt i sū-
ma? Di. Sex. Ma. Nū sex ter totidē sūt?
Di. Nullo mō. Ma. Nunc tria q̄ter du-
cas velim sūmāq; rńdeas. Di. Duodecim.
Ma. Vide itē duodecim plures esse q̄ q̄t
tuor. Di. Et lōge. Ma. Sane ne imorer/
figēda regula est a duob⁹: ꝛ deinceps q̄sli-
bet duos numeros ꝯstitueris/ minor p ma
iorē multiplicatus euz excedat/ necesse est.
Di. Quis hoc dubitauerit? Quid eñ taz
paruū in plurali numero q̄ duo? quē tamē
numeꝝ si milies duxero: ita excedet mille/
vt duplū fiat. Ma. Verū dicis: Sed cōsti
tue vnū/ et quēlibet deinde maiorē nume-
rū: et quemadmodū in illis faciebam⁹ mi-
norē per maiorē multiplica: num eodē mō
maior superabit? Di. Nō plane/ sed maio-
ri minor ęquabit: Nā vnū bis duo/ et vnū
decies decē/ ꝛ vnū milies mille: ꝛ p quemli
bet aliū numeꝝ mltiplicauero/ vnū neces-
se ē ęquet. Ma. Habet ergo vnū cū cęteri
numeris vim quandā ęqualitatis: non mō
ꝙ q̄cūq; numerus ē vnus/ sed totiēs duct⁹
tātūdē facit. Di. Manifestissimū ē. Ma. B
Age nūc/ refer animū ad semipedū nume-
ros/ quibus in versu fiunt mēbra inęqua-
lia: ꝛ mirā quandā ęqualitatē istā quā tra-
ctauim⁹ ratione repies: Nā vt opinor/ ver-
sus minim⁹ inęq̄li semipedū numero i mē-
bris est duobus/ habēs semipedes q̄ttuor
ꝛ tria/ qd ē i hoc: Hospes ille quē vides: cu-
ius pmū membrū qd est: hospes ille/ secari
ęqualiter pōt i duas ptes binoꝝ semipedū:
secundū aūt qd est: quē vides/ ita diuidit

vt vna pars duos semipedes habeat/ alia
vnũ: qđ ita est/ q̃si duo et duo sint/ iure illo
equalitatꝭ: de q̃ satis egim⁹/ qđ habet vnũ
cũ oĩbus numerꝭ. Ex q̃ fit vt ista diuisione
tantũ sit q̃dãmõ supi⁹ mẽbꝝ quãtũ poste-
ri⁹. Itaq̧ vbi fuerint q̃ttuor ⁊ q̃nq̧ semipe
des/ sicͭ hoc ẽ: Roma roma cerne quãta sit:
nõ ita ꝓbaꝛ: ⁊ ꝓpterea metꝝ erit potius q̃
ꝟsus: q₂ ita sũt mẽbra inequalia vt ad nul-
lã equalitatis legẽ sectione aliq̃ possint re-
ferri. Cernis q̃ppe vt opinor/ supiorꝭ mẽbrũ
q̃ttuor semipedes: roma roma. Di. Cerno
Al. i in binos discedere. hos equalitate posse ꝺiscerni. Ma. Qui-
q̧ ac posteriores/ cerne quanta sit: i duos ⁊
tres ineq̃litas/ vbi nullo iure apparet eq̃li-
tas. Neq̧ eñ ꝑt aliq̃ mõ tãtũ valere q̃nq̧
semipedes ꝓpter duos et tres/ q̃tũ q̃ttuor
valẽt: quõ inuenim⁹ supi⁹ i breuiore ꝟsu tã-
tũ valere tres semipedes ꝓpter vnũ ⁊ duo/
q̃tũ q̃ttuor valẽt. An aliq̃d nõ es assecut⁹/
aut nõ placet? Di. Immo ꝟo et manifesta
⁊ oĩa rata sunt. Ma. Age nũc quinq̧ et
tres semipedes ꝯsiderem⁹/ q̃lis ẽ iste ꝟsicu-
lus: Phasellus ille quẽ vides: ⁊ videamus
quõ ista iequalitas aliq̃ equalitatꝭ iure te-
neaꝛ: Nã hoc genus nõ solũ metꝝ/ sed etiã
versũ esse oẽs ꝯsentiũt. Itaq̧ cũ ꝑmũ mẽ-
brũ i semipedes duos et tres secueris/ ⁊ se-
cundũ in duos ⁊ vnũ ꝯiũgas: ꝑticulas q̃s i
vtroq̧ pares inueneris/ q₂ et i ꝑmo mẽbro
habemus duo/ et i secũdo/ restãt due ꝑticu-
le/ vna in trib⁹ semipedib⁹ de ꝑmo mẽbro:
altera i vno de posteriore: has ĝ ⁊ sociabi
liter iũgimus: q₂ vnũ cũ oĩb⁹ habet soci-
etatẽ: ⁊ i sũma vnũ ⁊ tria/ quattuor fiũt/ qđ
est tãtundẽ quantũ ẽ duo ⁊ duo. Per hanc
igiꝛ sectionẽ etiã q̃nq̧ ⁊ tres semipedes ad
ꝯcordiã rediguntꝛ: Sed respõde vtꝝ intel-
lexeris? Di. Ita ꝟo ⁊ admodũ.

Paritas semipedũ i heroicꝭ quoq̧ ostẽdiꝛ atq̧ iambicis versibus: Ca. VIII.

Ma. Equiꝛ vt de q̃n-
q̧ ⁊ septẽ semipedibus disseram⁹/
quales sunt versus illi duo nobi-
lissimi/ heroicus/ ⁊ quẽ iambicũ vulgo vo-
cãt/ etiã ipse senarius: Nã/ Arma virũq̧ ca
no troie qui primus ab oris/ ita diuidiꝛ vt
ꝑmũ eius mẽbꝝ sit: Arma virũq̧ cano: qui
sunt quinq̧: et secundũ: troie qui ꝑmus ab
oris: q̃ sũt septẽ semipedes: Et/ Phasellus
ille quem videtis hospites: primũ mẽbrũ
habet/ phasellus ille/ in semipedibus quin-
q̧: secundũ in septem: quem videtis hos-
pites: Sed tñ illa nobilitas in lege ista
equalitatis laborat. Cum enim superiores
quinq̧ semipedes in duo et tres diuiseri-
mus: posteriores autem in tres ⁊ quattu-
or: congruũt sibi quidem particule terno-
rum semipedũ. Sed si due relique ita inue-
nirenꝛ/ vt vna earũ constaret vno semipe-
de/ alia q̃nq̧: ꝯiũgerenꝛ ⁊ lege illa qua vnũ
cũ oĩbus numeris coniũgi potest: et i sũ-
ma sex fierẽt/ qđ sũt etiã tres ⁊ tres. Nũc ꝟo
quia duo ⁊ quattuor inueniunꝛ/ sũmã qui-
dẽ reddent senariã: sed nullo equalitatꝭ iu-
re tantũ valẽt duo quantũ quattuor: vt in
huiuscemodi quasi necessitudine copulen- Al. tēpus et.
tur. Nisi forte quis dixerit satis esse ad ali-
quã regulã parilitatis/ q̧ vt tres et tres/ ita
duo ⁊ q̃ttuor sex fiũt: cui ratiõi repugnãdũ
nõ arbitror: est eñ ⁊ hec aliqua equalitas.
Sꝫ illud nolim vt maiore ꝯgruẽtia q̃nq̧ ⁊
tres/ q̃ q̃nq̧ et septẽ semipedes ꝯuenerint.
Nõ eñ tantũ nomẽ est illi⁹ versus quantũ
istoꝝ: ⁊ vides i illo nõ mõ tãtã sũmã inuẽ-
tã collatis vno ⁊ trib⁹/ quãta ẽ in duob⁹ et
duob⁹/ sed etiã multo ꝯcordiores ꝑtes esse/
cũ iunguntꝛ vnũ ⁊ tria: ꝓpter illã vnius cũ
ceteris oĩb⁹ numeris amicitiã/ q̃ cũ duo
⁊ quattuor copulenꝛ/ sicut i istis ẽ. An tibi
aliquid obscuꝝ ẽ? Di. Nihil prsus. Sꝫ ne-
scio quõ me offendit/ cur isti senarij cũ sint
celebratiores ceteris generibus: ⁊ ꝑncipa-
tũ quẽdã i versib⁹ habere dicanꝛ/ aliq̃d in
mẽbroꝝ ꝯcordia minus habẽt/ q̃ illi fame
obscurioris versus. Ma. Bono aĩo esto:
Nã ego tibi tantã in illis ostendã ꝯcordiã/
quantã soli ex oĩb⁹ habere meruerũt: vt
videas nõ iniuria eos esse prelatos. Sed
q₂ ipsa tractatio aliquãto ẽ longior/ q̃uis
oĩno iocũdior: restare nobis debet extre-
ma: vt cũ ceterꝭ q̃ntũ satis videbiꝛ dispu-
tauerim⁹/ iã oĩ cura liberati/ ad hoꝝ scru-
tãda penetrabilia veniam⁹. Di. Mihi ꝟo
placet: sed iã velim vt ista ĝ priora suscepi-
mus explicata essent/ vt iam illud audirẽ/
atq̧ commodius istorum comparatione
que ante disseruimus/ fiant illa dulciora
que expecto.

De paritate in membris versuũ vario semipedũ numero ꝯnexoꝝ. Ca. IX.

Ma. Nunc itaq̧ consi-
dera/ vtrũ in duobus mẽbris quo-
rum ꝑmũ exhibeat semipedes sex/
alteꝝ septẽ/ reperiatur ea equalitas vt ri-
te esse versus queat: Nã post q̃nq̧ et septẽ

semipedes hūc esse discutiēdū vides. Hui⁹
aūt exēplū est: Roma roma cerne quanta
sit deū benignitas. Di: Uideo primū mē/
brum posse in partes distribui/q̄ habeant
ternos semipedes: secūdū in tres ꝛ quattu
or: Quare iūctis equalib⁹ fiūt sex semipe/
des: tres ꝟo ꝛ quattuor septē sunt: ꝛ non
equāl illi nūero. Ma. Sꝫ si duos ꝛ duos
ꝛ vnū in ea pte vbi tres sunt cōsideremus:
iūctis partibus que binos habēt/fit sum/
ma quaternaria: iunctis aūt illis quaꝝ in
vna duo sunt/in alia vnū: si etiā ista tanq̄
sint quattuor accipiam⁹/ꝓptervnius cū ce
teris numeris ꝯcordiā/ octo sic fiunt magisq̄
excedunt sūmā senariā/q̄ cū septē fuissent.
B Di. Ita ē vt dicis. Ma. Et ideo isto gene
re copulatiōis a lege versuū sepato/attēde
vt ordo postulat i ea nūc mēbra/quoꝝ pri/
mū habet octo semipedes/ septē secundū.
Ista ꝟo copulatio habet qḋ querim⁹: Nā
ꝑcedentis mēbri partē dimidiā cum parte
subsequētis maiore/ que dimidie ꝓxima ē
iungēs: qm̄ quaterni semipedes sunt/octo/
nario numero summā facio: Restant quat
tuor semipedes/de ꝑore tres/de posteriore
mēbro duo: ide ꝛ duo hic copulati fiūt q̄t/
tuor: duo rursus inde residui/ et vnū hinc
ad legē illi⁹ cōueniētie copulati/quia vnū
reliquis par est/quodammodo sumūtur ꝓ
quattuor. Ita iā octonari⁹ superiori octo/
nario ꝯgruit. Di. Sed cur huius exemplū
non audio? Ma. Quia sepe cōmemora/
tum ē: tamē ne suo loco ꝑtermissum putes
ipsum ē: Roma roma cerne quanta sit deū
benignitas: vel hoc etiā: Optimus/ bea/
tus ille q̄ ꝓcul negocio. Quare iā inspice
nouē et septē semipedum connexionē: cu/
ius exemplum ē: Uir optimus beatus ille
qui ꝓcul negocio facilis ē cognitu ista con/
gruentia. Superius eīm membꝝ in quattu
or ꝛ quinq̄/posterius i tres et quattuor se/
mipedes diuidiť. Pars ergo supior minor
cū pte posterioris maiore ꝯiuncta/octona/
riū numeꝝ facit: ꝛ maior supioris cū mino/
re posterioris itē octonariū: Nā illa cōmi/
xtio est q̄ttuor ꝛ quattuor: ista q̄nq̄ et tres
semipedes. Huc accedit/q̄ quinq̄ in duo ꝛ
tres semipedes: tres aūt i duo ꝛ vnū si di/
uiseris/apparet alia ꝯueniētia duoꝝ cū duo/
b⁹/ꝛ vni⁹ cū trib⁹: q: vnū cū oibus nūeris su
peri⁹ cōmemorata lege ꝯferť. Sꝫ nisi me rō
fallit: nihil restat vlteri⁹ qḋ de mēbroꝝ co
pulatiōe reqram⁹: Nā ad octo ꝑuētū ē pe/
des: quē nūeꝝ ꝟsui sic sat cognouim⁹ non
fas ē excedere. Di. Quare iā age illa sena/
rioꝝ versuū heroici ꝛ iambici vł trochaici/
quo intentionem meā excitasti ꝛ distulisti/
pande secreta.

Senarios versus decētissimos non esse/ nisi vel heroici sint/ aut iambici: Ca. x.

Ma. A
Sciā: imo faciet ipsa ratio/que mi/
hi tibiq̄ cōmunis ē. Sed memini/
sti ne queso cū ageremus de metris
dixisse nos ꝛ ipso sensu admodū ꝓbasse/ il
los pedes q̄ꝝ ptes ad sesq̄ ꝯueniūt: siue i du
obus ꝛ tribus/ vt ē creticus vł peones: si/
ue i tribus ꝛ quattuor/vt epitriti: exclusos
a poetis ꝓpter minoris venustatis sonū/
solute orationis seueritatē decorare ꝯgru/
enti⁹/cū his clausule colligant? Di. Me/
mini: sꝫ quorsum hec spectāt? Ma. Quo/
niā illud volo: prius intelligamus/huius/
cemodi pedibus a poetaꝝ tractatione se/
iunctis: nō remanere/nisi eos quib⁹ ad tan
tundē/ vt spōdeus ē: aut eos quib⁹ ad du/
plum vt iambus: aut eos quibus ad vtrū/
q̄ partes ꝯueniūt/ vt choriamb⁹. Di. Ita
ē. Ma. At si hec ē poetaꝝ materies et so/
la/oratio autē soluta versibus inimica est:
non versus vllus nisi ex hoc genere peduꝫ
faciendus ē. Di. Assentior. Uideo eīm poe
mata ꝟsib⁹ atq̄ alijs lyricoꝝ poetaꝝ me/
tris fieri grādiora: sed adhuc quo ratio ista
tendat ignoro. Ma. Ne ꝓpera: disputa/ B
bimus eīm iam de senariorum versuuꝫ ex/
cellentia: et prius tibi cupio demonstrare
si potero/decentissimos senarios/ nisi du/
orum istorū generū esse nō posse/ que om/
niū etiam sunt celeberrima: quorum vnuꝫ
est heroicū: vt/ Arma virūq̄ cano troie qui Eneid.1.
primus ab oris. Qḋ gen⁹ versus metitur
spondeo ꝛ dactylo: subtiliori autē ratione
spondeo ꝛ anapesto. Alterum qḋ iambicū
dicitur: ꝛ eadeꝫ ratione inueniť trochaicū.
Nam credo tibi manifestū esse longis syl/
labis/nisi breues interponātur/ obtūdi q̄/
dammō spacia sonorū. Itē nisi lōge breui/
bus nimis cōcisa/ꝛ quasi tremula fieri neu
tra esse temperata: ꝗuis tempoꝝ equalita
te aures īplcāt. Quobrē nec illi ꝟsus q̄ sex
pyrrhichios/ꝛ sex ꝓceleumaticos habent/
aspirāt ad heroici dignitatem: Nec illi ad
trochaici q̄ sex tribrachos habent accedit:
q: in istis quos ceteris ipsa ratio ꝑponit/si
mēbra ꝑposteraris: totū ita cōmutabiť/vt

alios etiã pedes necessario metiamur. Ita/
qȝ inconuersibiliores/ vt ita dicã/ sunt q̃ȝ illi
q̃ aut oĩbus breuib⁹/ aut longis oĩbus
ↄstant. Et ideo siue qnqȝ ⁊ septẽ/ siue septẽ ⁊
qnqȝ semipedibus mẽbra in his tẽperati/
orib⁹ ordinẽtur / nihil interest: Neutro eñ
hoꝝ ordine ↄuerti versus potest sine tanta
cõmutatione/ vt alijs pedibus currere vi/
deat. In istis autẽ si carmẽ cẽptũ erit tali/
bus versibus/ quorũ p̃ora mẽbra qnos se/
mipedes habeãt: non oportcat eos misce/
re in quib⁹ septẽ p̃ores sunt: ne liceat oĩes
ↄuertere: Nõ eñ a cõuersione reuocat vlla
C pedũ cõmutatio. Sed tamẽ heroicis conce
ditur spondeos oĩes rarissime interpone/
re: qđ quidẽ posterior ẽtas hẽc nostra mini
me ꝓbauit. Trochaicis autẽ siue iambicis
cum pedẽ tribrachũ quolibet loco interpo
nere liceat: habere tamẽ i huiuscemodi car
minibus versum solutũ in oẽs breues/ tur/
pissimũ iudicatũ ẽ. Remotis igit̃ epitritis
pedibus a lege ỽsuũ senaria: nõ solũ q̃ so/
lutẽ orationi sunt aptiores/ verumetiã q̃ si
sex fuerint/ triginta ⁊ duo tẽpora excedũt:
sicut dispondei remotis etiã quinoꝝ tem/
poꝝ pedibus: q̃ sibi eos libẽtius ad clausu
las vendicauit oratio. Molosis itẽ et alijs
tempoꝝ senoꝝ/ q̃uis in poematicis venu/
stissime vigeãt: ab hoc de quo nũc agimus
numero tẽporũ exclusis/ restãt versus oim
breuiũ syllabaꝝ: qui vel pyrrhichos/ vel ꝓ/
celeumaticos/ vel tribrachos habẽt: ⁊ om/
nium longarũ spondeos: Qui q̃q̃ admit/
tantur ad senarium modum/ dignitati ta/
Al. rogationi men et ↑ tẽperatiõi horũ qui breuib⁹ lõgis
qȝ variãtur/ ⁊ ob hoc multo minus cõuerti
possũt/ cedant necesse est.

Cur meliores senarij ỽsus sint anapesto et trocheo metiti/ q̃ȝ dactylo ⁊ iambo: Ca. XI.

A Sed q̃ri põt cur meliores ỽsus iudi
cati sint senarij/ i q̃b⁹ anapestũ sub/
til' illa ratio metit̃: ⁊ hi i quib⁹ tro/
cheũ/ q̃ȝ si dactylũ ibi/ ⁊ hic iambũ metiret̃:
sine p̃iudicio eñ sentẽtiẽ quantũ nũc d̃ nu
meris agimus/ si ỽsus ita esset: Troiẽ q̃ p̃/
mus ab oris arma virũqȝ cano: vel de illo
genere: Qui ꝓcul malo pi⁹ beat⁹ ille: vterqȝ
hoꝝ nec min⁹ senari⁹ esset/ nec min⁹ breuiũ
longarũqȝ syllabaꝝ tẽperatiõe moderat⁹:
nec magis ↄuerti poterat: ⁊ i vtroqȝ mẽbra
ita ordinata sũt/ vt ⁊ in q̃nto ⁊ i septimo se/
mipede ps orationis terminet̃: Cur g̃ melio
res isti putent̃ si potius ita sint: Arma virũ
qȝ cano troiẽ q̃ p̃m⁹ ab oris. Beatus ille q̃
ꝓcul pius malo? In q̃ quẽstione facilius ⁊
ꝓclivius dixerim forte euenisse/ vt isti p̃us
a iaduerterent̃ aut frequẽtarẽt̃: aut si id nõ
ẽ fortuitũ/ meli⁹ credo visũ fuisse: vt heroi/
cus duab⁹ lõgis/ q̃ȝ duab⁹ breuib⁹ et longa
clauderet̃: q̃ i longis aures cõmodi⁹ acq̃e/
scũt. Ille autẽ alter i finali semipede longã
syllabã poti⁹ haberet q̃ȝ breuẽ/ res q̃dẽ sic
se habet/ vt q̃cũqȝ hoꝝ p̃ores eligerẽt̃/ ne/
cessario alijs auferrẽt locũ/ q̃ mẽbris hisdẽ
p̃posterat̃ fieri possẽt. Quo circa si melior
iudicatus ẽ/ cui⁹ exẽplũ ẽ: Arma virũqȝ ca/
no troiẽ qui prim⁹ ab oris: inepte tã fieret
isto conuerso aliud genus/ sicuti est: Troiẽ
qui p̃mus ab oris arma virũqȝ cano. Qđ
etiã de trochaico genere intelligendũ est:
Nã si hoꝝ honestior: Beatus ille qui ꝓcul
negocio/ qđ gen⁹ isto p̃posterato fieret/ vt
est: Qui ꝓcul negocio beatus ille/ fieri ꝓfe
cto nõ oportet: Tamẽ si quis audeat ⁊ faci/
at tales ỽsus: manifestũ est eũ alia genera
senariorũ esse facturũ/ q̃bus sũt ista melio/
ra. Ubi g̃ senarioꝝ olim pulcherrimi/ non po B
tuerunt ambo obtinere sincẽritatẽ suã ad/
uersus hoim licentiã: Nã trochaico gene/
re: non senario solo/ s̃ semis incipit vsqȝ ad
magnitudinẽ extremã q̃ octo pedes habet
miscẽdos. Poetẽ aũt putauerũt quaterno/
rũ tẽpoꝝ pedes oẽs qui adhibentur ad nu
meros: ⁊ grẽci quidẽ alternis locis p̃mo et
tertio/ et ita deinceps si a semipede versus
incipit: sin ab integro/ trocheo secũdo ⁊ q̃r/
to loco: atqȝ ita deinceps seruatis interual
lis/ memorati lõgiores collocãtur pedes: q̃
corruptio vt tolerabilis fieret: nõ singulos
pedes in duas partes/ quaꝝ vna leuatio/
nis/ altera positionis ẽ/ claudẽdo diuiserũt:
sed vnũ pedem leuantes/ alteꝝ ponentes/
vñ ipsum senariũ trimetrũ vocant/ ad epi/
tritorũ diuisionẽ plausum retulerũt. Sed
si hoc saltẽ constãter teneretur/ q̃uis pedes
epitriti magis orationis sint q̃ȝ poematis:
nec iam senarius versus/ sed ternari⁹ inue/
niretur: non tñ oĩmõ illa numeroꝝ labe/
faceretur ẽqualitas. Nunc ỽo quattuor tẽ
poꝝ pedes/ dũmõ i locis memorat̃ ponan
tur: liquet nõ i oĩbus ponere/ s̃ vbilibet
eorũ: ⁊ q̃tiẽs libet. Nñ ỽo veteres/ nec ipa
locoꝝ iterualla itermiscẽdis huiuscemodi
pedib⁹ seruare potuerũt: Quare i hoc ge/
nere poetẽ istã corruptionẽ atqȝ licẽtiã pla

ne assecuti sũt: qđ eos voluisse arbitrãdũ ē
Bl.ī poemata vt eēnt ī fabul' poetaꝝ solutę orõni simili
ma. Sʒ qm̃ satꝰ dictũ ē/ cur int̃ senarios isti
ꝟsus magꝰ nobilitari sint: nũc videamꝰ cur
ipsi senarij meliores sint ꝟsus ꝙ cęteri ĩ q̃-
libet alio pedũ nũero ꝯstituti: Nisi qđ ha-
bes aduersus ista q̃ edisseraſ. Di. Prorsus
assertor etiã illã metroꝝ ęq̃litatẽ/ cui me at
tẽtissimũ pauloañ reddidisti: si vel nũc fas
est cognoscere vehementer expecto.

Cur ptes heroicoꝝ ꝟsuũ maiorẽ omibꝰ habeat quo ad semipedes numeroꝝ ꝯcordiã: Ca. xii.

Ma.
A Et̃ ĝ ades/ atq̃ rñde/ vtrũ tibi vi-
deaẜ q̃libet lõgitudo posse in q̃li-
bet ptes secari. Di. Satꝰ mihi ista
persuasa sũt: Nec dubitari posse arbitror/
quin ois longitudo quę linea diciẜ/ habeat
dimidij sui partem: ac ꝑ hoc ĩ duas lineas
breues decussatim secari queat: ⁊ quia ipsę
duę lineę quę ista sectione fiũt ꝓculdubio
lineę sũt: etiã in ipsis hoc fieri posse mani-
festũ ē. Itaq̃ quãtulacũq̃ lõgitudo in q̃li
bet ptes secari põt. Ma. Expeditissime
atq̃ ꝟissime. Quare nũc illud vide/ vtꝝ re-
cte asseriẜ: oẽʒ lõgitudinẽ ad latitudinẽ por
rigẽdã/ q̃ ab ipsa diẜ/ tãtũ valere q̃tũ lati-
tudinis q̃dratũ occupat. Si eñi minus aut
ampliꝰ ĩ latũ spaciũ ꝓtẽdiẜ ꝙ lõga ē linea
vñ ptẽdiẜ/ q̃dratũ nõ fit: sin tãtũ/ nihil aliđ
ꝙ q̃dratũ fit. Di. Intelligo ⁊ assentior: qđ
eñi veriꝰ? Ma. Illđ ĝ iã seq̃ vt opinor vi-
des: vt si ꝑ linea ĩ lõgũ ordinati calculi pa-
res ponantur/ nõ perueniat illa longitudo
ad quadratã formã nisi per eũdem numeꝝ
multiplicati calculi fuerint: vt si verbi gra-
tia duos calculos ponas qũadratũ nõ fa-
cias/ nisi alijs duobus ad latitudinem sũ-
ctis: sin tres/ sex adiungendi sunt. Sed ter-
ni distributi/ ad duos ordines siñt in latitu-
dinẽ: Si eñi ad longitudinẽ additi fuerint/
nulla figura fit: Lõgitudo eñi sine latitudi
ne figura nõ ē. Atq̃ illa ꝓportiõe licet cõsi-
derare alios nũeros: vt eñi bis bina/ ⁊ ter
terna q̃dratas figuras ĩ numerꝰ faciũt: ita
q̃ter q̃terna/ q̃nq̃es quina/ sexies sena: atq̃
B ita ꝑ infinitũ ĩ cęteris. Di. Etiã ista rata ⁊
manifesta sũt. Ma. Attẽde nũc vtꝝ sit ali
qua tpis lõgitudo. Di. Quis dubitauerit
nullũ esse tps sine aliq̃ lõgitudine? Ma
Quid versus? põt ne obtinere aliquã tpiẜ
longitudinẽ? Di. Immo necesse ē obtine-
at. Ma. Quid in ea longitudine ꝓ calculiẜ
melius collocamꝰ: pedes ne/ q̃ duas ĩ ptes/
id ē leuationẽ ⁊ positionẽ necessario distri-
buunẜ: an ipsos semipedeſ potiꝰ/ q̃ singlas
leuatiões positiõesq̃ obtinẽt? Di. Semi-
pedes ꝯgruentius iudico ꝓ illꝰ calculꝰ poni.
Ma. Age nũc cõmemora mẽbꝝ ꝟsus he-
roici breuiꝰ q̃t semipedeſ habeat. Di. Qui
q̃. Ma. Da exẽpla. Di. Arma virũq̃ ca- Eneid. i.
no. Ma. Nũ igiẜ aliud desideras/ nisi vt
alij septẽ semipedes cũ istis q̃nq̃ aliq̃ ęq̃li-
tate ꝯueniãt? Di. Nihil ꝓrsus aliđ. Ma.
Quid septẽ semipedes/ psit ne aliquẽ ꝟsũ
cõplere ꝑ se? Di. Psit ꝟo: Nã tot semipe-
des habet pmꝰ ac minimꝰ ꝟsus annũerato
in fine silẽtio. Ma. Recte dicis: sʒ si ꝟsus
eẽ possit quõ ĩ duo mẽbra diuidiẜ? Di. In
q̃ttuor. s. ⁊ tres semipedeſ. Ma. Duc ĝ ĩ le
gẽ q̃drati has pteſ singlaſ: ⁊ vide qđ faciũt.
Di. Quattuor q̃ter/ sedecim: tria ter/ no-
uẽ. Ma. Quid totũ simꝰ? Di. Vigintiq̃n-
q̃. Ma. Septẽ ĝ semipedes/ qm̃ psit ha-
bere duo mẽbra singuꝰ mẽbrꝰ suis ad qua-
dratoꝝ rationẽ relatis/ vigesimũq̃ntũ nũe
rũ ĩ summa faciũt: ⁊ ē vna ps ꝟsus heroici.
Di. Ita ē. Ma. Altera igiẜ ps q̃ habet q̃n
q̃ semipedes/ qm̃ nõ põt ĩ duo mẽbra diui
di: ⁊ debet aliq̃ ęq̃litate ꝯcinere: nonne to-
ta ĩ q̃dratũ ducẽda ē? Di. Nihil aliđ cẽseo:
⁊ iã tãdẽ agnosco ęq̃litatẽ mirabilẽ. Quinq̃
eñi q̃nq̃es ducta eadẽ vigintiquinq̃ ꝯsũmãt:
Nec ĝ imerito senarij ꝟsus cęteris celebra-
tiores nobilioresq̃ facti sunt: Dici eñi vix
põt quãtũ int̃ illoꝝ ęq̃litatẽ ĩ mẽbris ipa-
ribus/ ⁊ alioꝝ oĩm intersit.

Prędictoꝝ de ꝟsibꝰ epilogꝰ: disputationi quoq̃ finis imponitur: Ca. xiii.

Ma.
Non te ĝ fefel-
lit pollicitatio mea/ vꝰ potius ipsa A
nos ꝙ vterq̃ nr̃m seq̃ẜ rõ? Quare
vt iã illũ ſmonẽ ꝯcludamꝰ/ aliq̃ñ cernis cer
te cũ sint metra pene innumerabilia/ ꝟsũ tñ
eẽ nõ posse nisi duobꝰ mẽbrꝰ sibimet ꝯcina-
tis/ aut totidẽ semipedibꝰ/ ĩ nõ ꝯuertibiliẜ
terminatꝰ: vt est: Męcenas atauis edite re Horatiꝰ in. i.
gibus: aut dispari numero etiam semipe- carminũ.
dũ/ sed tamen aliqua ęq̃litate ꝯiunctis: vt
sũt q̃ttuor ⁊ tres/ aut q̃nq̃ ⁊ tres: vel tres ⁊
quinq̃/ aut sex ⁊ q̃nq̃: vel quinq̃ et septẽ/
aut octo ⁊ septẽ: vel septẽ et nouẽ/ aut no-
uem ⁊ sex. A pleno enim pede/ trochaicus:
vt est: Optimꝰ beatus ille q̃ ꝓcul negocio.

Et a nõ pleno põt ꝟsus exordiri/ vt ē: Vir optimus beatus ille qui ꝓcul negocio: terminari autē nisi nõ pleno ꝓrsus nõ potest. Sed isti nõ plenipedes/ siue integros semipedes habeāt: sicuti ē iste quē nūc posui: siue min⁹ ꝙ̄ dimidiū pedē/ sicut in illo choriambico due vltime breues: Mecenas atauis edite regib⁹: siue plus ꝙ̄ dimidiū/ vt in eius capite due ꝓme lõge: aut in fine alteri⁹ choriambici bacchius: cui⁹ exēpliū: Te domus euādrea/ te celsa sedes latini. Oēs ḡ isti nõ plenipedes / s; semipedes nūcupāt.

Horatius.ii.i. carminum

B Jam ꝟo non soliū talia poemata versibus fiunt/ vt in his vnū genus teneatur: qualia epicoꝝ poetaꝝ sunt/ vł etiā comicoꝝ: sed illos quoq; ambitus quos περιοδοσ greci vocant: nõ tm̄ illis metris que lege versus nõ tenētur/ lyrici poete faciunt/ sed etiā ꝟsibus. Nā ille flacci: Nox erat/ ⁊ celo fulgebat luna sereno: Inter minora sidera: bimēbris ambitus ē/ ⁊ versibus ꝯstans. Qui duo ꝟsus sibimet cõuenire nõ possunt/ nisi vterq; ad senoꝝ tēporū referāt pedes: Nā modus heroicus cū mō iambico vł trochaico nõ ꝯuenit: q2 illi pedes ad tantundē/ hi ad duplū partiūtur. Fiunt ergo ambitus aut omnibus metris/ aut oībus ꝟsibus: vt illi sunt de quib⁹ in supiori sermone disputatū est/ cū de ipsis metris agerem⁹: aut tm̄ versibus/ vt hi de quibus nunc dictū ē: aut vt ⁊ versibus/ ⁊ alijs metris temperentur: quale illō est: Diffugere niues: redeūt iam gramina campis/ Arboribusq; come. Quo autē ordine locent vł versus cū alijs metris/ vł maiora mēbra cū minoribus: nihil interest ad auriū voluptatem/ dūmodo nõ breuior ꝙ̄ bimēbris/ nõ amplior ꝙ̄ q̄dri mēbris sit ambit⁹. S; iā si nihil habes qō cõtradicas: finis sit hui⁹ disputationis: vt deinceps qō ad hāc partē musice attinet ḡ in numeris temporū ē ab his vestigijs ei⁹ sensus ad ipa cubilia/ vbi ab oīni corpe aliena ē/ quāta possum⁹ sagacitate veniam⁹.

Horati⁹ i carmine epodo

Horatius.4. carminū

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de musica liber quintus incipit.

Capituloꝝ sexti libri de musica/ scti augustini recollecta ānotatio.

1 Quid ⁊ quare in quinq; libris disputauit insinuat: simul quoq; ad sequentis lectionem hortatur.
2 An pedū q̄ntitas sono/ sensu aut ꝓnūciātis ictu vł memoria depꝛhēdatur: et quid sit sonoꝝ numerus.
3 Utrū nūeri i vsu ꝓnūciātis eē possint sine numeris i memoria/ sic ecõuerso (fieri solet.
4 De naturali iudicio senti/endi addito supioribus quattuor: ⁊ de mutua illoꝝ excellentia.
5 Utrū aliquos in anima corpus numeros operetur: et si a corpe aīa patiatur cū sentit: ⁊ quō ab opationib⁹ qs passionibus adhibet ipsa aīa patiatur: qn̄ quoq; proficiat vel deficiat.
6 Reditur ad ꝓpositū: et querit/ quod nam de tribus numeroꝝ generibus videat excellere: et de eoꝝ/ duorūq; reliquorum vocabulis.
7 De numero iudiciali/ an mortal sit an (imortalis.
8 Et cetera numeroꝝ tria genera mortalia sint/ ꝓbat et rationibus ⁊ expimētis: vbi ⁊ de memorie excellētia cõplurima ptractātur.
9 Inq̄rit ꝓ̄stantius sextū numeroꝝ genus/ q̄ nunc et iudiciales vocant: et eisdē q̄ iā anteiudiciales noīabant sensualiū sibi nomē vēdicātibus: cū his rõnis insit existimatio/ alijs aūt (delectatio.
10 Supioꝝ replicatio/ quō potentia rationis/ vnitatē ⁊ eq̄litatē pulchritudinē i factis/ dictionibus pedū numeris ⁊ silentijs adinuenerit.
11 Quō ex creata numeroꝝ equalitate/ sūmā incõmutabilē et eternā equalitatē inquiramus: a qua tū bona ordinat/ tū mala: et de phantasmatis ꝓ cognitis recipientib⁹.
12 Spiritales numeros mēti ipressos incõmutabiles eē/ et ab imutabili do (nari.
13 Et aīa eternis insistendū pru/dētia iudicās/ sēsualiū tm̄ numeroꝝ importunitate auertitur/ nisi eosdē (euincat.
14 Et ad dei amorē et ꝓximi oēs humane actionis numeros referamus: et ꝙ̄ id sit facile.
15 Quō mēs hrā medio ꝟtutū cardinaliū de tpalib⁹ numeris triūphū asse (quitur.
16 De quattuor virtutibus/ an ⁊ quō sint in beatis.
17 Et peccatrix aīa numeros agat/ ⁊ numeris agat: deū ꝙ̄ ꝯsistere i sūma vnitate/ ⁊ ex nihilo aliq̄d creare posse.
18 Libri conclusio/ ⁊ quibus ac quare p̄missa ediderit augustinus.

Eiusdem diui aurelij augustini
hipponēsis episcopi/de musica li-
ber sextus incipit.

Quid z quare in qnq̄ libris dis-
putauerit isinuat: simul quoq̄ ad
sequētis lectionē hortatur: Ca.i.

A Satis diu pe-
nes te adeo plane pueri-
liter i qnq̄ libris in vesti-
gijs numerorū ad moras
tempoꝝ ptinentiū morati
sum⁹: qm̄ nostrā nugacitatē apud beniuo-
los homines facile fortassis excuset offici-
osus labor: quē nō ob aliud suscipiēdū pu-
tauimus/nisi vt adolescētes/vel cuiuslibet
etatꝭ holes/q̄s bono ingenio donauit de-
us: nō pꝑopere/ꝓ qbusdā gradib⁹ a sensi-
bus carnis atq̄ carnalib⁹ litterꝭ quib⁹ eos
nō herere difficile ē/duce rōne auellerē: at-
q̄ vni deo z dn̄o reꝝ oim/q̄ humanis men-
tib⁹ nulla natura interposita p̄sidet/icōmu
tabiꝭ v̄itatꝭ amore adherescerēt. Illos igiꝭ
libros q̄ leget/inueniet nos cū grāmaticꝭ z
Al. † dilectiõe poeticis animis/nō habitādi † electiōe/ꝓ iti
nerādi necessitate v̄satos. Ad hūc aūt libꝝ
cū venerit/si vt spero z supplex depcor/de⁹ z
dn̄s noster ꝑpositū meū volūtatēq̄ guber
nauerit/ z eo quo ē intēta pduxerit/ intelli-
get nō vilis possessionis esse viā illā/p quā
nūc cū imbecillioribꝰ nec nosipsi admodū
Al. † pinnatos fortes ambulare maluim⁹/q̄ min⁹ † pēna-
B tos p liberiores auras p̄cipitare. Ita nos
quātū arbitror/aut nihil aut nō multū pec
casse iudicabit/si tn̄ d̄ numero spiritaliū vi-
roꝝ iste fuerit: Nā turba cetera de scholꝭ lin
guaꝝ tumultuātiū/et ad plaudētiū strepi-
tū vulgari leuitate letantiū/ si forte irrue-
rit i has litteras: aut ꝯtemnet oēs: aut illos
quinq̄ libros sufficere sibi arbitrabiꝭ. Istū
vero in quo fructus illorū est/ vel abijciet
quasi nō necessariū/ vel differet quasi post
necessariū. Reliquos v̄o qui ad ista intelli
gēda eruditi nō sunt/ si sacramētis christi-
ane puritatis imbuti/in vnū z veꝝ deū sū-
ma charitate nitētes/cūcta puerilia trāsuo
lauerit: fraterne admoneo ne ad ista descē-
dāt: et cū hic laborare ceperit/de tarditate
sua ꝯq̄ranꝭ ignorātes itinera difficilia z mo-
lesta pedib⁹ suis volādo se posse etiā igno-
rata trāsire. Si aūt hi legūt q̄ ifirmis aut
inexercitatis gressib⁹ hāc ambulare nō pos
sunt: z nullas pietatis alas habēt/ quibus
ista neglecta ꝓteruolēt: nō se iserāt incōue-
niēti negocio/sz p̄ceptꝭ saluberrime religi-
onis/et nido fidei christiane pēnas nutri-
ant/qb⁹ supuecti laborē ac puluerē hu⁹ iti
neris euadāt: magis patrie q̄ viaꝝ flexuo-
sarū amore flagrantes. His em̄ hec scripta
sūt/q̄ litis secularib⁹ dediti/ magnis iplicā-
tur errorib⁹: z bona ingenia i nugis conte-
rūt/nesciētes qd ibi delectet. Qd̄ si animad-
uerterēt: viderēt/q̄ effugerēt illa retia: z q̄ꝭ
nā esset beatissime securitatis locus.

An pedū q̄ntitas sono/sensu/aut
pnūciantis ictu vel memoria dep̄
hēdaꝭ: z q̄d sit sonoꝝ nūer⁹: Ca.ii.

Quamobrē tu cum quo (Aug⁹. A
mihi nūc ratio ē/familiaris me⁹/vt
a corpeis ad incorpea trāscam⁹/rn̄-
de si videtur: cū istum versū pnunciamus:
Deus creator omniū: istos q̄ttuor iambos Hymnus sctĩ ambrosij.
quibus ꝯstat/ et tēpora duodecim vbi nā
esse arbitreris. i. in sono tm̄ qui auditur: an
etiā i sensu audiētis q̄ ad aures ptinet/ an
in ictu etiaꝫ pnunciātis: an q2 notus ver-
sus est/ in memoria q̄q̄ nostra hos nume-
ros esse fatēdū est? Licētius. In his oi-
bus puto. Aug⁹. Nusq̄ ne amplius? Li.
Quid aliud restet nō video/nisi forte inte-
rior z supior aliqua vis sit vn̄ ista pcedūt.
Aug⁹. Non ego quero qd suspicandū sit:
quare si hec q̄ttuor genera ita tibi apparēt
vt nullū aliō videas qd̄ eque manifestū sit:
discernamus ea si placet ab inuicē: z vide-
amus vtrū singula esse sine inuicē possint.
Nam credo nō te esse negaturꝝ fieri posse/
vt i aliquo loco aliquis son⁹ existat huius-
cemodi morulis z dimēsionibus verberās
aerē/vel stillicidior/ vel aliq̄ alio pulsu cor-
poꝝ/vbi nullus assit auditor. Quod cū fit
num preter illud p̄mū genus/cū ipse son⁹
hos numeros habet/nullū horū quattuor
repiturꝭ Li. Nullū alium video. Aug⁹.
Quid iste alter qui ē in sensu audiētis: po-
test ne esse si nihil sonet? Nō em̄ quero vtꝝ
habeāt ille aures vim pcipiēdi si quicq̄ so-
nuerit: qua vtiq̄ non carent si desit sonus:
Non em̄ z cū silentiū est/nihil a surdis dif-
ferunt: sed quero vtrū ipsos numeros ha-
beāt/etiā si nihil sonet: Siquidē aliō ē ha-
bere numeros/aliud posse sentire numero-
sum sonum: Nā z si sentientē corporis lo-
cū digito tāgas/quotiēs libet sentiꝭ/totiēs

sentitur tactu ille numerus:et cū sentit/nō
eo caret sentiēs: Et vtrū insit etiā tangēte
nullo:nō sensus ille/s numerus silr ꝗritur.
B Li. Nō facile dixerim carere sensū numerl
talibus in se ꝯstitutis/etiā anteꝗ aliqd so/
net. Non eñ aliter aut mulceret cōcinita/
te/aut absurditate offenderet. Aug⁹. Id/
ipsū ꝗ quicqd ē/ quo aut annuim⁹/ aut ab/
horrem⁹:nō rōne/s natura/cū aliqd sonet/
ipsius sensus numeꝝ voco. Nō eñ tūc fit i
aurib⁹ meis cū sonū audio hęc vis approbā
di ⁊ improbādi. Aures quippe nō aliter bo/
nis sonis ꝙ mal' patēt. Uide ne potius ista
duo sint minime ꝯfundēda: Nā si ꝟsus qli/
bet modo correptius/mō ꝓductius ꝓnūci/
atur:spaciū tpis non idē teneat necesse est:
ꝗuis eadē pedū ratione seruata. Ut ꝗ ipso
suo genere aures mulceat/illa vis facit q̄ cō
cinna asciscimur/et absurda respuim⁹: Ut
autē breuiore tpe sentiatur/ cuꝫ celerius ꝙ
cū tardius ꝓmitur: non interest aliqd nisi
ꝙdiu aures tāgant sono. Affectio ꝗ hęc au
riū cū tangūtur sono/nullo mō tal' est/ac si
nō tāgātur. Ut eñ differt audire ab eo qđ
est non audire:ita differt hanc vocē audire
ab eo qđ est alterā audire. Hęc igit affectio
nec vltra porrigitur/ nec infra cohibet: qñ
ē mēsura eius soni qui facit eā. Altera ē ꝗ i
iābo/altera i tribracho ꝓductior:i ꝓducti/
ore iambo/correptior i correptore/nulla in
silētio. Qđ si i numerosa voce fit/ etiā ipsa
numerosa sit/necesse est. Neqꝫ esse pōt nisi
cū adest affector eius sonus. Silis ē eñ ve/
stigio in aq̄ impsso:qđ neqꝫ añ formatur ꝙ
corpus impsseris:neqꝫ remanet cū detraxe
ris. Naturalis aūt illa vis quasi iudiciaria
ꝗ auribus adest/nō desinit esse in silentio:
nec nobis eā son⁹ inserit/sed ab ea pot'/si/
ue ꝓbandus/siue improbandus excipitur:
Quare ista duo/ nisi fallor distiguēda sūt:
et fatendū numeros q̄ sūt i ista passiōe au/
riū/cū aliqd audit/sono inferri/auferri silen
tio. Ex q̄ colligit/numeros q̄ sūt i ipō sono/
posse eē sine istis q̄ sūt in eo qđ ē audire:cū
hi sine illis esse possint. Li. Assentior.

Utrū numeri i vsu ꝓnūciātis eē possint sine numeris i memoria/sicut econuerso fieri solet: Ca.iii.

A Crēde igitur hoc tertiū (Aug⁹.
a genus/qđ ē in ipso vsu ⁊ opatione
ꝓnunciantis:Et vide vtrū possint
esse hi numeri sine illis q̄ sunt in memoria.
Nā ⁊ taciti apud nosmetipsos possum⁹ ali/
quos numeros cogitando pagere ea mora
tpis qua etiā voce pagerētur:et hos i qua/
dā opatione animi esse manifestū est:ꝗ qñ
nullū ędit sonū/ nihilꝫ passionis infert au
ribus/ostēdit hoc genus sine ill' duob⁹ esse
posse: quoꝝ vnū in sono ē/alteꝝ in audien
te qñ audit: Sed vtrum existeret/nisi adiu/
uante memoria ꝗrim⁹. Qꝫ si ala hos nu/
meros agit/quos in venarū pulsu inueni/
mus/soluta quęstio ē: Nam ⁊ in operatio/
ne animi hos esse manifestū est:et nihil ad
eos adiuuamur memoria. Qꝫ si de his in/
certū est/ vtrū operātis animę sint/de istis
certe q̄s reciproco spiritu agim⁹ nulli dubi
um est quin ⁊ tempoꝝ interuallis numeri
sint: ⁊ eos sic anima operet/ vt etiā volun/
tate adhibita multi modis variari queāt:
nec tamē vt agant/ vlla opus ē memoria.
Li. Uidetur mihi hoc genus sine trib⁹ cę/
teris esse posse: Quis eñ ꝓ temperatione
tempoꝝ varios venarū pulsus/et respira/
tionis interualla fieri non ambigā: tamen
operāte anima fieri negare quis audeat?
Qui etiā cursus ꝓ diuersitate corpoꝝ aliꝭ
celerior ē / aliꝭs tardior: nisi tñ assit anima/
⁊ vt id agat nullus ē. Aug⁹. Cōsidera igi/ Ar. ⁊ que id agat.
tur ⁊ quartū genus eoꝝ.s. numeroꝝ q̄ sunt B
in memoria: Nā si eos recordatione depro
mimus: et cū in alias cogitationes deferi/
mur:hoc rursū relinquimus velut i suis se/
cretis reconditos:non opinor occultū eos
esse posse sine ceteris. Li. Nō dubito eos
posse sine cęteris: sed tamen nisi auditi vel
cogitati nō mandarētur memorię: et ideo
ꝙꝙ illis desinētibus maneāt: iisdē tamen
pręcedentibus imprimuntur.

De naturali iudicio sentiēdi addito supiorib⁹ q̄ttuor: ⁊ de mutuo illoꝝ excellētia: Ca.iiii. Aug⁹.

A Non resistā tibi: ⁊ vellē iā ꝗrere/qđ
n tandē hoꝝ quattuor geneꝝ ꝓstan/
tissimū iudices/nisi arbitrarer dū il
la tractam⁹/nescio vñ apparuisse nobis qn/
tū genus qđ est i ipso naturali iudicio sen/
tiendi: cū delectamur parilitate numeroꝝ/
vl cū eis peccat/offendimur. Nō eñ ꝯtēno
qđ tibi visū ē sine q̄busdā numeris i se latē
tibus hoc sensū nostrū nullo mō agere po/
tuisse. An forte ad istoꝝ q̄ttuor aliqđ gen⁹
hanc tantā vim ꝑtinere arbitrarl? Li. Ego
ꝟo ab illis oībus hoc gen⁹ distinguendū

Liber sextus

puto. Siquidē aliud ē sonare qđ corpi tri/
buit: aliud audire qđ in corpe aīa de sonis
patitur: aliud opari numeros vel ꝑductiꝰ
vel correptiꝰ: aliud ista meminisse: aliud de
his oībus/ vel annuēdo/ vel abhorrēdo
quasi quodā naturali iure facere sentētiā.
Augꝰ. Age nūc dic mihi quinq; hoꝝ qđ ma
xime excellat. Li. Hoc quītū puto. Augꝰ.
Recte putas: nō eñ de illꝰ posset/ nisi excel/
leret iudicare. Sed rursus quero/ ceteroꝝ qt/
tuor qđ maxime ꝓbes? Li. Illđ ꝓfecto qđ
est ī memoria: quia video ibi diuturniores
esse numeros/ ꝙ cū sonāt/ vel cū audiūtur/
vel cū aguntur. Augꝰ. Pręponis ergo fa
ctos faciētibus? Nā istos qui sūt ī memo/
ria/ ab illis aliīs ī ꝑmis pauloante dixisti.
Li. Nollē ꝑponere. Sed rursus quō nō ꝑ/
ponā diuturniora minus diuturnis nō vi/
B deo. Augꝰ. Nō te istud moueat: Non eñ
sicut ęterna tēporalibus/ ita ea ꝗ diutiꝰ ab/
olentur his quę breuiore tēpore transeunt
pręferēda sunt: Quia ⁊ sanitas vnius diei
ꝓfecto est melior/ ꝙ multoꝝ dieꝝ imbecil/
litas. Et si optāda optādis cōparemꝰ/ me/
lior est vnius diei lectio/ ꝙ pluriū scriptio:
si eadem res vno die legaꝛ ꝗ pluribꝰ scribi/
tur: Ita numeri qui sunt in memoria/ etsi
diutius maneant ꝙ illi a quibꝰ imprimun/
tur: non eos tñ anteponere oportet eis ꝗs
agimꝰ: nō in corpe/ sed ī anima: Vtriq; eñ
ꝑtereunt: aliī cessatione/ aliī obliuione. Sz
illi quos opamur/ etiā nōdū cessantibꝰ no
bis successione sequentiū vidētur auferri:
dum ꝑmi secūdis/ ⁊ secūdi tertiīs/ atq; ita
deinceps ꝑores posterioribus ꝑtereundo
cōcedunt locū: donec vltimo perimat ipsa
cessatio. Obliuione vero plures simul nume
ri/ ꝙuis paulatim absterguntꝛ: Nā nec ipsi
aliquādiu manēt integri. Qđ eñ post annū
verbi gratia in memoria non inueniꝛ/ etiā
post vnū diē iā minus est: sed non sentitur
ista diminutio: Non tamē falso ex eo con/
ijcitur: quia non vtiq; ꝑdie ꝙ cōpleatꝛ annꝰ
repente totū euolat. Vñ intelligi datur ab
illo tpe quo ihęret memorię/ incipere labi.
Hinc ē illud qđ plerūq; dicimus: tenuiter
memini/ cū aliquid post tēpus recordando
repetimꝰ/ anteq; plene totū excidat. Qua/
propter vtrumq; hoc numerorum genus
mortale est: Verūtamē faciētes factis iure
anteponūtur. Li. Accipio et ꝓbo. Augꝰ.
C Iā ꝗ tria reliqua īuicem: ⁊ eoꝝ quoq; qđ sit

optimū/ ⁊ cęteris ꝑferendū edissere. Li. Nō
est hoc facile: Naz ex illa regula qua factis
faciētes oportet aň ferre/ cogor sonantibꝰ
numeris palmā dare: Hos eñ sentimus au
dientes: et cū hos sentimus/ hos patimur.
Hi ergo faciunt eos ꝗ sūt ī auriū passione
cū audimus: Hi autē rursus quos sentien/
do audimus ⁊ habemꝰ: faciūt alios in me/
moria/ quibꝰ a se factis recte ꝑferuntꝛ. Sed
hic quia et sentire ⁊ meminisse animę ē: nō
moueor si aliquid qđ ī anima fit/ alicui qđ
itē in ea fit anteponā. Illud me cōturbat/
quō sonātes numeri/ ꝗ certe corporei sunt/
vel quoquo mō in corpe/ magis laudandi
sint ꝙ illi qui cū sentimus in aīa esse repe/
riuntꝛ. Sed rursus conturbat quō nō magis
laudādi sint/ cū hi faciāt/ illi ab his fiant.
Augꝰ. Mirare potius quō facere aliquid D
in aīa corpꝰ potest: Hoc eñ fortasse nō pos/
set/ si nō peccato ꝑmo corpꝰ illud nulla mo/
lestia ⁊ sūma facilitate animabat et guber/
nabat in deterius cōmutatū/ corruptioni
subiīcereꝛ ⁊ morti: qđ tñ habet sui generis
pulchritudinē: ⁊ eoipso dignitatē aīę satis
cōmēdat: cuiꝰ nec plaga ⁊ morbus sine ho/
nore alicuiꝰ decoris meruit esse. Quā pla/
gā summa dei sapientia/ mirabili ⁊ ineffa/
bili sacramēto dignata est assumere cū ho/
minē sine peccato/ nō sine peccatoris ꝯditi
one suscępit: Nam ⁊ nasci humanitus/ ⁊ pa
ti ⁊ mori voluit: Nihil hoꝝ merito/ sed ex/
cellētissima bonitate: vt nos caueremꝰ ma
gis suꝑbiā/ ꝗ dignissime in ista cecidimus:
ꝙ ꝯtumelias quas idignꝰ excępit: ⁊ animo
ęquo mortē debitā solueremꝰ/ si ꝓpter nos
potuit etiā indebitā sustinere: ⁊ quicquid se/
cretius aut purgatius in tali sacramēto a
sanctis ⁊ melioribꝰ intelligi pōt. Ergo aīaz
in carne mortali operantē passionē corpo/
rū sentire/ nō miꝝ est. Nec qꝛ ipsa est corpe
melior/ melius putandū ē oīe qđ in ea fit/
ꝙ oīe qđ fit in corpe. Credo eñ tibi videri
veꝝ falso esse ꝑponendū. Li. Quis dubi/
tauerit? Augꝰ. Num vera ē arbor quā vi/
demus in somnis? Li. Nullo mō. Augꝰ.
At eius forma in aīa fit: huius aūt quam
nūc videmꝰ ī corpe facta ē: Quare cū ⁊ ve/
rū falso/ ⁊ anima corpe melior sit: veꝝ ī cor/
pore melius ē ꝙ falsum in aīa. Sed vt hoc
inquātum verum/ non inquantū in corpe fit/
melius est: ita illud inquātum falsum/ nō in/
quātū in aīa fit/ fortasse ē inferiꝰ ⁊ deteriꝰ

Nisi qd habes ad hec. Li. Nihil equidē.
E Aug⁹. Audi aliud qḋ sit vt puto vicini⁹.
Necꝫ eñ negabis / quod decet esse meli⁹/
ꝙ id quod non decet? Li. Immo fateor.
Aug⁹. At in qua veste decens est mulier/
in eadē virum indecentē esse posse qs am/
bigat? Li. Et hoc manifestuꝫ est. Aug⁹.
Quid si ergo forma ista numeroꝝ decet in
sonis q illabūtur auribus/ꝛ dedecet in ani
ma/cū eos sentiēdo ac patiēdo habet: Nū
magnopꝫ mirandū est? Li. Non opinor.
Aug⁹. Quid ergo dubitamus sonantes
numeros atꝗ corporeos ꝑponere his q ab
ipsis fiunt/ꝙuis in anima fiāt/que corpe ē
melior: qꝛ numeros numeris/ facientes fa
1. Retract. ca. 11. b. ctis/nō corpus anime ꝑponimus? Corpo/
ra eñ tāto meliora sunt / quāto numerosi/
ora talibus numeris: Anima vero istis que
ꝑ corpus accipit/carendo fit melior/ cū sese
auertit a carnalibus sensib⁹: et diuinis sa/
pientie numeris reformat̃. Ita quippe i scri
Eccl. 2. b. pturis sanctis dicit̃: Circuiui ego/ vt scirem
ꝛ considerarē ꝛ quererē sapientiā et nume/
rum: qḋ nullo mō arbitrādū est de his nu/
meris dictū quibus etiam flagitiosa thea/
tra ꝑsonāt: Sed de illis credo quos nō a cor/
pore accipit anima: sed acceptos etiā a sū/
mo deo ipsa poti⁹ imp̄mit corpi: Qḋ qua/
le sit/non hoc loco est considerandū.

Utrū aliquos in anima corpus numeros operet̃: et si a corpe anima patiatur cū sentit: ꝛ quomō ab operatiōibus quas passionibus adhibet ipsa anima patiat̃: quādo quoꝗ ꝓficiat vel deficiat: Ca. v.

A Verumtamē ne illud oc- (Aug⁹.
currat/arboris vitā meliorē esse ꝙ
nostrā: qm̄ nō accipit sentiendo a
corpe numeros: nullus eñ ei sensus est: di
ligēter ꝯsiderandū est/ vtrū reuera nihil sit
aliud qḋ dicit̃ audire / nisi aliqd a corpe in
anima fieri. Sed ꝑabsurduꝫ est fabricatori
corpi materiā quoquo mō animā subdere.
Nunꝙ eñ aīa est corpe deterior: et oīs ma
teria fabricatore deterior. Nullo mō igitur
aīa fabricatori corpi est subiecta materies:
Esset aūt si aliquos in ea numeros corpus
operet̃. Nō ꝫ cū audim⁹ fiūt in aīa numeri
ab his qs i sonis cognoscim⁹. An aliqd re/
nuis? Li. Quid ē ꝫ qḋ in audiēte ꝯtingit?
Aug⁹. Quicqd illud sit qḋ fortasse inue/
nire aut explicare nō possum⁹: num ad hoc
valebit vt animā corpe meliorē esse dubi/
tem⁹? Aut cū h̄ fateamur/poterim⁹ne ope/
ranti corpi ꝛ numeros imponēti eā subde/
re: vt illō sit fabricās/ hoc aūt materies de
q ꝛ in q numerosū aliqd fabricet̃? Qḋ si cre
dimus/ deteriorē illā credamus necesse est:
Quo quid miseri⁹/ quid detestabilius cre/
di potest? Que cū ita sint/conabor equidē
quantū de⁹ adiuuare dignabit̃/quidnā ibi
lateat cōiectare atꝗ disserere: Sꝫ si hoc ꝓ/
pter vtriusꝗ aut alterius nostrū infirmita/
tē min⁹ ꝓ voluntate successerit: vel nosipsi
alias serenIores id inuestigabim⁹/ vel intel
ligētiorib⁹ inuestigāda deferem⁹: vel equo
animo latere patiemur: nō tñ ideo ista cer/
tiora de manibus debemus amittere. Li.
Tenebo istud inconcussū si potuero: et ta/
mē latebrā istā nō eē impenetrabilē nobis
velim. Aug⁹. Cito dicā qḋ sentio: Tu vero B
aut sequere/ aut etiā ꝑcedas si valebis/vbi
me cūctari et hesitare animaduerteris. Ego
eñ ab anima hoc corpus animari non pu/
to/nisi intētione facientis: Nec ab isto quic/
ꝙ illā pati arbitror: sed facere de illo ꝛ in il
lo tanꝙ subiecto diuinit⁹ dominatiōi sue.
Aliqñ tamen cū facilitate/aliqñ cū difficul
tate opari/quāto ꝓ eius meritis magis mi/
nusve illi cedit natura corporea. Corpalia
ergo quecūꝗ huic corpi ingerunt̃ aut obij/
ciunt̃ extrinsecus: nō in anima/ sed in ipso
corpe aliquid faciūt/qḋ opi eius aut aduer
set̃/ aut ꝯgruat: Ideoꝗ cū renitit̃ aduersan
ti/et materiā sibi subiectā in opis sui vias
difficulter impingit: fit attētior ex difficul/
tate in actione: que difficultas ꝓpter attē/
tionē/cū eā nō latet/sentiri dicit̃: ꝛ hoc vo/
catur/dolor aut labor. Cū autē cōgruit qḋ
infertur/aut adiacet: facile totū id vel ex q
quantū opus est/ in sui opis itinera tradu/
cit: Et ista eius actio qua sui corp⁹ ꝯuenien
ti extrinsec⁹ corpi adiūgit: qm̄ ꝓpter quod/
dā aduenticiū attentius agit̃: nō latet/sed
ꝓpter ꝯuenientiā cū voluntate sentit̃: aut
cū desunt ea quibus corpis detrimēta resi
ciāt/egestas consequit̃: ꝛ hac actionis diffi
cultate cū sit attētior / et talis eius opatio
non eā latet/fames aut sitis/aut tale aliqd
appellat̃. Cū autē supsunt ingesta/et ex cor
onere nascit̃ difficultas operandi: neꝗ hoc
sine attētione fit: et cū talis actio nō latet/
cruditas sentit̃. Attente etiā opat̃ cū eijcit
supfluū: si leniter/cū voluptate: si aspere/cū

dolore. Morbidā quoq; pturbationē cor/
Al. languēti poris attēte agit/succurrere apetēs ꝛ laben
ti atq; defluenti: et hac actione non latēte
C morbos ꝛ ęgrotationes sentire dicit̃. Et ne
longū faciā/videtur mihi anima cū sentit ī
corpe: non ab illo aliquid pati/sed ī ei⁹ pas/
sionib⁹ attentius agere: et has actiones si/
ue faciles ꝓpter cōuenientiā/ siue difficiles
ꝓpter inconuenientiā/non eā latere: ꝛ hoc
totum est qđ sentire dicit̃. Sed iste sensus
qui etiā dū nihil sentim⁹/ inest tamē/instru
mentū est corpis: qđ ea tēperatione agitur
ab anima/ vt in eo sit ad passiones corpis
cū attētione agēdas parati: similia simi/
libus vt adiungat/repellatq; qđ noxiū est.
Agit porro vt opinor luminosum aliqđ in
oculis aereū serenissimū et mobilissimū in
aurib⁹/ caliginosū in narib⁹/ ī ore humidū/
ꝛ tactu terrenū ꝛ q̄si lutulentū: Sꝫ siue hac
siue alia distributiōe ista cōijciant̃/agit hęc
aīa cū quiete/si ea q̄ insūt in vnitate valitu
dinis/ quasi familiari quadā ꝯsensione co/
hęserint. Cū autē adhibent̃ ea q̄ nonnulla
vt ita dicā alteritate corpus afficiunt: agit
attētiores actiōes suis quibusq; locis aut
instrumētis accōmodatas: et tūc videre vł
audire/vel olfacere/vel gustare/vel tāgēdo
sentire dicit̃: quibus actionib⁹ ꝯgrua liben
ter associat/ et moleste obsistit incongruis.
Has opatiōes passionib⁹ corpis puto ani/
mā exhibere/cū sentit: non easdē passiones
recipe. Quapropter cū de sonoꝝ numeris
in p̄sentia quęrat̃/ ꝛ sensus auriū vocetur ī
dubiū/nō oportet p cętera diutius euaga/
ri. Referam⁹ itaq; nos ad id de quo agit̃: ꝛ
videamus vtrū sonus in auribus aliqđ fa
ciat: aut tu id negabis? Li. Nihil minus.
Aug⁹. Quid easdē aures animatū mēbꝝ
D esse nōne ꝯcedis? Li. Cōcedo. Aug⁹. Cū
ergo id qđ in eo mēbro simile ē aeri/moue/
atur: aere pcusso animā illam quę ante istū
sonū in tali motu in silentio corpus auriū
vegetabat: num putam⁹ cessare posse ab
ope mouendi qđ animat/aut eodē mō mo
uere cōmotū extrinsecus aerem auris suę/
quo mouebat anteq; illaberet̃ ille sonus?
Li. Non videt̃ mihi aliter. Aug⁹. Hoc er/
go genus taliter mouere/nōne fatendū est
facere esse/nō pati? Li. Ita est. Aug⁹. Nō
igit̃ absurde credim⁹ mot⁹ suos animā vel
actiones vel opationes/vel si quo alio no/
mine cōmodi⁹ significari pñt/nō latere, cū
sentit. Hę autē opationes/vel p̄cedētibus
corpoꝝ passionibus adhibētur: vt sunt illę
cum oculoꝝ nostrorū luce formę interpel/
lant: aut in aures influit sonus/aut narib⁹
exhalatiōes/palato sapores/cętero corpo/
ri quęlibet solida ꝛ corpulenta admouētur
extrinsecus/vel de ipso corpe de loco in lo/
cū migrat aliquid siue trāsit/ vel totū ipsū
corp⁹ suo alienove pōdere mouet̃. Hę sunt
operationes quas adhibet anima p̄ceden/
tibus passionibus corpis/ quę delectant eā
associantē/offendūt resistentē. Cū autē ab
eisdē suis operationib⁹ aliquid patit̃: a se/
ipsa patitur/nō a corpe/sed plane cū se ac/
cōmodat corpi: Et ideo apud seipsam mi/
nus est: quia corpus semp minus q̄ ipsa ē.
Conuersa ergo a dño suo ad seruū suū/ne/
cessario deficit: Conuersa item a seruo suo
ad dñm suum necessario ꝓficit: et p̄bet ei/
dem seruo facillimā vitā/et ꝓpterea mini/
me operosam ꝛ negociosam: ad quā ꝓpter
summā quietē nulla detorqueat attentio/
sicut est affectio corpis quę sanitas dicitur:
Nulla quippe attentione nostra opus ha/
bet: nō qꝛ nihil tunc agit anima in corpe/ s
qꝛ nihil facilius agit. Nā in oībus opib⁹
nostris: tāto q̄sq; attentius/quāto difficili/
us operamur. Hęc autē sanitas tūc firmis/ E
sima erit atq; certissima/ cū p̄stinę stabilita 1. Retract. ca. 11. &.
ti certo suo tēpore atq; ordine hoc corpus
fuerit restitutū: q̄ resurrectio ei⁹ anteq; ple
nissime intelligat̃/salubriter credit̃. Opor/
tet eñ aīaꝫ/ ꝛ regi a supiore/ ꝛ regere inferi/
orē. Supior illa solus de⁹ ē: inferior illa so/
lum corpus: si ad omnē et totā animā intē
das. Ut ergo tota esse sine dño/ sic excelle/
re sine seruo nō potest. Ut autē dñs eius
magis ē q̄ ipsa/ ita seruus minus: Quare
intēta in dñm/ itelligit ęterna ei⁹/ ꝛ magis
est: magisq; est etiā ipse seruus in suo gene
re p illam. Neglecto autē dño intēta in ser/
uū carnali quę dicit̃ ꝯcupiscētia/sentit mo/
tus suos quos illa exhibet/ꝛ minus ē: Nec
tñ tantū minus/quantū ipse seruus/etiam
cū maxime ē in natura ꝓpria. Hoc aūt deli
cto multo minus ē q̄ erat/cū ille ante deli
ctū magis esset: Quocirca mortali iā ꝛ fra/
gili/cū magna difficultate atq; attentione
dñat̃. Hinc illi error incurrit/ vt voluptatē
corpis/ quia eius attētioni cedit materies/
pluris ęstimet q̄ ipsam sanitatē/cui atten/
tione nulla opus est. Nec mirū si erumnis

374

implicatur preponēs curā securitati: Con/
uertenti aūt se ad dominū/maior cura ori/
tur: ne auertatur donec carnaliū negocio/
rum requiescat impetus effrenatus ↄsue/
tudine diuturna/ ⁊ tumultuosis recordati/
onibus conuersioni ei⁹ sese inserens: ita se/
datis motibus suis quibus in exteriora ꝓ/
uehitur/ agit ocium intrinsecus liberū/ qđ
significatur sabbato: si cognoscit solum de/
um esse dominū suū/ cui vni summa liber/
tate seruitur. Non autē illos carnales mo/
tus/ vt cū libet exerit/ ita etiam cū libet ex/
tinguit: Non eñ sicut peccatū in eius po/
5 testate est/ ita etiam pena peccati. Magna
quippe res est ipsa anima: nec ad opprimē/
dos lasciuos mot⁹ suos idonea sibi rema/
net: Valentior eñ peccat: ⁊ post peccatum
diuina lege facta imbecillior/ min⁹ potēs est
Roma.7.d. auferre quod fecit. Infelix ego homo/ quis
me liberabit de corpe mortis huius? Gra/
tia dei p iesum christū dominū nostꝝ. Mo
tus igitur animę seruans impetum suum/
et nondū extinctus/ in memoria esse dicit:
Et cum in aliū intendit animus/ quasi nō
inest animo ꝓstinus mot⁹: et reuera minor
fit/ nisi anteq̄ intercidat/ quadā similiū vi/
cinitate remouetur. Sed velim scire vtruȝ
te aduersus ista nihil moueat. Li. Proba/
biliter mihi dicere videris/ nec ausim resi/
stere. Aug⁹. Cum igitur ipsum sentire mo
uere sit corpus: aduersus illum motū qui i
eo factus est/ nō existimas ideo nos nō sen
tire/ cum ossa ⁊ vngues ⁊ capilli secant: nō
quia ista in nobis om̄ino non viuūt? Non
eñ aliter aut continerentur aut nutrirent/
aut crescerent/ aut etiā vim suā in seminan
da serēda ve ꝓle mōstrarēt: Sȝ qr minus li/
bero aere penetrant/ mobili. s. elemēto/ q̄
vt mot⁹ ibi possit ab aīa fieri tā celer q̄ est
ille aduersus quē fit cū sentire dicit. Talis
quędā vita cū in arboribus atq̄ stirpibus
cęteris esse itelligatur: nullo mō eam non
solum nostrę quę ratione etiā ꝓpollet/ sed
nec ipsi quidē beluinę decet ꝓponere. Ali/
ud eñ est summa stoliditate/ aliud summa
sanitate corpis nihil sentire: Nam i altero
instrumēta desūt/ quę aduersus passiones
corpis mouerentur/ i altero ipsę passiones.
Li. Probo ⁊ assentior.

Reditur ad propositum: ⁊ queritur: quodnam de tribus numerorum generibus videatur excellere: ⁊ de eorum duorūq̄ reliquorum vocabulis: Ca. VI. Aug⁹.

r Edi ergo mecū ad ꝓpositū/ atq̄ re/
spōde de trib⁹ illis generib⁹ nume/
roꝝ/ quoꝝ alteꝝ in memoria est/ al
teꝝ in sentiēdo/ alteꝝ in sono/ quodnā tibi
videatur excellere? Li. Sonū duob⁹ illis
postpono q̄ in anima sunt ⁊ viuūt quodā/
modo. Sed hoꝝ duoꝝ qđ pręstātius iudi/
cē/ icertus sum: nisi forte qm̄ illos qui sunt
in actione/ nō ob aliud prępenendos his
qui sunt in memoria dixeram/ nisi q̄ illi fa/
cientes sunt/ isti ab his facti. Eadem ratio/
ne istos etiā qui dū audimus insunt in ani
ma/ oportet his anteponere q̄ ab hisdē in
memoria fiūt/ sicuti ⁊ dudū mihi videbat.
Aug⁹. Nō puto absurdā rn̄sionē tuam:
Sed qm̄ disputatū est/ hos etiam q̄ sunt in
sentiēdo nūeros operatiōes esse aīe: quō
eos ab ill' discernis/ quos in actu esse aīad/
uertimus/ etiam cū in silentio nō recordās
agit aliquid anima p tēporalia spacia nu/
meroꝝ? An q̄ illi sunt mouētis sese animę
ad corpus suū: hi vero in audiēdo mouen/
tis sese animę aduersus passiones corpis
sui? Li. Accipio istam differentiā. Aug⁹:
Quid in sentētia manēdū ne esse arbitra/
ris/ vt pręstātiores illi iudicent qui sunt ad
corpus/ q̄ illi qui sunt aduersus passiones
corpis? Li. Liberiores mihi vidētur illi q̄
sunt in silentio/ q̄ hi qui non solū ad cor/
pus/ sed ad passiones etiam corpis exerun
tur. Aug⁹. Distincta a nobis et a q̄busdā
meritoꝝ gradibus ordinata video quinq̄
genera numeroꝝ: quib⁹ scȝ numeris si pla/
cet/ imponamus congrua vocabula: ne in
reliquo sermone pluribus verbis q̄ rebus
vti necesse sit. Li. Placet vo. Aug⁹. Vo/
centur ergo primi iudiciales/ secundi pro/
gressores/ tertij occursores/ quarti recorda/
biles/ quinti sonātes. Li. Teneo: ⁊ his no
minibus vtar libentius.

De numero iudiciali an mortal' sit/ an immortalis: Ca. VII. Aug⁹:

Trēde igitur deinceps/ ⁊ dic mihi A
a qnā istoꝝ imortales tibi videātur/
an oēs suis tpib⁹ labi atq̄ occide/
re existimas? Li. Iudiciales solos imorta
les puto: Ceteros video vel trāsire cū fiūt/
vł de memoria obliuiōe deleri. Aug⁹. Tā
certus es de istoꝝ immortalitate/ q̄ certus
es de interitu ceteroꝝ: an diligenti⁹/ vtꝝ sc

hi imortales sint oportet q̄rere? Li. Que-
ram⁹ sane. Aug⁹. Dic ꝗ cū aliq̄nto corre-
pti⁹ siue ꝓducti⁹ dū seruiā tēpoꝝ legi/ q̄ sim
plo ad duplū pedes ↄueniūt/ ꝯsū ꝓnūcio:
nū offendo vlla fraude iudiciū sensus tui?
Li. Nō oīno. Aug⁹. Quid son⁹ ille q̄ cor-
reptiorib⁹ ꝛ q̄si fugaciorib⁹ syllabꝭ edit: nū
pōt plus tp̄is occupare q̄ꝫ sonat? Li. Qui
pōt? Aug⁹. Iudiciales ergo illi numeri/ si
vinculo tēporis i tāto spacio tenerent/ q̄n-
to isti sonātes digesti sunt: posset ne ad co-
rum sonantiū qui paulo ꝓductius etiam
iambica lege fūdunt/ aspirare iudiciū? Li.
Nullo mō apparet. Aug⁹. Hos igit mora
tēpoꝝ qui iudicādo p̄sident nō teneri/ ꝓr-
sus apparet. Li. Annuo. Aug⁹. Recte an-
nuis. Sꝫ si nulla tenerent quātolibet ꝓdu-
cti⁹/ legitimis interuallis iābicos ꝓferrē so
nos/ nihilomin⁹ ad iudicādū adhiberētur.
Nūc ꝯo si ꝑderē vnā syllabā q̄nta mora p-
agunt/ ne multa dicā/ tres passus inceden-
tis/ et aliā duplo: atqꝫ ita deinceps tā lon-
gos iambos ordinarē simpli ꝛ dupli/ lex il-
la nihilomin⁹ seruaretur: nec tū naturale il
lud iudiciū his dimēsionib⁹ approbādis ad-
hibere possemus: An tibi non videt? Li:
Negare nō possū ita videri: Nā in ea qui-
dē sententia res in apto ē. Aug⁹. Tenerent
ꝗ ꝛ hi iudiciales nōnullis finibus tpalium
B spacioꝝ/ quos iudicando excedere neque-
unt: et quicq̄d excedit hec spacia/ non asse-
quūt vt iudicēt: atqꝫ ita si tenent/ quō sint
imortales nō video. Li. Nec ego video q̄d
respondeā. Sed q̄ꝫ de imortalitate hoꝝ
iam minus p̄sumā: nō tū q̄ pacto hinc mor-
tales ↄuincātur intelligo. Fieri eī pōt/ vt
quātacūqꝫ spacia iudicare pñt/ semp id pos
sint: q̄ꝫ non sicut de ceteris/ aut obliuione
aboleri pñt/ aut tādiu esse/ vel intantū ex-
tendi q̄ꝫdiu sonus pellit: ꝛ inq̄ꝫtū extēdun-
tur occursores illi: aut q̄ꝫdiu agūtur/ vl' q̄n-
tum ꝓducūtur quos ꝓgressores vocauim⁹:
Nā vtiqꝫ cū ipo tēpore opationis sue trās-
eunt. Hi autē iudiciales vtrū et in anima/
nescio/ in ipa certe hominis natura manēt
iudicaturi ꝯ oblatis: q̄ꝫ a certa breuitate
vsqꝫ ad certā longitudinē varient/ approbā
do i his numerosa/ ꝛ ꝑturbata damnando.
Aug⁹. Saltē illud ↄcedis alios hoīes citi
us offendi claudicātib⁹ numeris/ alios tar
di⁹: ꝛ plerosqꝫ nō nisi ex cōparatione integroꝝ
iudicare viciosos/ cū et illos et illos audie-
rint. Li. Cōcedo. Aug⁹. Vñ tādē hāc dif
ferentiā putas existere/ nisi aut natura/ aut
exercitatiōe/ aut vtroqꝫ? Li. Sic arbitror.
Aug⁹. Quero igitur vtrū possit aliq̄s ali-
quāto ꝓductiora interualla iudicare ꝛ ap-
probare/ q̄ alius nō possit? Li. Credo esse
posse. Aug⁹. Quid ille qui nō pōt si se ex-
erceat congruēter: nec adeo tardus sit/ nō-
ne poterit? Li. At vero poterit. Aug⁹.
Nū intantū possūt isti ꝓficere ad ꝓducti-
ora iudicāda: vt horarū/ vel dierū/ vel etiā
mensiū/ annorū ve dupla et simpla spacia:
cum saltē somno nō impediant: sensu illo
iudiciario possint comp̄hendere: ꝛ tanq̄ꝫ il
los iambos motionis nutibus approbare?
Li. Non pñt. Aug⁹. Quid itaqꝫ nō pos-
sunt/ nisi q: vnicuiqꝫ animāti in genere p-
prio ꝓportione vniuersitatis sensus locoꝝ
temporūqꝫ tributus ē: vt quō corpus eius
ꝓportione vniuersi corpis tantū est/ cuius
pars est/ ꝛ etas eius ꝓportione vniuersi se-
culi tanta ē cui⁹ pars ē: ita sensus ei⁹ actio-
ni eius ↄgruat/ quā ꝓportiōe agit vniuer-
si motus cui⁹ hec pars ē. Sic habēdo oīa
magnus ē hic mūdus: qui sepe in scripturis
diuinis celi ꝛ terre noīe nūcupatur: cui⁹ om
nes ptes si ꝓportiōe minuātur/ tātus ē: et
si ꝓportione augeant/ nihilomin⁹ tātus ē:
q: nihil in spacijs locoꝝ ꝛ tempoꝝ p seipsū
magnum est/ sed ad aliq̄d breuius: et nihil
rursus in his p seipsum breue ē/ sed ad aliq̄d
maius. Quapropter si humane nature ad
carnalis vite actiones talis sensus tribut⁹
est/ q̄ maiora tēporū spacia iudicare nō pos
sit q̄ꝫ interualla postulant ad talis vite vsū
ꝑtinētia: q̄ꝫ talis hominis natura morta-
lis est/ etiā talē sensum mortalē puto. Non
eī frustra ↄsuetudo q̄si secūda/ et q̄si affa-
bricata natura dr. Videm⁹ autē velut q̄s-
dā sensus nouos in iudicandis cuiusqꝫ mo
dis reb⁹ corporeis ↄsuetudīe affectos/ alia
consuetudine deperire.

Q ceterꝫ numeroꝝ tria genera mortalia sint/ ꝓbat ꝛ ratiōib⁹ ꝛ experimētis: vbi ꝛ de memorie excellētia cōplurima ꝑtractant: Ca. viii.

Sed quoquo mō se habeant hi nu- A
meri iudiciales/ eo certe p̄stant q̄
dubitam⁹/ vel difficile ꝑuestigam⁹
vtrū mortales sint: De ceteris autē q̄ttuor
generib⁹ nulla questio ē q̄n mortales sint:
quoꝝ etsi q̄dā nō comp̄hendāt qui vltra

ipsoꝝ iura porrecti sunt: genera tamē ipsa
suo examini vendicāt. Nam ꝛ illi ꝓgresso/
res cū aliquā in corpe numerosā opationē
appetūt, latēter istoꝝ iudicialiū nutu mo/
dificant. Qꝛ cū nos vel ābulātes ab ipari/
bus passibus, vel ꝑcutiētes ab imparibus
interuallis plagaꝝ, vł edētes vel bibentes
ab iparib⁹ maloꝝ motib⁹: scalpētes deniqꝫ
ab iparib⁹ vnguiū ductib⁹: ꝛ ne ꝑ młtas ali
as opationes ꝑcurrā: ꝛ qđ nos ī ꝗlibet at/
tentione agendi aliquid ꝑ corpis membra
ab imparibus motib⁹ refrenat ꝛ cohibet ꝛ
quandā parilitatē tacite imperat, idipsum
est iudiciale, nescio quid qđ conditorē aia/
lis insinuat deū: quē certe decet credere au
ctorē oīs ꝯuenientię atqꝫ ꝯcordię: Et illi
occursores numeri: q̄ certe nō ꝓ suo nutu,
sed ꝓ passionibus corpis agūtur, inquan/
tum eoꝝ interualla pōt memoria custodi/
re, intantū his iudicialibus iudicādi offe/
runtur atqꝫ iudicātur. Numerus nāqꝫ iste
qui interuallis tempoꝝ cōstat, nisi adiuue/
mur in eo memoria, iudicari a nobis nullo
pacto pōt: Quālibet eñ breuis syllaba, cū
ꝛ incipiat ꝛ desinat, alio tēpore initiū ei⁹, ꝛ
alio finis sonat. Tenditur ḡ ꝛ ipsa quantu/
locūqꝫ temporis interuallo: ꝛ ab initio suo
ꝑ mediū suū tēdit ad finē. Ita rō inuenit tā
localia ꝙ temporalia spacia infinitā diui/
sionē recipere: ꝛ idcirco nulli⁹ syllabę cū ini
tio finis auditur. In audienda itaqꝫ vł bre
uissima syllaba, nisi memoria nos adiuuet
vt eo momēto tpis q̄ iā nō initiū sed finis
syllabę sonat, maneat ille motus in animo
qui factus ē cū initiū ipsiū sonuit, nihil nos
audisse possum⁹ dicere. Hinc ē illud ꝙ ple/
rūqꝫ alia cogitatiōe occupati, corā loquē/
tes non nobis vidémur audisse: Nō quia
occursores illos numeros nō agit tūc ani/
ma, cū sine dubio son⁹ ad aures ꝑueniat:
ꝛ illa passiōe corpis sui cessare non possit:
nec possit nisi aliter moueri ꝙ si illa nō fie/
ret: sꝫ qꝛ intētione ī aliđ subinde extingui/
tur motionis impetus: q̄ si maneret in me/
moria, vtiqꝫ maneret, vt nos ꝛ inuenirem⁹
ꝛ sentiremus audisse. Qꝛ si de vna syllaba
breui minus sequat mēs tardior, qđ inue/
nit ratio de duabus certe nemo dubitat,
quin eas simul nulla anima possit audire:
Non eñ sonat secūda nisi p̄ma destiterit:
qđ autē simul sonare nō potest, simul audi/
B re quis pōt? Ut igitur nos ad capiēda spa
cia locoꝝ diffusio radioꝝ iuuat, qui e bre/
uibus pupill' in apto emicant: ꝛ adeo sunt
nostri corpis, vt ꝙꝙ in ꝓcul positis rebus
quas videmus, a nostra anima vegetent:
vt ergo effusiōe lucis adiuuamur ad capi/
enda spacia locoꝝ, ita memoria: ꝙ quasi lu
men ē tēporaliū spacioꝝ, quantū in suo ge/
nere extendi quodāmodo potest, tantū co/
rudē spacioꝝ capit. Cū autem diutius au/
res pulsat sonus nullis distinctus articul':
vt ab aliquo tandē fine ꝯiunctus, alter du
plo, aut etiā tanto ęditur spacio attentio/
ne in succedentē ꝑpetuo sonū: motus ille
animi qui attentione ad p̄teritū ꝛ elapsum
sonū cum transibat est factus, reprimit. i.
nō ita remanet in memoria. Quapropt iu/
diciales illi numeri q̄ numerosis iteruallis
tempoꝝ sitꝰ, exceptis ꝓgressorib⁹ quib⁹
etiā ipm ꝓgressum modificāt, iudicare non
possūt: nisi quos eis tanꝙ ministra memo
ria obtulerit: nōne ipsi existimādi sunt per
certū spaciū tēporis tendi? Sed interest q̄/
bus tempoꝝ spacijs, vel excidat nobis, vł
meminerim⁹ qđ iudicāt. Siquidem nec in
ipsis corpoꝝ formis quę ad oculos ꝑtinēt
possemus rotūda vel quadrata, vł quęcū/
qꝫ alia solida ꝛ determinata iudicare, ꝛ om
nino sentire, nisi ex obliquo oculos versa/
remus. Cum autē alia pars aspicit: si exci/
derit qđ est aspectū in alia, frustrat omni/
no iudicātis intētio: quia ꝛ hoc aliqua mo
ra tēporis fit: Cui varietati opus est inui/
gilare memoriā. Recordabiles vero nume C
ros multo euidentius est, ꝙ eadem ipsa of
ferēte memoria, iudicamus his iudiciali/
bus: Nam si occursores: quantū ab ea of/
ferūtur, tantū iudicātur: multo magl hi ad
quos tanꝙ repositos, cū post alias inten/
tiones reuocamur, recordatiōe in memo/
ria viuere inueniūtur. Quid eñ aliud agi/
mus cuꝫ reuocamus nos in memoriā, nisi
quodāmō qđ reposuimus quęrimus? Re/
currit autē in cogitationē occasione simi/
liū motus animi nō extinctus: ꝛ hęc ē quę
dicit recordatio. Sic agimus numeros, vł
in sola cogitatione, vel etiā in membrorū
motu, quos iam ęgimus aliqñ. Inde au/
tem scimus nō venisse, sed redisse illos ī co
gitationē: quia cū memorię mandarētur,
cum difficultate repetebātur: et indigeba/
mus aliqua p̄mōstratiōe vt sequerētur:
qua difficultate dempta, cū sese ipsi accō/

modatę voluntati offerũt/cõsequentes tẽporibus atq ordine suo tam facile: vt qui vehementius inhęserunt/etiam aliũde cogitãtibus nobis/ iam quasi ꝓprio nutu ꝑagantur: nõ eos vtiq nouos esse sentimꝰ.

D Est etiam aliud vnde nos sentire arbitror pręsentẽ motum animi iam fuisse/qȯ est et recognoscere: dũ recẽtes motus eius actionis in qua sumus/cũ recordamur: qui certe viuaciores sunt: cũ recordabilibꝰ atq iã sedatioribꝰ quodã interiore lumine cõparamus: ⁊ talis agnitio/recognitio ẽ ⁊ recordatio. Judicãtur ergo et recordabiles numeri ab his iudicialibus nunq̃ soli/ sȝ adiunctis actibus aut occursoribus/aut vtrisq: qui eos tanq̃ e latebris suis in manifestum ꝓducant: ⁊ quasi reintegratos qui iã abolebãtur/rursum recordãtur. Jta cũ occursores intantũ iudicẽtur / inquantũ eos memoria iudicantiũ mouet/possunt vicissim ⁊ recordabiles qui sunt in memoria occursoribus eos exhibẽtibꝰ iudicari: vt hoc intersit/ꝙ occursores vt iudicẽtur/quasi recẽtia eoꝝ fugientiũ vestigia offert memoria: recordabiles autẽ qñ eos audiendo iudicamꝰ/q̃si eadẽ vestigia occursoribꝰ transeuntibꝰ reuiuescũt. Jã porro de sonãtibus numeris q̃d opus est dicere/ cũ in occursoribus iudicent̃ si audiant̃? Si vͦo ibi sonãt vbi nõ audiunt̃: q̃s dubitet nõ eos a nobis nõ posse iudicari? Sane vt i sonis ꝓpter instrumẽtũ auriũ: ita in saltationibꝰ cęterisq visibilibꝰ motibus qȯ ad temporales numeros attinet / eadeȝ adiuuante memoria hisdẽ numeris iudicialibus dijudicamꝰ.

Jnq̃rit ꝑstantiꝰ sextũ numeroꝝ genꝰ/q̃ nũc ⁊ iudiciales vocant̃: et eisdẽ q̃ iã ante iudiciales nominabant̃ / sensualiũ sibi nomẽ vendicãtibus ꝑponit: cũ his ratiõis insit estimatio/ aliis autẽ delectatio:

A Et cũ ita sint/conemur/ (Ca. ix.

b si possumus istos numeros iudiciales trãscendere: ⁊ quęramus vtrũ sint superiores. Jn his eñ q̃q̃ spacia temporꝝ iã minime videamꝰ: nõ tamẽ adhibẽtur nisi ad ea iudicanda quę in spacio temporis fiũt: Nec ipsa q̃dẽ oĩa / sed q̃ possunt articulari memoriter. Nisi q̃d habes forte quod contra hęc velis dicere. Li. Mouet me plurimũ istorũ iudicialiũ vis atq potentia. Jpsi eñ mihi vidẽtur esse ad quos omniũ sensuũ ministeria referũtur: Jtaq his excellẽtius vtrũ quicq̃ in numeris inueniri possit/ ignoro. Augꝰ. Nihil deperit qȯ diligentius quęrimus: Aut eñ inueniemus superiores in anima humana: aut hos in ea summos esse firmabimus: si tamen illud claruerit/nullos in ea esse pręstantiores. Aliuȝ est eñ nõ esse/ aliud non posse inueniri/ siue ab vllo homine/ siue a nobis. Li. Sed ego puto cum ille a nobis ꝓpositꝰ versus canitur: Deus creator omniũ: nos et occursoribus illis numeris audire/ ⁊ recordabilibꝰ recognoscere/ et ꝓgressoribus ꝓnunciare/ ⁊ his iudicialibus delectari: ⁊ nescio quibꝰ aliis ęstimare: ⁊ de ista delectatione q̃ quasi sentẽtia est iudicialiũ istoꝝ aliam ſm hos latentiorẽ/ sed certiorẽ ferre possumus sententiã. Augꝰ. An tibi vnũ atq idem videt̃ delectari sensu/ ⁊ ęstimari ratione. Li. Diuersa esse fateor: Sȝ ꝑmo ipo moueor vocabulo/ cur nõ potius isti vocent̃ iudiciales quibus inest ratio/q̃ isti q̃bus inest delectatio? Deinde vereor/ ne nihil sit aliud ęstimatio ista rationis/ q̃ eoꝝ de seipsis q̃dã diligẽtior iudicatio: vt nõ alii sint numeri i delectatiõe/ alii i ratione: ſ vni atq iidẽ / alias iudicẽt de his q̃ agunt̃ i corꝑe: cũ eos vt supra demõstratũ est/offert memoria/alias ȯ seipsis remotiꝰ a corꝑe atq sincęrius. Augꝰ. De vocabul̃ B quidẽ nihil satagas: res in potestate ẽ: placito eñ/nõ natura imponunt̃. Q̃ aũt eosdẽ esse arbitraris/nec duo genera numerorũ hęc vis accipe. Jllud ni fallor/ te rapit/ ꝙ eadẽ aĩa vtrũq agit: Sȝ animaduertere te opus ẽ/ ⁊ in ꝓgressoribꝰ eandẽ aĩam corpus mouere/ vel ad corpus moueri: ⁊ in occursoribus hanc eandẽ passionibꝰ eius ire obuiã: ⁊ in recordabilibus istãipsaȝ/donec quodãmȯ detumescant ipsis quasi fluctuare motionibꝰ. Nos ergo in istis generibꝰ numerãdis ⁊ distinguendis vniꝰ naturę. s. aię motus affectionesq despicimꝰ. Quare si vt aliud ẽ ad ea quę corpus patit̃ moueri/ qȯ fit i sentiẽdo: aliud mouere se ad corpus/ qȯ fit in operãdo: aliud qȯ ex his motibus in anima factũ est ꝯtinere/ qȯ est meminisse: ita ẽ aliud annuere vl̃ renuere his motibus/aut cũ primitꝰ exeruntur/ aut cũ recordatione resuscitant̃/ qȯ fit i delectatione ꝯuenientię/ ⁊ offensione absurditatis talium motionũ siue affectionũ: et aliud est

ęſtimare/vtrū recte/an ſecus iſta delectēt/
qđ fit ratiocinādo: neceſſe eſt fateamur ita
hęc eſſe duo genera/vt illa ſūt tria: Et ſi re
cte nobis viſū ē: niſi quibuſdā numeris eſ/
ſet ipſe delectationis ſenſus imbutus/ nul
lo mō eū potuiſſe annuere parib⁹ interual/
lis/ꝛ ꝑturbata reſpuere: recte etiam videri
pōt ratio q̄ huic delectationi ſupimponit/
nullo mō ſine q̄buſdā numeris viuaciorib⁹
de numeris/quos infra ſe habet poſſe iudi
care. Quę ſi vera ſunt/apparet inuēta eſſe i
aīa q̄nqꝫ genera numeroꝝ: quib⁹ cū addi/
deris corꝑales illos quos ſonātes vocaui/
mus: ſex genera numeroꝝ diſpoſita ꝛ ordi
nata cognoſces. Iā nunc ſi placet/illi q̄ no
bis ſurrepſerāt ad ꝓncipatū obtinēdū/ſen/
ſuales nominent: ꝛ iudicialiū nomē q̄ eſt
honorati⁹/hi accipiāt q̄ excellētiores cōperti
ſūt/q̄ꝙ ꝛ ſonātiū nomē mutādū putē: q̄
ſi corꝑales vocētur/manifeſti⁹ ſignificabūt
etiā illos q̄ ſūt i ſaltatiōe/ꝛ i cętero motu vi/
ſibili: ſi tñ ea q̄ dicta ſūt ꝓbas. Di. Probo
ſane: Nā ꝛ vēra ꝛ māifeſta mihi videt. Hoꝝ
etiā emēdationē vocabuloꝝ libēt accipio.

Supioꝝ replicatio/ quomodo
potētia rationis/vnitatis ꝛ ęqua/
litatis/pulchritudinē in factis/ di/
ctionibus/pedum numeris ꝛ ſilē/
tijs adinuenerit: Ca.x. Aug⁹.

A Se nūc aſpice vim potentiāqꝫ ra/
a tionis/quātū ex opibus eius aſpi/
cere poſſumus. Ipſa enī/vt id po/
tiſſimū dicā qđ ad huius opis ſuſceptionē
attinet/ primo qđ ſit ipſa bona modulatio
ꝯſiderauit: ꝛ eā in quodā motu libero/ꝛ ad
ſuę pulchritudinis finē ꝯuerſo eſſe ꝑſpexit.
Deinde vidit i motibus corꝑoꝝ aliud eſſe
qđ breuitate ꝛ ꝓductione tēporis variaret
inquantū magis eſſet minuſve diuturnū:
aliud localiū ſpacioꝝ ꝑcuſſione in quibuſ/
dā gradibus celeritatis ꝛ tarditatis. Qua
diuiſione facta/illud qđ in temporis mora
eſſet modeſtis interuallis/ꝛ humano ſenſu
accōmodatū/articulati varios efficere nu/
meros: eorūqꝫ genera ꝛ ordinē vſqꝫ ad mo
dulos verſuū ꝑſecuta ē. Poſtremo attēdit
qđ i his moderādis/operandis/ſētiēdis/reti/
nēdis ageret anima/cuius caput ipſa eſſet:
hoſqꝫ oēs animales numeros a corꝑali/
bus ſeparauit: ſeqꝫ ipſaꝫ hęc oīa neqꝫ aiad/
uertere/neqꝫ diſtinguere/neqꝫ recte nume/
rare/ ſine quibuſdā ſuis numeris potuiſſe

cognouit: eoſqꝫ cęteris inferiores ordinis/
iudiciaria q̄dā ęſtimatiōe ꝑpoſuit: Et nūc
cū ipſa ſua delectatione q̄ in tpm momen
ta ꝑpendit/ꝛ talibus numeris modifican/
dis nutus ſuos exhibet/ſic agit: Quid eſt
qđ in ſenſibili numeroſitate diligam⁹? Nū
aliquid pręter parilitatē quandā/et ęqua/
liter dimenſa interualla? An ille pyrrhichi
us pes ſiue ſpondeus/ſiue anapeſtus/ſiue
dactylus/ſiue ꝓceleumaticus/ſiue diſpon/
deus nos aliter delectaret/niſi partē ſuam
parti alteri ęquali diuiſiōe ꝯferret? Quid
vero iambus/trocheus/tribrach⁹ pulchri/
tudinis haberēt/niſi ꝙ minore ſua pte ma
iorē ſuā partē i tātas duas ęq̄liter diuidūt.
Iā porro ſex tempoꝝ pedes/ num aliunde
blandius ſonāt atqꝫ feſtiuius/ niſi ꝙ vtra/
qꝫ lege partiunt. ſ. aut i duas ęquales par/
tes terna tēpora poſſidētes/aut in vnā ſim
plā ex ęqualibus partē ꝛ alterā duplā. i. vt
maior habeat bis minorē/ et eo mō ab illa
diuidat ęqualiter duobus tēporib⁹/ q̄ttu/
or tēpora in bina dimetiente atqꝫ ſecante?
Quid illi quinum ſeptenū tēporū pedes/
vñ ſolutę orationi q̄ verſib⁹ vident aptio/
res: niſi ꝙ eoꝝ pars minor in ꝑtes ęquales
maiorem nō diuidit: et hi tñ ipſi vñ admit
tunt in ſui generis ordinē ad tempoꝝ nu/
meroſitatē/niſi q: ꝛ i q̄nqꝫ tēporib⁹ tantas
duas particulas habet pes minor/ quātas
maior tres: ꝛ i ſeptem tātas tres minores
quātas maior q̄ttuor: Ita i oīb⁹ pedib⁹
nulla pars minima ē alicui⁹ dimēſiōis arti
culo notata/cui non cęterę quāta pſit ęq̄li/
tate ꝯſentiāt. Age in ꝯiūctis pedibus: ſiue B
libera ꝑpetuitate porrigat iſta ꝯiunctio/ſi/
cut i rhythmis: ſiue ab aliq̄ certo fine reuo
cet/ſicut in metris: ſiue etiā in duo mēbra
quadā lege ſibimet ꝯgruētia tribuāt/ ſicut
in verſibus: q̄ tādē alia re niſi ęq̄litate pes
pedi amicus eſt? Vñ moloſi ꝛ ionicoꝝ ſyl/
laba media quę lōga eſt: nō ſectione/ſ mo
tu ipſo ꝓnūciantis atqꝫ plaudētis in duo
paria momēta diſtribui pōt/ vt etiā in ter/
na tēpora pes totus conueniat: q̄ cęteris
q̄ eodē mō diuidūt/adiūgitur: cur niſi ęq̄/
litatis iure domināte/ ꝙ ſcꝫ ęqualibus la/
teribus ſuis/qui binoꝝ tēpoꝝ ſunt/et ipſa
ſit duū tēpoꝝ? Cur idē fieri in amphibra/
cho nō pōt/q̄ cęteris quattuor tēpoꝝ ad/
iungit/niſi quia ibi nō inuenit ęq̄litas du/
plo medio laterib⁹ ſimplis? Cur i ſilētioꝝ

interuall' nulla fraude sensus offendit/ nisi
q2 eidē iuri ęqualitatis: etiā si nō sono/ spa
cio tñ tpis qđ debetur exoluit? Cur sequē/
te silentio etiā breuis syllaba ꝓ longa acci/
pitur: nō istituto/ ſ ipo naturali examine/
qđ auribus ꝓsidet/ nisi quia in spacio tem/
poris longiorē sonū coartare in angustias
eadē illa ęqualitat' lege ꝓhibemur? Itaqꝫ
syllabā vltra duo tempora ꝓducere/ vt iaꝫ
sono impleatur qđ silentio impleri potest/
admittit natura audiēdi τ tacendi. Ut au/
tem minus ꝙ duo tēpora occupet syllaba
dum restat spacium taciturnitatis/ quędā
fraus ęqualitatis est: quia minus ꝙ in du/
obus esse ęqualitas nō potest. Iā vero in
ipsa ęqualitate membroꝝ qua variātur il/
li ambit⁹ quos gręci περιοδοσ vocāt/ ver/
susqꝫ figurantur/ quō ad eandē ęqualitatē
secretius reditur: vt in ambitu breuius mē
brum maiori ęqualibus pedibus ad plau/
sum conueniant: τ in versu occultiore con/
sideratione numeroꝝ/ ea quę in ęqua mem
bra iungūtur/ vim ęqualitat' habere inue/
niātur. Quęrit ꝙ ratio carnalē animę dele/
ctationē/ ꝗ iudiciales ptes sibi vēdicabat:
īterrogat/ cū eā spacioꝝ tēporaliū numer'
ęqualitas mulceat/ vtrum duę syllabę bre/
ues quascunqꝫ audierit vere sint ęquales?
An fieri possit vt vna eaꝝ ędatur ꝓducti/
us: nō vsqꝫ ad longę syllabę modū/ ſ infra
quantūlibet/ quo tñ excedat sociā suā? Nō
negari pōt fieri posse: cū h̄ delectatio ista
nō sentiat: τ inęq̄lib⁹ velut ęq̄lib⁹ gaudeat
ꝗ errore τ inęqualitate qđ turpi⁹? Ex ꝗ ad/
monemur ab his auertere gaudiū ꝗ imitā/
tur ęq̄litatē: τ vtrū iplcāt/ cōphēdere nō
possum⁹: imo ꝙ nō iplcāt fortasse cōprehen
dim⁹: Et tñ inq̄tū imitant/ pulchra eē i suo
genere τ ordine suo/ negare nō possum⁹.

Quō ex creata numeroꝝ equali/
tate/ sumā incōmutabilē/ et ęternā
ęqualitatē inq̄ram⁹: a qua tū bona
ordinant tū mala: τ de phātasma/
ta ꝓcognitis recipiētib⁹: Ca. XI.

A Non ergo inhęream⁹ inferiorib⁹ ꝙ
nos sumus: nosqꝫ ipsos inter illa
quę infra nos sunt/ et illa ꝗ supra
nos sunt/ ita deo τ dño nostro opitulāte or
dinemus/ vt inferioribus nō offendamus:
Sol' autē supioribus delectemur. Delecta/
tio quippe quasi pondus est aię. Delectā/
Math. 6.c. do ꝗ ordinat aiam: Ubi enī erit thesaurus
tu⁹/ ibi erit τ cor tuū: vbi delectatio/ ibi the
saur⁹: vbi autē cor/ ibi beatitudo aut mise/
ria: Quę ꝟo supiora sunt/ nisi illa i quibus
sūma/ inconcussa/ incōmutabil'/ ęterna ma/
net ęqualitas? Ubi nullū est tēpus/ q2 nul
la mutabilitas ē: et vñ tempora fabricātur
τ ordinātur τ modificātur ęternitatē imitā
tia: dū cęli ꝯuersio ad diē redit: et cęlestia
corpa ad idē reuocat/ diebusqꝫ τ mēsib⁹/ et
τ ānis τ lustris/ cęterisqꝫ siderū† ordinib⁹ le Al. temporibus.
gibusqꝫ ęqualitatis τ vnitatis et ordinati/
onis obtemperant: Ita cęlestibus terrena
subiecta/ orbes tēpoꝝ suoꝝ nūerosa succes
siōe q̄si carminis vniuersitatis ꝯsociāt. In
quib⁹ multa nobis vident inordinata τ ꝑ/
turbata: q2 eoꝝ ordini ꝓ nostris meritis as
sueti sumus/ nescičtes qđ de nobis diuina
ꝓuidētia pulchrū gerat. Qm̄ si quis verbi
gratia in amplissimaꝝ pulcherrimarumqꝫ
ędium/ vno aliquo angulo tāꝙ statua col/
locetur: pulchritudinē illius fabricę senti/
re nō poterit/ cui⁹ τ ipse pars erit. Nec vni/
uersi exercitus ordinē miles i acie valet in/
tueri. Et in quolibet poemate si quāto spa
cio syllabę sonāt/ tātū viuerēt atqꝫ sētirēt:
nullo mō illa numerositas τ contexti opis
pulchritudo eis placeret/ quā totā ꝑspicere
atqꝫ approbare nō possent: cū ꝺ ipsis singu/
lis ꝓtereūtibus fabricata esset atqꝫ ꝑfecta.
Ita peccantē hoiem ordinauit de⁹ turpē/
nō turpiter. Turpis enī factus ē voluntate
vniuersū amittēdo/ qđ dei ꝓcept' obtēpe/
rans possidebat/ τ ordinatus in pte est: vt
qui legē agere noluit/ a lege agat. Quicq̄d
aūt legitime/ vtiqꝫ iuste: et quicq̄d iuste/ nō
vtiqꝫ turpiter agitur: q2 etiā i malis opib⁹
nostris/ dei opa bona sunt. Homo nāqꝫ in/
quantū hō est/ aliqđ bonū est: Adulterium
aūt inquantū adulteriū est/ malū opus ē.
Plerūqꝫ autē de adulterio nascit hō/ ꝺ ma/
lo. s. hominis ope bonū opus dei. Quobrē B
vt nos ad ꝓpositum/ ꝓpter quod hęc sunt
dicta referam⁹: hi numeri rationis pulchri/
tudine pręminēt: a quibus si ꝓrsus abscin/
deremur/ cū inclinamur ad corp⁹/ ꝓgresso/
res numeros sensuales nō modificarent: q
rursus mouēdis corpibus agūt sensibiles
tēpoꝝ pulchritudies: atqꝫ ita sonātib⁹ ob/
uij/ etiaꝫ occursores numeri fabricāt: quos
oēs impetus suos eadē aia excipiēs/ qua/
si multiplicat i seipsa/ et recordabiles facit.
Quę vis ipsa memoria dicit/ magnū q̄ddā

adiutorium in huius vitę negociosissimis actibus. Hęc igit memoria quęcūq; de motibus animi tenet/ qui aduersus passiones corporis acti sunt/ φαντασία grece vocantur: Nec inuenio qd eas latine malim vocare: quas p cognitis habere atq; p certis opinabilis vita est ꝯstituta in ipso erroris introitu. Sed cū sibi isti mot⁹ occurrant: et tanq; diuersis ⁊ repugnātib⁹ intētionis flatibus ęstuāt/ alios ex alijs mot⁹ pariūt: nō iā eos q tenentur ex occursionib⁹ passionū corpis impssi sensib⁹: similes tū tanq; imaginū imagines/ quę phātasmata dici placuit. Aliter eñ cogito patrē meū quem sępe vidi/ aliter auū quem nunq; vidi. Hoꝝ primū phantasia est/ alterꝝ phantasma: Illud in memoria inuenio/ hoc in eo motu animi/ qui ex his ortus est qs habet memoria. Quō autē oriantur hęc/ ⁊ inuenire ⁊ explicare difficile est. Arbitror tū q si nunq; humana corpa vidissem/ nullo mō ea possem visibili specie cogitādo figurare. Qd autē ex eo qd vidi facio/ memoria facio: et tamē aliud est in memoria inuenire phantasiā/ aliud de memoria facere phantasma: quę oīa vis animę pōt. Sed vera etiā phantasmata habere p cognitis/ sūm⁹ error est: Q̄q sit in vtroq; genere qd nō absurde scire dicam⁹. i. sensisse nos talia/ vł imaginari nos talia. Patrē deniq; me habuisse et auū/ nō temere possum dicere: Ipsos autē esse quos animus meus in phantasia vel in phantasmate tenet/ demētissime dixerim. Sequunt autē nōnulli phātasmata sua tam pcipites/ vt nulla sit alia materies omniū falsaꝝ opinionum/ q̄ habere phantasias vel phantasmata p cognitis/ q cognoscūtur p sensum. Quare his potissimū resistam⁹: nec eis ita mentē accōmodem⁹/ vt dum in his est cogitatio/ intelligētia ea cerni arbitremur. Cur aūt si huiusmodi numeri qui fiūt in anima rebus tēporalibus dedita/ habēt sui generi pulchritudinē/ q̄uis eam transcēdo actitēt et inuideāt huic pulchritudini diuina puidētia/ q de nostra pęnali mortalitate format/ quā iustissima dei lege meruimus: in qua tū nos non ita deseruit/ vt nō valeam⁹ recurrere: ⁊ a carnalium sensuū delectatione misēdia eius manū porrigente reuocari. Talis eñ delectatio vehemēter infigit memorię qd trahit a lubricis sensibus. Hęc autē animę ꝯsuetudo facta in carne ꝑpter carnalē affectionē/ in scripturis diuinis caro nominat. Hęc mēti obluctat/ cum iam dici pōt apsicū illud: Mente seruio legi dei/ carne autē legi peccati. Sed in talia mēte suspensa atq; ibi fixa ⁊ manēte/ etiā huius ꝯsuetudinis impetus frāgit: et paulatim repressus extinguitur. Maior eñ erat cū sequeremur: non tū omino nullus/ sed certe minor ē cū eū refrenamus: atq; ita certis regressibus/ ab omi lasciuiēte motu/ in quo defectus essentię ē animę/ delectatiōe in ratiōis nūeros restituta/ ad deū tota vita nra ꝯuertit: dās corpori numeros sanitatis: nō accipiens inde leticiā/ q corrupto exteriore homine/ ⁊ ei⁹ ē melius cōmutatione ꝯtinget.

Differūt phātasia et phantasma

Rom. 7. d.

Spiritales numeros menti impressos incōmutabiles esse/ et ab imutabili donari: Ca. XII.

A

Excipit aūt memoria nō solū carnales mot⁹ animi/ de quib⁹ numeris supra iā dixim⁹/ sed etiā spiritales/ de quib⁹ breuiter dicā. Quo eñ simpliciores sunt/ eo ꝯ hoꝝ minus/ q plurimū serenę mētis desiderāt/ ęqualitatē illā quā i sensibilib⁹ numeris nō reperiebam⁹ certā ⁊ manentē/ sed tū adumbratā ⁊ ꝑtereuntē agnoscebam⁹: nusq; ꝑfecto appeteret anim⁹ nisi alicubi nota esset: Hęc aūt alicubi nō spacijs locoꝝ et tēpoꝝ: nā illa tumēt/ et illa ꝑtereūt. Vbi q censes/ respōde queso si potes? No eñ in corpoꝝ formis putas/ quas liquido examine ęquales nunq; dicere audebis: Aut in tēpoꝝ interuallis/ i quib⁹ similiter vtrū aliqd aliquanto q oportet pductu⁹ vel correptius trāseat/ qd sensū fugiat ignoramus. Illā q̄pe ęqualitatē quęro vbi esse arbitreris/ quā intuētes cupimus ęqualia esse quędā corpa vel corpoꝝ mot⁹/ ⁊ diligētius ꝯsiderātes eis fidere nō audemus. Di. Ibi puto qd ē corpib⁹ excellēti⁹: Sed vtrū in ipsa aīa an etiā supra animā/ nescio. Aug⁹. Si q quęramus artē istam rhythmicā vel metricā/ qua vtūtur q ꝯsus faciūt: putas ne habere aliquos numeros/ fm quos fabricāt versus? Di. Nihil aliud possū existimare. Aug⁹. Quicūq; isti sunt numeri/ ꝑterire tibi vident cū ꝯsib⁹/ an manere? Di. Manere sane. Aug⁹. Cōsentiē dū est q ab aliquibus manētibus numeris ꝑtereūtes aliquos fabricari? Di. Cogit me ratio consentire? Aug⁹. Quid hanc artē

num aliud putas ꝙ affectionē quandā esse
animi artificis? Li. Ita credo. Aug⁹. Cre-
dis ne hanc affectionē etiā esse in eo q̄ hui⁹
artis imperitus ē? Li. Nullo mō. Aug⁹.
Quid i illo qui est oblitus eā? Li. Nec in
illo quidē: quia ⁊ ipse imperitus ē/etiā si fu
it peritus aliqñ. Aug⁹. Quid si eū quisq̄
interrogando cōmemoret/remigrare ad eū
putas illos nūeros ab eo ipso q̄ iterrogat:
an illū intrinsec⁹ apud mentē suā mouere se
ad aliqd/vñ sibi qḋ amiserat redhibeat. Li.
Apud semetipsum puto id agere. Aug⁹.
Nū etiā q̄ corripiat syllaba/ q̄ ve pducat si
penit⁹ excidit/cōmoneri eū interrogādo ar
bitraris: cū hominū p̄sco placito ⁊ ꝯsuetu-
dine/alijs minor/alijs maior mora syllabis
data sit? Nam pfecto si natura vł disciplī-
na id fixū esset ac stabile: nō recētioris tpis
docti homines nōnullas pduxissent quas
corripuerūt antiqui/vel corripuissent pro-
B duxerunt. Li. Puto ⁊ hoc posse: qm̄ in q̄-
tumvis quisq̄ excidat: potest interrogati-
ne cōmemorāte redire i memoriā. Aug⁹.
Mirū si opinaris/quouis interrogāte pos
se te recordari q̄d añ annū cęnaueris. Li.
Fateor me nō posse: nec illū iā existimo de
syllabis posse/quaꝝ spacia penit⁹ oblit⁹ ē/
iterrogādo admoneri. Aug⁹. Cur ita/nisi
q: in hoc nole qḋ/italia/dicit: pma syllaba
p volūtate quorundā hoim corripiebat: ⁊
nūc p alioꝝ volūtate pducit: vt aūt vnū ⁊
duo nō sint tria: ⁊ vt duo vni duplo nō re-
spōdeāt/ null⁹ mortuoꝝ potuit: null⁹ viuo-
rū pōt: nullus posterioꝝ poterit facere. Li.
Nihil manifesti⁹. Aug⁹. Quid si ergo isto
mō q̄ de vno ⁊ duob⁹ aptissime q̄siuim⁹/cę
tera oīa q̄ ad illos numeros pertinēt ⁊ ille
iterroget/q̄ nō obliuiscēdo/s; q: nūq̄ didi
cit/iperit⁹ ē: nōne eū cēses siliter hāc artē ex
cępti syllabis posse cognoscere? Li. Quis
dubitauerit? Aug⁹. Quo igitur se etiam
istū motuꝝ putas/ vt mēti ei⁹ impmant hi
numeri/⁊ illā faciāt affectionē q̄ ars dicit:
an huic saltē ille interrogator eos dabit?
Li. Eo mō etiā istuz arbitror apud semet-
ipsū agere: vt ea quę interrogant/vera esse
intelligat atq̄ rńdeat. Aug⁹. Age nūc dic
mihi/verū hi numeri de quibus sic quęrit/
cōmutabiles esse tibi videātur? Li. Nullo
mō. Aug⁹. Ergo ęternos non negas? Li.
Immo fateor. Aug⁹. Quid metus ille nō
subierit/ne aliquā in eis nosi nēq̄litas fal-
lat? Li. Nihil mihi oīno ē de istoꝝ ęqua-
litate securius. Aug⁹. Vñ ergo credendū
est aię tribui qḋ ęternū ē ⁊ icōmutabile/ni-
si ab vno/ęterno ⁊ incōmutabili deo? Li.
Nō video q̄d aliud credi oporteat. Aug⁹.
Quid tandē illud? Nōne manifestū ē eū q̄
alio interrogāte sese citi⁹ ad deū mouet/vt
veꝝ incōmutabilē intelligat/nisi eūdē mo-
tū suū i memoria teneat/nō posse ad intu-
endū illud veꝝ/nullo extrinsecus admonē
te reuocari? Li. Manifestū est.

Qȝ animā ęternis insistēdū pru-dētia indicās/ sensualiū tamē nu-meroꝝ opportunitate auertit/nisi eosdē euincat. Ca. XIII.

Aug⁹.
Vero q̄ q̄nam iste ab huiuscemodi A
q reꝝ ꝯtēplatiōe discedat/vt illū ad
eam necesse sit memoria reuocari:
An forte i aliḋ intēt⁹ anim⁹ tali reditu indi
gere putādus ē? Li. Sic existimo. Aug⁹.
Videam⁹ si placet q̄d tn̄ illud sit quo pos-
sit intēdi/ab vt incōmutabilis ⁊ sūmę ęq̄li-
tatis ꝯtemplatione auertat: Nā trib⁹ gene
rib⁹ ⁊ ampli⁹ nihil video: Aut eñ ad aliq̄d
par/atq̄ ad eiusmodi aliud se intendit ani
m⁹/cū hinc auertit: aut ad supi⁹: aut ad ife-
rius? Li. De ceteris duob⁹ quęrēdū ē: Nā
quid sit superi⁹ ęterna ęq̄litate non video.
Aug⁹. Vides ne illud obsecro/quid nā ei
par esse possit/ qḋ tn̄ aliud sit? Li. Nō id
quidē video. Aug⁹. Restat q̄ vt q̄ram⁹ q̄d
sit inferius. Sed nōne tibi p̄us ipsa aīa oc-
currit/q̄ certe ęqualitatē illā incōmutabilē
esse ꝯfitet: se autē cognoscit mutari eo ipso
q̄ alias hāc/alias aliud intuetur: ⁊ hoc mō
aliud atq̄ aliud sequēs varietatē tpis ope-
rat/ quę in ęternis et incōmutabilib⁹ nulla
est. Li. Assētior. Aug⁹. Hęc igit affectio
animę vel motus/ quo intelligit ęterna/⁊
his inferiora eē tēporalia/etiā seipsā/ ⁊ hęc
appetenda plus quę supiora sunt/ ꝙ illa q̄
inferiora sunt nouit: nonne tibi prudētia
videt? Li. Nihil aliḋ videt. Aug⁹. Quid
illud: nūq̄d minus cōsiderandū putas/qḋ
nōdū in ea simul est ęternis inhęrere/ cū iā
in ea sit nosse his esse inhęrendū? Li. Im-
mo maximę id vt consideremus peto/⁊ vñ
accidat scire cupio. Aug⁹. Facile ea vide-
bis/ si animaduerteris quib⁹ reb⁹ maxime
animū soleam⁹ intēdere/ et magnā curam
exhibere: nam eas opinor esse quas multū
amam⁹: An tu alias opinaris? Li. Nullas

equidem. Aug⁹. Dic oro te: Num possumus amare nisi pulchra? **B** Nam et si quidā videntur amare deformia / quos vulgo greci σαπροφιλοσ vocāt: interest tamē quanto minus pulchra sint q̄ illa que pluribus placēt: Nā ea neminē amare manifestū ē / quorū feditate sensus offendit. Li. Ita est vt dicis. Aug⁹. Hec igit̄ pulchra numero placēt / in quo iā ostēdimus equalitatē appeti. Non em̄ hoc tm̄ in ea pulchritudine que ad aures ptinet / atq̄ in motu corporū est / inuenitur / sed in ipsis etiam visibilibus formis / in quibus iam vsitatius dicit̄ pulchritudo. An aliud q̄ eq̄litatē numerosam esse arbitraris / cū paria paribus bina membra respondent: que autē singula sunt / medium locū tenēt: vt ad ea ex vtraq̄ parte paria interualla seruent̄? Li. Nō aliter puto. Aug⁹. Quid in ipsa luce visibili q̄ omniū colorū habet pncipatū? Nā et color nos delectat in corporū formis. Quid q̄ aliud i luce et colorib⁹ / nisi qđ nostris oculis cōgruit appetimus? Etenī a nimio fulgore auersamur / et nimis obscura nolum⁹ cernere: sicut a nimiū absonis et sonātib⁹ abhorrem⁹: et q̄si susurrātia nō amamus: Quod nō in temporū interuallis est / sed in ipso sono / q̄ quasi lux est taliū numerorū: Cui sic est contrarium silentiū / vt coloribus tenebre. In his ergo cū appetimus cōuenientia p nature nostre mō / et incōueniētia respuim⁹ / que aliis tamē animalib⁹ cōuenire sentimus: nonne his etiā quodā equalitatis iure letamur / cū occultioribus modis paria parib⁹ tributa esse cognoscimus? Hoc in odoribus et in saporibus / et in tangēdi sensu animaduertere licet: que longū ē enucleatius psequi / sed explorare facillimū. Nihil em̄ est horū sensibiliū / qđ nobis nō eq̄litate / aut similitudine placeat. Ubi aūt equalitas aut similitudo / ibi numerositas: Nihil est q̄ppe tā eq̄le aut simile q̄ vnū et vnū. Nisi aliqd habes ad hec? Li. Omino assentior. Aug⁹. Quid superior illa tractatio / nōne psuasit nobis agere hoc animā in corpibus / nō a corporibus pati? Li. Persuasit sane. Aug⁹. **C** Amor igit̄ agēdi aduersus succedētes passiones corpis sui / auertit aiam a contēplatione eternorū sensibilis voluptatis cura eī⁹ auocans intentionē: Hoc autē agit occursorib⁹ numeris. Auertit etiā amor de corporib⁹ operandi / et inquietū facit: Hoc autē agit pgressorib⁹ numeris. Auertunt phantasie atq̄ phantasmata: Et hoc agit recordabilib⁹ numeris. Auertit deniq̄ amor vanissime cogitatiōis taliū rerū: Et h̄ agit sensualibus numeris: Quib⁹ scilicet numeris insunt quasi regule quedā artis imitatione gaudētes: et ex his curiositas nascit̄ ipso cure nomine inimica securitati / et sanitatis inops veritatisq̄. Generalis vero amor actionis / que auertit a vero / a superbia pficiscitur: quo vitio deū imitari q̄ deo seruire aia maluit. Recte itaq̄ scriptū ē in sanctis libris: Initiū supbie hois apostatare a deo: et initiū peccati ois supbia. Ecc. 10. d. Non potuit autē melius demōstrari quid sit supbia / q̄ in eo qđ dictū est: Quid supbit terra et cinis: qm̄ i vita sua piecit intima sua? Cū em̄ aia p seipsam nihil sit: non em̄ aliter esset commutabilis / et pateretur defectū ab essentia: Cum ergo ipsa p se nihil sit: quicquid autē illi esse ē a deo sit in ordine suo manēs / ipsius dei p̄sentia vegetatur in mēte atq̄ consciētia: Itaq̄ h̄ bonū habet intimū. Quādo vero superbia intumescit / hoc illi est in extima pgredi: et vt ita dicam inanescere / quod est minus minusq̄ esse: **D** Progredi autem in extima / quid est aliud q̄ intima piicere / id est longe a se facere deum: nō locorū spacio / sed mentis affectu. Iste autem anime appetitus est sub se habere alias animas: nō pecorū / qđ diuino iure concessum est / s̄ rationales / id est pximas suas / et sub eadē lege socias atq̄ consortes. De his autem appetit operari anima supba: et tanto excellentior videt̄ hec actio / q̄ illa de corporibus / quanto anima oīs oīi corpore est melior. Sed opari de animis rationalibus nō p corpus / sed p seipsum / solus deus potest. Peccatorū autē conditione fit / vt pmittant̄ aie de animis aliqd agere significādo / eas mouētes p alterutra corpa: vl̄ naturalibus signis / sicut ē vultus / vl̄ nutus: vel placitis / sicut sunt verba. Nam et iubentes vel suadentes signis agunt: et si quid est aliud p̄ter iussionē et suasionē / quo anime de animis vl̄ cū animis aliqd agūt. Iure autē secutū est / vt que supbia ceteris excellere cupierūt: nec suis ptib⁹ atq̄ corpibus sine difficultate et doloribus imperēt: partim stulte i se / partim mortalib⁹ mēbris aggrauate. Et his igit̄ numeris et motibus q̄bus aie ad aias agunt / honores laudesq̄

apetēdo auertunt a pspectiōe pure illius
⁊ sincere veritatis. Solus em̄ honorat de-
us animā beatā/faciēs i occulto corā se iu-
ste ac pie viuentē. Motus igit quos exerit
aīa de herētibus sibi ⁊ subditis animis/p-
gressiorib⁹ illis sunt sil'es: Agit em̄ tāq̄ de
corpe suo: Illi autē mot⁹ q̄s exerit/aggre-
gare sibi aliquas vel subdere cupiēs/in oc-
cursoꝝ numero deputant: Agit em̄ tanq̄ i
sensibus id moliēs/vt vnū secū fiat/qd̄ ve-
lut extrinsecus admouet/et qd̄ non pōt re-
pellat. Et hos vtrosq̄ mot⁹ excipit memo
ria/⁊ recordabiles facit: Sīli mō in phāta-
sijs ⁊ phātasmatibus actionū taliū tumul-
tuosissime exestuans: Nec illi tanq̄ exami-
natores numeri desūt/ qui sentiūt q̄d i his
actib⁹ cōmode siue incōmode moueatur:
quos itē sensuales appellare non pigeat:q2
sensibilia signa sūt quibus hoc mō anime
ad animas agūt. His tot ⁊ tātis intētioni-
bus anima implicata/ quid mirꝝ si a ɔtem-
platiōe ṽitatis auertit:⁊ quātū q̄dē ab his
respirat videt illam? Sed q2 nōdū eas vin-
cat/ in illa manere nō sinit:ex quo fit vt nō
simul habeat anima nosse in quib⁹ ɔsisten-
dū sit/⁊ posse ɔsistere. Sed nūquid tu forte
aliquid habes aduersus hec? Li. Nihil est
qd̄ contradicere audeam.

Qr ad dei amorē ⁊ pximi oīes humane actionis numeros referamus:et q̄ id sit facile: Ca. xiiii.

A Quid ḡ restat? An ne qm̄ (Aug⁹.
sicut potuim⁹ inq̄nationē ⁊ aggra
uationē aīe cōsiderauim⁹/videam⁹
quenā illi actio diuinit⁹ imperet: q̄ purga-
ta atq̄ exonerata reuolet ad q̄etē/⁊ intret i
gaudiū dn̄i sui? Li. Ita fiat. Aug⁹. Quid
me putas hinc diuti⁹ debere dicere/ cū di-
uine scp̄ture tot voluminib⁹ ⁊ tāta auctori-
tate et sāctitate p̄ditis/nihil nobiscū aliud
Math. 22. d. agāt/nisi vt diligam⁹ deū ⁊ dn̄m nostrū ex
toto corde/ex tota aīa/⁊ ex tota mēte:⁊ dili
gam⁹ pximū nostrū tāq̄ nosmetipsos? Ad
hūc igit finē si oēs illos hūane actiōis mo-
t⁹ nūerosq̄ referam⁹/sine dubitatiōe mū-
dabimur. An aliō existimas? Li. Nihil eq̄-
dē aliud. Sz q̄ hoc auditu breue ē/tā factu
difficile atq̄ arduū. Aug⁹. Quid ḡ facile
ē: an amare colores/voces placētes/⁊ rosas
⁊ corpa leniter mollia? Heccine amare faci-
le est aīe/in q̄b⁹ nihil nisi equalitatē ad sili-
tudinē appetit:⁊ paulo diligēti⁹ ɔsiderans/
vix eius† extremā vmbrā vestigiūq̄ cogno Al' textrema mēbra.
scit: Deū ṽo amare difficile ē: quē i q̄ztū po-
test/adhuc saucia ⁊ sordida cogitās/ nihil i
eo inequale/nihil sui dissimile/nihil disclu-
sum locꝰ/nihil variatū tp̄e suspicat. An ex-
truere moles edificiorum/et huiuscemodi
opibus delectat extēdi/ i quib⁹ q̄d nisi nu-
meri placēt? Li. Nō em̄ aliud inuenio qd̄ i
his equale ⁊ sile dicat/qd̄ non derideat ra-
tio discipline. Aug⁹. Qd̄ si ita ē/cur ab il- B
la verissima equalitatis arce ad ista dela-
bitur/⁊ ruinis suis terrenas machinas eri-
git? Nō em̄ hoc pmissum ē ab illo q̄ fallere
ignorat: Iugū em̄ meū inq̄t leue ē. Labo- Math. 11. d. 1. Retract. ca. 11. d.
riosior ē huius mūdi amor. Qd̄ em̄ in illo
aīa q̄rit constantiā. s. eternitatēq̄ nō in-
uenit: qm̄ rerū transitu cōplet infima pul-
chritudo: et q̄ i illa imitat ɔstantiā/ a sum-
mo deo p animā traijcit: qm̄ prior ē species
tm̄mō tp̄e cōmutabil'/ q̄ ea q̄ ⁊ tp̄e ⁊ locis.
Sicut itaq̄ p̄ceptū ē animis a dn̄o q̄d dili
gāt: ita p iohannē apl'm q̄d non diligant:
Nolite inq̄t diligere mundū: q2 omnia q̄ in 1. Ioh. 2. d.
mūdo sunt/ɔcupiscētia carnis ē/⁊ ɔcupiscē-
tia oculoꝝ/⁊ ambitio seculi. Sed qualis ti-
bi hō videt/qui oēs illos numeros q̄ sunt
de corpe/⁊ aduersus passiōes corpis/⁊ q̄ ex
his memoria ptinent: nō ad carnalē volu-
ptatē/sed ad salutē tm̄ corpis refert: omnes
q̄ illos qui ō aduēctis animis operant/ vl'
qui adiungēdas exerūtur/vl' qui ex his in-
herēt memorie: non ad superbā excellenti-
am suā/sed ad ipsaꝝ animaꝝ vtilitatē redi
git. Illis etiā qui in vtroq̄ genere q̄si mo-
deratores exploratoresq̄ ceteroꝝ transe-
untiū in sensu president: nō ad supfluā vel
perniciosā curiositatē/ sed ad necessariā p-
bationē vel improbationē vtit: Nonne et
istos oīes numeros agit/⁊ nullis eorū la-
queis iplicat? Qñquidē ⁊ salutē corpis/vt
non impediat eligit: et oīes eas actiones
ad vtilitatē pximi reuocat: quem pp̄ter cō-
munis iuris nature vinculū tanq̄ seipsum
diligere iussus ē. Li. Magnū quendā vi-
rum et vere humanissimū p̄dicas. Aug⁹. C
Non igit numeri qui sunt infra rationē ⁊ i
suo genere pulchri sunt/sed amor iferioris
pulchritudinis animā polluit: q̄ cuz in illa
non mō equalitatē/de qua p suscepto ope
satis dictum est/sed etiā ordinem diligat:
amisit ipsa ordinē suum: Nec tm̄ excessit or
dinē reꝝ: quādoquidē ibi ē/⁊ ita ē/ vbi eēt

et quomó esse talis ordinatissimũ ẽ: Aliud
enĩ est tenere ordinem: aliud ordine teneri.
Tenet ordinẽ seipsa tota diligẽs qó supra
se est. i. deũ: Socias autẽ animas tanq̃ se
ipsam. Hac quippe dilectionis virtute in
feriora ordinat / nec ab inferioribus ordi
datur. Qḋ autẽ illam sordidat / non est ma
lum: quia etiã corp⁹ creatura dei est / et spe
Al. tinfirma cie sua q̃uis tinfima decoratur: sed p̃ ani
mę dignitate cõtemnit: Sicut auri digni
tas / etiã purgatissimi argẽti cõmixtiõe sor
descit. Quapropt̃ q̃cunq̃ de nostra quoq̃
penali mortalitate numeri facti sũt: nõ eos
abdicem⁹ a fabricatione diuinę puidẽtię /
cũ sint i genere suo pulchri: Neq̃ amemus
eos / vt quasi pfruẽdo talibus beati efficia
mur. His etenĩ quoniã tẽporales sunt / tan
q̃ tabula in fluctibus: neq̃ abijciẽdo qua
si p onerosos / neq̃ in amplectendo q̃si fun
datos / sed bñ vtendo carebimus. Dilectio
ne autẽ pximi tanta quãta p̃cipit / certissi
mus gradus sit nobis / vt inhęream⁹ deo:
ꝛ nõ teneamur tñ ordinatione illi⁹ / sed no
strum etiã ordinẽ inconcussũ certũq̃ tene
D amus. An fortasse ordinẽ nõ diligit anima
illis etiã numeris sensualibus attestãtib⁹?
Unũ ergo primus pes ẽ pyrrhichius / secũd⁹
iambus / tertius trocheus / ꝛ deinceps cęte
ri? Sꝫ iure hoc dixeris rationẽ poti⁹ secutã
esse / nõ sensũ. Quid itaq̃ illó? Nõne sensu
alibus numeris dandũ est / q̃ cũ tantũ tem
poris occupẽt? Uerbi gratia: Octo longę
syllabę quantum sedecim breues i eodẽ tñ
spacio breues / longis potius misceri expe
ctant. De quo sensu cũ ratio iudicat: ꝛ pce
leumatici pedes esse ęquales spõdeis pedi
bus renunciant: nihil aliud hic valere in
uenit q̃ ordinationis potẽtiã: quia longę
syllabę breuiũ cõparatione longę sũt: Nec
breues rursus breues sunt / nisi cõparatio
ne longarũ. Ideoq̃ iambic⁹ versus quãli
bet pductius pnũciatus / nõ amissa regula
simpli ꝛ dupli: nec nomẽ amittit. At ille v
sus qui pyrrhichijs pedibus ↄstat: paula
tim addita pnunciãdi mora / fit repẽte spõ
daicus: nõ si grãmaticã / sed musicã consu
las. At vo si dactylicus aut anapestic⁹ sit:
quoniã longe mixtarꝫ breuiũ cõparatione
sentiunt: q̃libet mora pnunciet / seruat no
men suũ. Quid additamẽta semipedum?
Non eadẽ lege in capite qua in fine seruã
da: nec oĩa q̃uis se ad eundẽ plausũ coa

ptentur / adhibẽda. Quid duarꝫ aliq̃ñ bre
uiũ / poti⁹ q̃ vni⁹ longę in fine positio: nõ
ne ipso sensu modificãtur? Nec i his ęqua
litatis numeris cui nihil deperit / siue illud
siue aliud sit / sed ordinis vinculũ reperit.
Longũ est pcurrere cętera ad candẽ vim p
tinentia in numeris temporꝫ: Sꝫ nẽpe eti
am formas visibiles sensus ipse aspernat /
aut pnas vltra q̃ decet / aut capite deorsũ:
ꝛ similia in quibus nõ inęqualitas manẽte
partiũ parilitate / sed puersitas improbat.
Postremo in oĩbus sensibus ꝛ opib⁹ no
stris cũ insolita pleraq̃ / et ob hoc iniocũda
quibusdã gradib⁹ appetitui nostro cõcilia
mus: ꝛ ea p̃mo tolerabiliter / deinde libẽter
accipimus: nonne ordine ↄtexĩmus volu
ptatẽ: ꝛ nisi priora medijs / et media postre
mis concorditer nexa sint / abhorrem⁹? Qḋ
obrem neq̃ in voluptate carnali / neq̃ in
honoribus ꝛ laudibus hominũ / neq̃ in eo
rum exploratione q̃ forinsecus corpus at
tingũt / nostra gaudia collocemus: haben
tes intimũ deũ / vbi certũ est ꝛ incõmutabi
le omne qó amam⁹. Ita fit vt et cũ assunt
hęc temporalia / nõ tñ eis implicemur: ꝛ si
ne sensu doloris q̃ extra corp⁹ sunt obsint.
Ipsũ corpus autẽ / aut nullo / aut nõ graui
sensu doloris adimat: ꝛ reformandũ natu
rę suę morte reddatur. Attẽtio nãq̃ animę
ad corpis partẽ inquieta negocia ↄtrahit:
ꝛ vniuersali lege neglecta p̃uatim cuiusdã
operis amor: qó ipsum tñ ab vniuersitate
quã deus regit / non potest alienari. Itaq̃
subdit legibus qui nõ amat leges.

Quõ mens btã medio virtutuꝫ cardinaliũ de tẽporalibus numeris triumphũ assequit: Ca. XV.

Sed si de reb⁹ icorporeis / ꝛ eodẽ mõ A
se semp habẽtibus / plurimũ atten
tissime cogitãtes: si quos forte illo
tempore agim⁹ numeros tpales in q̃libet
corpis motu / facili sane atq̃ vsitatissimo /
siue deambulantes / siue psallentes prsus
nobis ignorãtibus transeunt: q̃uis nobis
nõ agẽtib⁹ nulli essent: si deniq̃ in ipsis no
stris inanibus phantasmatib⁹ cũ occupati
sumus / similiter ista p̃tereunt agentib⁹ nec
sentiẽtibus nobis: quãto magis / quãtoq̃
constãtius / cũ corruptibile hoc induerit in 1. Cor. 15. g.
corruptionẽ / et mortale hoc induerit imor
talitatẽ. i. vt hoc idẽ plani⁹ eloquar: cũ de⁹
viuificauerit mortalia corpora nostra / sicut Roma. 8. b.

apl's dicit/ ꝓpter spiritū manentē i nobis: quanto ꝗ tunc magis in vnū deū ⁊ ꝑspicuā intenti veritatē/ vt dictū est/ facie ad faciē/ numeros quibus agimꝰ/ corpa nulla inquietudine sentiemus ⁊ gaudebimꝰ. Nisi forte credendū est/ animā cū de his que ꝓpter ipsam bona sunt gaudere possit: de his ex quibus ipsa bona est/ non posse gaudere. Sed hec actio qua sese anima opitulante deo et dño suo/ ab amore īferioris pulchritudinis extrahit/ debellās atq; interficiēs aduersus se militātē ꝯsuetudinē suā/ ea victoria triūphatura ī semetipsa d̄ ptātibus aeris huiꝰ: qbꝰ inuidētibꝰ ⁊ īpedire cupiētibꝰ/ euolat ad suā stabilitatē et firmamētū dñi: Nōne tibi videt̄ ea esse ꝟtus ꝗ tēperantia dicitur? Li. Agnosco et intelligo.

B Augꝰ. Quid porro/ cū ī hoc itinere ꝓficit iā eterna gaudia ꝑsentientē ac pene ꝓhendentē: nū amissio rex tpaliū/ aut mors vlla deterret iā valentē dicere infirmioribus socijs: Bonū ē mihi dissolui ⁊ esse cū christo: manere autē ī carne necessariū ꝓpter vos? Li. Sic existimo. Augꝰ. At ista eius affectio q̄ nullas aduersitates mortēve formidat/ qd aliud q̄ fortitudo dicēda ē? Li. Et hoc agnosco. Augꝰ. Iā ꝟo ipsa eius ordinatio qua nulli seruit nisi vni deo: nulli coequari nisi purissimis animis/ nulli dñari appetit nisi nature bestiali atq; corporee: que tādē ꝟtus tibi esse videt̄? Li. Quis nō itelligat hāc eē iusticiā. Augꝰ. Recte itelligis.

Phil. i. d.

De quattuor ꝟtutibus/ an ⁊ quō sint in beatis: Ca. XVI.

A Sed istud iā quero/ cū prudentiā superius eā esse ꝯstiterit inter nos/ q̄ intelligit aīa vbi ei ꝯsistendū sit: q̄ sese attollit ꝑ tēperantiā. i. ꝯuersionē amoris in deū/ q̄ charitas dicit̄: et auersionē ab hoc seculo/ quā etiā fortitudo ⁊ iusticia comitant̄: vtrū existimes cū ad sue dilectiōis et conatꝰ fructū ꝑfecta scītificatione ꝑuenerit/ ꝑfecta etiā viuificatione illa corpis sui/ et deletis de memoria phātasmatū turbis apud deū ipso solo deo viuere ceperit/ cū impletū fuerit/ qd̄ diuinitus nobis hoc mō ꝓmittit̄: Dilectissimi nūc filij dei sumꝰ: ⁊ dū apparuit qd erimꝰ: Scimꝰ/ q2 cū apparuerit/ siles illi erimꝰ: qm̄ videbimus eū sicuti est. Quero ꝗ vtrū existimes has ibi ꝟtutes q̄s cōmemorauimꝰ etiā tūc futuras? Li. Non video quō cū aduersa ꝑterierint/ qbꝰ obluctatur: aut prudentia ibi esse possit ꝗ nō eligit qd seq̄tur nisi ī aduersis: aut tēperātia/ ꝗ amorē nō auertit nisi ab aduersis: aut fortitudo/ ꝗ nō tolerat nisi aduersa: aut iusticia/ ꝗ nō appetit equari nisi beatissimis animis/ ⁊ inferiori nature dñari nisi ī aduersis: id ē nondū assecuta idipsum quod appetit.

1. Ioh. 3. a.

Augꝰ. Nō vsq; quaq; absurda ē respōsio tua: ⁊ quibusdā doctis visū hoc esse nō nego. Sed ego ꝯsulēs libros/ quos nulla antecellit auctoritas/ ita inuenio dictuȝ esse: Gustate et videte qm̄ suauis ē dñs. Quod Ps. 33.
apl's etiā petrꝰ sic interposuit: Si tñ gustatis qm̄ suauis est dñs: hoc esse arbitror qd̄ 1. Petri. 2. a.
agit̄ in his ꝟtutibꝰ/ ꝗ ipsa cōuersione animā purgāt: Nō eñ amor tpaliū rex †expugnaretur/ nisi aliq̄ suauitate eternax. Vbi Al. expurgaretur.
aūt ventū fuerit ad illud qd̄ canit̄: Filij autē hoīm ī tegmine alax tuax sperabūt: Et Inebriabunt̄ ab vbertate domꝰ tue: ⁊ torrēte voluptatis tue potabis eos: Qm̄ apd̄ te ē fons vite: nō iam gustatu suauem fore dñm dicit. Sȝ vides que inūdatio ⁊ affluentia ꝑdicetur fontis eterni/ quā etiā ebrietas quedā ꝯsequitur: quo noīe mihi videt̄ mirabiliter significari obliuio illa secularīū vanitatū atq; phantasmatū. Contexit deinde cetera ⁊ dicit: In lumine tuo videbimus lumē: Pretēde misericordiā tuā scientibus te. In lumine. s. christo accipiēdū/ q̄ sapiētia dei est/ ⁊ lumen totiens appellatū. Vbi ꝗ dr̄: et videbimꝰ: ⁊/ sciētibꝰ te/ negari nō potest futura ibi esse prudētia. An videri vex bonū anime ⁊ sciri pōt vbi nulla prudētia ē? Li. Iam intelligo. Augꝰ. Quid recti corde possunt esse sine iusticia? Li. Recogꝰsco isto noīe crebrius significari iusticiā. Augꝰ. Quid ergo admonet aliud ꝓpheta idē cōsequēter cū canit: Et iusticiam tuam his qui recto sunt corde? Li. Manifestuȝ est. Augꝰ. Age deinceps: recordare si placet satis nos superiꝰ tractasse superbia labi animā ad actiones quasdam potestatis sue: et vniuersa lege neglecta in agēda quedā priuata cecidisse/ qd̄ dr̄ apostatare a deo. Li. Memini ꝟo. Augꝰ. Cū ꝗ id agit/ ne vlterius id delectet aliqñ/ nōne tibi videtur amorē suū figere in deū: ⁊ ab omi inqnamento tēperatissime ⁊ castissime ⁊ securissime viuere? Li. Videt̄ sane. Augꝰ. Vide etiā quēadmodū id quoq; adiūgat ꝓpheta dicēs: Nō veniat mihi

pes supbie. Pedē eni appellās discessū ipsū lapsū ve significat/ q̄ aīa tēperādo sbērēs deo viuit in eternū. Li. Accipio τ sequor.

B Aug⁹. Restat igit̄ fortitudo. Sȝ vt tēperantia contra lapsum qui ē in libera voluntate: sic fortitudo cōtra vim valet/ qua etiā cogi qs potest/ si minus fort̄ sit ad ea quibus euertat̄/ τ miserrimus iacet. Hec autē vis decēter i scpturis man⁹ noīe significari solet. Qui porro hanc vim/ nisi pctōres conantur inferre? Q̄ tūc p idipsū cōmunitur aīa/ τ custoditur firmamēto dei/ vt hoc illi nullo mō vndecūq̄ possit accidere/ potentiā quandā stabilē/ τ vt ita dicā/ impassibilē gerit: q̄ nisi qd tibi displicet/ recte fortitudo nominat̄: τ eā dici arbitror cū adiungit̄: Neq̄ manus pctōꝝ dimoueat me. Sȝ siue hoc/ siue aliud in his ꝟbis itelligendū sit/ tu negabis in illa pfectione ac beatitate aīam constitutā τ ꝯspicere veritatem/ et immaculatā manere: et nihil molestie pati posse/ τ vni deo subdi: ceteris vero supeminere naturis? Li. Immo aliter eā pfectissimā τ beatissimā eē posse nō video. Aug⁹. Hec ḡ ꝯtēplatio/ scitificatio/ ipassibilitas/ ordinatio ei⁹/ aut ille q̄ttuor ꝟtutes pfecte atq̄ ꝯsūmate: aut ne de nob⁹ cū res ꝯueniāt frustra laborem⁹ p istis ꝟtutib⁹/ quib⁹ ꝯstitura i laborib⁹ vtit̄ anima: tales quedā potentie in eterna vita sperande sunt.

Qr peccatrix aīa numeros agat/ τ numeris agat̄: deū quoq̄ consistere i summa vnitate/ τ ex nihilo aliqd creare posse: Ca. xvii.

A Nos tamē meminerim⁹/ q ad susceptā p̄sentē disputationē maxime ptinet id agi p ꝓuidentiaȝ dei/ per quā cuncta creauit τ regit/ vt τ peccatrix et erumnosa anima numeri agat̄/ τ numeros agat vsq̄ ad infimaȝ carnis corruptionē: q certe numeri min⁹ minusq̄ pulchri esse possunt: penitus ꝟo carere pulchritudine non possunt. Deus aūt summe bon⁹ τ sūme iustus/ nulli inuidet pulchritudini/ q̄ siue dānatione alē/ siue regressione/ siue pmāsione fabricat̄: Numerus aūt τ ab vno incipit: et equalitate ac similitudine pulcher est/ τ ordine copulat̄. Quobrē quisq̄s fatetur nullā esse naturā/ q̄ nō vt sit qcqd ē appetat vnitatē sui similis/ inquātū potest esse conet̄/ atq̄ ordinē ꝓpriū vel locis/ vel tpibus/ vel in corpe quodā libramēto salutē suā teneat: debet fateri ab vno principio p equalē illi ac similē specie diuitijs bonitatis ei⁹/ q̄ inter se vni τ de vno vnuȝ charissima: τ vt ita dicā charitate iūgunt̄: oīa facta esse atq̄ cōdita q̄cunq̄ sunt/ i quantūcūq̄ sunt. Quare ille ꝟsus a nobis ꝓpositus: De⁹ creator oīm: nō solū auribus sono nūeroso/ ſ multo magi̇ ē alē sentētie sanitate τ ꝟitate gratissim⁹. Nisi forte moueat te tarditas eorū vt mitt⁹ loq̄r/ q negant de nihilo fieri posse aliqd: cū id oīpotēs deus fecisse dicatur. An ꝟo faber pōt rōnabilib⁹ numeri/ q sunt i arte ei⁹/ sensuales numeros q̄ sūt i ꝯsuetudine ei⁹ operari: et sensualib⁹ numeris ꝓgressores illos quib⁹ mēbra in operādo mouet: ad ea iā interualla tēpoꝝ ptinēt: τ his rursus formas visibiles de ligno fabricari/ locoꝝ iteruali nūerosas τ reꝝ natura dei nutib⁹ seruiēs/ ipsū lignū de terra τ ceteri elemētis facere pōt/ et ipsa extrema non poterat de nullo? Immo et arboris locales nūeros tēpoales nūeri antecedant necesse ē. Nullū eni stirpiū gen⁹ qd nō certi p suo semine dimēsionib⁹ tēpoꝝ τ coalescat τ germinet/ τ i auras emicet/ τ folia explicet τ roboret: τ siue fructus/ siue ipsi ligni occultissimis numeri vim rursus seminis referat: q̄to magis aīaliū corpa/ i quib⁹ interualla mēbroꝝ numerosā parilitatē multo magi̇ aspectibus offerūt. An ista de elemētis fieri pōt: τ ipsa elemēta nō potuerūt fieri de nihilo: quasi ꝟo qcq̄ sit i eis vili⁹ τ abiecti⁹ q̄ terra ē: q̄ pmo generalē speciē corpis habet i q̄ vnitas q̄dā et nūeri τ ordo esse ꝯuincit̄. Nāq̄ ab aliq̄ ipertili nota i lōgitudinē necesse ē porrigat̄ q̄libet ei⁹ q̄ntūuis pua particula/ tertiā latitudinē sumat/ τ q̄rtā altitudinē q corp⁹ implet̄. B Vn̄ ḡ iste a pmo vsq̄ ad q̄rtū ꝓgressionis mod⁹? vn̄ τ eq̄litas partium/ que τ in lōgitudine τ latitudine τ altitudine repli̇t? vn̄ ꝯrationalitas q̄dā? Ita eni malui analogiā vocare: vt quā rationē habet lōgitudo ad ipertilē notā/ eādē latitudo ad longitudinē/ τ ad latitudinē habeat altitudo. Vn̄ q̄so ista/ nisi ab illo sūmo atq̄ eterno pncipatu numeroꝝ/ et similitudinis τ equalitatis/ τ ordinis veniūt? Atqui hec si tre ademeri/ nihil erit. Quocirca τ oīpotēs de⁹ terrā fecit/ τ de nihilo tra facta ē. Quid porro ipsa species q̄ itē a ceteris elemētis terra discernitur/ τ vnū aliquid q̄rtū accepit ostēdit: τ nulla pars eius a toto est

dissilis: ꝛ earūdē priū ꝯnexiōe atq; ꝯcordia
suo genere saluberrimā sedē infimā tenet:
cui supfūdit aq̄ꝝ natura nitēs: ꝛ ipa ad vni-
tatē speciosior ꝛ plucidior ppt maiorē priū
similitudinē: ꝛ custodiēs locū ordinis ꝛ salutē
sue? Quid de aerē natura dicā/ nullo facili-
ore cōplexu ad vnitatē nitēte: ꝛ tāto specio
siore/ q̄to speciosiores aq̄ sūt terris/ q̄toq;
ad supiorē salutē? Quid de celi sūmo ābi-
tu/ q̄ tota vniuersitas visibiliū corpoꝝ ter-
minat: ꝛ sūma i h̄ genere species/ ac saluber
rima loci excellētia? Ista certa oia q̄ carna-
lis sensus ministerio numeram⁹/ et q̄cunq;
in eis sūt locales nūeros/ q̄ videt eē in aliq̄
statu/ nisi p̄cedētib⁹ itimis et imis et i silen-
tio tpalib⁹ nūeris q̄ sūt in motu: nec accipe
illos psit/ nec hře. Illos itidē tēporū inter-
uallis agiles p̄cedit ꝛ modificat vital' mo-
tus/ seruiēs dūo reꝝ oīm: nō tēpoꝝ habēs
digesta iterualla nūeroꝝ suoꝝ/ ꝑ tpa mini-
1. Retract. ca. 11. c. strāte potētia: Sup̄ quā rōnales ꝛ intelle-
Al. tex ipsa lege ctuales nūeri btāꝝ alaꝝ atq; sctāꝝ/ † legē
ipsā dei/ sine qua foliū de arbore nō cadit:
Matth. 10. d. ꝛ cui nostri capilli numerati sunt: nulla in-
terposita natura excipiētes/ vsq; ad terre-
na ꝛ inferna iura transmittunt.

Libri cōclusio: et q̄bus ac q̄re p̄missa ediderit augustin⁹: Ca. XVIII

Q(ue) potui/ ꝛ sicut potui de tātē tan
till⁹ tecū cōtuli. Sermonē aūt hūc
nr̄m mādatū litterē si q̄ legūt/ sciāt
multo infirmiorib⁹ hec esse scpta/ q̄ sūt illi
q̄ vni⁹ sūmi dei ꝯsubstātialē ꝛ incōmutabi-
Roma. 11. d. lē trinitatē/ ex q̄ oia/ p quē oia/ in q̄ oia du-
orū testamētoꝝ auctoritatē secuti venerāt
et colūt: ea credēdo/ sperādo ꝛ diligēdo. Hi
eñ nō scintillātib⁹ hūanis rōcinationib⁹/ ꝑ
validissimo ꝛ flagrantissimo charitatē igne
purgant. Nos aūt dū negligēdos eē nō exi
stimam⁹ q̄s heretici ratiōis ꝛ sciētie fallaci
pollicitatione decipiunt/ tardius incedim⁹
ꝯsideratione ipsaꝝ viaꝝ/ q̄ sancti viri q̄ eā
volando nō dignant attēdere. Qd tñ face-
re nō auderem⁹/ nisi multos pios ecclie ca-
tholice matrē optime filios/ q̄ puerilib⁹ stu
diis loquēdi ac disserēdi facultatē q̄ntū sa
tis ē ꝯsecuti essent/ eadē refellendoꝝ here-
ticoꝝ necessitate fecisse videremus.

Diui aurelij augustini hipponensis epi/
de musica liber sextus explicit.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponēsis epi/ i librū de magistro/ et p̄mo libro retractationū/ Argumentū.

P(er) idē tempus scripsi librū cuius ē 1. Retract. ca. 12.
titulus: De magistro: i quo dispu-
tat ꝛ querit/ ꝛ inuenitur: magistrū
non esse qui docet hominē scientiā/ nisi de-
um. Scdm illud etiam qd in euangelio scri
ptū est: Unus ē magister vester christus. Matth. 23. a.

Capitulorum libri de magistro/ scti augustini recollecta anotatio.

1 Aut docendi aut cōmemorandi gra-
tia instituta est omnis locutio: neq;
opus esse locutiōe cū oram⁹ ex par-
te dei/ ꝑ ex pte nostri ꝛ pximi.

2 Uerba signa sunt rerum de quibus
sermo est.

3 An quemadmodū nō rebus/ sed ver-
bis et signis querimus: ita parifor-
mitate verbis ꝛ signis/ nō reb⁹ ipsis
respondeamus.

4 An aliqua monstrari possint sine si-
gnis: an et signa signis monstren-
tur: et quid inter signa ꝛ significabi-
lia distet.

5 An signa sibiinuicē significantia esse
possint: ꝛ quid inter verbū et nomē
distet: ꝛ q̄ oēs partes orationis di-
ci nomina possint.

6 Quid inter nomen ꝛ vocabulū inter-
sit: Esse p̄terea signa quedā que se
ipsa significant.

7 Epilogando ordinatim oīa q̄ pre-
cedentibus capitulis digesta sunt/
recenset.

8 Predicta non ludendi gratia dispu-
tata eē/ ꝑ vt ad beate vite viā con-
ducibilia: ꝛ si respondendū sit inter-
rogationib⁹ ex his tm̄ reb⁹ que ver-
bis significantur.

9 Omne quod pp̄ter aliud est/ vilius ē
eo pp̄ter quod est: melior ergo do-
ctrina q̄ verba: ꝛ cognitio rerū que
significant/ etsi nō cognitiōe signo-
rum/ ipsis tamē signis potior est.

10 Diuersa sunt loqui ꝛ docere/ docere ꝛ
significare/ et an res p sua signa co-
gnoscant: itē an magis signū re co-
gnita/ q̄ signo dato ipsa res discit.

11 Rebus cognitis verboꝝ q̄ cognitio
pficit: verbis vo auditis nec verba
discunt: Quid intersit inter credere

et scire: Et q christ⁹ icōmutabil̄ dei atq; sempiterna sapiētia/ in interiore homine habitās docet/ non qui foris verba psonat.

12 Nec sensibilia nec intelligibilia verbis foris sonantibus discimus/ sed magistro intus loquēte atq; sonan-

13 Plerūq; animus loquentis non (tc. modo nō aperitur/ sed occultat: vt in mentientibus.

14 Magistri loquēdo/ nō cogitata sua/ sed disciplinas tradere conātur: de quarū veritate discipuli ab eo qui int⁹ loquitur vno omniū magistro qui in celis est docentur: p homines aūt signis foris admonentur/ vt ad eum intro conuersi erudiantur.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ de magistro liber incipit.

Aut docendi aut cōmemorandi gratia instituta est omnis locutio: neq; opus esse locutione cum oramus ex parte dei/ sed ex pte nostri ꝛ primi: Ca. I.

A Aug⁹: Quid tibi videmur efficere velle cū loquimur? Adeodatus. Quantū quidē mihi nunc occurrit/ aut docere/ aut discere. Aug⁹. Unū horū video et assentior: Nam loquēdo nos docere velle manifestum est: discere autem quomō? Adeo. Quo tandē censes/ nisi cū interrogamus? Aug⁹. Etiā tūc nihil aliud q̄ docere nos velle intelligo. Nam quero abs te/ vtrū ob aliam causam interroges/ nisi vt eum quē interrogas doceas qd velis? Adeo. Uerū dicis/ Aug⁹. Uides ḡ iā nihil nos locutione/ nisi vt doceamus appetere. Adeo. Non plane video: Nā si nihil ē aliud loqui q̄ verba pmere/ video nos id facere cū cantam⁹: Qđ cū soli sepe facimus nullo p̄sente qui discat: non puto nos docere aliquid velle. Aug⁹. At ego puto esse quoddā genus docēdi p cōmemorationē: magnū sane qđ i nostra hac sermocinatione res ipsa idicabit. Sȝ si tu nō arbitraris nos discere cū recordamur/ nec docere illū q̄ cōmemorat/ non resisto tibi: ꝛ duas iā loquēdi causas ꝯstituo: aut vt doceam⁹/ aut vt cōmemoremus vel alios vel nosipsos: Qđ etiā dū cantam⁹/ efficim⁹. An nō tibi videtur? Adeo. Nō p̄rsus: Nam rarꝫ admodū est/ vt ego cantē cōmemorādi me gr̄a/ sed tm̄mō delectandi. Aug⁹. Uideo qd sentias: Sed nōne attēdis id qđ te delectat i cantu modulationē quandā esse soni: que qm̄ v̄bis ꝛ addi ꝛ detrahi potest/ aliud est loq̄/ aliud ē cantare: Nam ꝛ tibijs ꝛ cithara cātatur/ ꝛ aues cantāt: ꝛ nos interdū sine v̄bis musicū aliq̄d sonam⁹: qui sonus cātus dici potest/ locutio dici non pōt. An quicq; est qđ ꝯtradicas? Adeo. Nihil sane. Aug⁹. Uidet̄ ḡ tibi nisi/ aut docēdi/ aut cōmemorādi causa non esse institutam locutionē? Adeo. Uideretur/ nisi me moueret q dū oramus vtiq; loq̄mur: nec tn̄ deū aut doceri aliq̄d a nobis/ aut cōmemorari fas ē credere. Aug⁹. Nescire te arbitror nō ob aliud nobis p̄ceptū esse/ vt in clausis cubiculis oremus: quo noīe significātur mētis penetralia: nisi q deus vt nobis quod cupimus p̄stet/ cōmoneri aut doceri nostra locutione non q̄rit. Qui eñ loq̄tur/ sue voluntatis signū foras dat p articulatū sonū: De⁹ aūt i ipsis rational̄ aīe secretis/ q̄ hō interior vocatur/ ꝛ querēdus ꝛ dep̄candus ē. Hec eñ sua tēpla esse voluit. An apud apl̄m nō legisti: Nescitis q2 templū dei estis: ꝛ sp̄us dei habitat i vobis: ꝛ i interiore hoīe habitare christū? Nec in ꝓpheta aīaduertisti: Dicite i cordib⁹ vestris/ ꝛ in cubilib⁹ vestris cōpūgimini: Sacrificate sacrificiū iusticie ꝛ sperate i dn̄o. Ubi putas sacrificiū iusticie sacrificari/ nisi in tēplo mētis/ ꝛ i cubilibus cordis? Ubi aūt sacrificādū est/ ibi ꝛ orandū. Quare non opus ē locutione cum oramus. i. sonātib⁹ v̄bis/ nisi forte sicut sacerdotes faciūt/ significande mētis sue causa: non vt deus/ s; vt homines audiāt: ꝛ ꝯsensione quadā p cōmemorationē suspēdātur i deū. An tu aliud existimas? Adeo. Omnino assentior. Aug⁹. Nō te ḡ mouet q summus magister cū orare doceret discipulos verba quedā docuit/ in quo nihil aliud videtur fecisse q̄ docuisse/ quō i orādo loqui oporteret? Adeo. Nihil me omnino istud mouet: Non eñ v̄ba/ s; res ipsas eos v̄bis docuit/ quib⁹ ꝛ se ipsi cōmonefacerēt/ a quo et quid esset orandū: cū in penetralib⁹ vt dictū est mētis orarēt. Aug⁹. Recte intelligis: Simul eñ te credo aīaduertere etiā

Marginal notes: B (beside "dere. Aug⁹. Nescire te arbitror nō ob ali-"); 1. Cor. 3. c. (beside "legisti: Nescitis q2 templū dei estis"); Ps. 4. (beside "Dicite i cordib⁹ vestris"); Math. 6. b. (beside "mus magister cū orare doceret discipulos")

M. t intendat si quisq̄ † contēdat/ q̄uis nullū edam⁹ sonū: tū q2 ipsa verba cogitamus/nos intus apud animū loqui: sic quoq̄ locutione nihil aliud agere q̄ cōmemorare: cū memoria cui ꝟba inhērēt ea reuoluēdo/ facit venire in mentē res ipsas quaꝝ signa sunt ꝟba. Adeo. Intelligo ac sequor.

Verba signa sunt rerū de q̄bus sermo est: Ca. II. Aug⁹.

A C Onstat ꝗ inter nos ꝟba signa esse? Adeo. Cōstat. Aug⁹. Quid signū nisi aliq̄d significet/pōt esse signū? Adeo. Non pōt. Aug⁹. Quot ꝟba
Eneid. 2. sūt i hoc ꝟsu: Si nihil ex tanta superis placet vrbe relinqui? Adeo. Octo. Aug⁹. Octo ꝗ signa sūt? Adeo. Ita ē. Aug⁹. Credo te hūc ꝟsū intelligere. Adeo. Satis arbitror. Aug⁹. Dic mihi q̄d singula ꝟba significēt. Adeo. Video quidē quid significet/si: ꝑ nullū aliud verbū quo id exponi possit/iuenio. Aug⁹. Saltē illud inuenis/quicq̄d significat hoc verbo/vbinaȝ sit? Adeo. Videt mihi q̄/si/significet dubitationē: iam dubitatio/ vbi nisi i animo est? Aug⁹. Accipio: interim ꝓsequere cetera. Adeo. Nihil/quid aliud significat nisi id qd̄ nō est? Aug⁹. Vex fortasse dicis: ꝑ reuocat me ab assentiēdo qd̄ supius ꝯcessisti: nō esse signū nisi aliquid significet: Qd̄ aūt non ē/nullo mō esse aliquid pōt: Quare secundū verbū in hoc versu non ē signū: q2 non significat aliquid: et falso inter nos ꝯstitit/q̄ oīa ꝟba signa sint/aut omne signū aliquid significet. Adeo. Nimis quidē vrges: Sed qū non habemus q̄d significemus/ oīno stulte verbū aliquod ꝓmimus: Tu autē nunc mecū loquēdo/credo q̄ nullū sonū frustra emittis: sed omnibus que ore tuo erūpūt/ signū mihi das vt intelligā aliq̄d: Quapropter non te oportet istas duas syllabas enūciare dū loqueris/ si per eas nō significas quicq̄. Si autē vides necessariā p eas enunciationē fieri/nosq̄ doceri vl̄ cōmoneri cū auribus insonāt: vides etiam ꝓfecto quid velim dicere: sed
B explicare nō possum. Aug⁹. Quid igitur facimus? An affectionez animi quandā cū rē non videt/ ꝛ tamen non esse inuenit/ aut inuenisse se putat/ hoc ꝟbo significari dicim⁹ potius/ q̄ rē ipsam ꝗ nulla ē? Adeo. Istud ipsum ē fortasse quod expedire moliebar. Aug⁹. Trāseamus ergo hinc quo mō se habet/ ne res absurdissima nobis accidat. Adeo. Que tandē? Aug⁹. Si nihil nos teneat/ et moras patiamur. Adeo. Ridiculū hoc quidē est: ꝛ tamē nescio quomō video posse ꝯtingere: imo plane video ꝯtigisse. Aug⁹. Suo loco genus hoc repugnātie/si deus siuerit/planius intelligemus: Nūc ad illū versū te refer: ꝛ conare vt potes cetera eius ꝟba quid significēt pandere. Adeo. Tertia ꝑpositio est/ ex/ ꝓ qua/de/possumus vt arbitror dicere. Aug⁹. Non id q̄ro/vt ꝓ vna voce notissima aliā vocē eque notissimā/ ꝗ idē significet dicas/ si tū ideȝ significat: Sed interim cōcedam⁹ ita eē. Certe si poeta iste nō ex tāta vrbe/sed d̄ tāta dixisset: q̄rerē abs te q̄d de/significaret. Diceres/ex: cū hec duo verba essent. i. signa vnū aliquid vt tu putas significātia: ego autē idipsū nescio q̄d vnū quod his duob⁹ signis significat inquiro. Adeo. Mihi videt secretiorē quandā significare ab ea re i q̄ fuerat aliq̄d qd̄ ex illa esse dicit: siue illa nō maneat/ vt i hoc ꝟsu/ non manente vrbe/ poterant aliqui ex illa eē troiani: siue maneat/sicut ex vrbe roma dicim⁹ esse negociatores i aphrica. Aug⁹. Vt cōcedā tibi hec ita esse/nec enumerē q̄ multa fortasse ꝑter hanc tuā regulā reperiantur: illud certe tibi attēdere facile est: exposuisse te verbis verba/id ē signis signa: eisdēq̄ notissimis notissima: ego autē illa ipsa quoꝝ hec signa sūt/mihi si posses vellem vt ostenderes.

An queadmodū nō rebus sed verbis et signis querim⁹: ita pariformiter ꝟbis et signis/ nō rebus ipsis respōdeam⁹: Ca. III. Adeo:

M Iror te nescire/vel potius simulare nescientē respōsione mea fieri qd̄ vis oīno non posse: si quidē sermocinamur vbi nō possum⁹ respōdere nisi verbis: Tu aūt res queris eas/ꝗ q̄dlibet sint/ ꝟba certa non sunt: quas tū ex me tu quoq̄ ꝟbis queris. Prior itaq̄ tu sine ꝟbis quere/ vt ego deinde ista ꝯditione respondeā. Aug⁹. Iure agis fateor: sed si quererē iste tres syllabe quid significent/cū dicit paries: nonne posses digito ostendere/ vt ego ꝓrsus rē ipsam viderē: cuius signuȝ est hoc trisyllabū verbū/demonstrāte te/nulla tamē ꝟba referēte. Adeo. Hoc in solis nominib⁹ quibus corpa significant/ si eadem A

corpa p̄sentia sint/fieri posse ꝯcedo. Aug°.
Num colorē corpus dicim°: an non pot°
quandā corpis qualitatē? Adeo. Ita est.
Aug°. Cur ꝗ̄ ⁊ hic digito demonstrari po
test? An addis corpib° etiā corpoꝝ quali⸗
tates: vt nihilominus etiā istę cū p̄sentes
sūt/doceri sine v̄bis possint? Adeo. Ego
cū corpa dicerē/om̄ia corpalia intelligi vo⸗
lebam. i. om̄ia quę in corpibus sentiuntur.
Aug°. Considera tamē/ vtrū etiam hinc
aliqua tibi excipiēda sint. Adeo. Bn̄ ad⸗
mones: non eñ om̄ia corpalia/ ſ̄ om̄ia vi⸗
sibilia dicere debui: Fateor eñ sonū/odo⸗
rem/saporē/grauitatē/colorē/⁊ alia quę ad
cęteros sensus ptinent/ꝗ̄q̄ sentiri sine cor
poribus nequeāt/et ppterea sint corpalia/
non tamē digito posse monstrari. Aug°.
B Nunq̄ ne vidisti vt homines cū surdis ge
stu quasi sermocinenť: ipsiq̄ surdi non mi⸗
nus gestu/ vel quęrāt/ vł respōdeāt/vł do⸗
ceāt/vel indicēt: aut oīa ꝗ̄ volūt/ aut certe
plurima? Qd̄ cū fit/non vtiq̄ sola visibilia
sine verbis ostēdūtur/ſ̄ ⁊ soni ⁊ sapores/et
cętera hmōi: Nam et histriones quasdā in
theatris fabulas sine verbis saltando plę⸗
rūq̄ aperiūt ⁊ exponūt. Adeo. Nihil ha⸗
beo qd̄ contradicā/ nisi ꝙ illud/ ex: non mō
ego/ sed nec ipse quidē saltator histrio tibi
sine verbis quid significet/posset ostēdere.
Aug°. Uez fortasse dicis: Sed fingam°
eū posse: non vt arbitror dubitas/ quisq̄s
ille motus corpis fuerit/ quo mihi rē ꝗ̄ hoc
verbo significať/ demonstrare conabiť nō
ipsam rē futurā esse/ ſ̄ signū. Quare hic ꝗ̄
non q̄dē v̄bo verbū/ sed tñ signo signū ni⸗
hilominus indicabit: vt et hoc monosylla⸗
bū/ ex/ ⁊ ille gestus/ vnā rē quandā signifi⸗
cent/quam mihi ego velīē nisi significādo
mōstrari. Adeo. Qui potest qd̄ q̄ris oro
te? Aug°. Quō paries potuit? Adeo.
Ne ip̄e quidē quantū ratio pgrediēs docu
it/ostēdi sine signo pōt: Nā ⁊ intētio digiti
non ē vtiq̄ paries: sed signū dať p qd̄ pari⸗
es possit videri. Nihil itaq̄ video qd̄ sine
signis ostēdi q̄at? Aug°. Quid si ex te q̄re
rē: q̄d sit ambulare/surgeresq̄ ⁊ id ageres:
nōne re ip̄a potius ꝗ̄ v̄bis ad me docēdū/
aut vllis alijs signiſ vtereris? Adeo. Fate⸗
or ita esse: ⁊ pudet me rē tā in pmptu posi⸗
taz non vidisse: Ex qua etiā mihi milia re⸗
rum iam occurrunt/ quę ip̄ę p se valeant/
non p signa monstrari: vt edere/bibere/ se⸗
derē/stare/clamare/et innumerabilia cęte⸗
C ra. Aug°. Age nūc dic mihi/si om̄ino nesci
ens huius v̄bi vim/abs te ambulāte quę⸗
rerē/q̄d sit ambulare/quomō me doceres?
Adeo. Idipsum agerē aliquanto celeri⸗
us: vt post interrogationē tuaz aliqua no⸗
uitate admonereris: ⁊ tamē nihil aliud fie⸗
ret ꝗ̄ id qd̄ deberet ostendi. Aug°. Scis
ne aliud eē ambulare/aliud festinare? Nā
⁊ qui ambulat/nō statim festinat: ⁊ qui fe⸗
stinat/nō ꝯtinuo ambulat: Dicimus eñ ⁊
in scribēdo ⁊ i legēdo/alijsq̄ innumerabili⸗
bus reb° festinationē. Quare cū illud qd̄
agebas celerius ageres post interrogatio⸗
nē meā: putarē ambulare nihil eē aliud ꝗ̄
festinare: id eñ noui addideras/ ⁊ ob h̄ fal⸗
lerer. Adeo. Fateor rē nō posse nos mō⸗
strare sine signo/si cū id agimus interroge⸗
mur. Si eñ nihil addam°/putabit q̄ rogat
nolle nos ōdere: ꝯtēptoq̄ se in eō qd̄ age⸗
bam° pseuerare. Sz si de his roget ꝗ̄ agere
possumus: nec eo tñ tpe quo agim° roget:
possumus post eius iterrogationē id agē⸗
do re ipsa potius ꝗ̄ signo demonstrare qd̄
rogat. Nisi forte loquentē me iterroget q̄d
sit loqui: Quicq̄d eñ dixero vt eū doceaz/
loq̄r necesse ē. Ex quo securi° docebo/ do⸗
nec ei planū faciā qd̄ vult: non recedens a
re ipsa quā sibi voluit demonstrari: nec si⸗
gna quęrēs quibus eā ostendā p̄ter ipsā.

An aliqua monstrari possint sine signis: an ⁊ signa signis monstrēťur: ⁊ quid inter signa ⁊ significabilia distet: Ca. iiii.

Aug°.
A a Lucissime omnino: Quare vide
vtrum conueniat iam inter nos ea
possę demonstrari sine signis/quę
aut nō agim° cum interrogamur/et tamen
statim agere possumus/aut ip̄a signa forte
agimus. Cū eñ loq̄mur/signa facim°: de q̄
dictum est significare. Adeo. Conuenit.
Aug°. Cū ꝗ̄ de q̄busdā signis quęriť: pn̄t
signiſ signa mōstrari? Cū aūt ō reb° quę si⸗
gna nō sūt/ aut eas agēdo post inq̄sitionē
si agi pn̄t: aut signa dando p quę aīaduerti
queāt. Adeo. Ita ē. Aug°. In hac igiť
triptita distributione p̄us illud ꝯsiderem°
si placet: ꝙ signis signa monstranť: Nō eñ
sola verba sūt signa. Adeo. Non. Aug°.
Uidetur ꝗ̄ mihi loquēdo nos aut v̄ba ip̄a
signare verbis/ aut alia signa: velut cū ge⸗
stum dicimus/aut litterā: Nā his duobus

verbis ꝗ significant/nihilomin⁹ signa sūt:
Aut aliq̄d aliud qđ signū non sit: velut cū
dicimus/lapis: hoc enī verbū signū ē: nā si-
gnificat aliquid: sed id qđ eo significat/nō
ꝯtinuo signū est: qđ tn̄ genus/id ē cū ꝟbis
ea quę signa nō sunt significant/nō ꝑtinet
ad hanc partē quā discutere ꝓposuimus.
Suscępim⁹ enī ꝯsiderare illud/ ꝙ signis si-
gna monstrātur: ꝛ partes in eo duas cōpe-
rimus: cum aut eadē/ aut alia signa signis
docemus vel cōmemoram⁹: An nō tibi vi-
detur? Adeo. Manifestū est. Aug⁹. Dic
ꝗ signa quę ꝟba sunt/ad quē sensuȝ ptine-
ant? Adeo. Ad auditum. Aug⁹. Qui ge-
stus? Adeo. Ad visum. Aug⁹. Quid enī
cū ꝟba scṗta inuenim⁹: nū ꝟba nō sūt? An
signa ꝟboꝝ veri⁹ intelliguntur vt verbū sit/
qđ cū aliq̄ significatu articulata voce ꝓfer-
tur? Vox aūt nullo alio sensu ꝗ̄ auditu ꝑ-
cipi potest. Ita fit vt cū scribitur verbū/si-
gnū fiat oculis quod illud ad aures ꝑtinet
veniat in mentē. Adeo. Omnino assenti-
B or. Aug⁹. Id quoq; te arbitror assentiri/
cū dicimus nomē/significare nos aliquid.
Adeo. Verum est. Aug⁹. Quid tandē?
Adeo. Id scȝ qđ quidq; appellatur: velut
romulus/roma/virtus/fluuius/ꝛ innume-
rabilia cętera. Aug⁹. Num ista quattuor
noīa nullas res significāt? Adeo. Immo
aliq̄d. Aug⁹. Nū nihil distat inter hęc no-
mina et eas res ꝗ his significant? Adeo.
Immo plurimū. Aug⁹. Vellē abs te au-
dire q̄dnā id sit. Adeo. Hoc videlicet ī pri
mis/ ꝙ hęc signa sūt/illa non sunt. Aug⁹.
Placet ne appellem⁹ significabilia ea ꝗ si-
gnis significari ꝑsūt/ꝛ signa nō sūt: sicut ea
ꝗ videri ꝑsūt visibilia nomīamus/vt de his
deinceps cōmodius disseramus? Adeo.
Placet ꝟo. Aug⁹. Quid illa q̄ttuor signa
quę pauloante ꝓnūciasti: nullo ne alio si-
gno significant? Adeo. Miror ꝙ iā mihi
excidisse arbitraris/ꝙ ea quę scribunt/eoꝝ
quę voce ꝓferūtur/et signoꝝ signa esse cō-
perimus. Aug⁹. Dic inter ista q̄d distet?
Adeo. Quia illa visibilia sūt/hęc audibilia.
Aug⁹. Cur enī ꝛ hoc nomē nō admittas/
si admisimus significabilia? Adeo. Pror-
sus admitto ꝛ gratū habeo. Aug⁹. Sȝ rur-
sus q̄ro: q̄ttuor h̄ signa/nullo ne alio signo
audibili significari queant/ vt visibilia re-
cordatus es? Adeo. Hoc quoq; recēti⁹ di-
ctū recordor: Naȝ nomē responderā signi-
ficare aliquid: ꝛ huic significationi quattu-
or ista subiecerā: ꝛ illud autē/et hęc siquidē
voce ꝓferuntur/ audibilia esse cognosco.
Aug⁹. Quid ꝗ inter audibile signū et au-
dibilia significata/quę rursus signa sūt/in-
terest? Adeo. Inter illud quidē quod di-
cimus nomē/ꝛ hęc q̄ttuor quę significatiōi
eius subiecim⁹/hoc distare video: ꝙ audibi
le illud signū est signoꝝ audibiliū: hęc ve-
ro audibilia quidē signa sunt: non tamē si-
gnorū/sed reꝝ partim visibiliū/sicut est ro-
mulus/roma/fluui⁹: partim intelligibiliū:
sicut ē/ virtus. Aug⁹. Accipio ꝛ approbo: C
Sȝ scis ne oīa quę voce articulata cū ali-
quo significatu ꝓferūtur/verba appellari?
Adeo. Scio. Aug⁹. Ergo ꝛ nomē verbū
est: q̄nquidē id videmus cū aliquo signifi-
catu articulata voce ꝓferri. Et cū dicimus
disertū hominē bonis verbis vti: etiā no-
minibus vtiq; vtitur. Et cū seni dn̄o apud
terētium/seruus retulit: Bona verba q̄so: Terentius in Andria
multa ille etiā noīa dixerat. Adeo. Assen-
tior. Aug⁹. Concedis igit his duabus syl-
labis quas ędimus/cū dicim⁹/ verbū/ no-
mē quoq; significari: et ob hoc illud huius
signū esse? Adeo. Concedo. Aug⁹. Hoc
quoq; respondeas velim. Cū verbū signū
sit nominis: et nomē signū sit fluminis: et
flumen signū sit rei quę iam videri potest:
vt inter hāc rē ꝛ flumen.i. signū eius: et in-
ter hoc signū/ꝛ nomē qđ huius signi signū
esse dixisti quid interesse arbitrar/ inter si-
gnū nominis quod verbū est: cōperimus ꝛ
ipsum nomē cuius signū est. Adeo. Hoc
distare intelligo/ ꝙ ea ꝗ significant noīe eti-
am verbo significant: vt enī nomen verbū
est/ita ꝛ flumē verbū est. Quę aūt ꝟbo si-
gnificant/nō oīa significant et noīe: Nā
ꝛ illud/si/qđ in capite habet abs te ꝓposit⁹
versus: ꝛ h/ ex/de ꝗ iā diu agētes in hęc du-
ce ratione ꝑuenimus: verba sūt/ nec tn̄ no-
mina/et alia multa inueniunt. Quobrē cū
oīa noīa verba sunt/ nō aūt oīa verba no-
mina sint: planū esse arbitror quid int ver-
bū distet ꝛ nomē.i. inter signū signi eius/
quod nulla rursus alia signa significat: ꝛ si-
gnum signi eius qđ rursus alia significat.
Aug⁹. Concedis ne omnē equū aīal esse/
nec tn̄ omne aīal equū esse? Adeo. Quis
dubitauerit? Aug⁹. Hoc ꝗ inter nomen ꝛ
ꝟbū/qđ inter equū ꝛ aīal interest: Nisi for-
te assentiēdo id te reuocat/qđ dicim⁹ ꝛ alio

mō verbū quo significanť ea quę ꝑ tempo-
ra declināť: vt scribo scripsi/lego legi: quę
manifestū est nō esse nomina. Adeo. Di/
xisti oīno qđ me dubitare faciebat. Aug⁹.
D Nec te istud moueat: Dicim⁹ eñ ea signa
vniuersaliter omnia quę significant aliqđ:
vbi etiam verba esse inuenimus. Dicimus
itē signa militaria/quę etiā ꝓprie signa no
minanť/quo verba nō ꝑtinent: Et tamē si
tibi dicerē/vt oīs equus animal/nō autē
omne aīal equus est: ita omne nomen ver/
bū est/nō tamē omne verbum nomē: nihil
vt opinor dubitares. Adeo. Iā itelligo/
ꝛ ꝑsus assentior/hoc interesse iter vniuer/
sale illud nomen et verbū/ quod inter ani/
mal ꝛ equū. Aug⁹. Scis ne etiā cū dicim⁹/
animal/ aliud esse hoc trisyllabū nomē qđ
voce ꝓlatum est/aliud id quod significať?
Adeo. Iam hoc supra concessi de omni-
bus signis et significabilibus. Aug⁹. Nū
oīa signa tibi videtur aliud significare q̄
sunt/sicut hoc trisyllabū cum dicimus/ani
mal? An vllo mō idē significat qđ ē ipsū?
Adeo. Non sane: Naз cū dicimus signū:
non solū signa cętera quęcunq3 sunt/ ꝟ eti/
am seipsum significat: est eñ verbū: ꝛ vtiq3
omnia verba signa sunt. Aug⁹. Quid hoc
dissyllabo cum dicimus/verbū: nonne tale
aliquid contingit? Nā si omne qđ cum ali/
quo significatu articulata voce ꝓferť/ hoc
dissyllabo significať/ etiam ipsum hoc ge-
nere includiť. Adeo. Ita ē. Aug⁹. Quid
nomē? Nōne se similiter habet? Nā et oīm
generū nomina significat: ꝛ ipsū nomen ge
neris neutri nomē est. An si ex te quęrerē q̄
pars orationis nomē/ posses mihi respon/
dere recte nisi nomen? Adeo. Verū dicis.
Aug⁹. Sūt ꝗ signa q̄ iter alia q̄ significāt
ꝛ seipa significent? Adeo. Sunt. Aug⁹.
Nū tale tibi videť hoc q̄drisyllabū signuз
cū dicim⁹/ coniunctio? Adeo. Nullo mō:
Nā ea quę significat nō sunt noīa/ hoc aūt
nomen est.

An signa sibiinuicē significātia esse possint: ꝛ q̄d inter verbū ꝛ nomen distet: et q̄ oēs ptes orationis dici nomina possint: Ca. v. Aug⁹.

A Ene attēdisti. Nūc illud vide: vtrū
b inueniant signa q̄ se inuicē significēt:
vt quēadmodū h ab illo/sic illō ab
hoc significeť: Nō eñ ita sūt inter se hoc q̄/
drisyllabū cū dicimus/coniūctio/ ꝛ illa quę
ab hoc significanť/ cū dicimus/si/vel/nam/
nāq3/nisi ergo/qm/ ꝛ similia: Nam hęc illo
vno significanť: nullo autē horum vnū il/
lud quadrisyllabū significať. Adeo. Vi/
deo: ꝛ quęnā signa sint inuicēз significātia
cupio cognoscere. Aug⁹. Tu ꝗ nescis cum
dicimus/nomē ꝛ verbū/duo verba nos di
cere. Adeo. Scio. Aug⁹. Quid illō: ne/
scis cū dicim⁹ nomē et verbū/duo nomina
nos dicere? Adeo. Id quoq3 scio. Aug⁹.
Scis igiť tā nomē verbo/ q̄ etiā ꝟbū noīe
significari? Adeo. Assentior. Aug⁹. Po/
tes ne dicere excepto eo q̄ diuerse scribun/
tur ꝛ sonāt quid inter se differāt? Adeo.
Possum fortasse: Nā id esse video qđ pau/
loante dixi: Verba eñ cum dicimus/oīe
qđ articulata voce cū aliquo significatu ꝓ/
fertur/significamus: vñ omne nomē/ ꝛ ipsū
cum dicimus/nomē/ verbū est: at nō omne
verbū nomen est/q̄uis nomē sit cum dici-
mus verbū. Aug⁹. Quid si quisq3 tibi af/
firmet ꝛ ꝓbet vt oīe nomē ꝟbū est/ita oē
verbū nomē est: poteris ne inuenire quid
distent/pręter diuersum in litteris sonum?
Adeo. Nō potero/nec oīno distare ali/
quid puto. Aug⁹. Quid si omnia quidē/
quę voce articulata cuз aliquo significatu
ꝓferunť/ ꝛ verba sunt ꝛ noīa/sed tamē alia
de causa verba/et alia de causa noīa sunt:
nihil ne distabit inť nomē ꝛ ꝟbū? Adeo.
Quomō istud sit nō intelligo. Aug⁹. Hoc
saltē intellige/omne coloratū visibile esse:
ꝛ oīe visibile coloratū: q̄uis hęc duo ver/
ba distincte differēterq3 significēt. Adeo.
Intelligo. Aug⁹. Quid si ergo ita et oīe
verbū nomē/ ꝛ omne nomē verbū est? Q/
uis hęc duo nomina vel duo verba/id ē no/
men ꝛ verbū/differentē habeant significa
tionē. Adeo. Iā video posse id accidere:
sed quomō id accidat/expecto vt ostēdas.
Aug⁹. Oīe qđ cū aliquo significatu ar/
ticulata voce ꝓrūpit/animaduertis vt opi
nor ꝛ aurē verberare vt sentiri/ ꝛ memorię
mādari/vt nosci possit. Adeo. Animad/
uerto. Aug⁹. Duo ꝗ quędā cōtingunt/cū
aliquid tale voce ꝓferim⁹. Adeo. Ita ē.
Aug⁹. Quid si horū duorū ex vno appella/
ta sunt ꝟba/ex altero noīa: ꝟba scз a ꝟbe
rando/ nomina ꝟo a noscēdo: vt illud pri/
mū ab auribus/hoc aūt secūdū ab aīo vo/
cari meruerit? Adeo. Concedā cū ostēde/
ris/quō recte possumus oīa verba noīa di/

B cere. Aug°. Facile ē: Nō credo te accepis-
se ac tenere ꝓnomē dictum/ qđ ꝓ ipso noīe
valeat: rē tñ notet minus plena significa-
tione ꝙ nomen. Nam vt opinor/ definiuit
ille ita quem grāmatico reddidisti: Prono
men est pars orationis q̄ ꝓ ipso posita no-
mine/ minus quidē plene/ idē tñ significat.
Adeo. Recordor et ꝓbo. Aug°. Vides
igitur ſm hanc definitionē nullis nisi no-
minibus seruire: ꝛ ꝓ his solis poni posse ꝓ-
nomina: velut cū dicimus/ hic vir/ ipse rex/
eadem mulier/ hoc aurū/ illud argentum:
hic/ ipse/ eadē/ hoc illud/ ꝓnomina esse: vir
rex/ mulier/ aurꝫ/ argentū/ nomina: quibus
plenius ꝙ illis ꝓnominib° res significate
sūt. Adeo. Video et assētior. Aug°. Tu
q̄ nūc mihi paucas ꝯiūctiones q̄slibet enū-
cia. Adeo. Et/ ꝗ/ at/ atꝗ. Aug°. Hęc oia
q̄ dixisti/ nōne tibi videt̄ eē noia? Adeo.
Nō omnino. Aug°. Ego saltē tibi recte lo-
cutus videor/ cū dicerē/ hęc omnia q̄ dixisti?
Adeo. Recte ꝓrsus: etiā intelligo ꝙ mi-
rabiliter ostēderis me nomina enunciasse:
Non eñ aliter de his recte dici potuissent
hęc omnia: Sed eñ vereor adhuc/ ne ꝓpter
ea mihi recte locutus videaris/ ꝙ has q̄ttu
or ꝯiunctiones etiā verba esse nō nego: vt
ideo de his recte dici potuerit/ hęc oia: qm̄
recte dicit̄/ hęc v̄ba oia. Si aūt a me quę-
ras q̄ sit pars orationis/ v̄ba/ nihil aliud re
spōdebo ꝙ nomē. Quare huic nomini for
tasse ꝓnomen adiunctū est/ vt illa recta es-
set locutio tua. Aug°. Acute quidē falle-
ris: sed vt falli desinas/ acutius attende qđ
dicam/ si tamen id dicere vt volo valuero:
Nam verbis de verbis agere tā implici-
tum est/ ꝙ digitos digitis inserere et con-
fricare: Vbi vix dinoscit̄ nisi ab eoipso qui
id agit qui digiti pruriāt/ ꝛ qui auxilientur
prurientibus. Adeo. En toto animo assū:
Nam hęc ista similitudo me intētissimū fe-
cit. Aug°. Verba certe sono et litteris cō-
stant. Adeo. Ita est. Aug°. Ergo vt ea
potissimū auctoritate vtamur/ quę nobis
2. Cor. 1. d. charissima est: Cū ait paulus ap̄lus: Non
erat in christo est ꝛ non ē: sed ē in illo erat:
non opinor putandū esse tres istas litte-
ras quas enūciamus cū dicimus/ est/ fuisse
i christo/ sed illud potius quod istis tribus
litteris significatur. Adeo. Verum dicis.
Aug°. Intelligis igitur eū qui ait/ est/ i il-
lo erat/ nihil aliud dixisse ꝙ/ est/ appellatur

qđ in illo erat: tanꝙ dixisset/ virtus in illo
erat: non vtiꝗ dixisse acciperetur nisi vir-
tus appellaretur quod in illo erat: ne du-
as istas syllabas quas enunciamus cū di-
cimus/ virtus/ ꝛ nō illud qđ his duab° syl-
labis significat̄/ i illo fuisse arbitraremur.
Adeo. Intelligo ac seq̄r. Aug°. Quid il
lud? Nonne intelligis etiā nihil interesset
vtrū quisꝗ dicat/ virtus appellat̄/ an vir-
tus nominatur? Adeo. Manifestuꝫ est.
Aug°. Ergo ita manifestū est nihil inter-
esse/ vtrū quisꝗ dicat/ /est appellat̄/ an/ ē/ no
minatur qđ in illo erat. Adeo. Video et
hic nihil distare. Aug°. Iaꝫ ne etiā vides
quid velim ostēderes? Adeo. Nōdū sane.
Aug°. Ita ne tu vides nomē esse id quo
res aliq̄ noīatur? Adeo. Hoc plane nihil
certi° video. Aug°. Vide/ q̄/ est nomē esse:
Siquidē illud qđ erat in illo/ est nominat̄.
Adeo. Negare nō possum. Aug°. At si
ex te quęrerē quę sit pars orationis/ est: nō
opinor nomen/ sed verbū esse diceres: cum
id ratio etiā nomen esse docuerit. Adeo. C
Ita est ꝓrsus vt dicis. Aug°. Num ad-
huc dubitas alias quoꝗ partes orationis
eodem mō quo demonstrauimus nomina
esse? Adeo. Non dubito: Quādoquidē
fateor ea significare aliq̄d. Si autē res ipsę
quas significāt quid singulę appellentur/
id ē nominētur/ interroges: respondere nō
possū nisi eas ipsas partes orationis quas
ṫnomina nō vocam°/ sed vt cerno/ vocare Al. ṫnomina vocamus.
conuincimur. Aug°. Nihil te mouet ne
quis existat qui nostrā istam rationē labe-
factet/ dicendo apostolis non verborū: sed
rerum auctoritatē esse tribuendā? Quobrē
fundamentū persuasionis huius/ non tam
esse firmuꝫ ꝙ putamus. Fieri eñ posse vt
paulus ꝙꝙ dixerit h̄ęperitꝗ rectissime:
minus tamen recte locutus sit cum ait: est
in illo erat: presertim cum se ipse imperitū
in sermone fateatur. Quo tandem modo
istum refellendum arbitraris? Adeo. Ni
hil habeo quod contradicā: ꝛ te oro vt ali-
quem de illis reperias quibus verborum
noticia summa conceditur: cuius auctori-
tate potius id quod cupis efficias. Aug°.
Minus eñ tibi videtur idonea/ remotis
auctoritatibus ipsa ratio/ qua demōstra-
tur omnibus partibus orationis significa-
ri aliquid ꝛ ex eo appellari: si autem ap-
pellari/ et nominari; si nominari/ nomine

394

vtiq; noīari. Quod in diuersis linguis fa/
cillime indicat. Quis eñ nō videat si q̄ras
quid greci nominent qđ nos noīam⁹/quis:
rñderi mihi/ τίσ: quid greci noīent qđ nos
noīam⁹/volo: rñderi mihi/ θελω: quid gre/
ci nominēt qđ nos noīamus/bñ: responde/
ri mihi/ καλοσ: q̄d greci nominent qđ nos
noīamus/scriptū: rñderi/ το γραμμενον:
quid greci nominent quod nos noīamus/
et: rñderi/ καί: quid greci nominent qđ nos
nominamus/ab: rñderi/ απο: quid greci no
minēt quod nos nominamus/heu: rñderi/
οι μοι: Atq; in his oīb⁹ ptibus orationis
quas nūc enumeraui/recte loqui eū qui sic
interroget: Qđ nisi nomina essent/fieri nō
posset. Hac q̄ ratione paulū apl'm recte lo/
cutū esse cū remotis oīm loquētiū auctori/
tatibus obtinere possimus/ quid opus est
querere cuius psona sentētia nostra fulci/
D atur. Sz ne q̄s tardior aut impudētior nō/
dum cedat: asseratq; / nisi illis auctoribus
quibus verbo⁊ leges consensu omniū tri/
buunt/ nullo mō esse cessu⁊. Quid in lati/
na lingua excellētius cicerone inueniri po/
test: An hic in suis nobilissimis oratiōib⁹/
quas verrinas vocāt/ coram/ ꝑpositionē:
siue illo loco aduerbiū sit/nomen appella/
uit: Verūtamē quia fieri potest/ vt cū ego
illū locū minus bene intelligā: exponatur
q; alias aliter/vel a me/vl' ab alio/ē/ad qđ
respōderi posse nihil puto. Tradūt eñ no/
bilissimi disputationū magistri: nomine et
verbo plenā constare sententiā/ quod affir
mari negariq; possit. Quod genus idē tul
lius/ quodā loco ꝓnūciatū vocat. Et cū v̄/
bi tertia psona ē/ ntm̄ cū ea casuz nominis
aiunt esse oportere: ⁊ recte aiūt: qđ mecū si
cōsideres: velut cum dicimus/homo sedet/
equus currit/ agnoscis vt opinor duo esse
ꝓnunciata. Adeo. Agnosco. Aug⁹. Cer/
nis in singulis singula esse noīa: In vno
hō/i altero equ⁹: ⁊ verba singula/in vno se/
det/i altero currit: Adeo. Cerno. Aug⁹.
Ergo si dicerē: sedet tm̄: aut/currit tm̄/recte
a me q̄reres/q̄s/ vel q̄d: Ut respōderē hō:
vel equus/vel animal/vel quodlibet aliud
quo posset nomen redditū v̄bo implere ꝓ/
nunciatū/ id est illā sententiā q̄ affirmari et
negari pōt. Adeo. Intelligo. Aug⁹. At
tēde cetera: ⁊ finge nos videre aliq̄d longi/
us/ ⁊ incertū habere vtrū animal sit/ an sa/
xum/vel q̄d aliud: meq; tibi dicere: q: hō ē/
aīal est: nonne temere dicerē: Adeo. Te/
mere oīno. Sz nō temere plane diceres:
si homo ē/aīal ē. Aug⁹. Recte dicis. Ita/
q; in locutiōe tua placet mihi/si/placet ⁊ ti/
bi: vtriq; aūt nostrū in mea displicet/quia.
Adeo: Assētior. Aug⁹. Uide iā vtr⁊ iste
due sentētie plene ꝓnūciate sint: placet/si:
displicet/q: Adeo. Plane oīno. Aug⁹.
Age nunc dic mihi/que ibi sint verba/ que
nomina: Adeo. Uerba ibi video esse: pla
cet ⁊ displicet: nomina v̄o quid aliud q̄/si
et q:. Aug⁹. Has q̄ duas ꝯiūctiones etiā
noīa satis ꝓbatū est. Adeo. Prorsus sa/
tis. Aug⁹. Potes ne ipse ꝑ te in aliis pti/
bus orationis hoc idē ad eandē regulā do/
cere: Adeo. Possum.

Quid inter nomē et vocabulū
intersit: Esse p̄terea signa quedā q̄
seipsa significāt: Ca. VI. Aug⁹.

Transeamus q̄ hinc/ ⁊ iam dic mihi A
t vtrū sicut oīa v̄ba noīa/ ⁊ oīa no
mina verba esse cōperimus: ita ti/
bi ⁊ oīa nomina vocabula/ ⁊ oīa vocabu
la noīa esse videātur. Adeo. Plane inter
hec quid distet p̄ter diuersū syllaba⁊ sonū
nō video. Aug⁹. Nec ego interim resisto:
q̄q̄ nō desint qui etiam significatione ista
discernūt: quo⁊ sentētiā mō ꝯsiderare non
opus ē. Sz certe aīaduertis ad ea iā signa
nos ꝑuenisse que se inuicē significēt/ nullo
p̄ter sonū distantia: et que seipsa significēt
cū ceteris oībus ptibus oratiōis. Adeo.
Nō intelligo. Aug⁹. Nō q̄ intelligis ⁊ no
men vocabulo/ ⁊ vocabulū nomine signifi
cari: ⁊ ita vt p̄ter sonū littera⁊ nihil inter/
sit/ quātū ad generale nomē ptinet: Nam
⁊ speciale nomē dicimus/qđ inter octo par
tes orationis ita ē/vt alias septē non conti/
neat. Adeo. Intelligo. Aug⁹. At hoc est
qđ dixi: se inuicē significare vocabulū ⁊ no
mē. Adeo. Teneo: sed quero q̄d dixeris/
cum etiā seipsa significant cū aliis partib⁹
orationis. Aug⁹. Nōne superior ratio do/
cuit nos oēs partes orationis/ et nomina
posse dici/ ⁊ vocabula: id est ⁊ noīe ⁊ voca/
lo posse significari: Adeo. Ita ē. Aug⁹.
Quid ipsum/ nomē/id ē sonū istū duabus
syllabis expressū/si ex te q̄rā q̄d appelles:
nōne recte mihi rñdebis nomen: Adeo. B
Recte. Aug⁹. Nō ita se significat hoc si/
gnum qđ quattuor syllabis enunciamus/
cū dicim⁹/ coniūctio: Hoc eñ nomē inter

illa q̄ significāt numerari nō pōt. Adeo. Recte accipio. Aug⁹. Idē qđ dictū est nomen seipsū significare cū alijs q̄ significat: qđ etiā de vocabulo licet p seipsū itelligas. Adeo. Jam facile est: Sʒ illud mihi nūc venit in mentē/ nomē ꝛ generaliter ꝛ specialiẽ dici: vocabulū aūt inter octo ptes orationis nō accipi: quare hoc quoq̄ nihil inẽ se preter diuersum sonū differre arbitror. Aug⁹. Quid/ nomē ꝛ onoma distare inẽ se aliqd putas p̄ter sonū/ q̄ etiā lingue discernunẽ latina atq̄ greca? Adeo. Hic ꝟo nihil aliud intelligo. Aug⁹. Peruentū est q̄ ad ea signa q̄ ꝛ seipsa significent: et aliud ab alio inuicē significeẽ: ꝛ quicqd ab vno ħ ꝛ ab alio/ ꝛ nihil p̄ter sonū inter se differāt: Naʒ hoc quartū modo inuenim⁹. Tria eñ supiora ꝛ de nomine et verbo intelliguntẽ. Adeo. Omnino puentum.

Epilogādo ordinatim oia que p̄cedētibus capitulis digesta sūt/ recenset: Ca. VII.

A Aug⁹. Iam que sermocinādo inuenerim⁹ velim recēseas. Adeo. Faciā q̄ntū possū. Nā p̄mo omniū recordor aliq̄diu nos quesisse/ quā ob causā loquamur: inuētūq̄ esse docēdi cōmemorādi ve. gratia nos loqui: q̄siquidē nec cū interrogamus/ aliud agimus/ q̄ vt ille qui rogaẽ discat quid velim⁹ audire: ꝛ i cantādo/ qđ delectationis causa facere videmur/ nō sit ꝓpriū locutionis: ꝛ in orando deo quē doceri aut cōmemorari/ existimare nō possumus/ id verba valeant/ vt vel nosipsos cōmonefaciamus/ vel alij cōmoneanẽ doceāturve p nos. Deinde cum satis constitisset verba nihil aliud esse q̄ signa: ea vero que nō aliqd significēt signa esse nō posse: ꝓposuisti versum cuius verba singula quid significarēt/ conarer ostēdere: Is autē erat:

Eneid. 1. Si nihil ex tāta superis placet vrbe relinqui. Cui⁹ secundū verbū q̄uis notissimū ꝛ manifestissimū/ quid tamē significaret/ nō reperiebamus. Cūq̄ mihi videreẽ nō frustra nos id in loquēdo interponere/ ħ q̄ eo aliquid doceamus audientē ipsam mētis affectionē: cū rem quā querit nō esse inuenit/ vel inuenisse se putat. Hoc verbo fortasse indicari respōdisti tu quidē: sed tamē nescio quā ꝓfunditatē questionis loco cui tās/ in aliud tēpus illustrādā distulisti: ne me debiti quoq̄ tui oblitum putes. Inde tertiū in versu verbū/ cū satagerē exponere: vrgebar abs te/ vt non verbū aliud qđ idem valeret/ sed rē ipsam pot⁹ que p verba significareẽ/ ostenderē. Cūq̄ id sermocinantibus nobis fieri nō posse dixissē: ventū est ad ea que interrogātibus digito mōstrantur. Hec ego corpalia esse oīa arbitrabar/ sed inuenimus sola visibilia. Hinc nescio quomō ad surdos et histriones deuenimus: qui nō sola que videri pñt/ ħ multa p̄terea ac ꝓpe omnia que loquimur/ gestu sine voce significāt: eosdē tamē gestus signa esse comperim⁹. Tunc rursus querere cepimus: quomō res ipsas que signis significantur/ sine vllis signis valeremus ostēdere: cū et ille paries/ ꝛ color/ ꝛ oēe visibile quod intentione digiti ostēditur/ signo quodā conuinceretẽ ostendi. Hic ego errās cū inueniri tale nihil posse dixissem: tandē inter nos constitit: ea posse demonstrari sine signo/ que cū a nobis querūtur/ nō agimus: et post inquisitionē agere possumus: locutionē tamē ex eo nō esse genere. Siquidē et loquētes cū interrogamur/ quid sit locutio ista/ p seipsam demonstrare facile esse satis apparuit. Ex quo admoniti sumus/ aut signis signa monstrari/ aut signis alia que signa nō sunt/ aut etiā sine signo res quas agere post interrogationē possumus. Horūq̄ triū/ primū diligentius considerandū/ discutiendūq̄ suscepimus.

B Qua disputatiōe declaratū ē/ partim esse signa q̄ ab his signis q̄ significarēt/ significari vicissim nō possent: vt est hoc quadrisyllabū/ cū coniunctio dicimus: partim que possent/ vt cū dicimus/ signū/ etiam verbū significamus: et cū dicimus/ verbū/ etiā signū significamus: Nam signū ꝛ verbū/ et duo signa/ et duo verba sunt. In hoc autem genere quo inuicē se significāt: quedā non tātū/ quedā tātū/ quedā ꝟo etiam idē valere monstratum est. Etenī hoc dissyllabū qđ sonat/ cum dicim⁹/ signū/ ꝓrsus omnia quibus quidq̄ significatẽ significat: nō aūt omniū signoꝝ signū est cū dicim⁹/ verbū/ sed tñ eoꝝ que articulata voce ꝓferūtur. Vñ manifestuʒ ē/ q̄uis ꝛ ꝟbū signo/ ꝛ signū ꝟbo/ id ē ꝛ due iste syllabe illis/ ꝛ ille istis significētur: plus tamen signū valere q̄ verbū: plura scʒ illis duabus syllabis/ q̄ illis significātibus. Tantūdē aūt valet generale verbum/ ꝛ generale nomen. Docuit

ē𝑚 ratio oēs partes orationis etiā nomina esse: q̄ et ꝓnomina his addi possunt: et de oīb⁹ dici pōt q̄ aliq̄d nominēt: vt nulla eaꝝ sit q̄ non ūbo adiūcto ꝓnūciatū possit implere. Sꝫ cū tātundē valeat nomē et verbū: eo q̄ oīa q̄ verba sūt/sint etiā noīa: non tñ idē valēt. Alia q̄ppe de causa ūba/ ⁊ alia noīa nūcupari/satis ꝓbabiliter disputatū est. Siq̄dē alterū hoꝝ ad † auris ūberationem/alteꝝ ad animi cōmemorationē notandā esse comptum vel ex hoc intelligi potest/q̄ in loquēdo rectissime dicim⁹: qd ē huic rei nomē: rē memorię mādare cupiētes: qd est aūt huic rei verbū/dicere nō solemus. Quę ūo non solū tantundē/ ꝫ etiā idē oīno significēt: ⁊ inter q̄ nihil ꝓter litteraꝝ distet sonū/nomen ⁊ onoma inuenimus. Illd sane mihi elapsū erat in hoc genere/i q̄ inuicē se significāt nullū nos signū cōperisse/ qd nō inter cętera q̄ significāt/ se q̄ꝫ significet. Hęc quantuꝫ potui recordat⁹ sum. Tu iā videris/quē nihil puto ī hoc sermone nisi scientē certumq̄ꝫ dixisse/ vtꝝ ista bene ordinateq̄ꝫ digesserim.

Al. † aerio

Prędicta nō ludēdi gratia disputata eē/ sed vt ad beatę vitę viā cōducibilia: et si respōdēdū sit interrogatiōib⁹ ex his tm̄ reb⁹ q̄ ūbis significantur: Ca.viii. Aug⁹.

A Satis tu quidē memoriter omnia q̄ vellem recoluisti: et vt tibi fatear: multo euidēti⁹ mihi nūc videntur ista distincta/q̄ꝫ cū ea inquirēdo ac disserēdo de nescio quib⁹ latebris ambo eruerim⁹. Sed quoniā tantis ambagib⁹ tecū peruenire moliar/ difficile dictu ē hoc loco. Tu eñ fortasse aut ludere nos/ ⁊ a serijs reb⁹ auocare animū/quasi quibusdā puerilib⁹ q̄stiunculis arbitraris: aut paruā vł mediocrē aliquā vtilitatē req̄rere: aut si magnū q̄ddā parturire istā disputationē suspicaris/ iā iamq̄ꝫ id scire/ siue saltē audire desideras: Ego aūt credas velim/ neq̄ꝫ me vilia ludicra hoc istituisse sermone: q̄ꝫuis fortasse ludamus: idq̄ꝫ ipsū tñ nō puerili sensu ęstimādū sit: neq̄ꝫ pua bona vł mediocria cogitare. Et tñ si dicā vitam esse quandā beataꝫ/ eandēq̄ꝫ sempiternā/ q̄ nos deo duce/id est ipsa ūitate gradib⁹ q̄busdā īfirmo gressui nr̄o accōmodatis pduci cupiā: vereoꝛ ne ridiculus videar/q̄ non reꝝ ipsaꝝ q̄ significātur/ꝫ ꝯsideratiōe signoꝛū tantā viā aggredi cęperim⁹. Dabis igit̄ veniā si p̄ludo tecū non ludēdi gratia/ꝫ exercēdi vires ⁊ mētis aciē/quibus regionis illius vbi beata vita est: calorē ac lucē non mō sustinere/ verū et amare possimus. Adeo. Perge poti⁹ vt cępisti: Nā nūq̄ꝫ ego cōtēnenda putē/ q̄ tu dicēda vel agēda putaueris. Aug⁹. Age iā ergo illā partē ꝯsideremus: cū signis nō alia signa significātur/ sed ea q̄ significabilia nominam⁹. Et primū dic mihi/ vtꝝ homo/homo sit? Adeo. Nūc vero an ludas nescio. Aug⁹. Quid ita? Adeo. Quia q̄rendū ex me censes/ vtrū homo aliud sit q̄ꝫ hō. Aug⁹. Ita credo te illudi arbitrari/ si etiā quęrerē vtrū p̄ma hui⁹ nominis syllaba aliud sit q̄ꝫ/ ho/et aliud secunda q̄ꝫ/mo. Adeo. Ita oīno. Aug⁹. At istę duę syllabę ꝯiūctę/homo ē/ an negabis? Adeo. Quis neget? Aug⁹. Quęro ergo: num tu duę istę syllabę ꝯiūctę sis? Adeo. Nullo mō: ꝫ video quo tēdas. Aug⁹. Dicito ergo/ne me ꝯtumeliosuꝫ putes. Adeo. Cōcludi existimas q̄ homo non sim? Aug⁹. Quid? Tu non idē existimas/qui oīa superioꝛa ex quib⁹ hoc confectū est/ vera esse concedis? Adeo. Non tibi ego dicā quid existimē/nisi p̄mo abs te audiero/cū quęreres: vtrū homo homo sit/de duab⁹ istis syllabis/an de re ipsa quā significāt/me interrogaueris? Aug⁹. Tu potius respōde ex qua parte acceperis interrogationē meā: Nā si ē ambigua/ prius hoc cauere debuisti: neq̄ꝫ mihi respōdere anteq̄ꝫ cert⁹ fieres quonā mō rogauerim. Adeo. Quid eñ me impediret hęc ambiguitas/ cuꝫ ego ad vtrūq̄ꝫ respōderim: hō eñ ꝓrsus hō ē: Nā et istę duę syllabę nihil aliud sūt q̄ꝫ istę duę syllabę: ⁊ id quod significāt/ nihil aliud est q̄ꝫ id qd est. Aug⁹. Scio hoc quidē: Sed cur hoc solū quod dictū est homo/ nō etiā cętera q̄ locuti sumus/ad vtrūq̄ꝫ accępisti? Adeo. Vñ eñ ꝯuincoꝛ q̄ et cętera nō sic acceperim? Aug⁹. Vt alia omittā/eā ipsā p̄mā interrogationē meā/ si totā ex ea pte accępisses q̄ syllabę sonāt/nihil mihi respōdisses: possem tibi eñ videre nihil etiā interrogasse: Nunc vero cū tria verba sonuerim: quorum vnū ī medio repetiui dicēs: vtrū homo/homo sit: p̄imū et vltimū verbū non ẜm ipsa signa/sed ẜm ea quę his significant te accępisse/ vel hoc solo manifestū est/q̄ statim certus ac fidens rogationi

B

respondendū putasti. Adeo. Uerum di-
cis. Aug⁹. Cur ergo id tm̄ quod in medio
positum est/ ⁊ ſm id quod sonat/ ⁊ ſm id qȯ
significat/ te accipere libuit? Adeo. Ecce
iam totum ex ea tm̄ parte qua significatur
accipio: Assētior em̄ tibi: sermocinari nos
om̄ino non posse/ nisi auditis verbis ad ea
referaꝛ ai̅us q̄x ista sint signa. Quare ostē-
de nunc/ quomō ista ratiocinatione dece-
ptus sim/ qua me hominē non esse conclu-
ditur. Aug⁹. Immo eadem rursus inter-
rogabo/ vt ipse inuenias vbi lapsus sis.
C Adeo. Bene facis. Aug⁹. Illud ergo
quod primo quesierā/ quia iam dedisti/ nō
querā: Uide igitur diligēti⁹/ vtrū syllaba
ho/ nihil aliud sit ꝙ ho: ⁊ vtꝝ/ mo/ nihil ali-
ud sit ꝙ mo. Adeo. Hic prsus nihil aliud
video. Aug⁹. Uide etiā num istis duab⁹
iunctis homo fiat? Adeo. Nequaꝙ hoc
concesserim: placuit em̄ et recte placuit si-
gno dato/ id qȯ significatur attēdere: et ex
eius consideratione vel dare vl' negare qȯ
dicitur. Ille autem sepatim enūciate sylla-
be/ quia sine vlla significatione sonuerūt:
hoc eas esse quod sonuere concessum est.
Aug⁹. Placet igiꝛ/ firmūꝙ animo tenes
nō respondendū esse interrogationib⁹/ nisi
ex his rebus q̄ verbis significanꝛ. Adeo.
Nō intelligo cur displiceat/ si modo verba
sint. Aug⁹. Uellem scire quomō illi re-
sistereꝛ/ de quo iocāter solemus audire: q
ex ei⁹ ore cū quo disputabat/ leonē pcessis-
se concluserit. Cū em̄ quesisset: vtrū ea que
loqueremur/ nostro ore pcederent: atꝙ ille
non potuisset negare/ qȯ facile fuit/ egit cū
hoīe/ vt in loquēdo leonē nolaret. Hoc vbi
factū est/ ridicule insultare cepit et pmere:
vt qm̄ quicquid loquimur ore nostro exire
confessus erat: leonē se locutū esse neq̄bat
abnuere: homo nō malus tā imanē bestiā
videretur vomuisse. Adeo. Minime ꝟo
erat arduū scurre huic resistere. Nō em̄ pce-
derē ore nostro exire qȯcunꝙ loq̄mur: Nā
q̄ loq̄mur/ ea significam⁹: Nō aūt res q̄ si-
gnificaꝛ/ sed signū quo significaꝛ loquētis
ore pcedit: nisi cū ipsa signa significantur:
quod gen⁹ pauloante tractauim⁹. Aug⁹.
Hn tu quidē hoc mō aduersus illū eēs pa-
ratus: verūtamē mihi q̄d respōdebis/ vtrū
D hō nomē sit reqrenti. Adeo. Quid nisi eē
nomen? Aug⁹. Quid cū te video/ nō no-
mē video? Adeo. Non. Aug⁹. Uis ne
igiꝛ dicā qȯ seq̄tur? Adeo. Ne q̄so: nam
mihi ipse renūcio hoīem nō esse/ q̄ nomen
esse respōderim/ cū homo vtrū nomē esset
inq̄rereꝛ: Iā em̄ placuerat ex ea re q̄ signifi-
careꝛ/ aut assentiri/ aut negare quod dicꝛ.
Aug⁹. At mihi videꝛ nō te frustra i hanc
responsionē decidisse: Nā vigilantiā tuam
mētib⁹ nostris indita ipsa lex rationis exci-
tit: Nā si q̄rerem q̄d eēt hō: rñderes fortas-
se aīal: Si aūt q̄rerē q̄ pars orōis eēt hō:
nllo mō posses recte rñdere/ nisi nomē. Q̄-
obrē cū hō ⁊ nomē esse ⁊ aīal inueniaꝛ: illud
dr ex ea pte q̄ signū ē/ hoc ex pte rei quā signi-
ficat. Qui ꝙ q̄rit/ vtꝝ hō nomen sit: nihil ei
aliud ꝙ nomē esse rñdeā: Satis em̄ signifi-
cat ex ea pte se velle audire qua signū ē. Si
aūt q̄rit vtꝝ aīal sit: multo pcliuius an-
nuā: qm̄ si tacēs ⁊ nomē et aīal/ tm̄ q̄d esset
hō reqreret: placita illi loq̄ndi regula ad id
qȯ duab⁹ syllab significaꝛ anim⁹ curreret.
Neꝙ quicꝙ rñdereꝛ nisi aīal: vel etiā tota
definitio dicereꝛ. i. aīal rationale mortale:
An tibi nō videꝛ? Adeo. Prorsus videꝛ.
Sȝ cū esse nomē ɔcesserim⁹: quo illā ɔclusi-
onē nimis ɔtumeliosam euitabimus/ qua
nos hoīes non esse ɔficiꝛ? Aug⁹. Quō pu-
tas nisi docēdo nō ex ea pte illatā/ q̄ inter-
rogāti assētiebamur: Aut si ex ea parte il-
lā se fateaꝛ inferre/ nullo mō esse formidā-
dā. Quid em̄ metuā hoīem. i. tres istas syl-
labas nō esse me confiteri? Adeo Nihil ē
verius. Cur ergo animū offendit/ cū dicꝛ:
non es igitur homo: cū ſm illa ɔcessa nihil
veri⁹ dici potuerit? Aug⁹. Quia nō pos-
sum non putare/ ad id conclusionē referri:
quod his duab⁹ syllabis significaꝛ simul/
atꝙ ista ꝟba sonuerint/ ea scȝ regula que
naturaliter plurimū valet: vt auditꝭ signis
ad res significatas feraꝛ intentio. Adeo.
Accipio quod dicis.

**Omē quod pꝑter aliud est/ vi-
lius est eo pꝑter quod ē: melior er-
go doctrina ꝙ ꝟba: et cognitio re-
rum que significantur/ et si non co-
gnitiōe signoꝝ/ ipsis tamē signis
potior est: Ca. IX. Aug⁹:**

Am ꝙ intelligas volo res q̄ signifi- A
i canꝛ pluris ꝙ signa esse pēdēdas.
Quicquid em̄ pꝑter aliud est/ vili-
us sit necesse est etiaȝ ꝙ id pꝑter quod est:
Nisi tu aliud existimas. Adeo. Uideꝛ mi-
hi non temere hoc esse assentiēdū: nam cū

dicim⁹/cenū:longe hoc nomen arbitror rei
quā significat antecellere. Qđ eñ nos of-
fendit audiētes/nō ad ipsius vbi ptinet so-
nū:cenū eñ nomē mutata vna littera celū
est:inter illa vo q̄ his oībus significant/
quantū distet videm⁹. Quobrē neq̄ huic
signo tribuerim/ qđ i re quā significat odi-
mus:ꝛ ppterea hoc illi iure antepono:libē
tius eñ hoc audim⁹/q̄ vllo sensu illā attin-
gim⁹. Aug⁹. Uigilātissime oīno. Itaq̄
falsū ē oēs res pluris q̄ eaꝝ signa eē pen
dēdas. Adeo. Ita videt. Aug⁹. Dic ḡ mi
hi qđ arbitrer eos secutos esse q̄ huic rei tā
fede atq̄ aspnabili nomē indiderūt: vl' vtrū
eos pbes/ an iprobes? Adeo. Ego vo il-
los nec pbare/nec iprobare audeo:nec qđ
fuerint secuti scio. Aug⁹. Potes ne saltē
scire quid tu sequaris cū hoc nomē enunci-
as? Adeo. Hoc plane possū:nā significa-
re volo vt eū cū quo loquor doceā vel ad-
moneā de re illa qđ eū doceri vl' admoneri
oportere arbitror. Aug⁹. Quid ipsū do-
cere aut admonere/ siue doceri aut admo-
neri quod vel tu exhibes cōmode p hoc no
mē/vel exhibet tibi: nonne charius q̄ ipsū
nomē habendū est? Adeo. Concedo ipsā
scientiā que p hoc signū euenit/ eidē signo
esse anteponendā:sed non ideo etiā rē ipsā
B puto. Aug⁹. In illa igit sententia nostra
q̄ q̄ sit falsum/ res oēs a signis suis pponi
oportere: non tñ falsum est oē qđ ppter
aliud est/vilius esse q̄ id ppter qđ est. Co-
gnitio quippe ceni/ ppter quam hoc nomē
est institutū/pluris habēda ē ipso nomine/
quod eidē ceno preponendū esse comperi-
mus. Non eñ ob aliud ista cognitio signo
de quo agimus antelata est/nisi q̄ illud p-
pter hanc/nō hec ppter illud esse conuinci-
tur. Nā ita cū quidam vorator qui vētris
Roma.16.c. Phil.3.d. ab aplo dicit/ cultor/diceret:ideo se viuere
vt vesceret: nō tulit q̄ audiebat frugi hō: ꝛ
quanto inquit melius ideo vescerer vt vi-
ueres? Uterq̄ tñ ex eadē ista regula locut⁹
est. Nā neq̄ alia de causa ille displicuit/nisi
q̄ vitā suam tam paruipēderet vt eā duce-
ret gutturis voluptate viliorem/ dicēdo se
C ppter epulas viuere:neq̄ id ob aliud iure
laudat/nisi q̄ i his duobus quid ppter qđ
fieret: hoc ē quid/cui subiectū esset intelli-
gens:cibandū potius vt viuamus/q̄ viuē
dum vt cibemur/admonuit. Similiter ꝛ tu
fortasse et quilibet hoim non imperite res
estimantiū/dicenti cuipiam loquaci ama-
toriq̄ vboꝝ:ideo doceo vt loquar: respō-
deret:hō/ cur nō potius ideo loq̄ris vt do-
ceas? Quod si hec vera sunt/ sicuti esse cogno
scis/vides pfecto quanto vba minoris ha-
benda sint/ q̄ id ppter qđ vtimur verbis:
cū ipse vsus verboꝝ iā sit vbis anteponē-
dus:vba eñ sunt vt his vtamur. Utimur
eñ his ad docendū. Quanto est ergo me-
lius docere q̄ loqui/ tanto melior est q̄ v-
ba locutio. Multo ergo melior doctrina q̄ Doctrina melior est q̄ vba
verba. Sed cupio audire quid forte cōtra-
dicendū putes. Adeo. Assentior quidem
meliorē q̄ verba esse doctrinam: sed vtrū
aduersus istam regulā qua dicit: Oē qđ
ppter aliud est: inferius esse/ q̄ id propter
quod est/ nihil sit qđ obijci possit/ignoro.
Aug⁹. Alias hoc opportunius diligentius
q̄ tractabimus. Nūc illud qđ concedis/sa-
tis est ad id qđ pficere studeo: Das eñ co-
gnitionē rerum q̄ signa rerū esse chariorē:
Quobrem cognitio rerum que significan-
tur/cognitioni signoꝝ anteferēda ē: An ti-
bi non videt? Adeo. Nū ego cognitionē
signoꝝ cognitioni reꝝ/ac non signis ipsis
prestātiorē esse concessi? Quare vereor vt
hic tibi assentiar. Quid si eñ vt cenuz no-
men melius ē ea re quā significat:ita ꝛ hui⁹
nominis cognitio/ cognitiōi quoq̄ illi⁹ rei
ē anteponēda: Cuius ea cognitione sit ipsū
nomē inferi⁹: Quattuor quippe sūt: nomē/
ꝛ res/cognitio nominis/ꝛ cognitio rei: Si-
cut ergo primū secūdo/cur nō ꝛ tertiū quar
to antecellat? Sed si nō antecellat/nō etiā
subijciendum est. Aug⁹. Mire oīno te C
video/et tenuisse quid concesseris/ꝛ expli-
casse qđ senseris: Sed vt opinor/intelligis
hoc tibi trisyllabū nomen qđ sonat cū di-
cimus/ vitiū/ melius eē q̄ id qđ significat:
cū ipsi⁹ cognitio nos multo sit inferior co-
gnitione vitioꝝ. Licet itaq̄ cōstituas eti-
am ista quattuor atq̄ cōsideres:nomē/ ꝛ rē/
cognitionē nominis/ꝛ cognitionē rei: Pri-
mū secundo iure pponimus: Hoc eñ posi-
tum nomē in carmine cū ait persius: Sed Persius satyre: Nempe.
stupet hic vitio: non mō nihil vitij fecit in
vsu/ sz nō nihil etiā ornat⁹ dedit: cū tñ res
ipsa que significat hoc nomine/in quocūq̄
inest/cogit esse vitiosū. At nō ita ꝛ tertiū
quarto/sed quartū tertio videmus excelle-
re. Huius eñ cognitio nominis vilis ē pre
cognitione vitioꝝ. Adeo. Etiā ne cū ista

cognitio miseriores facit, censes esse pferendam? Nā idē persius qui omnibus penis quas tyrannorū, vel crudelitas excogitauit, vel cupiditas pendit: hanc vnam anteponit qua cruciant homines, q̄ vitia que vitare non pñt cogunt agnoscere. Aug⁹. Potes hoc mō cognitioni huiꝰnois ipsam quoqꝫ virtutū cognitionē negare pferendā: quia virtutē videre, nec tenere supplicium est, qđ idē ille satyricus tyrannis vt puniantur optauit. Adeo. Deꝰ hāc auertat amentiam: Jam enī intelligo nō ipsas cognitiones, quibus animū imbuit optima oīm disciplina, esse accusandas: sꝫ eos omniū miserrimos iudicādos, sicut et persiū iudicasse arbitror, qui tali morbo affecti sunt, cui nec tanta medicina subueniat. Aug⁹. Bñ intelligis: sed quoquo mō se habeat persiana sentētia, quid ad nos? Nō enī horum auctoritati subiecti sumus in talibꝰ rebus. Deinde si qua cognitio cui cognitioni pferenda sit: non hic facile ē explicare: satis habeo qđ effectū est, cognitionē rerū que significantur, etsi non cognitione signorū, ipsis tamē signis esse potiorē. Quare iā illud magis magisqꝫ discutiamus, quale sit genus rerū quas sine signis monstrari posse dicebamus p seipsas: vt loqui, ambulare, sedere, iacere, atqꝫ hmōi cetera. Adeo. Jam recolo quid dicas.

Diuersa sunt loq̄ ꝛ docere, docere ꝛ significare: etsi res p sua signa cognoscātur, an magis signum re cognita q̄ signo dato ipsa res discatur: Capi. x.

Aug⁹.

A Omnia ne tibi videntur que interrogati mox agere possumus sine signo posse monstrari: an aliqđ excipias? Adeo. Ego vo etiā atqꝫ etiā genꝰ hoc totū ꝯsiderans, nihil adhuc inuenio qđ sine signo valeat doceri, nisi forte locutionē. Et si idipsum quispiā querat qđ sit docere: video enī me quicqđ post eius interrogationē fecero vt discat, ab eaipsa re nō discere quam sibi demonstrari cupit: Nam si me cessantē vt dictū est, vel aliud agentem roget quispiā, quid sit ambulare: ꝛ ego statim ambulando, eū qđ rogauit sine signo coner docere: vnde caueho, ne id tm̄ putet esse ambulare q̄ntū ego ambulauero? Qđ si putauerit, decipiet. Quisqꝫ enī plus minusve q̄ ego ambulauerit, hōc ille ambulasse nō arbitrabit: Et qđ de hoc vno verbo dixi, transit in omnia que sine signo mōstrari posse consenserā, preter duo illa que excepimꝰ. Aug⁹. Accipio quidē istuc: Sꝫ nōne tibi videt aliud esse loqui, aliud docere? Adeo. Videt sane: Nam si esset idē non doceret quisq̄ nisi loquēs: Cū vero et aliis signis pter verba multa doceamus: q̄s de ista differētia dubitauerit? Aug⁹. Quid docere ꝛ significare, nihil ne interest, an aliquid differūt? Adeo. Idē puto eē. Aug⁹. Nōne recte dicit q̄ dicit, ideo nos significare vt doceamꝰ? Adeo. Recte prsus. Aug⁹. Quid si dicat aliꝰ, ideo nos docere vt significemus: nonne facile supiore sententia refellet? Adeo. Ita est. Aug⁹. Si ergo significemꝰ vt doceamus, nō docemus vt significemus: aliud ē docere, aliud significare. Adeo. Verū dicis: nec recte id esse vtrūqꝫ respōdi. Aug⁹. Nūc illud responde, vtrū q̄ docet quid sit docere significādo id agat, an alit? Adeo. Nō video quō alit possit. Aug⁹. Falsū est igit quod paulo añ dixisti, doceri rē posse sine signis, cū queritur quid sit ipsū docere: qñ ne hoc quidē videmus sine significatione agi posse: cū aliud esse significare, aliud docere cōcesseris. Si enī diuersa sunt, sicut apparet: neqꝫ hoc nisi p illud ostendit: non p se vtiqꝫ ostēdit sicut tibi visum erat: Quobrē nihil adhuc inuentū est, qđ monstrari per seipsum queat, pter locutionē, que inter alia se quoqꝫ significat: Que tamē cū etiā ipsa signū sit, nondū ꝓrsus extat qđ sine signis doceri posse videat. Adeo. Nihil habeo cur non assentiar. Aug⁹. Confectū est igitur, ꝛ nihil sine signis doceri, ꝛ cognitionē ipsam signis q̄bus cognoscimus, chariorē nobis esse oportere: q̄uis nō omnia que significātur, possint sine signis esse potiora.

B Adeo. Ita videt. Aug⁹: Quanto tandē circuitu res tātilla pacta sit, meministine queso? Nā ex quo iter nos vba iaculamur, qđ tādiu fecimus, hec tria vt inuenirent laboratū est: vtrū nihil sine signis possit doceri: ꝛ vtrū sint quedā signa rebus q̄s significāt pferenda: et vtrū melior q̄ signa sit rerū ipsa cognitio. Sꝫ quartū est qđ breuiter abs te vellē cognoscere, vtrū nā ista inuenta sic putes, vt iā de his dubitare nō possis? Adeo. Vellē quidē tantis ambagibus atqꝫ amfractibꝰ esse ad certa puētū:

sed ⁊ ista rogatio tua nescio quō me sollici
tat/⁊ ab assensiōe deterret. Videris eñ mi
hi nō hęc ō me fuisse q̄siturus/nisi haberes
qḋ ↄtradiceres: et ipsa rex̄ implicatio totū
me inspicere/ac secux̄ r̄idere non sinit: ve/
rentē ne q̄d in tantis inuolucris lateat/qḋ
acies mēt⁊ meę lustrare nō possit. Aug⁹.
Dubitationē tuā non inuit⁹ accipio: signi/
ficat eñ animū minime temerariū: q̄ custo
dia tranquillitatis ē maxima: Nam difficilli
mū oīno ē nō ꝑturbari/cū ea q̄ ꝓna ⁊ ꝓcli/
ua approbatione tenebam⁹/ↄtrarijs dispu/
tationibus labefactant/et q̄si extorquētur
e manib⁹: Quare vt ęquū ē/ bñ ↄsideratis
ꝑspectisq̄ rationib⁹ cedere/ita incognita ꝓ
cognitis habere periculosū. Metus est eñ
ne cū sępe subruūtur q̄ firmissime statura ⁊
mansura ꝓsumim⁹/i tantū odiū vel timorē
rationis incidamus/ vt ne ipsi quidē ꝑspi/
cuę v̄itati fides habenda videat. Sed age
nūc expeditius retractemus/vtrū recte ista
dubitāda putaueri⁊. Nā quęro abs te si q̄s/
q̄ ignarus deceptionis auiū quę calamis
⁊ visco affectat/obuiā fieret aucupi: armis
q̄dē suis instructo / nō tñ aucupanti/ſ iter
agēti: quo viso opprimeret gradū: secumq̄
vt fit admirans cogitaret ⁊ q̄reret: quidnā
sibi hoīs ille vellet ornatus: auceps aūt cū
i se videret attentū / ostētandi se studio cā/
nas expediret: ⁊ ꝑpe aiaduersā aliquā aui/
culā fistula ⁊ accipitre figeret/subiret et ca/
peret: nōne illū spectatorē suū doceret nul
lo significatu/sed re ipsa qḋ ille scire cupie/
bat. Adeo. Metuo ne q̄d hic tale sit/ q̄le
ō illo dixi q̄ q̄rit/ q̄d sit ambulare: Neq̄ eñ
video ⁊ hic totū illud aucupiū esse mōstra/
tū. Aug⁹. Facile ē hac cura te exuere: Ad/
do eñ/ si ille intelligēs eēt/vt ex hoc qḋ vi/
dit/totū illud gen⁹ artis agnosceret: Sat⁊ ē
nāq̄ ad rē/et de q̄busdā rebus tātū nō oī/
bus/et q̄sdā hoīes docere posse sine signo.
Adeo. Hoc etiā ego possū illi addere: Si
eñ sit bñ intelligēs pauc⁊ passib⁹ ambula/
tiōe mōstrata/totū q̄d sit ambulare cogno
C scet. Aug⁹. Facias ꝑ me licet: nec tñ nihil
resisto/verū etiā faueo: Videt eñ ab vtroq̄
nr̄m id effici / vt q̄dā q̄dē doceri sine signis
queāt: falsūq̄ illud sit qḋ nobis pauloante
videbat: nihil eē oīno qḋ sine signis possit
ostēdi. Iā eñ ex his non vnū aliq̄d aut al/
tex̄/ſ milia rex̄ aīo occurrūt/q̄ nullo signo
dato ꝑ seipsa mōstrent. Quid eñ dubite/
m⁹ oro te? Nā vt hoīm omittā innūerabi/
lia spectacula i oīibus theatr⁊ sine signo
ipsis rebus exhibētiū: solē certe istū lucēq̄
hęc oīa ꝑlustrantē atq̄ vestientē/lunam et
cętera sidera/terras ⁊ maria/ q̄q̄ i his innu/
merabilit gignūtur: nōne ꝑ seipsa exhibet
atq̄ ostēdit de⁹ et natura cernētib⁹? Quod
si diligentius cōsiderem⁹/fortasse nihil inue/
nies qḋ ꝑ sua signa discatur: Cū eñ signū
mihi dat si nesciētē me inuenit/cui⁹ rei signū
sit/docere me nihil pōt. Si v̄o scientem/q̄d
disco ꝑ signū? Non eñ mihi rē quā signifi/
cat ostēdit v̄bū cū lego: Et sarabalę eox̄ Daniel.3.c.
nō sūt imutatę: Nā si q̄dā capitū tegmina
nūcupant hoc noīe: nū ego audito/aut q̄d
sit caput/aut quid sint tegmina didici: aut
ista nouerā: neq̄ cū appellēt ab alijs/ſ cū a
me viderēt/eox̄ ē mihi facta noticia? Etenī
cū primū istę duę syllabę cū dicim⁹ / caput/
aures meas ipulerūt: tā nesciui q̄d signifi/
carēt / q̄ cū ꝓmo audirē legerēve/saraba/
las: Sꝫ cū sępe dicerēt /caput: notans atq̄
aiaduertēs q̄ñ dicerēt: repi vocabulū eē rei
q̄ mihi iā erat vidēdo notissima. Qḋ ꝓusq̄
reperissē/tñ mihi sonus erat hoc verbū: si/
gnū v̄o eē didici/q̄ñ cui⁹ rei signū eēt inue/
ni: quā quidē vt dixi nō significatu/ſ aspe/
ctu didicerā. Itaq̄ mag⁊ signū re cognita/
q̄ signo dato ipsa res discit. Qḋ vt aptius
intelligas: finge nos ꝓmū nūc audire qḋ di
citur/caput: ⁊ nesciētes vtx̄ vox ista sit tñ/
mō sonās/an aliq̄d etiam significans q̄rere
quid sit caput: memento nos nō rei q̄ signi/
ficatur/ſ ipsi⁹ signi velle habere noticiā: q̄
caremus ꝑfecto q̄diu cuius signū ē ignora
mus. Si q̄ ita q̄rētib⁹ res ipsa digito demō
stratur: hac ↄspecta discim⁹ signū qḋ audie
ramus tñ / nōdū noueram⁹: In q̄ tñ signo
cū duo sint/sonus ⁊ significatio: sonū certe
non ꝑ signū ꝑcępim⁹/ ſ eoipso aure pulsa/
ta: significationē autē re q̄ significat aspe/
cta: Naꝫ illa intētio digiti significare nihil
aliud pōt/q̄ illud i qḋ intēdit digit⁹. Intē/
tus ē autē non i signū/ſ in mēbx̄ qḋ caput
vocatur. Itaq̄ ꝑ illam neq̄ rē possū nosse
quā nouerā/neq̄ signū i qḋ intētus digit⁹
non ē. Sed de intētione digiti nō nimis cu
ro: q̄ ⁊ ipsi⁹ demōstrationis signū mihi vi/
detur poti⁹ q̄ rerū aliquax̄ q̄ demōstrant:
Sicut aduerbiū qḋ/ecce/dicim⁹: Nā ⁊ cū h
aduerbio digitū solemus intēdere/ ne vnū
demonstrādi signū non sit satis. Et id tibi

maxime nitor persuadere si potero / p ea si-
gna q̃ v̀ba appellant nos nihil discere: Po
tius eñ vt dixi / vim v̀bi.i.significationē q̃
latet i sono / re ipsa q̃ significat cognita di-
scimꝰ: q̃ illā tali significatione pcipimꝰ. Et
qḋ dixi de capite / hoc etiā de tegminibus /
deq̃ alijs rebus innumerabilibꝰ dixerim:
Al. tiara/balla Quas tñ cū iā nouerim / † sarabaras illas
adhuc vsq̃ nō noui: quas mihi si gestu q̃s-
piā significarit aut pinxerit: aut aliq̃d cui
similes sunt ostēderit: ne dicā nō me docu-
erit: qḋ facile obtinerē / si paulo ampliꝰ lo-
qui vellē: sed dico id qḋ p̄ximū est / nō v̀bis
docuerit. Q̄ si eis forte ↄspectis / cū simul
Al. tiara/balla adero me admonuerit dicēs: Ecce † saraba
ra / discā rē quā nesciebā: non p v̀ba q̃ dicta
sunt / s̄ p eiꝰ aspectū / p quē factū est vt etiā
nomē illḋ q̃d valeret / nossē ac tenerē. Non
eñ cū rē ipsam didici v̀bis alieni credidis-
sem oculis meis: illis tñ fortasse vt atten-
derē credidi.i. vt aspectu q̃rerē q̃d viderē.

Rebus cognitis v̀borū quoq̃
cognitio p̄ficit: v̀bis v̀o auditis
nec v̀ba discunt: Quid intersit in-
ter credere ꝛ scire: Et q̄ christus in
cōmutabilis dei atq̃ sempiterna
sapiētia / in interiore hoīe habitās
docet / non qui foris verba perso-
nat: Ca. XI.

A Actenus v̀ba va-
b luerunt: quibus vt plurimū tribuā
admonēt tñ vt q̃ramus res: nō
exhibēt vt norimꝰ. Is me aūt aliq̃d docet /
q̃ vel ocul' vel vlli corpis sensui / vł ipsi etiā
mēti p̄bet ea q̃ cognoscere volo. Verbis
igit nisi v̀ba non discimus / imo sonitū stre
pitūq̃ v̀bor̄: Nā si ea q̃ signa non sunt v̀-
ba esse non p̄nt: q̃uis iā auditū verbū ne-
scio: tñ verbū esse donec q̃d significet sciā.
Rebus q̃ cognitis / verbor̄ q̃ cognitio p̄fi
citur: Verbis v̀o auditis / nec verba discū-
tur. Nō eñ ea v̀ba q̃ nouimꝰ discimꝰ / aut q̃
non nouimus / didicisse nos possumꝰ ↄfite-
ri / nisi eor̄ significatione pcepta / q̃ non au-
ditione vocū emissar̄ / sed rer̄ significatar̄
cognitione contingit. Verissima quippe ra
tio est / ꝛ verissime dicit cū verba p̄ferūtur:
aut scire nos q̃d significent / aut nescire. Si
scimꝰ / cōmemorari potius q̃ discere: si au-
tē nescimus / nec cōmemorari quidē / sed for
tasse ad q̃rendū admoneri. Q̄ si dixeris
tegmina quidē illa capitū / quor̄ nomē so-
no tñ tenemus / nō nos posse nisi visu co-
gnoscere: neq̃ nomē ipsū plenius nisi ipsis
cognitis nosse: qḋ tñ de ipsis pueri accepi- Daniel. 3.
mus: vt regē ac flāmas fide ac religione su-
perauerint: quas laudes dño cecinerit: q̃s
honores ab ipso etiā inimico meruerit: nū
aliter hec nisi p v̀ba didicimꝰ? Rñdebo / cū- B
cta q̃ illis verbis significata sunt / in no-
stra noticia iā fuisse. Nā quid sint tres pue
ri / quid fornax / q̃d ignis / q̃d rex / q̃d denique il
lesi ab igne: ceteraq̃ oīa iā tenebā q̃ ver-
ba illa significāt. Ananias v̀o ꝛ azarias et
misael / tā mihi ignoti sūt q̄ illę † sarabarę. Al. tiara/balla
Nec ad eos cognoscendos / hec me noīa q̃c-
q̄ adiuuerūt / aut adiuuare iā potuerunt.
Hec autē oīa q̃ in illa legunt historia / ita
illo tpe facta esse vt scp̄ta sunt / credere me
potius q̄ scire ↄfiteor. Neq̃ istā differenti-
am ijdē ipsi quibꝰ credimus nescierūt. Ait
eñ p̄pheta: Nisi credideritis / nō intellige- Esaie. 7. b.
tis. Qḋ non dixisset p̄fecto / si nihil distare
iudicasset. Qḋ q̃ intelligo / id etiā credo: at
nō oē qḋ credo / etiā intelligo. Oē aūt qḋ
itelligo / scio: nō oē qḋ credo / scio: nec ido
nescio q̄ sit vtile credere etiā multa q̃ ne-
scio. Cui vtilitati hāc q̄ adiūgo de tribꝰ pu
eris historiā: quare pleraq̃ cū scire nō pos-
sim: q̃nta tñ vtilitate credant scio. De vni-
uersis aūt q̃ intelligimus / nō loq̃ntē q̃ p̄so-
nat foris / s̄ intꝰ ipsi mēti p̄sidentē ↄsulimꝰ
veritatē: v̀bis fortasse vt ↄsulamꝰ admoni-
ti. Ille autē q̃ ↄsulit / docet: q̃ i interiore ho- C
mine habitare dictꝰ ē christus.i. incōmuta-
bilis dei atq̃ sempiterna sapiētia: quā quidē
oīs rationalis aīa ↄsulit: sed tantū cuiq̃ pā
dit / quātū capere p̄pter p̄priā siue malā si-
ue bonā volūtatē pōt. Et si q̃n fallit / nō fit
vitio ↄsultę veritatis: vt neq̃ huius q̃ foris
est lucis vitiū ē / q̄ corporei oculi sępe falluū
tur: quā lucē de rebus visibilibꝰ ↄsuli fatea
mur / vt eas nobis q̃ntū cernere valeamus
ostēdat. Q̄ etsi de coloribꝰ lucē / ꝛ de ceteris
q̃ p corpus sentimus / elemēta huius mūdi
eadēq̃ corpa sentimꝰ / sensusq̃ ipsos quibꝰ
tanq̄ interp̄tibꝰ ad talia noscēda mēs vti-
tur: de his autē q̃ intelligunt / interiorē
veritatē ratione cōsulimus.

Nec sēsibilia / nec itelligibilia v̀bis
foris sonātibꝰ discimꝰ / s̄ magistro
intus loquēte atq̃ sonāte: Ca. XII.

A Vid dici pōt vñ clareat v̀bis non
q aliq̃d discere p̄t ipsū q̃ aures pcutit
sonū? Nāq̃ oīa q̃ pcipimꝰ / aut sēsu

402

cōꝛpis/aut mēte pcipimus. Illa sensibilia/ hęc intelligibilia: siue vt moꝛe nr̄oꝝ auctorū loqr/illa carnalia/hęc spiritalia noīam⁹. De illꝭ dū interrogamur: rn̄dem⁹/si p̄sto sūt ea quę sentim⁹: velut cū a nobis quęrit̄ in pueribus lunā nouā/q̄lis aut vbi sit: Sic ille q̄ interrogat: si nō videt/credit v̄bis/⁊ sępe nō credit: Discit aūt nullo mō/nisi ⁊ ipse qd̄ dicit̄ videat: vbi iā non v̄bis/sed rebus ipsis ⁊ sensib⁹ discit: Nam v̄ba eadē sonāt vidēti/quę nō vidēti etiā sonuerāt. Cū v̄o non de his q̄ corā sentim⁹/ꝫ de his quę aliq̄n sensim⁹ quęrit̄: nō iā res ipsas/ſꝫ imagines ab eis impssas memoꝛięq̄ꝫ mandatas loq̄mur: cū om̄ino quō vera dicam⁹ cū falsa intueamur ignoꝛo/nisi qꝛ nō nos ea videre ac sentire/ſꝫ vidisse ac sēsisse narram⁹. Ita illas imagines in memoꝛię penetralibus reꝝ an̄ sensaꝝ quędā documēta gestamus/ quę aīo ↄtēplantes bona ↄsciētia non mētimur cū loq̄mur: ſꝫ nobis sūt ista documēta. Is eñ qui audit si ea sēsit atq̄ꝫ affuit: nō discit meis v̄bis/ſꝫ recognoscit ablatis secū ⁊ ipse imaginibus. Si autē ille nō sensit: quis non eū credere potius v̄bis q̄ discere intelligat? Cū v̄o de his agitur q̄ mēte ↄspicimus .i. intellectu atq̄ꝫ ratione: ea q̄dē loquimur quę p̄sentia ↄtuemur i illa interioꝛe luce veritatis/qua ipse qui dicit̄ hō iterioꝛ/illustratur ⁊ fruit̄: sed tūc quoq̄ꝫ noster auditoꝛ/si ⁊ ipse illo secreto ac simplici oculo videt: nouit qd̄ dico sua ↄtēplatiōe/ nō verbis meis. Ergo ne hūc quidē doceo vera dicēs vera intuentē: docetur eñ non verbis meis/sed ipsis reb⁹ deo intus pādēte manifesti⁹. Itaq̄ꝫ de his etiā interrogat⁹ respōdere posset. Quid autē absurdius q̄ eū putare locutione mea doceri/qui posset anteq̄ꝫ loq̄rer eaipsa interrogatus exponere? Nā qd̄ sępe ↄtingit/vt interrogatus aliquid neget: atq̄ꝫ ad id fatendū alijs interrogationibus vꝛgeat̄: fit hoc imbecillitate cernētis/qui de re tota illā lucē ↄsulere nō potest: quod vt partib⁹ faciat/admonetur: vt cū de istis ptibus interrogatur/quib⁹ illa summa ↄstat/quā totam cernere non valebat. Q̄ꝫ si verbis pducitur e⁹ qui iterrogat: non tñ docētibus v̄bis/sed eo mō inquirētibus: quō ē ille a quo quęritur intus discere idone⁹: velut si abs te quęrerē hoc ipsum quod agitur/vtrū naꝫ verbis doceri nihil possit: et absurdū tibi p̄mo videret̄ nō valēti totū conspicere: Sic ergo quęrere opoꝛtuit/vt tuę sese vires habeāt ad audiēdū illū intus magistꝝ: vt dicerē ea quę me loquēte vera esse ↄfiteris ⁊ certus es: ⁊ te illa nosse ↄfirmas vñ didicisti: respōderes foꝛtasse q̄ ego docuissem. Cū ego subnecterē: Quid si me hoīem volantē vidisse dicerē: ita ne te certū verba mea redderēt/ quemadmodū si audires sapiētes hoīes stultꝭ eē melioꝛes? Negares pfecto ⁊ respōderes/illud te non credere/aut etiā si crederes ignoꝛare: hoc autē certissime scires. Ex hoc nimirum iam intelligeres/neq̄ꝫ in illo quod me affirmāte ignoꝛares/neq̄ꝫ in hoc qd̄ optime scires aliq̄d te didicisse verbis meis: quandoquidē etiā interrogat⁹ de singulis/⁊ illud ignotū: ⁊ hoc tibi notū esse iurares. Tum v̄o totū illud quod negaueras/ fatereris: cū hęc ex quibus ↄstat clara ⁊ certa esse cognosceres/ oīa scꝫ quę loquimur: aut ignoꝛare auditoꝛē vtruꝫ vera sint/ aut falsa esse nō ignoꝛare/aut scire vera eē. Hoꝛū triū in p̄mo aut credere/aut opinari/aut dubitare: in secundo aduersari atq̄ꝫ renuere: in tertio attestari: nusq̄ꝫ igitur discere: Quia et ille qui post v̄ba nr̄a rē nescit: ⁊ q̄ se falsa nouit audisse: ⁊ qui posset interrogatus eadē respondere quę dicta sunt/ nihil verbis meis didicisse conuincitur.

Ar. tneq̄ꝫ affuit.

B

Plerūq̄ꝫ animus loquētis non modo non aperit̄/sed occultat̄: vt in mentientibus: Ca. xiii.

A

q Quāobrē in his etiā quę mente cernunt̄/frustra cernētis loquelas audit quisq̄s ea cernere nō potest/nisi qꝛ talia q̄diu ignoꝛant̄ vtile est credere: Quisquis autē cernere pōt/intus est discipulus veritatꝭ/foris iudex loquētis/ vꝛ potius ipsius locutionis: Nā plerūq̄ꝫ scit illa q̄ dicta sunt eoipso nesciēte qui dixit: Veluti si q̄sq̄ꝫ epicureis credēs/ ⁊ moꝛtalē animā putans: eas rationes quę de imoꝛtalitate eius a prudētioꝛib⁹ tractatę sunt/ eloquatur illo audiēte qui spiritalia contueri pōt. Iudicat iste eū vera dicere. At ille qui dicit/vtꝝ vera dicat ignoꝛat: immo etiam falsissima ęstimat. Num igit̄ putādus ē ea docere quę nescit? Atqui hisdē verbis vtitur quib⁹ vti etiā sciens posset. Quare iaꝫ ne hoc quidē relinquit̄ verbis: vt his saltē loquētis animus indicet̄: Siquidē incertū est vtꝝ ea quę loquit̄ sciat. Adde mētiētes

atq3 fallētes / p quos facile intelligas non
mō non apiri / verumetiā3 occultari animū
v̄bis. Nā nullo mō ambigo id conari v̄ba
veraciū / et id quodāmodo ꝓfiteri vt ani-
mus loquētis appareat / q̄ id obtineret oī-
bus ꝯcedētibus / si loqui mētiētib⁹ nō lice-
ret. Q̄ꝗ̄ sepe expti fuerimus ⁊ i nobis ⁊ in
alijs: nō eaꝝ reꝝ q̄ cogitant̄ v̄ba pferri: qđ
duob⁹ modis posse accidere videā: vt aut
sermo memorię mādatus / aut sepe decur-
sus alia cogitāt̄ ore fundit̄: Qđ nobis cū
hymnū canim⁹ sepe ꝯtingit: cū alia ꝓ alijs
v̄ba p̄ter nostrā voluntatē linguę ipsius er
rore ꝓsiliunt: Nā hic q̄ non eaꝝ reꝝ signa
quas i aīo habemus audiunt̄. Nam mētiē
tes quidē cogitant etiā de his rebus q̄s lo-
quūtur: vt iā si nesciamus an veꝝ dicant /
sciamus tn̄ eos in aīo habere qđ dicunt: si
non eis aliquid duoꝝ q̄ dixi accidat: Quę
si q̄s ⁊ interdū accidere ꝯtēdit / et cū accidit
apparere: q̄ꝗ̄ sepe occultū ē / ⁊ sepe me fallit
B audientē / nō resisto. Sed his accidit aliud
genus / sane late patēs: ⁊ tn̄ innumerabiliū
dissensionu3 atq3 certaminū: cū ille qui lo-
quit̄ / eadē quidē signat q̄ cogitat: sed ple-
rūq3 tn̄ sibi ⁊ alijs q̄busdā: ei v̄o cui loq̄t̄ ⁊
itē alijs nōnullis / non idē significat. Dixe-
rit enī aliquis audiētibus nobis ab aliqui-
bus beluis hominē v̄tute superari: nos ilico
ferre non possum⁹: ⁊ hanc vnā falsā pestife
ramq3 sententiā magna intentione refelli-
mus: cū ille fortasse v̄tutē / vires corporis vo-
cet: ⁊ hoc noīe id qđ cogitauit enūciet: nec
mētitur / nec errat in rebus: nec aliud aliq̄d
voluēs aīo / mādata memorię v̄ba ꝯtexit:
nec linguę lapsu aliud q̄ volebat sonat: s
tn̄ modo rem quā cogitat / alio q̄ nos noīe
appellat: de q̄ illi statim assentiremur / si ei⁹
cogitationē possem⁹ inspicere quā v̄bis iā
ꝓlatis explicataq3 sentētia sua / nondū no-
bis pādere valuit. Huic errori definitione
mederi posse dicūtur: vt in hac questione si
definirēt quid sit virtus: eluceret aiūt non
de re / sed de v̄bo esse ꝯtrouersiā: qđ vt con-
cedā ita esse quotus quisq3 bon⁹ definitor
inueniri pōt: et tn̄ aduersus disciplina3 de-
finiēdi multa disputata sunt / quę neq3 hoc
loco tractare opportunū ē / nec vsq3quaq3 a
me ꝓbant̄. Omitto q̄ multa non bn̄ audi-
mus / ⁊ q̄si de audit̄ diu multūq3 ꝯtēdim⁹:
Velut tu nup̄ v̄bo quodā punico / cū ego
misericordiā dixissem / pietatē significare te

audisse dicebas ab eis quibus hęc lingua
magis nota esset. Ego autē resistēs q̄d ac-
ceperis / tibi oīno excidisse asserebā. Vi-
sus enī mihi eras non pietatē dixisse / sed fi-
dē / cū ⁊ ꝯiunctissimus mihi assideres: ⁊ nul
lo mō hęc duo noīa similitudine soni aurē
decipiāt. Diu te tn̄ arbitratus sum nescire
quid tibi dictū sit: cū ego nescirē quid dixe
ris: Nā si te bn̄ audissem / neq̄ꝗ̄ mihi vide-
ret̄ absurdū pietatē ⁊ misericordiā vno vo
cabulo punice vocari. Hęc plerūq3 accidūt:
sed ea vt dixi omittamus: ne calūniā v̄bis
de audiēdi negligētia / vel etiā de surditate
hoīm videas cōmouere: Illa mag̃ angunt
quę superi⁹ enumeraui: vbi v̄bis liquidissi
me aure pceptis / et latinis nō valemus: cū
eiusdē linguę scimus loquētiū cogitata co-
gnoscere. Sed ecce iam remitto ⁊ ꝯcedo: cū
v̄ba eius audita cui nota sunt / accepta fue
rint / posse illi esse notū de his rebus q̄s si-
gnificant loquētē cogitauisse: nū ideo etiā
qđ nunc querit̄ / vtꝝ vera dixerit / discit?

Magistri loquēdo nō cogitata
sua / sed disciplinas tradere conā-
tur: de quaꝝ veritate discipuli ab
eo qui int⁹ loquit̄ vno oīm magi-
stro q̄ in celis ē docent̄: p hoīes au-
tē signis foris admonent̄ / vt ad eū
intro ꝯuersi erudiant̄: Ca. XIIII

Nam hoc magistri ꝓfitent̄ / vt cogi- A
tata eoꝝ / ac non ipsę disciplinę q̄s
loquēdo se tradere putāt / pcipiant̄
atq3 teneant̄: Nā q̄s tā stulte curiosus ē / q̄
filiū suū mittit i scholā / vt quid magister co
gitet discat? At istas oēs disciplinas q̄s se
docere ꝓfitētur / ipsiusq3 v̄tutis atq3 sapiē-
tię cū verbis explicauerint: tū illi qui disci-
puli vocant̄ / vtrū vera dicta sint apud se-
metipsos ꝯsiderāt: interiorē sc3 illā verita-
tē ꝓ viribus intuētes. Tūc q̄ discunt: Et cū
vera dicta esse intus inuenerint / laudāt / ne-
sciētes non doctores poti⁹ laudare q̄ do-
ctos: si tn̄ et illi qđ loquunt̄ sciūt: Fallūtur
autē hoīes / vt eos q̄ nō sunt magistros vo-
cēt: quia plerūq3 inter tp̄s locutionis ⁊ tp̄s
cognitionis / nulla mora interponit̄. Et qm̄
post admonitionē sermocinātis cito intus
discunt / foris se ab eo q̄ admonuit didicisse
arbitrant̄. Sed de tota vtilitate v̄boꝝ / q̄ si
bn̄ cōsideretur nō parua ē / alias si de⁹ siue-
rit requiremus. Nūc enī ne plus eis q̄ opor
tet tribuerem⁹: admonui te / vt iā nō crede-

remus tm̄/sed etiā intelligere inciperemus
ꝙ̄ vere scrptū sit auctoritate diuina: ne no/
bis quēꝗ̄ magistrum dicamus in terris/q̄
Matth.23.a. vnus oim̄ magister in celis est. Quid sit au
tē in celis/ docebit ipse a quo etiā ꝑ hoies
signis admonemur et foris: vt ad eū intro
ꝯuersi erudiamur: quē diligere ac nosse be
ata vita ē: quā se oēs clamant q̄rere: pauci
autē sunt qui eā vere se inuenisse letentur.
B Sed iā mihi dicas velim/quid de hoc toto
meo sermone sentias? Si eñ vera esse que
dicta sunt nosti: etiā de singul' sentētijs in/
terrogatus ea te scire dixisses. Uides ḡ a q̄
ista didiceris. Neꝗ̄ eñ a me/cui rogāti oia
responderes. Si aūt vera esse nō nosti: nec
ego nec ille te docuit. Sȝ ego q̄r nunꝗ̄ pos
sum docere: ille q̄r tu adhuc non potes di/
scere. Adeo. Ego vo didici admonitione
verboꝝ tuoꝝ/nihil aliud vbis ꝙ̄ admone/
ri hoiem vt discat: ⁊ ꝑpaꝝ esse qḋ ꝑ locuti/
onē aliquanta cogitatio loquētis apparet.
Utrū autē vera dicant/eū docere solū qui
se intus habitare cū foris loq̄retur admo/
nuit: Quē iā fauente ipso tanto ardentius
diligā/quanto ero i discēdo ꝑuectior. Ue/
rūtamen huic orationi tue/ q̄ ꝑpetua vsus
es/ ob hoc habeo maxime gratiā/q̄ omnia
que ꝯtradicere paratus erā/ꝓoccupauit at/
q̄ dissoluit: nihilꝗ̄ oīno abs te derelictū
est quod me dubiū faciebat: de quo nō ita
mihi responderet secretum illud oraculuȝ/
vt tuis verbis asserebatur.

Diui aurelij augustini hipponensis epi
de magistro liber explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi/i libꝝ de vera religione ad romanianū/ex p̄mo libro retracta tionum/argumentū.

A
1. Retract. ca.13. [N]Unc etiā de vā religione libꝝ scri/
psi/i q̄ mltiplicit' ⁊ copiosissime dis/
putat/vnū veꝝ deū.i.trinitatē pa/
trē ⁊ filiū ⁊ spm̄sanctū religione vera colen
dum: ⁊ quanta miscḋia eius ꝑ tpalē dispē/
sationē ꝯcessa sit hoib' christiana religio/q̄
vera religio ē: ⁊ ad eundē cultū dei/quēad/
modū sit hō quadā sua vita coaptandus:
Maxime tñ ꝯtra duas naturas maniche/
B orū liber hic loq̄tur. In hoc libro q̄dā loco:
De vera religione.ca.10.a. Sit inquā tibi manifestū atꝗ̄ ꝑceptū/nul/
lū errorē in religione esse potuisse/si aia pro
deo suo nō coleret aiaȝ/aut corp'/aut phā/
tasmata sua: hic aiam ꝑ vniuersa creatura
incorpali posui; non loquēs more scptura/
rum/q̄ aiam q̄si non trāslato vbo vtuntur/
nescio vtꝝ velint intelligi nisi eā q̄ viuunt
aialia mortalia/in quib' ⁊ hoies sunt ꝙ̄diu
mortales sunt. Paulopost autē eundē sen/
sum melius sū breuiusꝗ̄ cōplexus/vbi di/
xi: Non ḡ creature poti' ꝙ̄ creatori serui/ De vera religione.ca.10.a. Roma.1.c.
mus: nec euanescam' i cogitationib' nrīs:
⁊ pfecta religio ē. Creaturā q̄ppe vno noie
vtrāꝗ̄.i.spiritalē corpalēꝗ̄ significaui. Re
stat qḋ ibi dixi: aut phantasmata sua: ꝓpt
qḋ hic dixi: nec euanescam' in cogitationi/
bus nrīs. Itē qḋ dixi: Ea ē nrīs tpib' chri/ C
stiana religio: quā cognoscere ac sequi secu De vera religione.ca.10.b.
rissima ⁊ certissima salus ē: scḋm hoc nomen
dictū ē/non scḋm ipsā rē cui' hoc nomē ē: Nā
res ipsa q̄ nūc christiana religio nuncupat/
erat ⁊ apud antiquos: Nec defuit ab initio
generis humani/quousq̄ ipse christ' veni/
ret in carne: vñ vera religio q̄ iā erat/ cepit
appellari christiana. Cū eñ eum post resur/
rectionē ascensionēꝗ̄ in celū cepissent apłi
p̄dicare/⁊ plurimi crederent: p̄mū apud an
tiochiā/ sicut scriptū est/appellati sunt disci Act.11.d.
puli christiani: Propterea dixi: hec ē no/
stris tpibus christiana religio: nō q̄r priori/
bus tpibus nō fuit/ sed q̄r posteriorib' hoc
nomē accepit. Alio loco: Intēde igitur in/ D
quā in hec que sequūtur diligēter ⁊ pie q̄n/ De vera religione.ca.10.b.
tū potes: tales eñ adiuuat deus. Qḋ non
ita intelligendū ē/q̄si tm̄ mō tales adiuuet:
cū adiuuet etiaȝ nō tales vt sint tales.i. vt
diligēter ⁊ pie q̄rerāt: Tales autē adiuuat
vt inueniāt. Itēꝗ̄ alibi: Deinde inquā iaȝ E
erit ꝯsequēs/ vt post mortē corpalē quam De vera religione.ca.12.b.
debem' primo peccato/tpe suo atꝗ̄ ordine
suo hoc corpus restituat p̄stine stabilitati.
Qḋ sic accipiendū est: q̄r etiā p̄stina stabi/
litas corpis quā peccādo amisimus/habe/
bat tantā felicitatē/vt in defectū non ver/
geret senectutis. Huic ḡ pristine stabilitati
restituetur hoc corpus i resurrectione mor/
tuoꝝ: Sed habebit ampli'/vt nec alimētis
corpalibus sustentet: sed ad sufficientiā vi/
uificetur solo spū/cū resurrexerit in spm̄ vi/
uificantē: qua causa etiā spiritale erit. Il/
lud autē qḋ p̄mū fuit/ꝙ̄uis nō morituꝝ ni/
si hō peccasset: tamē aiale factū est/hoc ē in
aiam viuentē. Et alibi: Usq̄adeo inquaȝ F
pctm̄ voluntariū ē malum/ vt nullo mō sit De vera religione.ca.14.a.
pctm̄/si nō sit voluntariū. Pōt videri falsa

hec definitio: sed si diligẽter discutiat̃/ inue
nietur esse verissima. Pctm̃ ꝗppe illud cogi
tandũ est qđ tm̃mõ pctm̃ ẽ/ nõ qđ ẽ etiã pe
Lib.3. de libero arbi.ca.18. na peccati: sicut supius ostẽdi cũ quedã cõ
memorarẽ ex libro tertio đ libero arbitrio.
Quis ⁊ illa que immerito non voluntaria
pctã dicunt̃/ q: vl a nesciẽtib⁹ vel a coactis
ppetrãtur/ non oĩno pñt sine volũtate cõ
mitti: qm̃ ⁊ ille qui peccat ignorãs/ volũta
te vtiq₃ facit: qđ cũ faciẽdũ nõ sit/ putat eẽ
Gal.5.c. faciendũ: Et ille q̃ ꝯcupiscẽte aduersus spi
ritũ carne/ nõ ea que vult facit: ꝯcupiscit q̃
dẽ nolens/ et in eo nõ facit quod vult. Sʒ si
vincitur/ ꝯcupiscẽtie ꝯsentit volẽs: et in eo
non facit nisi qđ vult liber. s. iusticie/ seruus
q₃ pctĩ: Et illđ qđ in puulis dicit̃ originale
pctm̃/ cũ adhuc non vtant̃ libero arbitrio
volũtatis/ nõ absurde vocat̃ etiã volunta
riũ: q: ex pmi hoĩs mala volũtate ꝯtractũ/
factũ ẽ q̃dãmodo hereditariũ. Nõ itaq₃ fal
sum ẽ quod dixi: Usq₃adeo pctm̃ volunta
riũ malum ẽ/ vt nullo mõ sit peccatũ si non
sit voluntariũ: Ideo gr̃a dei non solũ reat⁹
oĩm pteritoꝝ soluitur in oĩb⁹ q̃ baptiçã
tur in christo/ quod fit spũ regenerationis/
verũetiã i grãdibus volũtas ipsa sanat̃ et
pparatur a dño: qđ fit spũ fidei et charita
G ris. Alio loco in eo qđ dixi de dño iesu chri
De vera religione.ca.16.a. sto: Nihil egit vi/ sed oĩa suadendo et mo
Matth.21.b. nendo: nõ mihi occurrerat q̃ vendentes et
ementes flagello eiecit de tẽplo. Sed quid
hoc aut quantũ est? Quis ⁊ demones no
Matth.8.d. lẽtes ab hominib⁹/ non sermone suasionis
H sed vi potestatis eiecerit. Itẽ loco alio: Pii
De vera religione.ca.25.a. us inquã isti sequẽdi sunt/ q̃ vnũ deũ sum
mũ solũ verũ deũ et solũ colendũ eẽ dicũt:
si apud hos veritas non eluxerit/ tunc de
mũ migrandũ est. Qđ ita potest videri di
ctũ/ quasi de hui⁹ religionis veritate dubi
tauerim. Dixi autẽ sicut ei congruebat ad
quem scribebam. Sic enim dixi: Si apud
hos veritas nõ eluxerit: nihil dubitans q̃
apud eos elucesceret/ quẽadmodũ ait apo
1.Cor.15.b. stolus: Si christus nõ resurrexit: non vtiq₃
I dubitans q̃ resurrexerit. Itẽ qđ dixi: Nec
De vera religione.ca.25.b. miracula illa in nostra tẽpora durare per
missa sunt/ ne anima semp visibilia quere
ret/ et eoꝝ consuetudine frigesceret genus
humanũ/ quoꝝ nouitate flagrauit. Uerũ ẽ
quidẽ: Non eñ nunc vsq₃/ cũ manus impo
nitur baptiçatis/ sic accipiunt spiritũsan
Act.2.a. ctũ/ vt loquãtur linguis omniũ gentiũ: at

q₃ nunc vsq₃ ad vmbrã transeuntiũ pdica
toꝝ christi sanantur infirmi: et si qua talia
tũc facta sũt/ que postea cessasse manifestũ
est. Sed non sic accipiendũ ẽ quod dixi: vt
nũc in christi noĩe fieri nulla miracula cre
dant̃: Nã egoipse qñ istũ ipsũ libꝝ scpsi ad
mediolanensiũ corpa martyrũ/ in eadẽ ci
uitate cecum illuminatũ fuisse iã nouerã: ⁊
alia nonnulla/ qualia tam multa etiã istis
tẽporibus fiunt/ vt nec oĩa cognoscere/
nec ea que cognoscimus/ enumerare pos K
simus. Et alio loco illud qđ dixi: Sicut ait De vera religione.ca.41.a
apl̃s: Omnis ordo a deo ẽ: nõ eisdẽ verbis
hoc dixit apl̃s: Quis eadẽ videat̃ esse sen
tentia. Ait quippe ille: Que aũt sunt/ a deo Roma.13.a.
ordinata sunt. Et alibi: Prorsus inquã ne L
mo nos fallat: Quicq̃d recte vituperatur/ in De vera religione.ca.30.a. et.41.b.
melioris compatione respuit̃. Hoc de sub
stantiis atq₃ naturis dictũ ẽ: inde eñ dis
putabat̃/ nõ de bonis ⁊ actionib⁹ atq₃ pec Al. factib⁹
catis/ Itẽq₃ alibi: Sed ne sic quidẽ inquã M
ab hoĩe homo diligẽdus ẽ/ vt diligũtur car De vera religione.ca.46.b.
nales fratres/ vl̃ filii/ vl̃ ꝯiuges/ vel quicun
q₃ cognati/ aut affines/ aut ciues: Nã ⁊ ista
dilectio tpalis est: Non eñ vllas tales ne
cessitudines haberem⁹/ que nascẽdo ⁊ mo
riendo contigũt/ si natura nostra in prece
ptis et imagine dei manẽs/ in istam corru
ptionẽ nõ relegaret̃. Hunc sensũ prsus im Lib.1.de gen. contra manicheos.ca.19.
probo/ quẽ iam ⁊ supius improbaui i pmo
libro de genesi contra manicheos. Ad hoc
eñ ducit/ vt credant̃ illi ꝯiuges primi non
generaturi posteros homines/ nisi peccas
sent: tanq₃ necesse fuerit vt morituri gigne
rentur/ si de ꝯcubitu maris ⁊ femine gigne
rentur. Nondũ eñ viderã fieri potuisse/ vt
nõ morituri de non morituris nascerent̃: si
peccato illo magno nõ mutaret̃ in deteri
us humana natura: ac p hoc si et in parẽtib⁹
et in filiis fecũditas felicitasq₃ mãsisset: vs
q₃ ad certũ sanctoꝝ numerũ quẽ pdestina
uit deus/ nascerent̃ hoĩes: nõ parentib⁹ suc
cessuri morẽtibus/ sed cũ viuentib⁹ regna
turi. Essent ħ etiã iste cognationes atq₃ af
finitates/ si nullus delinq̃ret/ nullusq₃ mo N
reretur. Itẽ alio loco: Ad vnũ deũ tenden De vera religione.ca.55.c.
tes inquã/ et ei vni religãtes aĩas nostras:
vñ religio dicta credit̃/ omni supstitione ca
reamus: In his verbis meis ratio q̃ red
dita ẽ/ vñ sit dicta religio/ plus mihi placu
it: Nam nõ me fugit aliã nominis hui⁹ ori
ginẽ exposuisse latini sermonis auctores/

ꝙ inde sit appellata religio/ꝙ religaᷓ: Ab verbū compositū est a legēdo .i. eligēdo: vt ita latinū videatur religo sicut eligo.

Capitulorum libri de vera religione/ sancti augustini/recollecta annotatio.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/ de vera religione liber incipit.

Qȝ philosophi eandē cū populo religionē susceperint/ et aliam pri uatim defenderint. Ca. I.

VM omnis vitę bonę ac beatę via in vera religione sit ꝯstituta/ q̄ vn° de° colit/ ⁊ purgatissima pietate cognoscitur ꝓncipiū naturaꝝ omniū a q̄ vniuersitas ⁊ inchoat ⁊ ꝑficitur ⁊ ꝯtinetur: hinc euidētius error deꝓhenditur eoꝝ ꝑpoꝝ/ q̄ multos deos colere q̄ȝ vnū veꝝ deū ⁊ dn̄m oīm maluerunt/ qȝ eoꝝ sapientes/ quos phos vocant/ scholas habebāt dissentiētes ⁊ tēpla cōmunia: Nō enī vel populos vel sacerdotes latebat/ de ipsoꝝ deoꝝ natura q̄ȝ diuersa sentirēt: cū suam quisqȝ opinionē publice ꝓfiteri non formidaret: atqȝ omnibus si posset ꝑsuadere moliretur: oēs tamen cū sectatoribus suis diuersa ⁊ aduersa sentiētibus/ ad sacra cōmunia nullo ꝓhibēte veniebant: Nō nūc agitur quis eoꝝ verius senserit: sed certe illud satis quātū mihi videtur apparet/ aliud eos in religione suscepisse cū populo: et aliud eodē ipso populo audiente defendisse priuatim.

Quomodo socrates ꝑ canē vel lapidem iurans/ populos docuerit nec idola esse deos/ nec mundū hūc visibilē: ⁊ de doctrinaꝝ philosophicarum fructu: Ca. II.

SOcrates autē audacior cęteris fuisse ꝓhibetur/ iurando ꝑ canē quēlibet ⁊ lapidē quēlibet/ ⁊ q̄cq̄d iuraturo esset in ꝓmptu/ ⁊ q̄si ad manū occurrisset: Credo itelligebat q̄liacunqȝ opa naturę/ q̄ administrāte diuina ꝓuidētia gignerentur/ multo q̄ȝ hoīm et quorūlibet opificū esse meliora: ⁊ ideo diuinis honorib° dignióra q̄ȝ ea q̄ in tēplis colebantur. Nō qȝ vere lapis ⁊ canis essent colenda sapientibus/ sed vt hoc modo intelligerēt qui possent/ tāta supstitione demersos esse hoēs: vt emergētibus hic esset tā turpis demonstrandus gradus/ ad quē venire si puderet/ viderēt q̄nto magis pudendū esset i turpiore ꝯsistere. Simul et illos q̄ mundū istum visibilē/ summuȝ deum esse opinabantur/ B

A

admonebat turpitudinis sue: docēs eē ↄse
quēs/ vt quibet lapis tanq̄ sūmi dei ptīcu/
la iure coleref. Qđ si execrarenf/ mutarent
sentētiā/ et vnū deū colerēt: quē solū supra
mētes nras esse/ ⁊ a q̄ oēm aiam ⁊ totū istū
mundū fabricatū eē ↄstaret. Postea suaui⁹
ad legēdū q̄ potēti⁹ ad psuadēdū scͥpsit pla
to. Nō eñ sic isti/ id ē socrates ⁊ plato nati
erāt vt ꝑplox ipsox opinionē ad verꝫ cultū
veri dei a simulacrox supstitiōe/ atq̄ ab hu
ius mūdi vanitate ↄuerterēt. Itaq̄ ⁊ ipē so
crates cū ꝑplō simulacra venerabaf: ⁊ post
ei⁹ damnationē mortēq̄ nemo ausus ē iu/
rare p canē/ nec appellare quēcūq̄ lapidē io
uem: ſ hec tm̄mō memorie lrisq̄ mādare:
Qđ vtrū timore seueritatis/ an aliq̄ cogni
tione tēpox fecerint/ iudicare non est meū.

De ↄditionib⁹ doctorū necessa/ rijs/ q̄b⁹ idolatre cōuerti possint/ i christo ⁊ aplis reptis: ⁊ de mirabi lissima infideliū ↄuersione ad ve/ ram religionē: Ca. iii

A Illud tñ fidentissime dixerim/ pace
illox oīm q̄ eox libros puicacit di/
ligūt: christianis tpib⁹ q̄ nā religio
potissimū tenēda sit/ ⁊ q̄ ad veritatē ac bea
titudinē via ē/ non esse dubitandū. Si eñ
plato ipē viueret/ ⁊ me interrogātē nō asp/
naretur: vł poti⁹ si q̄s ei⁹ discipulus eo ipso
tpe q̄ viuebat/ eū interrogaret: cū sibi ab il/
lo psuaderef: nō corporeis ocul/ ſ pura mē/
te ꝟitatē videri: cui q̄cūq̄ aīa inhesisset/ eā
beatā fieri atq̄ pfectā: ⁊ ad quā pcipiēdā ni
hil magis ipedire/ q̄ vitā libidinib⁹ deditā
et falsas imagines rerū sensibiliū/ q̄ nobis
ab h̄ sensibili mūdo p corp⁹ impsse/ varias
opiniōes erroresq̄ generarēt: q̄obrē sanā/
dū eē animū ad intuēdā incōmutabilē rex
formā/ ⁊ eodē modo semp se habentē: atq̄
vndiq̄ sui similē pulchritudinē/ nec distētā
locis/ nec tpe variatā/ sed vnū atq̄ idē omī
ex parte seruantē: quāʒ nō crederēt esse ho
mines: cū ipa vere sūmeq̄ sit: cetera nasci/
occidere/ fluere/ labi: ⁊ tñ inquantū sūt/ ab
illo eterno deo p ei⁹ veritatē fabricata con/
stare: in q̄bus aie tm̄ rationali ⁊ intellectu/
ali datū ē/ vt ei⁹ eternitatis ↄtēplatione p/
fruaf atq̄ afficiatur/ orneturq̄ ex ea: eter/
nāq̄ vitā possit mereri. Sʒ dū nascētiū at/
q̄ trāseuntiū rex amore ac dolore sauciaf:
⁊ dedita ↄsuetudini hui⁹ vite atq̄ sensibus
corpis/ inanib⁹ euanescit imaginib⁹: irridet
eos q̄ dicūt esse aliquid/ qđ nec istis videa/
tur ocul: nec vllo phātasmate cogitef/ ſ mē
te sola ⁊ intelligētia cerni queat. Cū hec q̄ a
magistro sibi psuaderētur: si ex eo q̄reret il
le discipulus: vtꝝ si quisq̄ existeret vir ma
gn⁹ atq̄ diuin⁹/ q̄ talia ꝑplis psuaderet cre/
denda saltē/ si pcipere nō valerēt: aut si qui
possent pcipere/ nō prauis opinionib⁹ mul
titudinis iplicati/ vulgarib⁹ obruerētur er
rorib⁹: eū diuinis honorib⁹ dignū iudica/
ret: rñderet credo ille: nō posse hoc ab hoīe
fieri/ nisi quē forte ipsa dei ꝟtus atq̄ sapi/
entia ab ipa rex natura exceptū/ nec hoīm
magisterio/ sʒ intima illuminatione ab in/
cunabulis illustratū: tanta honestaret gra/
tanta firmitate roboraret/ tāta deniq̄ ma/
iestate subueheret/ vt oīa contēnēdo q̄ pra
ui hoīes cupiunt/ ⁊ oīa ppetiendo q̄ horre/
scūt/ ⁊ oīa faciēdo q̄ miranf/ genus huma/
nū ad taʒ salubrē fidē sūmo amore atq̄ au
ctoritate ↄuerteret. De honoribus ꝟo eius B
frustra se ↄsuli: cum facile possit existimari
quāti honores debeanf sapiētie dei: q̄ ge/
stāte ⁊ gubernāte ille p vera salute generis
hūani/ magnū aliq̄d ppriū/ ⁊ qđ sup hoīes
esset mereref. Que si facta sūt/ si litteris mu/
nimētisq̄ celebrātur/ si ab vna regione ter/
rax: in q̄ sola vnus colebaf de⁹/ et vbi talē
nasci oportebat: p totum orbē terrax missi
electi viri/ ꝟtutib⁹ atq̄ sermonibus diuini
amoris incendia ↄcitarūt: si ↄfirmata salu/
berrima disciplina/ illuminatas terras po/
steris reliq̄rūt: Et ne de p̄teritis loq̄r q̄ pōt
q̄sq̄ nō credere/ si hodie p gētes ꝑplosq̄ p̄di
catur: In pncipio erat verbū: ⁊ verbū erat Joh. i. a.
apud deū: ⁊ deus erat verbū: hoc erat i pn
cipio apud deū. Oīa p ipsū facta sunt: et
sine ipso factū est nihil: Si ad hoc pcipien/
dum/ diligendū/ pfruendum vt aia sanef: ⁊
tante luci hauriēde mētis acies ↄualescat/
dicitur auaris: Nolite vobis ↄdere thesau Matth. 6. c.
ros i terra/ vbi tinea ⁊ erugo exterminat: ⁊
vbi fures effodiūt ⁊ furantur: sed thesauri/
sate vobis thesauros in celo/ vbi neq̄ ti/
nea neq̄ rubigo exterminat/ neq̄ fures ef/
fodiunt neq̄ furātur: Ubi eñ ē thesaurus
tu⁹/ ibi ē ⁊ cor tuū. Dicitur luxuriosis: Qui Gal. 6. b.
seminat in carne/ de carne metet corrupti/
onē: qui seminat i spiritu/ de spū metet vi/
tam eternā. Dicitur supbis: Qui se exaltat Luc. 14. c.
humiliabitur: et q̄ se humiliat exaltabitur.
Dicitur iracundis: Accepisti alapam/ para Matth. 5. f.

Luce. 6. d. alterā maxillā. Dicit discordiosis: Diligite
Luce. 17. e. inimicos vros. Dicit supstitiosis: Regnū
dei intra vos ē. Dicit curiosis: Nolite q̄re-
2. Cor. 4. d. re q̄ videntur/ s q̄ nō videntur: Que enī vidē
tur tpalia sūt: q̄ autē nō videntur eterna sunt.
1. Joh. 2. c. Postremo dr oib⁹: Nolite diligere mūdū/
neqꝫ ea q̄ i mūdo sūt: Qm̄ ea que i mūdo
sunt/ ꝯcupiscētia carnis ē/ ꝛ ꝯcupiscētia ocu
C loꝝ/ ꝛ ambitio seculi. Si hec p totū orbē iā
ppl̄is legūtur/ ꝛ cū veneratione libētissime
audiūt: si post tantū sāguinē/ tātos ignes/
tot cruces martyꝝ: tāto fertili⁹ ꝛ vberi⁹ vs
qꝫ ad barbaras natiōes eccl̄ie pullularūt:
si tot iuuenū ꝛ virginū milia ꝯtēnētiū nu-
ptias/ casteqꝫ viuētiū iaꝫ nemo miratur. Qđ
cū fecisset plato/ vsqꝫadeo puersam tēpoꝝ
suoꝝ timuit opinionē: vt phibeatur sacri-
ficasse nature/ naturā execrat⁹/ vt tāqꝫ pec-
catū illud aboleret. Si hec sic accipiuntur:
vt quō antea talia disputare/ sic nunc con-
tra disputare monstruosū sit: si tali pollici-
tationi atqꝫ sponsioni p oēs terraꝝ ptes
quas hoīes incolūt/ sacra christiana tradū
tur: si hec quotidie legūtur i ecclesijs/ ꝛ a sa
cerdotib⁹ exponūtur: si tundunt pectora q̄
conantur hec implere: si tā innumerabiles
aggrediuntur hāc viā/ vt desertis diuitijs et
honoribus huius mūdi/ ex omni hominū
genere vni deo sūmo totā vitaꝫ dicare vo
lentiū: deserte qn̄dā insule/ ac multaꝝ ter-
raꝝ solitudo cōpleatur. Si deniqꝫ p vrbes
atqꝫ opida/ castella/ vicos ꝛ agros etiā vil-
lasqꝫ priuatas intantū apte suadetur ꝛ appe
titur a terrenis auersio/ et in vnū deū verū
ꝯuersio/ vt quotidie p vniuersū orbē hu
manū gen⁹ vna pene voce respondeat: sur-
sum corda se habere ad dn̄m: quid adhuc
oscitamus crapulā hesternā: et in mortuis
pecudib⁹ diuina eloquia pscrutamur? Si
qn̄ autē ad disputationē venitur/ platonico
noīe ora crepantia/ q̄ pectus xp̄o deo ple-
nū/ magis habere gestimus.

Quid sentiret ꝛ diceret philoso phi si reuiuiscerēt/ de ꝯtēptu mūdi ꝛ amore celestiū: Ca. IIII.

A **Q**Ui q̄ sensibilē istū mundū ꝯtēnere ꝛ aīam v̄tute purgandā/ sūmo deo subijcere atqꝫ subiugare vanū aut malū putāt/ alia ratione refellēdi sunt: si ta men cū his dignū est disputare. Qui autē bonū ꝛ appetendū fatētur: cognoscāt deū ꝛ credant deo/ p quē ppl̄is iā oībus hec cre-
denda psuasa sunt. Qđ vtiqꝫ ab ipsis fie-
ret si tantū valerēt: aut si nō fieret: crimen
inuidētie vitare nō possent. Ergo cedāt ei
a quo factū est: nec curiositate aut inani ia
ctantia impediantur quo minus agnoscant
quid intersit inter paucoꝝ tumidas conie
cturas/ ꝛ manifestā salutē correptionēqꝫ po
puloꝝ. Illi enī si reuiuiscerēt quoꝝ isti no-
minibus gloriantur: ꝛ iuenirēt refertas eccle
sias/ templaqꝫ deserta: et a cupiditate bo-
noꝝ tpaliū ꝛ fluentiū ad spem vite eterne
ꝛ bona spiritalia ꝛ intelligibilia vocari/ et
currere humanū gen⁹: dicerēt fortasse (si ta
les essent q̄les fuisse memorantur) hec sunt
que nos psuadere populis nō ausi sumus:
ꝛ eoꝝ potius ꝯsuetudini cessimus/ q̄ illos i
nostrā fidē voluntatēqꝫ traduxim⁹. Itaqꝫ B
si hanc vitaꝫ illi viri nobiscū rursum agere
potuissent: viderēt ꝓfecto cuius auctorita
te facilius ꝯsuleretur hominib⁹: ꝛ paucis mu
tatis xbis atqꝫ sententijs christiani fierent:
sicut pleriqꝫ recētioꝝ nostrorūqꝫ tēpoꝝ pla
tonici fecerūt: Aut si hoc nō fateretur neqꝫ
facerēt/ in supbia ꝛ inuidia remanētes: ne-
scio vtrū possent ad eaipsa que appetēda ꝛ
desiderāda esse dixerāt/ cū istis sordib⁹ vi-
scoqꝫ reuolare: Nā tertio vitio curiositatꝭ
in ꝑcunctandis demonibus/ q̄ isti maxime
cū quibus nūc agitur pagani a christiana
salute reuocātur: q̄ nimis puerile ē: nescio
vtrum tales isti ꝑpedirentur viri.

In quib⁹ hoim sectis vera sit re quirenda religio: Ca. V.

A **S**Ed quoquo mō se habeat philoso phoꝝ iactātia/ illud cuiuis intelli gere facile est: religionē ab eis nō esse querendā/ qui eadē sacra suscipiebant cū populis/ ꝛ de suoꝝ deoꝝ natura ac sum mo bono/ diuersas ꝯtrariasqꝫ sentētias in scholis suis eadē teste multitudine psona bāt. Qđ si hoc vnū tm̄ vitiū christiana disci plina sanatū viderem⁹: ineffabili laude p̄ dicandā esse neminē negare oporteret. He reses nāqꝫ tā innumerabiles a regula chri stianitatis auerse testes sunt/ non admitti ad cōmunicāda sacramēta eos q̄ de patre deo et sapiētia eius/ et munere diuino ali ter sentiūt/ ꝛ hoīb⁹ psuadere conantur/ q̄ ve ritas postulat. Sic enī creditur ꝛ docetur qđ ē humane salutis caput: nō aliā esse philo sophiā. i. sapiētie studiū/ ꝛ aliam religionē: cum hi quoꝝ doctrinā non approbamus/

B nec sacraméta nobiscũ cõmunicẽt. Nõ in
illis min⁹ mirandũ ẽ/qui eoꝝ q̃ sacramen
toꝝ ritu dispares esse voluerũt: sicẽ nescio q̃
serpẽtini qui appellant manichei: sicẽ alij nõ
nulli. Sꝫ i illꝭ magꝭ aiaduertẽdũ hoc magis
q̃ ꝑdicãdũ/q̃ paria sacraméta celebrãtes:
tñ q꞉ sentẽtia dispares sunt/ꝛ errores suos
aiosi⁹ defendere q̃ cautius corrigere malu
erũt: exclusi a catholica cõmuniõe ꝛ a ꝑtici
patione: q̃uis partũ sacramẽtoꝝ ꝓpria vo
cabula ꝓpriosq̃ ꝯuẽtus: nõ i sermone tñ/ſꝫ
etiaꝫ in supstitione meruerũt: vt fotiniani/
arriani/multiq̃ ꝓterea. Nã de his qui schis
mata fecerũt/alia quęstio ẽ. Posset eñ eos
area dñica vsq̃ ad tp̃s vltimę vẽtilationis
velut paleas sustinere/nisi vẽto supbię ni
mia leuitate cessissent: et sese a nobis vltro
sepassent. Judęi võ q̃uis vni oĩpotẽti deo
supplicẽt: sola tñ tpalia ꝛ visibilia bona de
illo expectãtes/rudiméta noui ppři ab hu
militate surgentia/in ipsis suis scpturis ni
mia securitate noluerũt aduertere: atq̃ ita
in veteri hoĩe remanserũt. Quę cũ ita sint:
neq̃ in ꝯfusione paganoꝝ/ neq̃ in purga
mẽtis hęreticoꝝ/ neq̃ i languore schisma
ticoꝝ/neq̃ in cęcitate iudęoꝝ quęrẽda ẽ re
ligio: sed apud eos solos qui christiani/ca
tholici vel orthodoxi nominantur .i. inte
gritatis custodes ꝛ recta sectantes.

Quõ oib⁹ ꝛ bonis ꝛ malꝭ vtaꝛ catholica ecclia: ꝛ de ꝑseuerãtia sanctoꝝ ꝓ ecclesia: Ca. VI.

A Ec eñ ecclia catholica ꝑ totũ orbẽ
b valide lateq̃ diffusa/ oib⁹ errãtib⁹
vtiꝛ ad ꝓfectus suos/ ꝛ ad eoꝝ cor
rectionẽ cũ euigilare voluerint. Vtitur eñ
Al. innumerã gẽtib⁹ ad ꝉ materiã opatiõis suę/ hęreticis
ad pbationẽ doctrinę suę/ schismaticis ad
documẽtũ stabilitatꝭ suę/iudęis ad cõpati
onẽ pulchritudinis suę. Alios ĩuitat/ali
os excludit / alios relinq̃t/alios antecedit:
oĩb⁹ tñ grẽ dei ꝑticipãdę dat potestatẽ/
siue illi informãdi sint adhuc /siue reformã
di/siue recolligẽdi/siue admittendi. Carna
les aũt suos .i. viuẽtes aut sentiẽtes carna
liter tanq̃ paleas tolerat: q̃bus in area fru
mẽta tutiora sũt/donec talib⁹ tegminibus
exuanꝛ. Sed q꞉ i hac area ꝓ volũtate q̃sq̃
vel palea vel frumentũ ẽ: tãdiu sustinetur
pctm̃ aut error cuiuslibet/donec aut accusa
torẽ inueniat/ aut prauã opinionẽ ꝑtinaci
animositate defẽdat. Exclusi aũt aut pęni
tẽdo redeũt/aut i neq̃tiã male liberi deflu
unt ad admonitionẽ nrę diligẽtię: aut schis
ma faciũt ad exercitationẽ nostrę patiẽtię:
aut hęresim aliquã gignunt ad examẽ siue
occasionẽ nostrę intelligentię. Hi sunt exi B
tus christianoꝝ carnaliũ/q̃ nõ potuerũt cor
rigi aut sustineri. Sępe etiã sinit diuina ꝓ
uidẽtia/ꝑ nonnullas nimiũ turbulẽtas car
naliũ hoĩm seditiones expelli de ꝯgregati
one christiana etiã bonos viros. Quã ꝯtu
meliã vꝉ iniuriã suã cũ patiẽtissime ꝓ ecclę
pace tulerint/neq̃ vllas nouitates vꝉ schis
matis vel hęresis moliti fuerint/docebunt
hoĩes q̃ vero affectu ꝛ q̃nta sinceritate cha
ritatis deo seruiendũ sit. Taliũ ꝗ̃ viroꝝ ꝓ
positũ ẽ: aut sedatis remeare turbinibus:
aut si id nõ sinãtur/ vel eadẽ tẽpestate ꝑse
uerãte/ vꝉ ne suo reditu talis aut sęuior ori
atur/tenẽt volũtatẽ ꝯsulẽdi etiã eisipsis/q̃
rũ motibus ꝑturbationibusq̃ cesserũt/sine
vlla ꝯuẽticuloꝝ segregatiõe vsq̃ ad mortẽ
defendẽtes/ꝛ testimonio iuuãtes eam fidẽ
quã i ecclesia catholica ꝑdicari sciunt. Hos
coronat i occulto patꝭ i occulto vidẽs. Raꝝ
hoc videꝛ gen⁹: ſꝫ tñ exẽpla nõ desunt: imo
plura sũt q̃ credi põt. Ita oĩb⁹ generib⁹
hoĩm ꝛ exẽploꝝ ad aiaꝝ curationẽ ꝛ ad insti
tutionẽ spiritalꝭ ppłi vtiꝛ diuina ꝓuidẽtia.

Quõ ab hęreticꝭ quoq̃ catholica ecclia noiaꝛ catholica: ꝛ ꝺ fũdamẽto fidei/ ꝛ fructu inde a fidelibus consequendo: Ca. VII.

Q Vãobrẽ cũ añ paucos annos ꝓmi A
serim tibi scribere charissime mihi
romaniane/quid de vera religione
sentirẽ: tẽpus nũc esse arbitratus sũ/postq̃
tuas acerrimas interrogationes sine vllo
certo fine fluctuare/ea charitate q̃ tibi ob
strict⁹ sũ/diutius sustinere nõ possũ. Repu
diatis igitur oĩb⁹ q̃ neq̃ i sacris philoso
phãtur/nec in philosophia ꝯsecrãtur: ꝛ his
qui vel praua opinione/vel aliq̃ simulati
one supbiẽtes a regula ꝛ cõmunione eccle
się catholicę deuiarũt: ꝛ his qui sãctaꝝ scri
pturaꝝ lumẽ/ꝛ spiritalis ppłi gratiã/qđ no
uũ testamentu vocaꝛ/habere noluerũt: q̃s
q̃nta potui breuitate ꝑstrinxi: tenẽda ẽ no
bis christiana religio/ꝛ eius ecclesię cõmu
nicatio q̃ catholica ẽ/et catholica nomina
tur: non solũ a suis/ verũetiã ab oĩb⁹ ini
micis. Velint eñ nolintve ipsi quoq̃ hęre
tici ꝛ schismatũ alumni: q̃ñ non cũ suis/sed

cũ extraneis loquunt/catholicã nihil aliud ꝙ catholicã vocãt. Nõ eñ pñt intelligi nisi hoc eã noĩe discernant/q̃ ab vniuerso orbe nũcupat. Huius religionis sectãdę caput ē historia/ꝛ ꝓphetia dispẽsationis tp̃alis diuinę ꝓuidẽtię/ꝓ salute generꝭ hũani i ętern͂ã vitã reformãdi atq; reparandi. Quę cũ credita fuerit/mentẽ purgabit vitę mod⁹ õ diuinis p̃ceptis ꝯciliat⁹/ꝛ idoneã faciet spiritalib⁹ ꝑcipiẽdis: q̃ nec p̃terita sũt nec futura/ſ eodẽ mõ sp̃ manẽtia: nulli mutabilitati obnoxia.i. vnũipsũ deũ patrem ꝛ filiũ et spũm sctm̃: qua trinitate q̃tũ i hac vita datũ ē cognita/oĩs intellectualꝭ ꝛ aĩalis ꝛ corporalꝭ creatura/ ab eadẽ trinitate creatrice eẽ inq̃tũ ē/ꝛ speciẽ suã habere/ꝛ ordiatissime adiministrari sine vlla dubitatiõe ꝑspicit: nõ vt aliã ptẽ toti⁹ creaturę fecisse itelligat pr/ꝛ aliã fili⁹/ꝛ aliã spũsctũs: sꝫ ꝛ sil' oĩa et vnãquãq; naturã patrẽ fecisse ꝑ filiũ i dono spũsctĩ. Oĩs eñ res vel substãtia vel essentia vel natura/vl' si quo alio verbo melius enunciatur/simul hęc tria habet: vt et vnũ aliquid sit: ꝛ specie ꝓpria discernatur a cęteris: ꝛ rex ordinẽ non excedat.

De varietate discredentiũ: ꝛ d' fructu quẽ ex hereticꝭ facta ꝯsequit ecclesia. Ca. VIII

Quo cognito/satis apparebit q̃tũ hõ asseq̃ põt: q̃ necessarijs ꝛ inuictꝭ ꝛ iustis legib⁹/ deo et dño suo cũcta subiecta sint: ex q̃ illa oĩa q̃ p̃mo credim⁹/nihil nisi auctoritatẽ secuti: partim sic intelligunt/vt videam⁹ esse certissima: ptim sic vt videam⁹ fieri posse: atq; ita fieri oportuisse: doleamusq; illos q̃ nõ credẽtes/q̃ nos antea credẽtes irridere/ q̃ nobiscũ credere maluerũt. Nõ eñ iã illa hoĩs sacrosctã susceptio/et v̾ginis part⁹/et mors filij dei ꝓ nobis/ꝛ resurrectio a mortuis/ꝛ i cęlũ ascẽsio/ꝛ ꝯsessus ad dexterã patris/ꝛ pctõꝝ abolitio/ꝛ iudiciũ diei/ꝛ corporũ resuscitatio/cognita ęternitate trinitatis ꝛ mutabilitate creaturę credunt tñ: et nõ etiã iudicant ad sũmi dei misc̃diaꝫ/quã generi hũano exhibet ptinere: Sed q̃m verissime dictũ ē: Oportet mltas hereses eẽ/ vt ꝓbati manifesti fiãt inter vos: vtamur etiã isto diuinę ꝓuidẽtię beneficio. Ex his eñ hoĩbus heretici fiũt/q̃ etiã si essent i ecclesia/nihilomin⁹ errarẽt. Cũ aũt foris sũt/ plurimũ ꝓsunt: nõ verũ docẽdo/qd̃ nesciũt/ sed ad verũ quęrendũ carnales/ et ad verũ aperiendũ spiritales catholicos excitãdo. Sũt eñ innũerabiles i ecclesia sancta deo ꝓbati viri: sed manifesti nõ fiũt inter nos/ q̃diu imperitię nostrę tenebris delectati dormire maluimus/ q̃ lucẽ veritatis intueri. Quapropter multi vt diẽ dei videãt ꝛ gaudeãt: ꝑ hereticos de somno excitãtur. Vtamur igit etiã hereticis: nõ vt eoꝝ approbemus errores/ sꝫ vt catholicã disciplinã aduersus eoꝝ insidias asserẽtes/ vigilãtiores ꝛ cautiores sim⁹: etiã si eos ad salutem reuocare non possumus.

1.Cor. .11.d. (margin, beside "verissime dictũ ē: Oportet mltas hereses eẽ")

De manicheorum erroribus/et quid in hoc opere auctor intẽdat. Ca. IX.

Credo aũt affuturũ deũ/ vt ista scriptura p̃cedente pietate legẽtib⁹ bonis: nõ aduersus vnã aliquã/ſ aduersus oẽs ꝑuas ꝛ falsas opiniones possit valere. Cõtra eos tñ potissimũ ē instituta/q̃ duas naturas vl' substãtias singulis p̃ncipijs/ aduersus inuicẽ rebelles eẽ arbitrant. Offẽsi eñ q̃busdã reb⁹/et rursus quibusdã delectari: nõ eaꝝ q̃b⁹ offendũt/ſ eaꝝ quib⁹ delectant/ volũt eẽ auctorẽ deũ. Et cũ ꝯsuetudinẽ suã vincere nequeunt: iã carnalib⁹ laqueis irretiti/ duas aĩas esse in vno corpe existimãt: vnã de deo/q̃ naturalit' hoc sit qd̃ ipse: alterã de gẽte tenebraꝝ/ quã de⁹ nec genuerit/nec fecerit/nec ꝓtulerit/nec abiecerit: sꝫ quę suã vitã/suã terrã/ suos fętus ꝛ aĩalia/suũ postremo habuerit regnũ/ igenitũq; p̃ncipiũ: sꝫ q̃dã tp̃e aduersus deũ rebellasse. Deũ aũt q̃ aliud qd̃ faceret non haberet: ꝛ quõ alit' posset hosti resistere nõ iueniret: necessitate oppssũ misisse huc aĩaꝫ bonã/ ꝛ q̃ndã pticulã suę substantię: cui⁹ cõmixtione atq; miseria/ hostẽ tẽperatũ esse somniãt/ ꝛ mũdũ fabricatũ. Neq; nũc opiniones eoꝝ refellim⁹ qd̃ partim iã fecim⁹: partim q̃tũ deus siuerit faciem⁹. Sed i hoc ope quõ aduersus eos fides catholica tuta sit: et quõ non pturbẽt animũ ea quib⁹ cõmoti hoĩes i eoꝝ cedunt sentẽtiã/ rationib⁹ q̃s dñs donare dignat/ q̃tũ possum⁹ demonstramus. Illud sane i p̃mis tenere te volo/q̃ bñ nosti animũ meũ: non h' me fugiẽdę arrogantię gratia/ q̃si solẽnit' dicere: quicq̃d i his litteris erroris iuenire poterit/hoc solũ mihi esse tribuendũ: quicquid autẽ veꝝ ꝛ ꝯueniẽter expositum/vni omniũ bonoꝝ muneꝝ largitori deo.

Manicheorũ error de duabus animab⁹.

De aiaꝝ ꝛ corpoꝝ mutationib⁹:

et de vera religione: et quō defendi possit et qualib⁹: Ca.x.

A 1. Retract. ca.13.b. Quāobrē sit tibi manifestū atq̃ pceptū / nullū errorē ī religione eē potuisse / si aīa p deo suo non coleret aīaz / aut corp⁹ / aut phātasmata sua / aut horū aliq̄ duo piūcta / aut certe simul oīa: s; in hac vita societati gener̄ humani sine dolo tpaliter pgruēs eterna meditaret / vnū deū colēs: Qui nisi pmaneret icōmutabil / nulla mutabilis natura remaneret. Mutari aūt aīaz posse / nō qdē localit / s; tñ tpaliter suis affectionib⁹ qsq̃ cognoscit: Corp⁹ vo et tēporib⁹ et loc̄ eē mutabile cuiuis aduertere facile ē. Phantasmata quid sint Phātasmata porro nihil sūt aliud / q̄ de specie corpis corpeo sensu attracta figmēta: q̄ memorie mādare vt accepta sūt / vł ptiri / vł multiplicare / vel pbere / vel distēdere / vel ordinare / vel pturbare / vel q̄libet mō figurare cogitādo facillimū ē: s; cū verū q̄rit / cauere et vitare difficile. 1. Retract. ca.13.b. Nō g̃ creature poti⁹ q̄ creatori seruiamus: nec euanescam⁹ in cogitatiōib⁹ nris: et pfecta religio ē. Eterno eñ creatori adherētes / et nos eternitate B afficiamur necesse ē. S; q: hoc aīa pctis suis obruta et iplicata p seipsā videre ac tenere nō posset: nullo ī reb⁹ hūanis ad diuīa capessenda iterposito gradu p quē ad dei similitudinē a terrena vita hō niteref: ineffabili miscdia dei tpali dispensatione p creaturā mutabilē / s; tñ eternis legib⁹ seruiētē / ad cōmemorationē pme sue pfecteq̃ nature: partim singul̄ hoīb⁹ / ptim vo ipsi hoīm generi 1. Retract. ca.13.c. subueniť. Ea ē nris tpib⁹ christiana religio: quā cognoscere ac seq̄ / securissima et certissima sal⁹ ē. Defēdi aūt aduersus loq̄ces et apti q̄rētibus / mult̄ modis pōt: oīpotēte ipo deo p seipsū demōstrāte q̄ vera sūt: et ad hec intuēda et pcipiēda / bonas volūtates p bonos angelos et q̄slibet hoīes adiuuāte. Eo mō aūt qsq̃ vtiť / quē videt pgruere his cū q̄b⁹ agit: Ego itaq̃ diu mltūq̃ psiderās / q̄les oblatrātes et q̄les q̄rētes expt⁹ sim / vł q̄lis ipe siue cū latrarē siue cū q̄rerē fueri; h̄ mō mihi vtēdū putaui: Que vo eē pspexeris / tene / et ecclie catholice tribue: q̄ falsa respue: et mihi q̄ hō sū ignosce: q̄ dubia / crede: donec aut respuēda eē / aut vera eē / aut semp credēda eē / vł ratio doceat / vel p̄cipiat auctoritas. 1. Retract. ca.13.d. Intēde igiť ī hec q̄ sequūtur diligent̄ et pie q̄tū potes: Tales eñ adiuuat deus.

Un sit vera vita: q̄d sit mors vite: et quō p neq̄tiā vergat ad nihilū: et de mortis effectibus: Ca.XI.

A Nulla vita ē q̄ nō sit ex deo: q: deus vtiq̃ sūma vita ē: et ipse fons vite: nec aliq̄ vita inq̄tū vita ē / malū ē / s; inq̄tū vgit ad mortē: Mors aūt vite non ē nisi neq̄tia / q̄ ab eo q nec q̄sq̃ sit dicta ē: Et ido neq̄ssimi hoīes nihili hoīes appellātur. De agone christiano ca.5. Uita g̃ voluntario defectu deficiēs ab eo qui eā fecit / et cui⁹ eēntia fruebať / et voleñ p dei legē frui corpib⁹ q̄b⁹ eā de⁹ pfecit / vergit ad nihilū. Et hec est neq̄tia: nō q: corp⁹ iā nihilū ē: nā et ipsū habet aliquā cōcordiā ptiū suaꝝ / sine q̄ oino esse nō posset. Ergo ab eo factū ē et corp⁹ / qui oīs pcordie caput ē. Habet corp⁹ q̄ndā pacē sue forme: sine q̄ prsus nihil eēt. Ergo ille ē corpis pditor / a q̄ pax oīs ē: et q̄ forma ē īfabricata atq̃ oīm formosissima / habet aliquā speciē sine qua corp⁹ non ē corp⁹. Si g̃ q̄riť q̄s istituerit corpus: ille q̄rať q̄ ē oīm speciosissim⁹. Oīs eñ species ab illo est. Quis ē autē hic nisi vn⁹ de⁹ / vna vitas / vna salus oīm: et pma atq̃ sūma eēntia: ex q̄ ē oīe quicq̄d ē inq̄tū ē: q: inq̄tū ē quicq̄d ē / bonū ē: B Et ido ex deo nō ē mors. Nō eñ de⁹ mortē fecit: nec letať Sap.1.d. ī pditione viuoꝝ: qm̄ sūma eēntia esse facit oīe qđ ē: vñ et essentia diciť. Mors aūt nō esse cogit quicq̄d moriť inq̄tū moriť: Nā si ea que moriunť penit⁹ morerenť / ad nihilū sine dubio puenirēt: S; tantū moriunť / q̄tū min⁹ essentie pticipāt. Qđ breui⁹ ita dici pōt: Vł. sic Tāto magis moriunť q̄to minus sunt. Corp⁹ aūt minus ē q̄ vita q̄libet: qm̄ q̄ntulūcunq̃ manet ī specie / p vitā manet: siue q̄ vnūqđq̃ aīal / siue q̄ vniuersa mundi natura administrať. Corp⁹ g̃ magis subiacet morti: et ideo vicini⁹ ē nihilo: Quapropter vita q̄ fructu corpis delectata negligit deū / inclinať ad nihilū: et ista est nequitia.

Quō fiat terrena et carnal̄ ipa vita: et de ei⁹ scālis: et q̄b⁹ mediis pstine stabilitati corp⁹ restituať et anima: Ca.XII.

A Quo autē pacto vita carnal̄ et terrena efficiť: et ob h̄ etiā caro et terra noīať: et q̄diu ita ē / regnū dei nō possidebit: et eripieť ei qđ amat. Id eñ amat qđ et min⁹ ē q̄ vita / q: corp⁹ ē: Et ppť ipsū pctm̄ qđ amať fit corruptibile / vt fluēdo deserat amatorē suū: q: et ille hoc amādo deseruit deuz. Precepta eñ ei⁹ neglexit dicētis: Hoc māduca / et hoc noli. Trahiť g̃

ad penas: qr diligendo inferiora/i egestate
voluptatū suarū/ r i dolorib⁹ apud inferos
ordinatur. Quid ē eñ dolor q̄ dicit corporis/
nisi corruptio repētina salutis eius rei quā
male vtēdo aīa corruptioni fecit obnoxiā?
Quid ē aūt dolor q̄ dicit animi/ nisi carere
mutabilib⁹ rebus q̄bus fruebatur/aut frui
se posse sperauerat? Et hoc ē totū qđ dicit
malū.i.pctm̄ r pena peccati. Si autē dū in
hoc stadio vite humane aīa degit/vincat
eas q̄s aduersū se nutriuit cupiditates/fru-
endo mortalib⁹: r ad eas vincēdas grām dei
se adiuuari credat/ mēte illi seruiēs r bona
volūtate/ sine vlla dubitatione repabitur:
r a multis mutabilibus ad vnū incōmuta-
bile reuertet: reformata p sapiētiā non for-
matā/sz p quā formant vniuersa/fruetur q̄s
b deo p spm̄scm̄/qđ est donū dei. Jta fit hō
1.Cor.2.d. spirital' oīa iudicās/vt ipse a nemine iudi-
Matth.22.d. cet: diligēs dñm deū suū in toto corde suo/
i tota aīa sua/i tota mēte sua: r diligēs pxi
mū suū non carnaliter/sed tanq̄ seipsū. Se
aūt spiritalit diligit/q ex toto qđ i eo viuit
deū diligit. Jn his eñ duob⁹ p̄ceptis tota
1. Retract. lex pēdet r pphete. Jnde iā erit ɔseq̄ns/vt
ca.13.c. post mortē corpalē/quā debem⁹ p̄mo pctō/
tpe suo atq̄ ordine suo hoc corp⁹ restitua-
tur p̄stine stabilitati/quā nō p se habebit/s
p aīam stabilitā i deo. Que rursus nō p se
stabilitur/sz p deū q̄ fruit: ideoq̄ ampli⁹ q̄
corp⁹ vigebit: Corpus eñ p ipsā vigebit: et
ipsa p incōmutabilē vitatē/q filī⁹ dei vnic⁹
ē: atq̄ ita r corpus p ipsū filiū dei vigebat/
Joh.1.a. qr oīa p ipsū. Dono etiā eius qđ aie dat.i.
sanctospiritu: non solū aīa cui dat salua et
pacata r sācta fit/ sed ipsū etiā corp⁹ viuifi-
cabitur: eritq̄ i natura sua mūdissimū. Jpse
Matth.23.c. eñ dixit: Mūdate q̄ int⁹ sunt/r q̄ foris sūt
Roma.8.b. mūda erūt. Dicit r aplś: Uiuificabit r mor
talia corpa vestra ppter spm̄ manentē i vo
bis. Ablato q̄ pctō/auferet r pena pctī: Et
1.Cor.15.g. vbi est malū? vbi ē mors ɔtētio tua? vbi est
mors aculeus tuus? Uincit eñ essentia ni-
hilū: r sic absorbetur mors in victoria.

De differētia bonorū malorūq̄ āgelorū a se mutuo r a deo: Ca. XIII

Ec aliqđ scitificat malus angel⁹ ob-
n erit/q diabolus dicit: qr r ipse inq̄-
tū angelus ē/ nō ē malus/ s inq̄tū
puersus ppria volūtate. Fatēdū ē eñ/r an
gelos natura esse mutabiles/si solus de⁹ ē
incōmutabil: Sed ea voluntate q̄ magis
deū q̄ se diligūt/firmi r stabiles manēt i il-
lo/r fruūt maiestate ipsi⁹: r vni libētissime
subditi. Jlle autē angelus magis seipsū q̄
deū diligēdo/subdit⁹ ei esse noluit/et intu-
muit p supbiā/r a sūma essētia defecit/r la-
psus est: Et ob hoc min⁹ est q̄ fuit: qr eo qđ
min⁹ erat frui voluit/cū magl voluit sua po
tētia frui q̄ dei. Q̄ q̄ eñ non sūme/tn̄ am-
plius erat/ qm̄ eo qđ sūme ē fruebatur: qm̄
de⁹ sol⁹ sūme ē. Quicq̄d aūt min⁹ ē q̄ erat:
non inq̄tū ē/ s inq̄tū minus ē/ malū ē. Eo
eñ q̄ min⁹ ē q̄ erat/tendit ad mortē. Quid
autē mirū si fit ex defectu lopia/ r ex inopia
inuidētia q̄ diabolus vtiq̄ diabolus est?

Quō volūtate peccet/ r de libero animarū arbitrio: Ca. XIIII.

Efect⁹ aūt iste q̄ pctm̄ vocat/ si tā-
o q̄ febris iniciū occuparet: recte in-
iusta pena videret q̄ peccantē ɔse-
quit/r q̄ dānatio nūcupat: Nunc vo vsq̄/ 1.Retract. ca.15.f.
adeo pctm̄ voluntariū ē malū/vt nullo mō 15.q.1.ca.1.
sit pctm̄ si nō sit voluntariū: Et hoc q̄dē ita 2.sen.dis.41.
manifestū ē/vt nulla hic doctorū paucitas/ ca. post hec.et ca.illius.
nulla idoctorū turba dissētiat: Quare aut
negandū ē pctm̄ cōmitti/aut fatendū ē vo
lūtate cōmitti. Nō aūt recte negat peccas-
se aiam/ q r penitēdo eā corrigi fatet/r ve-
niā penitenti dari/ r pseuerantē in peccatl
iusta lege dei damnari. Postremo si nō vo
luntate male facim⁹: nemo obiurgādus est
omnino/aut monēdus: Quib⁹ sublatis/chri
stiana lex r disciplina oīs religionis aufe-
ratur necesse ē. Uolūtate q̄ peccat. Et qm̄
peccari non dubiū ē/nec hoc q̄dē dubitādū
video/habere aīas liberū volūtatl arbitriū.
Tales eñ seruos suos meliores esse de⁹ iu-
dicauit/si ei seruirēt liberalit. Qđ nullo mō
fieri posset/si nō voluntate/sed necessitate
seruirēt. Liberalit igit deo angeli seruiūt
neq̄ hoc deo/sed ipsis pdest. Deus eñ bo
no alteri⁹ nō indiget/qm̄ a seipso ē. Qđ au
tē ab eo genitū ē/idipsum ē: qr nō ē factū/s
genitū. Jlla vo q̄ facta sunt/ei⁹ bono indi-
gēt: sūmo.s.bono.i.sūma essentia. Minus
autē sunt q̄ erāt/cū p aie pctm̄ minus ad il
lū mouētur: nec tn̄ penitus separant: nā om-
nino nulla essent. Qđ eñ affectibus ɔtingit
aie/hoc locis corpi: Nā illa mouetur volū-
tate/corpus autē spacio. Qđ aūt homini a
puerso angelo psuasum dicitur/etiā ad hoc
vtiq̄ voluntate cōsensit: Nā si necessitate
id fecisset: nullo peccati crimine teneretur.

Quō peccatis ppetratis dei gratia bn̄ vti possimus: Ca. XV

v

Quod vo corp⁹ hoīs cū ante pctm̄ esset in suo genere optimum/post pctm̄ factū ē ībecillosū/ꝛ morti destinatū: q̄q̄ iusta vindicta pcti sit/plus tn̄ clemētię dei q̄ seueritatis ostendit. Ita eñ nobis suadetur a corpis voluptatibus ad ęternā essentiā vitatis amorē nostꝝ oportere ꝯuerti: Et ē iusticię pulchritudo cū benignitatis gr̄a ꝯcordās: vt qm̄ bonoꝝ inferioꝝ dulcedine decepti sum⁹/amaritudine pęnaꝝ erudiamur. Nā ita etiā nr̄a supplicia diuina ꝓuidētia moderata est/vt et ī hō corpe tā corruptibili ad iusticiā tēdere liceret: ꝛ deposita oīnī superbia/ vni deo vero collū subdere/nihil de seipso fidere: illi vni se regendū tuendumq̄ cōmittere. Ita ipso duce homo bonę voluntatis molestias hui⁹ vitę in vsū fortitudinis vtit. In copia vo voluptatū ꝓsperisq̄ successibus tēporalium/temperantiā suā ꝓbat ꝛ roborat: acuit in tēptationibus prudentiā: vt non solū ī eas nō inducat/s; fiat etiā vigilantior: ꝛ in amorē veritatis/q̄ sola nō fallit/ ardētior.

Quare humanā de⁹ naturā susceperit/ꝛ ī sexu virili: ꝛ q̄les nobis vita sua moꝝ doctrinas exhibuerit: Ca. XVI.

A Ed cū oīb⁹ modis medeatur animis de⁹ ꝑ tēpoꝝ opportunitatib⁹/q̄ mira sapientia ei⁹ ordinant: de quib⁹ aut non ē tractādū: aut inter pios pfectosq̄ tractandū ē: nullo mō beneficentius ꝯsuluit generi hūano/q̄ cū ipsa sapiētia dei. i. vnic⁹ filius ꝯsubstantialis patri et coęternus/totū hoīem suscipere

Joh.1.b. dignatus ē: ꝛ verbū caro factū ē/ꝛ habitauit ī nobis. Ita eñ demonstrauit carnalibus ꝛ nō valētib⁹ intueri mēte veritatē/ corporeisq̄ sensib⁹ deditis/ q̄ excelsū locū inter creaturas habeat humana natura: q nō solū visibiliter: nā id poterat ꝛ ī aliq̄ ęthereo corpore ad nostroꝝ aspectuū tolerantiā tēperato: sed etiā hoībus ī vero hoīe apparuit: Ipsa eñ natura suscipiēda erat q̄ liberāda. Et ne quis forte sexus a suo creatore se ꝯtemptū putaret/viꝝ suscepit nat⁹ ex femi

1. Retract. ca.13.f. na. Nihil ęgit vi/ sed oīa suadēdo ꝛ monendo: Veteri quippe seruitute trāsacta/tp̄s liberatis illuxerat: et opportune iā homini suadebatur atq̄ salubriter/q̄ libero eēt creatus arbitrio. Miracul ꝯciliauit fidē deo/ qui in eo erat/ passione hoīez quē gerebat. Itaq̄ loquēs ad turbas vt deus: nuncia-

Matth.12.d. tā sibi matrē negauit: Et tn̄ vt euāgeliū lo-

Luce.2.g. quitur/puer parētibus subdit⁹ erat. Doctrina eñ de⁹ apparebat/ętatib⁹ hō. Itē aquā

Joh.2.a. in vinū ꝯuersur⁹ vt de⁹ dicat: Recede a me mulier inq̄t: qd mihi ꝛ tibi est? Nondū venit hora mea. Cū autē venisset hora/q̄ vt

Joh.19.c. hō moreret: de cruce cognitā matrē cōmendauit discipulo/ quem p̄ cęteris diligebat.

B Satellites voluptatū diuitias perniciose ipsi appetebant: pauper esse voluit: Honorib⁹ ꝛ imperijs ihiabāt/rex fieri noluit. Carnales suos filios magnū bonū putabāt: tale ꝯiugiū ꝓlēq̄ ꝯtēpsit. Contumelias superbissime horrebant: oīe gen⁹ ꝯtumeliaꝝ sustinuit: Iniurias intolerabiles esse arbitrabant: quę maior iniuria q̄ iustū/innocentē q̄ damnari? Dolores corpis execrabātur: flagellatus atq̄ cruciatus ē: Mori metuebant: morte mulctat⁹ ē. Ignominiosissimū mortis genus crucē putabāt: crucifixus ē. Oīa q̄ habere cupiētes nō recte viuebam⁹: carēdo vilia fecit. Oīa q̄ vitare cupientes a studio deuiabam⁹ veritatis: ꝑpetiēdo deiecit. Non eñ vllū pctm̄ cōmitti pōt/ nisi dū appetitur ea q̄ ille ꝯtēpsit/aut fugiunt q̄ ille sustinuit. Tota itaq̄ vita ei⁹ ī terris per hoīem quē suscipere dignatus ē/disciplina moꝝ fuit. Resurrectio vo ei⁹ a mortuis/nihil hoīs perire naturę/cū oīa salua sūt deo satis indicauit: vt quēadmodū cuncta seruiāt creatori suo/siue ad vindictā pctōꝝ/siue ad hoīs liberationē: q̄q̄ facile corp⁹ aīę seruiat/cū ipsa subijcit deo. Quib⁹ pfectis non solū nulla substantia malū est/qd fieri nunq̄ pōt/ sed etiaz nullo malo afficit: qd fieri p pctm̄ et vindictā potuit. Et hęc ē disciplina naturalis christianis minus intelligentibus plena fide digna: intelligētibus autē omni errore purgata.

Quare diuersis sacramētis vtāt vet⁹ testamētū ꝛ nouū: ꝛ q̄lis doctrinaꝝ vtriusq̄ differētia: Ca. XVII.

Iam vo ipse tot⁹ doctrinę modus/ partim aptissimis rōnib⁹/ partim silitudinib⁹/ī dictis/in factis/ī sacramētis/ad oēm aīę instructionē exercitationēq̄ accōmodat⁹/qd aliud q̄ rōnalis disciplinę regulā īpleuit? Nā et mysterioꝝ expositio ad ea dirigit/q̄ aptissime dicta sūt: Et si ea tn̄ essent q̄ facillime intelligunt: nec studiose q̄reretur/ nec suauit inueniret veritas. Neq̄ si essent ī scpturis sacramēta/ꝛ ī sacramētis nō essent signacula veritatis: satis cū cognitione actio ꝯueniret. Nunc vero qm̄

pietas timore inchoat᷑/ charitate ꝑficitur: ppl's timore ꝯstrictus tp̄e seruitutis ī veteri lege/multꝭ sacramētꝭ onerabatur. Hoc eñ talib⁹ vtile erat ad desiderandā gratiā dei/ q̄ p ꝓphetas ventura canebatur. Que vbi venit/ab ipsa dei sapiētia hoīe assumpto/a q̄ in libertatē vocati sum⁹: pauca sacramēta saluberrima ꝯstituta sūt/q̄ societatē christiani ꝑpl'i/hoc ē sub vno deo libere multitudinis ꝯtinerēt. Multa vō q̄ ꝑplo hebreoꝝ/q̄ est sub eodē vno deo cōpedite multitudini erāt imposita/ab actione remota sunt: ī fide atqȝ interp̄tatione māserūt. Ita nūc nec seruiliter alligant/ſ exercēt liberaliter animū.
B Quisqȝ autē ideo negat vtrūqȝ testamentū ab vno deo esse posse: q2 nō eisdē sacramētis tenet᷑ ppl's noster quib⁹ iudei tenebātur/ vel adhuc tenētur: pōt dicere nō posse fieri/vt vn⁹ paterfamilias iustissim⁹/ aliud iperet eis q̄bus seruitutē duriorē vtilē iudicat/aliud eis q̄s in filioꝝ gradū adoptare dignat᷑. Si aūt p̄cepta vite mouēt/q̄ in veteri lege minora sunt/ī euāgelio maiora: et ideo putāt nō ad vnū deū vtraqȝ ꝑtinere: pōt q̄ h̄ putat ꝑturbari/ ſi vn⁹ medicus/alia p ministros suos ībecillioib⁹/alia p semetipsū valētiorib⁹ p̄cipiat ad reparādā vl' obtinendā salutē. Ut eñ ars medicine cū eadē maneat: neqȝ vllo pacto ipa mutet᷑: mutat tñ p̄cepta lāguētib⁹/q2 mutabilis ē nostra valitudo: ita diuina ꝓuidentia cum sit ipsa oīno incōmutabil'/ mutabili tñ creature varie subuenit: et p diuersitate morboꝝ/alijs alia iubet aut vetat/vt a vitio vñ mors incipit/ ⁊ ab ipsa morte ad naturā suam et essentiā/ea que deficiunt.i.ad nihilū tendunt/reducat ⁊ firmet.

Cur ideo oēs creature mutabiles/ q2 ex nihilo a deo create sunt oēs. Ca. XVIII.

Ed dic̄ mihi: Quare
f deficiunt? Quia mutabilia sunt. Quare mutabilia sūt? Quia nō sūme sūt. Quare nō sūme sūt? Quia īferiora sūt eo a q̄ facta sūt. Quis ea fecit? Qui sūme ē. Quis hic ē? De⁹ incōmutabilis trinitas: qm̄ ⁊ p sūmā sapientiā ea fecit: ⁊ sūma benignitate ꝯseruat. Cur ea fecit? Ut eēnt: Ipsū eñ q̄ntulūcunqȝ esse/bonū ē: q2 summū bonū ē sūme esse. Vñ fecit? Ex nihilo: Qm̄ q̄cq̄d ē quātulacūqȝ specie sit / necesse est: Ita ⁊ si minimū bonū/tñ bonū erit/⁊ ex deo erit: Nā qm̄ summa species sūmū bonū ē/minima species minimū bonū ē. Omne autē bonū/aut deus/aut ex deo ē: Ergo ex deo ē etiā minima species. Sane qd̄ de specie/hoc etiā de forma dici pōt. Neqȝ eñ frustra tam speciosissimū/q̄ etiā formosissimū in laude ponit᷑. Id ꝗ est vñ fecit deus oīa/qd̄ nullā speciē habet/nullamqȝ formā: qd̄ nihil ē aliud q̄ nihil. Nā illud qd̄ ī cōparatione ꝑfectoꝝ īforme dicit᷑: si habet aliquid forme/q̄uis exiguū/q̄uis inchoatū/nondū est nihil: ac p hoc id quoqȝ in q̄tum est/nō est nisi ex deo. Quapropter etiam si de aliqua informi materia fact⁹ ē mūdus/hec ipsa facta ē oīno de nihilo: Nā ⁊ quod nondū formatū est: tñ aliquo mō vt formari possit inchoatū est: dei bñficio formabile ē. Bonū est eñ esse formatū. Nonnullū ꝗ bonū est ⁊ capacitas forme: et ideo bonorū oīm auctor q̄ ꝓstitit formā/ipse fecit etiā posse formari. Ita oē qd̄ ē in q̄tū est/⁊ oē qd̄ nōdū ē in q̄tū esse pōt/ ex deo habet. Qd̄ alio mō sic dicit᷑: Oē formatū inquantū formatū est/⁊ oē qd̄ nondū formatū est/in q̄tū formari pōt/ex deo habet. Nulla autē res obtinet integritatē nature sue nisi ī suo genere salua sit. Ab eo autē est oīs salus a q̄ est oē bonū: ⁊ omne bonū ex deo: salus igitur omnis ex deo.

Quō sint bona oīa et ex deo: q̄bus aduersantur mala: Ca. XIX.

Inc iā cui oculi mētis patent/ nec
b perniciosō studio vane victorie caligant atqȝ turbātur: facile intelligit oīa que vitiātur et moriuntur/ bona esse/q̄uis ipsum vitiū ⁊ ipsa mors malū sit. Nisi eñ salute aliqua ꝑuarētur/nō eis noceret vitiū vel mors: ſ si nō noceret vitiū/ nullo modo esset vitiū. Si ergo saluti aduersatur vitiū: et nullo dubitāte sal⁹ bonū est: bona oīa sunt quibus aduersat᷑ vitiū. Quibus aūt aduersatur vitiū/ ipsa vitiantur. Bona sunt ergo que vitiātur: sed ideo vitiātur/q2 non sūma bona sunt. Que igitur bona sunt/ex deo sunt: Quia nō summa bona sunt/nō sunt deus. Bonum ꝗ qd̄ vitiari nō pōt/de⁹ est: Cetera aūt oīa bona ex ipso sunt/que p seipsa pñt vitiari: q2 per seipsa nihil sunt: per ipsum autē partim nō vitiantur/partim vitiata sanantur.

Quale primū anime vitium fuerit: ⁊ quomō malum nō sit quod a deo creatum ē/ sed quod liberum incurrit peruersitate sua arbitriū/ exemplis declarat᷑: Ca. XX.

A c Est aūt vitiū p̄mū aīe rationalꝰ vo
lūtas ea faciēdi/que vetat sūma ꝛ
intima veritas: Jta hō de paradi
so in hoc sęculū expulsus ē.i. ab ęternis ad
tpalia/ a copiosis ad egena/ a firmitate ad
infirma. Nō ḡ a bono substātiali ad malū
substantiale: qꝛ nulla substantia malū ē: ꝟ
a bono ęterno ad bonū tpale/a bono spiri
tali ad bonū carnale/a bono itelligibili ad
bonū sensibile/ a bono sūmo ad bonū infi
mū. Est igiꝰ q̄ddā bonū qđ si diligit aīa rō
nalꝰ/peccat: qꝛ infra illā ordinatū ē: Quare
ipsū pctm̄ malū ē/non ea substātia q̄ peccā
do diligiꝰ. Non ḡ arbor illa mala ē q̄ i me
dio padisi plantata eē scribiꝰ/ ꝟ diuini p̄ce
pti transgressio. Que cū ɔseq̄ntē habet iu
stam damnationē: ɔtigit ex illa arbore q̄ ɔ
vetitū tacta ē/dinoscētia boni ꝛ mali: qꝛ cū
suo pctō aīa fuerit īplicata/luēdo penaꝰ di
scit q̄d intersit int̄ p̄ceptū qđ custodire no
luit/ꝛ pctm̄ qđ fecit: atq̃ hoc mō malū qđ
cauēdo non didicit/discit sentiēdo: ꝛ bonū
quod nō obtēperādo minꝰ diligebat/ardē
tiꝰ diligit cōparando. Uitiū ḡ aīe ē quod fe
cit: ꝛ difficultas ex vitio pena ē quā patiꝰ:
ꝛ hoc ē totū malū: Facere autē ꝛ pati non ē
substantia: Quapropt̄ substātia non ē ma
lū. Sic enī nec aq̄ malū ē/nec aīal quod vi
uit i aere: Nā istę substantię sunt: Sꝫ malū
ē volūtaria p̄cipitatio i aquā/et suffocatio
quā mersus patiꝰ. Stilus ferreꝰ alia pte q̄
scribamꝰ/alia q̄ deleamus a fabro factꝰ ē: ꝛ
in suo genere pulcher: ꝛ ad vsū nostꝝ accō
modatꝰ. At si q̄spiā ea pte scribere q̄ deleꝰ/
et ea velit delere q̄ scribitur: nullo mō stilū
malū fecerit/cū ipsuꝫ factū iure vituperetur:
Qđ si corrigat/ vbi erit malū? Si q̄s repē
te meridianū solē intueaꝰ/repcussi ocli tur
babūtur: Nū ideo sol malū erit aut oculi?
Nullo mō. Sūt enī substātię/ ꝟ malū ē inor
dinatus aspectus/ ꝛ ipsa q̄ ɔseq̄tur pturba
tio. Qđ malū nō erit/ cū oculi fuerit recre
ati: ꝛ lucē suā ɔgruēter aspexerint. Neq̃ cū
eadē lux q̄ ad oculos ptinet/ p luce sapiētię
q̄ ad mentē ptinet coliꝰ/ ipsa fit malū: ꝟ su
perstitio malū ē q̄ creaturę potiꝰ q̄ȝ creato
ri seruitur. Qđ malū oīno nullū erit/cū aīa
recognito creatore/ipsi vni se subiecerit: et
B cętera p euꝫ subiecta sibi esse ɔsenserit. Jta
oīs corporea creatura/si tm̄modo posside
atur ab aīa que diligit deū/bonū ē infimū/
et in genere suo pulchꝝ: qm̄ forma ꝛ specie
ɔtinetur. Si aūt diligaꝰ ab aīa que negli
git deū: nec sic quidē maluꝫ fit ipsa: sed qm̄
pctm̄ malū est q̄ ita diligitur/fit penaꝰ dile
ctori suo/ꝛ eū īplicat erūnis: ꝛ pascit falla
cibꝰ voluptatibus: qꝛ neq̃ pmanēt/neq̃ sa
tiāt/ ꝟ torquēt doloribus. Quia cū ordinē
suū pagit pulchra mutabilitas tēpoꝝ: dese
rit amātē species ɔcupita/ ꝛ p cruciatū sen
tiētis discedit a sensibꝰ/ ꝛ erroribus agitat:
vt hanc esse p̄mā speciē putet q̄ oīm infima
est/natura.s.corporea/ quā p lubricos sen
sus caro male dilecta nūciauerat: vt cū ali
quid cogitat/itelligere se credat vmbris il
lusus phantasmatū. Si qñ autē nō tenens
integrā diuinę puidētię disciplinā/ ꝟ tene
re se arbitrās carni resistere conaꝰ: vsq̃ ad
inuisibiliū reꝝ imagines puenit: ꝛ luci huiꝰ
quā certis terminis circūscptā videt/immē
sa spacia cogitatione format inaniꝰ: ꝛ hanc
speciē sibi futurę habitationis polliceꝰ/ne
sciens oculoꝝ ɔcupiscētiā se trahere: ꝛ cum
hoc mūdo ire velle extra mūdū: quē ppter
ea ipsum esse nō putat/ qꝛ eiꝰ clariorē ptē p
infinitū falsa cogitatione distēdit: Qđ nō
solū de hac luce/ ꝟ etiā de aq̄/ postremo de
vino/de melle/de auro/de argēto: de ipsis
deniq̃ pulpis/ vꝰ sāguine vꝰ ossibꝰ q̄rūlibet
aīaliū/ ꝛ cęteris hmōi rebꝰ facillime fieri po
test. Nihil enī ē corpis/ qđ nō vꝰ vno viso
possit innumerabiliꝰ cogitari: vꝰ i puo spa
cio visū possit eadē imaginādi facultate p
infinita diffūdi: Sꝫ facillimū ē execrari car
nē: difficillimū autē non carnaliter sapere.

De modo seductiōis itellectꝰ humani ex aīe puersitate/ ꝛ tpaliū specierū multiformitate: Ca.XXI.

b Ac ergo puersitate aīe que ɔtingit
peccato atq̃ supplicio/fit oīs natu
ra corpea/ illud qđ p salomonē dꝛ:
Uanitas † vanitantiū ꝛ oīa vanitas: Que Eccl.1.a.
abundātia hoī in oīn labore eius quo ipe Al. † vanitatū
laborat sub sole? Neq̃ enī frustra est addi
tū vanitātiū: qꝛ si vanitātes detrahaꝰ/ que
tanq̄ p̄ma sectātur extrema/non erit corpꝰ
vanitas/sed in suo genere: cuius extremaꝫ
pulchritudinē sine vllo errore monstrabit.
Tēporaliū enī specierū multiformitas/ ab
vnitate dei hominē lapsum p carnales sen
sus diuerberauit: ꝛ mutabili varietate mꝰl
tiplicauit eius affectū. Jta facta ē abūdan
tia laboriosa: ꝛ si dici pōt/copiosa egēstaꝰ:
dū aliud ꝛ aliud seq̄tur/et nihil cū eo pma
net. Sic a tpe frumēti vini ꝛ olei sui multi Ps. 4.
plicatus ē: vt nō iueniat idipsum.i.naturā

incōmutabilē & singularē; quā secutus non erret; & assecut⁹ nō doleat: habebit eni etiā ꝯsequentē redemptionē corporis sui; qđ iam non corrumpetur. Nunc vero corp⁹ qđ corrū-
Sap.9.d. pitur aggrauat aīam: & deprimit terrena inhabitatio sensū multa cogitantē: q2 rapitur i ordinē successionis extrema corporū pulchritudo. Nā ideo extrema ē: q2 simul non pōt habere oīa: s3 dū alia cedūt atq₃ succedunt; tp̄aliū formarū nūeros i vnā pulchritudinē cōplēt: et h totū nō ꝓpterea malū q2 trāsit.

De diligentibus tp̄alia et tp̄is moderatorē non requirētibus; exemplificat de versuū mēsuris: Ca. xxii.

Sicut versus i suo genere pulcher ē: quis duę syllabę simul dici nullo mō possint. Nec eni secunda enunciatur nisi p̄ma transierit: atq₃ ita per ordinē peruenitur ad finē: vt cum sola vltima sonat; non secū sonātibus superiorib⁹; formā tamē et decus metri cū p̄teritis ꝯtexta p̄ficiat. Nec ideo tñ ars ipsa qua versus fabricatur; sic tpi obnoxia est; vt pulchritudo ei⁹ p mēsuras morarū digeratur: sed simul habet oīa quibus efficit versū: nō simul habentē oīa; sed posteriorib⁹ p̄ora tollentē: ꝓpter ea tñ pulchrū; q2 extrema vestigia illius pulchritudinis ostēdat; quā ꝯstāter atq₃ incōmutabiliter ars ipsa custodit. Itaq₃ vt nōnulli peruersi magis amāt versū q̄ artē ipsā qua ꝯficitur versus: q2 plus se aurib⁹ q̄ intelligentię dederūt: Ita multi tp̄alia diligūt: ꝯditricē vero ac moderatricē tēporū diuinā ꝓuidentiā non requirūt: atq₃ in ipsa dilectione tp̄aliū nolunt transire quod amant: Et tā sunt absurdi; q̄ si quisq₃ in recitatione p̄clari carminis vnā aliquā syllabā solā ꝑpetuo vellet audire. Sed tales auditores carminū non inueniūtur: talibus autē rerū ęstimatoribus plena sūt oīa. Propterea q2 nemo est qui nō facile: non mō totū versum; sed etiā totū carmē possit audire: totū autē ordinem sęculorū sentire nullus hoīm potest. Huc accedit q̄ carminis nō sumus partes: sęculorū vero partes damnatione facti sum⁹. Illud ergo cantatur sub iudicio no
Al. transeūt strorista ꝑaguntur de labore nostro. Nulli autē victo ludi agonistici placēt; sed tamē cū eius dedecore decori sunt. Et hęc eni q̄dā imitatio veritatis ē. Nec ob aliud a talibus ꝓhibemur spectaculis: nisi ne vmbris rerū decepti; ab ipsis rebus quarū illę vmbrę sunt aberremus. Ita vniuersitatis huius ꝯditio atq₃ administratio; solis impijs animis dānatisq₃ nō placet: s3 etiā animabus sanctis cū miseria earū multisq₃; vel in terra victricib⁹ vl̄ in cęlo sine ꝑiculo spectātib⁹ placet: Nihil eni iustū displicet iusto.

Unde animę siue malū pueniat siue bonū: et q̄ nihil sit in mundo substātialiter malū: Ca. xxiii.

Quocirca cū oīs aīa rōnalis aut pctis suis misera sit; aut recte factis beata: oīs aūt irratiōalis aut cedat potētiori; aut pareat meliori: aut cōparetur ęqli; aut certātē exerceat; aut dānato noceat: et oīne corp⁹ suę aīę seruiat; q̄ntū ꝑ ei⁹ meritū & ꝑ rerū ordine sinitur: nullū malū ē naturę vniuersę; sed sua cuiq₃ culpa fit malū. Porro cū aīa p dei gratiā regenerata & i integrū restituta: & illi subdita vni a q̄ ē creata: instaurato etiā corpe i p̄stinā firmitatē; non cū mundo possideri; sed mundū possidere cęperit; nullū ei malū erit: q2 ista infima pulchritudo tp̄aliū vicissitudinū; q̄ cū ipsa
Esaię 65.e. Apoc. 21.a. pagebatur; sub ipsa pagetur: & erit vt scp̄tū ē: Cęlū nouū & terra noua: nō in pte laborātib⁹ animis; s3 i vniuersitate regnantibus.
1. Cor. 3.d. Oīa eni vestra inq̄t aplūs; vos aūt christi:
1. Cor. 11.a. christ⁹ aūt dei: Et caput mulieris vir; caput viri christus; caput autē christi deus. Qm̄ igitur vitiū aīę nō natura ei⁹; sed ꝯtra naturā eius ē: nihilq₃ aliud ē q̄ pctm̄ & pęna peccati: inde intelligit nullā naturā; vl̄ si melius ita dicit; nullā substantiā siue essentiam malū esse. Neq₃ de pctis pęnisq₃ aīę efficitur; vt vniuersitas vlla deformitate turpetur. Quia rationalis substantia q̄ ab omni pctō mūda ē deo subiecta; subiectis sibi cęteris dominat. Ea vero quę peccauit; ibi ordinata ē; vbi esse tales decet: vt deo ꝯditore atq₃ rectore vniuersitatis decora sint omnia: et est pulchritudo vniuersę creaturę p hęc tria inculpabilis; damnatione peccatorū; exercitatione iustorū; pfectione beatorū.

De animarū medicinis auctoritate & ratione: Ca. xxiiii.

Quāobrē ipsa q̄ aīę medicina q̄ diuina puidētia & ineffabili beneficētia geritur; gradatim distinctēq₃ pulcherrima ē: Distribuit eni i auctoritatē atq₃ i rationē. Auctoritas fidē flagitat; & ratiōni p̄parat hoiem. Ratio ad intellectū cognitionēq₃ perducit. Q̄q̄ neq₃ auctoritatē ratio penit⁹ deserit; cū ꝯsideratur cui sit credēdū: et certe sūma ē ipsius iā cognitę atq₃

pspicue veritatis auctoritas. Sz qz i tpalia deuenim⁹/ τ eoꝝ amore ab ęternis impedimur: q̄dā tpalis medicina q̄ non sciētes/ sed credētes ad salutē vocat: nō nature τ excellētię/ sed ipsi⁹ tpis ordine ṗor est: Nā i quēcunq3 locū q̄sq3 ceciderit/ ibi debet incūbere vt resurgat. Ergo ipsis carnalib⁹ formis q̄bus detinemur/ nitēdū est ad eas cognoscēdas q̄s caro nō nūciat. Eas em̄ carnales voco q̄ p carnē sentiri queūt. i. p oculos/ per aures/ cęterosq3 corpis sensus. His ḡ carnalib⁹ vł corpalib⁹ formis inhęrere amore pueros/ necesse ē: adolescētes ꝟo ꝓpe necesse est: hinc iam ꝓcedente ętate non ē necesse.

Quib⁹ de diuinis credēdū sit: τ q̄re miracula cessauerint: Ca. XXV.

A Q uoniā igif diuina ꝓuidētia: nō solū singul' hoībus q̄si ṗriuatim/ sed vniuerso generi hūano tāq3 publice ꝯsulit: quid cū singulis agaf/ de⁹ scit qui agit/ atq3 ipsi cū quib⁹ agif sciūt: Quid aūt agaf cū genere humano/ p historiā cōmendari voluit τ p ꝓphetiā. Tpaliū autē reꝝ fides/ siue p̄teritaꝝ/ siue futuraꝝ: magis credēdo q3 intelligēdo valet. Sed nostrū ē ꝯsiderare/ quib⁹ vł hoībus vł libris credendū sit: ad colēdū recte deū/ q̄ vna salus ē. Hui⁹ rei ṗma disceptatio ē: vtrū his potius credamus q̄ ad multos deos/ an his q̄ ad vnū deū colendū nos vocāt. Quis dubitet eos potissimū sequēdos q̄ ad vnū vocāt: p̄sertim cū illi multoꝝ cultores/ de hoc vno dn̄o cunctoꝝ τ rectore ꝯsentiāt. Et certe ab vno

1. Retract. ca. 13. b. incipit numerus. Prius ḡ isti sequēdi sunt qui vnū deū summū solū veꝝ deum/ τ solū colenduz esse dicunt. Si apud hos veritas nō eluxerit/ tum demū migrandū ē. Sicut em̄ in ipsa reꝝ natura maior est auctoritas vnius ad vnū oīa redigēt': nec i genere humano multitudinis vlla potentia ē nisi cōsentiētis. i. vnū sentiētis: ita in religione q̄ ad vnū vocant eoꝝ maior et fide dignior

B esse debet auctoritas. Altera ꝯsideratio est dissensionis eius quę de vni⁹ dei cultu inter hoīes orta ē. Sed accępimus maiores nostros eo gradu quo a tpalibus ad ęterna ꝯscēditur/ visibilia miracula (nō em̄ aliter poterunt) secutos esse/ p quos id actū ē vt necessaria non essent posteris. Cū em̄ ecclesia catholica p totū orbē diffusa atq3 fū-

1. Retract. ca. 13. b. data sit: Nec miracula illa i nostra tpa durare p̄missa sunt/ ne anim⁹ semp visibilia q̄reret/ τ eoꝝ ꝯsuetudine frigesceret gen⁹ humanū/ quoꝝ nouitate flagrauit: Nec iā nobis dubiū eē debet his esse credēdū/ qui cū ea p̄dicēt/ q̄ pauci assequunf: se tn̄ seq̄ndos ꝓplis ꝑsuadere potuerūt. Nunc em̄ agif q̄bus credendū sit/ anteq3 quisq3 sit idoneus ineundę rationi de diuinis τ ꝺ inuisibilib⁹ rebus: Nā ipsi rationi purgatioris aię q̄ ad perspicuā ꝟitatē ꝑuenit/ nullo mō auctoritas hūana p̄ponif: s3 ad hanc nulla supbia humana ꝑducit: Quę si nō esset/ nō essent hęretici/ neq3 schismatici/ nec carne circūcisi/ nec creaturarū simulacroꝝq3 cultores. Hi autē si nō essent ante ꝑfectionē ꝓli q̄ ꝓmittitur/ multo pigrius veritas quęrerēf.

Descṗtio ꝑfect⁹ veteri et terreni hoīs/ parit' noui τ celestis: Ca. XXVI

A D ispēsatio ḡ tpalis/ et medicina diuinę ꝓuidētię/ erga illos q̄ peccato mortalitatē meruerūt/ sic traditur: Primo vnius hoīs cuiuslibet nascētis natura τ eruditio cogitaf. Prima huius ętas infantia in nutrimētis corpalib⁹ agif/ penitus obliuiscēda crescēti. Eā puericia sequitur: vn̄ incipim⁹ aliq̄d meminisse. Huic succedit adolescētia: cui iam ꝓpagationē ꝓlis natura ꝑmittit/ τ patrē facit. Porro adolescentiā iuuētus excipit: iā exercenda muneribus publicis/ et domanda sub legib⁹: in q̄ vehemētior ꝓhibitio pctōꝝ: τ pęna peccātiū seruilif coercēs: carnalib⁹ animis atrociores impet⁹ libidinis gignit/ τ oīa cōmissa cōgeminat: Non em̄ simplex peccatū ē: nō solū malū/ sed etiā vetitū admittere. Post labores aūt iuuētutis seniori pax nōnulla ꝯcedif. Inde vsq3 ad mortē deterior ętas ac decolor decrepitas/ τ morbis subiectior debilisq3 ꝑducit. Hęc est vita hoīs viuētis ex corpe/ τ cupiditatibus reꝝ tēporaliū colligati. Hic dicif vetus hō/ τ exterior et terrenus: etiā si obtineat eā quaz vulgus vocat felicitatē/ in hn̄ constituta terrena ciuitate: siue sub regibus/ siue sub ṗncipib⁹/ siue sub legibus/ siue sub his oīb⁹: Aliter ē hn̄ ꝯstitui populus nō potest/ etiā qui terrena sectaf. Habet quippe τ ipse modū quēdam pulchritudinis suę. Hunc aūt hoīem quem veterē τ exteriorē τ terrenū descripsimus: siue i suo genere moderatū/ siue etiā seruilis iusticię modū excedentē: nōnulli agunt totū ab istius vitę ortu vsq3 ad occasum. Nōnulli aūt istā vitā necessario ab illo incipiūt/ sed renascunf interius: τ cęteras ei⁹ ꝑtes suo robore spiritali τ incremētis sapiē-

Lib. 1. de geñ. cōtra manichęos. ca. 23.

tię corrūpūt ⁊ necant: ⁊ i cęlestes leges do/
Al. t legē. nec post visibilē†mortē totū instaureł astri
B gunt. Iste dicił nou⁹ hō ⁊ interior ⁊ cęlestis
habēs ⁊ ipse ꝓportione nō annis/ſ ꝑfecti/
bus distinctas q̄sdā spiritales ętates suas.
Primā in vberib⁹ vtilꝭ historię/q̄ nutrit ex/
emplis. Secundā iā obliuiscentē hūana/et
ad diuina tendentē: in q̄ nō auctoritatꝭ hu
manę sinu ꝯtineł/ſ ad summā ⁊ incōmuta
Al. t incom. bilē†legē passib⁹ rationis innititur. Tertiā
iam fidentiorē ⁊ carnalē appetitū rōnis ro/
bore maritantē/gaudentēq; intrinsecus in
quadā dulcedine ꝯiugali/cū aīa mēti copu
latur/⁊ velamēto pudoris obnubił/ vt iaȝ
recte viuere non cogatur/sed etiā si oēs ꝯce
dant/peccare nō libeat. Quartā iaȝ idipsū
multo firmius ordinatiusq; facientē ⁊ emi/
cantē in viꝝ ꝑfectū: atq; aptā et idoneam
oībꝰ etiā ꝑsecutionibus/ ⁊ mūdi hui⁹ tem
pestatibus ac fluctib⁹ sustinēdis atq; fran/
gendis. Quintā pacatā atq; ex omni par/
te tranquillā/viuentē in opib⁹ ⁊ abūdantia
incōmutabilꝭ regni/ sūmę atq; ineffabilꝭ sa/
pientię. Sextā oīmodę mutationis i ęter
nam vitam: et vsq; ad totā obliuionē vitę
tpalis transeuntē in ꝑfectam formā/ quę fa
cta est ad imaginē et silitudinē dei. Septi/
ma eñ iam quies ęterna est: ⁊ nullꝭ ętatib⁹
distinguenda beatitudo ꝑpetua. Ut eñ fi
nis veterꝭ hominis mors est: sic finis noui
hominis vita ęterna. Ille nāq; homo pec/
cati est/iste iusticię.

De vtriusq; hominis/ noui. s. et veteris tpali decursu: Ca. XXVII.

Sicut aūt isti ambo nullo dubitan
te ita sunt/ vt vnū eoꝝ. i. veterē at
q; terrenū possit i hac tota vita vn⁹
hō agere: nouū vo ⁊ cęlestē nemo i hac vi/
ta possit nisi cū vetere: nā ⁊ ab ipso incipiat
necesse ē/ ⁊ vsq; ad visibilē mortē cū illo/ q̄/
Al. t pdurer. uis eo deficiēte/se ꝑficiēte†pduret: Sic ꝓ/
portione vniuersū gen⁹ humanū/cui⁹ tāq̄
vni⁹ hoīs vita est ab adā vsq; ad finē hui⁹
sęculi/ita sub diuinę ꝓuidētię legibus ad/
ministrał/vt i duo genera distributū appa/
reat. Quoꝝ in vno ē turba impioꝝ terreni
hoīs imaginē ab initio sęculi vsq; ad finem
gerētiū: In altero series ꝑlī vni deo dedi/
ti: sed ab adā vsq; ad iohannē baptistā ter/
reni hoīs vitā gerentis seruili q̄dā iusticia:
cui⁹ historia vetus testamentū vocał/ q̄si
terrenū pollicēs regnū: q̄ tota nihil ē aliud
q̄ imago noui ꝑli ⁊ noui testamēti pollicē/
tis regnū cęloꝝ. Cui⁹ ꝑli vita interim tpalꝭ
incipit a dñi aduētu i hūilitate vsq; ad diē
iudicij qñ i claritate vēturus ē. Post qđ iu/
diciū vetere hoīe extincto/erit illa mutatio
q̄ angelicā vitā polliceł. Oēs eñ resurge/ 1. Cor. 15. g.
mus/sed non oēs imutabimur. Resurget ḡ
pius ꝑls/ vt veterꝭ hoīs sui reliq̄as trāsfor
met in nouū. Resurget autē impius ꝑls q̄
ab initio vsq; ad finē veterē hoīeȝ gesserit/
vt in secundā mortē ꝑcipiteł. Etatū aūt ar
ticulos q̄ diligēter legūt/inueniūt: nec ziza
nia nec paleas perhorrescūt. Impius nāq;
pio viuit ⁊ pctōr iusto: vt eoꝝ comparatione
alacrius/donec perficiātur assurgat.

Quō sapiētes sapiētiā tradiderit: et de peccatorum pulchritudine: Ca. XXVIII.

Quisq̄s aūt ꝑli ter/
reni tēporibus vsq; ad illuminati/
onē interioris hoīs meruit ꝑueni/
re/genus humanuȝ ꝑ tpe adiuuit: exhibēs
ei qđ ętas illa poscebat: ⁊ ꝑ ꝓpheciam inti
mās id quod exhibere opportunū nō erat:
qualꝭ patriarchę ac ꝓphetę inueniunł ab
his q̄ non pueriliter insiliūt/sed pie diligē/
terq; pertractant diuinaꝝ ⁊ humanaꝝ reꝝ
tā bonū ⁊ tam grande secretū. Qđ etiā tē/
porib⁹ noui ꝑli a magnis ⁊ spiritalib⁹ virꝭ
ecclię catholicę alumnis/ video cautissime
ꝓuideri: ne qđ populariter agant qđ non/
dū esse tpis vt cū ꝑlo agał intelligunt: ali/
mēta lactea large auidis infirmiorib⁹ plu/
ribus atq; instanter infundūt: validiorib⁹
aūt cibis cū sapiētib⁹ paucis vescunł. Sa/ 1. Cor. 2. b.
pientiā eñ loquūtur inter ꝑfectos: carnali/
bus vo ⁊ aīalibus/ q̄uis nouis hoībus/ad/
huc tñ paruulꝭ/ nōnulla obtegunt/sed nulla
mentiūtur. Non eñ honoribus suis vanis
consulunt ⁊ inanibus laudib⁹/ sed vtilitati
eoꝝ cū quib⁹ societatē vitę hui⁹ inire me/
ruerūt. Hęc eñ lex est diuinę ꝓuidentię: vt
nemo a superioribus adiuueł ad cognoscē
dam ⁊ percipiendā gratiam/ dei qui nō ad
eandē puro affectu inferiorꝭ adiuuerit: Ita
de peccato nostro qđ in hoīe peccatore ipsa
natura nostra cōmisit/ ⁊ genus humanū fa
ctū est magnū decus ornamētūq; terraꝝ:
⁊ tam decenter diuinę ꝓuidentię ꝓcuratio/
ne administrał/ vt ars ineffabilꝭ medicinę
ipsam vitioꝝ fęditatē in nescio quā sui ge/
neris pulchritudinem vertat.

De mō ꝓcedendi a visibilib⁹ ad inuisibilia: et de hūanę naturę su/ pereminentia: Ca. XXIX.

De vera religione

¶ qm̄ de auctoritatꝭ bñficētia/ q̄ꝫtū i ꝑsentia satꝭ visū ē/locuti sum⁹: videam⁹ q̄ten⁹ ratio possit ꝓgredi a visibilib⁹ ad inuisibilia/ ꝛ a tp̄alib⁹ ad ęterna ꝯscendēs. Nō eñ frustra ꝛ inanitꝰ intueri oportet pulchritudinē celi/ordinē siderū/ candorē lucꝭ/dierū ꝛ noctiū vicissitudines/ lunę mēstrua curricula/ anni q̄drifariā temperationē/ q̄dripertitis elemētis ꝯgruentē tantā vim seminū/species nūerosq̧ gignētiū: ꝛ oīa in suo genere modū ꝓpriū naturāq̧ seruātia. In q̄rū ꝯsideratione nō vana ꝛ peritura curiositas exercēda est/ ſ grad⁹ ad imortalia ꝛ semꝑ ꝑmanētia faciēd⁹. Proximū eñ est attēdere q̄ ista sit natura vitalꝭ/ q̄ cuncta ista sentit: q̄ ꝑfecto qm̄ vitā dat corpori/ ꝑstantior eo sit necesse ē. Non eñ q̄lislibet moles/ q̄ꝫ q̄ ista visibili luce ꝑfulgeat/ si vita careat magni ęstimāda ē. Quęlibet nāq̧ viua substantia/cuilibet nō viuę substantię naturę lege ꝑponitꝰ. Sed q2 irrationalia q̄ꝫ animātia viuere atq̧ sentire nemo ambigit/illud in aīo humano ꝑstantissimū ē: nō q̄ sentit sensibilia/sed q̄ iudicat de sensibilib⁹. Nā ꝛ vidēt acuti⁹/et ceteris corꝑis sensib⁹ acrius corꝑa attingūt plerēq̧ bestię q̄ꝫ hoīes: sed iudicare de corꝑibus: non sentiētis tm̄ vitę/sed etiā ratiocinantis ē/ q̄ illę carent/ nos excellim⁹. Iā v̄o illud videre facillimuꝫ est: ꝑstantiorē esse iudicantē/ q̄ꝫ illa res est de q̄ iudicatur. Nō solū aūt rationalis vita de sensibilib⁹/ sed de ipsis q̄ꝫ sensibus iudicat. Cur in aq̄ remū fractū oporteat apparere cū rect⁹ sit: ꝛ cur ita ꝑ oculos sentire necesse sit: Nā ipse aspectus oculorū renunciare id potest/iudicare aūtē nullo mō. Quare manifestū est: vt sensualē vitā corpori/ ita rationalē vtriq̧ pręstare.

f.ca.35.

De artificialibus operib⁹: ꝛ quō excellat iudiciū intellect⁹ de eisdē: ꝛ quō supra mentē nostrā lex sit q̄ veritas dicitur: Ca. XXX.

A

Taq̧ si rationalꝭ vita fm̄ seipsā iudicat/ nll'a iā ē natura ꝑstātior. Sꝫ q2 clarū ē eā eē mutabilē/ qm̄ nūc perita/ nūc imperita inuenitur: tāto aūt melius iudicat quanto ē peritior: ꝛ tanto ē peritior/ quāto alicui⁹ artis vl' disciplinę vl' sapientię particeps ē: ipsi⁹ artis natura quęrenda ē. Neq̧ nunc artē intelligi volo quę notatur experiēdo/sed quę ratiocinādo indagatur. Quid eñ ꝑclarū nouit/ qui nouit ea impēsa quę calce et arena ꝯficitur/ tenacius lapides cohęrere q̄ꝫ luto? Aut qui taꝫ eleganter ędificat/ vt quę plura sunt/ paria paribus respondeāt: quę aūt singula sunt/ mediū locū teneant? Q̄ꝫ iste sensus iā sit rationi veritatiq̧ vicinior. Sed certe quęrendū est/ cur nos offendat/ si duabus fenestris non suꝑ inuicē/ sed iuxta inuicē locatꝭ: vna earū maior minorve sit/ cū equales esse potuerint: Si vero suꝑ inuicē fuerint: ambęq̧ de medio q̄ꝫuis impares/ nō ita offendat illa inęqualitas: et cur non multū curemus/ q̄nto sit vna earū aut maior aut minor/ q2 duę sunt. In tribus aūt sensus ipse videtur expetere/ vt aut impares nō sint/ aut inter maximā ꝛ minimā ita sit media/ vt tanto ꝑcedat minorē/ quanto a maiore ꝑceditur. Ita eñ ꝑmo q̄si natura ipsa consulitur quid ꝓbet. Ubi potissimū notandū est: quēadmodū quod solū inspectū minus displicuerit/ i melioris comꝑatione respuatur. Ita reperitꝰ nihil esse aliud artem vulgarē/ nisi rerū expertarū placitarūq̧ memoriā/ vsu quodā corꝑis atq̧ operationis adiūcto: quo si careas/ iudicare de oꝑibus possis/ quod multo ē excellēti⁹: q̄ꝫuis operari artificiosa nō possis. Sed cū in omnibus artib⁹ ꝯueniētia placeat/ qua vna salua ꝛ pulchra sunt oīa: ipsa v̄o conueniētia ęqualitatē vnitatēq̧ appetat/ vl' similitudine pariū partiū/ vl' gradatione disparū: quis ē qui summā ęqualitatē vl' similitudinē in corporib⁹ inueniat/ audeatq̧ dicere cū diligēter considerauerit/ quodlibet corpus vere ac simpliciter vnū esse: cū oīa vel de specie in speciē/ vl' de loco in locum transeundo mutētur: et partib⁹ ꝯstent sua loca obtinentibus/ ꝑ quę in spacia diuersa diuidūtur? Porro ipsa vera ęqualitas ac sīlitudo/ atq̧ ipsa vera et ꝑma vnitas: non oculꝭ carneis/ neq̧ vllo tali sensu/ ſ mēte intellecta ꝯspicitꝰ. Uñ eñ q̄liscūq̧ i corꝑibus appeteretur ęqualitas: aut vñ ꝯuinceretur longe plurimū differre a ꝑfecta/ nisi ea q̄ ꝑfecta ē mente videretur: si tñ q̄ facta nō est/ ꝑfecta dicēda ē? Et cuꝫ oīa quę sensibiliter pulchra sunt/ siue natura ędita/ siue artib⁹ elaborata/ locꝭ et tp̄ib⁹ sint pulchra/ vt corpus et corꝑis motus/ illa ęqualitas et vnitas mēti tm̄modo cognita/ fm̄ quā de corporea pulchritudine sensu internūcio iudicatur/ nec loco tumida est/ nec mutabilꝭ tp̄e. Nō eñ recte dici pōt fm̄ eā iudicari rotundū cātharū/ ꝛ nō fm̄ eā rotūdū vasculū: aut

1. Retract. ca. 13. L.

B

fm eā rotundā vasculū/ et nō fm eā rotūdū denariū. Silr i tpib⁹ atq̧ i motib⁹ corpoꝝ/ ridicule dicit/ fm eā iudicari eq̄les annos/ et non fm eā eq̄les mēses: aut fm eā eq̄les mēses/ et nō fm eā eq̄les dies. Sz siue p hec spacia/ siue p horas/ siue p breuiora momenta ꝯuenienter moueat aliqd/ eadē vna et icōmutabili eq̄litate iudicat. Q̄ si minora et maiora spacia figuraꝝ atq̧ motionū/ fm eandē legē parilitatis vł similitudinis vł ꝯgruētie iudicāt: ipsa lex maior ē his oib⁹/ s; potentia. Ceterū spacio/ aut loci aut tpis/ nec maior nec minor: q2 si maior esset/ nō fm eam iudicarem⁹ minora: si aūt minor esset/ nō fm eā iudicarem⁹ maiora: Nūc vo cū fm totā q̄draturē legē iudicet/ et foꝝ q̄dratū/ et lapis q̄drat⁹/ et tabella/ et gēma q̄drata: rursus fm totā eq̄litatis legē iudicēt ꝯuenire sibi motus pedū currētis formice: et fm eā gradiētis elephātis: qs eā dubitet locoꝝ intervallis ac tēpoꝝ/ nec maiorē esse/ nec minorē: cū potētia super oia? Hec autē lex oim artiū cū sit oīno incōmutabilis: mens vo humana cui talē legē videre ꝯcessū est/ mutabilitatē pati possit erroris: satis apparet supra mentem nostrā esse legē que veritas dicitur.

Quō icōmutabilis vitas/ lex sit oim artiū/ quā mūdis tm̄ animis fas ē cognoscere: iudicare aūt nō fas ē: Ca. XXXI.

A Nec iā illud ambigendū ē/ incōmutabilē naturā q̄ supra rōnalē aiam sit/ deū esse: et ibi eē p̄mā vitā et p̄mā essentiā/ vbi ē p̄ma sapientia. Nā hec ē illa incōmutabilis vitas/ q̄ lex oim artiū recte dicit/ et ars oipotētis artificis. Itaq̧ cū se aia sentiat/ nec corpoꝝ speciē motūq̧ iudicare fm seipsā: simul oportet agnoscat p̄stare suā naturā ei nature d̄ q̄ iudicat: p̄stare aūt sibi eā naturā fm quā iudicat/ et de q̄ iudicare nullo mō pōt. Possū3 eñ dicere q̄re silia sibi ex vtraq̧ pte rñdere mēbra cuiusq̧ corpis debeāt: q2 sūma eq̄litate delector: quā nō ocul' corpis/ s; mētis ꝯtueor. Quapropter tāto meliora esse iudico q̄ oculis cerno/ q̄nto p sui natura viciniora sunt his que aio intelligo. Quare autē illa ita sint/ nullus pōt dicere: Nec ita debere esse quisq̧ sobrie dixerit/ q̄si possint esse non ita. Quare autē nobis placeāt/ et cur ea q̄sito meli' sapim⁹/ vehemētissime diligamus/ ne id quidē quisq̧ si ea rite intelligit/ dicere audebit. Ut eñ nos et oēs aie rationales fm veritatē de inferiorib⁹ recte iudicam⁹: sic de nobis q̄n eidē coheremus/ sola ipsa veritas iudicat. De ipa vo nec pater: nō eñ minor ē q̄ ipse: et ideo que pater iudicat/ p ipsam iudicat. Oīa eñ q̄ appetunt vnitatē hanc/ habent regulā vel formā vel exemplū/ vel si quo alio verbo dici se sinit: q̄n solā eius similitudinē a quo eē accepit impleuit/ si tñ accepit/ nō incōgrue dicit ꝓ ea significatione qua filius appellatur: q2 non de seipso est/ s; de p̄mo sūmoq̧ p̄ncipio q̄ pater dicit: ex quo ois paternitas in celo et in terra noīatur. Pater ē non iudicat quēq̧/ sed omne iudiciū dedit filio: Et/ spiritalis homo iudicat oīa: ipse autē a nemine iudicat. i. a nullo hoīe/ sed a sola ipsa lege fm quā iudicat oīa: quoniā et illud verissime dictū est: Oportet nos oēs exhiberi ante tribunal christi. Oīa ergo iudicat: q2 super oīa est q̄n cū deo est. Cū illo autē ē q̄n purissime itelligit: et tota charitate qd̄ intelligit/ diligit. Ita etiā quantū potest/ lex ipsa etiā ipse fit/ fm quā iudicat oia/ et de qua iudicare nullus pōt. Sicut in istis tpalib⁹ legibus: q̄q̄ de his hoies iudicent cū eas instituūt/ tñ cū fuerint institute atq̧ firmate: nō licebit iudici de ipsis iudicare/ sed fm ipsas. Conditor tñ legū tpalium/ si vir bonus ē et sapiens/ illā ipsā consulit eternā/ de qua nulli aie iudicare datū ē: vt fm ei⁹ incōmutabiles regulas/ qd sit ꝓ tēpore iubendū vetandūq̧ discernat. Eternā igitur legē mūdis animis fas ē cognoscere/ iudicare autē non fas ē. Hoc aūt interest qd̄ ad cognoscendū satis ē: vt videam⁹ ita esse aliqd vel non ita. Ad iudicandū vo addimus aliquid q̄ significem⁹ posse esse et aliter: velut cū dicimus/ ita esse debet/ aut ita esse debuit/ aut ita esse debebit/ vt i suis operibus artifices faciunt.

Eph.3.c.
B
Ioh.5.d.
1.Cor.2.d.
Roma.14.b.
2.Cor.5.b.

Quomō rerū vnitas vestigium dei existat: Ca. XXXII.

A Sed multiformis ē hūana delectatio: nec volūt tēdere ad superiora vt iudicēt/ cur ista visibilia placeant. Itaq̧ si querā ab artifice vno arcu constructo/ cur alteꝝ parē ꝯtra in alterā partē moliatur? Rñdebit/ credo vt paria parib⁹ edificij mēbra rñdeant. Porro si pergā querere/ idipsū cur eligat: dicet h̄ decere/ hoc esse pulchꝝ/ hoc delectare cernentes: Nihil audebit ampli⁹. Inclinat⁹ eñ recūbit oculis/ et vnde pendeat non intelligit. At ego viꝝ intrinsec⁹ oculatū/ et inuisibiliter videntē/

+21

non desinã cõmonere cur ista placeãt/vt iu dex esse audeat ipsi⁹ delectationis hũanẽ. Ita eñ superest illi/nec ab ea tenet/dũ non fm ipsã s ipsã iudicat. Et si pus q̃rã vtr̃ iõ pulchra sint/q: delectant: an ideo delectẽt/ q: pulchra sunt. Hic mihi sine dubitatione rñdebitur: ideo delectare/ q: pulchra sunt.

B Querã ḡ deinceps/q̃re sint pulchra. Et si titubabitur/subijciã: vtr̃ ideo/q: sint sibi ptes sũt/ z aliq̃ copulatione ad vnã puenientiã redigũtur: Qd cũ ita eẽ cõpererit: interrogabo/ vtr̃ hanc ipsã vnitatẽ quã puincũtur appetere/sũme impleant/an lõge infra iaceant/ z eã q̃dãmodo mẽtiant. Qd si ita ẽ (nã q̃s non admonit⁹ videat/neq; vllã speciẽ/ neq; vllũ oĩno esse corp⁹ qd non habeat vnitatis q̃lecunq; vestigiũ: neq; q̃ntũuis pulcherrimũ corp⁹/cũ interuall locor̃ necessario aliud alibi habeat/posse assequi eã quã sequit vnitatẽ?) q̃re si hoc ita ẽ/ flagitabo vt rñdeat/ vbi videat ipe vnitatẽ hanc: aut vñ videat: quã si non videret vñ cognosceret/ z q̃d imitaretur corpor̃ species/ et quã implere nõ posset. Nũc vo cũ dicit corpib⁹: vos quidẽ nisi aliq̃ vnitas contineret/nihil essetis: et rursus si vos essetis ipsa vnitas/ corpa nõ esset/: recte illi dicit: Vñ nosti illã vnitatẽ/fm quã iudicas corpa: quã nisi videres/iudicare nõ posses q eã nõ impleãt. Si autẽ his corporeis ocul eã videres: non vere diceres: q̃q̃ ei⁹ vestigio teneãtur/lõge tñ ab ea distare: Nã istis ocul corporeis nõ nisi corpalia vides: Mente igit eã videm⁹. Sed vbi videm⁹? Si hoc loco esset vbi corpus nostr̃ ẽ/nõ eã videret q̃ hoc mõ i oriẽte de corpib⁹ iudicat. Nõ ḡ ista ptinet loco: et cũ adest vbicunq; iudicãti/ nusq̃ ẽ p spacia locor̃/ z p potentiã nusq̃ non est.

Quõ nõ sensus/sed iudiciũ mẽtiatur nonnunq̃: Ca. XXXIII.

Quod si eã corpa mẽtiant: non ẽ credendũ mẽtiẽtib⁹/ne incidam⁹ i vanitates vanitatũ/s q̃rẽdũ poti⁹ ẽ/ cũ ideo mẽtiant/q: eã videtur ostẽdere ocul carneis/cũ illa mẽte pura videat/ vtr̃ intãtũ mẽtiantur inq̃tũ ei silia sunt: an inq̃tũ eã nõ assequũtur. Nã si assequerẽtur/qd imitãtur implerẽt. Siaũt implerẽt/ oĩno essẽt silia. Si oĩno essent silia/nihil inter illam naturã z istam interesset. Q si ita esset/ nõ eã mentirẽtur: Id eñ essent qd illa ẽ. Nec tñ mentiũtur diligenti⁹ psiderantib⁹: quia ille mẽtitur q̃ vult videri id qd non est: qui autẽ non volẽs aliud putatur q̃ ẽ: non mẽtitur/sed fallit tñ: Nã ita discernit mentiens a fallẽte: q inest oĩ mentiẽti volũtas fallẽdi/etiã si nõ ei credatur: fallẽs aũt esse non põt q̃ nõ fallit. Ergo corporea species q: nullã volũtatẽ habet/ nõ mẽtitur: si no etiã nõ putetur esse qd nõ est/nec fallit. Sz ne ipsi quidẽ oculi fallũt: non eñ renũciare pñt aĩo nisi affectionẽ suam. Q si non solũ ipsi/sed oẽs corporis sensus ita nunciãt vt afficiuntur: q̃d ab eis ampli⁹ exigere debeamus ignoro. Tolle itaq; vanitates/ z nulla erit vanitas. Si quis remũ frangi i aq̃ opinatur: z cũ inde aufertur integrari: nõ malũ habet internunciũ/s malus ẽ iudex: Nã ille p sua natura non potuit aliter i aq̃ sentire/nec aliter debuit. Si eñ aliud ẽ aer/aliud aqua: iustũ est vt aliter in aere/ aliter in aqua sentiatur: Quare oculus recte videt. Ad hoc eñ fact⁹ est vt tñ videat: sed anim⁹ puerse iudicat: cũ ad pteplandã sũmã pulchritudinẽ mens/non oculus factus ẽ. Ille autẽ vult mentẽ puertere ad corpa/oculos ad deũ: Querit eñ intelligere carnalia/z videre spiritalia: quod fieri non potest.

Quomodo per summã veritatẽ iudicemus de phantasmatũ confictarum falsitate: Ca. XXXIIII.

A

Uare ista puersitas corrigẽda est: q: nisi fecerit qd sursum ẽ deorsũ/ z quod deorsũ ẽ sursũ: regno celor̃ aptus nõ erit. Non ḡ sũma queram⁹ i infimis: nec ipsis infimis inhereamus. Iudicem⁹ ea/ nec cũ ipsis iudicemur. i. tantũ eis tribuamus/q̃tũ species meret extrema: ne cũ i nouissimis pma querim⁹/ a pmis inter nouissima numeremur: Qd nihil ipsis nouissimis obest/s; nobis plurimũ. Nec ideo diuinẽ puidẽtiẽ administratio min⁹ decora fit: q: z iniusti iuste/ z fedi pulchre ordinãtur. Et si pptere a nos fallit rer̃ visibilium pulchritudo/q: vnitate ptinetur/ z non implet vnitatẽ: intelligam⁹ si possum⁹ non ex eo qd est nos falli/sed ex eo qd non ẽ. Oĩe q̃ppe corp⁹ ver̃ corp⁹ ẽ/s; falsa vnitas: Nõ eñ sũme vnũ ẽ: aut intantũ id imitatur vt impleat: z tñ nec corpus ipsũ esset: nisi vtcunq; vnũ esset. Porro vtcunq; vnũ eẽ nõ posset/nisi ab eo quod sũme vnũ ẽ id haberet. O aiẽ peruicaces date mihi q̃ videat sine vlla imaginatiõe visor̃ carnaliũ. Date mihi qui videat omnis vnius principiũ non esse/nisi vnũ solũ a quo sit oĩe vnũ/

Differũt mentiẽs et fallens

Ar. vanitates.

Ar. vanitatum

Ar. peccatrices

siue illud impleat/siue nõ impleat. Qui videat
date: nõ q̃ litiget: nõ q̃ videri velit se vide/
re qđ nõ videt. Date q̃ resistat sensib᷒ car/
nis/ꝛ plag̃ quibus ꝑ illos i aĩa vapulauit:
Qui resistat ꝯsuetudini hoim/ resistat lau/
dib᷒ hoim: q̃ cõpũgat̃ i cubili suo: q̃ respu/
at suũ spm̃: q̃ non foris diligat vanitates/et
B q̃rat mẽdacia: qui iã sibi nouerit dicere: Si
vna roma ẽ/quã circa tyberim nescio q̃s ro
mul᷒ dicit̃ ꝯdidisse: falsa ẽ ista quã cogitãs
fingo: nõ eñ ẽ ipsa/nec ibi sũ mõ: Nã quid
ibi agat̃ mõ/ vtiq̃ scirẽ. Si vn᷒ ẽ sol/falsus
ẽ iste quẽ cogitans fingo: Nã ille curricula
sua certis loc̃ ꝛ tpibus pagit: Istũ ṽo ego
vbi volo et q̃n volo ꝯstituo. Si vnus ẽ ille
amic᷒ meus/falsus ẽ iste quẽ cogitãs fingo.
Nã ille vbi sit nescio/iste ibi fingit̃ vbi vo/
lo. Ego ipse certe vn᷒ sũ: ꝛ hoc loco esse sen
tio corpus meũ: ꝛ tñ figmẽto cogitationis
ꝑgo q̃libet/et loq̃r cũ q̃libet: falsa sunt hęc.
Nec quisq̃ intelligit falsa. Non ẽ intelligo
cũ ista ꝯtẽplor ꝛ istis credo: q꞉ veꝝ eẽ opor
tet qđ intellectu ꝯtẽplor. Nunq̃d forte sũt
ista q̃ phantasmata dici solẽt? Vñ ẽ imple/
ta ẽ aĩa mea illusionib᷒? Vbi ẽ veꝝ qđ mẽ/
te ꝯspicitur? Ita cogitanti iã dici põt: Illa
lux vera ẽ q̃ hęc nõ eẽ ṽa cognosc̃. Per hãc
illud vnũ vides/quo iudicas vnũ esse quic
quid aliud vides: nec tñ hoc esse qđ illud ẽ
quicquid mutabile vides.

Quali sit ocio vacandũ vt deus cognoscatur: Ca. XXXV.

q Uod si hęc intueri palpitat mẽtis
aspect᷒/ q̃escite: nolite certare/ nisi
cũ ꝯsuetudine corpoꝝ: Ipsã vinci/
te/ꝛ victa erũt oĩa. Vnũ certe q̃rim᷒/ q̃ sim/
Sap.1.a. plici᷒ nihil ẽ. Ergo in simplicitate cordis q̃/
ram᷒ illũ. Agite ociũ inq̃t/et agnoscetis q꞉
Ps.45. ego sum dñs. Et etiã/ Vacate ꝛ videte q̃m
ego sũ de᷒: nõ ociũ desidię q̃ro ſ ociũ cogi/
tatiõis: vt a loc̃ ꝛ tpib᷒ vacetis. Hęc eñ phã
tasmata tumoris et volubilitatis/ ꝯstantẽ
vnitatẽ videre nõ sinũt. Loca offerunt qđ
amem᷒: tpa surripiũt qđ amamus: ꝛ relin/
quũt i aĩa turbas phantasmatũ quib᷒ i ali
ud atq̃ aliud cupiditas icitet̃. Ita fit inq̃e/
tus ꝛ erũnosus anim᷒/frustra tenere a qui/
bus tenet̃ exoptans. Vocat̃ ẽ ad ociũ vt
ista nõ diligat/ q̃ diligi sine labore nõ pñt.
Sic eñ eis dñabit̃: sic nõ tenebit̃/sed tene/
Matth.11.d. bit. Iugũ eñ meũ inq̃t leue ẽ. Huic iugo q̃
subiectus ẽ/subiecta habet cętera. Nõ ẽ la
borabit: non eñ resistit qđ subiectũ ẽ. Sed
miseri amici hui᷒ mũdi: cuius dñi erũt si fi/
lij dei esse noluerint: q̃m dedit eis ptãtẽ fi/ Joh.1.b.
lios dei fieri. Amici ẽ huius mundi tam ti
ment ab eius amplexibus separi/ vt nihil
eis sit laboriosius q̃ non laborare.

Unde falsitas oriat̃ et veritas: Ca. XXXVI.

f Ed cui saltẽ illud
manifestũ est: falsitatẽ esse/ q̃ id pu
tat̃ esse qđ nõ ẽ: intelligit eã eẽ ve/
ritatẽ q̃ ostẽdit id qđ ẽ. At si corpa intantũ
fallũt inq̃tũ nõ implẽt illud vnũ qđ ꝯuin/
cunt̃ imitari: a q̃ pncipio vnũ ẽ q̃cq̃d est: ad
cui᷒ similitudinẽ quicq̃d nitit̃ naturalit̃ appro
bam᷒: q꞉ naturalit̃ improbam᷒ quicq̃d ab
vnitate discedit/atq̃ in ei᷒ dissilitudinẽ tẽ/
dit: dat̃ intelligi esse aliq̃d qđ illi᷒ vnius so
lius/a q̃ pncipio vnũ ẽ quicq̃d aliq̃ mõ vnũ
est: ita sile sit vt hoc oĩno impleat ac sit id/
ipsũ: ꝛ hoc ẽ veritas/ꝛ ṽbũ i pncipio/ꝛ ṽbũ
deus apud deũ. Si eñ falsitas ex his est q̃
imitant̃ vnũ: nõ inq̃tũ id imitant̃/ſ inq̃tũ
adimplere non pñt: illa est veritas q̃ adim
plere potuit/ꝛ id esse qđ ẽ illud: Ipsa ẽ q̃ il
lud ostendit sicut est: Vñ ꝛ verbum eius ꝛ
lux ei᷒ rectissime dicit̃. Cętera illi᷒ vni᷒ silia
dici pñt inq̃tũ sunt/intantũ eñ ꝛ vera sũt:
Hęc autẽ ipsa ei᷒ silitudo/ꝛ ideo ṽitas. Ut
eñ veritate sũt vera q̃ vera sũt: ita silitudi/
ne silia sunt quęcũq̃ silia sunt. Ut ẽ veri/
tas forma veroꝝ ẽ/ita silitudo forma simi/
liũ ẽ: Quapropt̃ vera q̃m intantũ vera sũt
inq̃tũ sunt: intantũ autẽ sunt inq̃tũ pnci/
pal̃ vni᷒ silia sunt: ea forma est oim q̃ sunt/
q̃ ẽ summa silitudo pncipij/ꝛ veritas est: q꞉
sine vlla dissilitudine. Vñ falsitas orit̃/ nõ
rebus ipsis fallẽtib᷒/q̃ nihil aliud ostendũt
sentiẽti q̃ speciẽ suã/quã ꝓ sue pulchritudi
nis acceperũt gradu: neq̃ ipsis sensib᷒ fal/
lentib᷒/q̃ ꝓ natura sui corpis affecti/nõ ali
ud q̃ suas affectiones ꝓsidẽti aĩo nũciãt: ſ
pctã aĩas fallũt cũ veꝝ quęrũt/relicta ꝛ ne/
glecta veritate: Nã q̃m opa magis q̃ artifi/
cẽ/atq̃ ipsam artẽ dilexerũt: hoc errore pu
niunt̃/vt i opib᷒ artificẽ artẽq̃ conq̃rãt. Et
cũ inuenire nequierint: de᷒ eñ nõ corpalib᷒
sensibus subiacet/ſ ipsi menti supeminet:
ipsa opa existimẽt esse ꝛ artẽ ꝛ artificẽ.

De varijs ipietatib᷒/ mũdũ et quę in mundo sunt/manuũ quoq̃ suaꝝ opa colentiũ: Ca. XXXVII.

b Inc oritur ois ipietas: nõ mõ pec/ A
cantiũ/sed etiã dãnatoꝝ ꝓ peccatis
suis. Non eñ tñ scrutari creaturã

ↄtra ꝓceptū dei/sȝ ea frui poti⁹/ꝗ̄ ipsa lege
ꝛ ꝟitate volūt: qḋ ꝓmi hoīs pctīs dephēdi-
tur/ male vtētis libero arbitrio. Sȝ h̄ ꝗ̄ in
ipsa dānatione addūt: vt nō mō diligāt/ ſ
etiā seruiant creaturę poti⁹ ꝗ̄ creatori: ꝛ eā
B colant ꝑ ptes ei⁹/a sūmis vsq; ad ima veni-
i.Retract. ca.13.b. entes: Sȝ aliq̄ se ī hoc tenēt/vt ꝓ sūmo deo
aiam colant: ꝛ ꝓmā intellectualē creaturā/
quā ꝑ veritatē pater fabricauit/ad ipsā ꝟi-
tatē semꝑ intuendā et se ꝑ ipsā / q: oīmodo
ei simillima ē. Deinde veniūt ad vitā geni-
talē: ꝑ quam creaturā visibilia ꝛ tp̄alia gi-
gnētia/ de⁹ ętern⁹ ꝛ incōmutabil' operatur.
Hinc ad aīalia: ꝛ inde ad ipsa corꝑa colēda
dilabunt': ꝛ ī his ꝓmo eligūt pulchriora/in
q̄b⁹ cęlestia maxime excellūt. Ergo ī ꝓmis
sol' corp⁹ occurrit: et in eo nōnulli remanēt.
Aliq̄ ꝛ lunę splēdorē religiōe dignū putāt:
est eñ nob vt ꝑhibet' ꝓpinq̄or: vñ vicinio
rē speciē habere sentit'. Alij etiā cęteroꝝ si-
deꝝ corꝑa adiungūt/ ꝛ totū cęlū cū stell' su-
is. Alij cęlo ętbereo copulāt aerē: ꝛ istí du-
ob⁹ suꝑiorib⁹ elemētis corporeis subijciūt
aias suas. Sȝ int' hos illi sibi vident' religi
osissimi/ q̄ vniuersā simul creaturā .i. mūdū
totū cū oibus q̄ ī eo sunt/ ꝛ vitā q̄ spiratur ꝛ
animat': quā quidā corporeā/q̄dā incorpo-
reā esse crediderunt. Hoc ꝗ̄ totū simul vnū
deū magnū esse arbitrant': cui⁹ ptes sint cę-
tera: Nō eñ vniuſę creaturę auctorē cōdi-
torēq; nouerūt. Inde ē q̄ ī simulacra ꝓcipi-
tātur: ꝛ ab oꝑib⁹ dei vsq; in oꝑa sua demer
guntur: quę tñ adhuc visibilia sunt.

De colētibus triplicē voluptatē: ꝛ de tribus in mundo existētib⁹/ ꝛ temptatione triplici: Ca. XXXVIII.

A Est eñ ali⁹ deterior ꝛ inferior cult⁹
simulacroꝝ/ q̄ phātasmata sua co-
lūt: ꝛ q̄cq̄d aīo errāte cū suꝑbia vel
tumore cogitādo imaginati fuerit/religio-
nis noīe obseruāt/ donec fiat ī aīa nihil oī-
no colendū esse: ꝛ errare hoīes q̄ suꝑstitiōe
se inuoluūt: et misera se implicāt seruitute.
Sȝ frustra h̄ sentiūt: Nō eñ efficiūt vt non
seruiāt: remanēt q̄ppe ipsa vitia quib⁹ vt il-
la colēda opinarent' attracti sūt. Seruiunt
eñ cupiditati triplici: vl' voluptati/vl' excel
lētię/vl' spectaculi. Nego esse quēꝗ̄ istoꝝ q̄
nihil colēdū existimāt/q̄ nō aut carnalibus
gaudijs subdit⁹ sit: aut potentiā vanā fo-
ueat: aut aliq̄ spectacl'o delectat⁹ insaniat:
Ita nesciētes diligūt tp̄alia/vt inde beati-
tudinē expectēt. His aūt reb⁹ quib⁹q̄sq; be
at⁹ vult effici/seruiat necesse ē/ velit nolit.
Nā q̄cūq; duxerint/seq̄tur: ꝛ q̄sq̄s ea visus
fuerit/auferre posse metuit'. Pōt aūt aufer-
re ista/ ꝛ scintilla ignis ꝛ aliq̄ ꝑua bestiola.
Postremo vt omittā inumerabiles aduer
sitates: tp̄s ipsū auferat necesse ē oīa trāſe-
untia. Itaq; cū oīa tp̄alia trāseūtia mūdus
iste ↄcludat/oib⁹ mūdi ꝑtib⁹ seruiūt: q̄ ꝓpte
rea putāt nihil colēdū eē/ne friāt. Verūtñ
ꝗ̄ꝗ̄ ī hac reꝝ extremitate miseri iaceāt/ vt
vitia sua sibi dn̄ari patiant' vl' libidine vel
suꝑbia vl' curiositate dānati/vl' duob⁹ hoꝝ
vel oib⁹: ꝗ̄diu sunt ī hoc stadio vitę hūanę/
licet eis ↄgredi ꝛ vincere/si ꝓus credant qḋ
intelligere nondū valēt: ꝛ nō diligāt mun-
dū: q̄m oē qḋ in mūdo ē/sicꝫ diuinit⁹ dictū 1.Joh.2.c.
ē/ↄcupiscētia carnis ē/ ꝛ ↄcupiscētia oculoꝝ
ꝛ ambitio sęculi. Hoc mō tria illa sūt nota- B
ta: Nā ↄcupiscētia carnis/voluptatl' infimę
amatores significat: Cōcupiscētia oculoꝝ/
curiosos: Ambitio sęculi/suꝑbos. Triplex
etiā tēptatio ī hoīe quā ꝟitas ipsa suscępit/
cauēda mōstrata ē. Dic (inq̄t tēptator) lapi Math.4.a.
dib⁹ istl' vt panes fiāt. At ille vn⁹ ꝛ sol⁹ ma-
gister: Nō ī solo pane viuit hō/ſ ī oī ꝟbo
dei. Ita eñ domitā docuit eē oportere cu-
piditatē voluptatl'/vt nec fami cedēdū sit.
Sȝ forte dn̄ationis tp̄alis fastu decipi po-
terat/q̄ carnis voluptate nō potuit: Oīa ꝗ̄
regna mūdi mōstrata sūt ei/et dictū ē: Oīa
tibi dabo/si ꝓstrat⁹ adoraueris me. Cui re-
spōsū ē: Dn̄m deū tuū adorab/ꝛ illi soli ser
uies. Ita calcata ē suꝑbia. Subiecta ē aūt
extrema curiositatl' illecebra: Non eñ vt se
d̄ fastigio tēpli ꝓcipitaret vrgebat/nisi cau
sa tñ aliq̄d experiēdi. Sȝ neq; hinc vict⁹ ē: ꝛ
ideo sic r̄ndit/vt intelligerem⁹ nō op⁹ eē ad
cognoscēdū deū/tēptationib⁹ visibilit' diui
na explorare moliētib⁹: Nō tēptabis inq̄t
dn̄m deū tuū. Quobrē q̄sq̄s int⁹ ꝟbo dei pa
scit'/non q̄rit ī ista heremo voluptatē. Qui
vni deo tñ subiect⁹ ē/nō q̄rit ī mōte .i. ī ter-
rena elatione iactantiā. Quisq̄s ęterno spe
ctaculo incōmutabil' ꝟitatl' adherescit: nō
ꝑ fastigiū hui⁹ corꝑis .i. ꝑ hos oculos ꝓcipi-
tatur/vt tēporalia ꝛ inferiora cognoscat.

Quō ī reꝝ creataꝝ ↄueniētia sūma dephēdi poterit cōueniētia: et extra ꝓpriā q̄sq; rōnē ꝓcedēs sūmā īuenire valeat ꝟitatē: Ca. XXXIX.

A Quid igit' restat vñ nō possit aīa re-
cordari ꝓmā pulchritudinē quā re-
liq̄t/ q̄ñ de ipsis suis vitijs potest.

Sap.8.a. Ita eñ sapiẽtia dei ptẽdit vsq ad finẽ for/tit. Ita p hãc sũmꝰ ille artifex opa sua ĩ vnũ finẽ decorꝭ ordinata ꝯtexuit. Ita illa boni/tas a sũmo vsq ad extremũ nulli pulchritu/dini q̃ ab ipso solo esse posset iuidit: vt ne/mo ab ipsa ꝟitate deijciat/q nõ excipiatur ab aliq̃ effigie ꝟitatis. Quere ĩ corpis volu/ptate qd teneat: nihil aliud iuenies q̃ ꝯue/nientiã: Nã si resistentia pariũt dolorẽ/cõ/ueniẽtia pariunt voluptatẽ. Recognosce q̃ que sit sũma ꝯueniẽtia: Noli foras ire:ĩ te/ipsũ redi:ĩ interiore hoie habitat ꝟitas: ꝛ si tuã naturã mutabilẽ inueneris/trãscende et teipsũ. Sed memẽto cũ te trãscenderis/rati/ocinantẽ aiam te trãscẽdere. Illuc q̃ tende/vñ ipsũ lumẽ rõnis accendit. Quo eñ pue/nit oĩs bonꝰ ratiocinator/nisi ad ꝟitatẽ? Cũ ad seipsã ꝟitas non vtiq ratiocinãdo pue/niat/s qḋ ratiocinãtes appetũt ipa sit: vide ibi ꝯuenientiã q̃ supior esse nõ possit: ꝛ ipse ꝯueni cũ ea. Cõfitere te nõ esse qḋ ipsa est. Siqdẽ se ipsa non q̃rit: tu aũt ad ipsã q̃ren/do venisti: nõ locoꝝ spacio/sꝫ mẽtis affectu: vt ipse iterior hõ cũ suo ĩhabitatore/nõ ĩfi/ma ꝛ carnali/sed sũma ꝛ spirituali voluptate

B ꝯueniat. Aut si non cernis q̃ dico/ꝛ an vera sint dubitas: cerne saltẽ vtꝝ te ḋ his dubi/tare nõ dubites: ꝛ si certũ ẽ te esse dubitan/tẽ/quere vñ sit certũ. Non illic tibi oĩno solis huiꝰ lumẽ occurret/sꝫ lumen veꝝ qḋ illumi/

Joh.1.a. nat oẽm hoiem venientẽ ĩ hũc mundũ. Qḋ his oculis videri non põt/nec illis q̃bꝰ phantas/mata cogitant/ p eosdẽ oculos aie ĩpacta: s illis q̃bꝰ ipsis phãtasmatibus dicit: Nõ estis vos qḋ ego q̃ro: neq illud estis vñ ego vos ordino: et qḋ mihi int vos fedũ occurrerit/ĩprobo: qḋ pulchꝝ/approbo. Cũ pulchriꝰ sit illud vñ ĩprobo ꝛ approbo: q̃re hoc ipsũ ma/gis approbo: ꝛ nõ solũ vob/sꝫ illis oĩbꝰ corpo/ribꝰ vñ vos hausi añpono? Deinde regulã ipsã quã vides/ꝯcipe h̃ mõ: Oĩs q se dubi/tantẽ itelligit/veꝝ itelligit: ꝛ de hac re quã intelligit certꝰ ẽ. De vero igitur certꝰ ẽ. Oĩs igitur q vtꝝ sit ꝟitas dubitat/ĩ seipo habet veꝝ vñ nõ dubitet: nec vllũ veꝝ nisi ꝟitate veꝝ ẽ. Non itaq oportet eũ de ꝟitate du/bitare/q potuit vndecunq dubitare. Vbi vident hec/ibi ẽ lumẽ sine spacio locoꝝ ꝛ tẽ/poꝝ: ꝛ sine vllo spacioꝝ taliũ phãtasmate. Nũqd ista ex aliq̃ parte corrũpi pñt: etiã si oĩs ratiocinator itereat: aut potiꝰ apḋ car/nales ĩferos veterescat? Nõ eñ ratiocinatio talia facit/sed ĩuenit. Ergo anteq̃ iueniã/tur ĩ se manẽt: ꝛ cũ inueniunt/nos ĩnouãt.

De exterioris hoĩs cõpositione: ꝛ quõ deꝰ eidẽ p malos ãgelos ad/uersa ĩgerẽs/omnibꝰ vtat in pul/chritudine vniuersi: Ca. XL.

Ca renascit interior hõ/et exterior A

i corrũpit de die ĩ diẽ: Sꝫ iterior ex/ 2.Cor.4.d.

teriorẽ respicit/ꝛ ĩ sua cõpatione fedũ videt: in ppo tñ genere pulchrũ ꝛ cor/poꝝ ꝯueniẽtia letantẽ/ꝛ corrũpentẽ qḋ in bonũ suũ ꝯuertit: alimẽta.s. carnis: que tñ corrupta.i. amittentia formã suã/ĩ mẽbroꝝ istoꝝ fabricã migrant/et corrupta reficiũt: in aliã formã p cõuenientiã transeũtia: ꝛ p vitalẽ motũ dijudicantur q̃dãmodo/vt ex eis ĩ structuram huiꝰ visibilis pulchri q̃ apta sunt assumant: nõ apta ꝟo p ꝯgruos mea/tus eijciantur. Quoꝝ aliud feculentissimũ reddit terre ad alias formas assumendas: aliud p totũ corpꝰ exhalat: aliḋ totiꝰ aĩalis latentes neruos accipit/ꝛ inchoat in ꝓlẽ: ꝛ siue ꝯuenientia duoꝝ corpoꝝ/siue tali aliq̃ phãtasmate cõmotũ/ p genitales vias ab ipso ꝟtice defluit ĩ infima voluptate. Iam ꝟo ĩ matre p certos nũeros tẽpoꝝ ĩ locorũ numeꝝ coaptat: vt suas regiones q̃q mẽ/bra occupent: ꝛ si modũ paralitatis seruaue/rint/luce coloris adiũcta nascit corpꝰ qḋ for/mosũ vocatur: ꝛ a suis dilectoribꝰ amatur acerrime: nõ tñ ĩ eo plꝰ placet forma q̃ mo/uet/q̃ vita q̃ mouet: Nam illud aĩal si nos amet/allicit violẽtius: si oderit aũt/succẽse/mus/ꝛ ferre nõ possumꝰ: etiã si formã ipsã p̃beat fruẽdi. Hoc totũ ẽ voluptatis regnũ ꝛ ĩma pulchritudo: subiacet eñ corruptioni:

Qḋ si nõ esset/sũma putaret. Sꝫ adest di/ B

uina ꝓuidẽtia q̃ hãc oñdat/ꝛ nõ malã: ꝓpt tã manifesta vestigia pmoꝝ numeroꝝ/ĩ q̃/

bus sapiẽtie dei nõ ẽ numerꝰ: ꝛ extremã tñ Ps.146.

eẽ/miscẽs ei dolores ꝛ morbos ꝛ † distorti/ Al. tolstin/ctiones.

ones membroꝝ/ꝛ tenebras coloris/ꝛ aioꝝ simultates ac dissensiões: vt ex his admo/neamur incõmutabile aliqd eẽ q̃rendũ: Et hoc facit p ĩfima ministeria eoꝝ q̃bꝰ id age/re voluptatis ẽ: q̃s exterminatores ꝛ ange/los iracundie/diuine scpture noiant: q̃uis ipsi nesciãt qd de se agatur boni. His siles sũt hoies q gaudẽt miserijs alienis: ꝛ risus sibi ꝛ ludicra spectacula exhibẽt/vel exhibe/ri volũt euersionibꝰ et erroribꝰ alioꝝ. Atq ita in his oibus boni admonent ꝛ exercen/tur ꝛ vincũt/ꝛ triũphãt ꝛ regnãt. Mali ꝟo decipiũtur/cruciãtur/vincunt/damnant ꝛ

seruiũt: nõ vni oim sũmo dño/ sꝫ vltimis ser
uis/ ill' videlicet angel'/ q̃ dolorib⁹ ꝛ miserijs
dãnatoꝝ pascunt: ꝛ p ista maliuolentia bo
noꝝ liberatiõe torquẽtur. Ita ordinãt oẽs
officijs ꝛ finib⁹ suis i pulchritudinẽ vniuer
sitatis: vt qd̃ horrem⁹ in pte/ si cũ toto ↄsi-
deremus/ plurimũ placeat: quia nec i ędi-
Ar. tordi/ nando. ficio† iudicãdo vnũ tm̃ ãgulũ ↄsiderare de-
bemus: nec i hoĩe pulchro solos capillos:
nec i bñ pnũciante solũ digitoꝝ motũ: nec
in lunę cursu aliq̃s tridui tm̃ figuras: Ista
eñ q̃ ppterea sunt ifima/ qꝛ partib⁹ impfe-
ctis tota pfecta sũt/ siue in statu/ siue in mo
tu pulchra sentiãtur/ tota ↄsiderãda sunt/ si
recte volum⁹ iudicare. Ueꝝ eñ nostꝝ iudi
ciũ/ siue de toto/ siue de pte iudicet/ pulchꝝ
est: vniuerso q̃ppe mũdo supfert: nec alicui
pti ei⁹ in q̃tũ veꝝ iudicam⁹/ adhęrem⁹. Er-
ror aũt noster parti adhęrẽs ei⁹/ ipse p se fę-
dus ẽ. Sed sicẽ niger color i pictura cũ toto
sit pulcher: sic totũ istũ agonẽ decẽter ędit
incõmutabil' diuina puidẽtia/ aliud victis/
aliud certantib⁹/ aliud victorib⁹/ aliud spe-
ctatoribus/ aliud q̃etis ꝛ solũ deũ ↄtẽplan-
tibus tribuẽs: cũ in his oĩbus nõ sit malũ
nisi pctm̃ ꝛ pęna pcti: hoc ẽ defectus volun
tarius a sũma essentia/ et labor i vltima nõ
voluntarius. Qd̃ alio mõ sic dici potest: li-
bertas a iusticia/ ꝛ seruitus sub peccato.

De duplici exterioris hoĩs corru ptione: ꝛ quare penaꝝ ordo ꝛ cu- piditatum blanditię pulchritudi- nes noĩentur: Ca. XLI.

A Orrũpit autẽ hõ exterior aut pfe-
C ctu iterior'/ aut defectu suo. Sꝫ pfe
ctu interioris ita corrũpitur/ vt to-
tus i meli⁹ reformet/ ꝛ restituatur i integꝝ i
nouissima tuba: vt nõ iã corrũpat neq̃ cor
rũpat: Defectu aũt suo i pulchritudĩes cor
ruptibiliores. i. pęnaꝝ ordinẽ p̃cipitat. Nec
miremur q̃ adhuc pulchritudĩes nomino:
1. Retract. ca. 13. k. Nihil eñ ẽ ordinatũ qd̃ nõ sit pulchꝝ: Et
Roma. 13. a. sicẽ ait apls: Ois ordo a deo ẽ: Necesse ẽ au
tẽ fateamur meliorẽ esse hoĩeꝫ plorantẽ/ q̃
Ar. † vermicu lum laude di/ gnum. lętãtẽ ṽmiculũ: ꝛ tñ † ṽmiculi laudẽ sine vl
lo mẽdacio copiose possũ dicere: ↄsiderãs
nitorẽ coloris/ figurã teretẽ/ et rectitudinẽ
corpis/ p̃ora cũ medijs/ media cũ posterio-
ribus ↄgruẽtia/ ꝛ vnitatis appetentiã p suę
naturę hũilitate seruantia: nihil ex vna pte
formatũ/ qd̃ nõ ex altera parili dimẽsione
rñdeat. Quid iã de aia ipsa dicã/ vegetãte
modulũ corpis sui: quõ cũ numerose mo-
ueat/ quõ appetat ↄuenientia/ quõ vincat
aut caueat obsistẽtia quãtũ potest: et ad
vnũ sensũ incolumitat' referẽs oia/ vnitatẽ
illã ↄditricẽ naturaꝝ oim/ multo euidenti⁹
q̃ corp⁹ isinuet: loq̃r de ṽmiculo aiante q̃-
licũq̃. Ciner' ꝛ stercor' laudẽ verissime atq̃ De moribus man. cheorũ. ca. 8. c.
vberrime plęriq̃ dixerũt. Quid ḡ mirꝝ ẽ/ si
hoĩs aĩam q̃ vbicũq̃ sit ꝛ q̃liscũq̃ sit/ omni
corpe est melior/ dicã pulchre ordinari/ ꝛ de B
pęnis eius alias pulchritudĩes fieri: cũ ibi
nõ sit qñ misera ẽ/ vbi esse beatos decet: sꝫ
ibi sit vbi esse miseros decet? Prorsus ne-
mo nos fallat: Quicq̃d recte vitupat'/ i me- 1. Retract. ca. 13. l.
lioris cõparatione respuit'. Ois aũt natura
q̃uis extrema/ q̃uis infima: in cõparatione
nihili iure laudatur. Et tũc cuiq̃ nõ ẽ bñ si
meli⁹ esse põt: Quare si nobis põt bñ esse
cũ ipsa ṽitate/ male sum⁹ cũ q̃libet vestigio
ṽitatis: multo ḡ deteri⁹ cũ extremitate ve-
stigij/ qñ carnis voluptatibus adhęremus.
Uincam⁹ ḡ hui⁹ cupiditat' vl' blãditias vl'
molestias: subiugemus nobis ducib⁹ hanc
fęminã si viri sumus/ ꝛ ipsa erit melior: nec
iã cupiditas/ sed tẽperãtia noĩabit': Nã cũ
ipsa ducit/ nos aũt seq̃mur: cupiditas illa ꝛ
libido/ nos ṽo temeritas ꝛ stulticia nuncu
pamur. Seq̃mur christũ caput nostꝝ/ vt et
nos seq̃tur cui caput sumus. Hoc ꝛ fęminis
p̃cipi põt: nõ maritali/ sed fraterno iure: q̃
iure i christo nec masculus nec fęmla sum⁹.
Habẽt eñ ꝛ illę virile quiddã vñ fęmineas
subiugẽt voluptates/ vñ christo seruiant/ ꝛ
iperẽt cupiditati. Qd̃ i mult' viduis ꝛ ṽgi-
nib⁹ dei/ i mult' etiã maritat'/ sꝫ iã fraterne
ↄiugalia iura seruantib⁹ christiani ppl'i dis-
pẽsatione manifestũ ẽ. Qd̃ si ab ea pte cui
dñari de⁹ nos iubet/ atq̃ vt i nostrã posses-
sionẽ restituamur/ ꝛ hortat'/ ꝛ opitulatur: si
ḡ ab hac pte p negligentiã et impietatẽ vir
subdit⁹ fuerit. i. mẽs ꝛ rõ: erit q̃dẽ hõ turpis
ꝛ miser: sꝫ destinat' i hac vita: et post hãc vi
tã ordinat'/ q̃ eũ destinari/ ꝛ vbi ordĩari sũ-
m⁹ ille rector ꝛ dñs iudicat. Nulla itaq̃ fędi
tate vniuersã creaturã maculari pmittit'.

De vnitat' pulchritudine iuesti- ganda/ tã i feminibus q̃ in sonis: Ca. XLII

Ambulem⁹ ḡ dũ diẽ ha-
a bem⁹. i. dũ rõne vti possum⁹: vt ad Job. 12. f.
deũ ↄuersi/ ṽbo ei⁹ qd̃ veꝝ lumẽ ẽ/
illustrari mereamur: ne nos tenebrę cõpre
hẽdãt. Dies ẽ eñ p̃sentia illi⁹ luminis/ qd̃ il Joh. 1. a.
lũinat oẽm hoĩem veniẽtẽ i hũc mũdũ. Ho
minẽ dixit/ q̃ rõne vti põt: ꝛ vbi cecidit/ ibi

incūberet vt surgat necesse ē. Si ğ voluptas
carnis diligit/ea ipsa diligēti⁹ ꝯsideret: ⁊ cū
ibi recognita fuerint quorūdā vestigia nu
meroꝝ: q̄rendū ē vbi sine tumore sint: Ibi
eñ magis vnū ē qd ē. Et si tales sunt in ipa
motione vitali q̄ i seminib⁹ opat: magis ibi
mirandi sūt q̄ȝ i corpe. Si eñ nūeri seminū
sic ipsa semina tumerēt: de dimidio grano
fici/arbor dimidia nasceret: neq̄ȝ de aīaliū
seminib⁹ etiā nō tot/aīalia tota et integra
gignerētur: neq̄ȝ tantillū ⁊ vnū semen vim
haberet sui cuiusq̄ȝ generis innumerabilē.
De vno q̄ppe sm suā naturā psit/vl segetes
segetū/vl siluę siluaꝝ/vl greges gregū/ vel
ꝑsi ꝑsoꝝ p secła ppagari: vt nullū foliū sit
vl nullus pilus p tā numerosā successionē/
cui⁹ non ratio in illo pmo ⁊ vno semine fu/
erit. Deinde illud cogitandū ē/q̄ȝ nūerosas
q̄ȝ suaues sonoꝝ pulchritudines vberatus
aer traijciat/ cantāte lucinia: q̄s illi⁹ auicu/
lę aīa nō tā libere cū libere fabricaret / nisi
vitali motu incorporalit haberet impssas.
Hoc ⁊ i cęteris aīantibus q̄ rōne carētia/ sen
su tñ nō carēt aīaduerti pōt. Nullū eñ hoꝝ
est qd nō vl in sono vocis/vl in cętero motu
atq̄ȝ opatiōe mēbroꝝ numerosū aliq̄d/atq̄ȝ
in suo genere moderatū gerat: nō aliq̄ sciē/
tia / sed tñ intimis naturę terminis/ ab illa
incōmutabili numeroꝝ lege modulatis.

Quō ex nobis reꝝ varietatē ⁊ or dinē cognoscamus/ ⁊ ex illis deū: (Ca. XLIII.

Ṙedeamus ad nos/ ⁊
r omittam⁹ ea q̄ cū arbustis et bestijs
habemus cōmunia. Vno nāq̄ȝ mō
hirūdo nidificat/ ⁊ vnūq̄dq̄ȝ auiū gen⁹ vno
aliq̄ suo mō. Quid ē ğ i nobis q̄ et de illis oi/
bus iudicam⁹/q̄s figuras appetant/ ⁊ q̄ten⁹
impleāt: ⁊ nos in ędificijs alijsq̄ȝ corporeis
opibus/tanq̄ȝ dñi oim taliū figuraꝝ/innu/
merabilia machinamur? Quid ē i nob qd
intus intelligit has ipsas visibiles corporū
moles ꝓportione magnas esse vl puas: et
omne corpus habere dimidiū q̄ȝtulūcunq̄ȝ
sit: et si dimidiū/īnumerabiles ptes? Itaq̄ȝ
oē granū milij suę parti tantę/quantā in
hoc mūdo nostꝝ corp⁹ tenet/tā magnū esse
q̄ȝ mūdus ē nobis: totūq̄ȝ istū mundū figu
raꝝ rōne pulchꝝ esse/nō mole: magnū aūt
videri/nō p sua q̄ntitate/s p breuitate nra
id est aīaliū q̄bus ē plen⁹: q̄ rursus cū habe/
ant infinitatē diuisiōis: nō ipsa p se/ sed in
alioꝝ/ ⁊ maxime ipsi⁹ vniuersi cōpatione tā
parua sunt. Nec in spacio tēpoꝝ alia ratio
est: q2 vt ois loci/sic omis tpis lōgitudo ha
bet dimidiū sui: q̄ȝuis eñ sit breuissima/et
incipit ⁊ pgredit et desinit. Itaq̄ȝ non pōt
nisi habere dimidiū/ dū ibi diuidit q̄ trāsit
ad finē. Ac p hoc ⁊ breuis syllabę tps in cō/
paratione longioris breue: ⁊ hora brumal
estiuę horę cōpata minor ē. Sic mora vni⁹
horę ad diē/ ⁊ diei ad mensē/ ⁊ mēsis ad an/
nū/ ⁊ anni ad lustꝝ/et lustri ad maiores cir/
cūitus: ⁊ ipsi ad vniuersū tps relati breues
sunt: cū illa ipsa ⁊ numerosa successio/ ⁊ q̄dā gradatio/siue localiū/ siue tpaliū spacioꝝ: Al. ⁊ vniuersis
nō tumore vel mora/ s ordinata ꝯueniētia
pulchra iudicet. Ipse aūt ordinis mod⁹ vi/
uit in vitate ꝑpetua/nec mole vast⁹/nec p/
tractione volubil/sȝ pōtētia sup oēs locos
magnus: ęternitate sup oīa tpa imobil: si/
ne quo tñ nec vllius molis vastitas in vnū
redigi: nec vllius tpis pductio pōt ab erro/
re cohiberi: ⁊ aliq̄d eē vel corp⁹ vt corp⁹ sit/
vel motus vt motus sit. Ipsū est vnū pn/
cipale/nec per finitū nec p infinitū crassuȝ:
nec per finitū nec p infinitū mutabile: Nō
eñ habet aliud hic/ aliud alibi: aut aliud
nūc/aliud postea: q2 sūme vnus ē pater vi/
tatis/pat suę sapiētię: q̄ nulla ex pte dissilis/ i. sen. dis. 3. ca. nunc restat
silitudo eius dicta ē et imago / q2 de ipso ē.
Itaq̄ȝ etiā fili⁹ recte dicit ex ipso/cętera per
ipsum: Pręcessit eñ forma oim sūme iplēs
vnū de quo ē: vt cętera q̄ sunt inq̄ȝtuȝ sunt
vni silia p eam formā fierent.

Quę ad ipsā vl p ipsā facta sint dei silitudine q̄ filius est: Ca. XLIIII.

Orū alia sic sunt p ipsā/ vt ad ipsaȝ
b etiā sint: vt oīs rōnalis ⁊ intelle
ctual creatura/in q̄ hō rectissime di
cit factus ad imaginē ⁊ silitudinē dei: Nō
eñ aliter incōmutabilē veritatē posset mē/
te ꝯspicere. Alia vo ita sunt p ipsā facta/vt
nō sint ad ipsā: Et ideo rōnal aīa si creatori
suo fuiat a q̄ facta ē/p quē facta ē/ ⁊ ad quē
facta est: cūcta ei cętera seruiēt: Et vita vlti
ma q̄ tā vicina illi est/ ⁊ ē adiutoriū ei⁹/p qd
imperat corpi: ⁊ ipsū corp⁹/extrema natura
et essentia/cui oīn mō cedenti ad arbitriū
dñabit/nullā de illo sentiēs molestiā: q2 iā
nō ex ipo nec per ipsum q̄ret beatitudinē/s
ex deo p seipsā percipiet. Reformatū ğ cor/
pus ⁊ sāctificatū/sine detrimento corrupti/
onis/ ⁊ sine onere difficultatis administra/
bit. In resurrectione eñ nec nubēt neq̄ȝ nu Math. 22. c.
bent/sed erūt sicut angeli in cęlis. Esca vo 1. Cor. 6. c.
ventri/ ⁊ venter escis: Deus aūt et hunc et

illas destruet: qm̄ non est regnū dei esca et
potus/sed iusticia ⁊ pax ⁊ gaudium.

Qꝛ ex ipsa corporeę voluptatis ĩbecillitate cōmoneamur ea spne-re/⁊ beatā vitā inq̄rere: ⁊ idipsū ⁊ nobilitatē et excellētię appetitiōe:

A Quapropter etiā ĩ ista (Ca.XLV.
q corpis voluptate inuenim⁹ vñ cō-
monemur eā ꝯtēnere: nō qꝛ malū ē
natura corpis/ſꝫ qꝛ in extremi boni dilecti-
one turpit volutat᷑: cui ꝑus inhęrere fruiq̃ꝫ
ꝯcessū est. Cū trahitur auriga/⁊ suę temeri-
tatis dat penas: quicq̄d illud ē q̇ vtebatur
accusat: sꝫ imploret auxiliū: iubeat dñs re-
rū: obsistatur eq̄s/alia iā spectacula de illi⁹
p̄cipitatione faciētib⁹/⁊ nisi subueniatur ḋ
morte facturi: restituat᷑ in locū: sup rotas
colloce᷑: habenaꝝ iura reddan᷑: regat cau-
ti⁹ obtēperātes ⁊ edomitas bestias: Tunc
sentiet q̃ꝫ bñ curr⁹ ⁊ tota illa iūctio fabrica-
ta sit: quę ruina eius/⁊ ipsū afflixerat/⁊ cur-
sū decētissimę moderationis amiserat: qꝛ ⁊
huic corpi imbecillitatē pepit aię male vtē-
tis auiditas in paradiso: vsurpās vetitū ci-
bū ꝯtra medici disciplinā/q̇ sempiterna cō-
tinetur salus. Si ẜ in ista ipa visibil᷑ carnis
imbecillitate/vbi beata vita esse nō pōt/in-
uenit᷑ admonitio beatę vitę ꝑpter speciē ḋ
sūmo bono vsq̃ꝫ ad ima venientē: q̄nto ma-
gis ĩ appetitione nobilitatē ⁊ excellētię: ⁊ in
oĩ supbia vanaq̃ꝫ pōpa hui⁹ mūdi. Quid
eñ aliud ĩ ea hō appetit/nisi solus esse si fie-
ri possit cui cūcta subiecta sint/pueꝛsa. s. imi-
tatione oīpotētis dei? Quē si subdit⁹ imita-
ret᷑/sm p̄cepta ei⁹ viuēdo/p eū haberet sb-
dita cętera: nec ad tantā deformitatē veni-
ret vt bestiolā timeret/q̇ vult hoīb⁹ impare.
B Habet ẜ ⁊ supbia quēdā appetitū vnitatē ⁊
oīpotētię: sꝫ ĩ reꝝ tpaliū ꝑncipatu/ q̄ oĩa
transeūt tanq̃ꝫ vmbra. Inuicti esse volum⁹
et recte: habet eñ hoc animi nostri natura
post deū/a q̇ ad ei⁹ imaginē fact⁹ ē: ſꝫ ei⁹ p̄cę-
pta erant seruāda: q̇bus seruatē nemo nos
vinceret. Nunc v̾o dū ipsa cui⁹ v̾bis turpit᷑
ꝯsensim⁹/domat᷑ dolore pariēdi: ⁊ nos ĩ ter-
ra laboram⁹: ⁊ cū magno dedecore supera-
mur ab oībus q̄ nos cōmouere ac pturba-
re potuerūt. Itaq̃ꝫ nolum⁹ ab hoīb⁹ vinci:
⁊ irā non possumus vincere. Qua turpitu-
dine q̇d execrabilius dici pōt? Fatemur ho-
minē hoc esse qḋ nos sumus: q̇ tñ ⁊ si habe-
at vitia/nō ē tñ ipse vitiū. Quāto igit᷑ ho-
nestius hō nos vincit q̃ꝫ vitiū. Quis autē
dubitet imane vitiū esse inuidētiā: q̄ neces-
se ē torqueat᷑ ⁊ subijciatur/q̇ nō vult ĩ reb⁹
tpalib⁹ vinci? Melius ē ẜ vt hō nos vincat
q̃ꝫ inuidentia/vel quodlibet aliud vitiū.

Qꝛ sit vere inuictus q̇ charitate pollet: ⁊ qualis esse debeat charitas ad deū ⁊ ꝑximū: Ca.XLVI

s Ed nec ab hoīe vinci pōt qui vitia A
sua vicerit. Nō eñ vincit᷑/nisi cū ei
eripit᷑ ab aduersario qḋ amat. Qui
ẜ amat id solū qḋ amāti eripi non pōt/ ille
indubitāter inuict⁹ ē/nec vltra cruciat᷑ inui-
dia. Id eñ diligit/ad qḋ diligēdū ⁊ pcipiē-
dū q̄nto plures venerit/tāto eis vberi⁹ gra-
tulat᷑. Diligit eñ deū ex toto corde/ ⁊ ex to- Matth. 22. d.
ta aīa/ ⁊ ex tota mēte: et diligit ꝑximū tāq̃ꝫ
seipsū. Nō ẜ illi inuidet vt sit qḋ ipē ē: imo
adiuuat etiā q̃ꝫtū pōt. Nec pōt amittere ꝑ-
ximū quē diligit tāq̃ꝫ seipsū: qꝛ neq̃ꝫ ĩ seipo
ea diligit q̄ ocul᷑ subiacēt/ aut vll᷑ alijs cor-
poreis sensibus. Ergo apud semetipsū ha-
bet quē diligit tanq̃ꝫ seipsū. Ea aūt ē regla
dilectionis/vt q̄ sibi vult bona ꝑuenire/⁊ il- Tob[ie]. 10. e
li velit: ⁊ q̄ accidere sibi mala nō vult/et illi
nolit: hāc volūtatē erga oēs hoīes seruat.
Nā erga neminē operandū ē malū. Et dile- Roma. 13. c.
ctio ꝑximi malū nō operat᷑. Diligam⁹ ẜ vt
p̄ceptū ē etiā inimicos nr̄os/ si vere inuicti Matth. 5. g.
esse volumus. Nō eñ p seipsū quisq̃ꝫ hoīm
inuictus ē: sꝫ p illā ĩcōmutabilē legē/cui q̇-
cūq̃ꝫ seruiūt soli sūt liberi. Sic eñ eis qḋ di-
ligūt auferri non pōt: Quę res vna inuictos
facit ⁊ pfectos viros. Nā si vel ipsū hoīem
hō dilexerit: nō tanq̃ꝫ seipsū/sed tāq̃ꝫ iumē-
tū/aut balneas/ aut auiculā pictā/vł gar-
rulā. i. vt ex eo aliq̇d tpalis voluptatis aut
cōmodi capiat: ſuiat necesse ē: nō homini/
sed qḋ ē turpi⁹/tā fędo et detestabili vitio/
quo nō amat hoīem sicͭ hō amand⁹ ē. Quo
vitio domināte/vsq̃ꝫ ad extremā vitā/ vel B
potius mortē pducitur. Sed nec sic q̇dē ab 1. Macha.
hoīe hō diligēd⁹ ē vt diligūtur carnales fra- ca. 13. m.
tres vł filij vł ꝯiuges/vł q̇q̃ꝫ cognati/vel af-
fines aut ciues: Nā ⁊ dilectio ista tpalis ē.
Nō eñ vllas tales necessitudines habere-
mus quę nascēdo ⁊ moriēdo ꝯtingūt/si na-
tura nostra ĩ p̄ceptis ⁊ imagine dei manēs:
in istā corruptionē non religaretur. Itaq̃ꝫ
ad ꝑstinā perfectāq̃ꝫ naturā nos ipsa veri-
tas vocās/p̄cipit vt carnali ꝯsuetudini resi-
stam⁹: docens neminē aptū esse regno dei/
q̇ non istas carnales necessitudines oderit.
Neq̃ꝫ hoc cuiq̃ꝫ inhumanuꝫ videri debet:

Al. Iboiem q. Magis eni e inhumanu no amare ? in hoie qd bo e/sz amare qd filii est: hoc est eni no i eo amare illud qd ad deu ptinet/ sz amare illud qd ad se ptinet. Quid q mirū si ad regnū non puenit q non cōmune; s pua tā re diligit? Immo vtrūq ait qspiā: imo illud vnuz dicit dns. Dicit eni verissime Veritas:

Matth. vi. Nemo pōt duob' dnis seruire. Nemo eni pōt perfecte diligere q vocamur/nisi oderit vn reuocamur. Vocamur aūt ad pfectā naturā humanā/qlē ā pctm nfm deus fecit: Reuocamur aūt ab ei' dilectione quā peccando meruim'. Quare oderim' oportet: vn aūt liberemur optam'. Oderim' q tpales necessitudines/si eternitatē charitate flagramus. Diligat hō pmū tanq seipsuz. Certe eni sibijpsi nemo e pat/ aut filii'/ aut affinis/aut aliquid hmoi/sed tn hō. Qui q diligit aliquē tanq seipsū/ hoc in eo debet diligere qd sibi ipse e: Corpa vo nō sūt qd nos sumus. Non q in hoie corpus est expetendū aut desiderandū. Valet eni ad hoc

Exo. xx. c. etiā qd pceptū e: Non cōcupiscas rē pximi tui. Quapropē qsqs in pximo aliud diligit q sibi ipse e/ non eū diligit tanq seipsum. Ipsa igit natura humana sine carnali pditione diligēda e/siue sit pficiēda siue perfecta. Oēs sub vno deo patre cognati sunt q eū diligunt/ ? faciūt voluntatē ipsi'. Et inuicē sibi sūt/ ? patres/ cū sibi psulūt/ ? filij cū sibi obtēperāt: et fres/maxime q eos vnus pat testamēto suo ad vnā hereditatē vocat.

Quō vere inuict' oib' bn vtit: nec cuiusq morte affligit/ sed et in tribulatione letatur: Ca. XLVII.

Quapropē cur iste non inuict' sit hominē diligēdo/cuz in eo nihil pter hoiem diligat .i. creaturā dei ad ei' imaginē factā: nec ei possit deesse pfecta natura quā diligit/ cū ipse pfectus e? Sic eni vbi gfa/ si quisq diligat bn cantantē: non hunc aut illū/sed tn bn cantantē quēlibet/ cū sit cantor ipse perfect': ita vult oēs tales esse/ vt tn ei nō desit qd diligat: q ipse bn cantat: Nā si cuiq inuidet bn cantanti: non tā illud diligit/sed aut laudē/aut aliqd aliud/ q bn cantādo vult peruenire: ? pōt ei minui vel auferri si et alius bn cantauerit. Qui q inuidet bn cantāti: nō amat bn cantantē: sed rursus q eo indiget nō bn cātat. Qō multo accōmodati' de bn viuēte dici pōt: q ? inuidere nulli pōt: q eni peruenit bn viuētes/tātundē e oibus: nec minus sit cū plures habuerint. Et pōt esse tps q bonus cātor cantare non decēter queat: ? idigeat voce alteri' q sibi exhibeat quod dilligit: tanq si alicubi puiuet/ vbi etiā cantare turpe sit/ s deceat audire cātantē: bn autez viuere semp decet. Quare qsqs h et diligit ? facit: non solū nō inuidet imitātib'/ s eis se pbet libētissime atq hūanissime qtū potest: nec tn eis indiget: Nā qd in illī diligit/ in seipso habet totū atq pfectū. Ita cū diligit pxmū tāq seipsū/nō inuidet ei: q nec sibijpsi: prestat ei qd pōt: q et sibijpsi: nec eo indiget/ q nec seipso: tn deo indiget/ cui adherēdo beat' e: Nemo aūt illi eripit deum. Ille q verissime atq certissime inuict' B hō e q coheret deo: non vt ab eo aliqd boni extra mereat/sed cui nihil aliud q ipsus herere deo bonū est. Hic vir qdiu e in hac vita/ vtitur amico ad rependendā gratiā: vtitur inimico ad patientiā: vtit quib' potest ad beneficentiā: vtit oibus ad beniuolētiā: Et qq tpalia non diligat/ ipse recte vtit tēporalib': ? p eoz forte hominib' psulit/ si equaliter non pōt oibus. Quare si aliquē familiariū suoz pmpti' q quēlibet alloqtur: non eū magis diligit/ s ad eū habet maiorē fiduciā/ ? apertiorē tpis ianuā. Tractat eni tpi deditos tāto meli' qnto minus ipe obligatus e tpi. Cū itaq oibus qs pariter diligit pdesse nō possit: nisi pductioib' pdesse malit iniust' e. Animi aūt pductio maior est q locoz aut tēpoz/ qbus in hoc corpe ilīgimur: s ea maxima e q oibus preualet: Non q iste affligit morte cuiusq: qm q toto aio deū diligit/ nouit nec sibi perire qd deo non perit. Deus aūt dns e ? viuoz et mortuoz. Nō cuiusq miseria miser est: q nec cuiusq iusticia iust' est: Et vt nemo illi iusticiā ? deū/ sic nemo aufert beatitudinē. Al. felicitatē Et si aliqs forte alicui' periculo vl errore vl dolore cōmouetur: vsq ad illius auxiliū/aut correctionē/ aut consolationē/ non vsq ad suā subuersionē valere patit. In oibus autē officiosis laborib' future quietē certa expectatione nō frāgit. Quid eni ei nocebit/ q bn vti etiā inimico potest? Ei' eni psidio atq munimento inimicitias nō pertimescit/ cui' pcepto ? dono diligit inimicos. Matth. v. g. Huic viro in tribulationib' pax est non pcontristari/ nisi etiā gaudeat: sciens q tribulatio patientiā operat/ patiētia pbationē/ pbatio spem: spes autē non confundit: Roma. v. a. Qm charitas dei diffusa e i cordibus nris

p spūsctm̄ q̄ dat⁹ ē nobis. Quis huic nocebit? Quis hūc subiugabit? Hō q̄ pspers rebus pficit/aspers q̄d pfecerit discit. Cū eīm mutabiliū bonoꝝ adest copia/ non eis ꝯfidit: sed cū subtrahunt/agnoscit verū cū nō ceperint: Quia plerūq₃ cū assūt nobis/putamus ꝙ nō ea diligam⁹: sed cū abesse ceperint/inuenimus qui simus. Hoc eīm sine amore nostro aderat/ qđ sine dolore discedit. Uidetur ḡ vincere cū vincat: q̄ superādo ad id puenerit qđ cū dolore amissur⁹ ē: ꝛ vincit cū vinci videatur/ q̄sq₃ cedēdo ad id puenit quod non amittit inuitus.

Que sit pfecta iusticia: Ca. XLVIII

A q Uē ḡ delectat libertas/ ab amore mutabiliū reꝝ liber esse appetat: ꝛ quez regnare delectat/vni oīm regnatori deo subdit⁹ hereat/pl⁹ eū diligēdo q̄ seipsū: Et hec ē pfecta iusticia/q̄ poti⁹ potiora/ꝛ min⁹ minora diligimus. Sapientē aīam atq₃ pfectā talē diligat q̄lē illā videt: stultā nō talē/s₃ q₃ esse pfecta ꝛ sapiēs pōt: q₃ nec seipsū debet stultū diligere: Nā q̄ se diligit stultū/nō pficiet ad sapiētiā: nec fiet q̄sq₃ q̄lis cupit esse/nisi se oderit qual' ē. S₃ donec ad sapiētiā perfectionēq₃ veniat: eo aīo ferat stulticiā pximi/quo suam ferret si stultus esset/ꝛ amaret sapientiā. Quapropter si ꝛ ipsa superbia vere libertatis ꝛ veri regni vmbra est: etiā p ipsam nos cōmemorat diuina puidentia/quid significem⁹ viciosi/ ꝛ quo debeamus redire correcti.

Quō oīb⁹ pferat cōprehēsio ꝟitatꝭ: licet alij falsitatem/alij vanitatē sectent: ideoq₃ nec ad vere lucis agnitionem appropiare possunt: Ca. XLIX

A i Am ꝟo cūcta spectacula/ꝛ oīs illa q̄ appellat curiositas q̄d aliđ q̄rit q̄ de reꝝ cognitōe leticiā? Quid ḡ admirabili⁹/q̄d speciosi⁹ ipā ꝟitate: ad quā oīs spectator puenire se cupere ꝯfitet/cū vehemēter ne fallat inuigilat: et inde se iactat si quid acuti⁹ ceteris ꝛ viuaci⁹ i spectādo cognoscat ꝛ iudicet? Ipsū denīq₃ pstigiatorē nihil aliud q̄ fallaciā pfitentē diligent intuent ꝛ cautissime obseruāt: ꝛ si eludunt/q₃ sua non pñt/alii⁹ delectant sciencia q̄ eos eludit: Nā etsi ille nesciret qb⁹ causis fallātur intuētes/vl' nescire crederetur: parit' errāti nullus plauderet. Si quis aūt de pplo vnus eū dephēderit: maiorē illo laudē se mereri putat: non ob aliud/nisi q₃ decipi fallim₃ non potuit. Si aūt multis apertus sit: nō ille laudat/sed irridētur ceteri q̄ talia dephēdere nequeūt. Ita oīs palma cognitionis dat ꝛ artificio/ꝛ cōphēsioni ꝟitatis: ad quā nullo mō pueniunt q̄ foris eā querūt. Itaq₃ i tātas nugas ꝛ turpitudines mersi sum⁹/vt cū interrogati q̄d sit melius/veꝝ an falsū: ore vno rñdeamus verū esse melius iocis et ludis: tñ vbi nos vtiq₃ nō vera/s₃ falsa delectāt: multo ppensi⁹ q̄ pceptis ipsi⁹ ꝟitatꝭ hereām⁹. Ita nr̄o iudicio ꝛ ore punimur/aliud rōne approbātes/aliud vanitate sectātes. Tādiu aūt ē ludicrū ꝛ ioculare aliq̄d/q̄diu nouim⁹ in cui⁹ veri compatione rideat. S₃ diligēdo talia excidimus a vero: ꝛ non iā inuenim⁹ quaꝝ reꝝ incitamēta sint/q̄bus tanq̄ pmis pulchris inhiam⁹: ꝛ ab eis recedētes amplexamur nr̄a phātasmata: Nā redeūtib⁹ nobis ad inuestigandā ꝟitatē/ipsa i itinere occurrūt/ꝛ nos trāsire non sinūt: null' viribus/s₃ magnis isidijs latrocinātia: nō itelligētib⁹ q̄ late pateat qđ dictū est: Cauete a simulacris. Itaq₃ alij p innumerabiles mūdos vaga cogitatione volutati sunt: Alij deū esse nō posse/ nisi corpus igneū putauerūt: Alij candorē lucis immēse p infinita spacia vsq₃quaq₃ porrectū: ex vna tamē parte quasi nigro quodā cuneo fissū/duo aduersa regna opinātes: ꝛ talia rebus ꝯstituentes pncipia/cū suis phātasmatib⁹ fabulati sunt. Quos si iurare cogā/ vtrū hec vera esse sciant: fortasse non audeāt/sed vicissim dicāt: Tu igitur ostēde quid veꝝ sit. Quibus si nihil respondeā/nisi vt illā lucē querant qua eis apparet: ꝛ certū est aliud ēē credere/aliud itelligere: iurarēt ꝛ ipsi/nec ocul' videri posse istā lucē/nec cum aliqua locorum vastitate cogitari: ꝛ nusq̄ nō psto esse querentibus/ꝛ nihil ea certius atq₃ serenius inueniri. Que rursus oīa q̄ de hac luce mentis nūc a me dicta sunt/nulla alia q̄ eadē luce manifesta sunt. Per hanc eīm itelligo vera esse q̄ dicta sunt: ꝛ hec me intelligere p hanc rursus intelligo. Et hoc rursus ꝛ rursus cum q̄sq₃ se aliq̄d itelligere intelligit/ꝛ idipsū rursus intelligit/in infinitum pergere intelligo: ꝛ nulla hic esse spacia cuiusq̄ tumoris aut volubilitatis intelligo. Intelligo etiā nō me posse intelligere nisi viuā: ꝛ me viuaciorē intelligēdo fieri certius intelligo: Eterna eīm vita vitā tpalē viuacitate ipsa supat. Nec q̄d sit eternitas/ nisi intelligēdo conspicio: Mentis quippe

aspectu oēm mutabilitatē ab ęternitate se/iungo: et in ipsa ęternitate nulla spacia tē/poris cerno: qꝛ spacia tpis pteritis ꝛ futuri rex motibus constant. Nihil autē pterit in ęterno/ ꝛ nihil futux est: qꝛ ꝛ quod pterit eē desinit: ꝛ quod futux est/ nondū esse cępit. Eternitas autē tm̄modo ē: nec fuit quasi iā non sit: nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipa verissime dicere potuit humanę Exo. 3. d. mēti: Ego sū qui sū. Et de illa verissime dici poterat: Qui est/ misit me.

Quō se q̄sq̄ ad verę lucis ɔtēplationē debeat pparare: et de scriptura x et interptationū ɔditionib⁹: Ca. L.

A Ui si nōdū possum⁹ ihe c rere: obiurgemus saltē nfa phātasmata/ ꝛ tā nugatorios et deceptorios ludos de spectaculo mētis eijciamus. Utamur gradib⁹ q̄s nobis diuina puidētia fabricare dignata ē. Cū eni figmētis ludicris nimiū delectati euanescerem⁹ in cogitationib⁹ nris: ꝛ totā vitā nostrā i q̄dā vana sōnia vterem⁹/ rōnali creatura seruiēte legib⁹ suis: p sonos ac litteras/ ignē/ fumū/ nubē/ columnā/ q̄si q̄dā vba visibilia cū infantia nra parabol ac silitudinib⁹ q̄dāmodo ludere/ ꝛ iteriores oculos nros luto huiuscemodi curare nō aspernata ē ineffabil misericordia dei. Distinguam⁹ ergo quā fidē debeamus historię/ quā fidē debeam⁹ intelligētię: quid mādemus memorię: vex esse nesciētes/ sed credētes tñ. Et vbi sit verū qd non venit ꝛ trāsit/ sed semp eodē mō manet: Qui sit mod⁹ interptādę allegorię q̄ p sapientiā dicta credit in spūscrō. Utrū a visibilib⁹ antiq̄oribus ad visibilia recentiora eā perducere sufficiat. An vsq̄ ad aię affectiones atq̄ naturā/ an vsq̄ ad incommutabilē ęternitatem: An alię significent gesta visibilia/ alię motus animox/ alię legē eternitatis: an aliqua inueniant in q̄bus hęc oīa inuestigāda sint. Et q̄ sit stabil fides/ siue historica ꝛ tpalis/ siue spiritalis et ęterna: ad quā oīs interptatio auctoritatis dirigēda sit. Et quid psit ad intelligenda ꝛ obtinēda ęterna: vbi finis est oim bonax actionū/ fides rerū temporaliū. Et qd intersit inter allegoriā historię/ et allegoriā facti/ et allegoriā sermonis/ et allegoriā sa-

B cramenti. Et quō ipsa locutio diuinax scri- Qd oīs lingua hēat ppria q̄dā locutionis genera. pturarū sm cuiusq̄ linguę pprietatē accipienda sit. Habet eni oīs lingua sua quędam ppria genera locutionū: quę cū in aliam linguā transferūtur/ videntur absurda: Quid psit tanta loquēdi humilitas/ vt nō solū ira dei ꝛ tristicia/ ꝛ a somno expergefactio/ ꝛ memoria/ et obliuio/ et alia nonnulla quę in bonos hoies cadere psit/ sed etiā penitētię/ zeli/ crapulę nomina/ ꝛ alia hmōi i sacris libris inueniātur: Et vtrū oculi dei et manus et pedes/ et alia hui⁹ generis mēbra/ quę in scripturis nominātur/ ad visibilem formā humani corpis referēda sint: an ad significationes intelligibiliū ꝛ spiritalium potentiarū: sicut galea et scutū/ et gladius et cingulū/ ꝛ cętera talia. Et quod maxime quęrēdū ē/ quid psit generi hūano/ q sic nobiscū p rationalē ꝛ genitalē ꝛ corporalē creaturā sibi seruientē diuina puidentia locuta est: Quo vno cognito/ oīs ab animo pteruitas pueril excludit/ et introducitur sacrosancta religio.

Ad diuinax scripturarū ɔsiderationē hortatio: Ca. LI.

o Missis igit ꝛ repudiatis nugis theatricis ꝛ poeticis/ diuinax scripturax ɔsideratione ꝛ tractatiōe pascam⁹ animū atq̄ potem⁹: vanę curiositatis famē ac siti fessū ꝛ ęstuantē/ ꝛ inanibus phantasmatibus tanq̄ pictis epul frustra refici satiariq̄ cupientē. Hoc vere liberali et ingenuo ludo salubrit erudiamur: Si nos mi-racula spectaculox ꝛ pulchritudo delectāt: illam desideremus videre sapientiā/ q̄ pertendit a fine vsq̄ ad finem fortiter: ꝛ dispo Sap. 8. a. nit omnia suauiter. Quid eni mirabilius/ vi incorporea mundū corporeū fabricante et administrante: Aut quid pulchri⁹ ordinante ꝛ ornante:

Quō nō solū ex creaturis dei/ sꝫ ꝛ ex vitiis ad vtutes capessēdas cōmoneri possimus i hac vita/ sꝫ nō in inferioribus inferis Ca. LII.

f Iā aūt oēs fatent p corp⁹ ista sentiri/ et aiam meliorē esse q̄ corp⁹: nihil ne p se animus ipe ɔspiciet: aut A qd ɔspiciet potest esse/ nisi multo excellēti⁹ longeq̄ pstātius: Immo vo cōmemorari ab his q̄ iudicam⁹ ītueri/ qd sit sm qd iudicam⁹: ꝛ ab opib⁹ artiū ɔuersi ad legē artiū/ eā speciē mēte ɔtuebimur/ cui⁹ compatiōe fęda sunt quę ipsius benignitate sunt pulchra. Inuisibilia eni dei a creatura mūdi p Roma. 1. b. ea q̄ facta sūt intellecta ɔspiciunt/ ꝛ sempiterna ei⁹ vtus ꝛ diuinitas. Hęc est a tpalibus ad ęterna regressio: ꝛ ex vita veteris hoīs i

nouū hoīem reformatio. Quid ē aūt vn̄ hō
Al. ⁊ cōmemorari ⁊ cōmoueri nō possit ad v̄tutes capessēdas
qn̄ de ipsis vitijs potest? Quid eñ appetit
curiositas/nisi cognitionē q̄ certa eē nō po
test/nisi reꝝ ęternaꝝ ⁊ eodē mō se semp ha
bentiū? Quid appetit supbia nisi potētiā/q̄
refert ad agēdi facilitatē/quā nō inuenit nisi
aīa perfecta ⁊ deo subdita/⁊ ad eius regnū
sūma charitate ꝯuersa? Quid appetit volu/
ptas corpis nisi quietē/ q̄ nō ē nisi vbi nul/
B la ē indigētia ⁊ nulla corruptio? Cauēdi sūt
q̄ īferiores inferi. i. post hanc vitā pęnę gra
uiores/ vbi nulla pōt eē cōmemoratio ve/
ritatꝭ/q₂ nulla ratiocinatio. Ideo nulla ra/
tiocinatio: q₂ non eā ꝑfundit lumen verū/
Joh. 1. a. qđ illuminat oēm hoīem venientē in hunc
Joh. 12. e. mundū: Quare festinemus ⁊ ambulem⁹ cū
dies ꝑsto ē: ne nos tenebrę cōphēdāt. Fe
stinem⁹ a secūda morte liberari: vbi nemo ē
Ps. 6. q̄ memor dei sit/ ⁊ ab inferno vbi nemo ꝯfi
tebitur deo.

Quales miseri actionū suarū fines sibi ꝯstituāt/ ⁊ q̄les sapiētes: quoꝝ post hāc vitā ꝑficiet cognitio. Ca. LIII.

Ed miseri hoīes qb⁹
s cognita vilescūt ⁊ nouitatib⁹ gau/
dent/libentius discūt q̄ norunt: cū
cognitio sit finis discēdi: Et quib⁹ vilis est
facilitas actionis/libenti⁹ certāt q̄ vincūt/
cū victoria sit finis certandi: Et quibus vi/
lis ē corpis salus: malunt vesci q̄ satiari: ⁊
malūt frui genitalib⁹ mēbris/ q̄ nullā talē
cōmotionē pati. Inueniunt etiā q̄ malunt
dormire q̄ non dormitare: cū omnis illius
voluptatis sit finis/non esurire ac sitire: et
non desiderare cōcubitū/et nō esse corpore
fatigato. Quare q̄ fines ipsos desiderant/
ꝑus curiositate carēt: cognoscētes eam esse
certā cognitionē q̄ intus est: et ea ꝑfruētes
quātū in hac vita queāt. Deinde accipiūt
actionis facilitatē ꝑuicacia posita: scientes
maiorē esse facilioręq̄ victoriā nō resistere
aīositati cuiusq̄: et h̄ q̄ntū ī hac vita queūt
sentiūt. Postremo etiā quietē corpis/absti
nēdo ab his rebus sine quibus agi hęc vi/
Ps. 33. ta nō pōt: ita gustant q̄ suauis ē dn̄s: Nec
erit eis dubiū qđ post hanc vitā futurū sit:
⁊ perfectionis suę fide/spe ⁊ charitate nutri
untur. Post hanc autē vitā ⁊ cognitio ꝑfi/
1. Cor. 13. c. cietur: q₂ ex pte nūc scim⁹: cū autē venerit
qđ ꝑfectū ē/nō erit ex parte/et pax oīs ade/
Roma. 7. d. rit: Nūc aūt alia lex ī membris meis repu/
gnat legi mētꝭ meę: sed liberabit nos d̄ cor/
pore mortis hui⁹/gratia dei ꝑ iesum christū
dn̄m nostꝝ: Quia ex magna pte ꝯcordam⁹
cū aduersario/dū cū illo sumus ī via: ⁊ tota
sanitas/⁊ nulla indigētia/⁊ nulla fatigatio
aderit corpori: q₂ corruptibile hoc tpe atq̄ 1. Cor. 15. g.
ordine suo q̄ resurrectio carnis futura est/
induet incorruptione. Non miꝝ aūt si hoc
dabit his q̄ ī cognitione solā v̄itatē amāt:
⁊ in actione solā pacē/et in corpore solā sa/
nitatē: Hoc eñ in eis perficiet post hāc vi/
tam/quod in hac vita plus diligunt.

De ꝑmio insipientiū post hanc vitā ⁊ sapientium: Ca. LIIII.

Ui q̄ male vtunt tāto mētꝭ bono/ A
q vt extra eā visibilia magꝭ appetāt/
qb⁹ ad ꝯcupiscēda ⁊ diligēda intel Al. ꝯcupiscenda
ligibilia cōmemorari debuerūt/ dabūt eis
exteriores tenebrę. Haꝝ q̄ppe initiū ē ⁊ car/
nis prudentia/⁊ sensuū corporeoꝝ ībecilli/
tas: Et q̄ certaminib⁹ delectant/aliena bū/
tur a pace/⁊ sūmis difficultatib⁹ īplicabun
tur. Initiū eñ sūmę difficultatꝭ ē bellū at/
q̄ ꝯtētio. Et h̄ significari arbitror q̄ ligant
ei man⁹ et pedes. i. facultas oīs aufertur Matth. 22. b.
operādi: Et q̄ sitire ⁊ esurire volūt/⁊ in libi et. 25. c.
dinē ardescere ⁊ defatigari vt libēter edant
⁊ bibant ⁊ concumbāt ⁊ dormiant/ amant
indigentiā/qđ ē initiū sūmoꝝ doloꝝ. Per/
ficiet ergo in eis quod amāt/vt ibi sint vbi
eis sit plorat⁹ ⁊ stridor dentiū. Plures eñ
sūt qui hęc oīa simul ⁊ initia diligūt: ⁊ quo/ Al. ⁊ vita
rū vita est spectare/ꝯtēdere/mādu care/ bi/
bere/ꝯcūbere/dormire: ⁊ in cogitatione sua
nihil aliud q̄ phātasmata/ q̄ d̄ tali vita col
ligūt/amplexari: ⁊ ex eoꝝ fallacia supstitio
nis vł impietatis regulas fingere qb⁹ deci/
piunt/et quib⁹ inhęrēt: etiā si ab illecebris
carnis se abstinere conent: Quia nō bene
vtunt talento sibi cōmisso. i. mentis acie q̄
vidētur oēs q̄ docti aut vrbani aut face/
ti nominātur excellere: Sed habent eā ī su
dario ligatā/aut ī terra obrutā. i. delicatꝭ ⁊
sup̄fluis rebus/aut terrenis cupiditatibus
inuolutā ⁊ opp̄ssā. Ligabunt q̄ his man⁹ ⁊
pedes/⁊ mittētur ī tenebras exteriores: ibi
erit ploratus ⁊ stridor dentiū: Non q₂ ipsa
dilexerit/ (q̄s eñ hęc diligat?) sed q₂ illa q̄
dilexerūt/initia sūt istoꝝ: ⁊ necessario dile/
ctores suos ad ista ꝑducūt. Qui eñ magꝭ B
amāt ire q̄ redire/aut ꝑuenire: ī lōginq̄ora
mittēdi sūt: qm̄ caro sūt ⁊ sp̄us ambulās/⁊ Ps. 77.
non reuertēs. Qui v̄o bn̄ vtūtur vel ipsis
q̄nq̄ sensib⁹ corpis ad credēda ⁊ ꝑdicanda

opera dei/ ⁊ nutriendā charitatē ipsius: vl
actiōe vel cognitiōe ad pacificādā naturā
suā/ ⁊ cognoscēdū deū/ intrat i gaudiū dn̄i
Math.25.b. sui. Propterea talētū q̄d male vtēti aufer-
tur: illi datur q̄ talētis qnq̄ bn̄ vsus ē: non
q̄r trāsferri pōt acumē intelligentie/ ꝟ ita si-
gnificatū ē/ posse hoc amittere negligētes ⁊
impios ingeniosos: ⁊ ad eā ꝑuenire diligē-
tes ⁊ pios/ q̄uis ingenio tardiores. Nō eñ
datū est illud talētū ei q̄ acceperat duo: ha
bet eñ ⁊ hoc q̄ iā in actione ⁊ cognitiōe bn̄
viuit: sed ei q̄ acceperat qnq̄: Nōdū eñ ha
bet ad eterna ꝯtemplanda idoneā mentis
aciē/ q̄ visibilibus tm̄. i. ṫpalib⁹ credit: ꝟ ha
bere pōt/ q̄ horū oīm sensibiliū deū artificē
laudat: ⁊ eū persuadet fide/ ⁊ expectat spe/
et querit charitate.

Epilogatiua falsaꝝ religionum confutatio/ et ad verā religionem inductio: Ca. LV.

A Que cū ita sint/ hortor vos oēs hoīes
q charissimi ⁊ ꝓximi mei: meq̄ ipsū
hortor vobiscū: vt ad id quo nos
per sapientiā suā deus hortat/ quanta pos
sumus celeritate curramus. Nō diligam⁹
1.Joh.2.c. mundū: q̄m oīa que in mūdo sunt/ ꝯcupi
scētia carnis/ ⁊ ꝯcupiscentia oculoꝝ ē/ ⁊ am
bitio seculi. Non diligam⁹ per carnis volu
ptatē corrūpere atq̄ corrūpi: ne ad misera-
biliorē corruptionē doloꝝ tormentorūq̄
veniamus: Non diligamus certamina: ne
angel' q̄ talib⁹ gaudēt in potestatē demur/
humiliandi/ vinciendi/ verberādi. Non di-
ligamus visibilia spectacl'a: ne ab ipsa ve-
ritate aberrādo/ ⁊ amādo vmbras/ in tene
bras ꝓiciamur. Nō sit nobis religio i phā
tasmatib⁹ nostris. Melius est eñ qualecū-
q̄ veꝝ/ q̄ omne quicq̄d ꝓ arbitrio fingi po
test: Et tm̄ animā ipsam/ q̄uis aīa vera sit
cū falsa imaginat/ colere nō debem⁹. Meli
or est vera stipula/ q̄ lux inani cogitatione
ꝓ suspicātis volūtate formata: et tm̄ stipu-
lā quā sentimus ⁊ tangim⁹/ demētis est cre
dere colendā. Non sit nobis religio huma-
noꝝ opeꝝ cult⁹: Meliores eñ sunt ipsi ar-
tifices qui talia fabricātur: quos tm̄ colere
nō debemus. Nō sit nobis religio cult⁹ be
stiaꝝ: Meliores eñ sunt extremi hoīes/ q̄s
tm̄ colere nō debem⁹. Non sit nobis religio
cult⁹ hoīm mortuorū: quia si pie vixerint/
nō sic habētur vt tales querāt honores: sz
illū a nobis coli volūt/ q̄ illumināte letan-
tur meriti sui nos esse ꝯseruos. Honorandi
q̄ sunt ꝓpter imitationē/ nō adorādi ꝓpter
religionē. Si autē male vixerint: vbicunq̄
sint/ nō sunt colendi. Non sit nobis religio
cult⁹ demonū: q̄r omis supstitio cū sit ma-
gna pena hominū ⁊ periculosissima turpi-
tudo/ honor ē ac triumphus illoꝝ. Non sit
nobis religio terraꝝ cultus ⁊ aquaꝝ: quia
istis purior ⁊ lucidior est aer/ etiā caligino-
sus: quē tm̄ colere nō debemus. Nō sit no-
bis religio etiā purioris aeris et serenioris
cultus: q̄r luce absente inumbratur: ⁊ puri-
or illo est fulgor ignis etiā huius: quem tm̄
q̄m ꝓ voluntate accēdimus ⁊ extinguim⁹/
colere vtrūq̄ nō debemus. Nō sit nobis re- B
ligio cultus corpoꝝ ethereoꝝ atq̄ celestiū:
que q̄uis omibus ceteris corꝑib⁹ recte ꝑ-
ponātur/ melior tamē ipsis ē quecūq̄ vita.
Quapropter si aīata sunt: melior est q̄uis
aīa ꝑ seipsam q̄ corpus q̄dlibet aīatū: ⁊ tm̄
animā vitiosā nemo colendā esse cēsuerit.
Nō sit nobis religio cultus illius vite qua
dicūtur arbores viuere: q̄m nullus sensus
in ea ē. Et ex eo genere ē ista/ qua nostri eti
am corꝑis numerositas agitur: qua etiā ca
pilli et ossa viuūt/ que sine sensu ꝑcidūtur:
hac autē melior est vita sentiēs: et tm̄ vitā
bestiarū colere nō debemus. Nō sit nobis
religio vel ipsa ꝑfecta ⁊ sapiēs anima rati-
onalis/ siue i ministerio vniuersitatis/ siue
in ministerio partiū stabilita/ siue q̄ i sum-
mis hominib⁹ expectat cōmutationē refor
mationēq̄ portionis sue: quoniā oīs vi-
ta rationalis si ꝑfecta est/ incōmutabili ve-
ritati secū intrinsecus sine strepitu loquēti
obtēperat: nō obtemperās aūt vitiosa fit:
Nō q̄ per se excellit/ sz ꝑ illū cui libēter ob-
tēperat. Qd ergo colit summ⁹ angelus: id
colendū est etiā ab homine vltimo: q̄r ipsa
hominis natura id nō colēdo/ facta est vlti
ma: Non eñ aliunde sapiēs angelus/ aliū-
de homo: aliūde ille verax/ aliunde hō: sed
ab vna incōmutabili sapientia ⁊ veritate:
Nā idipsū actū est ṫporali dispensatione
ad salutē nostrā/ vt naturā hūanā ipsa dei
virtus ⁊ dei sapiētia incōmutabil' ⁊ cōsub-
stantial' patri ⁊ coetern⁹ suscipe dignaret: ꝑ
quā nos doceret id esse homini colendū/
quod ab omi creatura intellectuali ⁊ rati-
onali colendū est. Hoc etiā ipsos optimos
angelos/ ⁊ excellētissima dei ministeria vel-
le credamus: vt vnū cū ipsis colamus deū/
cui⁹ ꝯtēplatione beati sunt. Neq̄ eñ ⁊ nos
vidēdo angelos beati sumus/ sed videndo

veritatē/qua etiā ipsos diligim⁹angelos/z
bis ꝯgratulamur. Nec inuidem⁹ꝙ eo para/
tiores/ vl' null' molestijs interpedientibus
perfruunt:sed magis eos diligimus/ qm̄ z
Math.22.c. nos tale aliqd sperare a cōmuni dn̄o iussi
sumus. Quare honoramus eos charitate/
nō seruitute: Nec eis tēpla ꝯstruimus: No
1.Cori.3.c. lunt em̄ se sic honorari a nobis:qz nosipos
cū boni sumus/templa summi dei esse no/
uerunt. Recte itaqꝫ scribit hominē ab an/
Apoc.22.b. gelo ꝓhibitū ne se adoraret/sed vnū deum
sub quo ei esset z ille conseruus. Qui autē
nos inuitāt vt sibi seruiamus/z tanq̄ deos
colamus:siles sunt superbis hoib⁹/qbus si
liceat/sil'r coli volūt: sed istos hoies perpeti
minus/illos vo colere magis periculosū ē.
Ois em̄ hoim dn̄atus in hoies/ aut domi/
nantiū/aut seruientiū morte finit. Seruit⁹
autē sub angeloꝝ maloꝝ superbia/ ꝓpter
ipsū tp̄s qd ē post mortē/magis metuenda
est. Illud etiā cuiuis cognoscere facile est/
ꝙ sub hoie dominante liberas cogitatiōes
C habere ꝯcessū est. Illos aūt dn̄os in mēti/
bus ipsis formidemus:qz vn⁹ ē oculus in/
tuendę ac percipiēdę veritati. Quare si oi/
bus potestatib⁹ q̄ dant hominib⁹ ad regē/
dā rempublicā ꝓ nostro vinculo subditi su
Math.22.c. mus:reddētes cęsari qd cęsari est/z deo qd
dei est:non ē metuendū ne hoc post mortē
nostrā aliquis exigat. Et aliud est seruitus
animę/aliud seruitus corpis. Iusti aūt ho/
mines z in vno deo habētes oīa gaudia
sua:qn̄ per eoꝝ facta deus bn̄dicitur/ꝯgra/
tulantur laudātibus. Cū vo ipsi tanq̄ ipsi
laudantur/corrigūt errātes quos possunt:
quos autē non pn̄t/non eis ꝯgratulantur:
z ab eo vitio corrigi volunt. Quibus si si/
miles/ vel etiā mundiores atqꝫ sanctiores
sunt boni angeli/z oīa sancta dei ministe
ria: quid metuimus ne aliquē illoꝝ offen/
damus/si nō superstitiosi fuerim⁹: cū ipsis
1.Retract. ca.13.n. adiuuātibus ad vnū deum tendētes: et ei
vni religantes aīas nostras/ vn̄ religio di/
cta credit/oīni superstitione careamus? Ec
ce vnū deum colo/vnū omniū principium
z vnā sapientiā qua sapiēs est quęcūqꝫ ani
ma sapiens ē:et ipsum munus/ quo beata
sunt quęcūqꝫ beata sunt. Quisquis ange/
loꝝ diligit hunc deū:certus sum ꝙ etiā me
diligit. Quisquis in illo manet / et potest
humanas preces sentire/ i illo me exaudit.
Quisquis ipsū habet bonum suuz/in ipso
me adiuuat: nec mihi eius participationē
potest inuidere. Dicant q̄ mihi adoratores
aut adulatores partiū mūdi/quid nō opti/
mū sibi conciliet: qui hoc vnū colit qd om/
nis optimus diligit:z cui⁹ cognitione gau/
det:z ad quod principiū recurrēdo fit opti
mus. Quisquis vo angelus excessus suos
diligit/et veritati esse subditus nō vult:et
priuato suo lętari cupiens /a cōmuni om/
niū bono et vera beatitudine lapsus ē:cui
oēs mali subiugādi et p̄mēdi sunt / nullus
aūt bonus nisi exercēdus/in potestatē da/
tur: nullo dubitante nō est colēdus/ cuius
lęticia est nostra miseria:et cuius damnū ē
nr̄a reuersio. Religet ergo nos religio vni
omnipotēti deo: quia inter mentē nostraz
qua illū intelligimus patrē z veritatē: id ē
lucē interiorē per quā illū intelligim⁹: nul/
la interposita creatura est: Quare ipsam D
quoqꝫ veritatē nulla ex parte dissimilē in 1.sen.dis.3.ca. nunc restat
ipso z cū ipso veneremur:quę forma ē om/
niū quę ab vno facta sunt/z ad vnū nitun/
tur. Unde apparet spiritalib⁹ animis ꝑ hāc
formaz esse facta oīa/quę sola implet qd
appetūt omnia. Quę tamē oīa neqꝫ fie/
rent a patre ꝑ filiū:neqꝫ suis finibus salua
essent / nisi deus summe bonus esset:qui z
nulli naturę q̄ ab ipso bona esse potest in/
uidit: z i bono ipso alia quantū vellēt/alia
quantū possent vt manerēt dedit. Quare
ipsū donū dei cū patre z filio ęque incōmu
tabile colere z tenere nos ꝯuenit/vni⁹ sub/
stantię trinitatē/vnū deū a quo sumus/per
quē sumus/in quo sum⁹/ a quo discessim⁹:
cui dissiles facti sumus:a quo perire nō ꝑ/
missi sumus/ principiū ad qd recurrimus/
formā quā sequimur/z gratiā qua reconci/
liamur: vnū deū q̄ auctore conditi sum⁹:et
silitudinē eius/ ꝑ quā ad vnitatē reforma/
mur: z pacē qua vnitati adhęremus: deuz
qui dixit: Fiat: et vbū ꝑ quod factū ē oē
Gen.1.a. quod substātialiter z naturaliter factū est:
et donū benignitatis eius: quo placuit et
reconciliatū est auctori suo/ vt nō interiret
quicqd ab eo ꝑ verbū factū est: vnū deum
quo creatore viuimus:ꝑ quē reformati sa/
pienter viuimus: quē diligētes z quo fru/
Roma.11.d. entes beate viuimus: vnū deū ex quo om
nia/per quē omnia/ i quo oīa: ipsi gloria
in sęcula sęculoꝝ amen.

Diui aurelij augustini hipponensis ep̄i
de vera religione liber explicit.